

N. R. av URSIN.

VALISTUSAINEKSIA

SUOMEN TYÖVÄELLE

TOIMITTANUT

N. R. av URSIN

Hämeenlinna

Osakeyhtiö Hämeen Kansa

Hämeenlinna 1930

Osakeyhtiö Hämeen Kansan kirjapaino

Kerttu Tiihoselle,

*köyhälistön älykkäälle ja lah-
jakkalle tyttäreille, joka on teh-
nyt tämänkin teoksen mahdolliseksi,*

Kiitollisuudella omistettu.

ESIPUHE.

Julaistuani »*Testamenttini Suomen köyhälistölle*» lähes 40 vuotta sen jälkeen kuin olin ryhtynyt ajamaan tässä maassa työväen asiaa, luulin, etten enää olisi-tilaisuudessa saamaan mitään uutta teosta julkisuuteen. Kuitenkin säilytin talteen kaikki tilapäiset esitelmäni, puheeni ja muutkin kirjoitelmani. Pian huomasinkin niitä karttuneen siinä määrin, että riittäisivät yhtenäiseksi kokelmaksi, mikä saattaisi hyödyttää ainakin niitä, jotka eivät ole olleet tilaisuudessa tutustumaan mainittuihin kirjoitelmiini moninaisissa julkaisuissa. Aineiston olen kokoelmassa järjestänyt samoin kuin »*Testamenttissani*», paitsi loppuun olen liittänyt lisäksi osaston »*Urheilusta*».

Hartaasti toivon tämän kokoelmani, kuten edellistenkin, hyödyttävän työväestöä, lempilastani, sen taistelussa parempien elinehtojen saavuttamiseksi.

Hämeenlinnassa 1/5—30.

N. R. av URSIN.

YHTEISKUNTAKYSYMYKSIÄ

VALTIOSTA.

Ihmiset ovat varhaisempina aikoina eläneet yhteensuittineinä heimokunniksi. Sen voi pitää tosiasiana, jonka todistaa vielä meidänkin päivinäme alkuperäisellä tasolla elävien villikansojen elämä, joka ei ole jaksanut kohota korkeammalle. Mutta että moinen alkuperäinenkin yhdyselämä olisi ajanoloon mahdollinen, piti yhteisönä elävien ihmisten keskuudessa välttämättömästi muodostua vissejä yleisiä tapoja, jotka ainakin suuremmissa heimoissa vihdoin kiteytyivät säännöiksi, joita jokaisen oli noudatettava, jos mieli elää heimokunnan yhteydessä. Pakko on siis ollut siveellisyyden ja siveellisen elämän alkutekijä.

Kun sittemmin järjestyvä elämä rupesi käsittämään yhä useampia heimoja, muodostui siitä laajempia yhteisryhmituksen muotoja, kuten maakuntayhteisöjä y.m.s., jotka vuorostaan edellyttivät entistä moninaisempia pakkomääräyksiä. Vihdoin erillisistä maakuntayhteisöistä kehittyi yhtenäinen kansakunta ja valtio, joka loi itsellensä vieläkin laajempia yhtenäisiä säädöksiä. Tuollainen kehitys on huomattavissa melkein kaikkien kansojen, kuten esim. naapurimme Ruotsin ja monen muun kansan elämässä. Niinpä Ruotsissakin jo v. 1200—1300 j.Kr. välisellä ajalla koottiin kirjalliseen muotoon kymmenkunta maakuntalakia, joista monet ovat säilyneet meidän päiviimme. Nämä maakuntalait sitten v. 1347 yhdistettiin Magnus Erikinpojan yleislaiksi, joka vuorostaan v. 1442 täy-

dennettiin kuningas Kristofferin maalaiksi, josta sittemmin kehittyi tunnettu v. 1734 laki.

Olojen pakosta jatkuvasti hienostuivat siveelliset käsitteet, josta kehityksestä ilmeisenä todistuksena on jo se tosiperäinen havainto, että esim. lapsi on varhaisemmalla kehitysasteellaan ihan ilman moraalia eli siveellistä käsitettä ja että tämä moraalitunne varttuessa kehittyy olojen pakosta. Siveellisyyden kehitys lapsessa ja ihmisessä tapahtuu siis henkiselläkin alalla Haeckelin biogenetisen peruslain mukaisesti. Missä määrin kasvatusta tässä suhteessa vaikuttaa, on riitaky-symys. Kantin käsityksen mukaan kasvatuksella on suuri merkitys, Schopenhauerin mukaan ei. — Täten syntyi ihmisessä velvollisuuden tunne ja myös omantunnon ääni.

Suuri filosofi Kant perustikin kaiken siveellisyyden n.s. valistusajan ajattelun mukaisesti järkeen; hän arveli näet, että siveellisyys oli jotakin yleisjärjellistä, mikä muka johtui jonkunlaisesta »kategorisesta imperatiivista», eli yleisinhimillisestä siveyslaista, joka olisi käsitettävä yleispäteväksi luonnonlaiksi. Tätä Kantin otaksunaa yleisyyden, lain ja noudattamisen samanmerkityksellisyyttä ei nykyään enää tunnusteta. Aivan toisenlainen oli Nietzschen käsitys, joka yleisen siveyslain tilalle asetti vahvemman oikeuden, kaikkien taistelun kaikkia vastaan. Mutta tätäkään »siveyslakia» ei yleensä enää tunnusteta; sen myönnettään kylläkin johtavan »yli-ihmiseen», mutta johtopäätöksissään myöskin sortoon ja väkivaltaan sekä itsekkäisyyden asettamiseen etusijalle muka korkeamman ihmistyypin luomista varten.

Tunnettu asia on, että jo muinaisuuden ihanteellisin filosofi, Platon, on kirjoittanut erään laajan teoksen valtiosta. Siinäkin teoksessa esitetty kuvaus valtiosta on ihanteellinen. Kuten uudenaikaiset tutkimukset

ovat osoittaneet, kirjoitettiin tuo teos syrakusalaisen itsevaltiaan Dionysion noudatettavaksi — vaikka tosin turhaan. Platonin käsityksen mukaan valtio on ihmiselämän korkein luoma ja saavutus. Sen tulee pääasiallisesti perustua oikeuteen ja viisauteen; korkein valta siinä kuuluu filosoofeille, noille viisauden ja oikeuden varsinaisille edustajille. Tämä käsitys valtiosta jäi pääasiallisesti, varsinkin jalompien piirissä, valalle aina Kantin aikoihin asti. Mutta Kantin oppi valtiosta ei oleellisesti suurestikaan eroa Platonin opista; sillä johtuuhan Kantinkin opin mukaan valtion perusaate »käytännöllisestä järjestä». Hänkään ei myönnä siinä ratkaisevaa merkitystä valalle, vaan oikeudelle, jolla, kuten hänen siveyslailiansakin, on jonkunlainen yleinen luonnolainomaisuus.

Myöhemmät filosofit ja historioitsijat, kuten Hegel ja Ranke, eivät perustaneet valtion olemusta yleispäteviin lakeihin ja oppikappaleihin, vaan historiallisesti muodostuneisiin tosiasiallisiin valtioilmiöihin. Hegel eroitti yhteiskunnan ja valtion käsitteet toisistansa. Edellisessä vallitsee itsekkäitä vaikuttimia, mutta valtio pitää nämä liikkeet ja vaikuttimet kurissa. Valtio on aateluoma, jokin mystillinen ja hämäräperäinen, joka on yhteydessä Hegelin »absoluuttisen» eli korkeimman aatteen kanssa.

Samaan suuntaan kallistuu myöskin Joh. Vilh. Snellmanin käsitys valtiosta hänen teoksessaan »Läran om staten», missä hän seuraa oppi-isänsä, Hegelin, jälkiä. Tässä merkillisessä teoksessa, jota ehkä on katsottava Snellmanin pääteokseksi, löytyy joukko kiintoisia väitteitä, mutta myös useita sellaisia, jotka eivät enää sovi edistyneimmälle aikakaudelle. Snellmanin, niinkuin Hegelinkin, esityksen kohteena on nykyaikainen eli t.s. porvarillinen valtio, hän edellyttää siinä kansalaisissa lainkuuliaista mielenlaatua. Tämä lainkuuliaisuus on oleva yksilön toiminnan korkeimpana ohjeena. Hän kyllä myöntää, että toiminnassaan kansalainen voi joskus tehdä semmoistakin, mikä ei ole lail-

lista, mutta ainoastaan sillä edellytyksellä, että hän tietää moisen poikkeuksen olevan sopusoinnussa kansallishengen kanssa, joka täällä maanpäällä on korkein oikeus. Snellmanin näköpiiri ei siis ylitä patriotismin eli isänmaanrakkauden rajoja; sillä hänen käsityksensä mukaan saattaa kansalainen edistää ihmiskunnan kohtaloa ainoastaan toteuttamalla kansallishengen määräyksiä. Vaikka Snellman siis meneekin Hegeliä pitemmälle käsityksessä »absolutisesta aatteesta», niin eivät hänen mielipiteensä sittenkään sovi yhteen ihmiskunnan kehityksen tosiasian kanssa, koskapa hän, vaikka oli lukenut Rousseauin »Contrat Socialin», ei tajunnut köyhälistön merkitystä ihmiskunnan edistyspyrkimyksissä.

Snellmanin aikoina vallitsi vielä n.s. »Manchesteroppi», t.s. käsitys, jonka mukaan valtion päätehtävänä oli kansalaisten vapauden suojeleminen. Tuollaisen tehtävän Lassalle aikoinaan sattuvasti nimitti »yövärtian» (Nachtwächter) tehtäväksi. Tästä käsityksestä on tietysti jo aikoja sitten pitänyt huopua. — Eräs kuuluisa taloustieteilijä, Jellinek, määrittelee »Allgemeine Staatslehressään» valtion tehtävää seuraavasti: »Valtion tehtävänä on olla kansan yhdysiteenä tarkoituksenmukaisilla, keskitetyillä ja ulkonaisilla keinoilla työskentelevällä toiminnalla, joka sisältyy yksilöllisiä, kansallisia ja inhimillisiä yhteiseturja edistävään ja kokonaiskehityksen suuntaa tyydyttävään, hallitsevaan oikeuspersoonallisuuteen». Tämä konstikas ja vaikeatajuinen määritelmä koettaa kyllä ottaa huomioon nykyajan kaikki suunnat. Epäilemättä lausuu valtiokäsitteestä toinen etevä taloustieteilijä, Max Weber, sattuvammin ja avomielisemmin, että valtion käsitettä ei ole määriteltävä sen tarkoituksensa, vaan sen käyttämän erikoisen välikappaleen kautta; tämä välikappale on sen yksinoikeudellinen eli monopoliseerattu fyysillinen valta, mikä seikka on ratkaiseva.

Weberin määritelmä valtiosta, jonka päätekijänä on valta, sen pakottava valta, johtaa aivan toiseen käsitykseen valtiosta. Valta valtiossa on näet aina eri aikoina ollut eri kansanluokkien käytettävissä, ensin feodaliaateliston, sitten porvariston ja nyt jo pyrkii proletariaatti tämän valtiovallan käyttäjäksi. Valtiota ei siis voi käsittää Kantin tavoin yleisinhimillisen, järkähtämättömän siveyslain mukaiseksi, eikä myöskään nykyään vallalla olevan porvarillisen käsityksen tavoin, joka käsitys yleensä sisältyy muutamii ihanteellisiin fraaseihin, mitkä koskevat ainoastaan porvarillista yhteiskuntaa. Onhan eittämätön tosiasia, että nykyisissä valtioissa löytyy kaksi vastakkaista perustekijää: porvaristo ja proletariaatti. Kumpaisenkin käsitys valtiosta ja sen velvollisuuksista on peräti vastakkainen.

Tämän seikan huomasi syvällisemmin ensin Karl Marx. Marxin lähtökohtana myös oli hänen oppisänsä Hegelin filosoofinen järjestelmä. Mutta sensijaan että Hegelin mukaan maailmanolojen muodostajana toimi joku ehdoton maailmanhenki, eli absoluuttinen idea, sijoitti Marx tämän toiminnan maan päälle, jossa se vaikuttaa ihmisten itsetietoisuudessa, joka sisältää yhteiskunnallisen järkiperäisyyden ja toteutuu ihmisen tarkoituksenmukaisen toiminnan kautta. Tämä ihmisten toiminta on jonkunlainen luonnon prosessi, mutta se kuitenkin eroaa tavallisesta luonnon prosessista siinä, että se alusta alkaen toteutuu jäsentensä, ajattelevien ja tahtovien ihmisten itsetietoisuuden kautta. Ihmiselämä ei ole muuta kuin sosialisten eli yhteiskunnallisten olojen kehitys ja muutteluvaisuus, ja pääasiana on, että ihminen tulee täysin tietoiseksi tästä sosialisesta kehityksestä sekä asettuu sen palvelukseen, ottamalla sen koko toimintansa ohjeeksi ja ihanteeksi. Ja Marx ennustaa: »Heti kun ajatuksen salama on tunkeutunut proletariaatin huontevaan maaperään, silloin toteutuu ihmisten vapautuminen».

Valtiota voidaan nykyään määritellä vain voimak-
si, joka vaikuttavalla vallallansa valvoo ja edistää sen
kansanluokan etuja, jolla tämä valtiovalta on, mutta
painostaa ja sortaa enemmän tahi vähemmän sitä
luokkaa, jolta varsinainen valta yhteiskunnallisesti
puuttuu; mutta että sen varsinaisena tehtävänä edis-
tyksen nimessä sittenkin on sen alakynteen joutuneen
kansanluokan tiedollinen ja yhteiskunnallinen nostami-
nen yhä korkeammalle. Tämän kehityksen tiellä il-
menevä prosessi voi toteutua ainoastaan taistelun
kautta, jolla köyhälistö varsinaisen edistyksen kan-
nattajana poistaa kapitalistisen sortojärjestelmän ja
täten luopi tulevaisuuden valtion, missä mahdollisuu-
den mukaan kaikilla ovat yhtäläiset oikeudet ja velvol-
lisuudet, sekä joka tasoittaa kansallisesta itsekkäisyy-
destä aiheutuvat kansalliset vastakohdat ja niistä joh-
tuvavat ikävät seuraukset.

Engels väittää, Marxin hengen mukaisesti, että »val-
tio nykyään on mahtavimman, taloudellisesti hallitse-
van luokan valtio — joka sen välityksellä hankkii
uusia keinoja sorretun luokan aisoissa pysyttämiseksi
ja riistämiseksi. Muinainen valtio oli ennenkaikkea
orjien omistajien valtio orjien masentamiseksi, feoda-
livaltio oli aatelin välikappale määorjien ja orjuutettu-
jen talonpoikien hallitsemiseksi ja nykyinen edustaja-
valtio on välikappale palkkatyön riistämiseksi pää-
oman kautta.» Eräässä toisessa paikassa selittää En-
gels edelleen: »Valtiovallan puuttuminen yhteiskun-
nallisiin oloihin käypi toisella alalla toisensa perästä
tarpeettomaksi, ja herpaantuu itsestään. Ihmisten
hallitsemisen sijalle tulee tavarain hoito ja tuotanto-
prosessien johto. Valtiota ei poisteta, *se kuolee itses-
tään.*» — — »Yhteiskunta, joka uudestaan järjestää
tuotannon tuottajien vapaaehtoisen ja samanarvoisen
yhtymisen perusteella, siirtää koko tuon valtiokoneis-
ton sinne, mihin se silloin kuuluukin, nim. muinais-
muistojen museoon rukiin ja pronssisen kirveen seu-
raan.»

Kolmannessa kohdassa Engels väittää: »Kun valtiolta on meidän käsissämme, niin emme voi ajatellaakaan pienviljelijöitten väkivaltaista riistämistä (yh-dentekevä, tapahtuisiko se korvausta vastaan vaiko ei) kuten meidän tulee menetellä suurviljelijöiden suhteen. Meidän tehtävämme pienviljelijöihin nähden on etupäässä siinä, että siirrämme osuustoiminnan alaiseksi heidän yksityisliikkeensä ja yksityisen omistusoikeutensa — emme väkivalloin vaan esimerkin kautta ja tarjoomalla siihen tarkoitukseen yhteiskunnallista apua. Tällöin meillä on kyllin keinoja tarjotaksemme pienviljelijöille etuja, joiden jo nykyään pitäisi olla ilmeisiä.»

Mies, joka jyrkästi ja perusteellisesti kielsi valtion olemassaolo-oikeuden, oli Mikael Bakunin, Marxin leppymätön vastustaja ja ensimmäisen Internationalen hävittäjä. Sekä Bakuninin että Proudhonin mielestä nykyisten yhteiskuntien päävikana oli poliittinen keskitys. Tuo keskitys ja valtion kaikkivaltaisuus oli Bakuninin käsityksen mukaan vapauden täydellinen tuho. Hän hylkäsi valtiokäsitteen ja ennenkaikkea sen perustuksena olevan vallankäytön periaatteen. Koska jokainen poliittinen valtio välttämättömästi sulkeutuu kansallisiin rajoihin, niin on tämä tosiasia, muka, oleellisesti ristiriidassa sosialisten harrastusten kanssa, koskapa sosialinen kysymys vain kansainvälisesti voipi toteutua. Vain se, joka asiallisesti harrastaa valtion ja politiikan tuhoamista, voi käydä todellisesta internationalistista. Niinpä Bakunin jatkaa seuraavasti: »Joka, päinvastoin kuin me, tahtoo harjoittaa politiikkaa, eikä meidän kanssamme pyri politiikan hävittämiseen, hänen täytyy harjoittaa kokonaan isänmaallista ja porvarillista valtiopolitiikkaa sekä niin tehden pienen taht suuren valtionsa nimes-sä vastustaa inhimillisen solidariteetin eli yhteistunnon valtaanpääsyä ulkoapäin, kuin myös taloudellista ja yhteiskunnallista vapautumista sisällepäin». Ja hän lausuu vieläkin jyrkemmin: »Ken puhuu poliit-

tisestä valtiosta, olkoon se sitten itsevaltius, perustuslaillinen yksinvalta tai vaikkapa vapaavalta, hän puhuu samalla ylivallasta ja riistosta. Se on hallitsijasuvun tai kansakunnan tai luokan valta toisen yli — ja se sisältää sosialismin ilmeisen kieltämisen. Voiko konstitutioni eli demokratia poistaa epäkohdan?» kysyy Bakunin edelleen ja vastaa: — »ei milloinkaan. Konstitutioni on voimaton riistämisen tosiasiaa vastaan ja demokraattinen valtio on ristiriitainen käsite.» Vielä hän lisää: »Poliittisella parlamentilla, eipä edes täysin vapaavaltaisella, olkoonpa tässä vain työläisiä, ei ole sitä valtaa, että se voisi antaa kansalle todellista vapautta.» Bakunin siis väittää, ettei kansa kykene sivistyksen puutteessa valitsemaan edustajiaan; edustajaehdokkaat liehakoivat suvereenista kansaa vaalien aikana, mutta kun ne ovat ohitse, kääntävät he kansalle selkänsä. Itse Marx ja Engels olivat peuloissaan Napoleonin plebeschitien, eli yleisen äänioikeuden tähden juuri tuon edustajien epäluotettavuuden vuoksi.

Kehitys on osoittanut, että Bakunin käsitys kansojen parlamentaarista toiminnasta ja osanotosta valtion politiikkaan ei pidä ensinkään paikkansa. Jos Bakuninin neuvoja olisi seurattu, olisivat kansan syvät rivit paljoa alemmalla tasolla kuin mitä ne nyt ovat. Selville on käynyt, että syvien rivien valtiolliseen elämään osanotto voi käydä käsi kädessä kansainvälisten harrastusten kanssa. Eikä Bakuninin käsitys valtion täydellisestä hävittämisvelvollisuudesta ole oikea. Engelsin mukaan voi valtio aikojen kuluessa itsestäänkin hävitä, mutta sen itsetietoiseen hävittämiseen ei ole mitään syytä. Sensijaan valtiovalta on kehitettävä ja perinpohjin *muutettava* tarkoitustaan vastaavaksi, mutta sen hävittäminen on tarpeeton. Sehän on tietenkin myönnettävä, että nykyinen valtio on nykyisten vallanpitäjien valtio. Kaikki sen perussäännökset ja lait ovat valtaloukkien säättämät. Mahdotonta on niinollen valtion tehtävistä laa-

tia yleispäteviä määritelmiä, jotka jakaisivat kaikille kansalaisille tasapuolisesti oikeutta. Sitä ei voi tehdä paremmin kuuluisa Jellinek »Allgemeine Staatslehresään» kuin J. V. Snellman »Läran om staten'issaan», vaikkapa he kuinkakin pyrkivät siihen suuntaan.

Vielä muudan vuosikymmen sitten käsitettiin valtion yhteiskunnallinen tehtävä kahdella tavalla. Entinen n.s. »manshesteroppi» sai väistyä katederisosialistien Adolf Wagnerin, Heinrich Hercknerin y.m. hyökkäysten painosta, ja käsitys valtion olemuksesta ja tehtävistä muuttui porvarillisissakin piireissä. Nyt on kautta maailman tapahtunut jakautuminen porvarien ja sosialistien välillä kohottanut vallitseviksi aivan uudet käsitykset valtiosta ja sen tehtävistä. Näistä käsityksistä sosialistien omaksuvat valloittavat yhä enemmän alaa. Ihmiskunnan kehitys, joka aina kulkee eteenpäin huolimatta diktaattoreista ja vanhoilisten vastarinnasta, on aikaansaanut nämä viimeisetkin muutokset. Ylimenoaika voi monasti näyttää pimeältä, mutta — sanoisinko — kaukaisessa tulevaisuudessa loistaa vastaamme häikäisevä valo, joka leviää yhä enemmän ja enemmän kansojen syvimpiinkin kerroksiin valtiollisella alalla, joten valtiokin heijastuu tässä valossa aivan toisen sisältöisenä kuin tähän asti. Sentähden voimme iloita noista muutoksista, jotka paraikaa ovat käymistilassa, ja toivoa, että itsekukin kansa muuttaisi valtionsa tehtävät yhä suurempaan sopusointuun ihmiskunnan kehityksen kanssa.

PARLAMENTTARISMI.

Hallitus ja kansa ovat jo ammoisista ajoista muodostaneet toistensa vastakohdan. Ihmiskunnan yhteiskunnallisen elämän ensiaikoina merkitsi hallitsija

samaa kuin hallitus; hän oli itse- ja yksinvaltiias, vieläpä joskus jonkunlainen jumalakin, niinkuin meidän aikoinamme vielä on esim. Dalailama Tibetissä. Sittemmin muodostui hallitsijan sivulle jonkinlainen ylimysvaltainen neuvosto, joka tuskin nimeksikään kykeni rajoittamaan hallitsijan valtaa. Moinen hallitusjärjestelmä on säilynyt aina meidän aikoihimme varsinkin sivistymättömissä maissa; kuten esim. Venäjällä aina Nikolai II hallituksen alkuaikoihin asti.

Mutta ihmiskunta kehittyi. Jo kolmannellatoista vuosisadalla syntyi senmukaisesti Englannissa parlamentarinen edustusjärjestelmä, jonka puitteissa kansalla oli jonkunlainen, vaikkapa vaillinainenkin, sananvalta. Siitä lähtien ovat kansa ja hallitus esiintyneet vastakohtaisina voimina. Miten tämä suhde eri maissa alkuaan järjestettiin, sen selostaminen kävisi tässä liiallisen laveaksi. Yleisesti tiedetään, että tämä suhde myöhemminkin monesti katkaistiin. Niinpä Ludvig XVI Ranskassa rohkeni väittää: »Valtio olen minä!» (l'état c'est moi). Mutta joskus taas kansa otti vallan (Ranskan vallankumous) ja kohotti Napoleon I:sen, kuten muinaisuudessa kreikkalaisen Peisistraton ja roomalaisen Caesarin, itsevaltiaaksi.

Parlamentarinen hallitusmuoto on kolmen viimeisen vuosisadan kuluessa saanut vastuksista huolimatta yhä enemmän kannatusta kulttuurimaissa. Varsinaiset kansankerrokset ovat ruvenneet yhä kiinteämmin vaatimaan sananvaltaa hallitusasioissa; vanhoilliset ainekset ovat näiden vaatimuksien johdosta suoraan sanoen pelästyneet. Tässä on todellinen syy, miksi lukuisat ryhmät, varsinkin n.k. »the upper ten thousands», ylempien kansanluokkien keskuudessa ovat ruvenneet vieromaan parlamentarista kansanedustusta ja moittimaan sitä kevtottomaksi. Näitten moitteitten nojalla nuo ryhmät yhä äänekäämmin vaativat joko suorastaan diktatuuria, s.o. itsevaltiutta valtiollisesti voimattoman kansanedustuksen kanssa, tahi — Napoleon III:n mallin mukaan — vetoomusta

kansaan ilman edustusta, olettaen viimemainitulla tavalla kypsymättömien kansanainesten avulla parhaiten pääsevänsä aikeittensa perille.

Kuvaavaa on, että näitten aatteitten varsinaisina kannattajina ovat juuri ne henkilöt, jotka vehkeillen ja epäilyttävillä keinoilla ovat kohonneet itsevaltiaiksi diktaattoreiksi, kuten esim. puolalainen Pilsudski, espanjalainen Primo de Rivera ja italialainen Mussolini, puhumattakaan pienemmistä suuruuksista, kuten Voldemarasesta, joka ensimmäisenä on myös jo kukistunut. Sangen halveksivasti on puhunut esim. marsalkka Pilsudski — joka kuten Mussolinikin, oli alkuansa sosialisti, jollaisena käytti kansaansa vain itsensä kohottamiseen, kuten edellämainitut Peisistratos, Caesar ja Napoleon I:nen — parlamentista, jota hän nimittää »veturiksi, joka vetää neulaa perässään», siis t.s. laitokseksi, joka puheillaan ja puuhillaan ei saa juuri mitään aikaan. Vielä hupaisemman kuvan tästä käsityksestä antavat pari Primo de Riveran ja Mussolinin lausuntoa. Luonnollista on, että sapeliherra kenraali Primo de Rivera kursailematta väittää, etteivät kansat enää huoli »vapaudesta» ja »että parlamentaarinen kansanvalta» ainoastaan sopii rauhallisina aikoina; yhtä luonnollista on myöskin, että hänen virkaveljensä Mussolinin v. 1925 asettama valiokunta oli sitä mieltä, että parlamentaarinen järjestelmä oli vaarallisin kaikista järjestelmistä ja että se sisälsi väärinkäytöstä ja vallananastusta (!). Nykyajan vaikeat kansainväliset suhteet vaativat vahvaa hallitusta, joka on oma herransa ja pysyy ohjaksissa. Parlamentti ei siis saa olla hallituksen herra ja käskijä. »Minusta näyttää», sanoi herra Rivera, »järjettömältä, että parlamentti nimittää hallituksen». Motto: »mies ja ääni» on jo, muka, kadottanut vetovoimansa. Vaalit tapahtuvat tulevaisuudessa luokkien ja ammattiyhtymien kesken, väittää edelleen R. Hänen täytyy kuitenkin myöntää, ettei ole mahdollista kokonaan estää joukkojen sekaantumista julkisiin asioihin, mutta »ennem-

min tahi myöhemmin on kaikissa maissa tuo sekaantumisen rajoitettava yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin asioihin, jotavastoin politiikasta ovat joukot pidettävät erillään». — Espanjan parlamentti on siis senmukaisesti muodostettava.

Yhtä lystikästä on se, mitä tuo kuuluisa italialainen diktaattori haastattelijalle puolustukseen esittää. Ensiksi hän lausahtaa, että ottaessaan v. 1922 Italian hallitusohjaket käsiinsä, oli Italia vararikon partaalla ja ilman kansainvälistä vaikutusvaltaa, jotavastoin nyt on aivan toisin. Ja hän kehuu edelleen, että kaikista Europan valtioista Italia on ainoa maa, jossa ei ole teollisuuden alalla epäjärjestyksiä; hän on myös tehnyt lopun luokkataistelusta, joten Italia on miltei unhottanut, mitä lakko on; siitä huolimatta siellä on alempien kansankerrosten elintaso kohonnut (!). Hän on myös kohottanut liran arvon. Edelleen hän väittää, ettei parlamentarinen järjestelmä sovellu Italialle; sillä italialaiset luonnostaan ovat individualisteja ja siis kaikkea sosialismia vierovia (!). Mussolini väitti vielä haastattelijalle, että Italian työväki, mulla, jo on hyväksynyt hänen järjestelmänsä. Hän tosin myönsi, että noiden toimenpiteiden seuraamuksena on työttömyys lisääntynyt ja työpalkat alentuneet. Mussolini myös ilmoittaa, että vaikkakin hän on saattanut aiheuttaa vaikeuksia kuuluisalle oppineelle, Benedetto Crocealle, on hän kuitenkin sallinut hänen julaista erään teoksen fascistista järjestelmää vastaan, mikä seikka hänen mielestään todistaa, ettei hän ole painovapauden kiristäjä. Mutta hän ei mainitse sannallakaan, että hän on hajoittanut ammattiyhdistykset, luonut silkan valeparlamentarismia ja aiheuttanut jalomielisen Matteottin murhan. Samoin ei myös Primo de Rivera maininnut, että hän valtaanpäästyään hajoitti parlamentin (Cortes) ja osan senaattia sekä sääti laajakantoisen sensuurin.

Selvänä vastakohtana diktatuurille voi pitää n.s. referendumia, kansanäänestystä, joka on vallalla muu-

tamissa maissa, kuten eritoten Sveitsissä, missä sitä ensikerran käytettiin jo v. 1802. Sveitsissä on, näet, säädetty, että kyseeseen tullen liittosäännön muuttamisen, on vedottava kansaan yleisen äänestyksen välityksellä; laeista on myös äänestettävä, jos 30,000 kansalaista sitä vaatii. Vielä löytyy säännös, eli n.s. initiativi, jonka mukaan 50,000 kansalaisen vaatiessa valtiosäännön täydellistä eli osittaista muutosta, on niinikään turvaututtava yleiseen kansanäänestykseen. Tämä menettelytapa, joka on jonkunlainen kansanvallan ja parlamentarismin täydennys, on saanut osakseen sekä myönteistä että kielteistä arvostelua. Sillä onkin ollut sekä taantumuksellinen että edistysmielinen vaikutus. V. 1875 hylättiin valtiollisen äänestys-oikeuden muuttaminen, mutta hyväksyttiin kirkollisen avioliiton välttämättömyys; yllämainittu muutos ei läväissyt vielä edes v. 1877. V. 1898 taas hyväksyttiin rautateitten ottaminen liiton, s.o. valtion huostaan. Selvää on, että tällaisella referendumilla voi olla edistysmielinen merkitys vain siinä tapauksessa, että asianomainen kansa on riittävästi valistunut. Osoittaahan esim. Rooman muinainen historia, että kansaa, joka ei ole kyllin kypsynyt, voi moisella yleisellä äänestyksellä viedä harhaan («leipä ja huvitukset»); samoin Napoleon III:n plebischiiti-äänestykset olivat myöskin tiedottoman kansan harhaanvientiä. Jo se seikka, ettei Sveitsin kansa ole voinut säätää naisten valtiollista äänioikeutta, joka jo muissa Euroopan kulttuurimaissa, lukuunottamatta Ranskaa, on voimassa, osoittaa, ettei Sveitsin kansa ole kulttuurin korkeimmalla tasolla, tahi että se pelkää papiston valtavaa vaikutusta naismaailmaan kuten Belgia ja ehkä Ranskakin, joissa sosialidemokraatitkaan aikoinaan eivät uskaltaneet kannattaa sitä. Varsinainen parlamentarismi ei oikeastaan ole muutenkaan vallalla Sveitsissä, koskapa parlamentilla ei ole voimaa kaatamaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan valittua hallitusta eli liittoneuvostoa.

Koska Englannin parlamentarismi on, huolimatta muutamista puutteellisuuksista, vieläkin kelpaava esikuvaksi muitten maitten parlamentarismille eduskunnille, niin tahdon tässä heti alussa luoda hieman laajemman katsahduksen sen rakenteeseen, kuitenkin ainoastaan pääpiirteissä. Ensiksi on huomattava, että Englannin valtion pää eli kuningas on enemmän koristeena kuin minään vallanpitäjänä. Ennen vanhaan oli tietysti toisin. Mutta ainoastaan ulkopoliittikan suunnittelijana osasi kuningatar Viktorian poikakin, Edvard VII, nykyaikana kohota jonkunlaiseen huomattavuuteen. Hugo Preuss, joka Saksan sisäministeriön valtiosihteerinä suunnitteli suureksi osaksi Englannin valtiomuodon mukaan Saksan Weimarissa v. 1919 hyväksytyn valtiosäännön, sanoo suoraan, että »brittiläinen suvereeni on enemmän utukuva («abstractum») kuin kouraantuntuva personallisuus». Valtakunnan varsinainen hallitsija on Englannin pääministeri (Prime Minister). Hänellä yksin on oikeus määrätä, kuka tulee ministeriksi hänen hallituksessaan; niinkään nimittää hän valtiokirkon arkkipiispat ja piispat ja kaikkien virkojen hoitajat, jotka kruunun määrää. Jokainen brittiläinen alamainen voi kohota tähän pääministerin virkaan. Jokainen ministeri on nyt aina jäsenenä joko ylä- tai alahuoneessa; ellei jotakin ministeriä valita uudestaan parlamenttiin, niin täytyy hänen luopua myöskin ministeripaikastaan. Englannin parlamentin täytyy kokoontua ainakin kerran vuodessa, sillä se myöntää kaikki verot ja hyväksyy menot ainoastaan vuodeksi kerrallaan, joten se myöskin määrää, tahtooko se sotaa vai eikö. Jos parlamentti ei hyväksy vissin ministerin toimenpidettä, niin voi joku vastustuspuolueen jäsen vaatia parlamentin ratkaisua, ja jos asia ratkaistaan hänen kantansa mukaisesti, niin täytyy asianomaisen ministerin ja koko ministeristön luopua paikoistaan. Jos päinvastoin ministeristö olettaa, että kansa on sen kan-

nalla, niin ehdottaa se kuninkaalle parlamentin ha-joittamisen.

Koska nyt Englannin hallitus on toimenpiteistään vastuunalainen parlamentille, niin voi sanoa, että korkein valta siellä on parlamentilla ja että siis Englannin kansa hallitsee itse itseänsä. Niin voi sanoa sitä suuremmalla syyllä, kun useimmilla kansanvaltaisilla äänioikeusuudistuksilla vv. 1832, 1867, 1885, 1918 Englannin kansa on saanut melkein yleisen äänioikeuden; vieläpä naisetkin saivat tänä vuonna ensi kerran käyttää äänioikeutta. Paremminkin ehkä sopii sanoa, että kansan enemmistö hallitsee, koska suurimman puolueen johtaja parlamentissa itsestään astuu pääministeriksi. Englannin parlamentissa on oikeastaan kaksi »huonetta», ylä- ja alahuone, »House of Lords» ja »House of Commons». Ylähuoneella kuitenkin ei enää ole paljonkaan valtaa, jopa aikoja sitten ehdotettiin, varsinkin kuuluisan Taff-Vale jutun johdosta, että se kokonaan poistettaisiin. Sen vaikuttavin oikeus on siinä, että se kielteisellä veto'llaan voi lykätä yleisten lakien, mutta ei finanssilakien hyväksymisen tuonemmaksi. Aikoinaan vähennettiin sen valtaa siten, että kuningas voi määrätä ylähuoneeseen vapaamielisempiäkin Peers (lue: piirs) päärejä pääministerin ehdotuksesta. Tähän tulee vielä lisäksi sen oikeus toimia Englannin korkeimpana tuomioistuimena. Ylähuoneen vallan puute on jotenkin luonnollinen, koska suuri osa sen jäsenistä on suurimmalta osalta joko piispoja eli kruunun valitsemia ja vain osa on kansan valitsemia. Varsinainen kansanvalta on alahuoneella, jonka istunnot ovat päätösvaltaisia jo 40:en jäsenen läsnäollessa. Jo seikka, että se yksin määrää budgetista ja ettei kuninkaalla tahi ministeriöllä ole siinä mitään sanomista osoittaa, että kansan valitsema alahuone on Englannin varsinainen hallitsija. Tunnettu asia on, että Englannissa on ollut vuosisatoja ainoastaan kaksi puoluetta, vanhoillinen, konservatiivinen ja vapaamielinen, liberalinen puolue; unionis-

tisella puolueella on vasta viime aikoina ollut jonkunlaista merkitystä. Vasta tämän vuosisadan alussa astui kolmaskin puolue, nimittäin työväenpuolue, näyttämölle. Sen ensimmäinen jäsen parlamentissa oli kuuluisa Keir Hardie. Tämä muutos puolue-elämässä syntyi ehkä etupäässä (Taff-Vale-jutussa) ylähuoneen antaman ajattelemattoman tuomion kautta, jonka johdosta työväestö päättäväisesti antautui politikan alalle. Jokainen puolue toimii periaatteen »yksimielisyys tekee vahvaksi» mukaan ja hän, joka on puolueeseen liittynyt, ei välitä omasta »itsenäisestä» käsityksestään, vaan alistuu puolueensa yleiseen kantaan. Englannin parlamentarisuus ilmenee erikoisesti siinäkin, että jokainen hallitus ottaa visusti huomioon sen yleisen mielipiteen, sellaisena kuin se ilmenee sanomalehdistössä. Voipa sanoa, että painettu julkinen sana on osa Englannin muuten kirjoittamattomasta konstitutionista, valtiosäännöstä.

Ranskan parlamentariset olot ovat monessa suhteessa aivan toiset kuin Englannin. Ranskan tasavallan presidentillä on pienempi valta kuin Amerikan ja vieläpä Saksankin presidentillä. Häntä ei tosin voi erottaa virasta; hänen asemansa vain voipi tehdä kestävämmäksi, kuten esim. häilyvän Millerandin v. 1924 joka siten pakotettiin luopumaan. Mutta hän voi, päinvastoin kuin Englannissa, määrätä pääministerin parlamentin kokoonpanosta riippumatta. Ulkopolitiikassa myöskin saattaa hänen vaikutusvaltansa olla hyvinkin tuntuva, kuten esim. Poincarén, joka melkoisesti vaikutti viimeisen maailmansodan syntymiseen. Ranskan kansa ei valitse häntä välittömästi, kuten Amerikassa ja Saksassa. Päinvastoin presidentin valitsee molempien kamarien yhtymä, kansalliskokous, absolutisella enemmistöllä. Kansanedustus on kaksijakoinen: Senaatti, joka valitaan välillisesti, ja edustajakamari, jonka jokainen 21 vuotta täyttänyt miespuolinen kansalainen — naisilla ei vielä ole äänioikeutta — on oikeutettu valitsemaan yksi ehdokas vaa-

lipiirittäin. Hallitus on parlamentille vastuullinen, mutta hallituksen ero ei silti merkitse uusia vaaleja. Muuten on Ranskassakin valta edustajakamarilla; senaatti voi ainoastaan lykätä lakien toimeenpanon, mutta, toisin kuin Englannissa, se ottaa osaa finanssilainsäädäntöön. Ranskassa on, nykyään ainakin, koko joukko puolueita; mutta puoluekunnioitus ei siellä ole yhtä ratkaiseva kuin Englannissa; siellä sensijaan asetetaan pääpaino edustajan persoonalliselle kyylylle eikä puolueelle. Suurimmat puolueet ovat pääasiassa maltilliset radikaalit ja tasavaltalaisklerikaalit, joitten jälkeen sitten seuraavat useimmiten radikaalit ja sosialistit.

Pohjoisamerikan valtiomuoto vuodelta 1787 on tavallansa sangen merkillinen. Yhdysvaltojen presidentin valitsee välillisesti kansa valitsijamiestensä kautta, eikä hän voi hajoittaa parlamenttia, ainoastaan käyttää veto-oikeuttaan sitä vastaan. Mutta hän on paljoa mahtavampi kuin moni suvereeni, puhumattakaan Englannin kuninkaasta. Hän on oma ministeripresidenttinsä, ja hänen valtiosihteerinsä, jotka hän itse valitsee, eivät riipu parlamentista; he ovat oikeastaan vain presidentin neuvonantajia ja hän suorastaan antaa heille määräyksiä. Kuitenkin jakaa hän valtaansa senaatin eli ylähuoneen kanssa, joka vahvistaa kaikki presidentin tärkeimmät määräykset, kuin myöskin valtiosihteerien, ulkomaanlähettiläiten ja korkeimpien tuomarien nimitykset. Senaatin valta ilmenee siinäkin, ettei sitä milloinkaan hajoiteta, vaan aina kolmen vuoden jälkeen vaalien kautta puoleksi uudistetaan. Kolmas valtiomahti on edustajahuone. Yleinen äänioikeus ei ole sen vaalissa voimassa, vaan vaalioikeus riippuu muutamista edellytyksistä. Merkillistä on, että Pohjois-Amerikassa, ainakin toistaiseksi, on vain kaksi puoluetta — sosialistit eivät siellä paljon puolueena merkitse — joita periaatteellisesti ei voi toisistaan selvästi erottaa. Eräs valtiomies onkin lausunut, että tuohon eroittamiseen tarvittaisiin

voimakasta suurennuslasia. Voi tosin sanoa, että tasavaltalaiset, republikanit, jotka aina demokraattisen presidentti Wilsonin jälkeen, ovat asettaneet presidentin, kannattavat enemmän suojelustulleja ja suurempaa valtiollista keskittämistä kuin demokraatit. Nämä molemmat puolueet ovat enemmän oman itsensä kannattajia kuin mitään muuta; onhan m.m. tavallista, että voittoisa puolue asettaa omat miehensä ainakin useampiin tärkeimpiin virkoihin (Spoil-järjestelmä). Tästäpä johtuukin sitte tuo tavallista kiihkeämpi vaaliagitatio.

Saksan v. 1919 hyväksytyssä n.s. Weimarin valtiosäännössä, sen ensimmäisessä pykälässä sanotaan: »Saksan valtio on tasavalta. Valtiovalta riippuu kansasta.» Saksan kansa itse valitsee suoranaisesti presidentinkin seitsemäksi vuodeksi, ja hän voi hajoittaa valtiopäivätkin valtiokanslerin myötävaikutuksella. Presidentti nimittää kyllä ministeristön, mutta siinä hän on, enemmän kuin esim. Ranskan presidentti, suuresti riippuva puolueen johtajista. Ministeristö luopuu, jos parlamentti antaa sille epäluottamuslauseen. Valtiopäivät valitaan yleisen äänioikeuden perusteella ja naisillakin on äänioikeus. Saksan valtiosäännön mukaan ei ole mitään ylähuonetta; tosin löytyy erikoinen eri liittovaltioiden jäsenistä kokoonpantu valtionuevosto, mutta tämä ei suinkaan vastaa englantilaista ylähuonetta, ranskalaista senaattia eli amerikkalaista senaattia. Kuitenkin on sillä hyvin rajoitettu kielto-oikeus parlamentin päättämiä lakeja vastaan. Sen päätehtävä on lakien valmistelu kansaneduskunnalle. Sen valtapiiri on siis jotenkin rajoitettu.

On myönnettävä, että parlamentarismissakin on muutamia epäkohtia. Huomattavin on se, että useammissa parlamenteissa on koko joukko puolueita: noissa molemmissa suurissa kulttuurimaissa, Ranskassa ja Saksassa on niitä nykyään noin kymmenkunta kummassakin ja toisissa on vielä enemmän, kuten esim. Espanjassa parikymmentäkin. Sensijaan Italiassa ja

Venäjällä on ainoastaan yksi *luvallinen* puolue: fascistinen ja kommunistinen. Mutta senpätähden eivät nuo maat olekaan mitään parlamentaarisia maita. Toinen epäkohta on se, että, kun on useampia puolueita, parlamentaarisisissa maissa on monia puolueita, niin on usein sangen vaikea saada pysyvää hallitusta, varsinkin jos hallitus riippuu parlamentin hyväksymisestä. Jos, kuten meilläkin usein on tapahtunut, eduskunta kaataa hallituksen, vaikka yhdelläkään puolueella ei ole parlamentissa ehdotonta enemmistöä, niin pitäisi — parlamentarisesti katsoen — toisen puolueen ottaa ohjaket käsiinsä, joka kuitenkin on samassa heikkouden tilassa. Varsinkin Ranska on tässä suhteessa näyttänyt meille loistavia esimerkkejä.

Sentakia on monessa maassa, ja varsinkin Saksassa, ruvettu hakemaan parannuskeinoja tähän, muka, »valitettavaan» tilaan ja keksitty useampia keinoja umpikujasta pääsemiseen. Saksan etevimmät valtiotieteilijät, kuten Valter Jellinek, Carl Schmitt, Hans Delbrück, joiden lisäksi tänä vuonna on tullut Ernst Wolgast (laajalla teoksellaan »Zun deutschen Parlamentarismus») ovat tässä suhteessa eri mieltä etupäässä Saksan nykyisen valtiosäännön suhteen. Jellinekin käsityksen mukaan tulee »hallituksen, jos se tahtoo pysyä remmissä, hajoittaa eduskunta ennenkuin on tultu epäluottamuslauseeseen. Mutta on kuitenkin luvallista odottaa eduskunnan äänestystä ja määrätä sen hajoittaminen epäluottamuslauseen yhteydessä, ilman että hallitus tarvitsee silti luopua». Tämä on kuitenkin, kuten Wolgast selvästi on osoittanut, ristiriidassa valtiomuodon 54 §:n kanssa. Samoin arveli aikoinaan myöskin Hugo Preuss, Weimarin valtiomuodon luoja. Schmitt taas ottaa huomioon, että kun kaksi aivan vastakkaista puoluetta, esim. saksalaisvaapaamieliset ja kommunistit kaatavat hallituksen, mutta eivät voi eivätkä tahdo muodostaa uutta hallitusta, niin silloin »epäluottamuslause on puhtaasti jarruttuk-

sellinen toimenpide». . Hänen käsityksensä mukaan on noudatettava 54 §:n selvää sanamuotoa, joka vaatii, että ministeriön täytyy luopua epäluottamuslauseen johdosta, mutta että presidentti voi määrätä uuden hallituksen ja sen välityksellä hajoittaa eduskunnan ja vedota kansaan uusien vaalien kautta. Mutta kun Saksassa presidentin hajoituskäsky on valtiokanslerin eli ministeriön puheenjohtajan varmistettava, johon tämän ei ole pakko suostua, niin syntyy tälläkin tiellä vaikeuksia. Äsken kuollut kuuluisa historioitsija, maailmanhistorian kirjoittaja, Hans Delbrück, väitti suoraan, että Saksan valtiomuoto on epätäydellinen ja vaatii sen lisäyksen, ettei presidentin hajoittamiskäskyä valtiokanslerin tarvitse varmentaa. Mutta tämän ehdotuksen toteuttamisessa piilee presidentille myönnetty suuri vallan lisäys, jota hän voisi väärinkäyttää. — Minun käsitykseni mukaan päästään tästä vaikeudesta seuraavasti (nykyinen valtiomuotomme on toisenlainen): epäluottamuslauseen jälkeen tulee hallituksen välttämättömästi luopua; ellei eduskunnassa ole selvää enemmistöpuoluetta ottamassa osalleen hallituksen muodostamista, niin hajoittaa presidentti (kuningas) eduskunnan. Tällöin saapi suurin puolue toimekseen hallituksen muodostamisen omasta keskuudestaan; mutta ellei se sitä tahdo, ovat epäluottamuslauseen takana olevat puolueet — huolimatta vastakkaisuuksistaan — parlamenttaristen voimasuhteittensa mukaisesti velvolliset hallituksen muodostamiseen heti uudistusvaalien jälkeen.

Edistysmielinen henkilö ei saata asettua parlamenttia hylkivälle kannalle jo itse edistysmielisyyden tähden. Onhan itsestään selvää, että moinen luopuminen ehdottomasti johtaisi diktatuuriin tahi itsevaltiuteen. Parhaimmassa tapauksessa saattaisi tuloksena olla valheparlamenttarismi, jommainen esim. oli Bismarkin kansanedustus, huolimatta yleisestä ääni-oikeudesta — niinpä hän nimittikin Saksan valtiota »ruhtinastasavallaksi», — sekä Riveran ja Mussolinin

varjoparlamenttarismi, joka vain heijastaa diktatuurin pyyteitä. Emme voi mitenkään kiertää sitä tosiasiaa, että nykyaikana kansan kokonaisuudessaan on oltava ylimpänä hallitsijana ja tärkeimpien asiain ratkaisijana, vaikkapa se ainakin toistaiseksi tapahtuu edustajien välityksellä. Tämä ei tarkoita, ettei tarvittaisi lujaa ja jossain määrin itsenäistä, mutta kansalle kuitenkin edesvastuullista hallitusta. Vaikka kuuluisa englantilainen valtiomies ja kirjailija, Edmund Burke, lausui jo viime vuosisadalla: »Jos hallitus ja kansa ovat eri mieltä, on hallitus tavallisesti väärässä», niin ei senkautta kuitenkaan väitetä, ettei lujaa hallitus voisi sopia yhteen kansanvallan kanssa. Kyllä se sopii, ja varsinkin valtiollisten asiain onnistuminen riippuu suuresti johtajan eli valtioministerin kyvystä ja kaukonäköisyydestä. Tästä huomautti jo kuuluisa kriminalisti ja valtiotieteilijä Franz v. Holtendorff 60 vuotta sitten kuuluisassa teoksessaan »Die Principien der Politik»; hän väittää: »että tärkeiden valtiotekojen onnistuminen riippuu suuresti johtavien henkilöitten persoonallisesta vapaudesta ja ymmärtämyksestä». Mutta hän myös lisää: »että valtiollinen edesvastuu ja varsinkin ministeri-edesvastuullisuuden periaate on välttämätön». Ja jo J. V. Snellman myönsi, että hallituksen on joskus, varsinkin epäilyttävissä tilanteissa, otettava edesvastuu kantaakseen. Varsinkin Englannin parlamentarisisessa elämässä näemme, mitenkä lujakin hallitus saattaa olla täysin edesvastuullinen varsinaiselle kansalle. Toinenkin tärkeä periaate kunnollisesta hallitusmiehestä on meillä vielä toteutettuna nähtävissä. Sen ilmausui tuo ovela, mutta samalla sangen terävänäköinen pappi-valtiomies Talleyrand, joka kykeni palvelemaan neljää vastakkaista hallitusta ja jonka mielestä kieli oli keksitty ajatusten peittämiseksi; lausuntonsa mukaan: »hallitustaidon ensimmäinen ehto on se, että se voipi asettaa jokaisen henkilön paikallensa».

Me tulemme siis siihen lopputulokseen, että varsi-

nainen kansa on kylläkin ylin hallitsija, mutta samalla sillä on kansan mieleinen luja hallitus, joka sopivalla tavalla on kansalle toimenpiteistään edesvastuullinen.

SUOMEN TYÖVÄENLIIKKEEN ENSIAJOILTA.

Suomi on vieläkin pääasiallisesti maanviljelysmaa, Tosin nykyään ainoastaan 5.6 % sen maa-alueesta on otettu viljelykselle, ja vaikka paljon suurempia aloja voisi ottaa viljelykselle, niin on maanviljelys sittenkin osoittanut säännöllistä taantumista. V. 1865 oli maanviljelystyöväestö vielä 79.3 %, v. 1900 68 % ja v. 1920 vain 65.1 % koko väestöstä. Puolet leipäviljastamme on tuotettava ulkomailta. Viljelty maa jakaantuu sitäpaitsi sangen epätasaisesti. V. 1920 oli tilojen kokonaislukumäärä 250,749; niistä omistivat pienviljelijät 194,732 tilaa, mutta niiden yhteinen pinta-ala oli vain 33.7 %. Keskikokoisia tiloja oli 52,254 ja oli niiden pinta-ala 48.9 %. Vihdoin 3,733 suurtilaa hallitsi 17.4 % viljelysmaiden kokonaispinta-alasta. Kymmenen vuoden aikana on tilojen yleisluku kasvanut 47.7 %, mutta porvarillisen hallituksen toimenpiteiden kautta on maanvuokraajien tilojen lukumäärä saman ajan kuluessa alentunut 43.4 %:sta 27.3 %:iin. Karjanhoito on sitävastoin viime aikoina lisääntynyt. Sangen epävarmaa on, voivatko nuo uudet, äsken muodostuneet pikkuviljelijät pysyä pystyssä. Ainakin on taloudellinen ja siis myös valtiollinen painopiste siirtynyt keskikokoisten tilojen omistajien piiriin, kuten sekä sosialidemokratiset että kommunistiset tutkijat käsittävät Venäjälläkin tapahtuneen.

Metsänhoidon pitäisikin Suomessa olla pääasiallisena tulolähteenä. Siihen viittaavat maamme koski-

voimat, mutta ennenkaikkea kuitenkin se, että Suomi on Europan metsärikkain maa ja että valtio omistaa 40 % kaikista metsistä. Niinpä tekikin puun ja paperin vienti jo v. 1921 62.6 % kokonaisviennistämme.

Mutta onpa teollisuuskin nopeasti kasvamassa maassamme. V. 1865 käsitti teollisuustyöväestö vain 4.9 % väestöstä, mutta v. 1920 se jo oli kohonnut 14.8 %. Puutavaran vientiarvo oli v. 1856 5.5 miljoonaa, v. 1866 jo 16 miljoonaa markkaa, eli 51 % koko silloisesta viennistämme. Koko teollisuutemme bruttoarvo oli v. 1887 113.5 miljoonaa, v. 1913 750 miljoonaa, mutta 1920 noin 600 miljoonaa vanhanajan arvoista markkaa, vaikka se oli maailmansodan tähden hieman taantunut. Teollisuustyöväestö oli sitte vuodesta 1885, jolloin se oli 43,000 henkeä, vuoteen 1920 mennessä kasvanut melkein kolmikertaiseksi, eli 117,000 hengeksi. Teollisuus olisi paisunut vieläkin suuremmaksi, jos vain olisi ollut riittäviä pääomia. Juuri näitä suuri valtiomiehemme, Leo Mechelin, ahkerasti puuhasi. Pääoma on kuitenkin nopeasti kasvanut ja samalla on sosialismikin kasvanut n.s. luonnonlain välttämättömyydellä. Marx onkin väittänyt, että kapitalismi on oma haudankaivajansa. Tosin nyt ei yleensä enää hyväksytä hänen aikoinaan esittämänsä kurjistumisteoriaa (Verelendungstheoria), jonka mukaisesti kapitalismin kasvaessa työväestön tila ehdottomasti kurjistumistaan kurjistuu. Niinpä tämä teoria onkin Saksan sosialidemokraatisessa Heidelberger-ohjelmassa jätetty pois.

Jos nyt kysyy, minmoinen oli Suomen työväestön tila ennen itsetietoisuuteen heräämistä, niin siihen voi vastata sängen sattuvasti erään monivuotisen työväentaistelijan sanoilla: »Työväenluokka eli paariaisluokkana, vailla kunnallisia ja valtiollisia oikeuksia. Sille kuului vain raskaat velvollisuudet. Nöyryys ja orjamainen alistuvaisuus oli sille kuuluvia hyveitä, joita

yläluokan taholta jokaisessa sopivassa tilaisuudessa teroitettiin. Kaikista oikeuksista osattomain orjain raskasta raadantaa kehdestä hautaan, siinä oli työväenluokan elämä.

Aateliset, papit, työn tuloksia riistävät tai kaupalla eli muulla keinottelulla rikastuneet porvarit, sekä suurien maa-alueiden anastajat olivat vallanpitäjinä, etuoikeutettuina luokkina, joille kuului kaikki oikeudet ja niihin perustuva valta.

Kunnallisissa asioissa määräisivät maaseudulla suurmaanomistajat, manttaaleiksi laskettujen maa-alueitensa ja niistä saatujen tulojensa mukaan; kaupungeissa taas muutamat rikkaimmat, suurituloisimmat porvarit. Valtiollista valtaa he käyttivät siten, että yksi neljännes siitä vallasta oli suurmaanomistajien, talonpoikaissäädyn käsissä. Toisen neljänneksen omistivat rikkaimmat kaupungin porvarit porvarisäätynä. Kolmannen neljänneksen omistivat papit ja neljännen aatelisherrat. Nämä neljä yläluokan etuoikeutettua kastia pitivät valtiiovallan käsissään, kokoontuen aina keisarin käskystä »herrain päivien viettoon» valtaansa käyttämään. Nämä etuoikeutensa he olivat »ikuisiksi ajoiksi» saaneet Ruotsin kuninkaalta, ja Venäjän keisarit olivat ne heille »armollisesti» vahvistaneet.

Tämä harvalukuinen etuoikeutettujen joukko laati lait ja elämänohjeet, määräten miten työväenluokan tulee elää ja olla, mitä se saa oppia ja kuinka paljon — yksinpä senkin, miten tulee kuolla. Joka itse elämänsä lopetti, niin rangaistiin hänen kuollutta ruumistaan sillä, että haudattiin hautausmaan ulkopuolelle tai johonkin nurkkaukseen. Ainoa oikeus köyhälistöllä oli kuolla kitumalla ja kuihtumalla työttömyyden tai katovuoden sattuessa. Tämänlaista köyhille kuuluvaa kuolemaa ylisti yläluokka runollisen kauniiksi.»

Tähän kuvaukseen voi vielä lisätä, että asunto-olot olivat sangen kurjia, että löytyi huoneita, joissa asui 22 henkilöä, niistä naimattomia tyttöjä ja poikia vuok-

ralaisina; että palkka oli erittäin alhainen, miehet saivat keskimäärin n. 2 markkaa (= 20 nykyistä mk.) päivässä ja tietysti naiset saivat vielä vähemmän; että monissa teollisuudenhaaroissa työpäivän pituus oli 17—18 tuntia, yleensä vähintään 12 tuntia. Kuinka paljon yläluokka eli porvarilliset pitivät huolta työväestön hyvinvoinnista, sitä todistavat lukuisat esimerkit. Kun esim. von Wright 1888 vuoden valtiopäivillä teki ehdotuksen 12 tuntisesta normaalityöpäivästä, ei yläluokka sitä kannattanut, vaikka Englannissa jo v. 1847 säädettiin 10 tuntinen työpäivä ja Englannin kuuluisa historioitsija Macaulay puhui sen hyväksi. Ja vielä v. 1901 vaati Pinjalaisten tehtaan parooni Hisinger työläisten luopumaan joko perustetusta työväenyhdistyksestä tahi työpaikastaan. Ja Fiskarsin tehtaan omistaja von Julin seurasi samana vuonna esimerkkiä. Kuulostaa sentakia melkein ymmärtämättömyydeltä, ellen sanoisi ivalta, kun semmoinenkin mies kuin Leo Mechelin vielä v. 1893 lausui: »Suomen työmiehet kuuluvat maltilliseen kansaan, joka tietää, että edistys yhteiskuntaelämässä samoin kuin menestys yksityisessä saavutetaan vain kärsivällisellä ja uuraalla työnteolla. Kuinka surkea on se kuva, jonka näemme useissa vieraissa maissa, joissa sosialistit, anarkistit y.m. samanlaisten turmiollisten yhteiskuntaoppien levittäjät ovat harjoittaneet kiihoitustaan työväestön keskuudessa. Eripuraisuutta ja riitaa vain on syntynyt työntekijäin ja työnteittäjien välillä... kun työmiehet antautuvat mielessään hautomaan niitä mullistustuumia, joita kansan yllyttäjät ovat heidän mielikuvitukseensa istuttaneet, Suomen työmiehet torjusivat epäilemättä (!) jokaisen yrityksen, jonka tarkoitus olisi houkuttaa heitä pois velvollisuuden ja oikeuden (!) tieltä. He tietävät, että hallitus ja säädetyt, jotka viimeaikoina ovat säätäneet niin monta (!) uutta, nimenomaan työväenluokan parasta tarkoittavaa lakia, yhä (!) pitävät heidän etujaan (!) silmällä.» Ja samaa

virttä lauloi suomenmielisistä merkkimiehistä professori E. G. Palmen. Yhtä merkillinen on eräs Helsingin työväenyhdistyksen monivuotisen johtomiehen V. Wrightin lausunto v. 1884: »Meidän työväestömmme riveissä löytyy suuria voimia, joita voi käyttää joko hyödylliseen toimintaan... kohottaakseen työväkeä henkisessä ja aineellisessa suhteessa, tahi myös, *kuten valitettavasti ulkomailla usein on ollut asian laita, turhaan agitatsiooniin toteutumattomka asioita varten...* Nykyaikana, jolloin työväestömmme alkaa ymmärtää, ettei sen tule välinpitämättömästi katsella yhteiskunnan kehitystä... seisomme maamme työväenkysymyksen historiassa uuden ajanjakson edessä. Mahtava virta alkaa joutua liikkeelle ja meidän yhtä kunniakas kuin edesvastuullinen tehtävämme on tämän virran johtaminen maallemme onnelliseen suuntaan. Yhdistyksessämme seisovat työläiset ja työnteettäjät vieretysten. Ne epäkohdat, jotka vieraissa maissa ovat luoneet juovan heidän välilleen, eivät, hyvä kyllä, ole esiintyneet liian jyrkästi meillä. Työnteettäjät ja työmiehet ymmärtävät Suomessa toisiaan paremmin kuin monessa muussa maassa ja kummankin velvollisuus on yhteinen työ hyvän suhteen pysyttämiseksi.» Vuotta myöhemmin kuin Mechelin oli lausunut edellä esitetyt sanat, arvosteli selvänäköisemmin sosialismin muka tuhoisaa merkitystä (Kirjallisessa kuukausilehdessä) professori Yrjö Koskinen. Hän huomautti, että sosialismin »rikkaruohot» tännekin saapuvat kunhan taloudellinen kehitys edistyy.

Yrjö Koskinen ja hänenkaltaisensa miehet huomasiivat jo lähenevän vaaran. Jo v. 1890 järjestivät kirjallattajat lakon, jonka johdosta itse tuo kunnollinen ammattitarkastaja K. Lindeberg sai aiheen väittää, ettei Suomen työväki suinkaan ollut niinkään rauhallista rotua. Lakot jatkuivat yhä kiivaammin huonojen sotavuosien takia. Varsinkin oli v. 1896 oikea »suuri lakkokesä»: silloin vaativat m.m. Helsingin rakennus-

työläiset lakolla 10-tuntista työpäivää *). Sen vuoden kuluessa olikin maassa 20 lakkoa. Suomen työväestö eli 1890 vuosiluvun heräämishetkessä yhä selvempään itsetietoisuuteen. Niinpä kirjansitoja Virta, yksi Suomen työväenliikkeen vaatimattomia esitaistelijoita, lausuikin jo v. 1895 aivan jyrkästi: »Herrat ja te — työmiehet ja me.»

Jo useampia vuosia ennemmin oli perustettu ensimmäiset työväenyhdistykset Suomessa: Vaasan v. 1883 ja Helsingin v. 1884, joista jälkimäinen V. von Wrightin taitavalla johdolla tuli esikuvaksi kaikille muille työväenyhdistyksille. Wright oli kerrassaan erinomainen järjestäjä ja hänen ansiokseen on etupäässä luetava, että Suomen työväenliikkeeseen painettiin järjestyksen leima, vaikkakin hänen käsityksensä sosialismista ja sen merkityksestä, kuten jo ylempänä huomautin, oli aivan nurinkurinen. Helsingin työväenyhdistyksen, kuten yleensä kaikkien muitten ensipuuhaajien joukossa, ei ollut yhtään työläistä; ensimmäintun yhdistyksen perustavassa kokouksessa 2/3 —84 valituista ensimmäisen johtokunnan kymmenestä jäsenestä oli vain 3 työmiestä. Paitsi järjestysasioita puuhasi yhdistys pääasiallisesti kansantajuisia esitelmiä, kirjaston ja lukusalin perustamista, siis sivistysasioita ja huveja. Turun työväenyhdistyksen perustavassa kokouksessa 30/5 —87 valittiin johtokuntaan vain kaksi työläistä sen kymmenestä jäsenestä, ja siinäkin harrastettiin alussa jotenkin samoja asioita kuin Helsingissäkin, kuten talon rakennuspuuhia ja, tämän kirjoittajan aloitteesta, lastentarhaa ja työväenopistoa työväenyhdistyksen yhteyteen. Silloisten porvarien häikäilemättömyyden näytteeksi sopii mainita, että kaupungin valtuusto myönsi 3,000: — markkaa lastentarhalle, sillä ehdolla, että tämän esittäjän, joka oli

---

*) Nujertaakseen lakon, kutsuivat »isänmaalliset» työnantajat Venäjältä rikkureita ja »Suometar» y.m. lehdet siunasivat tämän toimenpiteen.

yhdistyksen puheenjohtaja, työväestö poistaisi tuosta toimesta. Tämän »typerän» ja »ilkeämielisen» ehdon hylkäsi työväestö ehdottomasti. Kun sitten myöhemmin Turun lastentarha joutui porvariston haltuun, ei mistään löydetty alkuajan pöytäkirjoja. Samanlaisen menettelyn paljastamiseksi Turun Työväenopiston perustamisasiassa rohkenen vielä tuoda esille erään hie-man merkillisen seikan. Kun työväestön nimenomaisesti vaatimuksesta minut valittiin Turun valtuustoon, eikä tiedetty mitenkä eräs kaupungin tileissä syntynyt ylijäämä, 3,000:— Smk., käytettäisiin, niin ehdotin minä, että se luovutettaisiin työväenopiston perustamiseen paikkakunnalla. Turhaan haetaan tätä seikkaa opiston ensimmäisestä vuosikertomuksesta. Turun Työväenyhdistys oli kerran Suomen suurin yhdistys; siihen kuului noin 1,000 jäsentä, siis enemmän kuin Helsingin yhdistyksessä. Sellaiseksi se paisui, kun ehdotukseni mukaan valittiin erikoiset jäsenmaksujen kokoojat, jotka pienestä korvauksesta kävivät jäseniä hätyyttämässä heti kun vuosineljännes oli kulunut, ja tiukasti muistuttivat heitä velvollisuutensa täyttämistä. — Viipurin Työväenyhdistyksen perustamista 22/4 —88, puuhasi ennen kaikkea F. W. Jalander (nykyisen kenraali J:n isä ja merkillistä kyllä, venäläisen sähkölennätinkonttorin palveluksessa oleva henkilö). Tämä innokas mies, radikaalisen »Viipurin Sanomain» toimittaja, herätti ensin tämän aatteen eloon ja kääntyi veturinkuljettaja Humalojan ja minun puoleeni; joten pääasiallisesti me kolme perustimme sitten Viipurin Työväenyhdistyksen. Vuonna 1895 oli Suomessa jo 34 työväenyhdistystä.

Uusien työväenyhdistysten perustamiseen ja työväenaatteen ja työväen omanarvon tunteen herättämiseen vaikutti suuressa määrässä oman lehden perustaminen v. 1895. Jo Wright oli ymmärtänyt oman lehden merkityksen työväenliikkeen kehitykselle, ja pääasiallisesti hänen toimestaan saatiinkin sitten v. 1886 eräs pieni nurkkalehti toimeen »Suomettaren» ja

»Folkvännens in» y.m. liepeille. Lehti oli yleensä ansiokkaasti toimitettu, ja ilmestyi »Työmies» — Arbeitaren»-nimisenä, kaksikielisenä, sekä pian levisi 6—7,000 ja vihdoin 9—10,000 kappaleen painoksena. Sen toimitusta hoiti pääasiallisesti kaksi henkilöä. Wright ja Pehkonen. Toimitusneuvostoon kuului 10 eri yhdistyksistä valittua henkilöä. Sen sisältö oli hyvinkin maltillinen ja se painosti »rauhallista kehitystä» ja »hyvää suhdetta» työnantajien ja työntekijäin välillä. Siitä huolimatta kuitenkin porvarit syyttivät sitä »jyrkkyydestä». Mutta kun sitten tilaajamäärä ei riittänyt lehden ylläpitämiseksi ja työväestön puolelta ei annettu lisäksi kyllin rahallista kannatusta, niin lakasi lehti v. 1889 lopulla. Toimitus syytti työväestöä, että »se pysyi lehdelle vieraana eikä käsittänyt lehden tarpeellisuutta»; mahdollista kuitenkin on, että lehden »kuoleman» aiheutti sen liiaksi kannattama oppi työnantajain ja työntekijäin etujen yhteenkuuluvaisuudesta.

Kun joitain pienempiä yrityksiä oman lehden aikaansaamiseksi oli turhaan tehty, ryhtyi vihdoin Helsingin Työväenyhdistys kirjansitoja Virran ja viivoittaja Järvenpään innokkaitten ponnistuksien innoittamana toimiin sanomalehden aikaansaamiseksi. Se asetti marraskuun alussa v. 1894 nelimiehisen toimikunnan asiaa ajamaan. Toimikunta kääntyi eräitä päiviä myöhemmin useampien henkilöitten puoleen, pyytäen heiltä avustusta kirjoitusten muodossa. Saatuaan heiltä tässä suhteessa lupauksia, lähetettiin eri työväenyhdistyksille kiertokirje, jossa m.m. painostettiin, etteivät muut (porvarilliset) lehdet todenteolla kannattaneet työväen asiaa ja sitäpaitsi ne muutenkin olivat työväestölle liian kalliit, jotavastoin työväki oman lehtensä kautta tulisi selville oman luokkansa asioista. Tämän lisäksi vakuutettiin, että lehti tulisi kulkemaan »laillista tietä». Kiertokirjeessä tiedustettiin, katsottiinko lehti tarpeelliseksi, montako osaketta yhdistys voisi merkitä ja montako tilaajaa sen piiristä

voitaisiin odottaa; sitäpaitsi pyydettiin joiltakin henkilöiltä paikkakunnallisia tietoja työväenoloista ja työväenasiaa koskevista kysymyksistä.

Seuraavan vuoden alussa jo asetettiin toimituskunta: opettaja Karvonen nimitettiin päätoimittajaksi ja hän sai pitää huolta oman maan ja juoksevista asioista; tämän kirjoittaja sai huolehtia ulkomaan työväenliikkeen kehityksestä, koska, kuten Karvonen väitti, koko maassa ei muka ollut toista siihen pätevää henkilöä. Wright kyllä ennusti, että tämä »Työmies» kuolisi jo puolen vuoden kuluessa tahi »hurjuudessaan» löisi päänsä seinään. Lupa lehden julkaisemiseen saatiin, kuten väitetään, »erehdyksessä». Lehden ensi numero ilmestyi 2 päivänä maaliskuuta 1895. Ensimmäistä numeroa painettiin 1,000 kappaletta ja lehti ilmestyi vain kerran viikossa. Alkuaikoina se sai kokea suunnattoman paljon vastusta. Vaikka se koetti karttaa sosialistin nimeä ja yleensä menetteli hyvin varovaisesti, niin se jo seitsemännessä numerossa julaistun A. B. Mäkelän*) kirjoituksen johdosta sai »varoituksen»: Mäkelä, irvihammas kun oli, kuten tunnettu, ehdotti pilkallisesti kirjoituksessaan, että työväestö rupeaisi herrastelemaan kuten yläluokkakin, joten se kävisi sivistyneestä, ja kun päätoimittaja Karvonen väitti, etteivät työläiset olleet mitään »orjia», niin oli hän vähällä saada matkapassin opettajatoimestaan. V. 1897 koetettiin saada lehti ilmestymään kahdesti viikossa, mutta silloin riensi kaksi työnantaja kenraalikuvernöörin luo pokkuroimaan ja esittämään, että lehti oli sangen vaarallinen, joten lupaa kahdesti ilmestymiseen ei pitäisi antaa; se tapahtuikin. Ja kun sitten Matti Kurikka, »Työmiehen» silloinen päätoimittaja, innokas agitaattori, mutta valtiollisten »Pilven Hattaroitten» haaveilija, kirjoitti, tahi oikeammin Mäkelän sanelun mukaan — kuten tämä Haminassa myöhemmin minulle tunnusti — ky-

---

*) Tunnettu humorisli Kaapro Jääskeläinen.

häsi »Haaksirikkoon jouduttua» nimisen kuuluisan kirjoituksensa »Helmikuun manifestin» johdosta v. 1899, niin villiityneet ylioppilaat, heidän joukossaan moni nykyään hyvinkin etevä sosialisti, heittivät Kurikan ulos Arkadian teatterista. Hän oli muka väittänyt, että itsetietoisuuteen heränneen työväen edustajat yhteisen neuvospöydän ääressä muitten kanssa neuvottelisivat tästä asiasta. Seuraus koko tästä jupakasta oli, että »Työmiehen» painokoneesta katkaistiin sähkövoima. Silloin ryhtyivät työmiehet itse — ja niiden joukossa oli m.m. Kouvolan, Voikan ja Kuusankosken Työväenopiston johtajan, maisteri Nikulaisen isäkin, painokonetta käsivoimin kiertämään ja näin painettiin lehteä jonkun aikaa. Toinenkin pula seurasi samasta syystä. Tehtaat eivät antaneet enää paperia lehden painattamiseen*). Silloin ilmoitti eräs työläinen eräälle Hämeenlinnan paperinhankkijalle, ryhtyvänsä täällä julkaisemaan erästä ammattilehteä ja tarvitsevansa siihen paperia. Tällä, tosin viekkaalla tempulla, sai »Työmies» paperia. Seuraus vastustajien »Työmiehen» tappamisponnistuksesta oli se, että työväki yhä enemmän valveutui itsetietoisuuteen ja että lehti jo v. 1899 voi ilmestyä 6 kertaa viikossa.

Vaikeuksia riitti kuitenkin yhä edelleen, vieläpä suuriakin, etenkin uuden painokoneen hankkimisessa. V. 1901 kirjoitti P. Leppänen, joka sitten suurlakossa näytteli niin suurta osaa, lehdessä ehdottaen osakepääoman muodostamista koneen ostamista varten. Pitkien mutkien perästä tämä onnistuikin, ja lehden painos kasvoi 5,700:sta v. 1901 6,800:aan seuraavana vuonna. Kymmenvuotiselle lehtipoikaselle, joka aina vaan oli vaurastunut, saatoin minä eräässä kirjoituksessa (hieman muuttamalla Vilholm von Schwrinin runoa) ilomielin huudahtaa:

---

*) Eräitä »Työmiehiä» painettiin työläisten paitojen selkämiksiin.

»Ei ole hän yhtätoistakaan, nuor' urho lää,
 mut ikää siinäkin, työ jalo vaan jos on elämää:
 moni harmeni kiillossa kunnian,
 joka seppelensä' olis loistoisan
 tuon poikasen voiton kruunuun
 iloll' ältis vaihtamahan.»

ja lopussa minä kehoittavasti lisäsin:

»Jo nouse aallon kevähisen lailla,
 mi kahlekkonsa pirstoo kallioon.
 Jo aamusi sun rusottelee mailla,
 Jo keväthetkes tullunna sun on!»

Tämä kaikki vain »Työmies» lehden alkuajoilta.

Vuonna 1891 tehtiin Helsingin työväenyhdistyksen ja etenkin sen puheenjohtajan, Wrightin, aloitteesta ensimmäinen yritys toimessa olevien työväenyhdistyksien, s.o. järjestyneen työväen yhteenliittymiseksi. Mutta jo silloin nähtävästi pelkäsivät vallanpitäjät ja etenkin virkavalta pohjakerrosten nousemista, ja yhteenliittymistä. Suomen silloinen kenraalikuvernööri, Heiden, kielsi suorastaan tällöisen yhteenliittymisyrityksen. Hän lausui näet naurettavassa perustelussaan seuraavasti: »Katsoen siihen, että suuremman osan suhteen näitä kysymyksiä Hallitus on jo ryhtynyt asianmukaisiin toimenpiteisiin tai vähitellen työskentelee työväen tilan parantamiseksi, katson minä, että heidän mainittu kokouksensa on tarpeeton, sopimaton ja sen lisäksi voi antaa aihetta epäjärjestyksiin, jonka vuoksi pyydän Herra Kenraalia kieltämään mainitun työväenkokouksen avaamisen». Vaikka kokouksen asettamat kysymykset ja niihin liittyvät alustukset yleensä kantavat erittäin maltillisen leiman, on kuitenkin myönnettävä, että joukossa oli sangen tär-

keitäkin kysymyksiä, kuten esim. kansakoulujen asettamista ylempien koulujen pohjakouluksi — luullakseni ensi kerran herätetty kysymys Suomessa, — raittiuden edistämisestä sekä työajan lyhentämisestä, johon eräs työnantaja vastasi, että »työaika lyhenee itsestään ilman lain säädäntöä, kun vain koneisto ehtii lisääntyä» (!).

Mutta Helsingin työväenyhdistys ei hellittänyt. Se kutsui v. 1893 uuden yhteisen kokouksen, johon oli saapunut edustajia 20:stä työväenyhdistyksestä. Tämä kokous ei myöskään ollut liiallisella jyrkkyydellä pilattu, mikä näkyy esim. kokouksessa hyväksytystä »työväen ohjelmasta». Tässä ohjelmassa lausutaan esim., että »Työväelle on myönnettävä valtiollisissa vaaleissa äänioikeus ja äänimäärää on vähennettävä». Ei uskallettu »vaatia» (kuten valiokunta ehdotti) 10-tuntista työpäivää. Vanhoilliset ehdottivat sen »toivomista» — mikä tietysti oli hyvin typerä ehdotus. Minun ehdotuksestani, koska »vaatimusta pidettiin liian jyrkkänä» tuli päätökseksi »työväki ajaa pontevasti», mikä sanamuoto hyvin vähän eroaa vaatimuksesta. »Toivomuksina» lausuttiin, m.m. että »samasta työstä on maksettava sama palkka naisille ja miehille» ja että työväen tulee tarmokkaasti vastustaa väkijuomain käyttämistä. Eräiden toisten tavoin tahdoin minäkin asettaa raittiuskysymyksen vaatimusten puolelle, koska katsoin »raittiusasian olevan työväestölle läheisen — ellemme koeta edistää raittiutta, niin emme saa mitään tuloksia». Vihdoin valittiin tässä kokouksessa työväestölle erikoinen »valtuuskunta» johon tuli 5:stä jäsenestä vain yksi ainoa työmies. Valtuuskunnan puheenjohtajaksi tuli v. Wright.

Sitten kesällä v. 1896 seurasi tuo monessa suhteessa merkillinen Tampereen kokous. Tässä kokouksessa oli epäilemättä tärkeimpänä kysymyksenä äänimäärän rajoittaminen valtiollisissa vaaleissa. (Tästä asiasta oli kolme alustusta. Ensimmäinen oli tohtori (sittemmin presidentti) Ståhlbergin; hän ehdotti por-

varissäädyssä varallisuuteen perustuvan ääniasteikon poistamista valtiopäivämiesvaaleista, ja että äänioikeus annettaisiin kaikille paitsi isännän ruassaoleville palkollisille ja vakinaiselle sotaväelle. Toinen alustus oli tohtori K. Grotenfeltin, ja esitettiin siinä että ääniasteikko alennettaisiin kymmeneen ääneen (porvarissäädyssä). Kolmas oli S. Alkion esitys. Siinä esitettiin, että jokainen hyvämaineinen, itsenäinen veronmaksava 21 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen saisi vaalioikeutta (talonpoikaissäätöön) ja että ääniasteikko kokonaan poistettaisiin. Sitäpaitsi ehdotti Agaton Meurman, että hallitus ryhtyisi tätä asiaa tutkimaan. — Kysymys äänimäärästä porvarissäädyn vaaleissa annettiin 5-henkiselle valiokunnalle, jossa pitkän keskustelun jälkeen, minä koetin parhaimman mukaan puolustaa yleistä äänioikeutta jokaiselle hyvämaineiselle ja täysi-ikäiselle kansalaiselle ilman ääniasteikkoa ja vaalisensusta, valiokunnassa sain heti viipurilaisen A. Ahosen puolelleni, mutta kauan täytyi puhutella kotkalaista K. Renströmiä ennen kuin hän yhtyi meihin; raumalainen Högman ja vaasalainen Ansas pitivät tiukasti kiinni 10:stä äänestä. Mutta huolimatta siitä, että jo pari vuotta ennemmin Kuopion työväenyhdistys oli ehdottanut yhtä ääntä ja työväenkokous Helsingissä syyskuulla 1895 oli tehnyt samoin, ei valiokunnassa ehdotusta hyväksytty, eipä edes Stålberginkaan, vaan siihen lisättiin 400 markan sensus — niin vähän valistunut oli vuonna 1896 Suomen työväkeä kokonaisuutena edustava edustajakokous. Sama epäkypsyys ilmeni äänioikeuden suhteen myös talonpoikaissädyssä, jossa minun ehdotukseni äänioikeuden antamisesta sotamiehille ja sensuksen (200 markkaa) poistamisesta sai vain 15 ääntä 31 vastaan.

Minun täytyy suorastaan väittää, että kysymyksessä oman asunnon hankkimisesta työväelle vallitsi Tampereen kokouksen edustajissa sama epäkypsyys kuin äänioikeusasiassakin. Vaikka minä jo evästyskeskus-

telussa laajasti koetin osoittaa, että »oma tupa ei suinkaan jotenkin yleisen käsityksen mukaan ole silti »oma lupa», — vapaa toiminta vähenee juuri siten, että useinkin on hyvin vaikea saada tuo oma tupa myydyksi aina silloin kun muuttaa täytyy, esim. jos työnantaja lakon johdosta antaa lähtökirjan. Myös ei valiokunnan ehdotusta vastaan asettamani vastalausekaan, jossa huomautin, että »meidän oloissamme ei tavallinen työmies voi pitää enempää kuin yhden huoneen tahi yhden huoneen ja keittiön, eikä omia pieniä yksinäisiä rakennuksia työläisten kannata rakentaa», auttanut mitään, sillä päätökseksi näet tuli, että »sivistyneempien ja suotuisemmassa asemassa olevien kansalaisten tulisi isänmaallisena ja koko yhteiskunnan parasta tarkoittavana asiana kannattaa työväen oman asunnon hankkimisyrittystä». Vieläpä eräs vanha Pohjanperän sosialistinen edustaja kääntyi puoleeni ja kummastellen kysyi: »Kuinka tohtori voi vastustaa oman tuvan ja oman luvan hankkimista?» Muista kysymyksistä mainittakoon, että innokkaan raittiusmiehen Matti Helenius-Seppälän ponnistukset aikaansaivat suhteellisesti pitkälle käyvän päätöksen alkoholijuomien rajoittamisesta.

Merkillistä tässä kokouksessa oli vielä se, että valtuuskunnan puheenjohtaja Wright, joka oli kymmenen äänen kannattaja, jyrkemmän suunnan päästessä työväenliikkeessä valtaan, luopui valtuuskunnasta, koska hän »oli rauhallinen reformityön mies eikä niinollen tahtonut tätä uutta suuntaa kannattaa.»

Tässä en tahdo jättää mainitsematta, että tuo nokkela Taavi Tainio nyt rupesi kiertämään työväen agitaattorina ympäri maata. Häntä seurasi Eetu Salin ja hieman myöhemmin »Veli» Vatanen ja monet muut, joiden merkitystä työväen herättämisessä ja järjestämisessä ei ole vähäksi arvosteltava, sillä epäilemättä he muokkasivat maaperän työväenliikkeelle suotuisaksi, mikä sitten kantoikin runsaita hedelmiä. Edelleen on vuodelta 1898 mainittava tuo suurenmoi-

sesti aloitettu »juomalakko», joka käsitti tohtori Reijovaaran johdolla noin 70,000 henkeä, enemmäksien työläisiä, ja joka 1900 vuoden valtiopäiville jätti n. 160,000 henkilön kannattaman anomuksen kieltolaisista. Tietysti silloinen säätyeduskunta ei antanut mitään arvoa tällaiselle yritykselle. Väkijuomalakkoisten toimesta pidettiin Tampereella 14 ja 15 p:nä marraskuuta 1898 yleinen kokous, jossa minä alustajana vastoin Helenius-Seppälää, jyrkästi puolustin raittiusväen ja työväen yhteistyötä.

Merkityksellisin ja ratkaisevin kaikista Suomen työväen edustajakokouksista on epäilemättä se, joka pidettiin 17—20 p:nä heinäkuuta 1899 Turussa. Puoluetoveri Tainio väittääkin, että tämän kokouksen pöytäkirja on mitä ilahduttavin historiallinen todistuskappale. Ollen Turun työväenyhdistyksen puheenjohtajana avasi tämän kirjoittaja kokouksen tervehdyspuheella, joka, mielestäni, jo selvästi viittasi uuteen vaiheeseen ja jossa m.m. muistutin Englannin suuren runoilijan, William Morris'in sanoja: »Jos orjuutta ja väärin tehdä tahdotte, niin kiire on, te aika tarkoin käyttäkää, jo loppu lähestyy!»

Ja uusi aika koittikin.

Turun kokouksessa perustettiin Suomen itsenäinen työväenpuolue. Vallassaoleva porvaristo huomasi jo monta vuotta ennen että »työväen puolue järjestyy kaikkialla vallitsevista kielipuolueista huolimatta itsenäisesti valvomaan työväen etuja! Minäkin olin »Työmiehessä jo v. 1896 ehdottanut oman työväenpuolueen perustamista ja samanlaisen ehdotuksen olin vähää ennen samana vuonna tehnyt Tampereen kokouksessa johtavalle toimikunnalle, mutta 6:lla äänellä 5 vastaan tämä ei edes laskenut sitä kokouksessa keskustelunalaiseksi. Kaksi vuotta myöhemmin, eli v. 1898, olivatkin sitten Turun, Tampereen ja Helsingin työväenyhdistykset muodostaneet paikallisia puoluejärjestöjä. Turun kokouksen varapuheenjohtaja, Hellberg (sittemmin Toijalan suojeluskunnan päällikkö) ja

tynnyriseppä A. Usenius, edellinen pieni kapitalisti*) ja jälkimäinen työmies, perustelivat itsenäisen puolueen perustamiskysymystä vastakkaisiin suuntiin, edellinen myönteiseen ja jälkimäinen kielteiseen. Hellberg aivan oikein huomautti perustelussaan, että itse taloudelliset olot määräävät tällaiset asiat ja että työväenpuolue tavallansa jo on perustettu, sekä ettei silloinen puoluejako kieliolojen perusteella voisi enää kauvan kestää, vaan että ajanpitkään suomenkieliset ja ruotsinkieliset ainekset yhtyisivät. Tämän väitteenä hän perusteli historiallisella katsauksella. — Use-niuksen perustelu on sangen heikko, paljoa heikompi kuin muiden saman suunnan kannattajien.

Päätaistelijana työväenpuolueen perustamista vastaan oli vanha ystäväni, tohtori Lyly. Hän tosin ei suorastaan vastustanut »tämän askeleen ottamista, vaikka se olikin rohkea», koska »jo tavallaan on olemassa työväenpuolue, vaikka ei organiseerattuna», eikä hänen mielestään »sosialistinen ohjelma ollut vastenmielinen». Mutta hän katsoi, ettei asia vielä ollut kyllin kypsä, jonkatähden hän vaati asian lykkäämistä uuteen työväenyhdistysten edustajakokoukseen. Samalla hän esitti selvästi lausuttavaksi, että uusi puolue toimii »porvarillisella pohjalla». Karvononkin väitti, että »hiljainen, selvittävä ja huomaamaton olojen sovinnollinen korjaustyö on ainoa, mitä täydellä tarmolla saattoi tehdä. Puolueen perustaminen sensijaan saattaa johtaa moniin seurauksiin (esim. työväen hajaannukseen)». Huolimatta kaikista vastuksista teki valiokunta ehdotuksen Suomen työväenpuolueen perustamisesta ja sen ohjelmasta. Kokous hyväksyi ehdotuksen. Periaatteellisen johdannon kirjoitti Branting; lopun pääasiallisesti Erfurtin ohjelman mukaan, kirjoitti tämän tekijä. — Näin syntyi 20 p:nä heinäkuuta 1899 Suomen työväenpuolue. Varovaisuus-

*) Hellbergin kirjapainossa Tampereella painettiin v:sta 1899 »Kansan Lehti».

desta, jota Brantingkin puolusti, ei käytetty sosialisti nimeä, vaikka puolue ilmeisesti jo olikin sosialismin perustukselle rakennettu. Varovaisuus meni niinkin pitkälle, että johdannosta jätettiin jo valiokunnassa sana »kansainvälinen» pois. Mutta huolimatta näistä muotoseikoista, oli työväenpuolueen perustaminen kesällä v. 1899 suurenmoinen sankarityö, jommoiseen työhön ainoastaan pelkäämätön Suomen työväestö oli kykenevä, varsinkin kun ottaa huomioon, että muutamia kuukausia aikaisemmin ilmestyi tuo kauhea »Helmikuun manifesti». Vastainen Suomen historia, vaikkapa vasta vuosikymmeniä perästä, tulee epäilemättä tunnustamaan, että tämä on totta. — Sivumennen on mainittava, että Kurikka teki oman hämäräperäisen ohjelmaehdotuksensa, jota Karvonen aivan oikein nimitti »utopiaksi», se tuli ilman muuta hylätyksi.

Kokouksen ohjelmalliseksi päätökseksi tuli: »Suomen työväenpuolue, joka perustuu yleisen työväenliikkeen periaatteisiin yhteiskuntakehityksen suhteen, pyrkii kaikissa suhteissa Suomen työväen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen vapauttamiseen. Huomauttaen, että perusedellytyksinä siihen on Suomen kansallisen itsenäisyyden säilyttäminen ja suojeleminen, on puolue lähimpäin pyrintöjensä päämääräksi hyväksynyt ohjelman», jonka pääkohdat ovat: yleinen, yhtäläinen ja välitön vaali- ja äänioikeus kaikille 21 vuoden ikäisille Suomen kansalaisille; lainsäädäntö- ja itseveroittamisoikeus eduskunnan kautta; täydellinen yhdistymis-, kokoontumis-, lausunto- ja painovapaus; työaika saatava 8 tuntiseksi; yleinen koulupakko ja maksuton opetus; sotilastaakka suuresti vähennettävä; naisen ja miehen täydellinen yhdenvertaisuus; yleinen kieltolaki; työväensuojelulainsäädäntöä on kehitettävä ja ammattitarkastajien lukua lisättävä työväenluokasta; asteettain nouseva tulo-, omaisuus- ja perintövero; maksuton oikeudenkäynti ja maksuton lääkäriapu ja maanvuokraajain ja pikkutilallis-

ten asema on parannettava. Kuten jokainen aikaansa seuraava kansalainen huomaa, on hyvin suuri osa näistä osaksi radikaalisista vaatimuksista jo saatu käytännössä toteutetuiksi. Uskontokysymys jätettiin ohjelmasta pois minun vaikutuksestani; yksin Salin ja eräs toinen panivat sitä vastaan vastalauseen. Äänioikeus-vaatimuksessa tehtiin jo Turussa merkillinen päätös: »Jos muut keinot eivät vie vaadittujen parannusten aikaansaamiseen vaalioikeusasiassa, on yleinen, koko maata käsittävä työlakko viimeisenä keinona sitä varten toimeenpantava». Mainittava on vielä, että työväenopistojen suhteen kokous teki m.m. seuraavan päätöksen: »että kaikissa kaupungeissa, kauppaloissa, tehdaspaikoissa ja sellaisissa kylissä, joissa on työväestöä vähintään 100 henkeä, olisi työväenopisto».

Entinen työväenyhdistysten valtuuskunta päätettiin poistaa 38:lla äänellä 13 vastaan, jota päätöstä vastaan Järvenpää, joka itse istui valtuuskunnassa, ja Karvonen panivat vastalauseensa. — Puoluehallinto asetettiin 44 äänellä 9 vastaan. Puoluehallinnon kotipaikaksi tuli Turku, (Salin ei siitä äänestänyt). Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin tämän kirjoittaja, koska, kuten joku sanoi: »muualla ei ole sellaista miestä joka pystyisi johtamaan» ja koska minä muka silloin olin Suomen työväen »kruunaamaton kuningas». Olkoon miten on, niin Turun määrääminen puoluehallinnon kotipaikaksi herätti silloisina aikoina helsinkiläisissä karvasta mieltä. Helin lausuihin aivan suoraan, että »ehdotetusta puoluehallinnon paikan muutoksesta on helsinkiläisten itserakkaus loukkaantunut»; Salin vuorostaan lausui: »Suostun asettamaan puoluehallinnon Turkuun, jos tässä kokouksessa valitaan komitea valmistamaan ammattikongressin kokoonkutsumista, jonka hallinto tulee Helsinkiin». Puolestani myönnän mielelläni, erehdykseksi ensimmäisen puoluehallinnon Turkuun sijoittamisen ja minun valitsemiseni sen puheenjohtajaksi. Ikävää oli

jälkeenpäin kuulla yksityisesti Salinin ja Järvenpään kovia sanoja, etteivät, muka, helsinkiläiset aikoisi alistua turkulaisten komennon alaisiksi.

Turun puoluekokouksen päätöksen mukaan »kutsuu», kuten sanat kuuluvat, »puoluehallinnon ammattiyhdistyskongressin kokoon.» Vaikka tämä päätös tehtiin 30 äänellä 16 vastaan, niin Salin ja muut helsinkiläiset panivat itse aikeensa toimeen ja kutsuivat ammattikongressin kokoukseen, huolimatta puoluehallinnon kiertokirjeistä, joissa puoluehallinto ilmoittaa, että se jo oli päätöksillään syyskuun 10 ja lokakuun 16 p:ltä ryhtynyt asiaa valmistamaan; syyskuun 10 p:nä se oli asettanut 3-miehisen valiokunnan ottamaan selkoa ulkomaan kokemuksista ammattiyhdistysliikkeen alalla, ja että ainekset jo melkein kaikki olivat koossa »laskeaksensa asian sitten näin valmistettuna ammattikongressin päätettäväksi, joka 8 p:nä tammikuuta 1900 kokoontuu Tampereen kaupungissa». Huolimatta kaikesta tästä kutsuivat helsinkiläiset sitenkin, vastoin Turun kokouksen päätöstä, ammattikongressin joulukuun lopulla 1899 Helsinkiin. Puoluehallinto kutsui toisen kokouksen, kuten se jo oli ilmoittanut, Tampereelle 8 p:nä tammikuuta 1900. Tämän rettelöimisen kautta syntyi kaksi ammattikongressia melkein yht'aikaa sillä seurauksella, että molemmat tulivat kuolleina sikiöinä maailmaan. Tässä yhteydessä sopii mainita, että rouva A. Kollontay, joka nykyään on Neuvostovallan lähettiläänä Osllossa ja joka aina on osoittanut suurta myötätuntoisuutta Suomen työväenliikkeelle, — hän on m.m. venäjäksi kirjoittanut laajan teoksen maamme työväenliikkeestä — perusti ensimmäisen yhteisen lakkokassan lahjoittamalla 300 Smk. minun kauttani Suomen ammattilaisille.

~Suurella tyydytyksellä, vieläpä ylpeydelläkin, tahdon kerskata siitä, että pitkien ponnistusten jälkeen voin saattaa ensimmäisen naisten työlakon Suomessa, nim. Turun paitatehtaassa 1899 vuoden lopulla voit-

toisaan päätökseen. — En voi myöskään jättää mainitsematta, että jo v. 1899 ilmoitin kiertokirjeellä, että aikomukseni oli julkaista »Koitar»-niminen kalenteri, tietorikkaan Työväenkalenterin edelläkävijä. Mutta tämä aikomukseni saattoi toteutua vasta v. 1904, jolloin »Koittaren» ensimmäinen osa ilmestyi, sitten kun olin siitä sensurin vaatimuksesta poistanut »Kommunistisen Manifestin» ja sijalle pannut kertomuksen »Kooperatiivisesta liikkeestä Belgiassa», jonka tuo juoppo sensuri pitkien keskustelujen perästä töintuskin hyväksyi. »Kommunistinen Manifesti» painettiin suotuisimmissa sensurioloissa v. 1905 »Koittaren» toiseen osaan, joka painettiin Tampereella. Tämä toinen osa olikin viimeinen, koska kenraalikuvernööri Turun kuvernöörin ehdotuksesta, joka piti minua »kansankiihoittajana», ei antanut lupaa vuotuisen työväen kalenterin julkaisemiseen, ja tämä sitten vuodesta 1908 siirtyi puoluehallinnolle. Tämä oli yksi niistä toimenpiteistä, joilla minua vielä tämän vuosisadan alkuvuosina vainottiin santarmien ilmiannoilla, kenraalikuvernöörin uhkauksilla ja puolinaisilla toimenpiteillä lähettää minut maanpakoon y.m. Mutta, välittämättä kaikista vainoista ja vastuksista, koetin pitää pääni pystyssä ja rohkaista muitakin. Lausuin eräässä »Työmiehen» kirjoituksessa: »Senaatin varapuheenjohtajasta mökkiläiseen asti *jyrkästi* vastustaa *kaikkia* toimenpiteitä, jotka eivät ole sopusoinnussa meidän oikeuksiemme kanssa. *Pelko* ei auta mihinkään. — Vibelius Runebergin runossa ja Edelfeltin taulussa on vieläkin loistavana esimerkkinä meille kaikille suomalaisille. Tiedän vallan hyvin, että nykyään »oikeus on valtaa», mutta valtakin taipuu vihdoin, jos asianomainen pitää kiinni oikeudestaan eikä taivu. Tuhoa voi kyllä ensiksi tulla, mutta sitä tulee vähemmän. — Ei kukaan kansansa mies tai nainen, ei yksikään pulue saa »virkaryssän» avulla hakea etuja toisen kustannuksella. Ken niin tekee, pettää kansansa, puolueensa ja itsensä... Mutta ennen kaikkea

vahvistakaamme riviämme tiivistämällä... *Kansan todellinen voima ja kestävyys ei riipu lukumäärästä, vaan siitä määrästä itsetietoisuutta, mikä sen rinnassa asuu. Ja itsetietoisuutta kansan syviin riviin saadaan nykyään ainoastaan — sosialismin kautta.*

»Pää pystyy vaani

Sä olet mies, et halpa mato maan,

Mi kohtaakin, ei s a a se sua sortaa,

Ei s a a se sortaa, saa ei maahan murtaa.

Pää pystyy vaani!»

Turun kokouksen jälkeen sai Suomen työväestö vielä enemmän kuin sitä ennen taistella kahdella rintamalla: venäläistä virkavaltaa ja venäläistyttämispuuha vastaan toiselta puolen, ja toiselta sekä suomalaisista että ruotsalaista porvarillista yläluokkaa vastaan. Vuoteen 1896 olivat vanhoilliset »suomettarelaiset» kannattaneet työväenliikettä *ainoastaan* sillä tarkoituksella, että saisivat siltä tukea ruotsalaista remmissäolevaa ylimysvaltaa vastaan. Mutta kun tämä ei onnistunut kymmenen äänen sensuksen vallitessa, jättivät he nämä ponnistukset nuorsuomalaisille, jotka pysyivätkin näissä puuhissa Turun kokoukseen asti. Kun hekään eivät onnistuneet taivuttamaan työväkeä mielensä mukaan, jättivät he puuhan, jonka perästä koko porvaristo rupesi katsomaan työväkeä viholliseen. Porvariston puolelta sateli väitteitä työväen turmiollisista pyyteistä, sen utopistisista ja mahdottomista harrastuksista. Ja kun Turussa perustettu puolue, kuten eräässä julkaisussa sanotaan, »yritti ja agiteerasi kaikin voimin saattaakseen työtätekevän kansan huomaamaan, mitä sen edut siltä vaativat, niin ei tarvittu muuta, kuin että porvariluokka leimasi tuon puolueen eturivin miehet, olivatpa he sitten Matti Kurikka, N. R. af Ursin tahi joku muu, velvollisuutensa unohtaneiksi, isänmaan pettureiksi» (Työväenkalenteri 1914 siv. 215). Vielä vaarallisempi oli painostus

venäläisten puolelta. Tämä näkyi aivan selvästi Forssan puoluekokouksessa v. 1903, johon kokouksen menoa valvomaan lähetettiin eräs lääninsihteeri, paikkakunnan nimismies ja kaksi poliisia. Painostus tältä taholta tuli sitenkin ilmi, että kysymys ohjelman periaatteellisesta puolesta oli siirrettävä kokouksen loppuun, jottei kokousta sentakia hajoitettaisi. Se pääsi sittenkin painosmiehen, muka, leväperäisyydestä pujahtamaan Voulukan »Eteenpäin» kalenteriin ja siten myöskin Suomen sosialidemokraattisen puolueen neljännen kokouksen pöytäkirjaan v. 1905. Forssan kokouksen päätöksistä sopii tähdellisimpinä mainita vaatimus yksikamarijärjestelmän toteuttamisesta; kirkon ja valtion erottamisesta ja uskonnonopetuksen poistamisesta kouluista; oikeudenmukaisemmasta verotusjärjestelmästä ja palkollissäännön lakkauttamisesta.

Mutta merkillisin kaikista lausunnoista ja päätöksistä Forssan kokouksessa oli Yrjö Mäkelinin lausunto äänioikeuskysymyksestä. Se ansaitsee tulla tässä laajemmin esitetyksi: »Sosialidemokraattinen puolue Suomessa ei voi tunnustaa Suomen valtiosäätystä koko kansaa edustavaksi laitokseksi sen tähden, kun valtiollinen edustus oikeus, perustuen syntyperään, pariin hyvätuloiseen ammattiin, aineelliseen varallisuuteen ja kansalta riistettyihin maapalasiin, antaa valtiollisen vallan muutamille herroille, jättämällä kansan valtaavan enemmistön kokonaan sitä vaille.

Tähän katsoen pitää puolue täysin johdonmukaisena ja luonnollisena asiana, ettei Suomen työväki, joka on kokonaan syrjäytetty valtiollisesta vallasta, voi tunnustaa pyhiksi niitä lakeja, joita luokkaeduskunta sille laatii, ja sen tähden ei se myöskään voi tuntea mitään sitovia velvollisuuksia näitä lakeja kohtaan, lukuunottamatta sitä velvollisuutta, jonka ulkonainen pakko asettaa.

Samasta syystä ei työväelle myöskään voida asettaa minkäänlaisia siveellisesti sitovia kansalaisvelvolli-

suuksia, kun siltä kerran on riistetty juuri se, mikä tekee ihmiset kansalaisiksi. Samoin ei työväki voi tuntea mitään siveellistä velvoitusta maan valtiollisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen tukemiseen, kun sillä ei ole valtiollista, yhteiskunnallista eikä näitä seuraavaa taloudellista vaikutusvaltaa, joka valta yksinomaan voi kasvattaa edesvastuun ja velvoituksen tunteen.

Niinkauvan kuin yhteiskunnallinen ja valtiollinen valta tässä maassa on niin epätasaisesti jaettuna kuin nykyään, katsoo puolue, ollen osattomain ja yhteiskunnallista sortoa kärsiväin puolue, itsensä vapaaksi siitä tuomiosta, jonka historia kerran tulee tälle kansalle antamaan siitä heikkoudesta, jota se on osoittanut taistelussa olemassaolonsa puolesta.»

Tämä urhoollinen lausunto tulee aina olemaan ikuisiksi kunniaksi Yrjö Mäkelinille, yhdelle Suomen työväenliikkeen etevimmistä taistelijoista. Se on katsottava hänelle ja koko kokoukselle mitä suurimmaksi ansioksi, jos ottaa huomioon, että saman vuoden alkupuolella Bobrikoff julistettiin Suomen diktaattoriksi ja Suomen työväenliikettä ankarasti vainottiin kahdelta taholta. Ja Forssan kokous olikin taisteluhansikkaan heitto sekä ulkonaista että sisällistä vainoa vastaan. Se oli vankka ja varma pohja Suomen kansan ja Suomen köyhälistön itsenäisyydelle ja itsetietoisuudelle. Kuinka paljon se suurlakon kautta ja pönistuksillään yleisen äänioikeuden ja yksikamarisen eduskuntajärjestelmän saavuttamiseksi on myöhempiinä aikoina vaikuttanut, se ei enää kuulu historiaan Suomen työväenliikkeen ensiajoilta. Mutta varmaa on, etteivät Suomi ja Suomen kansa olisi läheskään sitä, mitä ne nyt ovat, ellei Suomen työväestö uupumattomalla, rohkealla ja uhrautuvalla työllään olisi kohottanut niitä suhteellisesti korkeaan asemaan.

IMPERIALISMIN KANSAINVÄLINEN VASTUSTAMINEN.

Vuoden 1927 alkupuolella kokoontui Brysseliin useimmista sorretuista maista yli koko maapallon suuri joukko edustajia selvittämään sitä suunnattoman suurta painostusta, jota imperialismi ja sen äiti kapitalismi harjoittavat lukuisissa maissa ylläpitääksensä vielä mahtavaa, mutta nähtävästi laskevaa valtaansa. Tässä kokouksessa oli ilmestyneen komean pöytäkirjan mukaan 174 osanottajaa, näistä 104 sorrettujen maitten edustajaa, jotka muodostivat kaikki yhdessä sangen kirjavan joukon eri rotuja, uskontoja, valtiollisia ja yhteiskunnallisia käsityksiä (sosialidemokraatteja, kommunisteja, työväenpuoluelalaisia, enimmäkseen kuitenkin »vasemmistolaisia»). Yhteensä nämä osanottajat edustivat n. miljardia ihmistä, s.o. enemmän kuin puolta koko ihmiskunnasta.

Kongressissa oli edustajia Kiinasta (25), Intiasta (7), Indonesiasta, Indokiinasta, Koreasta, Syyriasta, Persiasta, Japanista, Palestiinasta, Etelä-Afrikasta, Pohjois-Afrikasta, Egyptistä, ranskalaisilta neekerialueilta, Amerikasta (15), Englannista (15), Ranskasta (14), Saksasta (26), Italiasta, Itävallasta, Tšekkoslovakiasta, Sveitsistä, Hollannista (11) ja Belgiasta (15). Niitä oli kiinalaisesta kansallishallituksesta ja Kuomingtangista, intialaisesta kansalliskongressista, egyptiläisestä kansallispuolueesta, syyrialaisesta kansalliskomiteasta, afrikkalaisesta kansalliskongressista, amerikkalaisesta anti-imperialistisesta liigasta, Meksikon, Cuban, Porto Ricon, Panaman, Nicaraguan, Columbian, Venezuelan, Perun, Argentiinan, Haitin ja Filippiinien kansallisista ja anti-imperialistisista liigoista. Englannin Independent Labour Partyta, Saksan uskonnollisten sosialistien liitosta, Saksan pankkipalvelijain liitosta, sotapalveluksen vastustajien internatsionaalesta (toh-

tori Helene Stöcker), Hollannin anti-imperialistiliigasta (rouva Roland-Holst). Kunniapresidentiksi määrättiin kongressissa valitulle anti-imperialistiselle maailmanliigalle Henri Barbusse Ranskasta, maailmankuulu professori Einstein Saksasta, rouva Sun Yat Sen Kiinasta sekä kansallisarmeijan kenraali Lu Chung Lin Kiinasta. Kenraalineuvostoon asetettiin useampia professoreita, kolme etevää naista, vanha S. Katajama, (Japanin työväenliikkeen perustaja), Chen Kuen kiinalaisesta ammattijärjestöstä (oikein kaunis kiinalainen nuorukainen) ja suuri joukko muita maailman mitä kaukaisimmista maista. Varsinkin näitten tulisi yhteisen anti-imperialistisen liigan toimihenkilöinä työskennellä maailman eri maissa imperialistisen suunnan kukistamiseksi. Onnittelusähkösanomia saapui kokoukseen m.m. professori Einsteinilta ja Quiddelta (keisari Wilhelmin ankaralta vastustajalta), maailmankuululta ranskalaiselta kirjailijalta Romain Rollandilta, Meksikon presidentiltä Calleselta, Intian suurelta herättäjältä Gandhilta, ja joku aika sitten kuolleen Kiinan kansallistunteen elähyttäjän tohtori Sun Yat Sen'in puolisoilta.

Belgian sosialidemokraattisen puolueen pää-äänenkannattaja Le Peuple lausui tästä kongressista, että se oli kunniakkain tapaus Brysselin ja koko Belgian historiassa eli sanasta sanaan: »Brysselin kongressilla on maailmanhistoriallinen merkitys. Me luulemme, että Belgia ja Brysseli vielä kerran tulevat olemaan ylpeitä siitä, että kongressi toimii Brysselin muurien sisällä.» Ja kokouksessa lausuttiin se mielipide, että »Brysselin kongressin valtuutetut olisivat suorittaneet suuremman poliittisen teon tulevia aikoja varten, kuin edustajat Geneven Kansainliitossa ja että Kiinan ja Intian vapaustaistelut ovat kantaneet tulevan historian pääpisteet lännestä itään.»

Kokouksen avasi kuuluisa ranskalainen kirjailija Henri Barbusse, jota kokous innokkaasti tervehti. Puheessaan hän huomautti, että nyt ensimmäisen kerran

vangitut, uhratut ja murhatut kansat lyöttäytyvät yhteen yudeksi yhtymäksi, sillä kaikki tietävät, että imperialismin historia on ryöväyksen historia. Kuitenkaan tämä imperialismi ei enää yksinomaan käytä tykkejä, konekiväärejä, opiumia ja alkoholia murhatakseen ja kahlehtiakseen tahi myrkyttääkseen, kuten vielä tapahtuu Intiassa, Kiinassa, Indokiinassa, Syyriassa ja Afrikassa, vaan menettelymuodot ovat hienostuneet, niin että nyt lisäksi käytetään sopimuksia, kontroleja ja monopoleja kansojen orjuuttamiseksi. Ja kun kansat tahtovat nousta sorrosta, ja tekevät vastarintaa, leimataan ne rosvoiksi, jotka yllyttävät rotuvihaan. Ja hän väittää lisäksi, että lähetyssaarnaajain toimi ei ole mitään muuta kuin imperialismin palvelemissa ja että sen historia on yhtä verinen kuin hunnien ja vandalien.

Kiinalaisten vapaustaistelun puolesta puhui Kuomintangin eräs edustaja huomauttaen että »jo meidän suuri puoluejohtajamme Sun Yat Sen eläessään painosti, että meidän sorretun kiinalaisen kansan pitäisi yhtyä lännen sorrettujen luokkien kanssa koko maailmassa meitä sortavia imperialisteja vastaan. Meidän ei enää tule kärsiä imperialistien hävyttömiä hyökkäyksiä. Sorretut kansat käsittävät osapuulle n. miljardin ihmistä. Ja tämä ihmisjoukkoko ei kykenisi vapautumaan tuosta pienestä joukosta norkkailijoita?!» Talonpojat ja työväestö muodostavat 80 % koko n. 400 miljoonaa käsittävästä kiinalaisesta väestöstä ja joukko kiinalaisia kuolee nälkään, koska ei maatalous eikä teollisuus pääse kukoistamaan niin kauan kuin ulkomaalaiset harjoittavat kansan painostamista ja ryöstämistä. Kiinan kansallispuolue tahtoo kulkea eteenpäin sosialismin tiellä; kansallinen vapautus tuottaa samalla sosiaalisen vapautuksen. Samaan suuntaan puhui brittiläisen työväenpuolueen varapuheenjohtaja George Lansbury, joka myös vastaanotettiin innokkailla eläköönhuudoilla. Hänkin kehoittaa kiinalaisia yhtymään maailman sosialisteihin. Ei saisi mitenkään

pysähtyä ainoastaan kansallisen yhtenäisyyden hankkimiseen, se on kyllä oikein, mutta se yksin ei takaa kansan todellista vapautusta. Ja brittiläisen Independent Labour Partyn kenraalisihteeri Brockway vakuutti, että tämä puolue kaikin voimin tulee toimimaan brittiläisten sotavoimien kotiinkutsumiseksi kiinalaisilta alueilta ja että jos sota syntyisi Kiinan kanssa, mainitun puolueen jäsenet kieltäytyisivät tarttumasta aseihin. Toiset puhujat huomauttivat, että englantilaisten kansalaisten puolustaminen on pelkkä tekosyy, sillä nämä eivät ole vaarassa ja että olisi helpompi viedä 6,000 ihmistä Schanghaista pois kuin lähettää sinne suuria sotajoukkoja niitä puolustamaan ja että Englannin työväestön miehuullinen toiminta jo on pakottanut hallituksen laskemaan ääntänsä matalammaksi, sillä Englannin työväestön mielenosoitukset eivät ole milloinkaan olleet niin suuria 1920 vuoden jälkeen, jolloin Englannin työväestö esti sodan syttymästä Venäjää vastaan. Koko hyökkäys Kiinan itsenäisyyttä vastaan Englannin imperialistien puolelta on vaan se, että he saavat työvoimia Kiinassa halvemmalla kuin omassa maassa ja siten voivat painaa kansalaisten työpalkkoja alas.

Intian vapaustaistelusta puhui Jawahar Lal Nehru, yleisintialaisen kansalliskongressin edustaja. Hän huomautti, mitenkä brittiläiset olivat aikoinaan valloittaneet Intian periaatteella »divide et impera», jakaa ja hallitse, ja mitenkä englantilaiset historiankirjoittajat ovat myöntäneet, että Englannin valta alussa oli ainoastaan puhdasta ryövärivaltaa. Minä lisään tähän, että itse sosialidemokraattisen puolueen perustaja Englannissa Hyndman räikeästi on kuvannut englantilaisten menettelyä ja sortoa myöhempinäkin aikoina Intian asukkaita kohtaan. Nehru toteaa tämän sorron aivan ilmeiseksi. Intian teollisuuslaitokset syrjäytettiin, kansalta riistettiin aseet, vanha opetusjärjestelmä huononnettiin Englannin ylistämiseksi, ja Englanti koettaa yllyttää intialaisia ja muhamettilaisia, joita

on melkoinen joukko Intiassa, toisiaan vastaan. Kuten jo ammoisista ajoista yleensä kannattavat brittiläiset valloittajat Intian feodali järjestelmää ja keltotomia ruhtinaita sekä isoja maapohatoita, jotka kaikki hyvin ymmärtävät, ettei vapaa Intia tulisi kuulumaan heille, vaan talonpojille ja työväestölle. Ja vihdoin ovat englantilaiset imperialistit suuressa määrässä käyttäneet intialaisia sotilaita etenkin Kiinaa vastaan huolimatta siitä, että Intian kansalliskokous on tämmöistä jyrkästi vastustanut. Ja puhuja lausuu suoraan, että brittiläinen maailmanvalta hajoaisi, jos se kadottaisi Intian, mutta sittenkään ei Intia tule luopumaan vapaustaistelustaan, ennenkuin Intia on täydellisesti vapaa.

Eräs intialainen vapaustaistelija vakuuttikin minulle Moskovassa, ettei Englannin valta Intiassa voi kauan kestää. Samaa itsenäisyyttä vaatii myöskin Mesopotamia, jota Englanti on pitänyt vasallivaltiona ja sekä Intia että Mesopotamia ja Egypti vaativat englantilaisen asevoimien poistamista maistaan, koska Englanti, kuten imperialismi yleensä, ylläpitää sortojärjestelmäänsä näissä maissa aseilla ja ainoastaan niiden poistamisella nämä maat voivat päästä täydelliseen itsenäisyyteen.

Englannin imperialismista sen alaisessa Egyptissä puhui erikoisesti egyptiläisen kansallispuolueen presidentti Mohammed Rafiz Bey Ramadan. Hän lausui suhteellisesti hillitysti: »Ei ole varma, että oikea aate heti pääsee voittoon. Tämä ei merkitse mitään; aikaisemmin tahi myöhemmin se kuitenkin näyttäytyy oikeaksi. Aatteilla on se etu, että ne ovat ikuisia, kun taas ihmiset poistuvat. Se on niiden suuri voima, joka tekee mahdolliseksi luottaa vielä enemmän evolutioniin, kuin revolutioniin. Vallankumoukset ovat ihmisten työtä, kehitys on hengen tuote. Egyptiläisenä toivon minä enemmän aatteesta kuin väkivallasta, enemmän evolutionista kuin revolutionista, koska aatteitten voittokulku on pysyvä, absoluuttinen, kun taas vallan-

kumousten tulokset helposti kumotaan vastavallankumouksilla.» Ramadan Bey huomautti, että Egypti v. 1882 väkivaltaisesti joutui Englannin alusmaaksi. Mutta tästä alennustilasta on se vähitellen kohonnut. Vasta kun Englannin harjoittama väkivalta, s.ö. englantilaiset sotajoukot, poistetaan Egyptistä, on se saavuttava täydellisen itsenäisyyden. Tämän yhteydessä voin minä huomauttaa eräästä Rotsteinin kirjoituksesta (»Neue Zeit'in» Ergänzungsheftessä numero 10 vuodelta 1911), jossa armottomasti ruoskitaan englantilaisten yliherruutta Egyptissä (»englantilaiset eivät Egyptissä luoneet kerrassaan mitään uutta, mutta ovat paljon hävittäneet»). Samaa peliä harjoittaa englantilainen imperialismi Palestiinassa, jota se pitää asepaikana ja arsenaalina pysyäkseen Suezin kanavan ja siten Intian herrana.

Yhtä tunnettu on englantilaisen imperialismien komento Etelä-Afrikassa. Noin 30 vuotta sitten anasti se, huolimatta buurien sankarimaisesta vastarinnasta, joka välistä saattoi Englannin, tuon kopean maailmanvallan, epätoivoon, Etelä-Afrikan vapaat tasavallat haltuunsa ja sen valta on sen perästä käynyt yhä rasittavammaksi. Tunnettua on, että englantilaiset välttämättömästi tahtoivat, tahi oikeammin Englannin suurkapitalistit, anastaa nuo vapaavaltiot, koska siellä ovat maailman suurimmat timanttikaivokset. Saadaksensa halpaa työvoimaa näihin, tuottivat he kiinalaisia sinne ja palkat laskivat sitten koko linjalla siihen määrin, että 20,000 työläistä nousi lakkoon, mikä lakko päättyi 2,000 niistä heittämällä vankeuteen ja muutamia hirtettiin. Täälläkin yllyttävät imperialistit eri rotuisia työläisiä toisiaan vastaan, päästäksensä siten parempiin tuloksiin, muista heidän metkuistaan puhumattakaan. Samaa hirveätä sortoa ovat englantilaiset imperialistit harjoittaneet Zulumaassa, jossa entiset alkuasukkaat ovat Englannin hallituksen vallitessa suurissa määrissä alennetut palkkaorjiksi: korkein kuukausipalkka, jonka työläinen saa, on 2 puntaa (vastaa-

va n. 400 Suomen nykyistä markkaa), mutta useimpien tuskin puolet. Ja vuonna 1927 kiellettiin neekerit päästämästä varsinaisiin ammattitöihin. V. 1913 suotiin alkuasukkaille 40 miljoonaa acraa maata, mutta valkoisilla on 260 miljoonaa ja kuitenkin on näitä jälkimmäisiä 1 1/2 miljoonaa, mutta alkuasukkaita 5 1/2 miljoonaa.

Kaikkein vaarallisin imperialismi uhkaa Amerikan Yhdysvaltojen puolelta, koska nämä kuuluvat omistavan enemmän kuin puolet maailman kultavarastosta ja yleensä ovat kohottaneet mammonan maailman kaikkivaltiaaksi hallitsijaksi. Pohjois-Amerikan menettely varsinkin latalaista Amerikkaa vastaan, joka käsittää enemmän kuin 20 kansaa ja 80 miljoonaa asukasta, on ollut enemmän kuin räikeä. Monroeopin nojalla, joka jo julistettiin n. 100 vuotta sitten ja joka väitti, että Amerikka yksin kuuluu Amerikalle, on Pohjois-Amerikka häikäilemättömästi käyttänyt tätä julistusta omaksi hyödykseen, s.o. Amerikan suurkapitalistien hyväksi imperialistisella menettelyllään. Kun espanjalais-amerikkalaisessa sodassa 31 vuotta sitten Amerikka pääsi voitolle, koska se muka oli olevinaan espanjalaisten alusmaitten suojelijana, niin se anasti nuo suuret saaret Cuban ja Porto Ricon ja teki ne omiksi vasallivaltioikseen. Sitten seurasi neekerivaltio Haiti ja San Domingo, joissa se murhautti 3,500 nekeriä. Varsin hävyttömästi ovat amerikkalaiset vuodesta 1915 menettelleet Haitin vapaata neekerivaltiota vastaan. Ensin käyttäytyivät he aivan väkivaltaisesti, mutta sitten toimivat he viekkaammin ja asettivat presidentiksi erään bulvaanin sekä orjamaisen valtioneuvoston, jotka täydelleen sortivat painettua sanaa ja tuomitsivat erään entisen ministerin, arvokkaan lehden päätoimittajan 12 kuukaudeksi vankeuteen ja pakottivat hänet sitten jättämään maan.

Yhtä viekas oli Yhdysvaltain menettely Panamaa vastaan, saadaksensa haltuunsa tuon tärkeän Panaman kanavan. Katson sopivaksi kertoa lyhyesti erään es-

panjalaisen aikakauslehden mukaan tästä amerikkalaisesta viekkaudesta. Kun ranskalaisen Lesseps'in Panaman kanavan hanke loppui suureen skandaaliin, ryhtyivät Amerikan imperialistit heti hankkimaan tätä kanavaa haltuunsa. Kun ei voitu sopia Columbian kanssa, joka omisti Panaman kanava-alueen maan, niin yllyttivät amerikkalaiset Panamaa julistautumaan itsenäiseksi valtioksi (mikä hyväntahtoinen kehoitus!) ja saivat siten kanavan haltuunsa, vieläpä ehdottivat »itsenäiselle» Panamavaltiolle v. 1927 sellaisen sopimuksen, joka olisi melkein tehnyt lopun Panaman itsenäisyydestä ja sentakia herätti Panaman kongressissa suunnatonta suuttumusta. Yhtä hieno on Amerikan menettely ollut Filippinejä kohtaan, jotka yksimielisesti pyrkivät itsenäisyyteen, mutta luulevat, että Yhdysvallat vapaaehtoisesti suostuisivat tähän. Kuten valloittajat aina, ovat amerikkalaisetkin käyttäneet tuota ikivanhaa keinoa, että ovat kannattaneet itsenäisten maitten vanhoilisia aineksia, vieläpä asianomaisten kansojen tyrannejakin, kuten esim. Venezuelassa erästä Gomez-nimistä herraa, joka 8 vuoden kuluessa murhautti 20,000 kansalaista, pisti 5,000 vankilaan ja pakotti 70,000 jättämään maan. Sama on ollut menettely joku aika sitten Nicaraguassa, jossa Amerikan imperialistit varsinkin mahonkipuun takia ovat ylläpitäneet erästä Diaz-nimistä kätyriä. Ja yhtä tunnettua on, mitä juonittelua Amerikka on harjoittanut Meksikossa, pääasiallisesti päästäksensä tämän maan rikkaitten öljylähteitten omistajaksi, varsinkin koska kivihilivaraston vähentyessä ja polttoainevaraston tarpeen enentyessä paloöljyn merkitys yhä on kasvamassa. Amerikan imperialistiset trustit ovat koettaneet valloittaa Meksikon, ostamalla laajoja viljelemättömiä alueita — siis sama menettely, jota aikoinaan saksalaiset käyttivät puolalaisissa maakunnissa. Ikävää vaan, etteivät Pohjois-Amerikan työläiset kyllin pontevasti vastusta Amerikan imperialistien sortopolitiikkaa. Valitettavaa on myöskin, että Pohjois-Amerikka impe-

rialistisessa sorrossaan Meksikoa ja latinalaista Amerikkaa vastaan on saanut jonkunlaista kannatusta portugalilaiselta suunnattoman suurelta Brasilian valtiotyhtymältä.

Ranskalainen imperialismi ei ole toisia huonompi. Syyriassa, joka maailmansodan jälkeen annettiin Ranskalle valtapäiäksi, julisti eräs alkuasukkaiden kongressi yksimielisesti maan itsenäiseksi. Ranskalainen imperialismi vastasi tähän lähettämällä 70,000 sotilasta, jotka pommittivat Damaskoa; mikä pommitus 60 tunnin kuluessa hävitti kirkkoja, kouluja, museoita ja kauppahuoneita. Naisia raiskattiin ja tapettiin, 115 lasta tapettiin vähitellen, 70 kylää Damaskon ympäristössä hävitettiin ja Damaskon pommitus lakkasi vasta, kun kaupunki oli sitoutunut jättämään 500 kivääriä ja maksamaan n. 20 miljoonaa Suomen markkaa. Vuonna 1830 valloittivat ranskalaiset herttua Aumalen johdolla — Horace Vernet ylisti tätä valloitusta suunnattoman suuressa taulussaan »Smalan valloitus» — Algerian ja sen perästä ovat ranskalaiset yhtä mittaa ryöstäneet alkuasukkaita. Vuosittain siirretään n. 60,000 hehtaaria imperialismiin käytyrien käsiin ja alkuasukkaat saavat suuressa määrin kärsiä nälkää ja kaikenlaista puutetta. Järjestelmällisesti syrjäytetään alkuasukkaiden arabialainen kieli ja estetään heiltä oikeus perustaa omia kouluja, niin että 600,000 lasta ei voi saada koulutusta — tietysti suurelle sivistysmaalle erinomaiseksi kunniaksi! Tämä vei, kuten tunnettu, vihdoin yleiseen kapinaan, jota pieni rifkansa kesti 15 kuukauden kuluessa urhoollisen Abd-el-Kaderin johdolla. Ranskan imperialismiin menettely Tunisissa, jonka maan ranskalaiset x. 1881 valloittivat tekosyyllä, että auttaisivat kansan hallitsijaa muutamia kapinoitsijoita vastaan. Täten ovat ranskalaiset anastaneet itsellensä suuria maa-alueita, niin että 37,000 anastajaa omistaa 700,000 hehtaaria, kun taas 2,200,000 alkuasukasta 2,100,000 heht. ja alkuasukkaat saavat tyytyä työntekijöinä todellisiin nälkäpalkkoihin. V. 1926 sää-

dettiin m.m. vankeutta aina kahteen vuoteen asti, »ken kirjoituksessa, toimessa tahi julkisessa kehoituksessa vihaan ja halveksumiseen esiintyy yllyttäjänä hallitsijoita, hallitusta ja virkamiehiä vastaan». Ja samana vuonna hajoitettiin tunisilainen ammattijärjestö, koska uskalsivat vaatia palkankorotusta ja ajettiin pääylyttäjät 15 vuodeksi maanpakoon.

Viimeisessä maailmansodassa palveli 50,000 tunislaista Ranskan armeijassa ja eräs korkea marsalkka julisti puheessaan aivan kylmästi, että »pohjoisafrikalainen osasto oli pelastanut yhtä monen ranskalaisen elämän». Aivan sama peli on ollut käynnissä Ranskan neekerirodun asuttamilla aloilla, kuten neekerirodun puolustusliiton puheenjohtaja Senghor, jota kokous innokkaasti tervehti, puristaen nyrkkiänsä vakuutti. Hän esitti kerrassaan kauheita asioita alkuauskaita vastaan tehdyistä tihutöistä, mainitsemalla ne ranskalaiset kiusaajat, jotka olivat nämä tihutyöt suorittaneet. Ja hän ilmoitti myöskin, että viimeisessä maailmansodassa taisteli ympärysvaltain voiton saavuttamiseksi 580,000 neekeriä. Epäilemättä tämä kanuunanruoka melkoisessa määrässä vaikutti länsimaitten voittoon. Antillien edustaja, joissa ranskalainen imperialismi hallitsee, puhui samaan suuntaan; niinikään ranskalaisen alusmaan Annamin eli Cochinchinan edustaja, joka huomautti, että tämä maa viimevuosisadan keskivaiheilla oli väkivaltaisesti joutunut Ranskan imperialismiin kintaan, vaikka alkuauskaat puolustautuivat sitä vastaan 20 vuotta. Ensin tuli tähän maahan sukkelia lähetyssaarnaajia ja sitten aseellinen voima. Hän kertoi vielä, mitenkä eräs alkuauskaitten etevimmistä isänmaanystäväistä, tohtori Ke, vielä toukokuussa 1926 asetettiin syytteeseen siitä syystä, että hän oli ranskalaisesta alkukielestä kääntänyt kansalaisillensa Rousseau'n »Contrat social» ja mitenkä alkuauskaita varten oli asetettu erikoinen tuomioistuin sekä mitenkä naisia ja lapsia alle 12 vuoden käytetään kivihilikaivoksissa ja mitenkä

itse tämän alueen kenraalikuvernööri joku aika sitten määräsi avattavaksi alkoholi- ja opiumikapakoita.

Kerrassaan surullinen on korealaisen edustajan selostus japanilaisen imperialismin hävyttömästä menettelystä Korean kansaa vastaan, varsinkin koska sen kautta 56 milj. japanilaista perinpohjin kukisti 18,3 milj. korealaista. Japanilaiset juonet Korean valloittamiseksi ovat kestäneet jo 50 vuotta ja kun Japani v. 1894 sai Kiinasta voiton, paisui se niin ylpeäksi, että se tunkeutui asevoimin korealaisen kuningattaren palatsiin, koska tämä urhoollisesti oli vastustanut japanilaisten juonia, ja tappoi hänet v. 1895. Ennen japanilais-venäläistä sotaa tunnusti Japani Korean kansan itsenäisyyden, mutta kun se oli voittanut Venäjän, söi se sanansa ja anasti koko Korean. Melkein rajaton valta annettiin japanilaiselle kenraalikuvernöörille Koreassa, tunnetulle markiisi Itolle ja kaikki lausunnot japanilaista sortovaltaa vastaan kiellettiin. Varsinkin tuhottiin vaikutusvaltaisempien lehtien ääni; kouluissa, sekä korealaisissa että japanilaisissa, tapahtui opetus kaikkialla japanin kielellä, Korean historiaa ja maantiedettä ei saa opettaa eikä myös vieraita kieliä korealaisissa kouluissa. Korealaiset ovat melkein tykkänään hallituksesta poistettut; pankit ovat kaikki japanilaisia; enemmän kuin viides osa Korean hedelmällisestä maaperästä on japanilaisten siirtolaisten käsissä. Kun ottaa huomioon, mitenkä japanilainen imperialismi on koettanut viime aikoina tunkeutua Kiinan pohjoisiin osiin, kannattamalla feodalisia vallanpyyhtäjiä; mitenkä se on koettanut Amerikan ja Venäjän kustannuksella, vaikka turhaan, laajentaa vaikutusvaltaansa ja mitenkä se, kuten Sen Katayama kymmeniä vuosia on osoittanut, on sortanut työläisiään, niin ymmärtää vallan hyvin japanilaisen imperialismin menettelyn onnettomassa Koreassa.

Pieni Hollanti on pienuudestaan huolimatta entisen mahtavuutensa nojalla suuren siirtomaan omistaja. Näissä siirtoloissa se jo pitkiä aikoja on harjoittanut

mitä törkeintä ryöstövaltaa. Tämä ryöstövalta johtuu siitä, että Hollannin siirtomaitten vienti vuosittain on 32 miljardia Suomen markkaa, etenkin sokerin, kahvia ja mausteita. Huolimatta näitten maitten rikkauksista, kuolee alkuasukkaita joukottain nälkään juuri tämän riiston takia, niin esim. kerran 5 kuukaudessa 100,000 ihmistä. Sillä näitten indonesialaisten siirtomaitten rikkauudet korjaa suurimmaksi osaksi emämaa. Tässä Indonesiassa ei ole mitään sosialista lainsäädäntöä ja keskimääräinen päiväpalkka on 8 markkaa, eikä sallita työläisten työlakoilla parantaa asemaansa. Asunto-olot ovat kauheat. Alkuasukkaista on 95 % analfabeeteja eli lukutaidottomia. Jo aikoja sitten huomautti ihmisystävällinen Multatuli (Dekker) maamiestensä hirveästä menettelystä, mutta turhaan. Hollantilainen hallitus eli sen kenraalikuvernööri on vielä viime aikoinakin käyttänyt asukkaita kohtaan ilmeistä terroria. Syntyneitä kapinoita on armottomasti kukistettu.

Että Mussolini ja fascismi harjoittavat alusmaissaan sortoa, on itsestään selvää, vaikka tekosyyksi täällä kuten muuallakin julistetaan kansalaisten puolustaminen alusmaissa ja »sivistyksen» levittäminen sivistymättömiin kansoihin. Todellisuudessa ei riistäjamaan kansalaisten tarvitse pelätä mitään, elleivät liity riistäjiin ja tuosta sivistyksestä ja kulttuurista ei mikään kansa huoli, jos se on ostettava kansan itsenäisyyden kadottamisella; tunnettuahan on, että esim. Cortez ja Pizarro kristinuskon nimessä harjoittivat etupäässä eli oikeammin yksinomaan riistoa. Aivan oikein on tunnettu kirjailija Ernst Toller huomauttanut; että sivistys alusmaihin taloudellisen sorron ohessa on tuonut kuppataudin, alkoholin ja monta myrkkyä ja uhrannut itsenäisyyden puolustajia kasoittain.

Kongressi teki useampia tärkeitä yleisiä päätöksiä. Näistä päätöksistä mainitsen tässä yhteydessä vain sen, joka painostaa työväestön suurta merkitystä taistelussa imperialismia vastaan ja kansallisen itsenäisyy-

den saavuttamiseksi sorrettujen kansojen ponnistusten kautta. Tässä päätöksessä huomautetaan, että imperialismi sortaa vieraita kansoja alusmaissaan ja yhtä paljon omia suuria kansalaisryhmiä omissa maissaan, että kaikki rodut muodostavat veljeskunnan, jolle itsenäisyys on pääasiana ja ettei saa tätä veljeskuntaa missään sortaa isänmaan rakkauden, kulttuurin levittämisen ja kypsymättömyyden nimessä ja että ennen kaikkea työväestön velvollisuutena kaikissa imperialismin alaisissa maissa on ryhtyminen suoranaisiin taistelukeinoihin monella eri tavalla.

Vihdoin laati kongressi yleisen manifestin kaikille sorronalaisille kansoille ja kansanluokille. Tässä manifestissa painostetaan, että imperialismi ei ole mitään muuta kuin kapitalismin kehitysmuoto, joka asevoimalla koettaa ylläpitää herruuttansa ja siten sortaa heikompia kansakuntia. Tämä imperialismi vastustaa sentakia jyrkästi sorronalaisten kansakuntien itsemääräämisoikeutta, jota vain nimeksi julistetaan. Kaikkialla suuret imperialistiset vallat takovat itsellensä uusia murha-aseita, jotka epäilemättä voivat viedä vielä kaheempaan kansojen otteluun kuin viimeinen maailmansota oli. Tätä uutta hirveätä aseitten mittailua voidaan ainoastaan välttää sillä, että kaikki sorretut kansat ja kansankerrokset nousevat vastustamaan kaikkia imperialistisia pyyteitä. Silloin tulevat sortajat vihdoin omiksi haudankaivajikseen ja yleinen veljeys astuu koko maailmassa vanhan sortojärjestelmän sijalle.

EDISTYSMIELISEN PUOLUEEN KEHITTÄMINEN.

Voi syystä otaksua, että onnettoman kansalaissotamme aallot jo ovat melkoisesti laskeutumassa ja että meidän poliittiset olomme vähitellen joutuvat tavaliselle tasolle. Monet ymmärtäväiset henkilöt edistysmielisessäkin puolueessa ovat tämän oivaltaneet ja jotkut uskaltaneet sen julkilausuakin. Ei ole minkään kansan arvon mukaista iankaikkisesti muistella vanhoja raatelevia riitojaan, ei edes niitäkään, jotka kerran ovat lyöneet syviä haavoja sen ruumiiseen. Kerrotaan, että Muinaiskreikan suurimman lyyrikon Pindaron etevin kilpailija keolainen Simonides, joka oli lämmin isänmaanystävä ja lauluissaan ylisti Marathonia ja Salamin taisteluja ja joka ensin keksi muistamisen taidon, olisi kerran kääntynyt kuuluisan sotapäällikön Themistoklen puoleen ja luvannut opettaa hänelle muistamisen taidon; siihen olisi viimeainittu vastannut, että hän mieluummin tahtoisi oppia unohtamisen taidon. Olisi suotavaa, että kansalaissotamme kiihkoilijat ottaisivat tämän muinaistarun huomioon ja noudatettavaksi. On ymmärtäväiselle ihmiselle selvää, että taloudelliset olot ja valtiollisen tajunnan kypsymättömyys olivat syynä kansallissotamme alkuun. Vae victis on kyllä totta — me olemme nähneet sen viimeistään suuren Saksan nujertamisessa —; mutta silläkin on rajansa ja siihen riittää hyvästi 10 vuotta. »Tavallinen taso» luonnollisesti ei tarkoita, että puoluejako häviäisi, vaan että tämäkin laskeutuisi tavanmukaisiin uomiinsa. Sanottiin ennen: Quot capita, tot sententiae (niin monta henkilöä kuin on, niin monta on mielipidettä); henkilöitten sijaan ovat nykyaikoina astuneet puolueet, ne ovat asteenmittareita jokaisessa kansassa liikkuvista valtiollisista ja yhteiskunnallisista mielipiteistä suurin piirtein katsottuina. Ja sentakia edellyttää parlamentaarinen elämä eri puolueita.

Parlamentarismi on tosin muutamilla tahoilla joutunut huonoon huutoon. On tekosyynä sen halveksimiseen väitetty, että useammissa maissa löytyy kussakin liian monta puoluetta ja että tästä syystä monasti on vaikeata muodostaa pysyviä hallituksia. Täytyy em-pimättä myöntää, että on paljon puolueita hyvin monessa kansaneduskunnassa: Saksassa 14, Ranskassa 8, Puolassa ja Tschekoslovakiassa, jotka kopioivat Ranskan valtiomuodon, vieläpä 17 ja 18; Ruotsissa, Norjassa, Hollannissa, Belgiassa ja Englannissa on yleensä nykyään vain 3 puoluetta, vieläpä vain 2 Pohjois-Amerikassa, demokraattinen ja tasavaltalainen, joiden mielipiteitä töintuskin voi eroittaa toisistaan — Englannissakin oli tämän vuosisadan alkuun oikeastaan vain 2 puoluetta, kunnes työväenpuolue tuli lisää. Jo tästäkin näkee, että tuo puhe liiallisista puolueista kansaneduskunnissa ei suinkaan kohdistu läheskään kaikkiin maihin — ei maksa vaivaa puhua Italiasta ja Venäjältä, joissa kummassakin on ainoastaan yksi puolue, eikä sekään edusta kansaa, vaan on diktatuurin pönkittäjänä. Nykyään täytyy jokaisen kansan valita parlamenttarismin, joka on kansanmielipiteitten tul-kitsijana ja diktatuurin välillä, joka *joksikin ajaksi* viepi kehityksen taaksepäin absolutistiseen suuntaan ja loppuu veriseen vallankumoukseen. Näin kävi jo entisinäkin aikoina. Uudempi absolutismi eli itseval-tius, sama jos se kulki kuninkaan, keisarin eli missä nimessä tahansa, kärsi haaksirikon Ranskassa vv. 1789, 1830, 1848, 1870 ja Venäjällä v. 1917 ja abso-lutismi Bismarckin mallin mukaan valeparlamentin avustamana Saksassa v. 1918 ja samaa tietä tulevat kulkemaan samoine perustuksineen Mussolini, Primo de Rivera ja pienemmät diktaattorit, ainoastaan itse-valtias paavi voi kauvemmin kestää uskonnollisen kiirikon nojalla. Me ymmärrämme vallan hyvin, että diktaattori valeparlamentin kanssa on kaikkien puhtaasti vanhoillisten turva ja ihanne.

Parlamenttarismi on siis, kuten sanottu, jokaisen

kansan valistunut ilmaisu kansassa liikkuvista eriävistä mielipiteistä. En tässä ota puhuakseni sveitsiläisestä referendumista, joka monesti on vienyt taantumuksellisiin johtopäätöksiin; en myöskään Stahlhelmin jokseenkin siihen suuntaan tähtäävästä ehdotuksesta »kansan ratkaisuvallasta», joka on miellyttänyt saksalais-kansallista puoluetta; vielä vähemmin Napoleon III:n plebiscitikepposesta, joka oli vain demagoginen temppu ja parlamentaarisen kansanedustuksen suhteesta hallitukseen saan ehkä lausua jotain toisessa paikassa. Myönnän mielelläni, että parlamentarisminakin on muutamia ikäviä puolia. Ainakin sen pitää olla juurtunut syväälle kansan valtiolliseen käsitykseen, kuten etupäässä asianlaita on maailman vanhimman eli Englannin parlamentin suhteen ja sillä pitää olla takanaan valtaa; muuten se muuttuu jonkinlaiseksi lörpötyslaitokseksi, kuten viime vuosisadan keskivaiheilla kuuluisa Frankfurtin parlamentti, josta poliittinen runoilija Georg Herwegh ivallisesti lauloi: »Im Parla-Parla-Parlament das Reden nimmt kein End». (Puhelulla ei ole loppua.) Parlamentin eri puolueista voi tietysti olla eri mieltä. Tahdon tässä lausua muutamia mielipiteitä ainoastaan edistysmielisestä puolueesta. Lausun heti suoraan minunkin kannaltani, joka en tahdo hourailla enkä liidellä ylätuloissa, vaan pysyä realistisella maan kamaralla, että todellisesti edistysmielillä eli vapaamielillä puolueella meidänkin maassamme on sangen tärkeä tehtävä kansallisissa edistysrienoissa. Että se monessa maassa tässä suhteessa on suorittanut iäti tunnustettavan työn, sen kieltää ainoastaan historiallisesti ja poliittisesti kypsytön henkilö. Loistavana edustajana hämöittää meitä vastaan Englannin »the grand old man» W. Gladstone, jota hänen vastustajansa suuresti kunnioittivat, joka v. 1884 pani toimeen suuren äänioikeusreformin ja josta Kasimir Leino niin kauniisti laulaa:

»Oi jospa vanha Albion sun ääntäs kuunteleisi
 Jos edes polvi nouseva sun aattees eespäin veisi!
 Sä kunnon vanhus valkopää, sä näytät nuoremmille:
 Tuo lie se viepi onnehen, käy, nuori polvi, sille!

Vapaushan kansan kasvattaa, sen kyvyt kypsyttääpi,
 Mut sorto mielen sorretun vihalla myrkyttääpi,
 Jos valtahas se antaukin, sen tekee uhkamielin,
 Jos nöyrtyneensä sanookin, sen sanoo valhekielin.

Sopii myös mainita myöhemmästä Loyd Georgesta, joka tuli kuuluisaksi toimeenpanemansa työväen vanhuudenvakuutuksen kautta ja jonka puolue vieläkin ratkaisee Englannin asiat toiseen tahi toiseen suuntaan. Ja Ruotsissa kohotti Adolf Hedin vapaamielisen puolueen suunnattoman korkealle ja Karl Staaf, joka kohosi Ruotsin valtioministeriksi, uskalsi aikoinaan lausua (v. 1891): »Jos luomme katsauksen nykyisiin yhteiskuntiin, niin näemme, että monet niistä, ehkä useimmat — oma maamme siihen luettuna — lepäävät oikeutetun vallankumouksen pohjalla. Ei siis lie ne vaikea tehdä seuraava johtopäätös, joka kuuluu näin: on parempi, että vallassaolijat tekevät myönnytyksiä — vieläpä vastoin vakaumustaan — kun vallankumous uhkaa, sen ollessa oikeutettuna, kuin että vallankumous syntyy. Esimerkkinä semmoisesta kansaneduskunnan pelosta yleisen mielipiteen suhteen voimme löytää historiasta oman eduskuntareformin synnystä v. 1865. Tämä ei tapahtunut todellisesta vakaumuksesta kaikkien neljän säädyn äänestäjien enemmistössä». On mahdollista, että vapaamielinen puolue aikojen kuluessa kun se on suorittanut tehtävänsä kaikissa sivistysmaissa häviää, mutta sittenkin se on ollut tärkeänä tekijänä kansan edistyspyrinnössä ja se kaatuu kunnialla ja samaa tietä kulkevat ehkä kaikki nykyiset puolueet — kommunistinenkin siihen luettuna. Ylevämielinen runoilija Schiller lauloi keran:

»Wer hat gelebt für seine Zeit
Der hat gelebt für alle Zeiten».

(«Ken on elänyt omán aikansa hyväksi
Se on elänyt kaikkia aikoja varten.»)

Tätä lausuntoa sopii käyttää yhtä hyvin puolueista kuin yksityisistä henkilöistäkin. Ellei meillä synny vahva vapaamielinen puolue, niin eivät ajan pitkään mitkään kiristyskeinot auta, vaan meidän täytyy synkällä silmillä katsoa tulevaisuuteen ja ehkä odottaa veristä vallankumousta uudelleen. Vapaamielisen puolueen suurena tehtävänä on oltava välittäjänä poliittisissa ja yhteiskunnallisissa taisteluissa. On oireita siihen suuntaan, että tämä käsitys on ymmärtäväisemmissä ja tosikansallisissa piireissä kasvamassa. Suomen kieli ei enää ole missään vaaranalaisessa tahi sorretussa asemassa ja käsityksenäni on, että, milloin ei toinen tahi toinen kieli ole kysymyksessä, suomalainen ja ruotsalainen vapaamielinen puolue voisivat yhtyä ja siten taata Suomen kansalle tasaista kehitystä tulevaisuudessa ilman surkuteltavia väkivaltaisuuksia.

TULEVAISUUDEN SOTA. *)

Hollantilainen Barthelemy de Ligt, joka on erään antimilitaristisen liigan kuuluisa puheenjohtaja ja joka maailmansodassa suoritti isänmaansa suhteen saman tehtävän kuin Hjalmar Branting Ruotsissa Sven Hedinä vastaan, estäen sotakiihkoilijoita heittäjästä isän-

---

*) Koska asiantuntijamme sota-asioissa herra E. Hornborg ja arkkipiispamme Johanson ovat käsitelleet tätä kysymystä kumpikin eri tavalla, lienee syytä esittää eriäviä mielteitä erään kuuluisan teoksen nojalla.

maatansa sodan pyörteisiin, on julkaissut m.m. erään kuuluisan teoksen nimeltä »Contre la guerre nouvelle», joka ilmestyi vuonna 1928. Huomautan ensiksi, että jo tunnettu Erasmus Rotterdamilainen, Bernhardin de St-Pierre, Kant y.m. ovat innokkaasti puhuneet ikuisesta rauhasta ihmisten keskuudessa, mutta turhaan; aina niiltä ajoilta asti kuin muinaisroomalaiset katsoivat »isänmaalliseksi oikeudeksi» luoda yleinen asevelvollisuus ja Napoleon I uudisti tämän vaatimuksen kumpikin muka isänmaan puolustukseksi, mutta, kuten jokainen tietää, maailmanvaltansa levittämiseksi, on sotahulluus yhä ollut kasvamassa, niin että presidentti Coolidge marraskuussa 1926 julisti, että kohta ehkä Amerikkakin ryhtyisi yleiseen asevelvollisuusaatteeseen. Euroopan hallitukset ovat kapitalistien johtamassa Kansainliitossa, johon ei kuulu Amerikka eikä Venäjä, koettaneet asettaa sulkuja tulevalle uudelle maailmansodalle, koska he vallan hyvin tietävät, että vastaisessa tapauksessa kaikkien maitten porvaristo, Amerikkaa ehkä lukuunottamatta, romahtaa mäsäksi; mutta tästä huolimatta lisäävät ne yhä vain sotamenojaan. Niin pani Iso-Britannia v. 1923 sotamenoihin lähes 73 miljoonaa puntaa, mutta jo v. 1927 120 milj. puntaa; Ranska uhrasi v. 1925 n. 1 ½ miljardia frangia, mutta v. 1926 lähes 2 miljardia frangia. »Aseeton» Saksa käytti v. 1928 lähes 222 miljoonaa kultamarkkaa laivastoansa varten, mikä summa tekee melkein puolet v. 1912 käytetystä summasta. Samoin kasvaa kasvamisestaan Pohjois-Amerikassa into varsinkin laivaston lisäämiseksi ja Japanin edustaja Genevessä vakuutti huhtikuussa 1927, että »nykyisissä oloissa ei ole mahdollista ilmoittaa koko maailmalle, että meillä on niin ja niin suuri sotavarasto itseämme puolustaaksemme». Vuonna 1926 osoitti Englannin sotabudgetti 68 frangia asukasta kohti, Ranskan, Espanjan ja Hollannin 32, Italian 25 ja samoin Pohjois-Amerikan. Eräs asiantuntija vakuuttaa, että viime aikoina sota-aseitten luku on lisääntynyt viidenkertaisesti ja tär-

keimmät eli lentokoneet 200-kertaisesti; uutta sotaa varten on Ranskalla n. 3,000 lentokonetta, Englannilla ja Yhdysvalloilla kummallakin 2,000, Italialla ja Venäjällä 1,000. Ranskalainen finanssituntija vakuuttaa, että urhoollisen Abd-el-Krimin kukistaminen maksoi 1 1/10 miljardin frangia.

Mussolini, joka on erittäin vaarallinen herra maailmanrauhalle, koska hän on näyttänyt häikäilemättömyytensä ulospäin Etelä-Tyrolissa, Albaniassa ja Jugoslaviassa, on monta kertaa väittänyt, ettei hän usko sodattomaan tulevaisuuteen; Litvinow vakuutti viime vuoden lopussa Sovjetin toimeenpanevassa keskuskomiteassa suoraan, että englantilais-ranskalainen sopimus ja englantilais-japanilaiset keskustelut »ehdottomasti johtavat uuteen maailmansotaan». Ja mitä tämä sota tuottaisi maailmalle, sen ilmoittaa meille suuri keksijä Edison, »että se voi muutamissa tunneissa täydelleen hävittää Lontoon, Berliinin, Pariisin tahi New-Yorkin». Ja suuri tietäjä prof. Albert Einstein, joka äsken täytti 50 vuotta, kuin myös kuuluisa kirjailija Romain Rolland, ovat samoista syistä kaikkien sotainten ankaria vastustajia. Ja itse keskusvaltojen voittaja maailmansodassa marsalkka Foch väitti jo elokuussa 1926, että uudesta maailmansodasta koituisi kauheita seurauksia ihmiskunnalle. Näitä kauheita seurauksia esitetään jo järkyttävällä tavalla filmeissä. Ja kuitenkin kehtaavat sotaintoilijat isänmaan ja sen puolustamisen nimessä lisätä kiihkoa sotaan ja ivallisesti antavat Norjan suurkäräjät Nobelin rauhanpalkinnon Chamberlainille ynnä muille. Suuri on myöskin niiden kapitalistien joukkue, joilla on suoranaista etua ihmismurhista ja jotka ostettujen sanomalehtien avulla myrkyttävät kansoja kuvaamalla, miten sota on omiaan synnyttämään urhoollisuutta, uhraavaisuutta, isänmaallisuutta y.m., y.m.

Mikä sitten tekee tulevan maailmansodan niin tuhoisaksi? Lyhyesti: äärettömään asti kehittynyt sotatekniikka etenkin ilmassa. De Ligt huomauttaa, että

jo viimeisessä maailmansodassa sekä liittoutuneet että saksalaiset käyttivät pommeja ja tukahduttavia kaasuja. Edelliset valmistelivat kolmen päivän kuluessa kauheita ilmalaivoja yllämainittua lajia Berliinin tuhoamiseksi ja saksalaiset puolestaan käyttivät useampia kilogrammoja fosforia hävittääksensä ylhäältäpäin Pariisin. On siis jo ryhdytty hirvittävän kaasusodan käymiseen. Ja tämä tapahtui huolimatta siitä, että kaikki eurooppalaiset valtat 19/7 1899 juhlallisesti lupasivat olla käyttämättä myrkytettyjä aselajeja. Kenraali Fries, kemiallisen sotatoimiston johtaja Yhdysvalloissa tunnustaa, että kaasusota on vakaantunut tosiasia. Eräässä kirjassa, joka on omistettu presidentti Hindenburgille, aivan kyynillisesti sanotaan: »Voi melkein kumoamattomasti todistaa, että joka kerta, kun uusi sotametodi esiintyy ja voittaa edelläkävijänsä, se ensin on hylätty ihmisyyden sääntöjä vastustavana, tullaksensa jonkun ajan perästä laillistetuksi.» Ja ranskalainen kenraali Nudant selittää tämän seikan aivan yksinkertaisesti: »Uusi kaasusota tarjoaa edistyneemmille kansakunnille sanan teknillisessä ja tieteellisessä merkityksessä mahtavimman aseenn, joka tuottaa sen käyttämisessä kyvykkäämmille kansoille korkeamman vallan, vieläpä maailmanvallan.» Mutta Kansainliiton ekspertit vakuuttavat, että »hirveitä multistuksia ehdottomasti syntyy käytännöllisten suojeluskeinojen puutteessa, koska myöskään ei edeltäpäin voi tietää mitään hyökkäyksestä. Sentakia näyttää komiteasta, että kansat hyvin tietävät, mikä hirveä uhka leijailee heidän päällensä». Mutta huolimatta kaikesta ei joulukuussa 1926 kansainvälistä ehdotusta kaasujen kiellosta sodassa Washingtonissa hyväksytty, vaan se lykättiin (ad calendas graecas!) ja seuraavan vuoden alussa Baldwin vakuutti, että muka oli Englannin hallituksen velvollisuutena jatkaa sotilaskemiallisia tutkimuksia voidakseen puolustaa kansaa». Ja muut valtat tepastelevat noitten suurvaltojen jäljissä. Siis tapetaan tulevassa maailmansodassa ihmisiä mil-

joonittain tukahduttavilla kaasuilla, tappavilla bakteerioilla ja sähkökipinöillä. Eräs sotaherra vakuuttaa sentakia, että tulevassa suuressa sodassa ihmiset ovat paremmassa turvassa sotarintamalla kuin siviiliväestö ja kulkee huhuja, että aiotaan rakentaa maanalainen Lontoo kansan suojaksi myrkkykaasuja y.m. vastaan. De Ligt väittää kaiken tämän johdosta, että meidän aikakaudellamme vallitsee intellektuellinen prostitution, joka on suunnattomasti kirottavampi ja vahingollisempi kuin tuo suuresti levinnyt fyysillinen prostitution, ja eräässä toisessa kirjoituksessa, saksalaisessa aikakauslehdessä, sama de Ligt huomauttaa, että useat kenraalit ja upseerit jättävät ammattinsa, koska uusi sota ei enää ole mikään keino puolustukseksi, vaan suoranainen häpeä niille, jotka käyvät sotaa.

Mutta sillä välin jatkaa Kansainliitto naurettavaa tehtävänsä Genevessä. Vaikka siellä jokaisella valalla muka vain on yksi ääni, olkoonpa sitten valta suuri tahi pieni, niin jokainen tietää, että suurvaltojen edustajat siellä komentavat. Siellä puhutaan hyökkäys- ja puolustusotien eroavaisuudesta, vaikka jo Bismarck osasi naamioda hyökkäyksensä Ranskaan v. 1870 väärennetyllä Emsdepeschillä ja Kustaa III peitti hyökkäyksensä Venäjää vastaan, lähettämällä muutamia venäläisiksi puettuja sotilaita Suomen rajan yli. Ja me tiedämme vielä, että kaikki ehdotukset yleisestä aseistariisumisesta, tulkoot ne Borahin tahi Litvinowin puolelta, ovat kantaneet vettä. Kansainliitto on näet tehnyt fiaskon useampia kertoja, esim. Panaman, Meksikon, Jugoslavian, Mussolinin ja Idän kysymyksissä ja muuta ei voi odottaakaan laitokselta, jossa on vain hallitusten edustajia eikä, kuten Lindhagen ynnä muut ovat ehdottaneet, kansain parlamenttien. Jaurès'in entinen sihteeri, La Tribune de Geneven johtaja Marcel Rouff väittää kirjansa Sur le Quai Wilson johdosta, ettei hän ole siihen pannut kaikkia skandaalijuttuja, »jotka koko maailma tuntee Genevessä». De Ligt sanoo sentakia suoraan, että »Kansainliitto pääasial-

lisesti on imperialistinen laitos, joka antaa uuden sisällyksen vanhalle si vis pacem, para bellum» (jos tahdot rauhaa, valmistaudu sotaan).

Kuinka päästään tuosta hirvittävällä tavalla uhkaavasta maailmansodasta? De Ligt ehdottaa seuraavia toimenpiteitä: ensiksi on pakollinen sotapalvelus poistettava. Tämä on tietysti sangen vaikea asia ja sen täydellinen toteuttaminen siirtyy tulevaisuuteen. Mutta de Ligt huomauttaa, että »sveitsiläiset sosialistit suoraan ilmoittavat, että he vastustavat kaikkea kansallista puolustusta niin kauan, kuin heillä ei ole valtionsa hallitus käsissään». Ja englantilainen Independent Labour Party päätti lokakuussa 1927, että kokous kehoittaa työläisiä tiedoittamaan hallitukselle, »että he vastaavat kaikkeen sodanuhkaan järjestämällä yleistä passiivista vastarintaa siihen luettuna myös kieltä aseita ja valmistaa sotatarpeita tahi antaa muuta senkaltaista apua», ja se päätti myöskin, että puolue koettaa estää sotatarpeitten kuljettamista, jos hallitus ryhtyy sotaan Kiinaa vastaan — päätös, joka tuotti Amerikan menettelyn yhteydessä Kiinalle itsenäisyyden. De Ligt huomauttaa myös, että 10 % Sveitsin ja Hollannin papeista ovat jyrkkiä antimilitaristeja. Ranskassa päätti v. 1897 78,000 koulun opettajaa olla antamatta koululaisillensa mitään opetusta, joka viivahtaisi sotaan. Ja varsinkin ovat naiset useammassa maissa tehokkaasti ryhtyneet sotaan sotaa vastaan; tämän liikkeen etunenässä kulkee tohtori Helene Stöcker aikakauslehdessään Die neue Generation. Kuvaa-vaan on erään hollantilaisen naisen lausunto: »Jos te tahdotte rangaista, älkää rangaisko minun poikaani, vaan minua, sillä minä olen se, joka olen herättänyt hänessä rakkauden vapauteen». Ja vallan tunnettu asia on, että useimmissa maissa työväestö, varsinkin sen nuoriso, on sangen vihamielinen kaikkia sotia vastaan. Ja de Ligt arvelee, että sotia ensi tilassa voisi estää sillä, että työväestö kieltäytyy valmistamasta sotatarpeita. Sillä tietysti työväestö etupäässä saa heit-

tää henkensä tulevissa sodissa, elleivät porvarilliset lainsäätäjät suuremmissa mittakaavassa seuraa päätöstä, että on katsottava kansanedustajain ja senaattorien velvollisuudeksi sodan aikana mennä ensimmäisinä tulilinjoille!

Vanha tiikeri Clemenceau väitti elämänsä loppupuolella: »Totuus on, että eri nimien peitossa meitä ei milloinkaan ole hallittu muuten kuin etujansa valvovien harvainvaltojen kautta ideologisilla koristeilla.» Tosiaan imperialismi vielä väkivaltaisesti hallitsee maailmaa ja ylläpitää sotia kapitalistista riistoa varten. Sodat ja niiden hirveät seuraukset aivan varmaan eivät lakkaa, ennenkuin sosialistit pitävät joka maassa hallitusohjaksia käsissään. Ja imperialismi makaa-kin jo henkitoreissaan, niin mahtavalta kuin se nykyään näyttääkin.

MERISOTA. *)

»Älkää rakentako enää panssaroituja sotalaivoja, rakentakaa ainoastaan lentokoneita sotaa varten.» Tämä vaatimus kuullaan Englannissa useitten amiraalienkin suusta. Parannetun tekniikan johdosta on vedenalaisten arvo epäiltävä, mutta suurista panssarilavoista ei ole mitään hyötyä: ne ovat voimattomia lentokoneita vastaan. Yhdessä minuutissa upotetaan merenpohjaan yhdellä pommilla 20,000 tonnin linjalavoja, sillä ylhäältä tulevat pommit vaikuttavat paljon tuhoisammin kuin granaatit, jotka ammutaan toisesta laivasta toiseen, sillä viimeainittujen tehoisuus riippuu vastaanottavan panssarin paksuudesta. Sotalaivan kantta ei voida suojella vahvemmin kuin 100 mil-

---

*) Täydennykseksi edelläolevalle kirjoitukselle voidaan katsoa erään meriupseerin seuraavia mietteitä, koska De Ligt ei paljon koskenut tähän seikkaan ja meilläkin se on päivänkysymyksenä.

limetrin panssareilla, mikä on noin neljäs osa vahvana pidetystä laitapanssarista.

Lentokone on niin nopea, että vedessä kelluvan sotalaivan tykistö on melkein arvoton. On ilmalaivoja, jotka kulkevat 200 kilometrin nopeudella tunnissa. Tähän tulee lisäksi, että sotalaiva keinuu pienessäkin aallokossa, niin että tähtääminen käy kovin nopeakulkuista lentokonetta vastaan epävarmaksi. Lentokoneen pommi taas kohtaa laivan vähemmässä kuin minuutissa; sotalaiva taas, joka kulkee 12 solmun nopeudella, tarvitsee siihen 9—10 minuuttia. Jos se kulkee nopeammin, se heiluu vielä ankarammin ja tähtääminen käy vieläkin vaikeammaksi, kun se lentokoneeseen ei vaikuta mitään. Erääseen linjalaivaan heitettiin myrskyssä lentokoneesta 48 pommia, joista 45 sattui. Tekijä vakuuttaa, ettei olisi ensinkään vaikeata heittää pommi ylhäältä, esim. Nelson-nimiseen laivaan, joka on 214 metriä pitkä ja 32,3 metriä leveä.

»*Naval Annual*» nimisessä julkaisussa on useampien maitten asiantuntijain lausuntoja, jotka vahvistavat yllämainittuja väitteitä. De Fen lausuu italialaisesta laivastosta sanasta sanaan näin: »Vedessä kulkevien laivojen täytyy tulevaisuuden sodassa jäädä satamaan.» Eräs amerikkalainen amiraali väittää: »Panssarilaivalla on aseena lentokoneita vastaan ainoastaan pienet ilmakekkanansa. Näillä se ei voi tehdä mitään.»

Yhä enemmän tunnustetaan, että ainoata mahdollista sotalaivojen käyttöä on ajateltava ehdottomasti yhdessä lentokoneitten niitä suojaavan toiminnan kanssa, mutta silloin on tosiaan syytä kysyä, mitä voidaan tehdä näillä sotalaivoilla, varsinkin dreadnoughteilla, jotka nielevät hirveitä summia. Eivätkä pienemmätkään sotalaivat ole suojattuja ylhäältäpäin tulevilta pommeilta, jotka kulkevat minuutin nopeudella.

PIENVILJELIJÄT JA TYÖVÄENLIIKE TANSKASSA.

Ulkomaalaisten lähteiden mukaan.

Työväen ja talonpoikaisliikkeen kannalta katsoen on Tanskan valtiollinen liike erittäin mielenkiintoinen. Parlamentaarinen tila riippuu »vasemmiston» heikosta enemmistöstä, jolla »oikeiston» kanssa on ollut 78 sijaa äsken hajoitettussa Folketingissä. Vahvan parlamentaarisen oppositionin muodostavat 53 sosialidemokraattia ja 18 radikaalia. Näin oli poliittinen suunta määritelty äskeisen eduskunnan aikana. Jos nykyään puhuu (porvarillisen) »vasemmiston» kanssa, niin saa aina kuulla, että valtio sosialisen lainsäädännön kautta liiaksi on lisännyt julkista verokuormaa. Tulevina vuosina on sosialidemokratian eli vahvimman puolueen päätehtävä ottaa huomioon pikkutilat ja huolehtia pienviljelijäin etujen ajamisesta.

Tanska ei suinkaan enää ole siinä määrin maanviljelysmaa, kuten yleensä otaksutaan. Ainoastaan 33 % asukkaista on suorastaan kiinnitetty maanviljelykseen, mutta 28 % kuuluu teollisuuteen ja tästä ryhmästä muodostaa melkoisen osan maanviljelystuotteitten jalostamisväestö, joka siis riippuu suorastaan maanviljelyksen kohtalosta. Tämä on tosiasia, joka ilmeisesti kiinteästi yhdistää teollisuusväestön etupolitiikan maanviljelystyöväestön kanssa.

Jo 19:nnen vuosisadan keskivaiheilla ryhtyi Tanskan talonpoika ratkaisevasti vaikuttamaan maansa taloudelliseen elämään, johon melkoisesti vaikutti Grundvigin perustama kansanopistoliike. 19:nnen vuosisadan jälkipuoliskolla muodostivat nämä talonpojat n.s. vasemmiston, joka vastusti oikeistoa. Tämä vasemmisto oli ilmeisesti sosialiradikaalinen: v. 1881 nämä talonpojat antoivat ruokaa lakkolaisten perheil-

le. Mutta vähitellen muuttui asian tila. Eräs pienviljelijäin ryhmä eroittautui muista. V. 1905 siirtyivät nämä radikaalit vasemmalle ja loivat enemmän huomiota pienviljelijäin eduille. Tästä seurasi, että entinen vasemmisto kääntyi enemmän oikealle.

Köhta sen jälkeen kuin radikaalit olivat eronneet vasemmistosta, muodostui myöskin varsinainen pikkuviljelijäin liike (Husmandsbevaegelse) vaikuttavaksi valtiolliseksi ryhmäksi, joka kokoili yleensä pikkuviljelijät lippunsa alle. Radikaalinen puolue käytti tämän uuden ryhmän kasvavan voiman v. 1919 majoraattien eli suurten herraskartanoitten jakamiseksi säädetyn lain nojalla. Neljäs osa näitten maa-alueista joutui valtiolle ja jaettiin pikkuviljelijöille 7—8 heht. osissa. Valtio jäi maaperän omistajaksi; vero oli n. 4 %, joka nykyisissä oloissa on sangen edullista. Sitäpaitsi koetettiin helpoilla lainoilla (4,000 kruunua) kiinnittää maattomia käsityöläisiä kylissä maahan, joten tietysti myöskin syntyi pikkutiloja. Näin löytyy nykyään Tanskassa 80,000 varsinaisen talonpoikaistilan ohessa 125,000 pienempää maanviljelystilaa, joiden maa-ala on alle 15 hehtaarin.

Tanskalainen maanviljelys kokonaisuutena katsottuna elää nykyään jonkunlaista deflationikriisiä, joka ilmenee suuressa velkautumisessa ja maksuvaikeuksissa. Velat, jotka otettiin kruunun kurssin ollessa 60, vaikuttavat nyt, kun kruunu on jotakuinkin täydessä arvossaan, kaksinkertaisena kuormana.

On sangen merkillistä ottaa huomioon, miten suuret vaikutukset ovat olleet suurtilojen jakamisesta. Vuonna 1900 oli Jyllannissa 353 herraskartanoa, mutta 1925 ainoastaan 241. Eräs herraskartano käsitti ennen 700 ha, siitä 400 ha erinomaista viljelysmaata ja 140 ha metsää, 307 kappaletta sarvikarjaa, 30 hevosta, 150 sikaa ja 40 kanaa. Jakamisen jälkeen oli 50 yksityistilan hallussa nuo 400 heht., karjaa yhteensä 600 kpl., hevosia 100, sikoja 500 ja kanoja 3,000. Entinen tilanomistaja maksoi kaikkiaan 5,000 kruunua verona.

Nyt on monella pikkutilallisella kullakin sama verosumma ja kokonaistulot tästä ennen niin suuresta tilasta ovat kasvaneet 20-kertaisiksi. Herraskartano on muutettu kansankorkeakouluksi pienviljelijöitä varten.

Tanskalaisen sosialidemokratian tie kulkee pienviljelijäin kautta. Sosialistisen liikkeen tulee saada pienviljelijäliike, mikä vuosi vuodelta kasvaa, myöskin haltuunsa.

MIKSI KOMMUNISMI EI MENESTY LÄNSIMAISSA?

Moskovassa oleskellessani kutsui sikäläinen kirjailijaliitto minut iltamaan, jossa pitämässäni puheessa vertasin Marxia ja Leniniä keskenään. Puheessani korostin pääseikkana, että Marx oli teoreetikko ja Lenin pääasiassa käytännöllinen kyky. Että Lenin oli etevä valtiomies, sen voi sosialidemokraattikin mielellään myöntää, kuten hän samoin myöntää sen esim. vanhoillisesta Disraelista (lordi Beaconsfield). Sillä kuka on suuri valtiomies? Nähtävästi se, joka oikein voi punnita aikansa poliittisia oloja ja pontevasti toimii sen mukaan. Ja Lenin yhdessä rouva Kollontayn ja muitten kanssa vaati oikealla hetkellä vallankumouksen toimeenpanemista, kun toiset alemman asteen suuruudet Sinovjev, Kamenev y.m. vastustivat sitä. Ja kun sotajoukon ylikomentaja kenraali Duchonin ei suostunut rauhan julistamiseen saksalaisten kanssa heti lokakuun vallankumouksen jälkeen, julisti Lenin hänet puhelimesta virkansa menettäneeksi ja asetti Krylenkon hänen sijallensa. Olen esittänyt nämä tosiasiat, etten tekisi Leninille vääryyttä. Mutta hänen teoriansa ei ollut mitään muuta kuin sitä, jonka Marx jo oli esittänyt, kuten myöskin Lassallella, toiminnan miehellä ei myöskään ollut mitään muuta.

Olen luettanut kommunistisen diktaattorin Stalinin kirjan »Leninistä ja leninismistä», jonka piti todistaa kommunismin yleispätevyys myöskin länsimaille. Mutta on kummallista, että tuo maailmanvallankumous, jota Leninkin ennusti, vielä tänäpäivänä on tulematta. Ja minusta näyttää ilmeiseltä, että sekä Lenin että Stalin ovat katsoneet länsimaisia olosuhteita venäläisillä silmillä, s.o. jossain määrin epähistoriallisesti. On kumoamaton tosiasia, että suuri porvarillinen vallankumous Ranskassa v. 1789 onnistui ainoastaan sen perusteella, että ranskalaiset talonpojat olivat viimeiseen asti ryöstetyt, ja että tämä riisto ynnä ylen kurja valtion tila muuten pani vallankumouksen käyntiin. Tiedämmehän, että La Bruyère kuvasi aikansa talonpoikia jonkunlaisiksi elukoiksi. Toiselta puolen ei Pariisin kommuuni v. 1870 juuri näitten molempien edellytysten puutteessa onnistunut. Mutta nämä edellytykset löytyivät venäläisen vallankumouksen puhjetessa. Jo Marx väitti, että Saksassa proletarinen vallankumous olisi loistavasti onnistunut, jos olisi löytynyt edellytyksiä »saksalaisen talonpoikaiskapinan uudelle painokselle».

Mutta nyt kysyy jokainen ehdottomasti, missä nuo oleelliset edellytykset nykyisin löytyvät varsinaisissa kulttuurimaissa. Saksan vallankumous oli puhtaasti feodaalisen järjestelmän hävitys ja onnistui maailmansodassa kohdanneen tappion vuoksi. Tulevaisuudessa tulee tämä muodostamaan kolmannen ratkaisevan tekijän, kuten venäläisten sosialivallankumouksellisten vaatimus sodan jatkamisesta »kunnian takia» melkoisesti vaikutti kommunistien voittoon. On myös varmaa, että Marxin ohjeet v. 1850 Saksan uudistamiseksi epäonnistuneen vallankumouksen jälkeen v. 1848, eivät osoittaneet minkäänlaista mullistushenkeä, vaan aivan päinvastoin, ja että Wilhelm Liebknecht, Marxin ystävä ja oppilas Lontoossa, paljoa myöhemmin eräässä »Cosmopolis»-aikakauslehden numerossa selitti, mitenkä proletarinen valtio vähitellen kasvaa porvaril-

lisen tilalle. Ja Marx itse myönsi kohta kommuunin jälkeen silloisten olosuhteitten painostuksesta, että ainakin korkeasti kehittyneissä kulttuurimaissa, Englannissa ja Amerikassa, rauhallinen kehitys olisi mahdollinen. Tämän Marxin väitteen Lenin koetti kumota viittaamalla kasvavaan imperialismiin. Erittäin puhuva on myöskin diktaattori Stalinin väite uudistuksista: »Bolshevikit tietävät yhtä hyvin kuin kaikki muut, että vissien olosuhteitten vallitessa yleensä reformit, kompromissit ja erittäinkin sopimukset voivat olla välttämättömästi tarpeen ja hyödyllisiä.» (!) Ja me tiedämme vallan hyvin, että Stalinin järjestelmä jo Leninin eläessä käytti semmoisia; sillä he, kuten heidän oppilaansa muissa maissa, kadottaisivat muuten joukkojen kannatuksen.

Kommunismi on luonnollisista syistä peräytymäisillään länsimaissa. Ja myös Venäjällä uhkaa se muodostua kysymykseksi, kenen on sitä ohjattava. On erittäin huono merkki, että Trotski, Leninin luonnollinen, itseoikeutettu perijä, hän, joka vallankumouksen kolmena ensi vuorokautena, päivin ja öin, seisoi puhelimen ääressä Smolnassa, punaisen sotajoukon luoja, joka pelasti bolshevismiin, suljettiin pois puolueesta ja karkoitettiin Turkestaniin, jossa hän sai kitua.

Tiedämme hyvin vähän tulevaisuudesta. Mutta me tiedämme, että vallanpitäjät, jotka vihdoin ovat joutuneet epätoivoon, viimeisenä pelastuskeinonaan alkavat lyödä chauvinistista, isänmaallista, rumpua. Ja aseitten riisumiskysymyksen pysähtyminen, joka proletariatin etenemisen pelosta ei tahdo edistyä, viittaa jotenkin selvästi uuteen maailmansotaan, jota kapitalismi pelkää ja joka arvattavasti länsimaissakin tulee, kapitalismin itsepäisen vastustuksen vuoksi, joskus aikaansaamaan perinpohjaisen mullistuksen olevissa oloissa.

RUNOILIJA SHELLEY JA KEIJUKAIS- KUNINGATAR MAB.

Shelley on epäilemättä luettava Englannin suurimpien runoilijain joukkoon. Hän syntyi 1792 ja hukui tuskin 30-vuotiaana 1822. Kävi Etonin kuuluisaa collegea, josta pakeni. Harjoitti lukuja Oxfordin vanhassa yliopistossa, josta karkoitettiin erään »sopimattoman» kirjoituksen johdosta, jota hän miehuullisesti ei kieltänyt. Omaksui aikaisin William Goldwinin siihen aikaan verraten sosialistista oppia, Goldwinin, joka oli naimisissa uudemman naisliikkeen ensimmäisen esitaistelijan Mary Wolstonecraftin kanssa, ja joka myöhemmin tuli hänen apekseen, kun S. oli eronnut ensimmäisestä vaimostaan. Shelley on sattuvasti karakterisoinut itsensä eräällä kreikankielisellä säkeellä: »Olen ihmisystävä, kansanvaltainen ja jumalan kieltäjä». Hän oli ilmeisesti ihanteellinen haaveilija, mutta huolimatta tästä oli hänellä varma usko ihmiskunnan korkealle suunnattuun tulevaisuuteen. Tämä tulee ilmi ehkä paraimmiten hänen suurenmoisessa kaunisäkeisessä runoelmassaan »Keijukaiskuningatar Mab» (Queen Mab).

Tämä runo, joka on täynnä yleviä aatteita, syntyi samaan aikaan kuin hänen tyttärensä Janthe ensimmäisestä naimisesta. Runoilija alkaa runonsa vertaamalla kuolemaa ja unta keskenänsä. Toinen on kalpea kuin kuutamo, joka pilkottaa pilvien välitse, toinen taas on ruusuinen, niinkuin aamurusko, joka purppuroi maailmaa meren laineilla. Ja kuitenkin kumpikin niin ihmeteltävä! Janthe, tuo kaunis sulotar makaa vuoteellaan. Hän ei ole kuollut, hän nukkuu vain ja kerran hän herää. Mutta sillä välin lähestyy häntä ihmeellisten sävelten soidessa keveissä ilma-vaunuissaan keijukaiskuningatar Mab, niin ihana kuin kullanruusuinen pilvi. Ja hän lausuu nukkuvalla ty-

tölle: »Herää, nouse! Maan kahleet vajoavat, katso Janthe, henkimaailma loistaa edessä!» Nukkuva tyttö muuttui nyt henkiseksi olennoksi, puhtaaksi, kauniiksi, eikä mikään enää viitannut hänen maalliseen olemukseensa. He kiitivät molemmat ylöspäin hopeanhohtavilla pilvillä ja saapuivat vihdoin korkeudessa luonnon hengen temppeeliin.

Täältä ylhäältä näyttää kuningatar Janthen hengelle maan koko kurjuuden. »Missä Sokrates kuoli viisaan kuoleman, siellä asuvat nyt orjat, narrit ja lurjukset. Missä Cicero eli, siellä puuhaa tekopyhä munkkikunta, joka tyhmyttää kansaa ja kirouksillaan pettää.» Erittäin ankara on Mab hallitsijoita, papistoa ja sotaa vastaan. »Kas siinä tulee kuningas; kultaiset kahleet sitovat hänen sielunsa paheeseen: tuo narri, jota hovimiehet ivalla kutsuvat hallitsijaksi ja joka kuitenkin ei ole muuta kuin alhaisten himojensa orja (viittaa ilmeisesti Englannin paheissa riehuvaan kuninkaaseen; tämän johdosta S. ajettiin maanpakoon). Ei hän välitä köyhien hätähuudosta, ei, hän nauraa vain kirouksille, joita nämä syytävät ja hänen sydämensä väräjä ilosta kun nälkäinen joukko pyytää niitä palasia, joita hän ja hänen irstailijansa nielevät.» »Ja missä on kuitenkin se maine, jota tämän maailman mahtavat turhamaisessa kunnianhimossa koettavat ikuistuttaa. Hallitsijan mahtisana tänään kauhea, on huomenna vain haihtunut ukkosen jyriinä.» »Uskonnon rautaisen ikeen alla huokailee ihmiskunta ja aina vaan loruttelevat papit rauhan jumalasta vaikka maa on suuri teurastamo.» »Mutta minä Jumala, tahdon siittää pojan kantamaan koko ihmiskunnan synnit.» »Kuitenkin elävät miljoonat, jotka eivät milloinkaan kuule vapahtajan nimeä ja sentakia kuolevat pelastumatta; toisista taas näyttää tämä vaan vanhalta akanjuorulta.» »Hullut papit heiluttivat korkealle ristiä, mutta aurinko loisti miekan tappaman verisen joukon yli ja ihmiskunta tympästy rikoksia vastaan.» »Kuolleet sotilaat, joiden jäykistyneitä elei-

tä ei kuolema itse voinut muuttaa, osoittavat ylpeän voittajan kauheata kulkua; tuhkaläjä on, missä kaupunki kerran seisoï». »Kuninkaat, papit ja ministerit ovat yksin ne, joiden kautta sota syntyy, joiden kautta ihmisten tuska ja syvä lankeemus jatkuvat». »Kaupan ovat kaikki taivaan valo ja maan antimet, mitä meidän elämämme tarvitsee ja toivoo, itse elämäkin ja se hituinen vapaus, jota lainsäädäntö on vielä ihmiselle jättänyt, velvollisuudet, jotka lähimmäisen rakkaus vaatisi häntä tarkoin noudattamaan, ne ovat kaikki kaupaksi ja myyty ilmeisen itsekkäisyyden markkinoilla, joka määrää niiden hinnan». »Se on rikkaus, ihmiskunnan kirous, joka pilasi nuoren onnen nupussaan». »Kullan patsaan edessä polvistuu koko kansa. Pohatta, talonpoika, ruhtinas ja pappi». »Luokaa silmäys itseenne, valloittajat, ruhtinaat, papit. Eikö Teidän toimenne ole petosta, teidän himonne kiristetty köyhien verisestä hiestä, joiden keskuudessa kerran Herra syntyi!» »Moni isä kurotti käsiään köyhien Jumalaa kohti ja pyysi häntä poistamaan hänet maan päältä, että kerran hänen lapsiltaan tuo häpeä säästyisi: koko elämänsä läpi vierittää kiveä kiven päälle, myrkyttää nuoruutensa suloiset päivät, tyydyttääkseen jonkun narrin turhamaisuutta». »Köyhä mies, jonka koko elämä on sarja kurjuutta, pelkoa ja tuskaa, jonka jokainen aamu herättää uuteen piinaan ja kärsimään kälvavaa nälkää, ja jota vieläpä unessakin lasten valitus ajaa takaa kuten hänen kalpean vaimonsa katse, mikä joka askeleelta näkee tuhansissa samaa kurjuutta, hänen vihansa on sammumaton niinkuin hänen kärsimyksensäkin; hänet pakottaa ainoastaan mahtikäsky ja mahtajat vapisevat kuitenkin hänen vihansa edessä».

Vastakohtana näille nykyisyyden mustille kuville on Shelley luonut sangen ihania haaveiluja ihmiskunnan tulevaisuudesta. »Itsekkäisyyden maaperästä, joka on hävittänyt sydämen jalot pyyteet niiden syntyessä, nousee ilo ja rakkaus. Uusi metsä kohottaa viheriän

huippunsa, nuoruuden tuoreudessa verrattoman kauniit katsoa». Ja kun Janthen henki kysyi kuningattarelta: »Eikö ole olemassa mitään toivoa, ei mitään pelastusta kurjille?», niin vastasi keijukainen ja hänen ylhäisissä kasvopiirteissään kuvastui vieno hymy, joka loi ylevän toivon loisteen hengen kasvoille: »Oi ole rauhallinen, jätä nuo surulliset epäilykset, jotka eivät voisi ikuista henkeä kiusata, jos hän näkisi kohtalon vaunujen jäljet. Niin, kurjuutta ja kärsimystä on maan päällä ja petosta, pahetta, himoa. Mutta iankaikkinen maailma kätkee myös paheen parannuksen: hyveen kannattajia syntyy joukoittain. — »Miksi yleväksi näyttämöksi muuttuu silloin maailma! Puhtaat henget vain asuvat siinä keskinäisessä sovussa toistensa kanssa. Kuinka suloiset ja rauhalliset ovatkaan silloin elämän voitot, kuinka vapaa pelosta haudan syvä rauha». »Uudestaan syntyvät kaikki oliot maan päällä ja koko elämä on rakkauden elähyttämänä. Nyt koittaa onni ja tiede, ihmishenkeä ilahuttaa rauha, terveys nuorruttaa häntä; rajattomasti kehittää jokainen mahtavan toimihalunsa. — Ystävät ja rakastavaiset löytävät toisensa, eroamatta milloinkaan toisistaan». »Silloin ei enää myrkytä ostetun rakkauden rutto rakkauden kevättä; mies ja vaimo kulkevat rakkaudessa ja luottamuksessa yhtäläisesti, vapaasti ja puhtaasti hyveen jrykkää polkua, joka ei enää ole tahrattu monien kulkijan verellä». Ja lopussa lausuu keijukaiskuningatar hengelle: »Hyveen polkua tulet sinäkin edelleen kulkemaan ja monien päivien säteilevät toiveet tulevat siunaamaan pyhän rakkauden puhdasta elämää. Opi luomaan toisten onni, se on sinun ylevä palkintosi.»

Ja kuningatar lausui Janthen hengelle: »Mene onnellinen ja luo hymylläsi elämää, valoa ja iloa». Keijukaiskuningatar nosti taikasauvansa ja äänettömänä astui Janthen henki vaunuun, hänen silmänsä loisti kiitollisuudesta ja mahtavien tulipilvien läpi laskeutuvat vaunut taasen maan päälle. Janthen henki astui

niistä ulos, hänen sielunsa ja ruumiinsa yhtyivät jälleen, hennot silmäluomet avautuivat hiljalleen, tummansiniset silmät loivat hämmästyneinä katseen ympärilleen ja huomasivat vuoteen vieressä polvistuvan sulhasen, joka katseli häntä äänettömän rakkauden katseella. Tähtien vieno loisto laskeutui ikkunan läpi molempien rakastavaisten päälle.

SOSIAALINEN REVOLUTSIOONIKO VAI EVOLUTSIOONI?

Utopinen sosialismi eli se sosialismi, joka uskoi, että milloin hyvänsä voitaisiin panna toimeen perinpohjainen yhteiskunnallinen muutos, kunhan vaan joku maailman parantaja on keksinyt oivallisen järjestelmän ja saapi kannatusta ylhäältäpäin — tämä sosialismi ei millään muotoa tahtonut tietää mistään äkillisestä väkivaltaisesta mullistuksesta yllämainitun tarkoituksen saavuttamiseksi. Niin sanoo esim. tuon älykkään, tietorikkaan kreivi Saint-Simonin oppi, jossa ehkä ensiksi sanat avolutsiiooni ja revolutsiiooni vastatusten käytetään: »Saint-Simonin oppi ei tahdo aikaansaada mitään mullistusta, revolutsiioonia; se tarkoittaa vaan muutosta («transformation»), evolutsiioonia», mutta heti lisätään tämän perästä: »tähän asti on kaikilla suurilla muutoksilla inhimillisessä yhteiskunnassa ollut, se on totta, toisenlainen luonne: ne ovat olleet väkivaltaisia».

Ja kuuluisan kommunistisen manifestin lopussa sanotaan peittelemättä: »kommunistit (tässä = sosialistit) eivät huoli salata mielipiteitään ja tarkoituksiaan. He julistavat avomielisesti, että heidän tarkoituksensa on vaan saavutettavissa tähänastisen yhteiskuntajärjestyksen täydellisellä mullistamisella. Vaviskoot hallitsevat luokat tämmöisen kommunistisen

mullistuksen edessä. Proletaareilla ei siinä ole mitään kadotettavana paitsi kahleensa. Mutta he voivat voittaa kokonaisen maailman. Kaikkien maitten proletaarit yhtykää!» (Vert. minun käänn. siv. 32).

Me tiedämme aivan varmaan, että nuo molemmat nuoret miehet, Marx, 29-vuotias ja Engels, 27-vuotias, v. 1847, jolloin kommunistinen manifesti sepitettiin, näillä sanoilla tarkoittivat aseellista mullistusta, joka oli kaikkialla Euroopassa silloin ikäänkuin ilmassa ja joka seuraavana vuonna puhkesikin monessa maassa. Engels sanoo sen meille suoraan esipuheessaan Marxin »Luokkataisteluihin Ranskassa», jonka Engels kirjoitti kuolinvuotenaan 1895: »silloisten olojen vallitessa (kapinoita kaikkialla) emme lainkaan epäilleet, että tuo suuri ratkaiseva taistelu nyt oli alkanut, että se oli taisteltava loppuun yhdessä ainoassa pitkässä ja vaiherikkaassa vallankumousjaksossa, mutta että se voi loppua ainoastaan köyhälistön lopulliseen voittoon». Samalla tavalla ennusti Bebel Erfurtin puoluekokouksessa vielä v. 1891, vaikka ei suinkaan puhunut siellä väkivaltaisesta mullistuksesta (Vert. Erfurtin kok. pöytäk. s. 172): »niin, olen vakuutettu, että olemme viimeisten tarkoitustemme saavuttamista niin lähellä, että niitä tässä salissa on vaan harvoja, jotka eivät elä näihin päiviin asti.» Sangen oikein huomauttaa *tämän johdosta* Fr. Alb. Lange, jota porvaritkin pitivät suuressa kunniaassa hänen kirjoittamansa »Materialismin historian» takia, että »me yleensä aina olemme taipuvaisia otaksumaan sitä, jota selvästi ennustamme, lähemmäksi meitä, kuin se todellisuudessa on». (Vert. myös Kautsky, Soziale Revolution siv. 52.)

Ja Engels tunnustaakin aivan rehellisesti, että Marx ja hän olivat erehtyneet. »Historia on näyttänyt meille kaikille, jotka niin ajattelimme, että olimme väärässä.» Ja hän väittää vielä enemmänkin: hän väittää, että köyhälistö ei v. 1848 eikä edes v. 1871, »kommunin» kapinan vuonna ollut kypsä valtiollisen vallan anastamiseen »yhdellä iskulla». Ja »yllätysten aika,

jolloin pienet itsetietoiset vähemmistöt tiedottomien joukkojen etunenässä toimeenpanevat mullistuksia, on — Engelsin mielestä — »kerrassaan ohi». Marx kutsumu tämmöisiä »Putschmacheria» vallankumouksen »alkemisteiksi» (= kullantekijöiksi) ja hän sanoo: »heidän toimensa on juuri siinä, että he liian nopeasti kypsyttävät revolutsioonäärisen kehitysprosessin, ajavat sen keinotekoisesti kriisiin, laittavat vallankumouksen tilapäisesti ennen kuin siihen on tarpeellisia edellytyksiä».

Mutta mikä on sitten sosiaalinen evolutsiooni?

Se on yhteiskunnallinen kehitys, joka vähitellen poistaa epäkohdat yhteiskunnassa, mutta *jättää perustan* (nykyään porvarivallan) entiselleen.

Ja mikä on sosiaalinen revolutsiooni?

Kuten Marx väittää (Mehring Ges. Sch. II, 58) »Vallankumouksen valtiollinen sielu sitävastoin on valtiollisesti voimattomien luokkien harrastus lakkauttaa eristymisensä valtion hoidosta ja vallanpidosta», se on: poistamalla entisen (nykyään porvarien) vallan, vihdoin itse päästä valtiolliseen valtaan.

Mutta tämmöinen lopputarkoitus, jonka Marx ja Engels otaksuvat, ei suinkaan enää edellytä veristä mullistusta. Mullistus voi olla väkivaltainen samoin kuin Ranskan suuri vallankumous oli, jolloin porvaristo anasti vallan yksinvaltiudelta ja feodalismilta. Engels sanoo v. 1886 (L. Feuerbach alkup.): »kuolevan todellisuuden sijaan astuu uusi, elinvoimainen todellisuus — rauhallisella tavalla, jos vanha on kyllin ymmärtäväinen kuolla ponnistamatta vastaan, väkivaltaisella, jos se vastustaa tätä välttämättömyyttä». Mutta v. 1897 lausuu jo Bebel (K. »Tulevaisuutta kohti» toin. p. siv. 197): »meitä syytetään, että me tahdomme väkivaltaisia mullistuksia. Minkätähden minä kieltäisin, että me kerran aikoinansa sitä ajattelimme? Mutta minä olen jo kymmenen vuotta sitte Saksan valtiopäivillä nimenomaan väittänyt, ettei väkivaltaista mullistusta suinkaan enää tarvita. Suurimmat mullistajat

eivät ole sosialidemokraatit, vaan heidän jyrkimmät vastustajansa. Herrat v. Stumm ja Krupp esim., he ovat yhteiskunnan mullistajat par excellence, he ovat juuri ne miehet, jotka toimittavat sosialidemokratian». (Vert. Engels, Esip. Elend d. Ph. loppup.): »meidän konservatiivit ovat nyt kerrassaan meidän suurimmat vallankumouksen ajajat».)

Maailman historia näyttää koko joukon sangen suuria mutta aivan verettömiä vallankumouksia. Kautsky (die soz. Rev. p. 8) huomauttaa esim., että kolmannen säädyn julistaminen kansalliskokoukseksi 17 p. kesäk. 1789 oli vallankumouksellinen teko mitä suurimmassa määrässä ilman mitään ulkonaista väkivaltaa. Samallinen oli Englannin »kunniakas» vallankumous v. 1689; samallinen Kustaa Vaasan, joka siirsi paavinvallan ja papiston omaisuuden melkein tykkänään hallitsijan käsiin; samallinen Kaarle XI:n suuri reduktiooni, jonka kautta aatelin omaisuus hyvin suureksi osaksi joutui valtion huostaan, niin että monet aatelisperheet vajosivat kurjuuteen ja äskeinen poliittinen vallankumous Turkissa oli ainakin pääasiassa aivan veretön, koska upseeristo sitä kannatti. Ja sitte meidän oma »vallankumous» v. 1905!

Vallankumousta, revolutsioonina, joka perinpohjin muuttaa olevaiset olot, ei suinkaan tarvitse panna yhteyteen ampumisen, räjähdysten ja verenvuodatuksen kanssa. — Semmoinen suuri muutos voi käydä päinsä aivan rauhallisesti, kun *olot ovat täydellisesti kypsyneet*. Kautsky esim. otaksuukin, että »proletaarinen vallankumous» tulisi enemmän »uskonpuhdistuksen vallankumouksen» kaltaiseksi kuin Ranskan suuren poliittisen mullistuksen kuvaksi.

Ja epäilemättä se siten paremmin onnistuukin, sillä sangen sattuvasti huomauttaa Engels, että »järjestyspuolueet, kuten ne itseänsä nimittävät, häviävät heidän luomansa oman laillisen aseman johdosta. He huutavat epätoivossaan kuten Odilon Barrot (Ranskan ministeri helmikuun vallankumouksen aikana): la le-

galité nous tue, laillisuus on meidän kuolemamme ja sen takia ei niille jää muuta jällelle kuin tuon harmillisen laillisuuden murtaminen». Ja näin syntyy »provokatiooni». Asianomaiset syyttävät kyllä, kuten Marx puolustuspuheessaan Kölnin tuomioistuimen edessä sanoi v. 1849, kansaa laillisuuden rikkomisesta, vaikka itse ensin ovat lakia rikkoneet. Engels muistuttaa, että kaikki nykyajan valtiot ovat sopimuksen tuotteita hallituksen ja kansan välillä. »Jos toinen puoli rikkoo sopimuksen, niin koko sopimus on mitätön, toinen puoli ei silloin myöskään ole siihen sidottu.» Engels väittää siis, että välistä hallitus itse voi provoseerata laittomuutta kansassa.

Ei mikään siis ehdottomasti pakota otaksumaan, että tulevaisuuden suuri mullistus suoritetaan väkivaltaisilla keinoilla, vaikka sekin voi olla mahdollista. Päinvastoin tulee kansojen olla sangen varuillansa, etteivät anna asianomaisten provoseerata ennenaikaisia mullistuksia, jotka vaan vahvistavat taantumusta, mikä monsti *joksikin ajaksi* on välttämätön, satunnainen ilmiö.

Mutta, kysyttänee, mitä voi köyhälistö käyttää puolustukseksi, jos taantumus yhä uhkaa, ryhtymättä vahingollisiin väkivaltaisuuksiin?

Engels antaa meille tähän selvän vastauksen: »köyhälistön mahtavan joukon tulee tunkeutua eteenpäin kovassa sitkeässä taistelussa verkallen asemasta asemaan». »Yleisen äänioikeuden menestyksellisellä käyttämisellä on koitunut köyhälistölle aivan uusi taistelutapa ja tämä kehittyi nopeasti yhä enemmän.» »Ja näin tapahtui, että porvaristo ja hallitus rupesivat paljoa enemmän pelkäämään työväenpuolueen laillista, kuin laitonta toimintaa, vaalin tuloksia kuin aseellisia mullistuksia.» »Kun on kysymyksessä yhteiskunnallisen järjestelmän täydellinen muuttaminen, silloin tulee itse joukkojen olla siinä muassa, itse jo ymmärtää, mistä on kysymys ja minkä edestä he taistelevat. Tämän on meille opettanut viimeisten viidenkymme-

nen vuoden historia. Mutta jotta joukot ymmärtäisivät, mitä on tehtävä, siihen tarvitaan pitkää, kestävää työtä ja tämä työ se juuri on, jota me nyt toimitamme, vieläpä semmoisella menestyksellä, että se saattaa vastustajamme epätoivoon.» *»Pitkällinen kiihotustyö ja eduskunnallinen toiminta onkin tunnustettu puolueen lähimmäksi tehtäväksi.»*

Näin opettaa meile »Altmeister» Engels, joka on Marx'in vertainen, (Vert. Kautsky, Die historische zeitung v. K. Marx p. 19) mutta joka eli kauemmin kuin hän kokeakseen enemmän kuin hän. Ja Marx itse viittaa samaan suuntaan. Kirjoituksessaan »Zur Kritik dr Hegelschen Reshtsphilosophie» väittää Marx, että päästäksemme semmoiseen »revolutsioniin», joka kohoittaa ihmiskunan todellisesti inhimilliseen korkeuteen, »täytyy teorian tarttua suuriin joukkoihin», »ajatuksen salamana perinpohjaisesti iskeä tähän yksinkertaiseen kansalliseen maanperään» s.o. sosialismin aatteiden pitää syöpyä koko köyhälistön sydämeen.

Siis Engelsing neuvon mukaan on suurella sosialidemokratilla puolueella — välittämättä vastustajien provakatsiooneista — lähimpänä ja pääasillisempänä tehtävänä yleiseen äänioikeuteen perustuvan eduskuntatyön suorittaminen, jossa köyhälistö saapi tuoda koko maailmalle vaatimuksensa ja käsityksensä, vaaliagitatsionissa vahvistaa voimiansa hallitusta ja porvaristoa vastaan ja vaalituloksella laskea nämä voimat ja toiseksi myös nostaa ja herättää syvien rivien nukkuvat ainekset mahtavalla propagandalla, agitatsionilla yli koko maan uusien aatteiden omistajiksi, jotka sitten tulevaisuudessa kantavat hedelmiä ja siten kun »kallot» ovat valloitetut aivan rauhallisella tavalla aikaansaavat sen suuren muutoksen yhteiskunnallisissa oloissa, jonka täytyy ehdottomasti tulla. Ja tämä menettely vahvistaa myöskin — satunnaisista takaskelista huolimatta — myöskin jokaisen, varsinkin pienten kansojen elinvoimaa. Sillä, kuten Engels myöskin väittää, »eivät Euroopan ja Amerikan

kaikki makasiinikiväärin riittä ampumaan puoluetta, jossa on miljooneja».

»Tähän tehtävään ei vain kuulu, että me järjestämme köyhälistön rivejä ja autamme sitä hankkimaan parempia elämän- ja työehtoja. Siihen kuuluu myös että me laajennamme köyhälistön näköpiirin tuokio- ja ammattietujen piirin yli, että me annamme sen käsittää kaikkien proletaaristen etujen suuret yhtymäkohdat keskenänsä ja yleisten yhteiskunnallisten etujen kanssa. Siihen kuuluu, että me asetamme sille suuret tarkoitukset, jotka nostavat sitä korkeampaan henkielämään, että me kohotamme sitä jokapäiväisen pikkutyön yli, joka on välttämätöntä ja jota elämä ehdottomasti vaatii, mutta johon elämä meidät itseltään pakottaa, ilman että meitä tarvitsisi siihen erittäin innokkaasti kehoittaa. Pitäkäämme siitä huoli, ettei pikumaisuus alenna köyhälistöä ja sen tarkoituspäätä, ettei tähtäävän periaatteellisen politiikan asemasta synny laahaaminen tapauksesta tapaukseen, toisinsanoen ettei kuiva jokapäiväisyys voita ihanteellisuutta, ettei tietoisuus suurista historiallisista tehtävistä mene hukkaan, tehtävistä, jotka köyhälistölle kuuluvat.» (Kautsky, Bernstein und das Sozialdem. Program siv. 195.)

KORKEAT TYÖPALKAT.

Jo enemmän kuin 200 vuotta sitten julisti eräs englantilainen taloustieteilijä, että työväestölle suodut korkeammat palkat vaan saattaisivat heidät suurempaan mässäämiseen ja juopotteluun. Siitä ajasta saakka on vallinnut ymmärtämättömyydessä työnantajapiireissä se käsitys, että työntekijäin tuottama työntulos nousisi, jos palkkoja alennettaisiin, sillä työväestö yleensä ei vaatisikaan juuri enempää kuin mitä se välttämättö-

mästi tarvitsisi ja että siis työpalkkojen kohottaminen olisi sekä työnantajille että kansojen taloudelle epäedullista. Tämmöinen käsitys tietysti pitää paikkansa esim. kiinalaisten kullen kannalta, jotka, kuten vielä joku aika sitten japanilaisetkin työntekijät, työstään ainoastaan vaativat riisiannoksen ja vähän pumpulivaatteita. Mutta jo noin 200 vuotta sitten kuului toisenlaisiakin ääniä: silloin esitti ehkä ensiksi päinvastaisen mielipiteen eräs taloustieteilijä, joka suorastaan väitti päinvastoin, että korkeat työpalkat olisivat omiansa luomaan ostokykysisemmät kansankerrokset, enentäisivät työkykyä ja työntekijäin tuotteliaisuutta ja siten myös edistäisivät kansojen varallisuutta. Tämän käsityksen omisti itselleen kansantaloustieteen isä Adam Smith, ainakin pääasiassa ja muut taloustieteilijät huomauttivat myöskin, että huonosti palkattu eli toisin sanoen huonosti ravittu työntekijä väsy nopeammin ja päivän loppupuolella tekee huonompaa työtä, mikä käsitys on ergostatin avulla saavuttanut samoja tuloksia koulunuorison väsymystilasta. Myöskin tunnettu taloustieteilijä Herkner on väittänyt: »Mitä voimakkaampi ja terveempi työläinen on, sitä suurempi on hänen voimaperäisyyden eli energian varastonsa, sitä suurempi on hänen työskentelyintonsa, sitä helpommas- ti sujuu häneltä hänen työnsä, jos muut edellytykset ovat yhtäläiset». Toisin taas, etenkin johtopäätöksissään oli suuri englantilainen taloustieteilijä David Ricardo, jonka käsityksen työn suuresta arvosta tuotantoprosessissa Karl Marx omisti. Jos palkat kohoavat, niin väestön lisäys kasvaa ja työvoiman palkka vähenee mahdolliseen vähimpään määrään asti, vieläpä sen alapuolellekin, kunnes kurjuus ja taudit pakottavat sen kohoamaan välttämättömimpään ja siis entistä korkeampaan määrään. Tästä teki myöhemmin Ferdinand Lassalle rautaisen palkkalain, että muka palkkojen kohottaminen olisi hyödytöntä, koska ne Ricardon opin mukaan taas laskevat melkein heti, vaikka Ricardo kyllä myönsi palkkojen pysyvän

kauankin korkeina. Lassallen rautainen palkkalaki on nyt täydelleen taloustieteilijäin keskuudessa hylätty, myöskin Marxin ja marxilaisten puolelta. Samaa tietä on niinkään mennyt n.s. »palkkavarastoteoria», jonka alkuunpanija oli äsken mainittu Adam Smith. Tämä oppi selittää, että työväestön palkat voivat kohota ainoastaan jos kansallisriikkaus kohoaa; tästä riippuva ja ikäänkuin edeltäpäin määrätty kansallinen pääoma määrää yksin työpalkkojen kohoamisen tahi laskemisen. Koko tämän palkkavarastoteorian on etupäässä kuuluisa taloustieteilijä Lujó Brentano kumonnut. Kapitalistisessa yhteiskunnassa on myöskin mahdollonta toteuttaa Mengerin hyvänsuopa ehdotus, jonka ainakin osittaisena kannattajana meillä on esiintynyt Georg Schauman, että työväestö saisi täyden korvauksen työstään, koska kapitalistit kyllä pitävät huolen siitä, että he saavat hinnan tuotteista jaetuksi kolmeen osaan, josta he vähäisestä työstään korjaavat suhteellisesti suurimman osan.

Mikä on oikeastaan korkea palkka? Se on lyhyesti se, jossa on todellisesti suuri ostovoima, joka tekee työväestölle mahdolliseksi tulla täydelleen ravituksi ja samalla tavalla hoitaa jälkeläisiään ja sen lisäksi vielä käyttää osan henkisesti kohotukseen ja virkistäviin huvituksiin. Tämä on suuressa määrin toteutunut Amerikassa, joka aikoja sitten tässä suhteessa on käynyt muiden kansojen etunenässä. Kolmessa vuodessa 1919—1922 nousivat palkat ostokyvyssään 23,5 %:lla. Samaan aikaan väheni työaika 6 %:lla. Ja huolimatta tästä nousi käytetty koko työvoima melkoisesti. Amerikkalaisten työntajain suomat palkan-koroitukset ovat kompenseratut eli korvatut eri tavalla. Ensin on työjako suuresti kehitetty. Niin valmistetaan tavallinen Ford-auto viidessä tunnissa raa'asta rauta-aineesta täydelliseen käyttökuntoon. Tämä työajan kehittäminen sisältää tietysti myös samalla työajan mikäli mahdollista tarkkaa käyttöä, ja työvoiman käyttämistä, vieläpä sen kiristämiseen saakka Taylo-

rin järjestelmän mukaan. Toiseksi ovat amerikkalaiset työnantajat suunnattomasti kehittäneet raaka-ainneiden halpuutta. Niin he usein ostavat näitä yhteisesti tukuttain. Mutta ennen kaikkea tapahtuu Amerikassa tuotannon kehittäminen uudistettujen koneitten kautta uusimpien keksintöjen mukaan. Muistan vielä vallan hyvin, miten minun vaimovainajani eno käytti koko perintönsä uusien koneitten hankkimiseen amerikkalaisessa tehtaassa, väittäen, että ainoastaan tällä tavalla voisi karttaa taloudellista perikatoa.

Palkankorotukset voidaan panna toimeen toisten kansanryhmien, tavallansa vieläpä itse työläistenkin kustannuksella. Ensiksi, ilman yllämainittuja korvauksia työnantajain lisävoiton vähentämisellä, mikä välistä voi olla sama kuin näiden kulutuksien supistaminen. Toiseksi, voivat työpalkat nousta yleensä kuluttajien veroittamisella, tietysti siten, että tavarain hinta korotetaan. Tämä voi luonnollisesti käydä laatuun ainoastaan rajoitetuin määrin työnantajain kesken valitsevan kilpailun takia. Ainoastaan tällainen menettely on helppoa monopoliyrityksissä ja erikoisessti ylensuuria oloja käsittävässä trusteissa esim. kun Rockefeller aikoinaan ehdotti Nobelille, että Europa ja Amerika jaettaisiin kahteen riistoalueeseen, tahi kun nykyään ruotsalainen tulitikkustrusti koettaa lyödä alensa maailman tuotannon tällä alalla. Tietysti saavat kuluttajat aina maksaa tuotteista enemmän, kun muutamille kotimaisille tuotteille koroitetaan tullimaksut, minkä tempun kuuluisa taloustieteilijä Friedrich List jo aikoinaan esitti oikein tieteellisessä muodossa ruhtinas Bismarckille saksalaisen tuotteliaisuuden kohottamiseksi. Totta on, että jos työväelle erittäin tärkeiden tuotteiden tehtaissa esimerkiksi leivän ja vaatteiden valmistuspaikoissa palkat koroitetaan, niin tietysti näissä tapauksissa itse työväki saa maksaa kaikilla asianomaisilla työpaikoilla koroitettut hinnat. Silloin ei auta mikään muu, kuin se, että palkankorotuksia vaaditaan niin laajalti kuin suinkin noilla toi-

silla aloilla. Leivän ja työvaatteiden hinnan kohottaminen kohotettujen työpalkkojen johdosta pakoittaa siis muun teollisuuden vaan yhä laajempiin palkankorotusvaatimukseen. Ilmeistä on, että tuotanto Amerikan esimerkin mukaan laajenee kun palkat kohoavat eikä päinvastoin, kuten tavallisesti otaksutaan; sillä, kuten monasti on huomautettu, tekee hyvässä aineellisessa kunnossa oleva työntekijä enemmän ja parempaa työtä kuin huonossa oleva. Sitäpaitsi suorittaa edellinen työntekijä tehtävänsä kaikessa sen yksitoikkoisuudessaan muuten suuremmalla halulla kuin kaikinpuolin rasittunut ja huolestunut. Sen lisäksi on kokemus osoittanut, että hyvinvoipa työläinen kykenee paremmin tekemään keksintöjä, puhumattakaan siitä, että hyvinpalkattu ja hyvin ravittu työväestö on suurena tukena jokaisen kansan edistyspyrinnöissä. Mutta kaikissa tapauksissa ovat vahvat taloudelliset järjestöt työväestön puolella varmana tukena työväestön taloudellisen elämän kohottamiseksi, eittämättömästi työpalkkojen alentamista vastaan. Sillä sekin on eittämätön tosiasia, että työnantajat kaikinpuolin koettavat enentää lisävoittoansa työväen kustannuksella ja että tämä tehokkaasti estetään vahvoilla järjestöillä. Venäläinen etevä taloustieteilijä Leningradin yliopistossa, Tugan-Baranowski, oli sitä mieltä, että työväestön eteneminen pääasiallisesti perustuu valtaan ja ennenkaikkea oli valtakysymys.

KAKSI SUURTA RUNOILIJAA JA SOSIALISMI.

Kun kymmeniä vuosia sitten kävin Bebelin luona ja istuin hänen vastaanottohuoneessaan odottamassa hänen kotiintuloaan, kiintyi katseeni erityisesti erääseen Goethen, suurimman saksalaisen runoilijan veistokuvaan, joka seisoi huomattavalla paikalla huoneessa. Ajattelin, miksikähän Bebel on pannut juuri tuon miehen kuvan noin näkyvälle paikalle. Olikohan se sentähden, että Goethe oli, kuten jo Marx'kin myöntää, »suurin saksalainen», vaiko siitä syystä, että Goethe oli niin verraton runoilija, yksi, kuten otaksutaan, koko ihmiskunnalle kuuluvista ja sitä kokonaisuudessaan edustavista runoilijoista, Homeron, Danten, Shakespearen vertainen. Tiesin, ettei Bebel ollut mikään runollinen eikä runoutta erikoisesti suosiva henkilö. Ennemmin voi otaksua, että tuo »suurin saksalainen» oli päässyt tälle kunniasijalle syystä, että joku isänmaallinen sävel helähti Bebelin rinnassa, kun hän loi katseensa tuohon kansansa »suurimpaan» edustajaan. — Bebel kun oli *tosi-isänmaallinen*, kansaansa syvästi rakastava henkilö, vaikkei mikään chauvinisti.

Mutta toiselta puolen tiesin, että Goethe ei lainkaan ymmärtänyt aikansa suurinta sosiaalista liikettä, Ranskan kuuluisaa vallankumousta *), niinkuin jo Marx on huomauttanut, ja että hän ennen kuolemaansa

---

*) J. K. 1930: »Mitä hän (Goethe) hylkäsi, on hänen käsitöksensä mukaan haaveellinen toivo, että olisi mahdollista väkivaltaisesti saada toimeen yleistä inhimillisen yhteiskunnan kohoamista. Hän kyllä selvästi näksee, että aina uudestaan täytyy syntyä vallankumouksia. Mutta tätä hän käsittää ihmiskunnan kirouksena, sillä löytyyhän toinenkin orgaaninen muoto elämän vallankumouksellistuttamiseksi.» (Ote K. Gaiserin kirjasta: Goethe und die Revolution.)

(v. 1832) ei päässyt minkäänlaiseen käsitykseen köyhälistön ja työväestön merkityksestä ihmiskunnan suuressa kehitysprosessissa. Tätähän Goethe ymmärsi vielä vähemmän kuin melkoista myöhemmin hänen kruununperillisensä lyyrillisen runouden alalla, Heinrich Heine, joka jossain määrin ymmärsi sosialismin ja Marxin harrastuksia, mutta sittenkin («Tunnustuksia» nimisessä kirjassaan) väitti, että kommunismin (= sosialismin) voitto uhkasi »koko meidän kulttuuriamme, niin monen vuosisadan vaikeasti saavutettuja tuloksia, meidän edelläkävijäimme jaloimpien töitten hedelmiä».

Mutta kun tarkemmin ajattelin asiaa, huomasin, että tuon Weimarin ministerin ja salaneuvoksen, Goethen, ja toiselta puolen tuon suuren sosialistisen agitatorin, Bebelin, välillä oli muutamia ilmeisiä yhtymäkohtia. Epäilemättä on Bebeliin, niinkuin jokaiseen ajattelevaan ihmiseen vaikuttanut kaksi erittäin silmiinpistävää Goethen ominaisuutta: hänen erinomainen totuudenrakkautensa sekä työn ja toiminnan painostaminen ennen kaikkea useammassa hänen teoksissaan. Sillä tähän oli sama, mikä loihdii melkein koko Bebelin silmiemme eteen. Kaikki totinen elämänkatsomus pyrkii totuuteen, ennen kaikkea pyrkii siihen tiedemies, joka koettaa totuuden etsimisellä päästä yhä enemmän luonnon herraksi ja siten, mikäli mahdollista, vapauttaa koko ihmiskunnan saman ulkonaisen luonnon vallasta. Sillä totta on, että valehtelija on luonnon voimien orja ja valheillaan ja valheellisella menettelyllään pyrkii kietomaan muitakin ihmisiä samanlaiseen orjuuteen. Goethe ei ollut ainoastaan mahtava runoilija, vaan hän oli myöskin suuri tutkija, etenkin luonnontieteitten alalla, Lamarckin seuraaja ja Darwinin edeltäjä. Ja Goethe oli totuudenetsijä elämässäänkin, mikä merkitsee ehkä vieläkin enemmän. Weimarin hovin ensimmäinen ministeri uskalsi monen monta vuotta elää avioelämää ilman vihkimistä vaatimattoman talonpoikaistytön,

Christiane Vulpius'en kanssa. Ja kun hän vihdoin vihitytti itsensä, ei se tapahtunut rohkeuden puutteesta, vaan lapsien tulevaisuuden takia.

»Teko, toimi on kaikki», ja viittaamalla Johanneksen evankeliumin alkulauseeseen huudahtaa Goethe etevimmässä teoksessaan »Faustissa»: »alussa oli teko». Goethen tosirealistinen kanta, vaikka hän olikin niin suuri runoilija, tahi oikeammin juuri sentähden, näkyy parhaiten siinä, että hän ennen kaikkea painostaa toiminnan ja työn tärkeyttä jokaisen ihmisen elämässä. Se on muuten sama aate, jota moni muukin kuuluisa ajattelija ja tietäjä on katsonut varsinaiseksi ihmiselämän ohjeeksi.

Ja noissa molemmissa yllämainituissa suhteissa ei Goethe ole esikuvana ainoastaan Bebelille, vaan jokaiselle sosialistille. Sosialismi on nykyajan korkein totuus. Marxin, Engelsin, Lassallen ja muitten mainioiden sosialististen tutkijain uupumattomilla ponnistuksilla on tämä korkein totuus saatu selville, kuitenkin ei niin, ettei se, kuten kaikki yhteiskuntatiede ja kaikki tiede yleensä, voisi kehittyä, ja uusia totuuksia tälläkin alalla käydä ilmi. Meidän, sosialistien, tulee sentähden mitä suurimmassa määrässä viljellä totuutta, mutta ei vaan tutkimuksissamme, ja tietopuolisissa harrastuksissamme, vaan myöskin, kuten Goethe, koko elämässämme ja toiminnassamme palvelle tätä korkeata jumalatarta. Jos me missä tahansa poikkeamme totuuden tieltä — johon tietysti myös sisältyy aatteellisesti ja käytännöllisesti täydellinen rehellisyys, silloin me myös jätämme syyrjään sosialismin ylevän päämäärän ja viimeisen tarkoituksperän. Ja totuus ei tulessakaan pala.

Mutta sosialismi tarvitsee mohta muutakin yllykettä voidakseen pysyä voimissa ja kehittyä. Useimmat näistä löytää Saksan Goethen jälkeen suurimman runoilijan ja hänen läheisimmän ystävänsä koko aatesuunnasta. Schiller ymmärsi vielä vähemmän kuin Goethe taloudellisten tekijöiden merkitystä kansojen

ja ihmiskunnan elämässä. Schiller näet seisoi Kant'in ihanteellisella kannalla, vieläpä tahtoi kasvattaa ihmisen puhtaasti esteettisellä eli kauneudellisella pohjalla, mikä tuskin milloinkaan voi onnistua, vaikka kauneudelliselle kasvatukselle on annettava hyvinkin suuri merkitys. Jos Goethe oli ihanteellinen realistisella pohjalla, oli Schiller melkein kauttaaltaan puhtaasti ihanteellinen. Mutta tämä liiallinen ihanteellisuus tuotti hänelle kuitenkin erään ominaisuuden, joka ihmiselämässä on erittäin suuriarvoinen: entusiasmin, innostuksen, antautumisen koko sielullaan suurten aatteitten palvelukseen. Sangen kauniisti lausuu Schiller, että »ihmisen tulee kunnioittaa nuoruuden unelmiansa vielä silloinkin, kun hän on kasvanut mieheksi ja että nuoruus kuohuu ja elämä kiehuu, siis eteenpäin, niinkauan kuin vielä henkeä on, ja ellei pane koko elämänsä alttiiksi, niin ei milloinkaan elämää voitetakaan», ja ylen kuuluisaksi on Schillerin lausunto tullut, että »ihminen kasvaa, mitä suurempia päämääriä hän itselleen asettaa». Mitä olisi sosialismi, ellei sillä olisi samanlainen korkea ihanteellisuus, jos kohtakin realistisemmalla pohjalla, ja sama innostus uhratakseen kaiken voitavansa tämän korkean ihanteen saavuttamiseksi, ainakin nykyisen sukupolven lapsille tai lapsenlapsille.

Mutta Schilleristä löytää vielä enemmänkin. Harva porvarillinen runoilija on sellaisella innolla kuin hän laulanut vapauden ylistyslaulua: huomautan vaan Karl Moor'ista »Die Räuber'issä» ja »Wilhelm Tell'istä», jonka hän sepitti vuotta ennen kuolemaansa ja joka niin mainiosti kuvaa pienen kansan taistelua sortajiaan vastaan. Tosin ei Schillerkään täysin ymmärtänyt Ranskan suuren vallankumouksen merkitystä kansojen vapaudelle, mutta Schillerin kaikkien teosten läpi puhalttaa, kuten Goethe huomauttaa, vapauden aate: »orjuus on alhaista, mutta orjamainen mieli vapaudessa on halveksittavaa». Sangen merkittävä on tässä suhteessa myös Schillerin lausunto, että

»kauneimmat unelmat vapaudesta uneksitaan vankilassa».

Mutta näiden molempien suurten runoilijain aatepiirissä on vielä yksi ylevä ajatus, joka siellä täällä pilkahtaa esille ja joka on sosialisminkin sisimpänä ytimenä, vaikka tietysti nuo molemmat runoilijat haaveksivat sen toteutumista aivan toisella tavalla kuin sosialismi. Se on veljellisyyden aate, aate, että me kaikki olemme tahi ainakin, että meidän kaikkien tulee olla tulevaisuudessa veljiä ja sisaria. »Minä rakastan ihmiskuntaa», sanoo Schiller (Posa) »Don Carlos»essa ja sama ajatus ilmenee Goethen kuuluisassa huudahduksessa: »Seid umschlungen, Millionen» (Syleilyni koko ihmiskunta). Ja siihenhän meidän, kaikkien sosialistien tulee kaikin voimin pyrkiä veljellisen yhdenvertaisuuden pohjalla, jotta siten vihdoin kokonaisuudessaan toteutuisi se ylevä ihanne, johon tähtäävät kaikki jalomieliset sosialismin kannattajat.

SOSIALISMI JA SEN VASTUSTAJAT.

Tunnettu tosiasia on, että sosialismin vastustajat ovat kehittyneet sen suhteen ja päässeet entistä korkeammalle asteelle — ainakin älykkäämmät ja ymmärtäväisemmät vastustajat. Nämä näet ovat ruvenneet ymmärtämään sosialismin syntyä ja tarkoitusta, ovat ruvenneet käsittämään, että siinä ainakin piilee joku oikeutettu ydin, jotain, joka luonnollisesti on syntynyt olevien olojen kehityksestä. Onhan tämäkin jo kehitystä sekin — niin tämä kehitys on välistä käynyt niinkin pitkälle, että muutamat vastustajat ovat sosialismille suoneet osaksi tunnustustakin, vieläpä kiitosta.

Onpa sängen hupaista lukea näitten vastustajien — sillä he pysyvät, ainakin toistaiseksi, tästä tunnustuk-

sesta huolimatta, vastustajina — väitteitä tässä suhteessa. Koska he epäilemättä huvittavat suomalaisia lukijoita, tahdon erään ulkomaalaisen teoksen avulla, jossa näitä väitteitä on runsaasti koottu, selostaa vastustajiemme kantaa.

Eräs katoollispapillinen lehti väittää suoraan, että »nykyinen kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä ei ole Jumalan luoma, me emme saa esittää sitä niin kuin se olisi saanut hänen tahtonsa vahvistuksen, vaan se on sangen valitettava ihmisluoma, jonka perinpohjaisia muuttamista ei kristitty saa jättää sikseen, ellei hän tahdo rikkoa samalla Jumalaa ja ihmistä vastaan». Samoin myöntää eräs korkeampi pappismies, että »nykyinen yhteiskuntajärjestelmä ei ole kristillinen», että »kirkko ei milloinkaan totisesti ole toteuttanut Kristuksen ja apostolien sosiaalisia vaatimuksia».

Syyn sosialismin leviämiseen tuopi toht. Pieper, eräs Saksan katolispuolueen johtajista ilmi. »Nuo 56 sosialistista edustajaa (v. 1899) eivät tuota hallitukselle surua, mutta kyllä nuo 2,100,000 ääntä, jotka aina vain kasvavat. *Sillä vahvaa tahtoa vastaan ei mikään hallitus ajanpitkään voi työskennellä.* Täällä Kölnissä (katolismin pesäpaikassa) on sosialidemokratinen lista saanut 8,000 ääntä ja kristilliset 4,000. Tämä johtuu siitä, että kristilliset työmiehet niin vähän välittävät kumppaniensa hyvinvoinnista ja tehtaissa elelevät vain oman itsensä takia. Sentähden valitsevat työläiset sosialidemokratisia edustajia. Voi joka sunnuntai kuulla suuria puheita tulevan valtion nurinkurisuuksista — kun mennään vaaliin, sanoisivat työläiset kuitenkin: »minä pysyn niissä, jotka pienissä asioissa tekevät enimmin hyväkseni».

Maailman kuulu prof. Ad. Wagner lausuu: »ajateltakoon sosialidemokratiasfa mitä tahansa, vastustajankin täytyy tunnustaa, että tässä on edessä suuremoinen puolue työ... Mistäpä johtuu oikeastaan tuo sosialidemokratian menestys? Tahtoisin sanoa sen yhdellä sanalla: siitä että he uskovat tarkoituseränsä

oikeaksi, vakuutuksesta, että tämä tarkoitusperä kerran toteutuu... Etenkin on tässä mies, joka seisoo aivan etusijassa: Karl Marx. Täytyy vastustajainkin puolelta myöntää, että tieteenkin kannalta Karl Marx on ensimmäisen luokan mies, jolta kaikkien, myöskin hänen vastustajiensa tulee oppia».

Eräs toinen tutkija lausuu: »K. Marx oli suuri ihminen, vieläpä kaikkein suurimpia — se näkyy ajattelijan rohkeudesta, joka jättiläisen alkuperäisellä voimalla uljaasti asettuu koko aikakautta vastaan, hänen kielensä tulisuudesta, ja järkähtämättömyydestä, jolla hän kesti tragillisia elämän-vaiheita».

Ja eräs katolinen lehti väittää: »Marx ja Lassalle ovat nykyaikaisen sosialismin luoja ja kannattajat. Me, katoliset kristityt näkevät niissä välikappaleita jumalallisen kaitsemuksen kädessä... Tuskin löytyy meidän vuosisadallamme miestä, ei edes tuo kaikkivaltias Bismarck, joka koko maailman kansojen elämään olisi pysyväisemmin vaikuttanut kuin tämä yksityinen mies.» Missä saapi esim. meillä papillisissa piireissä kuulla tällaisia tunnustuksia?!

»Taloudellinen historiankäsitys muuttuu yhä enemmän todeksi. Taloudelliset vaikuttimet astuvat yhä enemmän etusijalle kulttuurikansojen sieluelämässä», näin kirjoitti muutamia vuosia sitten arvossa pidetty Münchenin Allgemeine Zeitung Marxin suuresta keksinnöstä.

Itävaltalainen ministeripresidentti v. Beck ei sanonut olevan syytä pelätä sosialidemokratiaa. »Mitä suurempi puolue on sitä suurempi on sen edesvastuu ja sitä enemmän se pyrkii saavuttamaan menestystä.»

Lukemattomat vastustajat myöntävät, ettei väkivallalla tukahuteta sosialidemokratiaa. Prof. Hans Delbrück väittää suoraan: »aatteita ei voi kumota poliisi-piiskalla». — Ja prof. Burtser huutaa: »luopukaamme kerran tuosta hullutuksesta kumota sosialidemokratia saarnatuolista». Vanhoillinen Max Lorenz laskee purevaa ivaa siitä »ylevyydestä», jolla muutamat,

usein riittävän tietämättömät henkilöt kohtelevat sosialismia. »Sosialismi», sanoo prof. Hitze, Saksan mahtavan keskustan johtaja, edustaa järjestelmää, niin johdonmukaista, että hyvin ymmärrämme, mitenkä suuret ajattelijat ja jalot miehet siitä ovat innostuneet eikä sovi totiselle miehelle ilman mitään heittää se syrjään; . . . naurettavaa on kerrassaan, jos luulee sen kumoavansa syytöksellä, että se muka tahtoo jakaa ja aina vain jakaa.» Yhtä joutava on väite, että sosialismi hakee mullistusta ja että muut ovat järjestyksen miehiä. Kuuluisa prof. Momsen väittää, ettei ole mitään varsinaista kumouspuoluetta, sillä kaikki puolueet haluavat olevien olojen perinpohjaista mullistusta joko oikeaan tai vasempaan. Ja prof. Delbrüch väittää, että kaikki muut puolueet (hänen omansakin) ovat kiveyttymisen tilassa, ainoastaan sosialistinen »on ainoa, joka tarjoaa kehittymisen mahdollisuuden». »Minä en milloinkaan ole ollut sosialidemokraatti enkä aiokaap siksi tulla, mutta valitettavasti on totta, että *tämä nykyään on ainoa suuri puolue, joka ansaitsee valtiollista kunnioitusta*. Älystä ei tarvitse puhua. Jokainen Saksassa tietää, että tusina idänpuoleisia aatelisia voitaisiin varustaa päällä semmoisella kuin Bebelillä on, niin että he loistaisivat samankaltaisten keskuudessa. Sosialidemokraattisten joukkojen into ja uhraavaisuus vaikuttavat mahtavasti niihinkin, jotka eivät suinkaan heidän tarkoituseriään hyväksy. Heidän kuristaan, jonka tavattomat vaikeudet heidän puoluepäivänsä kouraantuntuvasti meille osoittavat, voisivat varsinkin meidän vapaamieliset saada mallin itsellensä» — lausuu prof. Mommsen, yksi maailman suurimmista historioitsijoista, juristeista ja kielimiehistä. Mikä suuri tiedemies meillä on ollut yhtä selvänäköinen? Ulkomaalla onkin niin, »ettei ainoastaan työläiset, vaan myöskin monet valtion ja kunnan virkamiehet, opettajat ja professorit, lääkärit, vieläpä papitkin ovat suopeita sosialidemokratialle . . . koko joukko radikaalisia, älykkäitä yliopistossa työskente-

leviä miehiä on julkisestikin eikä enää salaa sosialidemokratiaa auttanut» — vakuutta neljä vuotta sitten vanhoillinen »Reichsbote»-niminen tunnettu sanoma.

Kuuluisa vanhoillinen sosialipolitiikko Rudolf Meyer väittää, että sosialidemokratia on toiminnallaan, työväen tilan kohottamisella, aikaansaanut edistymisen. Ja kansan valtiollisen kasvatuksen on sosialismi mahdollisesti edistänyt. Ja moni arvelee, että tässä olisikin varsinainen syy sosialismin leviämiseen.

Papillisetkin lehdet tunnustavat sosialidemokratian ihanteellisuuden. »Periaate kaikkien ihmisten yhdenvertaisuudesta sisältää varmaan jotakin hyvin ihanteellista eikä ole joka suhteessa väärä. Mikäli sitä painostetaan, mikä tässä on oikeaa, vastalauseen panemiseksi suurten joukkojen arvotonta kohtelua ja riistoa vastaan, tällaisista menettelyä täytyy kutsua ihanteelliseksi.» »Sosialidemokratit voivat usein olla meille esimerkkinä, miten ihanteitten hyväksi on työkenneltävä.» »Minun tietääkseni», huudahtaa prof. Sombart kristilliselle työmiehelle, »on sosialidemokratialla yhtä korkea elämän- ja maailmankatsomus kuin teillä».

Melkein lukemattomat ovat vastustajien todistukset sosialistien työinnosta ja uhraavaisuudesta. »Muissa puolueissa on, mitä ei sosialidemokratian joukossa löydy, suuri määrä venyttelijöitä. Sosialistit tekevät ahkerasti työtä — kaikki. On aivan yhdentekevää, lausuvatko muutamat, kuten Bebel, suuria vallankumouksellisia fraaseja ja vakuuttavat, että he sen tekevät ainoastaan vahvistaakseen työläisiä luokkataistelussa, sosialistiset parannukset ovat vain keinoina tarkoitusperän saavuttamiseksi, vai tahtovatko toiset vähitellen sillä johtaa yhteiskuntaa sosialistiseen valtioon». Itävallan korkeimman tuomioistuimen presidentti, Unger tunnustaakin, että sosialismi eduskunnassa on ollut terveellisenä »hapantaikinana» ja Schmoller myöntää niinkään, että »sosiaalisten uudistusten kivi on saatu sosialismin kautta vierimään».

»Mahtavan vaikutuksen» tekee vastustajiinkin nuo suuret kulkueet, kun katu on täynnä mustia ihmisjoukkoja, jotka »kulkevat aivan ääneti».

Joutava on sosialistien syyttäminen epäsiiveellisuudesta enemmän kuin muitten. Etevät pappismiehet vakuuttavat, että »socialistien avioliitot — joita olen läheltä nähnyt — eivät tosiaan ole huonompia», päinvastoin »parhaimmat perheenisät, jotka hyvin kasvatavat lapsiaan, ovat kiihkeimpiä socialidemokraatteja». Uskonnollisia he yleensä eivät ole — sen myöntää esim. prof. Hitze, mutta sillä ei ole mitään tekemistä perusaatteiden, järjestelmän kanssa. »Se ei sisällä mitään, joka estäisi hyvää kristittyä liittymästä puolueeseen». Kun Bebel kerran lausui valtiopäivillä leivän hinnan korottajille, jotka kerskasivat kristillisyydestään: »olen tosiaan selvä ateisti, mutta parempi kristitty kuin te», oli hän muka aivan oikeassa. Rumanian kuningatar Carmen Sylva väittääkin, että jos Kristus astuisi nykyiseen yhteiskuntaan, »julistettaisiin hän »vaaralliseksi socialistiksi». Eräs kuuluisa pappi sanoi sentähden: »koko socialidemokratian ahdistaminen on suuri taktillinen virhe, jonka kautta kirkko on köyhälistössä kadottanut kaiken luottamuksen... Mitä oikeastaan kirkon pitäisi olla, jos se toimisi Jeesuksen opin ja esikuvan mukaan, sen on socialidemokratia kirkon sijasta suorittanut: se nostaa langenneet, se ravitsee nälkäiset, se saarnaa viheliäiselle vapautuksen evankelion». Ja sama pappi huudattaa virkaveljillensä: »hankkikaa itsellenne tietoa; se mikä tekee porvarilliset piirit työläisten silmissä niin naurettaviksi, on tuo pohjaton tietämättömyys kaikessa, mikä koskee työväenliikettä».

Sangen yleinen on se käsitys vastustajissakin, että socialistinen työväenliike on suuri kulttuuriliike. Prof. Schmoller sanoo: »minun täytyy tunnustaa, että, vaikka vastustan socialidemokratian harhaoppia, minä hartaasti tervehdin työväen liikkeen edistymistä sivistyksen, terveydenhoidon ja yleensä kulttuurin nimessä».

Ja prof. Bücher vakuuttaa, että syventyminen sosialismin aatemaailmaan merkitsee valtaavan sisällisen edistyksen, koska se tempaa työläisen hänen siihenastisesta tympeydestä ja panee hänet ajattelemaan yhteiskunnallisia asioita koko laajuudessaan. Sen tähden vakuuttaakin eräs tehtailija, että ainoastaan tyhmimmät työläiset eivät ole sosialisteja. Samaa mieltä on kuulisa prof. Paulsen.

Tulevaisuus kuuluu sen takia sosialismille — se tunnustetaan monasti avoimesti. Ibsen vakuuttaa, että hänen sydämensä on työväkeä lähinnä ja että siitä on lähtevä uusi sielun aateluus tulevaisuudessa, johon hän uskoo ja jota hän suurella ilolla tervehtii ja Norjan toinen runoilija Björnstjerne Björnson lausuu muutamia vuosia myöhemmin, kun sosialismi oli tunkeutunut melkoisesti esille, että »kun sosialidemokratia on päässyt valtaan, mikä nähtävästi ei enää niin kauan kestäne, silloin olen minä valmis ojentamaan käteni yhteiseen toimintaan». Ja äsken kuollut suuri tiedemies, Darwinin mainio kilpailija, A. R. Wallace, joka ei ollut hänkään varsinainen sosialisti, ennustaa, että »kun työläiset ymmärtävät voimansa ja pääsevät yksimielisyyteen tarkoituksperästään, silloin sarastaa ihmiskunnalle uusi ajanjakso».

RUOTSALAINEN KANSANAINES SUOMESSA.

(KÄÄNNÖS.)

Suomi pantiin asevoimalla, kuten muutkin maat aikoinaan Ruotsin vallan alle. Ruotsin valloituksen pää-tarkoituksena oli kuten aina, alusmaan hankkiminen itselleen ja valtansa laajentaminen; varsinkin, koska suomalaiset merisissit ennen valloitusta niinkuin myöhemminkin ryöstivät Ruotsin rannikkoa. Valloituksen

piti tietysti sitä paitsi levittää kristinuskoa merirosvousta harjoittavien suomalaisten keskuuteen; pääasiallisesti kuitenkin »pietaripenningin» hankkimista paavinistuimelle myöskin Suomesta. Onneamme saamme kiittää siitä, ettei tätä kristinuskoa tuotu meille samalla tavalla kuin esim. Cortez ja Pizarro menettelivät Amerikassa ja siten täydelleen saattoivat sukupuuttoon sivistyksessä korkealla tasolla seisovat aztekit, majakansat ja inkaset. Suomalainen valloitus meni kuitenkin suureksi osaksi hukkaan ja tuon voimakkaan piispa Tuomaan yritys sen pelastamiseksi päättyi ristiretkeilijäin tappioon Aleksander Nevskia vastaan. Voimme hyvällä syyllä sanoa, että tuo epäkiitollisesti palkittu marski Torkkeli Knuutinpoika pelasti Suomen Ruotsille Viipurinlinnan perustamisella. Olihan suuri onni Suomen kansalle, että me vakinaisesti liitettiin Ruotsiin, sen korkeaan kulttuuriin ja laamanni Torgnyn pelkäämättömään kansaan. Ja myöntää täytyy myös, ettei, ellei ota huomioon piispa Agrikolan seuraajan Petrus Follingiusen yritystä meidän ruotsalaistuttamiseksi, Ruotsin valta, historialliselta kannalta katsoen, saattoi meille täydellisiä etuja. Tarvitsihan meidän ainoastaan muistuttaa slavofilisen liikkeen ja sen edustajien Heidenin, Bobrikoffin, Seynin toimenpiteistä meidän hävittämiseksi ja toiselta puolen tuon selvänäköisen politikon Leo Mechelinin väsymättömästä taistelusta meidän puolustuksemme. Kuinka selvänäköinen tosiaan viimeainittu politikko yleensä oli, näyttää hänen suhtautumisensa kysymyseen Raahen kauppakoulun kielestä, joka oli lähellä syöstä hänet hänen johtavasta asemastaan puolueessa ja myöhemmin hänen itsevaltialle yleisen äänioikeuden suosittelimestaan sekä miehille että naisille.

Sillä sekä suomenmieliset että työläiset rupesivat tunkeutumaan esille. Snellman oli — ja täydellä oikeudella — ruvennut vaatimaan laajennettuja oikeuksia suomenkieliselle kansallisuudelle. Oksanen lauloi yksipuolisesti »yksi kieli, yksi mieli», jota hän

sittemmin sovitteli ja muut astuivat hänen jälkiinsä. Näin syntyi tuo onneton lapsi, »aitosuomalaisuus», jonka levittäjiä voi jakaa kahteen ryhmään: vanhempiin, jotka tällä keppihevosella koettivat päästä suurempaan valtaan, ja nuorempiin, jotka tarvitsivat ihannetta pyrkimyksiään varten, jota jalomielinen nuoriso ehdottomasti vaatii — olkoonpa sitten, että he sillä ampuvat yli maalin. Arvid Genetz (Jännes) lauloi laulunsa: »Kun Suomen lahdella hyrskyt» ja laski siten perustuksen tuolle nuorissa piireissä ihanteelliseksi ajattelulle »Suursuomi» aatteelle, jonka seurauksena oli tuo onneton ryöstöretki Itä-Karjalaan ja nähtävästi myöskin tuohon vielä onnettomampaan kuningaspuuhaan.

Suomen ruotsalaisuuden on täytynyt antaa perään, vaikka kyllä August Schauman (muitten muassa) miehuullisesti taisteli ruotsalaisen kansanaineksen puolesta, vedoten m.m. Sveitsiin, jonka kielioloista eräs sveitsiläinen itse pari vuotta sitten sattuvasti lausui: »Kielellinen suvaitsevaisuus on hyvän suovan puolueettomuuden muoto sisään päin. Tämä johtui tarkoituksesta ettei siellä luoda minkäänlaisia vaikutuksia, missä ei semmoista ole olemassa». On selvää, että suomenkielen tulee päästä oikeuksiinsa ja että ruotsalaisen kielen sorto tulee loppua. Mutta ei ole selvää, että suhde on käännettävä aivan päinvastaiseksi. Paraimman turvan ruotsinkielisen kansallisuuden pysyttämiseksi Suomessa antaa aivan varmaan ainoastaan sosialistinen työväenluokka. Jo Oulun kokouksessa 1906 Edvard Valpas erään kirjoituksen johdosta ruotsalaisesta työväenliitosta ehdotti, että nyt, kun suomenkieli kaikissa todellisissa kohdissa oli päässyt oikeuksiinsa, myös ruotsinkieli tunnustettaisiin täysin oikeutetuksi Suomessa, koska se oli ruotsinkielisen väestön kohottamiseksi ja myöskin länsimaitten sivistyksen levittämiseksi Suomessa erittäin suuriarvoinen. Tätä lausetta ei milloinkaan tähdellisissä kohdissa Suomen sosialidemokratia ole pettänyt. Huolimatta kaikesta painostuksesta, jota ruotsalainen kansanaines

täällä on harjoittanut myöskin — vieläpä etupäässä — suomenkielistä työväenluokkaa vastaan, voi se yhä edelleen luottaa viimemainitun kannatukseen kielikysymyksessä. Mutta hyvinvoivan ruotsalaisen kansanaineksen täytyy valita Rabbe Axel Wreden ja Georg Schaumannin välillä, t.s. yhä edelleen suomalaisen työväenluokan riistämisen tahi ruotsinkielen säilyttämisen kaikissa tähdellisissä ja oikeudenmukaisesti myöskin vähäpätöisissä kohdissa välillä — luopioita ei enää saa tulla kysymykseen.

PARI MUISTOA TURUN PUOLUEKOKOUKSESTA v. 1899.

Suomen työväestön puoluekokous v. 1899 on tulevaisuuteen katsoen merkillisimpiä, ellen sanoisi merkillisin tapaus Suomen kansan historiallisessa kehityksessä. Se tunnustetaan ainakin sadan vuoden perästä aivan yleisesti kansamme keskuudessa.

Vuonna 1896 Suomen työväestö vapautui vanhoillisten suomettarilaisten ja heidän johtajansa V. von Wrightin holhouksesta ja v. 1899 taas perustuslaillisten ja heidän johtajansa J. A. Lylyn talutusnuorasta. Lapsi oli muutamien vuosien kuluttua kasvanut täysi-ikäiseksi mieheksi, jätti entisen kotinsa ainiaaksi ja lähti kulkemaan omia polkujaan.

Minulla oli erittäin suuri onni olla mukana tässä varsin merkillisessä käännekohdassa. Minulla on siitä tietysti useampiakin muistoja, sekä iloisia että ikäviä. Hauskimpia on muisto ystävästäni Hjalmar Brantingista, joka minun välitykselläni saatiin kokouksen vieraaksi erään nuoren Börjeson nimisen puoluetoverin kanssa; viimeksi mainittu luultavasti sama mies, joka sitten perusti kirjakauppa-antikvariaatin Drottningga-

tanin varrelle. Olin jo ennen tutustunut Brantingiin ja toiseen predestineerattuun (ennakolta määrättyyn) puoluejohtajaan Thörssoniin, joka erään kaupungipuiston kaitsijasta vähitellen kohosi suuressa arvossa pidetyksi raha-asiainministeriksi. Branting ei tullut vain toimeettomaksi vieraaksi kokoukseemme, vaan hän jätti jälkeä puolueohjelmaammekin, suunnitellen sen lyhyen, mutta ytimekkään johtolauseen. Kun hän toi sen minun arvosteltavakseni, koska olin laatinut muut ohjelman pykälät, voin tietysti hyväksyä sen sellaisenaan.

Kaikkien meidän ilomme oli suuri, kun Branting tuli ja sai silloin olla Suomessa rauhassa, vaikka Bobrikoff hallitsi maattamme. Kun hän jälleen kolmetoista vuotta myöhemmin pyynnöstäni saapui tänne, kohdeltiin häntä Seynin kätyrien puolelta yhtä epäinhimillisesti kuin myöhemmin hänen poikaansa meidän pikkusuuruksiemme taholta, jotka arvattavasti luulivat epäkohteliaisuudella kohoavansa kansamme suurmiehiksi.

Toinenkin muisto on minulla Brantingista Turun puoluekokouksen ajalta. Kun valiokunnassa, jossa minäkin olin läsnä, pohdittiin kysymystä, otettaisiinko yleinen kieltolaki puolueohjelmaamme ja kun varsinkin Aapo Käärmekangas puolusti sitä menestyksellä, tuli Branting myöhemmin luokseni kysyen, pitäisikö tosiaan ottaa itse puolueohjelmaan täydellinen kieltolaki. Minä vastasin siihen, että työväki ehdottomasti niin tahtoo, ja täydellinen kieltolaki tulikin ensimmäisen kerran suuren puolueen ohjelmapykäläksi, ennen kuin varsinaisen raittiuden harrastajat olivat siihen päässeet. Branting ei ollut ainakaan silloin ehdottomuuden kannalla, kuten aluksi Bebel ja vielä enemmän itse Engels Saksassa.

Vielä on minulla eräs ei juuri valoisa muisto Turun puoluekokouksesta. Nimittäin se tapa, millä muuttamat puoluetoverit suhtautuivat puoluekokouksen pää-

tökseen puoluehallinnon asettamisesta Turkuun. Kun siitä keskusteltiin, ilmoitti Eetu Salin, kuten pöytäkirjakin osoittaa, vastustavansa sen asettamista Turkuun, ja ehdotti, että tässä kokouksessa valitaan komitea valmistamaan ammattikongressin kokoonkutsumista Helsinkiin. Mutta kun tästä huolimatta Turku määrättiin puoluehallinnon paikaksi ja ammattikongressin kutsuminen annettiin puoluehallinnon toimeksi — kumpikin asia suurella enemmistöllä — ilmoitti Salin, että kokous täten halveksii ammattilaisten pyrintöjä. Hän sai sitten, huolimatta puoluehallinnon pikaisista toimenpiteistä, aateveljensä ilmeisesti rikokomaan puoluekokouksen päätöksiä. Puoluehallinnon paikan määräämisen johdosta Turkuun Järvenpää lausui minulle suoraan Turun teatterin edustalla heti kokouksen jälkeen: »Luuletteko, että me aiomme tanssia turkulaisten määräysten mukaan». Tämä seikka on ikävä muisto Turun kokouksesta. Mainitsen kuitenkin vielä, että tämä muisto haihdutti jossakin määrin Järvenpään ystävällinen puhe minulle teatterin lämpiössä, ja Eetu Salinkin, joka pari vuotta ennen kuolemaansa oli Porin työväestön sivistysrienteiden kaitsijana, kutsui minut v. 1918 alussa sangen kehoittavasti luennoimaan mainitussa kaupungissa, mikä tapahtuikin.

En tahdo vaivata lukijoita useimmilla muistoilla, hauskoilla enkä ikävillä.

Olkoon miten tahansa, Turun kokous ei milloinkaan häivy mielestäni. Se oli Suomen työväestön taivaalla loistava tähti, jonka valo yhäti kasvaa, satunaisista pilvistä huolimatta, ja heijastaa kirkkaat säteensä kauas tulevaisuuteen. Se oli myös Suomen työväestön suuri sankarityö keskellä mustinta taantumusta, jolloin vain muutamia kuukausia Bobrikoffin aikaansaama helmikuun manifestin jälkeen Suomen sankat pohjakerrokset nousivat vittaamaan valon ja vapauden tietä kansallemme. Samoin Forssan kokous oli suunnattoman

uljuuden osoitus Suomen Työväestön puolelta kohta sen jälkeen, kun kenraalikuvernööri oli julistettu Suomen diktaattoriksi ja kun melkein kaikki uljaimmat porvarit harjoittivat sala-ampumista, ja heidän suuri enemmistönsä taipui kurjasti itäisen ikeen alle.

MAASEUTUTYÖVÄSTÖN LUOKKA- SUHTEET JA POLITIIKKA.

Vuonna 1910 löytyi meillä 221,339 viljelystilaa, niistä 169,482 tahi yli $\frac{3}{4}$ pienviljelyksiä, joilla oli $\frac{1}{2}$ —10 ha peltomaata ja joiden hallussa kuitenkin oli vain 32.8 % viljelystä maasta. Keskikokoisilla tiluksilla (10—50 ha) oli 48.7 % ja 3,678 suurtilalla oli 18.5 % viljelystä pinta-alasta. Vuonna 1920 oli tilusten luku noussut 250,749:ksi; niistä oli 194,732 pientiloja, joiden hallussa 33.7 % viljelystä maasta; 52,244 oli nyt keskikokoisia tiloja 48.9 %:lla ja 3,773 suuria tiloja 17.4 %:lla viljeltyä maata. Tämä merkillinen pikkutilojen kasvu johtui, kuten tunnettu, hallituksen toimenpiteistä itsenäisten pikkutilojen luvun lisäämiseksi, joita toimenpiteitä myöhemmin n.s. lex Kallion kautta v. 1922 suurviljelijäin kustannuksella korostettiin. Tarkoitus oli ilmeisesti täten hallitusvallan vahvistaminen. Mutta sosialidemokratia voi olla hallitukselle kiitollinen näistä toimenpiteistä. Sillä itse asiassa laskettiin täten perustus joukkojen proletarisoimiseen. On näet selvää, että suuri määrä näistä pikkutiloista itse asiassa ei voi ajan pitkään pysyä itsenäisenä. Riittää vain luoda huomio 10 ha:n pientiloihin Itä-Suomessa, joiden haltijat yleensä äänestävät pientä edistyspuoluetta, ja luulottelevat olevansa itsenäisiä. Ja kuitenkin on tunnettua, että, kun tällöinen tila siirtyy isältä lapsille, tavallisesti yksi pojista ottaa tilan haltuunsa ja lainoilla pankeista lunastaa sisarusten

osuudet; minkä kautta suurimmaksi osaksi tila joutuu pankkiherrojen huostaan ja proletaarinen haltija saa edelleen taistella suurten taloudellisten vaikeuksien kanssa. Hallituksen pienviljelysharrastuksia voi verrata Stolypinin, Venäjän »pikku Bismarckin», vastaviin toimenpiteisiin siinä, että hän mir-laitoksen hävittämisellä todellisuudessa laskei perustuksen Venäjän kansan proletarisoimiselle; vaikka vielä, kuten tohtori Bucharin on osoittanut, pienviljelijät nyt muka »itseinäisinä» soittavat ensimmäistä viulua Neuvosto-Venäjällä.

Täten käy ilmeiseksi, että pienviljelijät nykyään myös Suomessa näyttelevät ratkaisevaa osaa, että heidän lukumääränsä viime aikoina on kasvanut, mutta että toiselta puolen myöskin samalla heidän proletarisoimisensa on käynnissä, mitä prosessia eivät mitkään hallituksen toimenpiteet voi ehkäistä, koska tässä esiintyy puhtaasti taloudellinen pakkolaki n.s. luonnonlain mukaisesti. Sosialismi voi siis olla tyytyväinen kehitykseen, kun se valistavan toiminnan yhteydessä saapi yhä suuremman joukon kannattajia, ja sama kehitys tulee näkyviin liikeapulaisten, posteljoonien, y.m. suhteen.

Voi siis kysyä, miksi tämänkaltaiset kansamme kerrokset eivät kaikki lukeudu köyhälistöön, johon he epäilemättä kuuluvat, eivätkä järjestäydy. Tätä voi katsoa ainoastaan osittain ymmärtämättömyyden ja puuttuvan todellisten olojen käsittämisen merkiksi, osittain kopeuden ja omakylläisyyden. Viimeksimainitussa suhteessa sopii huomauttaa suuresta kulttuurimaasta Ranskasta, jossa vieläpä koulujen opettajankin ovat järjestäytyneet ja ryhtyneet lakkoihin parempien olojen saavuttamiseksi; mitä toimenpidettä myöskin meillä hallituksen kannan johdosta näyttää voivan odottaa.

Tämän yhteydessä sopii huomauttaa, että nykyinen hallitus ei suinkaan ole ansainnut kannatusta pienviljelijäin puolelta, huolimatta siitä, tahi juuri sentakia,

että se heiluu oikealle ja vasemmalle, sillä se ei merkitse erikoisen paljoa, jos kohta on tunnustettava joku oikeaan asunut virkanimitys tahi että laittomasti poistetut virkamiehet, joita ei ole voitu ottaa takaisin, saavat lainmukaisen eläkkeen. Toiselta puolen painaa paljoa enemmän vaa'assa se seikka, että hallitus vastoin maalaisliiton omaa ohjelmaa ei ole tahtonut hyväksyä sotapalveluksen lyhentämistä kolmella kuu-kaudella, vaikka juuri tämä *oleellisesti* loukkaa pienviljelijäin etuja, se vielä on ehdottanut sotilasmenojen lisäämistä 44 miljoonalla, jotka tietysti ovat otettavat myös pienviljelijäin taskuista, että se ei ole tahtonut koroittaa alempien virkamiesten palkkoja, ei edes osittain, vaan täten välillisesti kasvattaa rosvoavaa virkamiehistöä, jonka me kyllin olemme oppineet tuntemaan meidän itäisestä naapurivallastamme, varsinkin tsaarivallan aikana.

Näyttää siis olevan jokaisen edistysmielisen kansalaisen velvollisuutena toimia pienviljelijäkerroksen nopeammin proletarisoimisen puolesta ja tässä suhteessa tuntuu sopivalta aloittaa kunnallisvaaleista, jotka ovat oven edessä. Sillä näitten vaalien suuntaaminen vasemmalle vaikuttaa varmasti siihen, että poliittisetkin vaalit v. 1930 käyvät samaan suuntaan. Ja suoraan täytyy lausua, että se pienviljelijä, joka vielä tulevissa kunnallisissa vaaleissa, vaikka äänestys tapahtuu salaisesti, äänestää vanhoillista maalaisliittopuoluetta, totta tosiaan ei ansaitse mitään tunnustusta ymmärtäväisyydestä ja käsityksestä, mitä hänen oma luokkansa vaatii.

MUSTAT KORPIT JA KEVÄÄN LINNUT.

Sidney Webb, tuttavani Lontoossa ja kauppaministeri Mac Donald'in työläisministeriössä, lausui joku aika sitten, että Euroopan kansat kulkevat mustaa taantumusta kohti.

Mitä kummaa tässä? Semmoisia mustia aikakausia on ollut ennenkin paljon Euroopan historiassa. Muistutan tässä ainoastaan m.m. Philip II:sta, tuosta suhteellisesti lahjakkaasta, mutta äärettömyyteen asti taantumuksellisesta hallitsijasta, joka välillisesti tappoi poikansa (Schillerin don Carlos'en) ja varsinkin uskonnollisella alalla peuhasi kuin riivattu suuressa valtakunnassaan, varsinkin Alankomaita, ja myös Englantia vastaan, mutta jonka »voittamaton Armada» surkeasti kukistui ja hän itse saastaisen taudin tuntelemana lopetti päivänsä erakkona komeassa Escorial linnassa. — Sama musta pilkku Euroopan historiassa oli tuo »30-vuotinen sota», joka surkeasti hävitti suuren osan Euroopan maista ja levitti tuhoa ja kurjuutta näihin maihin. — Ja mitään muuta kuin musta taantumus korkeimmassa huipussaan oli tuo »pyhä allianssi», joka uskonnon peitossa (sulttaanin muhamettilaisuskokin siihen luettuna) yhdisti suurimman osan Euroopan mahtavia valtioita yhteen liittoon oikeastaan itsevaltiuden pönkittämiseksi. — Ja entäs tuo mahtava tsaarivalta, joka Michael Romanovista saakka Venäjällä kesti enemmän kuin 300 vuotta ja loppui kommunismiin. — Ja vihdoin tuo kuuluisa Mussolini, joka neiti Sarfattin vakuutuksesta huolimatta on nuoralla tanssija, mitä tän on saanut aikaan nykyään kuin mustimman taantumuksen kaikkien taantumusta ihailevien suureksi iloksi?

Mutta eivät tällaiset esimerkit säikytä. Me kuljemme sittenkin yhä vain edistyksen ja vapauden tie-

tä. Ja se on suuri eroitus entisyyden ja takapajulla olevien kansojen toisella ja nykyisyyden ja edistyneitten kansojen välillä toisella puolella.

Mikä on tämä suunnattoman suuri ero? Se on siinä, että lukuunottamatta kehittymättömiä, etenkin Espanjan ja Italian kansoja, Euroopan kehittyneet syvät rivit ovat nousseet laajoissa piireissä puolustamaan edistystä ja vapautta.

Porvaristo, joka Ranskan suuressa vallankumouksessa peri feodalismien vallan, on tästä syvien rivien noususta tietysti suuresti säikähtänyt ja se on ryhtynyt kuolemankamppailuun vielä sen käsissä olevasta vallasta. Pelastaakseen toistaiseksi häviöstä tässä suuressa taistelussa, voi se, seisoen tienhaarassa, kulkea jompaankumpaan suuntaan. Emile de Laveleye on lausunut aivan oikein, vaikka olikin porvarillinen taloustieteilijä, että nykyinen porvarillinen yhteiskunta lepää pistimillä, ja jos ne poistetaan, joutuu se hukkaan. Tämä suuri totuus on synnyttänyt porvaristossa suunnan, että näitten pistimien avulla tulee viimeiseen asti puolustautua, eikä tehdä juuri mitään myönnytyksiä syvien rivien vaatimuksille. Tämä kehityskanta viepi aivan varmasti aseelliseen vallankumoukseen, kun olot ovat kypsyneet kuten esim. Venäjän viimeinen vallankumous osoittaa ja Mussolinin hurjastelu yhtä varmasti tulee osoittamaan. Toinen suunta on se, minkä etenkin Englannin vanhoilliset ennen Baldwinia (esim. Disraeli) ovat osoittaneet, että valtiollinen kuolema on siirrettävä kauvemmasi siten, että parlamenttaarisessa elämässä tehdään myönnytyksiä.

Jokaisen maan taantumukselliset saavat valita, tahtovatko nopeasti kuolla, tahi pitkittää elämänsä viimemainitulla tavalla. Euroopassa näemme molempia keinoja käytettävän nykyään, vaikka ehkä jyrkempi suunta on edistymässä omaksi tuhokseen. Meillä täällä Suomessa heilutaan kummankin suunnan välissä, milloin käydään äärimmäisyyksiin, milloin tehdään myönnytyksiä edistysmielisemmälle suunnalle.

On sangen kummallinen asia, että täällä meillä ei suuremmassa määrässä ole syntynyt yhteistä rintamaa kapitalismia vastaan, ja ettei tärkeimmissä asioissa luokkataistelu ole voinut suunnista huolimatta synnyttää yhteistyötä vastustajaa vastaan. Se on sitä kummallisempaa, kun tärkeimmissä sosialisissa ja sosialipoliittisissa asioissa yhteinen rintama kapitalistipiireissä nähtävästi on olemassa. Yhteisryntäyksessä tulee mielestäni sosialistisen vähemmistön aina yhtyä sosialistiseen enemmistöön, elleitämä vähemmistö tahdo suoraan tehdä rikosta työväen etuja vastaan, välillisesti tahi välittömästi. Työväestön tulee siis tarkasti ottaa huomioon, mille puolelle kukin antaa äänensä, tahi yleensä kallistuu, koska siitä etupäässä riippuu työväen tuleva tila, kansan ja ihmiskunnan onni.

En voi olla tässä suoraan lausumatta, että se tekee monasti surullisen vaikutuksen, kun luulee huomavansa, että sosialismin toinen suunta täällä meillä Suomessakin on päävihollinen, eikä kapitalismi. Tämä tietysti mitä suurimmassa määrässä heikontaa työväestön asiaa. Siinä suhteessa on ehdottomasti saatava muutos. On ehdottomasti luovuttava alituisista kindasteluista vallasta, ennenkuin valta on saatu kapitalismilla; vasta silloin voi tositeolla ryhtyä keskinäiseen taisteluun. Vanha veteraani, joka on alusta saakka ollut yhteisen työväestön ystävänä, ei voi toivoa mitään muuta. Kun kaksi hänen pojistaan taistelevat eduista, jotka ovat vieraan käsissä, niin silloin hänen täytyy kehoittaa heitä sovintoon, mikäli mahdollista, vaikka hän nykyisten olojen vallitessa onkin enemmän toisen pojan puolella.

Tämä kantani johtuu siitä, että toinen pojistani on perustanut toimintansa sille edellytykselle, että joku maailmanvallankumous olisi lähemmässä tai kaukaisemmassa tulevaisuudessa odotettavissa. Yleensä voi suoraan lausua, että tämä edellytys on rakennettu jotenkin löysälle pohjalle. Tämmöistä yleistä vallankumousta voisi odottaa ainoastaan sillä edellytyksellä et-

tä syntyisi yleinen maailmansota uudelleen. Mutta tosiseikat ja tapahtumat osoittavat selvästi, että porvaristo kaikin puolin karttaa semmoista, sillä se tietää vallan hyvin, että sen valta silloin helposti voi olla loppussa. Sen takia se kiertelee ja kaartelee Kansainliiton ynnä muun humbuugin välityksellä, ja tekee pikkumyönnytyksiä. Ja mitä Suomeen erikoisesti tulee, on historiallisesti aivan selvää, että kukistetun kansalaissodan jälkeen uutta ei hevin panna toimeen, varsinkin jos myönnytyksiä tehdään. Meidän täytyy siis ainakin täällä Suomessa elää parlamentarismien merkeissä ja ottaa sen kautta, mitä me voimme saada työväestön hyväksi, olkoon se sitten voimasuhteitten mukaan enemmän tai vähemmän. Enemmän, jos voimasuhteet enentyvät ja vähemmän, jos ne laskevat. Lyhyesti sanoen: ellemme tahdo tulentupia rakentaa, niin täytyy meidän tässä hyvässä isänmaassamme ponnistella eteenpäin työväestön hyväksi sosialidemokraattisella pohjalla, koska uudistettu kapina ja maailmanvallankumous ehdottomasti siirtyvät kaukaiseen tulevaisuuteen, *jos ne milloinkaan tulevatkaan*. Sosialidemokraattinen puolue on nyt siirtynyt takaisin puolustusasentoon. Tämä siirtyminen velvoittaa jokaisen työväen ystävän tekemään kaiken parlamentaarisen vasemmiston vahvistamiseksi ja tämä vahvistaminen tapahtuu etupäässä siten, että sankoissa riveissä liitytään tähän puolueeseen, joka menestyksellä ajaa työväestön asiaa, vaikkapa se tapahtuisikin verkalleen, sillä ei maksa vaivaa polkea tulokesttomasti samalla paikalla. Ja vielä enemmän. Englannin suurin amiraali, joka teki alun maailmanhirviön Napoleon I:sen kukistamiseksi, Nelson, lausui Trafalgerin kuuluisassa meritaistelussa: »Every man to do his duty» (jokainen mies tekemään velvollisuutensa). Ja tämä huudahdus sopii jokaisen sosialidemokraatin lempilauseeksi. Hänen tulee taistelussa tehdä kaiken, mitä voi, suuren aatteen eteenpäin viemiseksi, aatteen, joka tulee tuottamaan sekä hänelle, hänen lapsillensa ja lastensa lap-

sille, että myös koko kärsivälle ihmiskunnalle onnea ja menestystä. Suuret aatteet viedään eteenpäin ai-noastaan rakkaudella ja uhrautuvaisuudella; työväen aatekin tarvitsee innostuneita ja uhrautuvaisia taistelijoita, jotka innolla antautuvat ylevälle tehtävällensä ja palkinnoksi saavat tulevien sukupolvien kiitoksen ja tunnustuksen ja voivat vihdoin jättää tämän elämän sillä hyvällä omallatunnolla, että tosiaan ovat edistä-neet suurta ja korkeata aatetta.

MUSSOLINI JA FASCISMI.

New Yorkissa ilmestyvässä Harperin Magazinessa, viime marraskuun numerossa, kirjoitti George Seldes yllämainitusta asiasta seuraavaa:

Mussolini ei pitänyt minun sanomalehtimiestoimin-nastani. On kummallista, että noilla suurilla diktaatorilla aina on aikaa silmäillä reporterikirjoituksia. He näyttävät sangen paljon piittaavan julkisesta arvostelusta! Tietysti Mussolinilla ei ole mitään sanomista kirjoitelmista, jotka koskevat maailmaa valloittavan armeijan ja laivaston tarkoituksia, komeita siirtomaita, omilla ravintoaineillaan toimeentulevaa Italiaa tahi liiran vakaantumista. Ei toki!

Mutta Matteottin asiassa, tuossa sanomalehdistölle tärkeimmästä tapahtumasta Italiassa, jolla on merkitystä fascismin tulevaisuudelle, sanottiin minulle: »Ei yksikään kirjeenvaihtaja, olkoon se mitä kansakuntaa tahansa, saa mainita tätä asiaa ja se tulee tuottamaan ikävyyksiä, jos teidän lehtenne vaatii sitä.»

Kenraali de Bono, joka murhan aikana oli poliisi-päällikkönä, vapautettiin osallisuudesta Matteottin murhaan todistuskappaleitten puutteesta. Kaikkien seuraavien oikeuskäyntien myttyynmeneminen oli sillä ennakoita määrätty. Cesare Rossi, yksi Mussolinin

käytyreistä kirjoitti huomiota herättävän tunnustuksen, joka alkoi: »Minä en enää tahdo olla Ducen (herttua M:n) syntipukkina.» Se sisältää syytöksen, että kun Mussolinille annettiin selonteko salaliitosta, »että Matteotti olisi murhattava fascistisen liikkeen edistämiseksi», tämä olisi vastannut, että »jos se olisi tarpeen, puoluekassa maksaisi menot». Filippo Filipelli, Mussolinin päivälehdien julkaisija tunnusti myöskin hänen osallisuutensa ja syytti triumviraattia. Viisi oppositiopuoluetta valmisti kuninkaalle vastalauseen, joka sisälsi molemmat tunnustukset. Fascistit antoivat uuden julistuksen, että sen sijaan, että vapaamielisten asnomalehtien julkaisu joka päivä kiellettäisiin, ne kolmenkertaisen varoituksen jälkeen kokonaan lakautettaisiin. Minä koetin sähköittää nuo tunnustukset Amerikkaan ja kolme päivää myöhemmin käski Mussolini minut jättämään Italian. Kaksi takavariikoon otettua sähkösanomaa oli tähän käskyyn liitetty.

N:o 1 selosti Amendolan murhayritystä. Tämä lähinnä tärkein henkilö Italiassa oli mennyt erääseen hotelliin Monecatanissa virkistyskuuria varten. Hän jätti Roman salaa yöllä. Mutta jollain tavalla sai fascistinen päämaja tästä tiedon, niin että kohta sen jälkeen kuin Amendola oli päässyt hotelliinsa, saapui sinne 1,000 mustapaitaa. He piirittivät hotellin, murtivat jokaisen oven, joka teki vastusta, tutkivat nukkumaan menneiden amerikkalaisten ja eurooppalaisten vieraitten huoneita, ja uhkasivat jokainoata kuolemalla, joka uskaltaisi kätkeä pakolaisen.

Amendolaa ajettiin autoilla takaa ja saatuaan hänet kiinni löivät fascistit hänet maahan. Häneltä muserrettiin useita luita ja hänen näennäisesti kuollut ruumiinsa jätettiin virumaan hänen rikotuissa vaunuisaan. Hän kuoli kolme kuukautta myöhemmin ja senjälkeen ei kukaan enää Italiassa noussut johtamaan vastustuspuolueita, jotka nyt ovat julistetut pannaan ja tehdyt mitättömiksi.

Sähkösanoma n:o 2 alkoi: »117 140:sta vastustuspuolueiden parlamenttiedustajasta ovat antaneet Italian kansalle julistuksen, jossa kuningasta varoitetaan nimittämistä Mussolinin ehdotuksesta kenraali de Bonoa Tripolin kuvernööriksi hänen vapauttamisensa jälkeen tutkintovankilasta Matteottin jutun päätyttyä sekä antamasta amnestiaa fascistipuolueen viidelle johtajalle, jotka olivat tuomitut kansanedustaja Matteottin murhasta vankilarangaistuksiin.»

Neljän päivän kuluessa, jotka myönnettiin minulle asioitteni järjestämistä varten Roomassa, kävivät luonani kaikki amerikkalaiset sanomalehtimiehet, useat englantilaiset, ranskalaiset ja saksalaiset journalistit, myöskin muutamat italialaiset; kaikki saapuivat pyytämään, että minä julkaisisin laajan kertomuksen maailman sanomalehdistön edustajien sietämättömästä tilasta Italiassa, niin pian kuin minä saapuisin vapaaseen maahan.

Italiassa kuluu tuskin ainoatakaan päivää, jolloin ei kertoja saisi kuulla useammista mustapaitojen terroristisista teoista. Niin esim. kun näytettiin viimeistä italialaista vaalikomediaa, oli Roomassa, Venetsiassa, Mailandissa ja muissa turistikeskuksissa rauhallista. Mutta sanomalehdistö tiesi kokemuksesta, että terrorismi kopeili muissa kuin turistikaupungeissa. Niinpä menivätkin useat kirjeenvaihtajat hiljaisiin, syrjäisiin kaupunkeihin. Poikkeuksetta otettiin he kiinni tahi ajettiin tiehensä, kun he katselivat, mitenkä mustapaitojen miliisi suoritti kaikenlaista vaaliterroria. Johtavat miehet Roomassa artoivat tiedoksi, että järjestyksellinen vaali oli toimitettu eikä kukaan voinut sähköittää, että vaaleissa oli painostusta harjoitettu ja että mustapaidat uhkasivat pistooli kädessä ampua kuoliaaksi, jos vaan yksikään ainoa antifascistinen äänestyslippu löydettäisiin.

Eräällä 1923 aloitetulla ja 1927 loppuun suoritettulla sotaretkellä kansallista sanomalehdistöä vastaan on hallitus täydelleen riistänyt sanomalehdistöltä vapau-

den, niin että tänä päivänä tavallinen italialainen ei tiedä mitään muuta kuin mitä hänen herransa sallivat. Tuon tuostakin julkaisee vielä nytkin joku pelkäämätön sielu julistuksen tahi salaisen kirjoitelman, joka luettelee fascistisia ilkitöitä. Siitä seuraa heti paikallisterrori. Epäluulon alaiset henkilöt lyödään maahan tahi ammutaan ja heidän talonsa hävitetään. Välistä pääsee joku julkaisija Pariisiin. Monta kertaa ajetaan heitä maanpakoon. Italian hallitus myönsi tammikuussa 1927, että paitsi noita tuhansina, jotka säännöllisten tuomioistuimien kautta tuomittiin, vielä 943 henkilöä karkoitettiin itseasettamien fascististen tuomioistuinten päätöksillä hirvittäviin vedettömiin rangaistussaiiriin, jotka muodostavat Italian Siperian. Mussolini väitti kerran, että ainoastaan anarkisteja ja kommunisteja olisi sinne lähetetty, mutta tosiasia on, joka erään amerikkalaisen journalistin ponnistuksilla saatiin selville, että vapaamieliset ja katoliset kansanedustajat, kustantajat, maltilliset sosialistit, professorit ja akateemikot, joista useimmat olivat kirjoittaneet jotain epäedullista fascismista tahi kritiseeranneet Mussolinia, muodostivat enemmistön maanpaossa.

Vuosi 1927 tuli merkilliseksi erään uuden sotaretken kautta fascistisen propagandan levittämiseksi ulkomailla. Lukuisat italialaiset ja italialais-amerikkalaiset lehdet saivat virallista kannatusta. Niiden kustantajille annettiin vapaa matka Roomaan ja lupa puristaa »Ducen» kättä ja niille osoitettiin suurenmoisella tavalla kunniaa ja imartelua. Jos uusi italialainen laina on kysymyksessä, saavat tärkeät amerikkalaiset henkilöt helposti tilaisuuden käydä Mussolinin luona. Hänen kädenpuristuksensa on herttainen; hänen kieltämätön miellyttäväisyytensä, hänen suuri teatraalinen kykynsä tekevät sangen mieluisan vaikutuksen. Senaattorit, kansanedustajat, pormestarit, kustantajat, suuret pankkiherrat ja kirjailijat huomaavat epäilyksensä diktatuurin arvosta ja heidän uskonsa amerikkalaiseen kansanvaltaan kummallisesti muuttuneeksi.

Ei ole mikään pieni kunnia haastatella meidän päivien Caesaria ja Napoleonia. Muutamat Mussolinin sanat riittävät ja kaikki amerikkalaiset perintäkäsitykset ja ihanteet, kuten jokapäiväiset käsitykset valtiollisista oikeuksista ja persoonallisista vapauksista heitetään pois kuten päällystakki, joka yhtäkkiä on kulunut loppuun, eikä enää ole hyvä kuninkaallisessa seurassa.

Amerikkalaiselle kävijälle näytetään ainoastaan faits accomplis: säännöstelty budgetti, puhtaammat ja täsmällisemmät rautatievaunut, kansaa, joka aina tulee paremmin koulutetuksi ja imperialistiseksi, enemmän aineellista kehitystä. Täytyy olla siellä oleskellut kuukausia ja tutkinut asioita koulutetulla ennakkoluulottomuudella huomatakseen kansan tunteet, joka elää aina pelon alaisena ja kokeaksensa miten diktaattori työskentelee maaseudulla kaukana turistien tutkivista silmistä. Ei kukaan kykene paremmin lausumaan totuutta fascismista ja sen harjoittamasta sensuurista kuin amerikkalaiset kirjeenvaihtajat, jotka asuvat Roomassa.

Amerikalla on rahaa, jota Italia tarvitsee ja Amerikka on kohonnut moraaliseksi mahdiksi, joka vaikuttaa eurooppalaiseen politiikkaan. Italia tarkoittaa nurjistuttaa yleisen käsityksen Amerikassa, kuten sen on onnistunut myöskin siinä omien kansalaistensa suhteen. Sentähden on amerikkalaisten sanomalehti-edustajien velvollisuus Italiassa murtaa kaikki kahleet, jotka niille pannaan, niin että kuinka paljon terrori hallitseekin, ainakin Amerikka olisi kykenevä nauttimaan sitä etua, joka sille koituu totuuden tuntemisesta.

*

Näin herra Seldes. Angelika Balabanova, tuttavani Moskovassa ja Mussolinin avustaja hänen ensiaikoinaan, on julaissut yhtä murhaavan arvostelun Mussolinista, joka on näkynyt meidänkin sanomalehidstösämme, muita mainitsematta. Muuten on hupaista

verrata tätä selostusta Mussolinista amerikkalaisten yleiseen mielipiteeseen Saccosta ja Vanzettista ja heidän tuomitsemiseensa, jota itse Mussolini näennäisesti vastusti. Eihän toinen korppi toisen silmää puhkaise. Ainoastaan sosialismi voi aikaansaada perinpohjaisen uudistuksen. Tehkäämme uutterasti työtä sen hyväksi!

SOSIALISTINUORISO.

Sosialistisen nuorison yhteenliittyminen on, kuten tunnettu, ainoastaan vähän yli 20 vuoden vanha. Wilhelm Liebknechtin poika, Karl Liebknecht, joka jonkun aikaa oleskeli täällä Suomessakin »Suomen ensimmäisen sosialistin luona» (katso »Proletariaatteitani» siv. 46), puuhasi parin muun kanssa tätä yhteenliittymistä, jonka perustuksena oli sosialistisen nuorison kokous Stuttgartin sosialistisen puoluekokouksen yhteydessä v. 1907. Tähän ensimmäiseen liittoon yhtyivät sosialistisen nuorisojärjestöt Belgiassa, Itävallassa, Unkarissa, Böömissä, Sveitsissä, Italiassa, Espanjassa, Suurbritanniassa, Hollannissa, Saksassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Austraaliassa. Uusi kansainvälinen kokous syntyi v. 1915 maailmansodan aikana Bernissä puolueettomien maitten edustajien (myös Suomen) kesken. Varsinkin tästä lähtien sai tämä kansainvälinen nuorisoliike selvästi maailmansodan johdosta jyrkästi antimilitaristisen ja kommunistisen leiman. Mutta kun aikaa voittaen huomattiin, että toivotusta maailmavallankumouksesta ei tullutkaan mitään, menivät maailman nuorison mielet kahtia: perustettiin v. 1919 Kommunistinen nuorisointernatsionaali ja toiselta puolen Hamburgissa v. 1921 sos.-demokraattinen nuoriso-internatsionaali, johon liittyivät ensiksi Saksa, Ruotsi, Tanska, Belgia, Hollanti, Unkari ja osaksi Ranska. Tämä myöhempi suunta on nähtävästi saanut yhä enem-

män kannattajia, ilmeisesti juuri siitä syystä, että kommunistinen nuorisointernationali perustuu maailmanvallankumouksaateeseen, joka yhä enemmän häipyi sosialistisen nuorison mielistä kaukaiseen tulevaisuuteen. Sosialidemokraattinenkin suunta otti ajaaksensa antimilitarismia eli sodanvastustamispuuhia, työläisnuorison sivistyttämistä ja vapauttamista kapitalismin ikeestä. Ellei ota lukuun venäläistä kommunistista nuorisoliittoa, on sosialistinen nuorisointernationali yhä vaan kasvamassa. Niin oli esim. Saksassa ja saksalaisessa Itävallassa viimen vuoden alussa yhteensä enemmän kuin 100,000 jäsentä, Ruotsissa 34,000, Tshekkoslovakiassa 13,000, Belgiassa 12,000, Tanskassa 10,000, Hollannissa 8,000 y.m. Amerikassakin ansaitsee »poikien veljeskuntatasavalta» (Boys Brotherhoods Republic) joka perustuu hyvin kehittyneeseen itsetietoisuustunteeseen (itsekasvatukseen, itse-edesvastuuseen, itse-apuun) erittäin mainitsemista. Sen lempilause on: »Tasavalta vastaa jokaisesta pojasta, joka tekee velvollisuutensa ja myös pitää nuoria veljiään arvossa, jos he tahtovat työskennellä» ja »Niin kauan kuin pojat ovat hädässä, olemme mekin hädässä».

Sos.-dem. nuorisoyhdistyksissä ja niiden äänenkannattajissa on ollut paljon kysymystä johtajan merkityksestä liikkeessä, kuten aikoinaan jo paljoa ennen koko sosialidemokraattisessa puolueessa. Tunnettua on, miten suuri puoluejohtaja Bebel kerran lausui, että hänetkin täytyy aina askel askeleelta asettaa tarkastuksen alaiseksi. Sillä Bebel ei milloinkaan pyrkinyt puolueessa diktaattoriksi; aina hän katsoi olevansa vain suuren sosialisen ryhmän määräysten alaisena. Erinomaisen hyvin on eräs nuorisoliikkeen johtaja Saksassa professori Wilhelm Hauer käsitellyt joku aika sitten tätä kysymystä. »Mikä on oikeastaan tämä johtajan asema? Toki siinä, että johtaja selvemmin kuin muut ymmärtää tarkoituksensa, ammentaa syvemmin elämän lähteistä. — Rikkomaton on tämä laki: johtaja jollakin alalla voi ainoastaan se olla, jo-

ka kulkee etunenässä täydelleen antautuen tämän alan elämälle ja tarkoitusperille. Vain se johtaja on paikallaan niin kauan kuin hän kuuntelee alansa korkeimpia pyrintöjä ja empimättä antautuu niille, joka siis itse kuulee ja on kuuliainen. — Se on uskottomutta itse asialle, jos seuraa johtajaa silloinkin, kun on tullut siihen käsitykseen, että hän kulkee vääriä teitä, jotka eivät vie tarkoitettuun päämaaliin.»

Sosialidemokraattinen nuorisoliitto on jo kaikkialla kiinteässä yhteistyössä sosialidemokraattisen puolueen kanssa. Sosialidemokraattinen puolue tukee sitä niin paljon kuin se suinkin voi ja toiselta puolen tukee nuorisoliitto itse puoluetta erinomaisella tavalla sen kautta, että se kasvattaa nuorisoa alustapitäen sosialistisia ihanteita käsittämään. Tämä on kerrassaan suurenmoinen tehtävä sen käsityksen mukaan, joka ainakin nykyään on sitä mieltä, että, niin kuin olot tähän aikaan maailmassa ovat, ainoastaan verkalleen tapahtuva toiminta vie lopputulokseen ja että sentakia nuorison kasvattaminen tätä suurta päämaalia kohti on paljoka tärkeämpi kuin ehkä mikään muu. Vasta silloin kun suuret nuorisojoukot ymmärtävät, minne heidän omat edut, isänmaan onni ja koko ihmiskunnan edistys heidät kutsuvat, vasta silloin on hyviä toiveita että koko ihmiskunta uudistuu ja kulkee uusia korkeampia päämääriä kohti.

TYÖN MERKITYKSESTÄ.

Tänään vietämme »Työnjuhlaa». Miksi juuri sitä vietetään? Siksi, että työnjuhla on suurin juhla, mitä ihmiskunta ikinä voi viettää.

Jo Englannin suuri porvarillinen taloustieteilijä David Ricardo väitti, että työ on kaiken inhimillisen rikkauden ja hyvinvoinnin lähde. Täten tuli Ricardosta,

suuren oppi-isämme Marxin edelläkävijä ja tavallansa opettaja.

Kone ja koneenkäyttäjät ovat ehdottomasti toisistaan riippuvaisia. Kone ei voi mitään aikaansaada ilman sen käyttäjää, ja nykyään ei enää työntekijä s.o. koneenkäyttäjä voi juuri mitään toimittaa ilman konetta. Mutta tämä riippuvaisuus on kuitenkin hieman erilainen. Kone voi ainakin jonkun aikaa seisoa käyttämättä, tosin kapitalistin vahingoksi, mutta koneenkäyttäjä, s.o. työntekijä, ei voi, koska hän on elävä olento ja hänellä monasti on perhe elätettävä, tulla kauvankaan toimeen ilman yhteenliittymistä taloudellisessa suhteessa. Tämä seikka tekee, että koneenomistaja voi useammassa tapauksissa määrätä ehdot, millä hän käyttää työntekijää koneellisessa työssä. Työntekijä tulee täten yleensä suuremmassa määrässä riippuvaksi työnantajasta, kuin kapitalisti työväestöstä, varsinkin kun työväestö viimeistenkin tutkimusten mukaan sikiytyy paljoa suuremmassa määrässä, kuin kapitalistit, ja täten aina tällä on käytettävänä n.s. reserviarmeijaa. Täten voi kapitalisti eli työnantaja hankkia itsellensä n.s. lisävoittoa eli enemmän tuloja kuin hänen oma työnsä ansaitsee. — On paljon puhuttu, että kapitalisti työnjohtamisesta olisi oikeutettu saamaan suuremman voitto-osingon, kuin työläinen, mutta tässä väitteessä ei ole mitään perää. Ensiksi on huomioon otettava, että useimmat kapitalistiset liikeyritykset kulkevat yhtiön muodossa, ja että siis pääoman omistaja eli kapitalisti ei ole varsinainen johtaja, vaan työn teknillistä ja siis pääasiallista puolta hoitaa jonkunlainen disponentti eli työnjohtaja, joka ei ole muuta kuin varsinaisten kapitalistien eli yhtiön työnorja, kuten itse työläisetkin. Ja toiseksi väitti jo jalomielinen siveysopin professori Georg von Gizycki, ettei ole minkäänlaista syytä palkata henkistä työtä runsaammin rahalla, kuin ruumiillista työtä, sillä kumpikin »työntekijä» toimii oikeastaan aivojensa avulla ja se ei riipu hänestä, onko hän saanut isän ja

äidin kromosomeiden kautta aivoihinsa enemmän tai vähemmän kierteisiä mutkia kuin toinen. Sitäpaitsi levittää nykyinen yhteiskunta sivistyksen siemeniä aivan epätasaisesti eri kansankerroksiin.

Kuinka yllämainittu ilmeinen yhteikunnallinen vääryys olisi poistettava ja kuinka on mahdollista näinkin kauvan ylläpitää tätä vääryyttä? Eräs porvarillinen etevä taloustieteilijä Emile de Laveleye sanoo, että nykyinen kapitalistinen yhteiskunta on mahdollinen ainoastaan pistimien avulla ja että kun pistimet rupeavat ajattelemaan, romahtaa se ehdottomasti häviönsä. Kuinka suuressa määrässä tässä väitteessä on perää, osoittaa tsaarivallan kukistuminen Venäjällä. Se sai alkunsa siitä, että Volhynian rykmentin eräs vääpeli ilmoitti rykmentin sotilaitten kieltäytyvän ampumasta veljiään. Minä esitän tämän ainoastaan esimerkkinä. Toinen esimerkki ampuma-aseitten höllyydestä ja tehottomuudesta on se, että saman vallankumouksen aikana tsaarivallan mahtava ministeri Protopopof asetti useimmille tärkeille katoille Pietarissa kuularuiskuja, siten lakaistaksensa kapinoitsijat kuoleman kuiluun; mutta tästäkin huolimatta onnistui Venäjän vallankumous. Ja porvaristo saavuttikin voiton feodalismilta oikeastaan aivan rauhallisella keinolla: siten, että kansalliskokouksen kolmas sääty juhlassa asetui koko kansan edustajaksi aatelitosta ja papistosta huolimatta.

Koko kapitalistinen vääryys on tietysti poistettava siten, että nuo koneet, joista työväestö niin suuresti riippuu, siirretään pois kapitalistien määräysvallasta. Vasta silloin voivat kaikki kansalaiset saada oikean korvauksen työstään: oikeudet ja velvollisuudet s.o. työ tasoitetaan kaikkien kesken, eikä siten enää ole kapitalistisia riistäjiä ja sorrettua työväestöä.

Siis, aina viettämään työn, ihmiskunnan jaloimman toiminnan juhla. Mutta aina siinä tarkoituksessa, että työ todellisesti tasoitettaisiin kaikkien ihmisten kesken ja samoin siitä tuleva korvaus.

LASSALLEN SYNTYMÄSTÄ 100 VUOTTA.

Sata vuotta sitten syntyi Saksan ja — voi lisätä — maailman suurin työväen agitaattori. Mutta hän ei ollut vain agitaattori, työväen herättäjä, hän oli myös etevä tiedemies, varsinkin historiallis-filosofisella ja juridisella alalla. Sattuvasti kutsuu Georg Brandes häntä ihailevassa ja Adolph Wagnerin ylistämässä L:n elämäkerrassa »hengen ylimykseksi ja sosialidemokraatiksi». Ja tosiaankin L. odotti maailman edistymistä kahdelta tekijältä, tieteeltä ja työväestöltä.

Suuri tiedemies A. v. Humboldt nimitti häntä jo hänen nuoruudessaan »ihmelapseksi»; Heine puhuu hänestä suurella ihastuksella ja maailmankuulu klassillinen filologi Böckh antoi hänelle mitä suurimman tunnustuksensa. Ja aivan nuorena 15—18-vuotiaana hän suoraan tunnusti, että hän oli »sosialisti» ja »vallankumouksellinen». Tämä vallankumouksellinen henki on niin ymmärrettävä, että L. tahtoi jyrkkää muutosta olevissa valtiollisissa oloissa riippuen sitten asianhaaroista, etenkin vanhoillisten ainesten jyrkemästä tai lievemmästä vastarinnasta maailman kehityskulussa, tuliko se väkivaltaiseksi vai ei. Hän harasti lämpimästi isänmaansa yhtenäisyyttä, mutta ainoastaan yhtenäisen tasavallan muodossa. Mutta vaikka L. katsoi tasavaltaa erittäin toivottavaksi, oli hän ennen kaikkea, tulisesta luonteesta huolimatta, reaalipolitikko s.o. katsoi aina minkälaiset toimenpiteet ovat olot sallivat. Hän lausuu: »Valtiomuotokysymykset eivät oikeastaan ole oikeuskysymyksiä, vaan valtakysymyksiä; jonkun maan todellinen valtiomuoto on olemassa ainoastaan hallitsevissa, todellisissa valtasuhteissa, jotka maassa ovat voimassa; kirjoitetut valtiomuodot sisältävät ainoastaan silloin jotain arvoa ja pysyvääisyyttä, kun ne tarkasti ilmaisevat todelliset, yhteiskunnassa vallitsevat valtasuhteet». Mut-

ta hän väittää myös, että vissien rajojen sisällä myös yleinen tietoisuus, yleinen sivistyskanta on kappale valtiomuotoa. Ja vaikka oikeuden pitäisi käydä vallan edellä, niin kuitenkin aina valta voittaa oikeuden, kunnes oikeus nyt puolestansa on koonnut itsellensä riittävää voimaa lyödäksensä maahan vallan mahdin. »Paljoa ennen kuin barrikaadit kohoavat kaduille, täytyy kansalaisten sieluissa olla kätkeytyneenä se kiulu, joka nielee valtiomuodon.» Tässä puhuu ilmeisesti itsetietoinen ja ymmärtäväinen agitaattori.

Ja tämän mukaan L. toimikin. Hän tahtoi hankkia työväelle valtiollista vaikutusvaltaa ja hän uskoi, että tämä oli saavutettavissa yleisen äänioikeuden avulla. Hän kehoitti sen takia työväkeä aina pitämään sen saavuttamista silmällä, katsomatta oikealle tai vasemmalle, sillä »yleinen ja suoranainen äänioikeus oi ole ainoastaan teidän (työväestön) valtiollinen, vaan myös teidän yhteiskunnallinen pääperusteenne, kaiken yhteiskunnallisen avun pääehto». Marx'kin, puhumattaakaan Rodbertus'esta y.m., vastusti — Napoleon III:n esimerkkiä peläten — yleistä äänioikeutta siihen aikaan. Mutta L. ajoi asiaa mitä suurimmalla innolla. Ja hän kirjoitti m.m. Rodbertus'elle: »Ehkä työmiehet alussa eivät käytä äänioikeutta oikein, mutta sen käyttämisessä opitaan, niin että vihdoin tämä oppi myös tulee työmiehen osaksi, sillä hänessä harrastus on ymmärtämisen äiti ja harrastus on pelottava äiti.» Erittäin sattuvasti huomauttaa Bernstein, ettei »kukaan ole esittänyt työväenluokan valtiollista tehtävää niin kansantajuisesti, niin voimakkaasti, niin palavalla lämmöllä kuin L., 'työväenohjelmassa'».

Lassallen suuruus ei estä meitä tunnustamasta, että hänellä oli montakin heikkoa puolta. Ei sovi kieltää, että Lassallella oli liian paljon itsetietoisuutta, mistä Bismarckin, huolimatta kaikesta tunnustuksestaan, häntä moitti. Tunnustettakoon myös avoimesti, että hän oli suuri naisrakastelija, viimeinen rakkausseikkailu veikin Lassallen ennenaikaiseen kuolemaan.

Mutta mitä nämä heikkoudet merkitsevät verrattuna hänen suureen uhrautuvaisuuteensa ylevän asian hyväksi, hänen suureen rohkeuteensa, hänen tahdon voimaansa ja poliittiseen älykkäisyyteensä, hänen loistavaan puhetaitoonsa y.m. L:n puheet, jotka hän aina kirjoitti edeltäpäin, ovat täynnä mitä sattuvimpia väitteitä, sukkeluuksia ja kauniita vertauksia, varsinkin hänen n.s. assisipuheensa, jonka Brandes asettaa ihailtavimpien puheitten joukkoon »maailmanhistoriassa». Hän ei myöskään hyväksynyt minkäänlaista puolinaista itsevaltiuden vastustamista ja hän armottomasti satti vapaamielisiä, jotka vain puhuivat, mutta joilta puuttui selkärankaa.

Maailman työväestö on ikuisessa kiitollisuudenvellassa tälle suurelle miehelle, ja se tuntee todeksi niiden yksinkertaisten sanojen valtavan sisällön, jotka Böckh kirjoitutti hänen haudallensa: »Tässä lepää mitä kuolevaista oli Ferdinand Lassallessa, ajattelijassa ja taistelijassa».

ETEENPÄIN VAIKO TAAKSEPÄIN?

Kun tarkastaa Suomen valtiollista elämää nykyhetkellä, tulee todellinen kansanystävä ehdottomasti asettaneeksi tämän kysymyksen itsellensä vastattavaksi. Sillä puustakatsojalle näyttävät valtiolliset olot siksi sekavilta, että monasti kansansa parasta harrastava kansalainen on joutumaisillaan melkein epätoivoon. Mutta sittenkin voi mielestäni pysyä optimistisessä mielessä ja vastata yllämainittuun kysymykseen myöntävästi.

Kaksi seikkaa viittaavat käsitykseni mukaan ilmeisesti valoisampaan tulevaisuuteen.

Ensiksi viimeisten kunnallisvaalien tulokset. Niissä saivat, kuten tietty, edistyspuolue ja sosialidemokraatit

entistä enemmän ääniä ja enemmän edustajia useammissa kunnissa, monasti oikein tuntuvalta tavalla. Vaikka kunnallisvaalit eivät suorastaan ja yhtä tuntuvasti kuin valtiolliset vaalit ratkaise maamme asioita, niin ne kuitenkin näyttävät jonkunlaista niin sanoakseni Johannes Kastajan osaa seuraaviin valtiollisiin vaaleihin katsoen. Suomen kansa on jo kunnallisvaaleissa osoittanut selvällä tavalla, mitä tietä se tahtoo kulkea ja mitä tietä se tahtoo sen käsäyläisten, hallituksen ja virkamiesten kulkevan. Ja tämä seikka ei voi olla täyttämättä kansanystävän sydäntä ilolla ja mielihyvällä. Sopii odottaa tämän johdosta, että kansantahto edelleenkin osoittautuu yhtä edistysmieliseksi ja että sen valitsijamiehet valtiollisissakin vaaleissa toimisivat yhtä valppaasti ja tarmokkaasti todellisen edistyksen puolesta. Mitä kiinteämmin maalaisliittolainen keskusta yhtyy vanhoillisiin, siten se ehdottomasti tulee kadottamaan äänestäjiä ja sitä enemmän kasvaa porvariston edistysmielinen siipi. Ja ellei tämä keskusta ole raukkamainen ja ota pelästyäksensä joutavista uhkauksista vanhoillisten puolelta — mitkä uhkaukset tietysti eivät osoita muuta kuin vanhoillisten pelkoa vallan kadottamisesta —, vaan todellisesti tahtoo edistää kansan kulkua vapaamieliseen suuntaan ilman mullistuksia, tulee etupäässä heidän ymmärtää ajan henkeä ja pontevasti pyrkiä tähän suuntaan ja tärkeimmissä kysymyksissä hakea tukea maltillisemmalta vasemmistolta. Sillä nykyhetkellä ei voi tulla kysymykseenkään, että maltillisempi vasemmisto panisi toimeen minkäänlaisia mullistavia ehdotuksia, jo siitä yksinkertaisesta syystä, että ne olisivat mahdollittomia. Suuri erotus on tietysti, mitä se mahdollisesti tahtois nähdä toteutettuna ja mitä valtiollisesti katsoen on mahdollista toteuttaa. Ja käyhän sitäpaitsi kaikki valtiollinen toiminta, ellei se ole mullistavaa laatua, kompromissien eli molemminpuolisten myönnytysten merkeissä.

Toinen seikka, joka mielestäni meidän julkisessa

elämässä on silmäänpistävä ja yksityisissä keskusteluissa vielä enemmän astuu esille, on toivo parlamentarismiin yhä kasvavasta merkityksestä ajattelevien ihmisten mielissä. Yhä pienemmäksi supistuu päivä päivältä niiden lukumäärä, jotka haluavat ratkaista asioita julkisessa elämässä »putscheilla» eli äkkipikaisella toiminnalla. Ja samoin pienenee niidenkin luku, jotka toivovat »vahvaa hallitusta», nimittäin siinä merkityksessä, että hallitus olisi vahva eduskuntaa vastaan. Yhä enemmän kansassamme juurtuu se käsitys, että ennen kaikkea hallituksen tulee olla selvä eksponentti eduskunnan mielipiteistä ja että ehdottomasti se hallitus heiluu ilmassa, joka ei ota tätä seikkaa visusti huomioon, vieläpä niinkin, että se *toiminnassaan* ottaa lukuun *suhteellisesti* kansansa eri suuntien ja luokkien harrastukset. Ainoastaan tämmöistä hallitusta voi mielestäni kutsua viisaaksi hallitukseksi ja se olisi tosiaankin »vahva hallitus».

Ottaen ylläesitetyt näkökohdat huomioon, voi mielestäni optimistisesti ja toivorikkaasti katsoa tulevaisuuteemme, vaikkakin nykyinen valtiollinen taivas keskuudessamme ei olekaan selvä ja pilvetön.

SUOMALAISUUS TAKAPAJULLA.

Kun vanha mies luopi katseensa taaksepäin, niin väkisinkin juohtuu, hänen mieleensä suuren Juhana Wilhelm Snellmanin innostava toiminta. Elävästi muistelen vielä niitä juhlahetkiä, jolloin nuorena ylioppilaana olin mukana kuuntelemassa tätä harvinaista miestä, kun hän portailtaan lausui meille yleviä sanoja nuorison tehtävistä, tahi kun hän juhlissa ja sanomalehdistössä, etenkin Hagmanin »Morgonbladet»'issa ruoski silloisten vallanpitäjien väärinkäytöksiä ja mädännäisyyttä. Minunkin, umpiruotsalaisista

vanhemmista syntyneen, mieleeni kylvivät nämä ylevät aatteet, joita Snellman saarnasi, hedelmällisiä siemeniä, kun ensin nuori ylioppilas oli saanut vaikuttimia Ahlqvist-Oksasen ja herttaisen Julius Krohnin herätyksestä. Kävin Keuruulla oppimassa suomea ja kadotin ensimmäisen kerran virkani ruotsinmielisessä kadettikoulussa, kun uskalsin vähän jälkeen Snellmanin kuoleman, lehtori Forellin kanssa panna toimeen muistojuhlan, jossa pidin kursailemattoman ylistyspuheen tämän suuren Suomen pojan kunniaksi. Ja samojen Snellmanin jalojen aatteiden innostamana johdin Turussa »Suomalaisen seuran» toimintaa ja tein siinä suhteellisesti enemmän työtä kuin missään muualla. —

Ja kuitenkin — mihin on tämä Snellmanin suurenmoinen työ ja nuorempien innostus vihdoin vienyt? Totta tosiaan, se on vienyt suuriin, erittäinkin suuriin tuloksiin: suomenkielisen kansan syvistä riveistä on noussut uusi sukupolvi, joka on saanut runsain määrin niittää, mitä Snellman ja monet muut kylvivät ensin niin karuun maaperään. Mutta tämä sama vallan oikeutettu suomalaisuuden liike on myöskin kypsyttänyt sängen karvaita hedelmiä. Samasta maaperästä on sikiytynyt runsain määrin nousukkaita, jotka eivät pyri mihinkään muuhun kuin mammonajumalan palvelukseen ja jotka ovat levittäneet ympärilleen löyhkäävää mädännäisyyttä, uhaten siten myrkyttää kansamme elinjuuria.

Tässä meillä on nähtävästi sama ilmiö kuin »kristillisen» kirkon kehityksessä, kun se muuttui ecclesia militans'ista (taistelevasta kirkosta) ecclesia triumphans'iksi (voittoisaksi kirkoksi). Vähänkin jalommissa suomenmielisissä piireissä koetetaan peittää tämä ilmeinen mädännäisyys »isänmaallisiin» ja aitosuomalaisiin harrastuksiin, jotka ylenpalttisuudessaan eivät tiedä antaa arvoa toisin ajatteleville, vaan vieläpä menevät niin pitkälle, että vaitiololla törkeimpien rikosten suhteen tekevät itsensä epäluulon alaiseksi, että

suosivat näitä ainakin salassa. Silloin olemme tosiaan luisuvalla pinnalla ja koko tuo kopea isänmaalisuus on tämmöisillä iskuilla tuomittu kuolemaan — siitä ei pääse yli eikä ympäri. On varmaa, että itse jalomielinen suomalaisuuden tienraivaaja J. W. Snellman näinollen kääntyy haudassaan, kun hän näkee mihin mädännäisyyteen hänen suuret aatteensa ovat vieneet suuressa määrässä hänen jälkeläisensä ja oppilaansa.

Mutta hyväksi onneksi löytyy meillä myöskin puhdistava aines. Puhumatta muutamista sangen ylevämielisistä »porvareista», on tämä puhdistava aines pääasiallisesti Suomen työväenliike. Kaikista vastuksista huolimatta kasvaa se kasvamistaan meillä, kuten muuallakin. Taloudellisiin ja poliittisiin oloihin perehtynyt, voi varmasti ennustaa, että se jo muutamien vuosikymmenien kuluttua on valtavana enemmistönä Europan useimmissa maissa. Että muutamissa maissa vielä »mussolinit» ja samankaltaiset nuorallatanssijat koettavat laivaa pelastaa tavattoman jyrkillä toimenpiteillä, ei voi edistyksen kulkua estää. Tässä on vanhoillisuudella vain kysymys vaihtoehdosta, joko-tahi, s.o. tehdä myönnytyksiä edistykselle tahi kaatua ja kuolla. Aseellinenkaan voima ei voi sitä ajanpitkään ylläpitää. Aivan ratkaisevaa laatua ei myöskään ole kysymys kuka on hallituksessa, sillä syvien rivien kasvava voima — huolimatta taka-askeleista — painostaa jokaista hallitusta joko myönnytyksiin tahi kaatumaan; »taipumaan tahi taittumaan».

Huolimatta siitä, että työväenhallitukset Englannissa, Ruotsissa ja Tanskassa, Suomessa ja välistä Australiassakin ovat kaatuneet, niin kansan syvät rivit tietävät, että ne ovat kaatuneet eteenpäin ja ne katsovat aina mitä suurimmalla luottamuksella tulevaisuuteen, hyvin tietäen, että ensimmäiset yritykset aina ovat vaikeita, mutta että seuraavat varmasti ajan kuluessa paremmin onnistuvat.

OIKEUDEN KÄYTTÖ LUOKKA- VALTIOSSA.

Sopii ensin esittää muutamia kohtia suuren juristin Jheringin *) ylen kuuluisasta teoksesta »Taistelu oikeudesta» (suomeksi 1902):

»Taistelu oikeudesta on oikeutetun velvollisuus itseänsä kohtaan. — Oikeuden suojeleminen on velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan. — Yleisen oikeuden sääntöjen toteuttaminen riippuu virkamiesten velvollisuudentunnosta. — Jokainen on synnynnäinen taistelija oikeuden puolesta yhteiskunnan eduksi. — Lainkäytölle, joka rikkoo lakia vastaan, ei löydy musertavampaa kannattajaa kuin loukatun oikeudentunnon synnyttämän rikoksenteikijän synkkä, syyttävä muoto. Ostettavissa olevan ja puolueellisen lainkäytön uhri syöstään miltei väkivaltaisesti syrjään oikeuden tieltä. Omin voimin hän kostaa ja panee täytäntöön oikeutensa ja käyden pitemmälle kuin hän aluksi tarkoittikaan, hän muuttuu yhteiskunnan veriviholliseksi, rosvoksi ja murhaajaksi. Mutta sekin, jota jalo ja siiveellinen luonne suojelee tällaisesta harhatiestä, kuten Michael Kohlhaas, muuttuu rikoksenteikijäksi ja kärsiessään rikostensa rangaistuksen tulee hänestä oikeudentuntonsa marttyyri. Sanotaan, ettei marttyyrin veri vuoda turhaan, ja sen hän onkin todistanut ja hänen varottava varjonsa on vielä kauan voinut tehdä mahdolltomaksi sellaisen oikeuden polkemisen, joka häntä kohtasi. — Eikä vain yksityisissä erityisesti voimakkaissa ja väkivaltaisissa luonteissa kansallinen oikeudentunto nouse syyttämään ja vastustamaan seläistä oikeustilaa, vaan heidän syyöksensä ja vasta-

---

*) Kirjoitan hänen nimensä J:llä, vaikka hän itse kirjoittaa sen I:llä, ettei sitä väärin luettaisi kolmitavuiseksi, kun se todellisesti on kaksitavuinen.

lauseensa uudistuvat koko väestössä, muutamissa erityisissä ilmiöissä, joita me; katsoen niiden tarkoituksiin ja siihen, millä tavalla kansa tahi erityinen sääty niitä katselevat tahi käyttävät, voimme pitää valtiolaitosten kansanomaisina vastikkeina ja vastineina. — Ne todistavat kaikki, etteivät valtion laitokset ole sopu-
suoinnussa kansan tahi jonkun säätyluokan oikeudentunnon kanssa ja joka tapauksessa on niissä syytös valtiota kohtaan joko se, että valtio tekee ne välttämättömäksi, tahi se, että valtio niitä kärsii.»

*

Eittämätön tosiasia on, että oikeuskäsitteet, samoin kuin esim. siveellisyyskäsitteet ovat aikojen kuluessa suuresti muuttuneet — tarvitsee ainoastaan viitata roomalaiseen ja germanilaiseen toisistaan suuresti eroavaan oikeuskäsitteeseen. Ja samoin ovat oikeuskäsitteet samoina aikoina olleet erilaiset eri kansoissa. Mutta ei tässäkään kyllin. Eri kansanluokissakin oikeuskäsitteet ovat melkoisesti erilaiset. Niinpä esimerkiksi n.s. »picketing» eli työväen vartijoitten asettaminen työväen puolelta lakon aikana tarkastamaan, kutka menevät työhön, usein on lainvolvojen puolelta rikos ja rangaistaan »liikkeenhäiriönä». *) Lakonrikkurista on yleensä eri kansanluokissa aivan erilainen käsitys: monen maan korkein oikeuskin tuomitsee »lakonrikkojan» nimityksen vankeudella! Mutta jäänrikkojaa saa kyllä esteettömästi käyttää. On myös esimerkkejä siitä, että kun eräs työmies sanoi työnantajalleen: »Ellette anna pientä palkankorotusta, niin pidämme huolta siitä, että te kuukausien kuluessa ette saa työntekijää». Tästä tuomitsi luokkavaltion tuomari työntekijän puoleksi vuodeksi vankeuteen ja kolmen vuoden kansalaisluottamuksen menettämiseen.

---

*) Kaikki esittämäni esimerkit olen tahallani poiminut erään suuren kulttuuri- ja samalla ilmeisesti luokkavaltion ohjelmasta. Ken tahtoo voi lisätä näiden lukua muualta.

Väitetään kyllä, että oikeus ja oikeuden käyttö ovat samoja ja että kaikilla kansalaisilla on yhtäläinen oikeus, mutta todellisuus ei suinkaan aina vahvista tätä väitettä. Jo työväen suuri agitaattori Lassalle uskalsi tuomariensa edessä väittää, että »oikeus on vallitsevien mahtisuhteitten ilmaisu». Uudenaikaisissa lakikirjoissa on yleensä jätetty jonkunlainen limitatio-oikeus tuomareille, eli hänelle oikeus tuomita korkeimman ja alimman rangaistusasteen välillä rikoksista, ja tätä oikeutta on runsain määrin käytetty lievempien rangaistusten määräämiseksi samaan maailmankatsomukseen kuuluville ja ankarampien niille, jotka vastustavat tätä maailmankatsomusta. Eli, kuten sanotaan, »laki on niinkuin se luetaan». Niin voi esim. koronkiskomisesta määrätä lievemmän tahi ankaramman tuomion sen mukaan, mitä koronkiskomiseksi katsotaan. Ja kun esim. laissa puhutaan »hyvistä tavoista», niin tällainen tuomioitten erilaisuus voi tulla vielä selvemmin käytäntöön. Erittäin loukkaavaa puhtaalle oikeudentunnolle on se seikka, että luokkavaltioissa monasti sekä laki että tuomari määrää sakkoja rikoksista, että siis se pääsee vapaaksi, kellä on varoja, mutta kellä ei ole varoja, saa istua vankilassa — mikä asianlaita ilmeisesti on yhteydessä omaisuuden suuren kunnioituksen kanssa näissä valtioissa. Tosin on toiselta puolen esimerkkejä siitä, että tuomari nimenomaan esim. sosialisteille määrää vankeutta, koska puolue maksaa sakot. — Merkillistä on, että monessa maassa edistysmielisetkin kansalaiset tunnustavat suoraan luokkatuomioitten olemassaolon, varsinkin jos tämä luokkatuomio kohtaa heidän omia porvarillisia jäseniään. Niin väitti esim. eräs edistysmielinen kansanedustaja suuren maan valtiopäivillä, että »jos tällaisia tapahtumia kasaantuu, mekin (edistysmieliset) emme enää voi kieltää luokkatuomioitten olemassaoloa». Saman kulttuurikansan valtiopäivillä kutsui eräs keskustan edustaja tuomareita »hallituksen kurjiksi käskyläisiksi» ja eräs toinen keskustan

edustaja puhui tuomarien »taivaaseen huutavasta puolueellisuudesta». Toiselta puolen vaati suuren kulttuurivaltion parlamentissa eräs edustaja suorastaan luokkatuomiota ja hän lisäsi: »me olemme ylpeitä meidän oikeudestamme, koska se tänään vielä muodostaa tehokkaimman ja vahvimman sulun sosialidemokratian yhteiskuntaa hävittävää toimintaa vastaan», minkä lausunnon oikeisto otti vastaan vilkkaila suosionosoituksilla.

Miten kummallisesti tuomioistuimet menettelevät, siitä voi esittää lukemattomia esimerkkejä. Tässä vaan muutamia. Eräs korkea ruhtinas suuressa kulttuurimaassa oli valalla vakuuttanut, ettei hän harjoittanut luonnotonta (homoseksuellista) sukupuoliyhteyttä, sitä vastoin vahvistivat useat todistajat valalla, että he itse olivat olleet tällaisen käsittelyn alaisena hänen kanssaan. Moni vanhempi henkilö muistaa vielä tämän erään keisarin hyvän ystävän jutun. Olihan muuten saman keisarin toinen hyvä ystävä, eräs kuuluisa tehtailija, tehnyt saman rikoksen, niinpä vielä itse Preussin suuri kuningas Friedrich »suuri» (puhumattakaan Oscar Wildesta). Mutta tuo kuuluisa herrajulistettiin asiansa ajamiseen kykenemättömäksi, vaikka hän myöhemmin toimi samalla tavalla kuin ennenkin. Ja useammassa maassa päästetään mieluisa henkilö vapaaksi sillä perusteella, että hän muka on mieluinen tai ainakin syntakeeton.

Erikoisella innolla käydään vastenmielisten sanomalehtimiesten ja julkisen sanan käyttäjien kimppuun. Niin tuomittiin esim. eräs sanomalehtimies korkeisiin sakkoihin, koska hän oli väittänyt, että useat työmiehet kadottivat vaalioikeutensa vaalilistojen järjestämistavan kautta ja hänen vastatodistuksensa leimattiin vähäpätöisiksi. Vielä korkeampiin sakkoihin tuomittiin eräs toimittaja, koska hänen artikkelissaan aivan yleisesti puhuttiin vanhoilliseen liittoon kuuluvia jäseniä vastaan, ja harvinaista ei ole, että esim. sosialidemokraattisessa lehdessä ollut väite tuomitaan,

vaikka se aivan samanlaisena on ollut jossain vanhoil-
 lissessa lehdessä. Ja eräs korkein oikeus tuomitsi seu-
 raavalla perusteella: »virkamies, joka menee sociali-
 demokraattiseen puolueeseen, rikkoo kuninkaalle an-
 netun uskollisuuden valan. Kehoituksessa liittyä so-
 sialidemokraattiseen puolueeseen on siis kehoitus va-
 lapattoisuuteen». Kuinka moni henkilö tuomittaisiin-
 kaan valapattoisuudesta, jos syy olisi siinä, että on
 vannonut jollekin hallitsijalle uskollisuudenvalan!
 Tuomittiinpa vielä vuosia sitten eräs socialidemo-
 kraatti siitä syystä, että hän oli pannut seppeleen pu-
 naisine nauhoineen erään toverinsa haudalle!! Mie-
 lenosoitusten takia on julistettu lukemattomia luokka-
 tuomioita. Niin on esim. oikein rutivanhoilliseissa
 luokkavaltiossa rangaistu eräs mielenosoittaja siitä
 syystä, että hän kädet housuntaskuissa nauroi poliisin
 puuhalle. »Yllyttäjiä» on joukottain rangaistu, anka-
 rammin tahi lievemmin: samassa ihanteellisessa luok-
 kavaltiossa tuomittiin eräs socialidemokraattinen sa-
 nomalehdentoimittaja vuodeksi vankilaan, koska hän
 mainitsematta mitään henkilöä, oli huutanut, että mi-
 litarismi väijyy työväestön verta. Vaaliasioissa on
 niinikään langetettu selviä luokkatuomioita. Niin
 esim. tuomittiin eräs henkilö, joka eräässä vaalililai-
 suudessa huudahti: »eläköön yleinen vaalioikeus»,
 koska se voisi antaa aiheita epäjärjestykseen (vert. Hei-
 denin kieltoa, kun ensimmäinen yleinen työväen ko-
 kous oli kokoonkutsuttava). Että sotilaallinen ran-
 gaistus on paljon ankarampi useimmissa maissa soti-
 laita kuin upseereja kohtaan on ilmeistä. Ylen tun-
 nettu asia on niinikään, että sotilaita monasti jouta-
 vasti, vieläpä provokatorisestikin, komennetaan rau-
 hallisesti kokoontuneita työläisiä vastaan; vaatihan it-
 se tuo viralta pantu keisari Vilhelm II, että sotilaan
 piti empimättä ampua oman isänsä ja äitinsä, kun niin
 käsketään. Ellei hän sitä tekisi, rangaistaisiin häntä
 erittäin tuntuvasti ja armottomasti. Sitävastoin myön-
 netään runsaasti armahduksia, kun syytetty on sa-

maan maailmankatsomukseen kuuluva. Tämä on niin yleisesti tunnettua, ettei siihen mitään esimerkkejä tarvita.

Olisi aivan väärin väittää, että kaikki luokkatuomiot langetettaisiin n.s. itsetietoisesti ja tarkoituksella. Hyvin moni, ehkä useimmatkin, saavat selityksensä oikeuden käyttäjien eli tuomarien kasvatuksesta ja henkisestä miljööstä (ympäristöstä), niinkuin itse lakikin on tästä alkuperästä syntynyt. Itse Karl Marx lausuu suoraan »Pääomansa» esipuheessa seuraavaa: »Mahdollisten väärinkäsitysten välttämiseksi sananen. Kapitalistin ja maanomistajan persoonallisuuksia en minä suinkaan esitä ruusunpunaisessa hohteessa. Mutta tässä on ainoastaan kysymys henkilöistä, mikäli he edustavat ekonomisia (taloudellisia) suhteita, ovat visien luokkasuhteitten ja etujen kannattajina. Vähemmän kuin kukaan muu voi minun kannanottoni, joka käsittää taloudellisen yhteiskuntamuodostuksen kehitystä luonnonmukaisena prosessina, tehdä yksityisen henkilön vastuunalaiseksi olosuhteista, joiden luomana hän yhteiskunnallisesti on ja joksi hän jääpi, kuinka paljon hän yksilöllisestikin koettaa kohota niiden yläpuolelle.» Tuomarien sääty ja vaillinainen sosiaalinen kasvatusta sekä kangistuminen jäykkiin juridisiin formeihin vaikuttavat enemmän kuin mikään muu siihen, että hän ei voi nähdä elävää elämää ja tuomita senmukaisesti. Tunnettu on, että useammassa maissa juridikan (oikeusopin) tutkimusta katsotaan »hienoimmaksi» tutkimusalaksi tahi ehkä oikeammin tulevaisuudessa paraimmin taloudellisesti ja valtiollisesti tuottavaksi; tästä syystä pyrkii lainopilliseen tiedekuntaan tavallisesti maan hienoston jälkikasvu, joka monasti halveksien katsoo »alhaiseen» kansaan. Tarvitsee vain tarkastaa esim. tutkintoja varten vaadittua kurssiluetteloja eri maissa, niin huomaa heti, että huolimatta säädystä myöskin juristien sosiaalinen kasvatusta on surkeasti vaillinainen: ei edes niin valaisevia, mutta ei suinkaan puhtaasti sosialistisia teoksia kuin

prof. Mengerin kirjoja näissä juridisissa kurssiluette-loissa löydy. Kaiken tämän ohessa ovat lainvalvojat useammassa maissa sangen arat arvostaan ja erehtymättömyydestään, niin että he oikeuden istunnoissa eivät salli syytetyn eikä asianajajankaan tuoda esiin minkäänlaisia (sopimattomia) väitteitä heidän toiminnastaan, niin että esim. Lassallen täytyi sättiä yleistä syyttäjää, kuuluisan filosofi Schellingin poikaa, epäsuorasti: »enhän minä ole sanonut häntä pääsinpääksi».

*

Kaikesta ylläsanotusta tulee ehdottomasti mielestäni siihen loppupäätökseen, että lainopillisen ammattikunnan ohessa on myönnettävä suurempi oikeus itse kansalle ottaa osaa lain- ja oikeudenhoitoon, ilman että silti tarvitsisi palata semmoisiin alkuperäisiin oloihin, jolloin kansa itse melkein kokonaisuudessaan jonkun »laamannin» johdolla ratkaisi riita- ja rankaisuasioita. Varsinkin rikosasiain alalla, joka kaikkein syvimmin koskee kansan oikeusoloja, on tällainen kansan osanotto suuremmissa määrässä tarpeen niissä maissa, missä se ei vielä ole vallalla, t.s. tarvitaan niin sanottu jury-laitos. Kuten tunnettu, on tämä saanut alkunsa Englannista, levisi sitten Ranskaan suuren vallankumouksen aikana ja sittemmin useimpiin Euroopan maihin. Että se on, jossain määrin riippuen sen kokoonpanosta, kansanvaltainen laitos, sitä todistaa — huolimatta siitä, että se tasavaltaisessa Saksassa on poistettu — m.m. se seikka, että jury tsaristisella Venäjällä vapautti Vera Sassulitshin murhayrityksestä kenraali Trepoffia vastaan ja sekin seikka, että piintyneimmät juristit kaikissa maissa yleensä ovat virkavaltaisista syistä sitä vastaan, kun taas siivommat vastustavat juristit myöntävät, »että jury-laitoksella on merkitystä ja tarkoitusta ainoastaan siellä, missä ammatillinen juristilaitos on olemassa, joka ei ole kansan suoraan valitsema eikä lähde kansankerroksista ilman erikoista juristista kasvatusta».

Nämä vastustajat väittävät kyllä juryä vastaan, että jurymiehet eivät voi helposti syventyä riita-asioiden yksityisseikkoihin ja että heiltä muka puuttuu riittäviä tietoja ja kokemusta juridisissa asioissa. Mutta jälkimmäistä väitettä vastaan voi tietysti huomauttaa, että sama on asianlaita uusien kansanedustajien suhteen. Ja edellistä väitettä vastaan sopii muistaa, että kansanedustajain kokemus kysymyksessä olevissa asioissa, jos he todellakin edustavat varsinaista kansaa, on paljoa suurempi, kuin tavallisesti virkavaltaisen juristin, joka vain ottaa huomioon, mitä hänen »pyhä kirjansa», vallalla oleva laki säättää ja että siis jurymiesten käsitys paremmin vastaa kansassa liikkuvaa oikeuskäsitettä. Voi myöntää, että jurylaitoksella on muutamia epäkohtia — esim. että se ei anna mitään syytä lausuntoihinsa ja että sen istunnot yleensä jakautuvat kahtia —, mutta kaikissa tapauksissa se muodostaa jonkunlaisen yhdyssiteen varsinaisen tuomioistuimen ja varsinaisen kansan välillä. Ja se estää ilmeisesti lakijuristia unhoittamasta sosialista eli yhteiskunnallista ihmistä; se estää niinkään tuomioistuuksia kangistumasta jyrkkiin muotoihin ja antaa kansan edustajille sen ylpeän tietoisuuden, että hekin ovat oikeuden vartijoina kansassa, lyhyesti sanoen ovat jonkunlaisena kontrollanttina kansan puolelta rikosasioissa.

On ehdotettu jurylaitoksen parantamiseksi, että tuomari yhdessä juryn kanssa käsittelisi rikosta ja myöskin, että tämä yhteinen istunto muodostettaisiin kolmesta juristista ja esim. kuudesta jurymiehestä, koska jälkimmäisessä tapauksessa yksityisen tuomarin vaikutus jurymiehiin ei olisi valtava ja juristien käsittely asiassa tulisi monipuolisemmaksi ja he voisivat myöskin olla erimielisiä, joten jurymiehet voisivat saada selvemmän käsityksen asiasta. Mutta huolimatta tämän järjestelyn taloudellisesta puolesta voisi tapahtua, että virkajuristit olisivat yksimielisiä ja painostus siten tulisi vielä suuremmaksi. Lisätä voi vielä, ettei

jurymiesten suinkaan lausunnoissaan tavitsisi olla yksimielisiä, kuten käytäntö Skotlannin jurylaitoksessa osoittaa ja että jurylaitoksen toiminta voisi ulottua myöskin poliittisiin ja painoasioihin, kuten, ellen erehdy, muutamissa maissa asianlaita on.

MIKSI LAIMEUS TYÖVÄENLIIKKEESSÄ?

Ei voi kieltää, että nykyään Suomen työväenliikkeessä vallitsee jonkunlainen laimeus ja että tämä liike on joutunut suhteellisesti jonkunlaiseen kuolleeseen pisteeseen. Että Suomen työväenliike juuria myöten on tavattoman vahva ja murtumaton, näytti meille paremmin kuin mikään seikka, 1919 vuoden vaalien tulos, joka vielä enemmän valkoisen terrorin jälkeen hämmästytti porvarillisia aineksia kuin ensimmäiset yksikamarin vaalit, vaikka edustajien lukumäärä oli sama työväestön puolella.

Mikä on nyt syynä tähän Suomen työväenliikkeen tilapäiseen laimeuteen? Siihen on hakemallakin haettu monta syytä.

Ensiksi se, että ennen kapinaa työväen vaikutus viimeisinä aikoina oli kasvamistaan kasvanut parlamentaarisessa elämässä, paitsi tilapäisesti kerran, kun venäläinen valtiomahti porvarillisten ainesten yllätyksensä hajoitti eduskunnan. Ei sovi kieltää, että kun yksityinen ihminen, kansanluokka tai kansa vaikutusvallassaan kulkee alaspäin, aivan toiseen suuntaan kuin ennen nousevan voiton aikana, tämä seikka aina vaikuttaa jossain määrin masentavasti. Mutta se on ymmärtämätön ja raukkamainen ihminen, kansanluokka tai kansa, joka vastoinkäymisessä masentuu — täytyy tietysti tietää, että taistelussa joskus sat-

tuu pienempiä, vieläpä suurempiakin häviöitä, mutta silti se, joka on rohkea ja lannistumaton yhä pyrkii eteenpäin uusia voittoja kohti.

Toiseksi syyksi mainitaan hyvin usein Suomen työväen kahtiajako, jako kahteen eri »suuntaan». Mutta ei tämänkään seikan tarvitse olla niin suuri tekijä tässä työväen lamaantumisessa kuin miksi sitä arvellaan. Kysyn suoraan, miksi ei kumpikin suunta voi kulkea *osaksi* omaa tietään katsomatta aina toiseen, kuten olisi tämä sen päävihollinen eikä kapitalistinen rintama. Minä puolestani olen kyllä tarkan harkinnan mukaan tullut siihen vakaumukseen, että työväestö *nykyään* ei voi päästä tähdellisiin tuloksiin nykyisessä Suomessa muuten kuin parlamentaarisen toiminnan kautta. Mutta minä voin uskoa, että toinen suunta tahtoo valmistaa maaperää sille varalle, että kapitalistinen yhteiskunta *väkivaltaisesti* aikoo ylläpitää varmasti vähitellen luisuvaa valtaansa. Sillä väkivaltaisia mulistuksia pannaan toimeen ylhäältäkinpäin — sen näemme tapahtuvan paikoittain ulkomailta, vaikka kyllä nykyisissä yhteiskunnallisissa olosuhteissa, kun alemmat kansanainekset kaikkialla ovat valveilla, ne eivät voi tulla pitkäaikaisiksi. (Pangalos esimerkiksi.) Ja Suomessa eivät vanhoilliset ainekset kai *uskalla* panna toimeen vallankumousta ylhäältäpäin.

Pääsyy työläisten nykyiseen laimeuteen on haettava aivan toiselta taholta. Pääsyy on siinä, että työväeltä nykyään puuttuu *innostusta* ja *uhrautuvaisuutta* asiansa ajamisessa. Heitä vaivaa suuressa määrässä tuo Lassallen »kirottu tyytyväisyys»; se, etteivät tahdo nousta korkeammalle, kohottaa tilaansa yhä ylemmälle asteelle. Työväki ei suinkaan vielä ole suorittanut suurta tehtäväänsä loppuun asti; heillä on vielä pitkäkin taival kuljettavana ennen kuin ovat päässeet päämäärään asti — sen seikan täytyy aina olla selvästi työväestön silmien edessä.

Mutta mistä saadaan enemmän innostusta, enem-

män uhrautuvaisuutta suuriin proletaarisiin joukkoihin?

Tähän vaikuttavat tietysti etupäässä suuret muutokset taloudellisissa oloissa. Mutta näitä ei voi edeltä päin määrätä eikä myöskään keinotekoisesti luoda, ja sentakia ei myöskään voida ennustaa tahi keinotekoisesti luoda maailman vallankumouksia tahi tavalisia suppeampia vallankumouksia. Taloudelliset olot ovat yleensä hyvinkin vaikeat selittää ja vielä vaikeammat edeltäpäin ennustaa: tässä suhteessa ovat maailman suurimmatkin taloustieteilijät, kuten Adam Smith, David Ricardo ja Karl Marx, monasti enemmän tahi vähemmän erehtyneet.

Mutta meillä on sittenkin hyvinkin tepsivä ja näennäisesti rauhallinen keino innostuksen ja uhrautuvaisuuden kohottamiseksi työväestössä. Se on kirjallinen ja suullinen valistus, selvitys kaikkien proletaarien todellisesta asemasta ja siitä johtuvista velvollisuuksista. Tätä valistustyötä kutsutaan monasti agitatsiooniksi ja siihen panevat tavallisesti vastustajat erityisen karvaan lisämaun. Mutta kaikkien suurten aatteiden levittäjät ovat olleet suuria »agitaattoreita». Semmoinen suuri agitaattori joko suullisesti tahi kirjallisesti, monasti kummassakin suhteessa, oli Kristus. Paavali, Buddha, Luther y.m. uskonnon alalla; Socrates ja Kant siveysopin alalla; Lassalle, Bebel, Lenin, y.m. yhteiskunnallisessa kysymyksessä: kaikki ovat he innokkaasti »agiteeranneet» aatteensa puolesta ja moni tässä agitatsioonissa murtunutkin.

Mutta tämä valistus ei saa pysähtyä vain kuiviin sanoihin ja kuivaan asian esittelyyn. Kuiva sana puhuu yksinomaan järjelle, mutta yksinomaan järjelle puhumisella emme pääse toivottuihin tuloksiin. Meidän täytyy yhtä paljon puhua ihmisen tunteille, niin sanoakseni lämmittää hänen rintaansa ja senkautta tuntuvasti vaikuttaa ihmisen toimintaan. Se on suuri erehdys, jos agitaattori luulee voivansa vaikuttaa työ-

väen ripeään toimintaan asian hyväksi yksinomaan kylmällä, vaikkakin hyvin asiallisella selostuksella. Hänen täytyy yhtä paljon, vieläpä enemmänkin soittaa sydämen ja tunteen kieliä: hänen täytyy esim. huomauttaa työväelle, että, kun työläinen tekee uhrautuvaa työtä aatteensa hyväksi, hän samalla tekee työtä omien rakkaitten lapsiensa ja lastenlastensa onnen kohottamiseksi ja koko kansansa ja ihmiskunnan hyväksi. Silloin puhuu agitaattori koko ihmiselle ja silloin tämä varmasti herää hyödylliseen toimintaan suuren ja jalon aatteen hyväksi.

Mutta meillä on varsinkin eräs keino, millä voimme poistaa laimeuden työväenliikkeestä. Se on voimakas kehoitus sille ottamaan innokkaasti osaa valtiollisiin ja kunnallisiin vaaleihin. Se on, suoraan sanoen, oman asian pettäjä, joka laiminlyö osanoton näihin vaaleihin. Mutta osanotto näihin vaaleihin riippuu tietysti siitä, että kuuluu omaan puolueeseen, joka ajaa hänen luokkansa ja välillisesti siten myös isänmaansa todellista parasta ja edistystä.

Lämmin isänmaan ja kansan ystävä ei voi olla muuta kuin syvästi huolissaan, kun hän luo katsauksen ympärillensä ja huomaa, mitä kaikkea siinä tapahtuu. Kansallisen schauvinismin yllytyksestä lähetetään merelle torpeedovene, jonka jo kuulemman mukaan venäläiset katsoivat melkein hylyksi, ja johon eräs nuori mies, joka siinä ennen oli palvellut — ei mitenkään enää olisi tahtonut mennä, koska huomasi sen myöskin melkein hylyksi. Kerrotaanhan, että japanilaiset voittivat Tschusiman meritaistelun siitä syystä, että levyt venäläisissä sotalaivoissa olivat niin höllästi yhteenliitetyt, etteivät kestäneet suurempia koulauksia; näyttää siltä kuin meilläkin tahdottaisiin pitää samanlaisia laivoja käytännössä. Ja muut sotilas-skandaalit seuraavat toinen toistansa; ansiokkaat korkeat sotapäälliköt eroitetaan ties mistä syystä; semmoiset herrat kuin eräs jääkärimajuri ja monet

muut pääsevät mullistelemaan oloja. *) Tsaarivallan etevimmät avustajat saavat jostakin muodollisesta syystä korkeita eläkkeitä, kun sitä vastoin sosialivaakuutuksemme muihin »kulttuurimaihin» verraten on naurettavan alhaisella kannalla. Ja kun valtiolle tarjotaan lunastettavaksi Karlbergin suurenmoinen tila naurettavan mitättömästä summasta — jonkun sen osan myyminen tuottaisi ostosumman takaisin valtiolle — niin vastustavat vaikuttavat herrat sen ostoa kuten hoetaan, siitä syystä, että voisivat maanviljelysopiston palveluksen ohesta hankkia nättejä sivutuloloja pääkaupungissa.

Ja miten on kieltolain laita? Sitä ei saa kumotuksi parlamenttaarisesti, mutta sitä vastaan agiteerataan lyhyesti siitä syystä, että saataisiin muutamissa piireissä rankaisematta ja julkisesti myrkyttää itseänsä ja Suomen kansaa. Tästä syystä saarnataan julkisesti laittomuutta, kun sitä vastoin pienistä poliittisista hairahduksista mätkitään monelle verrattoman suuria rangaistuksia.

En tarvitse jatkaa tätä surullista luetteloa. Jokainen, joka vähänkin tuntee asiain menoa rakkaassa isänmaassamme, voi sen tehdä. Mutta jokainen, joka huolehtii kansan tulevaisuudesta, joka on siis *todellinen* isänmaan ystävä, käypi kaikesta tästä murheelliseksi. Tästä täytyy tulla muutos ja se voi, kun pyydytään rauhallisella alalla, tapahtua innokkaan agitaationin ja reippaan vaalitoiminnan kautta. »Every man to do his duty», jokainen mies tekemään velvollisuutensa, sanoi Englannin suuri amiraali Nelson Tra-salgarin taistelussa miehistölleen, ja sillä huudolla hän ensimmäisenä mursi tuon itsekkään ja nerokkaan hir-

---

*) Olisi syytä, että ne, joita vaivaa liiaksi isänmaalinen chauvinismi sotilaallisissa asioissa, ja jotka taitavat ranskaa (kirja olisi muuten suomeksi käännettävä) mieltien lukisivat rouva Claire Geniaux'in, Romain Rollandin aateystävän, kirjan »C'est le sort le plus beau».

muvaltiaan Napoleonin maailmanvallan. Saman huu-
don me lähetämme kaikille työläisille Suomessa ja ko-
ko maailmassa, jotta kerran murtuisi pala palalta ka-
pitalistinen maailmanvalta.

PUHE TYÖLÄISNUORISON ENSIM. YLEISKOKOUKSESSA.

»Kellä on nuoriso puolellansa, sillä on tulevaisuus.»
Tämä totuus pitää yhä paikkansa. Kaikki haluavat
saada nuorison puolelleen toteuttamaan niitä aatteita,
joita ajavat. Ihmiskunta — ennen kaikkea sivisty-
neitten maanosien kansat — ovat nyt kehittyneet sii-
hen asti, että on kaksi suurta puoluetta, toiselta puo-
len proletaarit ja toiselta puolen kapitalistit, porvaril-
linen osa. Tämä jako on myöskin nuorisossa.

Sosiaalidemokraattinen nuorisoliike on nuori. Sen
kansainvälisyys on tämän vuosisadan lapsi. Stuttgar-
tin kansainvälisen sosialistikongressin yhteydessä 1907
kokoontui myöskin kansainvälinen sosialistinen nuo-
risokongressi. Vuonna 1915 oli toinen Bernissä. Se
oli Zimmerwaldin ja Kienthalinkokousten vaikutusten
alainen ja siis varsin radikaalinen. Vasta 1922 perus-
tettiin sosialidemokraattinen nuorisointernationaali
Hampurissa ja tämä internationaali piti vuonna 1926
toisen kongressinsa Amsterdamissa.

Kaikissa näissä kokouksissa on ollut kaksi tärkeää
pääasiaa: ensiksi nuorten työläisten suojeleminen ka-
pitalismilta ja heidän itsetietoisuutensa kohottaminen
kouluutuksen ja sivistyksen kautta. Toinen suunta
on: »sota sotaa vastaan». Se on luonnollistakin, kos-
ka sota riistää etupäässä työläisnuorison riveistä par-
haita voimia hautaan ja raajarikoiksi ja välillisesti tu-
hoaa myöskin heidän omaisiaan ja läheisiään.

Porvarillisissakin piireissä on tämä sodanvastainen
liike saanut kannattajia. V. 1919 78,000 ranskalaista
opettajaa julisti ankaran vastalauseen sotaa vastaan.

Anatole France huusi silloin kokouksessa: »Polttakaa, polttakaa kaikki kirjat, jotka opettavat vihaa kansakuntien kesken». Kuinka tehoton tämä kannatus kuitenkin on ollut, osoittaa se, että kun »nousevan auringon» edustaja tänä vuonna maaliskuussa aseistariisumiskonferenssissa selitti, että hänen hallituksensa on valmis upottamaan mereen kaikki kanuunat, tankit ja muut aseet, jos muut kansat tekevät samoin, tämä esitys otettiin vastaan vilpittömällä naurulla. Viitattuaan Ruotsin v. 1927 luopuneen pääministerin Richard Sandlerin lausuntoon sodista kapitalismin aseena riistopyrkimystensä hyväksi, puhuja jatkoi: Olen vakuutettu, etteivät nämä Ruotsin entiset ja epäilemättä taas kohta tulevan pääministerin sanat, jotka ovat osoitetut työläisnuorisolle, katu kuuroille korville, vaan että se innokkaasti täyttää tehtävänsä levittäen valistusta sotien syistä koko työväenluokkaan ja varsinkin nuorisoon ja kasvattaa sitä kansojen veljestyksen merkeissä.

Pyydän lopuksi tervehtiä teitä kaikkia juhliin saapuneita, etenkin nuorisoa, saksalaisen työläisrunoilija Walter Schenkin kauniilla säkeillä, sellaisina kuin ne suomennettuina osapuilleen kuuluvat:

Suonissamme kuohuu voima nuori,
Eessä loistaa uuden ajan koi;
Sielun voimat nousevat kuin vuori,
Tarmo meissä kaiken voittaa voi.

Kaipuu kutsuu kärsimyksistämme
kauas valoon päivänpaisteen maan,
Pois se kutsuu vihan mielistämme;
Eespäin veljet, eespäin aina vaan.

Oomme kuni päivä loistossansa,
Kaikki viha, kade haihtuu pois;
Oomme tulevan ajan nuori kansa,
Meitä kukaan vastustaa ei vois.

Lausun teidät kaikki sydämellisesti tervetulleiksi».

KARL MARX IHMISENÄ JA IHMIS- LUONTEENA.

Että käsitys Marxista ihmisenä on ollut hyvinkin erilainen aina viimeisiin aikoihin asti, on hyvin tunnettu asia. Riittää viittaus prof. Werner Sombartin käsitykseen tässä suhteessa hänen viimeisessä suuressa teoksessaan ja Otto Rühlen »tasapuoliseen» esitykseen samasta asiasta. Ilmeisesti tällaiset esitykset 20-vuosisadan mieheltä eivät voi olla yhtä hyviä kuin hänen aikalaistensa kertomukset, aikalaistensa, jotka elivät hänen kanssaan läheisessä vuorovaikutuksessa.

Selvää on, että Marx oli ennenkaikkea taistelija, uupumaton taistelija köyhän kansan hyväksi. Hän piti ihmisen korkeimpana onnena tätä taistelua eli työtä ihmiskunnan hyväksi. Tämän työn hän tahtoi suorittaa luomalla uusia parempia oloja ja hän puhuu ivallisesti tuosta järjestyksestä, jota vanhoilliset huutavat täydestä kurkusta, kun on kysymys parempien olojen toteuttamisesta. Hän halveksii noita korulauseita vapaudesta, tasa-arvoisuudesta ja veljeydestä, koska ne vaan ovat tyhjiä korulauseita eikä mitään muuta. Mutta hän lausui myöskin, »ettei tiede saa olla minkäänlaista itsekästä huvitusta: ne, jotka ovat niin onnellisia, että voivat antautua tieteelliselle tutkimukselle, ovat ensi sijassa velvolliset käyttämään niitä ihmiskunnan palveluksessa». Ja tämän perusteella harjoitti Marx ahkerasti tiedettä ja hänen »Kapitalinssa» kuten »Kommunistinen Manifesti»kin ovat köyhälistön kohottamisessa olleet kerrassaan tienraivaajan asemassa. Hänen kirjastonsa käsitti kokonaisuudessaan, vaikka hän eläessään oli kovin köyhä, enemmän kuin 1,000 nidettä; hän oli niin ahkera, ettei hän yleensä nukkunut kuin 6 tuntia joko kello 2—8 tai 3—9; häntä täytyi kutsua monta kertaa aterioimaan ja syötyään läksi hän heti takaisin työhönsä. Ruu-

mistansa hän hoiti huolimattomasti, hänen ainoa urheilunsa oli käveleminen huoneessa edestakaisin ja vain sunnuntaisin perheensä kanssa ulkoilmassa. Puolet elämästään hän oli maanpaossa, suuressa köyhyydessä, jossa hänen uskollisena apunaan oli hänen korkeasukuinen vaimonsa, tavattoman kaunis ihminen, ja heidän palvelijansa Lenchen, jota ei pidetty minikäänlaisena palvelijana, vaan täydelleen perheen jäsenenä ja joka lepää perhehaudassa yhdessä Marxin ja hänen vaimonsa kanssa Lontoon hautausmaalla. Kuinka kiinteästi hänen vaimonsa oli yhdistetty häneen, voi m.m. päättää kirjaltaja, sittemmin professori Stefan Bornin kertomuksesta. Kun Marx laahattiin kodistaan Brysselissä vankilaan rouva melkein hurjistuneena riensi hänen jälkeensä. Mutta kun ei tietänyt minnekä Marx oli viety hän epätoivossaan kääntyi päivystävän poliisin puoleen, joka auliisti lupasikin viedä hänet miehensä luo, mutta sensijaan sulki hänet yöksi toiseen vankilaan huonomaineisten tyttöjen kanssa. Marx itse oli erinomainen perheenisä: hän rakasti vaimoan sydämellisesti ja samoin »kuten kaikki voimakkaat ja terveet luonteet», lapsia sekä vieraita että — tietysti — varsinkin omia. Kun hän kulki Lontoon köyhälistökorttelissa ja näki jonkun köyhän ryysyihin puetun lapsen istuvan kynnyksellä, silitti hän isällisesti lapsen hiuksia ja painoi jonkun pikkurahan hänen käteensä. Ja Liebknecht vakuuttaa, ettei Marx mitenkään voinut vastustaa lapsen ruokoilevia silmiä. Omille lapsillensa laittoi hän omakätisesti kokonaisia laivastoja paperista ja poltti ne lasten suureksi iloksi sitten vesiämpärissä. Ja ulkomailla kertoi hän lapsillensa satuja, joita nämä ihastuksella kuuntelivat ja jännityksellä odottivat sadun loppua, niin että unohtivat matkan vaivat. Eräällä tällaisella matkalla tuli Marx lastensa kanssa kastanjapuun luo, jossa oli kypsiä hedelmiä. »Katsokaamme», huusi yksi lapsista, »kuka saa enemmän kastanjoita alas puusta». Marx ja lapset rupesivat kil-

van työhön ja kun viimeinen kastanja oli riemuhuudolla saatu alas lakkasi pommitus. Marx ei voinut 8 päivään liikuttaa oikeata kättänsä.

Minkälainen Marx luonteeltaan oli, näkyy selvästi niistä tunnustuksista, jotka etevä venäläinen tiedemies Rjazanov löysi hänen tyttärensä papereista ja jotka hän äsken on julaissut. Siinä Marx ilmoittaa, että paras hyve ihmisellä on yksinkertaisuus ja miehellä sen lisäksi voimakkaisuus, korkein onni — taistelu, suurin onnettomuus — alistuminen, suurin pahe — matelevaisuus, suurin sankari Spartakus (orjien päällikkö riistäjiään vastaan), kaunein väri — punainen, rakain tunnuslause: ei mikään inhimillinen jää minulle vieraaksi.

Marxin ylen rakastettu vaimo kuoli joulukuussa 1881, ja kun seuraavana vuonna hänen vanhin tyttärensä, nykyisen sosialidemokraatin Jean Longuetin äiti myöskin kuoli, oli Marx surusta ja liiallisesta työstä murtunut. Hän kuoli seuraavan vuoden alussa ilman äkkiarvaamatta ja rauhallisesti työtuolissaan. Hän sai kokea kreikkalaisen filosofin Epikuroksen sanojen totuutta, että »kuolema ei ole mikään onnettomuus sille joka kuolee, vaan sille joka jää jällelle». Venäjän sosialidemokratian isä sanoo, että Marx oli »yksi monipuolisimmista ja syvällisimmistä älyistä, yksi jalommista ja vaatimattomimmista luonteista, joita historia yleensä tuntee». Eräs niistä työmiehistä, jotka henkilökohtaisesti tunsivat Marxin, lausui muistiinpanoissaan, että »Marxia voi verrata tulevan ajan kaukaiseksi kiintotähdeksi, jonka loisto säteilee sitä kauniimmin ja kirkkaimmin, mitä enemmän aika hänestä loittonee». Täydellä vakaumuksella ja itsetietoisuudella voimme väittää, että Marx oli maallisen onnen Kristus, joka toiminnallaan lupasi kauniimpaa tulevaisuutta ensiksi köyhälistölle ja sitten kaikille kansoille ja yksityisille ihmisille.

MIETTEITÄ.

Oleskellessani Venäjällä jouduin keskustelemaan тов. Sirolan y.m. kanssa lähimmän tulevaisuuden muodostumisesta Euroopan poliittisissa oloissa. Hän, niinkuin monet muut, oli innostunut maailmanvallankumouksen kannattaja ja yleensä sitä odotettiin niinkuin Messiaksen valtakuntaa ennen muinoin ja keskiaikana tuhatvuotisen milenniumin loppua. Hollantilainen Gorter ja monet muut kirjoittivat teoksia tämän suuren vallankumouksen tulosta tavalla tai toisella nähtävästi väkivaltaisain keinoin. Minä sanoin jo silloin aivan suoraan, että vaikka uskon bolshevikkien vallan ainakin suhteelliseen pysyväisyyteen, niin minä en voinut yhtyä tuohon käsitykseen, että maailman- eli yleinen eurooppalainen vallankumous kohta olisi kässissä. Perustelin väitettäni siihen tosiasiaan, ettei, huolimatta siihen suuntaan käyvistä kansainvälisistä päätöksistä, köyhälistö Länsi-Euroopassa kyennyt estämään tuota hirveätä maailmansotaa, vaikka kyllä Venäjä kauhealla nöyrytmisellä uskalsi allekirjoittaa Brest-Litovskin rauhansopimuksen. Eivätkä porvariston ja köyhälistön vastakohtaisuudet Keski- ja Länsi-Euroopassa olleet yleensä niin räikeät kuin Ranskassa vastakohtat feodalivallan ja alempien kansankerrosten välillä tahi Venäjällä tsaarivallan viimeisinä aikoina. Kun otin kaikki nämä näkökohdat huomioon, en tosiaankaan voinut joutua kovinkaan optimistiseen käsitykseen läheisestä maailmanvallankumouksesta.

Tosin ei kukaan nykyään voi mennä varmasti sanomaan, mitenkä köyhälistön valta lopullisesti saadaan aikaan, tahi milloinka se toteutuu. Mutta tuskin yksikään pätevä ja historian nykyistä kulkua tarkasti seurannut poliitikko enää epäilee, että tämä proletarinen ylivalta toisessa tahi toisessa muodossa vihdoin kukistaa kaiken vastustuksen. Merkillistä ja opetta-

vaista on kuitenkin huomioon ottaa, että Ranskan suuri vallankumous alussa oli aivan veretön ja aikaansaatiin etupäässä siten, että alhaisempi papisto kansalliskokouksessa yhtyi porvaristoon. Että tämä vallankumous sitten kehittyi hyvinkin veriseksi, eikä edes pysähtynyt suuren vallankumouksellisen Dantonin ohjelmaan, johtui tietysti ennen kaikkea hovin ja hovikamarillan jatkuvista vehkeilyistä ja sen lisäksi myös köyhälistön maltittomuudesta ja kyekenmättömyydestä pysähtyä siihen, mihin olevat olot pakoittivat toistaiseksi pysähtymään. Ja Venäjänkin proletaarinen suuri vallankumous vaati, ihmeellistä kyllä, suhteellisesti vähän uhreja Pietarissa, vieläpä Moskovassakin, jossa ottelu kyllä oli kiivaampi.

Olen jo puolestani useasti lausunut sen melko jokapäiväisen totuuden, että tulevaisuuden kehitys pääasiallisesti, melkein yksinomaan, riippuu vanhoillisten menettelystä eri sivistysvaltioissa. Ei mikään mahti maailmassa, eivät edes kuularuiskut ja tankit voi pelastaa porvaristoa suhteellisesti pikaisesta kuolemasta, jos tämä vallassa oleva porvaristo ei ymmärrä ajan henkeä, vaan ajaa asiat huippukohtaan. Tuleeko porvariston enemmistöllä eri maissa olemaan tarpeellista ymmärrystä, kaukonäköisyyttä ja myötenantavaisuutta, sopii tosiaan suuresti epäillä. Isänmaan ja yleensä maailman kehityksestä huolehtiva henkilö ei voi olla katsomatta tulevaisuuteen jonkunlaisella pelonsekaisella vavistuksella. Sillä täytyy suoraan sanoa, että vanhoilliset ainekset kaikissa maissa omistavat suhteellisesti vähän ymmärrystä mitä tulevaisuuden kehitykseen tulee ja pitävät itsepintaisesti kiinni melkein kaikista niistä eduista, joita he nauttivat ja siten *aivan varmasti* laskevat perustuksen niille mullistuksille, joita todellinen kansa ja maailman tasaisen kehityksen ystävä tahtoisii karttaa.

Miten hyvänsä me ajattelemmekin köyhälistön valtaan pääsemisestä, niin olevia oloja tarkasti punnitsevista ihmisestä ei ole mahdollista *nykyään* päästä tä-

hän valtaan väkivaltaisella vallankumouksella Europan sivistysmaissa, joiden joukkoon mahdollisesti myös Suomen voi lukea.

Jos me siis jätämme, ainakin nykyaikana, kaikki väkivaltaiset mullistukset sikseen, vaikkakin tämä voisi ajattelemattomille vanhoillisille vieläpä suuressakin määrässä antaa virikettä yhä kireämpiin toimenpiteisiin, niin silti me sosialistit emme saa poiketa siltä tieltä, jota myöten *nykyään* yksinomaan menestyksellä voi kulkea. Parlamentarismi ehkä ei vie lopulliseen tulokseen; mutta aivan varmasti se melkoisessa määrässä tasoittaa tietä siihen ja kasvattaa eteenpäin pyrkiviä ihmisiä kunnollisesti vastaanottamaan uutta aikaa. En ole milloinkaan ollut huvitettu tuommoisista voimasanoista kuin »petturi» ja »noske». Mielestäni pitää aina antaa tunnustus vastustajiensa rehellisille pyrkimyksille, saatikka sitten niille, jotka tällä tavalla pyrkivät samaa suurta päämaalia kohti, jos kohta heidän *rehelliset* keinonsa tämän päämaalin saavuttamiseksi ovat jossain määrin eriäviä. On mahdollista, vieläpä sangen todenmukaistakin, että useimmat eivät tässä suhteessa aja itsekkäitä pyyteitä takaa, vaan yksinkertaisesti arvelevat ettei nykyisissä oloissa ole enempää saavutettavissa ja sentakia kulkevat hieman hiljaisempaa vauhtia. On aivan mahdotonta aina päästä yksimielisyyteen kaikista niistä keinoista, jotka vievät korkealla häämöttävään lopputulokseen. Mutta pääasiana pysyy, että sitä kohti kuljetaan ja annetaan täysi tunnustus rehellisille pyrkimyksille, vaikka ne eivät tarkalleen kulje samaa tietä kuin heidän arvostelijansa.

Luontokin kulkee kahta eri tietä: joko tasaisesti eteenpäin tahi väkivaltaisesti mullistaen, ellei se enää voi kulkea tasaista uraansa. Mutta tämä jälkimmäinen kehitys on harvinaisempi, jos kohta vastuksien takia välistä aivan välttämätön.

NUORISOLLE.

Työväenliikkeemme 30-vuotispäivä, vanhan polven juhlapäivä on ohi. Ne miehet ja naiset, jotka ovat aattemme hyväksi parhaan elinvoimansa uhranneet, väistävät vanhuudenlepoon tai joutuvat manan majoille. Tarvitaan heidän taistelunsa jatkajia ja he kääntävät katseensa nuoriin.

Tri N. R. av Ursin, työväenliikkeemme kunniavanhus, on pyynnöstämme kirjoittanut seuraavat rivit, jotka on tarkoitettu vanhan taistelijan ohjeiksi nuorisolle. On syytä ottaa ne tarkasti varteen.

Suomen työväen nuoriso on nykyään jonkinlaisessa käännekohdassa. Työväen vanha ystävä huomaa tai ainakin luulee huomaavansa, että tänä nuoriso ei suinkaan aina, tuskin yleisestikään kulje oikeaa uraa. Että nuoriso hakee iloa, että se katsoo elämää hupaiselta kannalta, on aivan luonnollista. Olisi tosiaan surullista, jos olisi toisin. Lapsi hakee leikkiä ja nuoriso hakee huvia. Muistan sangen hyvin omaa nuoruuttani, muistan sitä vielä suurella ilollakin. Minun täytyy kerskata, että olin erittäin ahkera poika: isäni täytyi kerrassaan ajaa minut ulos rakkaiden kirjojeni äärestä, kun en edes huomannut, miten lukiessani ilta pimeni. Mutta jo neljäntoistavuotiaana menin isäni luo ja pyysin päästä tanssikouluun. Isä, kovin totinen mies, ällistyi ja huudahti: »Sinä kirjakoi, tanssikouluun! Lupaatko siitä huolimatta kunnostautua edelleen samoinkuin tähän asti?» — »Lupaan», vastasin. Ja minä olin yhä edelleen luokan priimus, mutta tanssin ahkerasti ja olin iloinen.

Suuri älyniekka Goethe sanoo itsestään:

»Vom Vater hab' ich die Statur,
Des Lebens ernstes führen,
Vom Mütterchen die Frohnatur
Und Lust zu fabulieren.»

(Isältäni olen saanut voimaa
Kantaa elämän totista puolta,
Äidiltäni iloisen luonteen
Ja halun runoilemaan.)

Voisin suureksi osaksi sanoa samoin itsestäni.

Ymmärrän vallan hyvin, että työläisnuoriso — ja varsinkin se — kun se palajaa kovasta ja väsyttävästä työstä, tahtoo helpottaa mieltään iloisilla huvituksilla, tanssilla, teatterinäytöksillä j.n.e. Mutta jo ukko Topelius huomauttaa laulussa *nuorisolle*:

»Men livet, det har allvar också.»
(Mutta elämällä on myös toinen puolensa.)

Tämän on Suomen työläisnuoriso suuressa määräsä unohtanut. Kyllä sillä on totista, ankaraa, väsyttävää työtä tehtaissa ja pelloilla. Mutta sillä on paljon korkeammalle tähtäävä työ leivän hankinnan ohella. Sen täytyy hankkia raskaassa työssä leipänsä, mutta se ei saa rajoittaa elämän toista puolta ainoastaan tähän leivän hankintaan eikä myöskään mielensä helpottamiseen huvitusten avulla. Tämä olisi halpamaisista. Sitä lisääikaa, joka on suurilla ponnistuksilla saatu uuvuttavan työajan lyhentämisellä ja sitä palkkalisäystä, joka niinkään on hankittu, ei suinkaan ole tarkoitettu *ainoastaan* liiallisten huvitusten saavuttamiseksi. Ei suinkaan. Sitä eivät ne, jotka ovat molempia näitä etuja koettaneet hankkia, ole tarkoittaneet. Nuorison täytyy muistaa, että sen tulee pyrkiä korkeammalle, että sen tulee sekä ruumiillisella alalla urheilun avulla että *myöskin henkisellä* alalla koettaa edistyä ja katsoa itsensä siksi »kallioksi», kuten Lassalle sanoi, jolle joukot tulevaisuudessa pystyttää sen suurenmoisen rakennuksen, jossa, käyttäkseni Pestalozzin sanakuvaa, tulevat sukupolvet, jotka nyt asuvat alimmassa, pimeässä ja valottomassa kerroksessa, voivat nousta ylempiin kerroksiin.

Me emme yksinomaan saa ajatella itsekkäästi, yksinomaan omaa hyvinvointiamme, vaan meidän, myös nuorison, tulee muistaa, että huvittelun ohessa on tehtävä työtä tulevia aikoja varten ja että nuorisokin on sangen suuri tekijä tässä ylevässä rakennustyössä. Ellei sosialistinen nuoriso tätä käsitä, ellei se totisesti rupea toimimaan tähän suuntaan leipähuoliensa ja huvitustensa ulkopuolella, niin se saa kohta kokea, että sekä leipä että huvitus loppuvat itsestään, sillä siitä pitävät työväen vastustajat kyllä huolen. Ja silloin on jo paljon kadotettu. Painakaa mieleenne, nuoret, vanhan ystävän varoitus.

Mikkeli, 20. 7. 29.

LEHTIÄ NAISTEN VAPAUSTAISELUSTA.

Meidän aikanamme on vireillä useita suuria sosiaalisia liikkeitä: mainittakoon niistä työväen-, raittius- ja naisliikkeet. Selostan tässä viimeksimainittua liikettä.

Vielä Goethe, yksi 18. ja 19. vuosisadan suuremmista älyistä ylisti vanhaa »ikinaisellisuutta», ja Snellman pääasiassa tunnusti myöskin samanlaisen naisen oikeaksi naiseksi, vaikka hänellä olikin jonkunlaista sääliä naimattomia naisia kohtaan, jotka pyrkivät elämässä eteenpäin. Samoin Havelock Ellis, nykyajan suurin sukupuoliasioitten tutkija, lausui eräässä monista teoksistaan epäilyksiä naissuvun kaikinpuolisen kehityksen mahdollisuudesta.

Mutta meidän tarvitsee ainoastaan luoda silmäys naisasian suunnattomaan kehitykseen 100—150-vuoden kuluessa, ja me huomaamme silloin sen täydellisen muutoksen. Kuinka monen naisen aika ennen kuuluikaan nykyään aivan joutavana pidettäviin tehtäviin. Muistan vielä, mitenkä minun lapsuudessani äitini valmisti kynttilöitä sulatetusta rasvasta, mutta nykyään

puuttuu kaikkein köyhimmistä kodeista enää m.m. ompelukone. Naisen *täytyi* ennen, useammissa tapauksissa, mennä avioliittoon ensimmäisen miehen kanssa, joka tarjosi hänelle kätensä ja toimeentulon, sillä nainen tuli toimeen vain miehen turvin. Miehet yleensä ovat aina vastustaneet naisten vapautuspyrinnöitä melkein kaikilla aloilla, elleinme ota lukuun suhteellisesti harvalukuisia miehiä, jotka ovat käsittäneet ajan hengen tälläkin alalla. Jeenalainen professori Mathilde Vaerting on sattuvasti eräässä teoksessaan lausunut, että »tyypillinen naisellisuus» melkein aina on merkki miesten tyypillisestä sortamisesta.

Naisten vapaustaistelu sai, kuten moni tietää, alkunsa Amerikassa. Jo kohta sen perästä, kun Pohjois-Amerikan kuuluisa valtiosääntö vuodelta 1787 säädettiin, vaikeroivat Amerikan naiset: »Meidän valtiomme syntyi äitien vastalauseista huolimatta, joille määrättiin lakeja, piittaamatta meidän suostumuksestamme. V. 1848 pidettiin Amerikassa ensimmäinen suuri julkinen naiskokous, jota johti Lukretia Mott, jota syytettiin siitä, että hän »loukkasi sukupuolensa pidättyväisyyttä ja sekaantui poliittisiin kysymyksiin». Toinen johtaja tässä kokouksessa oli Elizabeth Cady-Stanton ja siinä julistettiin, että »miehet ja naiset ovat yhtä oikeutettuja nauttimaan samoja oikeuksia, ja että veroittaminen ilman valtiollista valtaa on mielivaltaa». V. 1869 perustettiin Yhdysvalloissa ensimmäinen naisten äänioikeusyhdistys, jonka yksi pääjohtaja Susan Anthony vielä 1904 otti 84-vuotiaana osaa Berlinissä perustettuun maailmanliittoon naisten äänioikeuden edistämiseksi. V. 1869 hyväksyi ensimmäisenä Wyomingin valtio Ameriikassa molemmille sukupuolille täydelliset yhtäläiset poliittiset oikeudet. Kun parikymmentä vuotta sen jälkeen esitettiin, että tämä valtio luopuisi naisten äänioikeudesta ja yhtyisi Unioniin, vastattiin, että ennen jäätäisiin sata vuotta Unionin ulkopuolelle, kuin ilman naisten äänioikeutta yhdyttäisiin siihen». Sitten saivat naiset toisessa valtiossa

toisensa perästä äänioikeuden Amerikan Yhdysvalloissa, kunnes se v. 1920 säädettiin koko Unionille.

Ranskassa jo suuren vallankumouksen aikana v. 1792 vaati jalomielinen Condorcet, lakiasäättävän kokouksen puheenjohtaja, yhtäläistä oikeutta naisille ja miehille ja seuraavana vuonna esitti eräs nainen Olympe de Gouges vallankumoustribunaalille saman vaatimuksen, koska tuo kuuluisa »Declamation des droits de l'homme» ainoastaan koski miehiä. Mutta tästä Olympe sai kuulla: »että hän naisena oli julennut pyrkiiä valtiomieheksi ja häntä kohtasi rangaistus, koska hän ei ottanut huomioon sukupuolensa hyveitä». Hänet näet mestattiin, kuten myöskin Condorcet. Ja joku aika sen jälkeen ajettiin kaikki naiset pois kansanedustuslaitoksista, koska »heidän läsnäolonsa loukkasi hyviä tapoja». Ranskan naisilta, kuten Sveitsinkin, puuttuu vieläkin valtiollinen äänioikeus. Kun minä Suomen esimerkkiin viitaten esitin eräälle ranskalaiselle hovioikeuden presidentille (président du cour d'appel), että Ranskan olisi seurattava meidän esimerkkiämme, vastasi hän, muuten sangen mukava mies, että on aivan tarpeetonta, koska naisilla muutenkin on niin tavattoman suuri vaikutusvalta Ranskassa. Tehdään kuitenkin yhä edelleen Germaine Malaterre-Sellier'in johdolla innokasta työtä valtiollisen äänioikeuden saavuttamiseksi Ranskankin naisille.

Englannissa vaati jo v. 1795 Mary Wolstonecraft kirjoituksessaan »Vindication of the Rights of Women» naisten vapautusta — hän oli jo elämässään, tosin pettymyksellä, toteuttanut naisen vapautusta myöskin sukupuolisella alalla. John Stuart Mill seurasi sitten samaa uraa kuuluisassa kirjassaan »The Subjection of Women» ja v. 1866 hän Englannin parlamentissa puolusti naisten äänioikeutta. Vuodesta 1902 alkoi Englannissa voimakas sufragettien liike, jotka m.m. pommittivat Englannin silloisia ministereitä avoimilla kaduilla mädänneillä munilla ja sentakia pistettiin heidät vankiloihin. — Naisten maailmankongres-

sissa Parisissa v. 1926 esiintyivät nuo suffragetit, kan-
laen erikoista merkkiä, hopeaista vankilaristikkoa ja
katkaistua ketjua. Näitten suffragettien rohkeutta ku-
vaa sekin seikka, että kun minä matkustin Murmans-
kin kautta Norjaan, saapui sinne neiti Sylvia Pank-
hurst kätkekettynä laivan hiiliboksiin. Epäilemättä vai-
kutti muitten seikkojen ohessa suffragettien esiintymi-
nen, vaikka se välistä oli häikäilemätöntäkin, siihen,
että Englannin naiset vihdoin saivat äänioikeuden.
3/5 1929 käyttivät 21-vuotiaat Englannin naiset ensi
kerran valtiollista äänioikeuttaan ja arvattavasti siten
suurella määrällä vaikuttivat Mac-Donaldin hallituk-
sen pystyttämiseen. Mac-Donald erikoisesti kiittikin
heitä tästä avunannosta. Aivan oikein väittää kuitenkin
naisten maailmanliiton puheenjohtaja Mrs. Corbett-
Ashby: »Me opimme katkerassa koulussa, ettei nai-
sen valtiollinen yhdenvertaisuus riitä, että meidän
myöskin on hankittava taloudellinen yhdenvertai-
suus». Tahdon tässä vain tämän johdosta mainita, et-
tä Englannissakin, kuten esim. myöskin Hollannissa,
naiset eroitetaan valtion palveluksesta, heti kun he me-
nevät naimisiin.

Ensimmäinen, joka vaati valtiollisia oikeuksia nai-
sille Saksassa, oli Theod. G. Hippel, eräs Königsbergi-
läinen lainoppinut v. 1772 julkaistussa kirjassaan
»Naisten yhteiskunnallinen kohottaminen», siis sa-
maan aikaan kun Goethen »Wethers Leiden» ilmestyi.
Mutta varsinainen Saksan naisliike alkoi vallanku-
mousvuotena 1848, jolloin »1848-vuoden naiset» kävi-
vät sen etunenässä. Niiden joukossa oli vallankumouk-
sen laulajan Georg Herwergh'in puoliso Emma ja en-
nen kaikkea Saksan naisliikkeen »äiti» Luise Otto,
joka nuorena tyttönä samana vuonna jätti Saksan mi-
nisteriölle kirjoituksen naistyöläisten olojen paranta-
misesta, sekä seuraavana vuonna perusti ensimmäisen
saksalaisen naislehden tunnuslauseella »Vapauden
valtakunnalle hankin minä kansalaisnaisia». Vasta
v. 1865 perustettiin Luise Otton ja muitten naisten toi-

mesta Saksan ensimmäinen yleinen naisyhdistys ja samana vuonna perustettiin niinkään sivistysliitto työläisnaisia varten. Jo v. 1847 oli Luise Otto julistanut, että »osanotto valtion asioihin ei ole vain naisen oikeus vaan myös hänen velvollisuutensa». Mutta vielä v. 1865, samana vuonna jolloin yleinen naisyhdistys perustettiin, lausuttiin naisten käytännöllisiä toimia varten perustetussa »Letteverein»issä: »Mitä me emme tahdo, emmekä toivo milloinkaan, ei edes kaukaisten vuosisatojen jälkeen, on naisen valtiollinen vapautus ja yhdenvertaisuus!» Ja erästä naisasian etevimmistä asianajajista kohdeltiin v. 1873 suunnattomalla ivalla ja nimitettiin herjauksikirjailijaksi. Vieläpä v. 1912 syntyi miesten keskuudessa liitto »Naisvapautumisen vastustamiseksi». Minna Cauer perusti v. 1888 porvarisradikalisen liiton »Frauenwohl» (naistenetu), mutta vähän myöhemmin vv. 1894—96 erkaantuivat kuuluisat sosialidemokraatit Lily Braun ja Klara Zetkin porvarillisista naisista. Mutta jo v. 1875 vaatii Saksan sosialidemokraattinen puolue yhtäläisiä oikeuksia naisille ja miehille. Vähän aikaa sen jälkeen julisti tämän puolueen johtaja August Bebel kirjassaan »Nainen ja sosialismi» mitä innokkaimpia samoja vaatimuksia ja Erfurtin ohjelmassa lyötiin nämä vaatimukset sitten kiinni. Vaikka vielä tammikuussa 1918 tehtiin ankaraa vastarintaa naisten yhdenvertaisuutta vastaan, saavutettiin kuitenkin elokuussa 1919 valtiollinen yhdenvertaisuus ja valtiosäännössä lausuttiin lisäksi, että »avioliitto perustuu molempien sukupuolien yhdenvertaisuuteen». Mutta huolimatta kaikesta tästä, ei sittenkään Saksassa, yhtä vähän kuin Englannissaakaan, varsinkaan työväen piireissä ollut yhdenvertaisuus täydellinen. Sitä varten täytyi vielä tehdä paljon työtä ja sentakia perustettiin m.m. jo v. 1901 »Keskusliitto työntekijättärien etuja varten».

Olen tässä lyhyesti selittänyt suurempien kulttuurimaitten naismaailman ponnistuksia ja saavutuksia, varsinkin valtiollisella alalla. Mutta kaikkialla maail-

massa heräävät naiset itsetietoisuuteen. Idässäkin herätään vähitellen. Varsinkin työskennellään moniaviolisuuden ja haaremien poistamiseksi, jotka ovat naisesta tehneet ainoastaan sukupuoliolennon. Tässä suhteessa on Turkki, Kemal Pashan johdolla, käynyt eturintamassa; Albania, Egypti, Persia ja osaksi Kiina ovat seuranneet esimerkkiä; onneton Amanullah kadotti näissä puuhissa valtaistuimensa Afganistanissa. Japanilaiset, marokkolaiset y.m. ovat vielä takapajulla.

Amerikassa alkoi myöskin liike yleisen koko maailmaa käsittävän naisliiton aikaansaamiseksi. Washingtonissa loivat näet amerikkalaisnaiset v. 1888 kansainvälisen liiton (International Council of Women, lyhennetty I.C.W.), jonka keskuuteen liittyi ainoastaan kansallisia naisyhdistyksiä, s.o. koko kansaa käsittäviä yhdistyksiä. Tämä liitto kokoontui kesäkuun alussa v. 1904 Berliiniin ja tässä perustettiin ensimmäinen varsinainen maailmanliitto naisasiain edistämiseksi. Tässä nousivat siis naiset ensi kerran koko naismaailman nimessä ajamaan omia asioitaan. Mutta ei tässä kyllin, samana vuonna ja samassa paikassa perustettiin toinenkin maailmanliitto, etupäässä ajamaan naisten tasa-arvoisuutta valtiollisella alalla. Tämä oli n.s. International Women Suffrage Alliance eli Kansainvälinen Liitto naisten äänioikeutta varten. Ja tämä radikaalinen liitto kävikin vähitellen toista tärkeämmäksi. Molemmat pitivät omia istunnoitaan eri kaupungeissa, ja I.C.W:n kokous Washingtonissa v. 1925 oli suurin kansainvälinen naiskokous mitä milloinkaan oli tähän asti pidetty. Seuraavana vuonna piti I.W.S.A. kokouksensa Parisissa, jossa oli edustajia siihen kuuluvista 43 kansakunnasta ja jossa tehtiin hyvin tärkeitä päätöksiä muustakin kuin äänioikeuskysymyksestä. Mainituista 43 maasta on jo 29:llä naisilla valtiollinen äänioikeus ja maailman 64:stä maasta on jo 2/3 liittynyt I.W.S.A:han. Vuonna 1929 vietti tämä suuri naisliitto 25-vuotisjuhlaansa Berlinissä. Sen

puheenjohtajana oli englantilainen nainen Corbett-Ashby ja varapuheenjohtajina ranskalainen nainen Malaterre-Sellier ja saksalainen Adele Schreiber.

Kirjoitukseni paisuisi liian laveaksi, jos ryhtyisin lähemmin selostamaan, mitä nämä molemmat maailman naisliitot ovat aikaansaaneet naisten tilan kohottamiseksi. Mutta koska on väitetty, että nainen ei kelpaisi samoihin tehtäviin kuin mies, niin mainittakoon ainoastaan muutamia nimiä tämän väitteen kumoamiseksi. Ensimmäiseksi venakko Sonja Kovelevskaja, jota aikoinaan maailman suurin silloinen matemaatikko Weierstrass piti erinomaisena matemaattisena älynä, sitten puolalainen rouva Curie, joka keksi radiumin. Edelleen kieltentutkija professori Elise Richter, professori Lydia Rabinovitch-Kampner, joka johtaa erästä bakteriologista laitosta Moabitissa, puolalainen tutkija Rosa Luxembourg, joka suuren tunteellisuutensa ohessa oli niin etevä Marxin opin tuntija, että Franz Mehring pyysi häntä kirjoittamaan julkaisemassaan Marxin elämäkerrassa hieman vaikeasti ymmärrettävistä Marxin »Kapitalin» toisesta ja kolmannelta osalta selostuksen. Tähän tulee vielä kirjallisuuden ja taiteen alalla semmoiset valot kuin Ellen Key, Selma Lagerlöf, Eleonore Duse ja Sarah Bernhard y.m.

Hämeenlinnassa syyskuulla 1929.

NAIDUN NAISEN ANSIOTYÖSTÄ.

Karl Marx, jota Tanskan nykyisin suurin filosofi Harald Höffding, minun ja muitten läsnäollessa kutsui ensimmäisen luokan neroksi, asettuen itse vain toiselle tahti kolmannelle sijalle, kirjoittaa »Kommunistisessa Manifestissa» vv. 1847—48 seuraavasti: »Perheen hävittäminen! Jyrkimmätkin joutuvat suutuksiin tästä kommunistien hävittömästä aikeesta! Mihin perustuu nykyinen, porvarillinen perhe? Pääomaan, yksi-

tyisomaisuuteen. Täydelleen kehittyneenä on se ole-massa ainoastaan porvaristoa varten; mutta täyden-nyksen se saapi köyhälistön pakollisesta perheettö-myydestä ja ylellisestä haureudesta.

Porvarillinen perhe häviää tietysti samalla kuin sen täydennys ja kumpikin pääoman hävitessä». Olkoon, että nykyään näissä väitteissä on hieman liiallisuutta, niin se kuitenkin varmasti pitää paikkansa siinä, että porvaristo nojautuen kapitalismiin, hävittää perheen suunnattomin suurissa köyhälistön piireissä. On kyllä kaunista lukea J. V. Snellmannin ja muiden porvari-kauniit esitykset perheen pyhydestä; mutta me tie-dämme vallan hyvin, että ne etupäässä kohdistuvat porvarilliseen perheeseen.

Ja yhtä hyvin me tiedämme, että muinaisuudessa oli kaksi yhteiskunnallista pääluokkaa, vapaat ja orjat ja että keskiaikana, feodalismien aikakaudella orjuus muuttui maaorjuudeksi, orjat olivat muka persoonalli-sesti vapaita, mutta »glaebae adscripti» t.s. paikkaansa sidotut. Mutta herran valta maaorjansa suhteen oli sit-tenkin melkein rajaton ja vielä suurempi orjattariinsa katsoen, m.m. hänellä oli oikeus käyttää »ius primae noctis», s.o. maata ensimmäisen yön naidun orjattaren kanssa. Nykyinen rutivanhoillisuus tahtoo joka maas-sa pysytellä yhteiskunnalliset olot pääasiallisesti sa-malla paikalla ja leimaa yhteiskunnan uudistajat val-tiojärjestyksen rikkojiksi, hyvin monasti »kapinalli-siksi», mutta itse he kumoavat omat väitteensä jo sillä yksinkertaisella tosiasialla, että he Ranskan suuressa vallankumouksessa panivat koko feodalismien nurin ja anastivat vallan. Ja siitä saakka alkoi porvarillinen teollisuus kukoistaa ja rehoittaa.

Tämän porvarillisen teollisuuden suojassa ja samal-la sen vastakohtanakin heräsivät vähitellen maailman naisetkin unestaan ja pyrkivät suurempaan itsenäisyy-teen kuin heillä siihen asti oli ollut; todennäköisten arviolaskujen mukaan, on nykyään n. 30—40 % nai-sia ansiotyössä. Miehet sekä porvarilliset että prole-

tarisetkin äkkäsivät kohta, että tämä naisten pyrkimys oli ristiriidassa heidän etujensa kanssa ja tulisi riistämään heiltä osan leivästä ja ansiosta, jota he siihen asti olivat pitäneet yksinoikeutenaan. Tämä vastustus alkoi n. 50 vuotta sitten, mutta edistys kulkee kulkuaan ja vastustus on aikojen kuluessa vähenemistään vähentynyt ja nykyään puhuvat vanhoillisetkin valtiomiehet rohkeimpien naistaistelijain patsaitten edessä. Kaikissa kulttuurimaissa kasvaa naisten lukumäärä enimmin Ranskassa ja Saksassa. Edellisessä maassa on 20 vuodessa näitten luku kasvanut 1,800,000:lla ja tästä luvusta oli taas 77 % naimisissa olevia tahi olleita naisia. Suuri osa näistä naisista ovat kotityöntekijöitä tahi »itsenäisten» pikkuliikkeitten omistajia, mutta nämä ovat suuresti vähenemässä: tehtaat nielevät heidät, yksityiset liikkeet eivät voi kestää kilpailua tehtaitten kanssa. — Saksassa oli jotenkin samaan aikaan kuin Ranskassa vv. 1921—25 12,550,000 Saksan koko naisväestä ansiotyössä; näistä oli 4,700,000 naimisissa olevia tahi olleita ja viimeksimainittujen lukumäärä on paljo nopeammassa tahdissa kasvamassa kuin ansiotyössä olevien. Itsenäisesti toimivien naisten lukumäärä teollisuudessa on Saksassa vähentymässä, mutta kaupassa hieman kasvamassa, ainakin toistaiseksi. — Englannissa oli samaan aikaan, eli v. 1921, 5 miljoonaa naista ansiotyössä ja näistä oli 22 % naimisissa olevia tahi olleita; enemmän kuin kolmasosa viimeksimainituista ovat teollisuuden palveluksessa, sillä Englannissa on suhteellisesti hyvin vähän itsenäisiä eli kotityöntekijöitä. Tässäkin maassa on naisten ansiotyö suuresti kasvanut, esim. vuodesta 1881 vuoteen 1926 Englannin metalliteollisuudessa 340 % :lla. — Yhdysvalloissa oli v. 1920 kaikissa ansiotöissä 8,549,511 naista ja kasvu näyttää nousevan nopeasti, sillä v. 1910 oli naisia 8,075,772 ja naitujen naisten lukumäärä ansiotyössä on nykyään lähes 2,000,000, mutta v. 1890 oli niitä ainoastaan 515,000. V. 1920 oli joka 11:s, nykyään joka 4:s naimisissa. Amerikan

tilasto ei ota lukuun leskiä ja eronneita naisia. Teollisuudessa kasvoi naisten lukumäärä vv. 1910—20 ai-noastaan 7 % :lla, mutta naitujen naisten 41 % :lla. *)

Mitkä ovat olleet syyt tähän naisten ansiotyön suureen kasvamiseen? Yksi syy on tietysti se, etteivät enää Euroopassa kaikki naiset pääse perhettä rakentamaan, koska Euroopan kaikissa maissa on enemmän naisia kuin miehiä, ainoastaan Pohjois-Amerikassa on suhde päinvastainen. Toinen syy on se, että sodat, vallankumoukset ja lakot ovat nielleet paljon enemmän miehiä kuoleman kitaan kuin naisia. Kolmas syy on vielä se, etteivät naiset enää tahdo pysyä riippuvaisessa taloudellisessa asemassa, vaan pyrkivät tässä suhteessa suurempaan itsenäisyyteen. Mutta varmasti on pääsyy siinä, etteivät aviomiesten palkat mitenkään riitä perheen elättämiseen, ainakin varsinaisessa köyhälistössä. Viimemainituissa piireissä täytyy siis naiseen naisen yleensä ansaita neljännes tahi kolmannes miehen palkasta elättääkseen perhettä. Vieläpä Pohjois-Amerikassakin, jossa palkat yleensä ovat korkeat, täytyy vaimon hankkia lisätuloja, koska »the standard of life» on korkea ja suurkaupungeissa vaaditaan 5 hengen perhettä varten kaikkein vähimmäistuloon tarpeisiin 1,100—1,400 dollaria vuodessa (1 dollari = n 40 Smk.). Vaimon täytyy sentakia työllään ulkopuolella kotia hankkia lisätuloja. On siis selvää, että nykyisessä yhteiskunnassa kapitalismi köyhälistön piireissä hävittää avioliiton, eikä sosialismi, joka juuri kapitalismin poistamisella koettaa sen pelastaa, jos suinkin mahdollista. Sen ymmärtää jokainen, joka tajuaa, että on melkein mahdotonta yhdistää tehtaan naisen, perheen taloudenhoitajan ja äidin, kasvattajan tehtävät yhteen ja samaan naiseen, ellei se tapahdu naisen usein täydellisellä rappeutumisi-

---

*) Suomessa on kehitys tietääkseni ollut suhteellisesti sama, mutta syrjäisellä seudulla ollen ei minulla ole riittäviä todistuskappaleita.

sella. Mutta tästä naisen pakosta ruveta miehen kilpailijaksi ansiotyössä on se seuraus, että n.s. reservi-armeija kasvaa kasvamistaan, mikä antaa aiheita kapitalisteille polkea työpalkkoja siten, että naisille annetaan helpommat työt huonommilla palkoilla, ainakin toistaiseksi, kunnes pakkotoimenpiteillä, ellei muuten, ole saatu toimeen »sama palkka samasta työstä, huolimatta sukupuolesta». Yllämainittu kehitys on monenlaisilla kokeilla ja tutkimuksilla toteennäytetty; mutta niiden esittäminen täällä veisi liian pitkälle. Selvää on, että nainen kyllä on sukupuolioletto, kuten mieskin, mutta ei mikään synnytyskoneisto yksinomaan; sentakia on yhä äänekkäämmin ruvettu vaatimaan lapsirikkauden rajoittamista joko uusmalttu-sialistisella tavalla tahi muuten, jos lasten lukumäärä uhkaa liiaksi rasittaa äitiä (Bellmanin äidillä oli 24 lasta!), tahi estää lasten kasvatusta kunnollisiksi kansalaisiksi. Samassa tarkoituksessa vaativat sosialidemokraattiset naiset Linzin kokouksessa v. 1926 synnytysten rajoittamista ja ehkäisykeinojen käyttämistä, vieläpä rankaisematonta abortivia ja tämän lisäksi uudistuksia kotitalouden alalla. Ja myöntää täytyy, että nykyiset nuoret naiset köyhälistönkin piireissä ovat sangen tietämättömiä, mitenkä taloutta hoidetaan ja sentakia on ilolla tervehdittävä niitä kurssuja, joita (kuten meilläkin, ainakin paikoittain) järjestetään kansakoulun ylimmän luokan yhteyteen tahi muuten oppikursseina taloudenhoidossa ja ruuanlaitossa. Tämmöinen toimenpide varmasti helpoittaisi suuressa määrässä nuoren työläisperheen toimeentuloa. Kun viimeinen maailmansota loppui v. 1918 ja porvaristo pelkäsi, että yltynyt kurjuus saattaisi köyhälistön raivoon niin Washingtonissa ryhdyttiin v. 1919 ehdottamaan sosialisia uudistuksia monella eri alalla, esim. 8-tuntinen työpäivä, naisen yötyön poistaminen, synnyttäjän levonaika ennen ja jälkeen synnytystä y.m.; mutta vaikka näitä sosialisia asioita on jauhettu ja osaksi päätettykin Albert Thomasen osastossa Gene-

vessä, on niitä ainoastaan muutamissa valtioissa hyväksytty, joko siitä syystä, että muutamat valtiot eivät ole luulleet voivansa mennä niin pitkälle tahi siitä syystä, että porvaristo jo on toipunut säikähdyksestään, eikä edes *tahdo* hyväksyä niistä mitään tahi sangen vähän. Synnyttäjän lepoajan rajoittamisen kuudeksi viikoksi synnyttämisen jälkeen ja (lääkärin todistuksella) kuudeksi viikoksi ennen sitä ovat ainoastaan 11 valtiota hyväksyneet (yksi ainoa suurvalta, Saksa; meillähän on vaan neljä viikkoa kummassakin tapauksessa, ilman korvausta, mikä korvaus ehdotettiin Washingtonissa). Washingtonin ehdotus naisten yötyön poistamisesta on hyväksytty 22 valtiossa m.m. Ranska, Isobritannia, Italia, Itävalta, Sveitsi ja Unkari sekä Intia. 8-tuntisesta työpäivästä kestää myöskin vielä riitaa, vaikka se arvattavasti lähimmässä tulevaisuudessa kaikkialla läpäisee. Sitäpaitse osoittaa kokemus Englannista v. 1847 ja Ranskasta v. 1900, että jos se säädettäisiin ainoastaan naisille, niin se pakostakin ja itsestään ulottuisi miehillekin, ainakin niissä liikkeissä, joissa on paljon naisiakin työssä.

Lopuksi tahdon mainita, että eri maissa on yhdistyksiä äitiyden turvaamiseksi ja tahdon tässä erikoisesti mainita saksalaisen yhdistyksen »Bund für Mutterschutz und Sexualreform», eli liiton äitiyden turvaamiseksi ja uutta sukupuolimoraalia varten, jonka liiton etunenässä seisoo urhokas, kaikesta loanheitosta välittämätön nainen, tohtori Helene Stöcker, joka vuoden 1929 loppupuolella täytti 60 vuotta ja sen johdosta sai kaikista maanääristä n. neljäsataa onnentoivotusta hyvinkin huomattavilta ja oppineilta henkilöiltä entisen loanheiton asemesta (minullakin oli kunnia saada kiitokset onnentoivotuksestani). Hän toimittaa ansiokasta aikakauslehteä nimeltä »Die neue Generation», joka viime vuonna täytti 25 vuotta ja joka myöskin rohkeasti saarnaa uutta teeskentelemätöntä sukupuolisiveyttä.

SURSUM CORDA. EXCELSIOR!

YLENTÄKÄÄ MIELENNE! KORKEAMMALLE!

Mielihyvällä katson taakseni kuluneeseen elämäni. Kärsimyksistä huolimatta olen suuresti iloinen siitä, että sain työskennellä ihmiskunnan suuren aatteen syväksi, kansani syvien rivien onnistuttamiseksi. Olen vanha, menen kohta hautaan, mutta se suuri aate, jonka edestä olen elänyt, se ei kuole milloinkaan.

Miehuuteni parhaimmista päivistä saakka toimin työväestön hyväksi, sen onnen kohottamiseksi. Viime vuosisadan loppupuolella kuljimme aina eteenpäin. Ponnistuksia vaadittiin, mutta me voitimme. Turun kokous v. 1899 oli merkkipäivä koko liikkeessämme. Se oli puhtaasti *vallankumouksellinen* teko helmikuun manifestin jälkeen. Sillä kaikki vallankumoukset eivät ole verisiä. Vilhelm Oranialaisen Englannissa ja kolmannen säädyn julistus kansan todelliseksi edustajaksi Ranskan suuressa vallankumouksessa olivat m. m. semmoisia; yleisen äänioikeuden toimeenpano työväestön kautta samoin. Ja me kuljemme yhä edelleen tätä vallankumouksellista tietä. Vastukset poistetaan. Niitä kyllä tulee olemaan. Beati possidentes: the upper ten thousand'ia (rikkaitten harvalukuista joukkoa) ei saisi häiritä, mutta heitä häiritään sittenkin.

He turvautuvat kyllä diktatuureihin ja edelleenkin aseitten käyttöön, mutta se on väliaikaista ja ohimenevää. Mitä me sosialistit välitämme Mussolinista, joka äsken kerskasi sillä, että hänen oli onnistunut sovittaa työnantajat ja työntekijät -- vesi ja tuli, Primo de Riverasta, joka niinikään äsken ryhtyi lujittamaan kuningasvaltaa, s.o. vanhoillisuutta Espanjassa, tahi Voldeparasesta, joka luulee voivansa peloittaa määrämällä kuolemanrangaistuksen hallitusvallan vastaisten

julkaisujen levittämisestä y.m. Voi houkkioita, jotka arvelevat saavansa edistyksen tukahdutetuksi asevoimalla, kun itse »suuri» Napoleon väitti suoraan, etteivät aseet sitä voi tehdä, sillä »kulttuuri» yksin vie ihmiskuntaa eteenpäin. Kaikki vanhoillisuuden vaikutusvaltaiset toimet ovat vain *kuolemankamppailua*, joka näyttää elämältä; sillä kansojen syvät rivit yhä voimistuvat ja vievät vihdoin aatteensa lopulliseen koittoon.

Katson näet *mitä suurimmalla luottamuksella* tulevaisuuteen. Mitä me, sosialistit, olemmekaan saavuttaneet muutamissa kymmenissä vuosissa! Turun kokouksen laatima puolueohjelma on suurimmaksi osaksi saavutettu!

Ja kaikkialla, sivistysmaissa (johon ei Venäjä suinkaan kuulu) kuljetaan sosialidemokraattista uraa yhä selvemmin hurjastelijoista huolimatta. Se on suorastaan houkkio, joka luulee, että sivistysmaissa muu edistyspuolue kuin sosialidemokraatit pääsisi ohjaksiin.

Me saammekin jotenkin varmaan nähdä uuden maailmansodan, — katsokaa esim. Amerikan lentokoneitten lisäämistä. Mutta aivan selvää on, että sen johdosta syntyneet vallankumoukset eri maissa eivät saattaisi esim. kommunistisia aineksia valtaan — niitä aineksia, jotka kaikkialla, paitsi Venäjällä ja jossakin sen alaisissa naapurimaissa, yhä vähenevät.

Ja vielä hullumpaa on uskoa, että kukistuneen sisäisen kapinan jälkeen, olkoon se sitten Suomessa, Unkarissa tai Baijerissa, samanlainen johto ainakaan hyvin pitkiin aikoihin, luultavasti ei milloinkaan, pääsisi kansan oloja ohjaamaan. Sen uskovat vain kunkin asianomaisen kansan kypsymättömät ainekset utukuvina.

Se perustus, jonka sosialidemokraattiset ainekset Turun kokouksessa 30 vuotta sitten laskivat Suomen työväenpuolueen toiminnalle, tulee varmasti olemaan edelleenkin *pysyväinen*. Se oli sanan parhaimmassa

merkityksessä vallankumouksellinen ja sitä meidän tulee kulkea eteenpäin; ottaa mitä voimme saada, mutta ei rakentaa tuulentupia, jotka eivät vie minkäänlaisiin tuloksiin, vaan ainoastaan tyhjään sanapieksäntään ja yhtä demagogisiin yllytyksiin.

Yksi seikka, hyvinkin tärkeä, on vielä mainittava. Marxin opin mukaan kulkee maailma eli ihmiskunnan kehitys ainakin pääasiallisesti taloudellisten lakien mukaista. Kaikki muu on tämän taloudellisen perustuksen yläpuolella kehittyvää ja siitä riippuva yllirakennus. Marxin oppia on siitä syystä sanottu fatalistiseksi. Peräti väärin. Se on, kuten kaikki muu, lainmukainen, mutta ihmisten kehityksen kautta kehityksen alainen. Mutta ihmisten täytyy se käsittää ja toimia sen mukaisesti. Siten kehittää ihminen ja kansanluokat ihmiskunnan onnea ja menestystä.

Mutta tähän tulee vielä yksi seikka. Ihmisen täytyy innolla ja antaumuksella koettaa toteuttaa, mitä hän on käsittänyt. Ja minusta näyttää siltä kuin tämä innostus olisi lamautumassa, varsinkin nuorisossa, jonka keskuudessa tanssi ja taas tanssi sekä juominit ovat aivan valtavassa asemassa. Kaikkien, myös nuorison, tulee *ymmärtää* kansanluokkansa ja ihmiskunnan tehtävät ja *innolla* suorittaa ne. Silloin on tulevaisuutemme valoisa, silloin pääsemme *vihdoin* ponnistusten kautta suureen ja korkeaan päämääräämme. Silloin toteutamme lopullisesti sen, mistä »ura uusi auki» Turun kuuluisassa, perustavassa kokouksessa, jonka Taavi Tainio kerran katsoi suureksi merkkipäiväksi Suomen kansan historiassa.

12. 7. 1929.

SPENGLER JA SOMBART.

KAKSI TAANTUMUKSEN PROFEETTA.

Ohimenevä, satunnainen taantumus on synnyttänyt omia profeettojaan. Näiden joukossa on Oswald *Spenglerillä* erikoinen sijansa. Hän on julkaissut kaksiosaisen, paksun teoksen »*Länsimaitten häviö*» (*Der Untergang des Abendlandes*), jonka ensimmäinen osa ilmestyi v. 1918 ja jota v:een 1921 oli levinnyt jo 53,000 kappaletta. Tämä kirja on herättänyt suunnattoman suurta huomiota: sen sisältöä on käsitelty suuntaan ja toiseenkin paksuissa teoksissa, aikakauslehdissä ja myös sanomalehdistössä. Prof. E. Meyer — mainitakseni vain muutamia — on kirjoittanut yleensä sen puolesta, prof. E. Bernheim jyrkästi sitä vastaan ja vielä jyrkemmin suuri italialainen oppinut B. Croce, joka sanoo Spengleriä tyhjänpäiväiseksi kerskailijaksi. Toiselta puolen täytyy myöntää, että hänellä on suuri oppineisuus (hän oli erikoisesti matematiikko ja taidehistorioitsija) ja että hänen kirjoitustapansa on viehättävä, paikottain loistavakin, mutta toiselta puolen siinä on paljon sopimattomia ja harhaan johtavia vertauksia, epäselvyyksiä, kummallista sanankäyttöä, vieläpä aivan vääriä käsityksiä (esim. Faust-aatteesta).

Spengler on syntynyt 1880; hän oli ensin opettajana Hamburgissa ja asettui vihdoinkin Müncheniin, jonka vanhoillinen miljöö eli henkinen ympäristö epäilemättä, ainakin jossakin määrin, lienee vaikuttanut hänen vanhoillisten käsitystensä syntyyn. Mutta ylipäänsä on nähtävästi hänen mentaliteettiinsa (sielulliseen olemukseensa) ja hänen kirjansa suureen menestykseen vaikuttanut maailmansodan synnyttämä porvarillisten uurién pessimismi eli synkkä maailmankatsomus. Tässä suhteessa on kommunismin nykyään etevin teoretikko Buharin arvostellut häntä sangen sattuvasti. Spengler ei tosin myönnä suoraan, että hän olisi pessi-

misti, ainakaan oman maailmankatsomuksensa mukaan; peräti merkillistä on, että Edward Meyerin taipainen suuri tutkija sanoo suoraan, että hän »ehkä» katsoo tulevaisuuteen synkemmin («trüber») kuin itse Spengler. Aivan toinen mentaliteetti ja käsitys Spengleristä on voittajavaltioissa, esim. Englannissa, missä arvellaan, että *Nietzschen* mahtifilosofia («Der Wille zur Macht»); joka vastaa saksalaisten pöyhkeilevää sieluntilaa ranskalais-saksalaisen sodan jälkeen, on nyt saanut väistyä Spenglerin ja kumpp. alakuloisten tunteitten tieltä.

Spengler ei myönnä tapahtuneen mitään varsinaista edistystä ihmiskunnan kehityksessä, päinvastoin kuin esimerkiksi jo kuuluisa *Herder* väitti sanoessaan, että ihmiskunta edistyy humaniteetin eli ihmisyyden merkeissä. Historiastakin lausuu Spengler suoraan (II, 456), ettei »historiallisessa todellisuudessa ole mitään ihanteita, vaan yksistään tosiseikkoja; ei ole totuuksia, on ainoastaan tosiseikkoja»; historia on ainoastaan sattumusta ja sallimusta. Se olisi siis Spenglerin mukaan jokseenkin samaa, kuin mitä *Lessing* väitti sanoessaan, että historia on kokoelma satunnaisia tapahtumia, joilla ei ole tarkoitusta eikä keskinäistä yhteyttä. Spengler väittää edelleen, ettei »ole kysymys siitä, mitä historian tosiseikat itsessään ovat, vaan ainoastaan siitä, mitä niiden ilmenemiset merkitsevät, mihin ne viittaavat». Jos tahtoo ymmärtää historiaa, täytyy käyttää intuitiota, sisäistä näkemyskykyä, »jonka täytyy olla synnynnäistä»: siis jokseenkin samaa, mitä ranskalainen filosofi *Bergson* vaatii filosofiassa. Että tämä vie ehdottomasti mystisismiin, sielulliseen hämäreperäisyyteen, ja subjektivismiin, persoonalliseen käsityskantaan, sitä voi tuskin epäillä. Se on jonkinlaista eksperssionismia, eräänlaista symbolista käsityskantaa, joka taiteesta on jo haihtumassa ja epäilemättä haihtuu muualtakin.

Spengler väittää, että historiassa esiintyy ainoastaan eri kulttuureja, pääasiassa kahdeksan eri muo-

toa, jotka ovat syntyneet »äkkiä» esihistoriallisesta alkukulttuurista. Nämä kulttuurit muuttuvat aikojen kuluessa »sivilisatioiksi», kun materialistiset edut tunkeutuvat etualalle ja tekniikka pääsee voitolle. Spenglerin käsityksen mukaan teknillinen edistys ja teknilliset keksinnöt eivät merkitse kulttuuria, vaan ainoastaan sivilisatiota eli sivistystä. Niinpä oli esim. Muinais-Kreikassa kulttuuria, niin sanoaksemme korkeampaa sivistystä, mutta Roomassa se muuttui alemmaksi sivistykseksi eli sivilisatioksi, ja nykyaika on joutunut nyt samalle sivilisation kannalle. Tässä käsityksessä voi olla jonkinlaista perää, ainakin siinä mielessä, että tosismaterialistinen käsityskanta on kapitalismin kautta päässyt ihmiskunnassa liiaksi valalle; mutta tästä ei mitenkään seuraa, että ihmiskunta eli oikeammin Spenglerin »Länsimaat» olisivat tuomitut kuolemaan; tällainen käsitys voi syntyä ainoastaan kapitalistisissa aivoissa, joissa ei voi olla paljoakaan luottamusta tulevaisuuteen. Kulttuurissa vallitsee Spenglerin mukaan henki, sivilisatiossa järki. Tämä voi jossakin suhteessa olla oikea väite; mutta varmasti väärä on se väite, että kaikki nuo Spenglerin n.s. kulttuurit olisivat olleet toisistaan täysin riippumattomia ja että voitaisiin tehdä täysin selvä pesäero kulttuurin ja sivilisation välillä. Niin on esim. vallan selvää, että roomalaiset lainasivat muinaiskreikkalaisilta myös Spenglerin ilmeisiä kulttuuriaineita, että kreikkalaiset lainasivat taiteen alkeita egyptiläisiltä ja kirjaimensa, kaiken korkeimman sivistyksen perustuksen, foinikialaisilta, jotka saivat ne vuorostaan egyptiläisiltä. Ja nykyään on olemassa sellainen tieteellinen suunta, jonka mukaan egyptiläiset, ehkäpä kiinalaisetkin, olisivat lainanneet selviä kulttuuriaineita babyloonialaisilta, jotka varmasti saivat ne ainakin osaksi sumeerilaisilta. Ja yhtä varmaa on, että Kantin suurenmoinen kosmologinen selitys on kulkeutunut kansasta kansaan ja että barbisonisten suurenmoinen keksintö, plein air eli »ulkona

maalaaminen» oli (Spenglerin luonnottomasta selityksestä huolimatta) merkillinen kulttuurivoitto, joka on levinnyt kaikkiin kansoihin. Etevät historioitsijat, kuten mainitut Meyer ja Bernheim, eivät voikaan sen tähden hyväksyä tuota aatetta, että n.s. kulttuurit olisivat esiintyneet aivan toisistaan riippumattomina; mutta voi hyvin ymmärtää, että varsinkin shauvinistit eli härkäpatriootit mielellään takertuvat tällaiseen aatteeseen, vaikka esim. meillä on todistettu, että itse Kalevalassammekin on vieraita kuteita ja että Kullervo-episoodikin ulottuu aina Saxo Gramaticukseen asti.

Yhtä vähän suostuvat etevät historioitsijat hyväksymään Spenglerin ajatuksia analogioista eli historiallisten tapahtumien ja ajanjaksojen uudistumisista jokseenkin yhtäläisinä kuin aikaisemmat ovat olleet. Vaikka Spengler Meyerin suureksi hämmästykseksi väittää, että myös matematiikka on eri kulttuureissa kehittynyt aivan itsestään — muistettakoon toiselta puolen ainoastaan Eukliidesta ja kaldealaisten 360-asteista ympyrää, niin hän toisaalta empimättä vertaa Rooman tasavaltaa ja sen keisarivallan kehitystä häviöön saakka eurooppalais-amerikkalaisen maailman kohtaloon 19. ja 20. vuosisadalla! Hän ei myöskään häikäile vertailemasta ensimmäisen ja kolmannen Napoleonin toimintaa ja sen seurauksia nykyisen Euroopan tulevalle kohtalolle! Hän julistaa suoraan: »Keino elävien muotojen ymmärtämiseen on analogia». Tällaisesta vertailusta syntyy hänen teoksessaan »yhdenaikaisuuksia» tapahtumien ja henkilöiden välillä, jotka ajassa ovat hyvin kaukana toisistaan, mutta edustavat muka samaa kehitysastetta, «että toisen sisäistä rakennetta vastaa täydelleen toisen rakenne, että samalla vertailuasteella olevat toiminnot ovat saman sielullisen periaatteen yhtäläisiä ilmenemismuotoja». Spenglerin käsityksen mukaan perustuu siis koko historian opetus tällaisiin eri aikakausien yhtäläisyyksiin, vaikka toiset historioitsijat

ovat jo aikoja sitten yleensä tulleet siihen johtopäätökseen, ettei historia juuri tässä suhteessa ole mikään »magistra vitae», ettei historia milloinkaan edes suurin piirtein toistu, koska ihmiselämä luonnonvoimain, keksintöjen ja muitten olosuhteitten vaikutuksesta aina on suurtenkin muutosten alaisena ja historia siten ainoastaan rajoitetussa määrässä kelpaa ihmiselämän nykyiseksi ohjaajaksi.

Spengler astelee useampia nykyajan kulttuurivirtauksia vastaan — ja poikkeuksetta taantumukselliseen suuntaan. Niinpä hän esim. jyrkästi hylkää darwinismin ja sanoo, että Häckel olisi muokannut sen »poroporvareille» sopivaan muotoon; hän hylkää niinkään Lyellin suurenmoiset geologiset tutkimukset ja tahtoo palata takaisin Cuvierin katastrofiteoriaan (II, 35). Niinkään hän hylkää monismin, joka asettaa tieteellisen tutkimuksen uskonnollisten haaveilujen yläpuolelle ja jonka etevin edustaja on maailmankuulu W. Ostwald. Toiselta puolen hän on sotien kannattaja ja väittää, että sota on »kaikkien suurten tapahtumien luoja», ja hän ennustaa, että aina 50 vuoden perästä tulee suuri sota. Tällöinen ennustelu on tietysti naurettavaa, mutta siitähän ilmenee selvästi profetta matemaattisessa puvussa. Spengler kannattaa tosin jonkinlaista uskontoa, jonka sisällyksestä on kuitenkin vaikea saada oikein selvää. Mutta ainakin hän sanoo Buddahaa ja Konfutsea »puhtaaksi poroporvariksi». Kristukseen nähden hän on paljon varovaisempi, mutta kieltää suoraan, että tämä olisi ollut etupäässä joku siveellisyyden apostoli; siksi sanovat häntä ainoastaan »valistuneet poroporvarit». Spenglerin käsityksen mukaan ovat aatelisto ja papisto aina johtavat ainekset yhteiskunnassa, varsinkin edellinen. »Aatelisto», sanoo Spengler, »on varsinainen sääty, veren ja rodun kokonaisuus, olemuksen virtaus kaikkein korkeinmassa muodossa.» Tämähän on oikeastaan palaamista Platonin sotilassäädyn ihailmiseen. Sitä vastoin on Spenglerin käsityksen

mukaan neljäs sääty eli pääasiallisesti työväestö aina »kulttuuriton»; sosialidemokraatit, kommunistit ja anarkistit ovat kaikki ihansiä, jotka tahtovat murtaa ovia ja pääkalloja. Tietysti Spengler myöskin hylkää taloudellisen eli »materialistisen» historiankäsityksen, joka on sosialismin pääperusteita. Muuten on surullista todeta, kuinka pintapuolisesti hän on syventynyt koko sosialismin oppiin: hän esim. väittää, että Marx olisi älyllisen työn suoranainen vastustaja.

Tietysti tahtoo Spengler ainakin nimeksi jonkinlaisia uudistuksia, mutta nämä uudistukset olisi aikaansaattava hieman eriskummallisella tavalla. Niiden pitäisi tapahtua vahvan hallituksen toimesta, jonkin, uuden, itsetietoisin hallitsijan kautta. Johtuu mieleen Guglielmo Ferreron väite, että Rooman maailmanvalta kukistui sentakia, ettei ollut kyllin vahvoja hallitsijoita: Spenglerin käsityksen mukaan on meidän aikakautemme »siirtyminen Napoleonista caesarismiin, yleinen kehitysaste, joka käsittää ainakin kaksi vuosisataa ja joka kaikissa kulttuureissa on toteennäytettävissä». Ruotsalainen Erik Gustav Geijer on lausunut, että Ruotsin historia muka olisi vain sen kuninkaitten historiaa, mutta Spengler tarkoittaa paljoa enemmän, joskaan edes Geijerin lausuntoa ei enää monissa piireissä hyväksytä.

Muuten on merkillistä, että kymmenen vuoden kuluessa tasavaltojen luku on suunnattomasti kasvanut, sillä Europassa oli v. 1914 21 monarkiaa ja 5 tasavaltaa, mutta v. 1924 14 monarkiaa ja 21 tasavaltaa. Keisarit, nuo »vahvat» hallitsijat, ovat Europasta tyystin hävinneet, ja näyttää hyvin epävarmalta, voiko edes vahvaksi ylistetty valtiomies Mussolini saada Italian kuninkaasta keisaria. Spenglerin mielestä tulee jonkin vähemmistön aina hallita. Sen etunäissä ovat muka hallitsijat ja »suuret» valtiomiehet. Näidenkin ohjeena on Spenglerin käsityksen mukaan jonkinlainen intuitio: »synnynnäinen valtiomies on aina oikean ja väärän toisella puolen», kuten Speng-

ler sanoo tavallaan Nietzscheä jäljitellen. Olikohan tämän määritelmän mukaan Bismarck suuri valtiomies, jota Saksan taantumukselliset jumaloivat?

Spenglerin taantumuksellinen ajattelutapa ilmenee edelleen erinomaisen selvästi, kun hän profeteeraa ja arvostelee Venäjän oloja. Spengler tuomitsee jyrkästi Pietari I:n ja Aleksanteri I:n toimenpiteitä, koska he pilasivat Venäjän luonnollisen kehityksen eräänlaisella »pseudomorfoosilla»: »Moskova on pyhä, Pietari on saatana»; Tolstoi on »bolshevismin isä. »Tolstoin kristillisuus oli erehdys. Hän puhui Kristuksesta ja tarkoitti Marxia.» Sitävastoin Spengler ihailee Dostojevskia. »Dostojevskin kristillisyydelle kuuluu lähin vuosituhat», ja siinä hän, Spengler, on saanut kannattajia samanlaisista piireistä, joille Dostojevski on Venäjän suurin runoilija. Kukaan ei kiellä, että Dostojevski oli suuri psykologinen kirjailija. Mutta oliko hän sitä, mitä Spengler tarkoittaa, siitä voidaan olla aivan toista mieltä. Nikolai I koetti, kuten tunnettua, kukistettuaan dekabristien yrityksen perustuslaillisen hallitusmuodon aikaansaamiseksi puhdistaa Venäjän tuosta »pseudomorfoosista». Venäläisen sivistyksen tarkoituksiksi hän määräsi kreikkalais-katolisen uskonnon ja monarkkisen ajatussuunnan kehittämisen sekä rakkauden omaan kansallisuuteen, ja hän loi sillä perustuksen tunnetulle slavofiiliselle liikkeelle, jota Spengler ilmeisesti kannattaa. Spengleriä on siis pidettävä poliittisesti Suomen erikoisena ystäväenä, ja kannatti tosiaan kutsua hänet tänne pitämään esitelmää sivistyneistön valiojoukkioille! Nykyään on Spenglerin mukaan hengen ja persoonallisuuden ylimysvaltaisen kehittämisen sijaan tullut yhä kasvava demokraattinen pintapuolisuus, joka ilmenee »yleissivistyksessä». Me voimme tästä nähdä, että Spengler ei ole edes »yleissivistyksen» kannattaja, vaan että sekin olisi säilytettävä ylimysvaltaisena monopoolina.

Samantapaisia taantumuksellisia oireita on viime

vuosina ilmennyt monella eri alalla, kuten esim. münsteriläisen professori Max *Ettlingerin* käsitykset kasvatustieteestä hänen kirjassaan »Die philosophischen Zusammenhänge in der Pädagogik» (Vierte Jahresschrift für wissenschaftliche Pädagogik, 1925).

Viktor *Rydberg* ja myös muut jalot henget ovat pelänneet, että Länsimaat kerran joutuisivat alakynteen keltaisen rodun rinnalla, mutta tämä pelko perustuu ennen kaikkea taloudellisiin edellytyksiin ja on epäilemättä yhtä aiheeton kuin Spenglerinkin, sillä sosialismi, joka Länsimaissa on paljon kehittyneempi kuin keltaisen rodun keskuudessa, tulee kyllä pitämään huolen siitä, etteivät Länsimaat joudu häviöön. Jos Länsimaiden häviöllä tarkoitettaisiin kapitalistisen järjestelmän häviötä, niin silloin Spenglerin ennustus olisi kylläkin oikea.

Toinen taantumuksen edustaja on professori Werner *Sombart*. Hänen teoksensa »Sosialismi ja sosialinen liike» on meilläkin käännöksenä hyvin tunnettu. Vielä 7:ssä painoksessa, joka ilmestyi v. 1919, ei hänen käsitystään sosialismista voi sanoa taantumukselliseksi, ja hän puhuu useissa paikoissa kunnioittavastikin varsinaisen sosialismin perustajasta Marxista (esim. 5 pain. siv. 55 ja 61: »Marxin tavattoman suuresta merkityksestä nykyiselle yhteiskunnalliselle liikkeelle»). S. myöntää kirjansa edellisissä painoksissa, ettei sosialismi sulje pois siveellisiä ja ihanteellisia käsitteitä; että »historiallinen materialismi» eli oikeammin taloudellinen historiankäsitys on toista kuin filosofinen materialismi; ettei sosialismi ehdottomasti ole uskonnon vihollinen; ettei se vastusta isänmaallisuutta; ettei tarvitse tuomita luokkataistelun aatetta, jota jo monet porvarillisetkin kirjailijat, kuten Guizot ja Thierry, pitävät luonnollisena. (Vert. siv. 59 ja 62: »ettei siellä, missä on kysymys erään luokan kuten köyhälistön vapauttamisesta, voi asettaa kapitalistiluokan etuja vastaan tuota iankaikkista rakkautta».) Tähän käsitykseen liitti Marx sen toisen suuren

keksintönsä, että köyhälistö tulee yksin suorittamaan tämän vapautustelun; sosialismin periaatteisiin kuuluu selvästi Marxin toinen suuri pääperuste, tuotannon välineitten ottaminen yhteiskunnan huostaan (vert. s. 63). Ja hän, Sombart, myöntää, että »varmasti ne perusteet, joille sosialismi rakentuu, aina jäävät niiksi, joille Marx ne on asettanut: sosialismin tulee aina perustua realistis-historialliselle pohjalle».

Kaiken tämän tunnustuksen ohella ei Sombart edellisissä painoksissaankaan hyväksynyt kaikkia Marxin ja sosialismin oppeja marxilaisessa hengessä. Päinvastoin hän hyväksyy ainoastaan n.s. keskittymisteorian, t.s. että kapitalistiset liikkeet tappavat pienet itsenäiset tuottajat, suuremmat liikkeet pienemmät, niin että vihdoin ainoastaan suuren suuret eli trustit jäävät jällelle. Toiseksi S. hyväksyy myös sosialisointusteorian, toisin sanoen, että kapitalistinen kehitys itsestään luo edellytykset sosialistiselle talousjärjestelmälle. Mutta hän ei hyväksy kasaantumisteoriaa eli että kapitalisti-magnaattien luku yhä vähenisi, eikä myöskään kurjistumisteoriaa, että köyhälistön tila aina huononisi, ja vihdoin, että alati uudistuvat taloudelliset pulat heittäisivät koko kapitalistisen järjestelmän kumoon.

Uudessa kirjassaan »Proletaarinen sosialismi», jonka kaksi nidosta käsittää n. 1,000 sivua, on melkein kaikki, esitystapakin siihen luettuna, käännetty nurin. Joku arvostelija on tämän johdosta sanonut Sombartia »renegaatiksi» eli luopioksi, ja hän ansaitseekin tämän nimen yhtä hyvin kuin Lloyd George ja muut samankaltaiset; voisipa häntä nyt jo hyvällä syyllä sanoa porvarilliseksi kirjailijaksi. Nyt väittää Sombart, että sosialismilta puuttuvat tarkoitukset ja ihanteet (Prol. sos. I, 302). Eikä sillä myöskään ole mitään uskontoa, eli kuten Sombart sanoo sanasta sanaan: »Uskonnolliseksi sanon sitä, joka uskoo Jumalaan ja ottaa tämän Jumal'uskon maallisen vaelluksensa ohjeeksi» (I, 117) ja »rakkaus perustuu lopullisesti yh-

teiseen rakkauteen Jumalaa kohtaan»; »oikean kristillisen rakkauden tilalle on sosialismi asettanut yleisen ihmisrakkauden»; »veli yhteiskunnassa» on astunut »veljen Jumalassa» sijaan. Ja »saksalainen olemus on sisimmältään uskonnollinen, missä se ilmenee täydellisenä ja puhtaana». Sosialismi on muka vain puhdasta järkeilyä, joka järjen avulla osoittaa, että sosialismin täytyy taloudellisten olojen kehittyessä ilman muuta toteutua. Tietysti Sombartin mielestä sosialismi on isänmaaton — huolimatta Bebelin, tuon suuren sosialistijohtajan lausunnosta, jonka hän esitti puhuessaan akateemiselle nuorisolle v. 1897 —; vieläpä S. väittää, että »kansan henki» on jonkinlainen »metafyysillinen (ainoastaan ajatuksellinen) olento». Itse hän on luonnollisesti hyvin suuri patriootti; hän puhuu eräässä toisessa teoksessaan (v. 1921) »meidän kunnollisesta, siivosta ja velvollisuudentuntoisesta kansastamme»; meneepä hän niinkin pitkälle, että lausuu erittäin tunteikkaasta ja hyvin oppineesta Rosa Luxemburgista, jonka vanhoilliset kavalasti murhasivat, mitenkä »germaanisuuteen» tunkeutuu tuo »verenhimoinen, myrkyllinen Luxemburg, jossa oli nelinkertaisia sairaaloisia oireita: hän oli nainen, ulkomaalainen, juutalainen ja rampa!» Sombart väittää myös, että sosialismi olisi anarkiaa, että se pyrkii valtiottomaan yhteiskuntaan, että sillä siis ei ole mitään oikeutta sanoa itseänsä demokraattiseksi (I, 285—288). Se ei ole mitään muuta kuin »vallankumouksellinen ihmeusko», ja vallankumous ei muka olekaan mitään muuta kuin yhteiskunnallinen sattuma (»soziologischer Zufall» II, 261). Luokkataistelu-teoriaa sanoo Sombart eräässä puheessaan »lokaviemäriksi» (Kloake), »johon henkinen saasta monta sukupolvea on vuotanut». Sosialismi ei merkitse mitään »edistystä»; Sombart valittaa sitäkin, että sosialismi on pannut tieteen uskonnon paikalle, minkä siirron, sivumennen sanoen, maailmankuulu tiedemies Ostwald ja suurin osa tiedemiehiä ovat tehneet. Sosialismi ei

Sombartin mielestä olekaan mitään muuta kuin satu kadotetusta ja takaisin valloitettavasta sosialismista (I, 317). Ja koko »sosialistinen liike on käynyt pitkäpiimäiseksi», lausuu Sombart eräässä toisessa v. 1921 julkaisemassaan teoksessa.

Selvää on, ettei tieteellisen sosialismin perustaja Marx voi nauttia edelläolevan esityksen mukaan enää mitään suosiota Sombartin julkaisuissa, jotka ovat ilmestyneet v:n 1919 jälkeen. Erikoisen ponnekkaasti huomauttaa Sombart, niinkuin se olisi vaikuttanut hänen elämäntyöhönsä, että Marx oli juutalainen (kuten myös Kristus, Lassalle y.m.). Sombart on näet muutenkin erikoinen juutalaisvihaaja, ja hän on julkaissut juutalaiskysymystä käsittelevän teoksenkin (»Die Juden»), josta kuuluisa taloustutkija Lujó Brentano on suoraan lausunut, että se on »kuriton kirja» ja »yksi surkuteltavimpia ilmiöitä saksalaisen tieteen alalla». Ja eräässä paikassa (II, 109) hän puhuu tämän juutalaishengen »sangen ikävästä tunkeutumisesta germaanilaiseen vereen»; sama »juutalaishenki» on niinkään vallalla koko Englannin ja suureksi osaksi Amerikan kansassa (minkä ajatuksen Sombart on laajemmin esittänyt eräässä toisessa ala-arvoisessa teoksessa: »Händler (kauppiaita) und Helden (sankareita)» *), Sombart väittää nyt, että Marx oli puhdas »hedonisti», jolle elämä eli eläminen oli kaikki ja joka muuten oli täynnä »vihaa ja vallanhimoa». Ei siis ole kumma, että Sombart panee myöskin Bakuninin, Blanquin ja Marxin samaan laskuun. Ja Marxin arvo-opista sanoo S., että se on vain eräs »ajatuskuva», vaikka ei vielä kukaan, ei edes Böhm-Bawerk, ole keksinyt yleisesti tunnustettua selitystä arvosta.

Sombart ei tahdo ymmärtää, että, vaikka sosialismi väittää sosialistisen kehityksen olevan välttämättömänä seurauksena historiallisista ja taloudellisista edel-

---

*) Kauppiailta Spengler tarkoittaa englantilaisia, sankareilla saksalaisia!

lytyksistä, tämän kehityksen suorittavat elävät ihmiset ja että heille tämä lopputulos voi olla sekä tarkoitusperänä että ihanteena. Sosialismilla on täten myös siveellinen pohja, eikä se siis ole vain puhdasta järkeä, vaan puhuu yhtä paljon ihmisen tunne-elämälle. Samoin ei Sombart ole tietävinään, ettei sosialismi ole uskontoa vastaan eikä myöskään sen puolesta. Yhtä vähän se hylkää isänmaallisuuden; se hylkää vain kiihkoisänmaallisuuden, joka ei sovi yhteen sosialismin kanssa. Luokkataistelun aate ei ole mikään lo-kaviemäri, vaan se on välttämätön, jotta päästäisiin uusiin oloihin, niinkuin aikaisemmin porvariston taistelu oli luokkataistelua aatelistöä ja papistoa vastaan. Jos jokin suunta tahtoo maailman ja ihmiskunnan edistystä, niin juuri sosialismi, ja tässä pyrinnössään se hakee mitä suurimmassa määrässä apua tieteeltä, jota se ei aseta uskonnon sijaan, vaan uskonnon yläpuolelle. Tuntuu siis melkein naurettavalta, kun Sombart leimaa Marxin hedonistiksi sekä vihan ja vallanhimon apostoliksi; vieläpä asettaa hänet Bakuninin, hänen ankarimman ja etevimmän vastustajansa, ja Blanquin rinnalle.

Epäilläään vahvasti, että Sombart on vaihtanut jyrkästi mielipiteitään päästäkseen kuuluisan Adolf Wagnerin oppituolille Berlinin yliopistoon, mikä onnistuikin etenkin hänen Englantia vastaan suunnatun teoksensa »Händler und Helden» kautta. Mutta sosialismi voi puolestaan nyt ikuisiksi ajoiksi sanoa professori Werner Sombartille jäähyväiset. Se tulee Spengleristä ja Sombartista huolimatta tekemään kaikkensa poistaakseen kurjuuden kansan syvistä riveistä ja siten avataksensa tien kaikkien ihmisten kaikenpuoliselle kehitykselle. Ja sen sisäinen voima on niin suuri, että aikojen kuluessa, satunnaisista taka-askeleista huolimatta, yhä suuremmat joukot yhtyvät siihen levittääkseen sen aatteita yhä laajempiin kerroksiin.

GEORG HERWEGH. SAKSAN SUURI VAPAUDENRUNOILIJJA.

Kun Saksa viime vuosisadan alkupuolella oli vapautunut Napoleonin ranskalaisesta ikeestä, lupasivat hallitsevat piirit perinpohjaisia parannuksia surkeasti mädänneisiin yhteiskunnallisiin oloihin. Mutta, kuten tavallisesti käy, pantiin ainoastaan muutamia toimeen ja rutivanhoillinen suunta pääsi yhä enemmän valtaan, sillä kansan syvät rivit eivät olleet vielä valveilla sitä estämässä. Yhteiskunnallisen vapauden harrastajain tyytymättömyys sen johdosta kasvamaan kasvoi ja tämän tyytymättömyyden etunenässä sitä tulkitsemassa kävi melkoinen joukko nuoria kirjailijoita, joiden harrastukset kyllä monessa suhteessa erosivat toisistaan, mutta joita kaikkia kuitenkin yhdisti sangen suuri tyytymättömyys oleviin oloihin. Näistä seisojia Georg Herwegh eturivissä.

Herwegh syntyi v. 1817 Stuttgartissa Etelä-Saksassa. Hän oli ravintoloitsijan poika, sangen hermoheikko. Äitinsä painostuksesta hän valmistautui papiksi. Mutta hänen uppiskainen, sanokaamme vallankumouksellinen luonteensa näyttäytyi kohta ja tottelemattomuutena esimiehiään ja varsinkin upseereita vastaan hänen täytyi paeta suhteellisesti vapaamieliseen Sveitsiin, jossa hän v. 1841 julkaisi ensimmäisen runokokoelmansa: »Elävän runot», joka herätti tava-
tonta huomiota ja ihastusta. Mutta hänen näin saavuttamansa maine sammui vähitellen, kun hän antoi viekotella itsensä käymään Preussin kuninkaan luona. Hellästi rakastavan vaimonsa kanssa asettui hän asumaan Pariisiin, jossa sitten helmikuun vallankumouksen aikana v. 1848 kokosi 6,000 saksalaista, niillä, muka vapauttaakseen kansansa saksalaisten vallanpitäjien tyranniudesta. Yritys luonnollisesti epäonnistui ja H. eli sitten Parisissa ja vihdoin Badenis-

sa, jossa kuoli v. 1875; mutta omasta pyynnöstään haudattiin hänet Sveitsin vapaaseen maahan.

Herwegh on epäilemättä runoilijana luettava ensiluokan riveihin. Hänen runonsa ovat muotonsa puolesta moitteettomia: ne muodostuivat Platenin klassillisessa koulussa ja sisältö on, kuten Mehring on huomauttanut, sangen monipuolista, vaikka silmiinpistävää on, että rakkausrunoja on sangen vähän (esim. sonetti ja pari runoa hänen morsiamelleen Emma Siegmundille). Hänellä oli tosin runollisesta kyvystään väliin hieman liiankin korkea käsitys, mutta tarvitsee vain lukea esim. hänen pitkä runonsa nuorena manalle menneen sosialismin esitaistelijan G. Büchnerin muistoksi, niin havaitsee, että täysipitoistakin on. Siinä sanotaan m.m.:

Hänen, min syttämät aatteet kuin timantit hohtaa,
ikuisuuteen viiltaavat tähtösen lailla.

Hänen, jonk' erheistä yön piti joukkoja johtaa
— noita — mi tietämättään ovat paljoa vailla.

Hänen nyt väsähtyneenä jo silmänsä vaipuu,
säteillen himmetessäänkin intoa, tulta —
tarvaista valoa, kunnes hän kuolohon haipuu,
haipuu kuin laulu — kuin sävel riutuva hiljaa,
ottain mukaansa unelmat, laulunsu parhaat,
jotka ei lauluna soineet; vaan unelmain viljaa,
aatteita tulvivat täynnä — kuin lähde, min partaat
kuivaksi jäävät, kun emonsa helmaan se juoksee.

Tästä otteesta voi tulla vakuutetuksi, että tässä on todellinen runoilijahenki edessämme. Hän sanookin itse eräässä laulussaan:

Mun ainut kultani on aamunkoi
ja kuutamoni on hopeani kaikki.
Lyön itse niistä kaikki rahani,
on koko rikkauteni lauluni.

H:n lauluissa kulkee aina runous ja tarkoitus (tendenssi) vieretysten. Ja päätendenssi H:n laulehmissa on *vapaus*. Hänen pääesikuvanansa oli Ranskan suuri runoilija Beranger (lue: Beransché), jolle hän on omistanut ihanan runon:

Mä seppelystä kauniimman nyt tahdon painaa
mun rakkaan Bérangernin valkohapsille.
jokainen vapaus sai tuutusukon hältä,
jokainen, kuni hautaan kulki, kyyneleet

ja tuo lemменkuumeinen englantilainen runoilija Schelley, jolle omisti sonetin:

Toivorikkain mielin laivaa johti,
suonet sykki ihmiskunnan vuoksi;
tyhmää orjaa, tyrannia kohti
vihastuissaan kosto niissä juoksi.
Isän kiroama, — ja naisen hemppu.
— Vihdoin tähti, meren kuohuun mennän. *)

Mutta Herwegin vapaudenlaulut uhkuvat enimmäkseen vallankumouksellista henkeä, vapautusta tuosta silloin vallitsevasta feodaalisesta ja papillisesta orjuudesta. Hän ei tahtonut olla satakieli, vaan leivonen, joka liitelee uljaasti aurinkoa kohti ja Heine kutsuukin häntä rautaiseksi leivoseksi (»Die eiserne Lerche«). Rohkeasti hän laulaa:

Ristit maasta ylös temmatkaa,
miekoiksi ne kaikki muuttakaa;
jumalatkin suovat anteeks' sen.
Miekill' omat pappins' myöskin on.
Viran pidätämme itse sen.

*) S. hukkuu Livornon ja Genuan välillä.

ja vielä:

Myrsky meitä ylös kohottaa, ei veltto rauhan työ:
ja ilo ihanin on surun taustaa vastaan.
Se hehkuu, kuni avaruuden tähtivyö...

sillä:

Yksi taisto täytyy täällä vielä olla vaan,
mutta se on meille pyhä sota;
taistelu tää ainut enää meillä päällä maan.
Voittakaamme vääryydeltä ote.

Ja hän laulaa Saksan nuorisolle:

Korkeat, ylpeät herrat, te ivaatte meitä,
luotatte kenties liiaksi kilpeen ja pukuun.
Hurjina juoksite hetkisen metsästysteitä,
toisena kuulutte ehken jo saalihin sukuun.
Tää iva, herrat, sai lauluni myrskynä soimaan,
vaan, jumaliste, en ensiksi huutanut taistoon;
huudon sen esille uusi toi maailman henki.

Ja vapauden, tuon hartaasti toivotun puolesta, täy-
tyy joskus kuollakin:

Vapauden koti on rannoilla Donin ja Beltin.
Saa juomansa meidänkin Reinvirrasta,
näät loisteen sen tähtien valosta.
Sit armastella kannattaa,
se missä majailee.
Jos elon sille uhraa,
vapauteen käypi tie.

Mutta vaikka Herwegh oli innokas vapaudenlaulaja
vallankumouksellisessa hengessä ja vaikka hän hy-
väksyi vallankumouksen vapauden saavuttamiseksi.
niin hän ei toivo vapautta ainoastaan ylemmille kan-
sanluokille, vaan vapautta on annettava kaikille, kan-

san alhaisillekin, sen alemmillekin kerroksille juuri näitten kerrosten kohottamiseksi; »kukkienkin siemen on mudan peitossa, mutta se on kansanvallan aurinko, joka nostattaa sen taimelle ja kehittää sen».

Herwegh laulaa innokkaasti sanankin vapauden puolesta useammissa runoissa, varsinkin Gutenbergin muistoksi:

Raudast' aseet, varustukset ovat kaikki teidän,
sana totuudenpa ompe sydämässä meidän,
miesten, jotka liittyy yhteen lumivyöryn tavoin.
Tyrannit on häuras huura — tie on heille avoin.
sensurilla sulkakynä, sillä ei voi liittää,
totuudella kotkan siivet, joilla sopii kiittää.

Mutta vapaudenlaulaja Herwegh ei suinkaan ollut mikään semmoisen vapauden puoltaja, joka vain käyttää fraaseja. Sängen ivallisesti hän puhuu tuosta surkeasti kuuluisasta Frankfurter parlamentista, jossa puhuttiin ja puhuttiin, mutta toimeen ei uskallettu ryhtyä:

Siinä oikeuden, valon taistelija!
Älä Saksan kansa heitä unhoita,
kun he itseänsä suosittelevat, —
heitä parlamenttiin heti valitse.

Erittäin koomillisesti vaikuttavat loppusäkeet eräässä v. 1848 kirjoitetussa runossa:

Jutellaan — jutellaan — parlamentissa jutellaan
ja löpötellään — löpötellään —
ei loppua milloinkaan.

Tässä on otettava huomioon, että italian kielessä *parlare* ja ranskan kielessä *parler* merkitsee puhua. Monelle nykyisellekin parlamentille sopisi Herwegin seuraavat säkeet:

He Frankfurtissa pyykkiä ahkeraan vatkuttaa,
 mutt' puhtaaks' eivät he sitä Mainissa saa;
 on kovin lujaan piintynyt ruhtinaitten saasta
 ja nokee neekerin eivät millään irti raasta.
 Ei professorein suuri viisaus niille mitään voi,
 on toisen lika lujass' — ja toisen luoja loi.
 Jutellaan — jutellaan — parlamentissa jutellaan —
 lörpötellään — lörpötellään —
 ei loppua milloinkaan.

Mutta välistä kaikuu Herweghin lauluissa surun ja
 kaipauksen tunteet, kun hän huomaa, että tuo hänen
 kaipaamansa vapaus ei ollutkaan niin helposti saavu-
 tettavissa. Kun hän Parisissa ollessaan näki, miten
 kaikki tuossa Louis Philippen (lue: Luit Filipp) ja
 Guizotin (lue: Gisoo) valtakunnassa hurjasti pyrki-
 vät haalimaan rikkauksia kokoon, unohtaen heinä-
 kuun vallankumouksen, niin hän v. 1848 huudahtaa:

En tahtois' kuolla kaupungissa tässä,
 miss' hautain päällä häitä tanssitaan.

Ja kun hänen omassa isänmaassaan taantumus re-
 henteli, niin hän laulaa ivallisesti:

Lepää sä vaan, sun auttais vastustusko?
 Jos kohta sulta ryöstettäisiin vapaus,
 niin jäähän sulle kristillinen usko.
 Ei muu niin makee kuni — unen sulous.

Mutta kaiken tämän ohessa H. oli syvästi isänmaal-
 linen mieleltään. Hänen runokokoelmassaan löytyy
 monta sängen kaunista isänmaallista laulua. Syvä
 tunne huokuu esim. hänen kauniissa runossaan »Koti-
 ikävä», joka saksaksi kuuluu:

Er ist so kalt, der fremde Sonnenschein;
 Ich möchte, ja, icht möcht' zu Hause sein!
 Die Schwalben seh ich schou im stillen Flug.

Die Häuser — nur das meine nicht — umschweben;
 Was wird dem Fremling er im Herbste geben?
 Vielleicht ein Kreuz und einen Totenschrein —
 Mich friert, mich friert! ich möcht zu Hause sein!

Ja toisessa runossa hän huudahtaa:

Oi isänmaa, sun poikas uskollinen
 sai katkerasti, katkerasti maksaa
 rakkautensa sinuun...

Mutta kaikesta isänmaallisuudestaan huolimatta ei H. suinkaan ollut mikään schovinisti. Bebel ja Liebknecht pistettiin Hubertsburgin linnaan schovinistien vaatimuksesta, kun vastustivat Elsas'in ja Lotringen'in anastamista selvänäköisyydessään aavistaen, mitä nyttemmin on toteutunut. Ja yhtä profeetallisesti laulaa Herwegh Saksan keisarikunnan perustamisen johdosta:

Yhdeksän yhdeksättä piirtyi luku
 unelman sai silloin Saksan suku,
 Unelmanko? etkö nähnyt Ranskan surmaa
 Kautta keisarin näet koston turmaa
 jo täysin suoritetuks verikastein —
 Pääs' nosta, Saksa, kirkastetuin katsein;
 Omaavasi luuletko sä yhden sielun,
 kun toinen tielles avaa surman nielun.
 Yks' säättää: rauhako vai sodan riita?
 Sun osas on vain: sulje sinä kita.
 On yhteys vain tyhjää helinätä
 ellei se sopua ja rauhaa jätä,
 ihmisten keskeen. — Murhan yksin tuopi
 Korinton vaski polton, surman suopi.

Niin, oi, on tyhjää helinää se yhteys,
 jos muuta kieltä se ei haastaa mieli,
 kuin sitä, mitä tykin julma jyräys

ain' puhuu; se on valtaistuinkieli.
 Lain yhteys ei oo mikään kilpi, suoja
 mi meitä sortoo vastaan suojeleisi,
 yhteys sellainen yksin onnen tuoja,
 jot' henki oikea vaan vallitseisi.

Me sitä meille haemme ainoastaan,
 mi syntyy yksin hengen kasteen saaden
 ja vapauden nimes' tavoitellaan;
 vaan vapautemme, sen loi piru — aamen.

Ja toisessa runossaan hän ivaa tuota ylenpalttista
 isänmaallisuutta:

Pitemmäksi aina leveemmäksi
 teemme isiemme maan —
 Sydämeeni suljin joutavasti
 kerran minun ihanteen.
 Revittynä sydänveriin asti
 Preussin sairaalaan se jäi.

Vaikka Herwegh ei ollutkaan käytännöllisesti mi-
 kään valtiollinen henkilö eikä liioin ymmärtänytkään
 poliittisia menettelytapoja, niin hän kuitenkin tajusi,
 että poliittisen henkilön täytyy kuulua johonkin puo-
 lueeseen jos hän tahtoo käydä jostakin. Tässä suh-
 teessa hän taisteli itse Freilighraatia vastaan, kun tä-
 mä erehdyksessä julisti: että runoilija muka seisoo
 korkeammalla kuin puolueen huipuilla. Herwegh
 kirjoitti tämän johdosta erinomaisen runonsa »Die
 Partei» (Puolue), jonka loppusäkeet kuuluvat:

Ei lepo taivaan enää nyt käy laatuun,
 vaan sydän pankaa varaan kortin paraan
 Ja urhokkaasti käykää miekkaan saatuun.
 Oi kalpa, taisto on kuin uutta runoo.
 Valitkaa lippu, vaikka ois se toinen,

Kuin minun on. Ah! tankoon sen ken punoo,
Hänen on valintansa urhon — moinen.
Mä seppeleeni puolueelle varaan.

Sangen ankara on Herwegh arvostellessaan kuninkaita, ruhtinaita ja senkaltaisia arvohenkilöitä. Hän kutsuu v. 1863 kokoontuneita ruhtinaista suureksi ja pieneksi siipikarjaksi:

Siellä istuvat kaikki linnut nuo,
Siipikarjan; koolla on väki:
Kotka keisarin, mi surman tuo,
pikku kolibri ja myöskin käki.

Ja vielä räikeämmin hän laulaa runossa »Ordonanssen»:

Yks, kaks, kolme — kaikki piiriin vaan,
Uskolliset rakit tanssimaan.
Kuninkaan on käsky näin,
Siksi piiriin, piiriin vain.
Venäjältä tahdin sain.
Ympärini pyörikää,
Mitään ei saa mutista,
Mull' on salpa, vankila
»Jumala ömpi linnamme»,
Kahleet jos vain kolisee,
Pistimet sen hillitsec.
Nepä suopi rauhamme
Oikeus salainen ja nopea
Ennen päivän laskua
Hävittää voi piskimme.

Herwegh oli tietysti jyrkkä tasavallan puoltaja ja hän on monessa paikassa lausunut tämän käsityksensä, m.m. hän lausuu runoilija Gersteckar'ille: »valitettavasti minä en voi ajatella mitään monarkista loppusuoritusta Saksan kysymykselle ja minä en odota

jonkun maan kansanosien yhdistämiseksi mitään Ludvikki XI:nen tahi Ludvikki XIV:nen vedenpaimusta aikaisemmista menettelytavoista.

Vielä jyrkemmässä muodossa hän raivoaa Paavia vastaan. Hän antaa hänelle pyövelin ja valepaimenen arvonimet ja lukee kirouksen hänen ylitsensä:

Kirous sulle, poika Pietarin,
 kirous sinun kirkkokunnallesi
 kirous sun, mi synti-istuimin
 palkkaat paimenia itsellesi.
 Kuolla täytyy sinun maailmasta
 Kirkkoruhtinast ei kaivata,
 Henki elää ilman semmoista.

Ankarasti hän myös tuomitsee pietistejä. Kristinuskokoakin H. piti ainoastaan asteena ihmiskunnan kehityksessä. Ja hän väittää, että edistys on Jumalaa korkeampi — Jumala itse noudattaa edistuksen lakia; — uudenaikaisten uskonto on toimintaa. Heidän toimittomuutensa takia ja uneksivan elämän käsityksensä sekä keskiaikaisen suuntansa tähden H. myöskin yleensä halveksi romantikkoja.

Herwegh oli, kuten hänen ihailemansa Shelly, pauteisti (jumala kaikkialla itse luonnossa ja elämässä). Hän lausuu suoraan eräässä sonetissa: »Koettakaa taas sovittaa Jumala maailman yhteyteen». Eikä hän pistele persoonallista Jumalaa liian hellävaroen:

Et velkaa yhtään taivaan asetetta
 jää, joita papit asettaneet ovat.
 En huoli minä moista rakkinetta,
 min kirjoittaneet ovat kunnottomat,
 tahtoisin asetteen, mi kodin antaa
 minulle täällä. Onneni kukan vielä
 tahtoisin täällä povellani kantaa.
 En viime suoritusta tahtois siellä.

Hän laulaa lämpimän ylistyslaulun pakanoillekin:

Oh, pakanuuden tila kaunis muinen,
niin luonnon ihana ja viaton.
Pakanain elo silkki mairetuinen,
meill' elo oljin sekoitettu on.

Ei siihen aikaan impi immeks' siellä
jäänyt, jos pieni piltti tuli maailmaan.
Kukaan ei häistä silloin tiennyt vielä
tuleeko »testamentti uusi» milloinkaan.

Hervegh ei ollut sanan varsinaisessa merkityksessä mikään sosiaalinen, ainakaan ei mikään sosialistinen runolija, eikä hänen morsiamensa, sittemmin hänen vaimonsa, saanut häntä kaikista ponnistuksista huolimatta semmoiseksi, kuten rouva Taylor'in onnistui miehensä suuren John Stuart Mill'in suhteen. Tosin on H. kirjoittanut köyhälistön kurjuudesta pari liikkuttavaa runoa: »Köyhä Jakob» ja »Sairas Lisa». Edellisessä runossa hän kuvaa kerjäläisen kuolemaa, joka oli kyllästynyt maailmaan ja joka saisi lohduttaa itseään taivaallisella ilolla; sillä isänmaaltaan oli hän kaikkiaan vaan nauttinut muutamia ropoja, joita hänelle viskattiin santaan loistavista ajopeleistä. Ja Sairas Lisa saa kiiruhtaa sairashuoneeseen synnyttääkseen ensimmäisen lapsensa siellä, sillä: »siellä tulee kansaa maailmaan»:

Hei Liisa, Liisa riennä pian sairaalaan!
Siell' inehmoinen tulee uusi maailmaan.
Hän rientää, alas vaipuu oven etehen,
synnyttäen maailmaan pienen pilttisen.

Näistä molemmista runoista lausuu hänen morsiamensa tammikuulla 1943: »'Köyhällä Jakobilla' olen minä tänään aloittanut jumalanpalvelukseni. Oi, kirjoita aina näin edelleen, nämä ovat säveleitä, jotka tunkeutuvat kansan ytimeen asti; oi, jospa minä kykenisin innostuttamaan sinua tällöisten runojen sepittämi-

seen. Niin, rakkaani, sinä voit rakastaa, sen minä tunnen. Ainoastaan ken on läpielänyt ihmiskunnan kurjuuden kaikissa sen pienimmissä ilmiöissä, ainoastaan ken on täydelleen myötätuntenut yksityisen ihmisen kurjaa kohtaloa, ken täydelleen osaa tätä arvioida, se voi rakastaa sanan täydellisessä merkityksessä.» Ja hieman myöhemmin: »Olen varma siitä, että niillä tulee olemaan suuri vaikutus kansan valtiolliseen tajuntaan, ja kuka tietää eivätkö ne ehkä ennusta suurta olojenmuutosta. Jos vaikutus ainoastaan jää vaikutukseksi eikä muutu toiminnaksi, niin periköön 'Käki' koko kirjailijatoimen, mutta sinä saat nähdä, että ne löytävät tiensä köyhimpien majoihin ja kun kerran kansa on voitettu, silloin voi odottaa mitä parasta. Ainoastaan proletaarien joukosta voi nyt odottaa uutta aamunkoittoa, mutta että se tulee ja että me vielä tulemme auttamaan sen juhlimisessa, se seisoo selvänä sieluni edessä.»

Jossain määrin ennusti Herweghin jalo puoliso oikein. Lasalle nousi Saksassa köyhälistöjoukkojen yleväksi johtajaksi ja hänen innokkaasta ja väsymättömästä kehoituksesta kirjoitti Herwegh liittolaulun yleiselle Saksan työväenyhdistykselle v. 1864,*) käyttäen siinä Shelley'in juhallista laulua »Song to the men of England» (laulu Englannin miehille**):

»Rukoile, työtä tee» niin huutaa maailma
Rukoile lyhyeen, on aika rahana.
Ovelle nälkä kolkuttaa; näin kajahtaa:
»Rukoile lyhyesti, ajasta leipää saa.»

*) Mehringin käsityksen mukaan (Archiv f. Soz, IV, 2, 21) ainoa laulu, joka antaa »H:lle pysyvällisen paikan sosialistisessa lyriikassa».

**) Shelley'n runo on suomennettuna minun »Työväen runokirjassani». Se eroaa H:n runosta pääasiallisesti siinä, että S. ei yllytä taisteluun työväen oikeuksien saavuttamiseksi kuten Herwegh.

Ja sinä kynät, kylvät maahan siemenet,
 myös juotat, syötät herrat, ja vaatteet ompelet,
 sä yksin langat kehräät — sehän omppi työs,
 mutt' sanoppas, oi kansa, saatko voiton myös.

Jos toimit kangaspuilla, sä kaikki päivät, yöt,
 tai maiden uumenissa teet kaikki kaivostyöt,
 näin maljat hohtavaiset sä täytät viinillä
 ja hinkalot sä myöskin parhailla jyvillä.

Sä sano minkälainen sun aterias on
 ja juhlapukus, sehän on kurja kunnoton.
 Sanoppas missä löytyy sun lämmin lietesii,
 tai missä säilytät sa terävän miekkasi.

Nää sun on töitäs — älä vaikené,
 jää herrain hyväks kaikki, ei mitään sinulle.
 ja kaikest' tuosta orja, omaksi palkaks' saa
 vain kahleet, julmat, mitkä hän itse valmistaa.

Kahleet ne ruumiin ylle vaan lujemmin puristuu,
 sun henkes siivet siten piankin lamaantuu.
 Ne kahleet kalisivat jo kätkyessäsi.
 Oi, kansa, se on aina ollut sun palkkasi.

Aarteet, mi luonnon yöstä nostatte valohon,
 ei ole teitä varten, ne heittiöille on.
 On kangaskudelmanne vaan tuskat loimenaan,
 kudotte kiroustanne kankaaseen kirjavaan.

Te mitä rakennatte, ne suojat teille ei,
 on vilu vieraananne, rakkaanne hautaan vei.
 Ne joille teette vaatteet, upeat jalkineet,
 ne eikö vuosisadat oo teitä polkeneet.

Te ihmismehiläiset, te virkut, ahkerat,
 milloin on luonto teille antanut hunajat?
 Pesässä kuhnureita on liikaa, näätte sen.
 Pistinkö keho teille antaakseen pistoksen?

Työn orjal Nouse ylös ja tunne voimasi!
 Sā ällös enää nuku, vaan heitä kahleesi.
 Jok' ainoo pyörä seisoo, jos niihin tartut vaan,
 sun kätes luja ote pitää ne paikallaan.

Ja sortajasi kaikki kalpenee varmasti,
 jos sinä, kaiken luoja, kyllästyit taakkaasi.
 Jos auran ylös otat, ja siirrät vaolta,
 jos huudat: »nyt jo riittää, ei enää orjuutta».

Sā silloin, veli, surmaa sun kaksoissiskosi,
 tuo orjuutesi kurjuus murena murskaksi.
 Kun hävinnyt on kurjuus ja poissa orjuutus,
 niin orjain suusta kaikuu: »Leipä on vapaus».

Herwegh ei myöskään ollut mikään kapitalismin ystävä. Ivallisesti laulaa hän siitä. Yhtä vähän hän suosii militarismia, hän väittää että vallanpitäjät tarvitsevat sotaväkeä vain sisällisiä vihollisia vastaan.

Mutta kaikesta huolimatta huomaa useasti H:n runoissa taipumusta pessimismiin:

Yksin pitää sinun tuskat koittaa,
Yksin ihanteitas' tavoittaa,
Yksin elon ulapalle uskaltaa,
Yksin taistelussa taivaas' voittaa.

Hän kaipaa ystäviä ja valittaa yksinäisyyttä. Niinkuin Rückert »Kuolevassa kukassa» niin kauniisti laulaa kuoleman välttämättömyydestä ja panteismista, niin Herweghkin käyttää kukkasta vertauskuvana ja hän huokailee:

Miksi, o' Jumala, sääsit sä kohtalon karvaan?
 Miksi, o' Jumala, annoit tään yksinäisyyden?
 Miksi en kuollutkaan keskellä taistelun armaan?

Hän valittaa runossa Heinelle, että elämä kylmentää ja surumielisesti hän laulaa, että surusta, yöstä synty-

nyt on laulu. Ja eräessä laulussa, jota moni pitää Herweghin kauniimpana, hän surunvoittoisesti huudahtaa, miten ihmissydämen täytyy vähitellen murtua elämässä. Toisessa runossa hän taas myöntää, että voi saada tunnustustakin, mutta sitä varten täytyy ensin kuolla. Mutta eläissään runoilija toimii *vain muitten hyväksi* ja hän laulaa tämän aatteen ilmi eräessä erittäin ihanassa sonetissa, että runoilija lähtee maailmaan »vapauden pappina, kauneuden vasallina, puutarhurina, joka vain *toisia varten* hoitaa kukkasia, koristaa vain toisia mitä ihanimmilla helmillä.

Taistelu on Herweghin mielestä ihmisten päätehtävä tässä maailmassa: »Mutta orjantappuran kruunun antavat jumalat lemmikeilleen».

Herwegh ei suinkaan ollut mikään tavallinen runoilija, siitä ovat sekä hänen aikalaisensa että jälkimaailma yksimielisiä. Hänen seurapiiriinsä kuuluivat semmoiset miehet kuin Marx, Lassalle, Heine, Feuerbach, Richard Wagner, Liszt, Turgenjew, Bakunin, Herzen, Vigny, Daniel Stern, Semper, Scherr y.m. *Marx*, jonka lausunto on sangen painava, sanoo jo aikaisemmin, että *Herwegh oli älyniekka ja että hänelle oli suuri tulevaisuus*. Ja Heine laulaa hänestä:

Herweigh, sinä rautainen leivo,
riemussa nouset sä taivasta kohti.

Ja suuri filosofi Ludwig Feuerbach tunnustaa »syvän kunnioituksensa» Herweghia kohtaan.

Georg Herwegh oli suora ja pelkäämätön »vapaudenlaulaja» sanan kauneimmassa merkityksessä ja hänen vapaudenlaulunsa puettuina ihanaan muotoon kantavat hänen maineensa kauas tuleville sukupolville.

ELLEN KEYN AJATUKSIA

VANHOILLISUUDESTA, VAPAAMIELISYYDESTÄ JA SOSIALISMISTA.

Selaillessani kirjastoni kirjoja, sattui käteeni eräs suhteellisesti jo vanha kirja (vuodelta 1909) nimeltä: »Några tankar om huru reaktioner uppstå av Ellen Key». Vaikka minä puolestani en voi hyväksyä teki-jän eroitusta luonnollisten ja keinotekoisten vanhoillis-ten pyrkimyksien välillä enkä muutenkaan muutamis-sa suhteissa, esim. naisasiassa ja kasvatustieteellisissä kysymyksissä, ole aivan samaa mieltä, myönnän kui-tenkin mielelläni Ellen Keyn ajatusten olevan erittäin huomattavia. Tahdon tässä esittää muutamia sil-määnpestäviä näkökohtia, jotka varsinkin meidän ai-kanamme voivat olla huviksi ja opiksi suomenkielisel-lekin yleisölle ja varsinkin työläisille.

Ellen Keyn kirja aiheutui etupäässä niistä vainoista, joiden alaisiksi yksi Ruotsin suurimmista runoilijois-ta, August Strindberg, sekä prof. Knut Wicksell, Hjal-mar Branting y.m. joutuivat. Kuten tunnettu, lausui Strindberg, että pyhä ehtoollinen olisi »hävittömintä petosta, jota harjoitettiin Högstedtin Piccardolla, 65 äyriä kannulta ja Lettströmin maissioblaateilla 1 kruunu naulasta, joiden pappi sanoi olevan enemmän kuin 1800 vuotta sitten ristiinnaulitun kansanyllyttä-jän, natsarealaisen Jesuksen lihaa ja verta». Vaikka tästä johtuva kanre oli syntynyt kuningatar Sofian, nykyisen Ruotsin kuninkaan äidin alotteesta, vapautti kuitenkin hänet jury suunnattomien kansanjoukkojen ihastukseksi. Maissa, missä on jurylaitos, julistetaan monasti vapauttava tuomio, kun taas toisissa, missä ei semmoista ole, ainakin alemmissa tuomioistuimissa, tuomitaan aivan puustavillisesti, niinkuin lakikirja olisi joku juriidinen raamattu. Muistutan tässä ohi-mennen, että itse tsaristisella Venäjällä Vera Sassu-

litsch vapautettiin juryn kautta, vaikka hän oli tehnyt murhayrityksen mahtavaa kenraalia Trepoffia vastaan. Prof. Wicksell tuomittiin vankeuteen, koska hän levitti liian vapaita ajatuksia sukupuoliasioista. Ja Brantingkin istui, ellen väärin muista, jonkun aikaa Långholman kuuluisassa vankilassa »på Söder» poliittisesta »rikkoksesta».

Tämmöistä menettelyä vastaan, jolloin sanoja eikä toimia tuomitaan, kirjoitti Ellen Key yllämainitun kirjansa. Mutta samalla ruoskii hän siinä myöskin Ruotsin »vapaamielisiä», että he eivät kyllin voimakkaasti nousseet tänkaltaisia tuomioita vastaan.

»Vanhoillinen vallanpitäjä harvoin itse huomaa kaksinaamaisessa vanhoillisessa touhussaan sitä itsekkäisyyttä, joka sisimmältä on sen vaikuttimena. Sillä ihmisluonteella on uskomaton kyky yhtäläistyttää omat mielipiteensä ja omat etunsa, tahi päinvastoin — — — tämä vanhoillisuuden menettelytapa lahjoo hänen älynsä ja rippeet hänen omastatunnostaan. Vaarallisin kaikista lahjomisista on menestys. Niin voi vanhoillinen, huolimatta kaikista oman tunnon tahi historian varoituksista, käydä eteenpäin urallansa, kunnes hetki tulee ja langettaa tuomionsa. Mutta kansojen tuomiopäiviä kutsutaan, kuten me kaikki tiedämme vallankumouksiksi.» Ja Ellen Key jatkaa: »Luopiot ovat ne, joista kehittyvät kiihkeimmät vanhoilliset — — heitä kannustaa viha sitä vastaan, johon he kerran ovat uskoneet, jota ovat rakastaneet ja uneksineet saada kannattaa koko voimallaan. — Järkevä harmi kohdistuu sitä luopumusta vastaan, jolla on ollut ainoastaan pintapuolisia ja itsekkäitä perusteita, jossa vaali ei ole ollut tuo ankara: perikadon ja menestyksen välillä, vaan suuremman tahi pienemmän menestyksen välillä. — — — *Tämä* luopuminen — — on tuo anteeksiantamaton synti pyhää henkeä vastaan, tuo kauhea Juudaksen tihutyö ihmisen elämässä.» Ellen Key huomauttaa, että vielä »löytyy kaksi vanhoillisuuden luokkaa: matkijain ja vanhoil-

lisvapaamielisten. Edellisiä ovat ne, jotka huutavat: hyvä, kun keskiaikaisilla laeilla kumotaan perustuslain ajanmukainen käsky — — että virkojen täyttämässä ainoastaan kelpoisuus on otettava huomioon ja sittenkin virkojen menettäminen ja virkaylennysten menetys heidän ilokseen kohtaavat epämielilyttäviä mielipiteitä. — — — Ne, jotka kutsuvat itseänsä vapaamielisiksi, mutta jotka eivät sanoilla eivätkä toiminnalla pane vastalausestaan lain ja yleisen mielipiteen painostusta vastaan, he ovat toisten rikostovereita. Jokainen vapaamielinen, joka on päässyt selvyteen uskostaan, pitänee J. S. Millin kirjaa »Vapaudesta» (jonka N. Liakka on suomeksi kääntänyt) »pyyhien kirjojensa» joukkoon kuuluvana, ja on hänen todistelunsa kautta tullut vakuutetuksi, että yhteiskunnalla on tekemistä ainoastaan tekojen, eikä mielipiteiden kanssa, että jokainen mielipiteitten vainoaminen vallanpitäjien puolelta on semmoista väkivaltaa toisen persoonallista vapautta vastaan, ja semmoista vahinkoa yhteiskunnalle kokonaisuudessaan, ettei ole oikeata käyttää sitä edes toisten sielun tai omantunnon rauhan suojaamiseksi. Jos tämä periaate asetetaan perustaksi, kuinka voivat ne, jotka kutsuvat itseänsä vapaamielisiksi, itsensä edessä puolustaa välinpitämättömyyttään, kun semmoista väkivaltaa mielipiteitä vastaan harjoitetaan vaikkapa yhtä ainoata kansalaista vastaan?

Todellisesti vapaamielinen ihminen ei tahtoisi, vaikkapa hän siten voisikin itse pelastua sorrosta, käyttää lakia, joka sisältää sorron mahdollisuutta toisen vakaumusta vastaan. — — — Sentakia, jos vapaamieliset eivät anna tämmöisten periaatteitten johtaa toimiansa ja sanojansa, silloin he eivät ole edistyspuolue, eivät ole vapauspuolue. Silloin aiheuttavat he — — vielä suurempaa tarmoa vanhoillisissa heidän pyrkimyksessään pidättää toisia aisoissa. — Järkevyyden käskyt eivät maailman syntymisestä saakka ole milloinkaan olleet yhden ainoan riemuhuudon arvoisia

totuuden hakijan huulilla. kun hän on huomannut pienen valosäteen edessään; eivät milloinkaan ole voineet olla yhdenkään kyynelen arvoisia, joka on polttanut nuorison silmää, kun tämä nuoriso ensimmäisen kerran on nähnyt, ettei elämä koko sylillään ota vastaan sitä ihastusta, sitä toivoa ja sitä rohkeutta, jonka hän voi tarjota — ei, päinvastoin, ne hävittävät ne rikkauudet sekä yksilöltä itseltään, että siltä kehitystyöltä, joka tarvitsee niitä, joka vaatii niitä jokaiselta uudelta sukupolvelta! — Jos nyt jo ihmisillä yleensä, erittäin vanhemmilla, olisi tuo kuudes aisti, jonka, kuten toivon, ihmiskunta tulevaisuudessa tulee itselleen kehittämään, nimittäin historiallinen aisti, — silloin voisi kukin ymmärtää nuo uudet liikkeet, jotka nyt kytevät nykyajan nuorena sukupolvessa, mutta jotka nyt mahtipontisilla puheparsilla sosialismi, ateismi j.n.e., tehdään pöpöksi ihmisten pelottamista varten. Me voimme silloin kaikki huomata, että näillä samoilla liikkeillä on ollut asianajajoina ne, joita meidän isämme ovat kivittäneet, mutta joiden muistojuhlia me nyt vietämme. Meillä olisi siis yksinkertaisimpana tiedoistamme se, että sorto tosin voi onnistua nyky-aikana, mutta että se ei mahda mitään tulevaisuuden suhteen, vaan, että jokainen probleemi, joka täytyy selvittää, lakkaamatta, vaikka eri muodoissa, palajaa kunnes se on loppuun selvitetty.»

Ellen Key on toiseen painokseen liittännyt muutamia »jälkisanoja», jossa hän toistaa nuhdesaarnansa. Hän sanoo, että vielä vuonna 1909 (!) »ei kulú yhtään viikkoa, ettei järjestysmahti vanhojen ja uusien lakien nojalla pane kanteeseen 'jumalan pilkkaamista' tahi 'herjausta', 'kehoituksia' tahi 'uhkauksia', majesteettirikoksia tahi sotilasvastaisia lausuntoja. Ajattelemattomat vangitsemiset, todistamattomat karkoitukset, mielivaltaiset kiellot ottaa yleisö vastaan samalla oman tunnon rauhalla kuin kaikki tämä tapahtuisi Venäjällä. Ainoastaan meidän harvat radikaaliset ja sosialistiset sanomalehdet joutuvat kuohuksiin. Mutta ne

eivät kuohuta toisia, sillä ovathan ne muka »asiassa osallisia!»

Ellen Keyn »jälkisanat» ovat muuten siitä sangen merkilliset, että ne antavat niin suuren tunnustuksen sosialismille ja sen ajamille aatteille. Hän sanoo m.m. että: »vapaamielisyys ei voi tahi ei tahdo tahi ei uskalla ymmärtää, että tulevaisuutta muodostavat ajatukset kuten se innostus, se ihanteellisuus, se uhraavaisuus, joka toteuttaa ajatukset, nyt löytyvät etupäässä sosialismissa. — Ero hellenien ja barbarien välillä ihanteitten maratontaistelussa on se, että edelliset eivät mitenkään tahdo suoda valtiolle sitä oikeutta, jota jälkimäiset puolustavat: oikeutta lain voimalla puolustaa muutamien yhteiskunnanjäsenten ajatuksia ja tunteita, mutta tukehuttaa toisten, kun nämä ilmenevät agitatsioonissa vallitsevaa maailmankäsitystä tahi olemassaolevaa yhteiskuntajärjestystä vastaan. Epäilemättä ovat Ferrerin murhaajat *) säilyttäneet yhtä täydellisen omantunnon rauhan kuin Filipp II, kun tämä hellätunteisessa kirjeessään pienelle tyttärelleen kertoo »ylösrakentavasta» autodatesta (jumalankieljän polttamisesta). Jos ollaan sitä mieltä, että muutamilla mielipiteillä sekä maallisesti että iankaikkisesti on ehdoton uskonnollinen ja moraalinen arvo, silloin katsotaan oikeaksi että niitä edistetään kaikella voimalla, ja niiden vastustajia sorretaan. Mitä pontevammin tämä tapahtuu, sitä omantunnonmukaisemmin toimitaan. — Näinä sivistyksen vuosina voidaan syytteillä uskonnonasioissa yksin saavuttaa se, että »uskottomuuden» henki vahvistuu; ja lain kunnioitus vähentyy. — Ei millään ajatussuunnalla ole oikeutta saada lain apua säilyttääkseen tunteitaan loukkaamattomi-

*) Espanjalainen Ferrer, jalomielinen kansanystävä, kuten prof. Unanimo y.m. nykyään, murhattiin Primo de Riveran hengenheimolaisten toimesta vähää ennen kuin Key kirjoitti tämän kirjansa.

na, kun sama suunta täydessä vapaudessa loukkaa kaikkien muitten tunteita.»

Erittäin sattuvasti ja mahtipontisesti julistaa Ellen Key totuuden: »ettei milloinkaan yhtään aatetta ole tapettu muuten kuin selvennäm, todemman, jalomman aatteen kautta». »Jokaisen tulee esiintyä yleisen mielipiteen tuomioistuimen edessä, jos hän on sanoissa, mutta lain edessä, jos hän on teoissa loukannut toisen oikeutta tahi ylittänyt omansa. — Että työväen puolueessa on kansanvaltaisia, sosialistisia, anarkistisia suuntia suurine eroavaisuuksineen keskenänsä, ei estä, että se kokonaisuutena yhteisesti suorittaa välttämättömän karkean työn uuden yhteiskuntajärjestyksen perustamiseksi, joka on antava työrauhan ja kansanrauhan kansakuntien välille. Mutta karkea työ tekee ihon nokiseksi, käden känsäiseksi. — Velvollisuuden ristiriitaisuuksia uuden ja vanhan siveysopin välillä ei voi välttää minäkään aikana, jolloin yhteiskuntaa järjestävä työ on perimpohjaista laatua. — Työväen puolueista tulevat jo selvimmät maailman oman tunnon ilmiöt; samalta taholta vahvimmat kansainvälisen uhrautuvaisuuden ilmaukset; samalta taholta vahvimmat todistukset marttyyritahdosta tulevaisuutta varten. Niinkuin kristityt, kun kristinusko oli elävä, uhrasivat henkensä ja omaisuutensa uskonsa puolesta, samoin pakotetaan nyt lukemattomat työläisjoukot samanlaisiin uhrauksiin. Sillä nekin palavat uskoninnosta. Onhan uskonto varmuus siitä, mitä me emme näe!» —

Niinkuin jokainen näistä otteista huomaa, on Ellen Key kirjassaan esittänyt suuria aatteita. Sellaisiin kirjoihin olisi tutustuttava.

SIVISTYS, KASVATUS
JA TAIDE

SIVISTYKSEN MERKITYKSESTÄ IHMISELLE.

Vuonna 1890 kaatui rautakansleri Bismarckin toimeenpanema sosialistilaki omaan mahdottomuuteensa elettyään 12 vuotta. Jo seuraavan vuoden alusta ilmestyi Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja »Vorwärts» («Eteenpäin») ja sen ensimmäiseksi toimittajaksi kutsuttiin Wilhelm Liebknecht, entinen kansakoulunopettaja ja Marxin läheinen ystävä Lontoossa. Ei kestänyt enemmän kuin 12 päivää, niin herätettiin eloon Berlinissä Työväen Sivistyskoulu (Arbeiterbildungsschule) Liebknechtin innokkaiden ponnistusten tuloksena. Hänen elämänsä lempilauseena pysyi aina: »Tieto on valtaa» ja hän julkaisikin kuuluisan teoksensa nimellä »Tieto on valtaa, valta on tietoa»; mikä merkitsi että tieto vie valtaan ja että valta perustuu tietoon. Ja innostuneena hän huudahtaa köyhälistölle: »Me olemme voittaneet — me tulemme voittamaan. Sosialismille kuuluu koko maailma, mutta sen tulee ensin se valloittaa — siveellisesti, älyllisesti, poliittisesti ja jotta se voisi sen valloittaa, täytyy sen olla varustettu vuosisadan koko tieteellä. Jotta me ansaitsisimme sosialistin nimen, täytyy jokaisen meistä hankkia tietoa niin paljon kuin hän suinkin voi; ja hänen täytyy terästä, karaista, täydentää »henkiset aseensa» suurta vapaustaistelua varten.» Ja hän lausuu neljännen painoksen esipuheen lopussa: »Sinä päivänä, jolloin tieto valaisee työtätekevän kansan joukkoja ja hallitsee niitä, silloin myöskin on meillä valta.»

Nämä väitteet todistaa maailman historia joka lehdellä aivan tosiksi. Sillä mikä piti kansojen alempia kerroksia kahleissa, ellei hyvin suuressa määrässä sen suunnaton tietämättömyys, keskiajalla, mikä on luettava paavikunnan ja pappien ansioksi. Ja mikä se oli, joka myöhempinä aikoina esim. kohotti niin mitättömän henkilön kuin Napoleon III keisariksi; mikä seikka petti itse tuon älykkään Bismarckinkin, vieläpä Marxinkin, vaan ei Lassallea, kun eivät ensinmainitut ottaneet lukuun Saksan kansan korkeampaa sivistysmäärää. Ja mikä on kohottanut tuommoiset nuorallantanssijat kuin Primo de Riveran ja Mussolinin vallan kukkuloille, ellei Espanjan ja Italian vielä suhteellisesti alhainen sivistysmäärä.

Syvien rivien kasvava tieto kohottaa heitä ensiksi poliittisesti kypsyneemmiksi; se saattaa heidät paremmin ymmärtämään, että maailman kehitys enimmäkseen kulkee tasaisesti eteenpäin ja ainoastaan poikkeustapauksissa väkiryynnäköissä.

Ja se seikka, että suurempi tietomäärä yleensä kehittää ihmisen aivoja ja ymmärrystä, tuottaa montakin suurta ja hyvää puolta. Jo v. 1843 todisti eräs virallinen tutkimus Englannissa, (Children's Employment Report), että itse tehtaitten omistajat myönsivät aivan yleisesti sivistyneitten työntekijäin samalla myöskin olevan paraimmat työssään ja pohjoisamerikkalainen työntekijä on samasta syystä todistettavasti suurempi keksijä kuin mikään eurooppalainen työmies; vieläpä todistaa moni muu työntekijä, esim. eräs mallipuusepänpöppölä, joka oli kuullut 12 kurssia etenkin luonnontieteellisellä alalla, että hän »senkautta oli tottunut paremmin ajattelemaan ja samalla aikaa hankkinut kaksi keksintöpatenttia, joista toinen oli sangen tähdellinen».

Eikä kyllin siinä; koko kansa kohoaa työväestön valituessa. Ranskan kuuluisa historiitsija, poliitikko ja Napoleonin ensimmäinen vastustaja Daunou lausui jo Ranskan vallankumouksen aikana v. 1793: »Valis-

Tunut kansa ei ole se, jonka keskuudessa löytyy muutamia suurten älyn ilmausten, syvien tietojen kautta kuuluisia miehiä, vaan se, jossa sivistys on sopuuh-
 taisesti levitetty, moraalinen luonne yleisesti puhtaampi ja älyn välikappaleet kaikissa hyvin muodostuneet. Älkää uskoko, että pieni joukko säteileviä valoja toimittaa paljoa kansallisen ymmärryksen ja valtion onnen hyväksi: täytyy valaista »*kaikkia* sen pinnan paikkoja». Ja myöhemmin lausui Ranskan suuri valtiomies Gambetta, kun hänen maansa oli nääntymäisillään 1870 vuoden sodan johdosta, kun oli kysymys sivistystä varten uhrattavista rahoista: »Tässä asiassa ei saa puhua meille säästäväisyydestä, rahat täytyy saada. Sillä tässä on enemmän kuin maapalstasta kysymys, tässä on kysymys kansallishengen vapauttamisesta.» Ja tunnettu englantilainen taloustieteilijä ja poliitikko John Bright (Breit) vakuuttaa: »Yleissivistys on kansan halvin puolustuskeino».

Mutta sivistyksen omistaminen kohottaa kansan syvät rivit vieläkin korkeammalle, se opettaa sitä ymmärtämään paremmin kuin ennen, että kaikki ihmiset oikeastaan ovat veljiä ja sisaria suuressa perheessä, se opettaa toimimaan rauhan ja rauhallisten suhteitten edistämiseksi kansojen välisissä suhteissa, niin että vihdoin koko ihmiskunta kohoaa yhä korkeammalle kaikilla aloilla.

Ja miten ja millä keinolla kohotetaan kansan syvät rivit yhä korkeammalle sivistystasolle? Se tapahtuu etupäässä kahdella tavalla: kouluttamisella ja luennoilla ja toiseksi itsenäisellä lukemisella. Edellinen keino on ainoastaan niin sanoakseni alkuvarustus toiselle, korkeammalle asteelle itsekehittämisen kautta mieltäylentävien teosten lukemisella. Englannin suuri kansankasvattaja John Ruskin jakaa kaikki kirjat kahteen luokkaan: niin sanottuun helpompaan päivän kirjallisuuteen ja kaikkina aikoina arvoa pitäviin kirjoihin. Edellinen ryhmä, sanoo hän, on kyllä oikeutettu, mutta »se ei saa muodostaa lukemisen aihetta

koko päiväksi», ja hän lisää vielä: »Etevän miehen sielun tuote, joka on lähtenyt hänen sisimmästä vakauksestaan ja aito rakkaudesta ihmiskuntaan, on hänen kirjansa tahi hänen taideluomansa. — Tahdommeko tosiaan mieluummin lörpötellä alhaisten ja tavallisten ihmisten kanssa, vaikka me voimme puhua ylevämielisten ja jalompien ihmisten kanssa. — Jokaisen ihmisen läsnäolo tässä hienossa seurassa on paras todistus hänen omasta, sisällisestä arvostaan. »Ja kuitenkin on mahdollista», jatkaa Ruskin, »että joku voi lukea koko kirjaston loppuun ja silti jäädä aivan sivistymättömäksi, lukemiseen taitamattomaksi ihmiseksi, kun taas toiselta puolen hyvä kirja, jota sanasta sanaan luetaan kirjaimellisella tarkkuudella, tekee lukijan iäksi ainakin jossain määrin sivistyneeksi ihmiseksi.

Ensimmäisiä, voi sanoa ensimmäinen, joka käsitti sivistämisen suuren merkityksen kansan syville riveille, oli tuo suuri kasvattaja Pestalozzi, jonka 100 vuotista muistoa me vuonna 1927 vietimme. — Kuuluisa taloustieteilijä ja historioitsija Sshmoller on lausunut, että juopa ylä- ja alaluokan välillä johtuu erilaisesta sivistysmäärästä ja että tämä juopa peittyisi, jos jälkimmäisen sivistys kohotettaisiin. Tämä ei semmoiseen pidä paikkaansa, mutta sivistyksen kohottaminen syvissä riveissä on äärettömän tärkeä asia sen auttamiseksi valtaan ja vielä enemmän tämän vallan pysyttämiseksi heidän käsissään suunnattoman suureksi eduksi ja siunaukseksi koko ihmiskunnalle.

KANSAN SIVISTYS, KANSAN MENESTYS.

Ei ole kyllin suureksi arvostettava sitä seikkaa, että jo suhteellisesti aikaisin kansamme pakoitettiin omaksumaan lukutaito. Että tämä niin suuressa määrässä onnistui riippuu nähtävästi siitä, että se kytkettiin ihmisen vahvimman vietin eli sukupuolivietin yhteyteen. Kaikissa tapauksissa on Suomen kansa unohtumattomassa kiitollisuuden velassa Gezelius-piispoille, jotka ajoivat tätä asiaa uupumattomalla innolla. Tällä tavalla näet laskettiin ensimmäinen perustus kansamme sivistyttämiseksi. Toinen aste on luettava tuon muuten niin ankarasti tuomitun pietismin heräämisen tahi oikeammin siitä johtuneen suomalaisuuden aatteen ansioksi, jonka suurenmoisimpana edustajana oli ikimuistettava Juhana Vilhelm Snellman. Sillä ilmeistä on, että ainoastaan siten, että kansamme pääkieli, jota puhui 6/7 kansaamme, pääsi vaikkapa vain vähitellen, sivistyskieleksi maassa, kansan pääaines voi tulla korkeammasta sivistyksestä osalliseksi. Kuinka surunvoittoisena kaikuukaan Fredrik Cygnaeuksen haikea valitus siitä, etteivät hänen sanansa ja runonsa voineet tunkeutua kansan laajoihin kerroksiin. Nyt kun Snellman aikoja sitten on kuollut, ymmärretään valistuneissa piireissä täydelleen hänen tarmokas toimintansa tässäkin suhteessa kansansa kohottamiseksi. Seuraava aste kansamme sivistyttämässä oli yleisen äänioikeuden hankkiminen koko kansalle ja erittäinkin sen syville riveille. Kun viimeksimainitut täten kohotettiin varsinaisiksi kansalaisiksi, jotka saivat ottaa tehokkaasti osaa kansamme tuleviin kohtaloihin, silloin heräsi näissä aivan luonnostaan velvollisuus yhä enemmän hankkia itsellensä valitsijoina ja valittuina yhä korkeampaa sivistystä. Oli näet mahdotonta muuten kunnollisesti, joutumatta melkein pilkanalai-

seksi, esiintyä kansamme edustajana. Muistan vielä vallan hyvin, mitenkä muuan hyvinkin etevä ja oppinut porvarillinen professori, eräs kansamme pääpylväitä melkein kaikilla aloilla, kääntyi puoleeni, kun ensimmäinen yleisen äänioikeuden perusteella valittu kansaneduskunta oli kokoontunut istuntoon, ja lausui: »Kyllä nyt sinun takanasi on melkoinen roskajoukko». Minä vastasin aivan tyynesti: »Tästä sinun roskajoukostasi kehittyy vielä läheisessä tulevaisuudessa hyvinkin etevä kantajoukko, ja sillä on nytkin jo suurempi käytännöllinen kokemus kaikilla aloilla kuin monella oppineella miehellä.»

Mutta ei tässä kyllin, syvien rivien yhä selvemmäksi käynyt käsitys suuresta tehtävästään kansamme ja ihmiskunnan kehityksessä ja oman työväenpuolueen perustaminen tämän johdosta muodostavat seuraavan asteen kansan yleisessä sivistyttämisessä. Ja täten kävi entistään ilmeisemmäksi ajatus kansan syvemmissäkin kerroksissa, ettei Suomen kansalainen semmoiseen voisi juuri yhtään täyttää velvollisuuksiaan, ellei hän hankkisi itselleen yhä laajempia tietoja eri aloilla. Ja tämä velvollisuuden tunne kasvoi tietysti yhä valtavammaksi, kun kansamme todellisesti kohotettiin kansakuntien joukkoon (kuten aikoinaan Aleksanteri I lausui Porvoon valtiopäivillä), s. o. kun se maailmanmullistuksien johdosta saavutti valtiollisen itsenäisyytensä. Maailman historia osoittaa muuten selvästi, että hyvin usein tuommoiset mullistavat tapaukset oleellisesti vaikuttavat kansojen sivistyksen ja kulttuurin kohottamiseen. Eittämätön tosiasia on esim., että vasta suuren saksalais-ranskalaisen sodan jälkeen vv. 1870—1871, eritoten Jules Simon'in pontevan toiminnan johdosta, 1880-luvulla Ranskan kansan yleissivistys kohosi suunnattomasti; samoin on, kuten m. m. tunnettu kansansivistyksen harras puoltaja tohtori Erdberg on monasti osoittanut, Saksan kansansivistyksen laita, sekin on viimeisen maailmansodan jälkeen korkeammalle noussut, ja »uusi suunta», joka

melkoisesti eroaa »vanhasta», onkin täten päässyt vielä enemmän vallalle. Ja Venäjänkin suhteen on asiantaita aivan sama. Kun minä v. 1881—1882 pidin Haminan kadettikoulussa ylimmällä luokalla luentoja Venäjän tilastotieteestä, oli tässä maassa 90 % naisia ja 70 % miehiä lukutaidottomia eli analfabeetteja, eikä tämä surkeanpuoleinen lukumäärä tsaarivallan seuraavina aikoina juuri vähentynyt. Mutta nyt vallankumouksen jälkeen on tämä määrä supistunut 50—55 %.

Lausuin v. 1908 puheessani »Pää pystyyn vaan!», että »kansan todellinen voima ja kestävyys eivät riipu äseitten lukumäärästä, vaan siitä määrästä itsetietoisuutta, mikä sen rinnassa asuu». Nykyisiin oloihin sovitettuna tämä väite tietäisi: itsenäisyyttämme tuetaan parhaiten siten, että tehdään k a i k k i kansankerrokset yhä enemmän tiedosta osallisiksi, mikä juuri on omiaan kohottamaan meidän itsetietoisuuttamme kansakuntanakin. Tämän ovatkin ajattelevammat kansalaiset ruvenneet ymmärtämään ja sen mukaan ovat myös harrastukset kansansivistyksen kohottamiseksi johtavissa jalommissa piireissä yhä kasvamassa. Kuitenkin on tässä suhteessa huomattavissa eräänlaista yksipuolisuutta. »Yhteiskuntaa säilyttävät» ainekset tahtoisivat rajoittaa tiedonhalun tyydyttämisen kuitenkin siten, että estettäisiin muka nykyistä yhteiskuntajärjestelmää heikontavat tiedonalat pääsemästä oppiaineiksi kansan syviä rivejä tarkoittavissa sivistyslaitoksissa. On näet toisinaan määrätty, ettei opetuksessa saisi puhua varsinkaan uskonnollisista ja poliittisista aineista, koska eritoten juuri näitä aineita ei voitaisi esittää puolueettomasti. Ja kumminkin on tosiasia, että tuskin on, matematiikka ehkä lukuunottamatta, yhtään ainoata ainetta, jota saatettaisiin esittää täysin puolueettomasti. Tällöinen rajoitus ei siis tarkoita mitään muuta kuin nykyisen yhteiskuntajärjestelmän sellaisenaan säilyttämistä. Uusi korkeampi suunta, esim. Saksassa, tähtää maailmankat-

somuksellisiin päämääriin, joihin ei päästä turhanpäiväisillä rajoituksilla. Historiaa esim. ei voi puolueetomasti kukaan esittää; minäkin olim aikoinaan tehnyt jyrkän periaatteellisen päätöksen, etten esitä kypsymättömille oppilaille historiaa puolueellisesti. Mutta kuinkas kävi! Myöhemmin ilmoitti minulle kuitenkin eräs oppilaani (Kullervo Manner), että minun esitykseni Grakkojen kapinoista oli tehnyt hänestä sosialistin. Eri maailmankatsomus piilee jokaisen aineen esittämisessä ja jokaisen esittäjän esityksessä. Eivät edes lonnontieteet tee tästä poikkeusta; biologiassa m.m. täytyy asettua joko mekaanisen tahi vitalistisen suunnan kannalle; samoin on juridiikan laita. Ei siis mitään tieteellisiä eli maailmankatsomuksellisia rajoituksia; jokaisen esittäjän täytyy totuuden nimessä ja totuuden hankkimisen nimessä saada vapaasti ja rajoituksetta puhua esitettävästään aineesta. Vasta silloin istutetaan kuulijoihin oleellista tietoisuutta ja tieteellisyttä. Vain varsinaista valtiollista kiihoitusta ei voida sallia yleisissä kansansivistyslaitoksissa harjoitettavan.

AKATEMIOISTA.

Ensimmäinen akatemia oli suuren kreikkalaisen filosofin Platonin Athenan koillispuolella. Kun minä v. 1906 kävin siellä, samalla tervehtimässä suurten muinaistutkijain Otfried Müllerin ja Charles Lenorment'in hautaa, ei tästä kuuluisasta akatemiasta ollut muuta jälellä kuin lehto, kuten Aristotelen Lykeionista oli tehty halkopiha. Sic transit gloria mundi! Platonin akatemia oli oikeastaan vain koulu. Platonin opettaja Sokrates jakeli oppiansa kansalaisillensa kaduilla; nyt kohdistui oppi jotenkin samanlaisena varsinaiseen kiinteään paikkaan ja sen keskipisteenä oli tuon ihanteellisen filosofin mahtava persoonallisuus. Ja kaikesta huolimatta voi väittää, kuten prof. Usener on huomauttanut, että Platon laski peruskiven suuremoiselle tieteellisen työn järjestelylle. Platonin akatemia kesti lähes 1000 vuotta, mutta kun se 529 j. Kr. lakkasi, levisi maailmaan keskiajan pimeys. Kristinuskon, ja varsinkin sen etevin edustaja, tuo ensin kymmenkunta vuotta siveelliseen lokaan ryvettynyt »pyhä» Augustinus vaikutti että pääpiste elämässä siirrettiin kuolemaan ja haudantakaiseen elämään, maallisesta vaelluksesta tehtiin surunlaakso ja uskovaisille luvattiin paratiisi. Tämä käsitys oli kreikkalaisen maailmankatsomuksen suoranainen vastakohta ja sentakia yleensä kaikki tieteelliset harrastukset muutamista poikkeuksista huolimatta jäivät takapajulle. Mitä tieteellistä keskiajalla oli tarjona, pukeutui Petrus Abelardin, kauniin Heloisen viettelijän ja Thomas Aquinolaisen uskoa tukeviin teoksiin. Keskiajan tyypillisin edustaja oli italialainen runoilija Dante, jonka paikoittain suurrunollisia hourailuja eivät antiikkiset luonteet, kuten Goethe, voineet sulattaa.

Vasta renessanssi 1500 luvulla rupesi kainosti raivaamaan tietä valistuneemmalle käsitykselle ja tieteellisille tutkimuksille. Kardinali Richelieu, joka oli enem-

män maallikko kuin pappi (aivan kuin meilläkin nykyään) perusti v. 1635 Academie Francaise, v. 1662 perustettiin englantilainen Royal Society ja v. 1700 laski Leibnitz, (jonka väitteen, että tämä maailma on paras kaikista, Voltaire niin murhaavasti kumosi) perustuksen Preussilaiselle Akatemialle — kaikki melkein puhtaasti tutkimuslaitoksia, joiden harrastuksia 1700 luvulla vallalle päässyt rationalismi eli järkeily-suunta perusteellisesti kannatti.

Nämä laitokset olivat perustetut yksinomaan korkeasti oppineita henkilöitä varten. Mutta mitä enemmän syvien rivien merkitys kansojen elämässä kasvoit, sitä enemmän rupesivat nämä vaatimaan itsellensä osallisuutta tieteen tarjoamiin hedelmiin. Edistys on käynyt verkalleen eteenpäin tässä suhteessa. Niin perustettiin esim. Englannissa Ruskin College, Ranskassa Universités Populaires, Wienissä Volksheim, Tanskassa ja Saksassa kansakorkeakoulut ja useimmissa maissa University Extension, Venäjällä löytyy todellisia talonpoikaisylioppilaita talonpoikais- ja työläispiireistä y.m. Tietoja levitetään kansojen syviin riveihin esitelmien kautta, joiden tarkoitus on kaksinainen: tietomäärän lisääminen ja ennen kaikkea rakkauden herättämisen tieteellisiin harrastuksiin ja kerhoissa keskustellaan työläisoppilaiden keskuudessa myöskin tieteellisistä kysymyksistä. On perustettu tahi ollaan perustamassa kaikissa sivistysmaissa varsinaisia akatemioita työläisnuorisoa varten. Ja vaikka näiden opetussuunnitelma monasti vielä on suhteellisesti kehittymätön, niin epäilemättä niiden pää- ja lopputarkoituksena tulee olemaan jokseenkin sama kuin varsinaisesti tieteellisissä akatemioissa, s.o. suoraan sanoen tieteellisten tutkimusten suorittaminen. Herbert Spencer vaatii kirjassaan »Kasvatuksesta», että kouluissa opetettaisiin aineita, jotka voivat etupäässä hyödyttää elämää ja epäilemättä tämäkin suunta työväen akatemioissa tulee olemaan hyvin tärkeä. Missä työväen akatemit voivat syventää antamansa tietomäärän

siihen saakka, että oppilaat ainakin jossain määrin pystyvät tieteellisiin tutkimuksiin, silloin ovat ne saavuttaneet korkeimman asteen ja syvien rivien maailmankatsomus tulee täten laajoissa piireissä kohoamaan niin korkealle, että niiden eturivien miehet voivat kulttuuria vahingoittamatta ryhtyä kansojen kotaloita ohjaamaan.

TEATTERI JA KINO.

Teatteri ja kino, kaksi vastustajaa, jotka pyrkivät samaan päämäärään: »molemmat tahtovat esittää elämää kuvissa semmoisena kuin se on tahi semmoisena kuin sen pitäisi olla. Työläinen ja kone, niinkään kaksi vastustajaa nykyisessä yhteiskunnassa, jotka nekin pyrkivät samaan päämäärään, tahtovat lisätä tuotantoa yhteiskunnallisessa elämässä. Kumpiko noista edellisistä vastustajista pääsee voitolle. Jos yksinomaan tahi pääasiallisesti raha on ratkaisevana niin epäilemättä kino voittaa. Sillä kino tulee yleisölle halvemmaksi. Ja sillä tavaralla, joka on halvempi on tietysti suurempi menekki. - Ja vielä lisäksi: kun jollakin tavaralla on suuri menekki, käy siihen käsiksi kapitalismi. Näin on kinollekin käynyt. Ainoastaan suuret kapitalistit eli kapitalistirytykset voivat maksaa huikaisevia summia suuremmoisista filmeistä. »Kristuksen elämä» maksoi aikoinaan valmiina filminä n. 50—60,000 Smk., mutta se tuotti yksin Amerikassa muutamien kuukausien kuluessa lähes miljoonan Smk. Roseveltin »Leijonan metsästyksestä» maksoi eräs amerikkalainen filmifirma 10,000 dollaria eli nykyään 400,000 markkaa. Eräs kuuluisa ranskalainen filmifirma eli kapitalistinen yritys tuotti 90 % ja myöhempinä aikoina ja nykyään on olemassa oikeita

filmitrusteja, jotka maksavat huikaisevia summia yhdestä ainoasta filmistä.

Mutta hyväksi onneksi ei vielä nykyisessä kapitalismissa yhteiskunnassakaan raha aina ole määräävä tekijänä: löytyy, jumalan kiitos, muitakin määrääjiä, ainakin jaloluontoisemmille ihmisille; ihmiskarja tyyty huonompaankin. Ja jos tällä perusteella asettaa teatterin ja kinon vierekkäin, niin ei mitenkään kino kelpaa kilpailijaksi. Liikkeet, mimiikki, puvut y.m. ovat kummassakin samat ja suurimmat teatterinäyttelijät, kuten maailmankuulu komikko Coquelin ja suurin näyttelijätär Sarah Bernhardt ovat esiintyneet filmeissä; epäilemättä siitä syystä, että täten ovat voineet säilyttää jälkimaailmalle elkeensä ja liikkeensä, sillä väittihän jo Sciller, että varsinainen näyttelijä »kirjoittaa veteen». Voi totuuden nimessä myöntää, että kinolla on muutamia etevämmyyksiä teatteriin verrattuna: se voi esittää suurempien joukkojen liikkeitä ja eleitä yhtäaikaan ja ehdottomasti kauniita luonnonkuvia, joita ei teatteri voi. Mutta tässä onkin kaikki. On ehdottomasti myönnettävä, että filmit esittävät paljon suuremmassa määrässä kuin teatterit ala-arvoisia kappaleita tahi ainakin iankaikkisen jokapäiväisiä, vaikkakin hyve lopullisesti pääsee voitolle; eräs ruotsalainen asiantuntija teki joku aika sitten laskun ruotsalaisista filmeistä ja tämä lasku päättyy: korkeintaan 2 % hyviä kuvia, 8 % jotakuinkin hyviä, 20 % laatuun käypiä, mutta 70 % yksinkertaisia, tyhmiä ja kelvottomia.

Mutta siitä ei milloinkaan päästä, että filmistä puuttuu kieli eli ääni ja mitä sen yhteydessä on, kuten laulu ja soitto yhdessä liikkeitten kanssa. Ja kinolta ei ainoastaan puutu lausutut sanat, vaan myöskin ne äänenvivahdukset, joilla sana lausutaan. Sangen sattuvasti lausuukin eräs tutkija tällä alalla: »Valitettavasti tekee elokuvien luonne, joka ainoastaan voi esittää nopeasti toisiaan seuraavia tekoja, eikä salli esittää näiden psykologista eli sielullista kehitystä, aivan

mahdottomaksi näyttää ristiriidat ja niiden sovittamisia muuta kuin hyvin karkealla, psykologisesti epätydyttävällä tavalla». Kuka ei paljo suuremmalla tyydytyksellä katsele esim. Leoncavallon oopperaa »Pajazzoa» kun hän samalla saa kuulla tuota kaunista, korvia hiveltävää soittoa, kun Pajazzon täytyy esiintyä klownina samalla kun hän huomaa, että hänen vaimonsa on uskonon. Ken saisi täydellistä tyydytystä, kun hän näkee Romeon kiipeilevän balkongille syleiläksensä kaunista Juliaa, vaikka molemmat tekisivät kuinkakin yltiöpäisiä rakkaudenliikkeitä, ellei hän samassa saisi kuulla noita hehkuvalla lämmöllä lausutuita rakkauden vakuutuksia. Ja aivan sama on asianlaita huvinäytelmissä. Muistan vallan hyvin, miten kerran minuun teki suunnattoman koomillisen vaikutuksen kaksi kirjainta, Hm, jotka Hämeenlinnan Työväennäyttämön koomikko jumalan armosta lausui erinomaisen koomillisesti eräässä kappaleessa.

Shakespearen aikoina tyydyttiin maiseman kuvaamiseksi näyttämöllä siihen, että asetettiin sen syrjäpuolelle taulu jossa sanottiin, että »tässä on ajateltava suuri aarniometsä tahi sen semmoista; mutta nykyään katsotaan tämmöistä vetoamista yleisön mielikuvitukseen aivan riittämättömäksi. Ja kino on samassa asemassa nykyään teatteriin verrattuna. Jos edessäni seisoi kaksi ihanaa tyttöä, joista toinen voi puhua, mutta toinen ei, niin minä kyllä surkuttelisin tuota mykkää tyttöä, mutta minä ehdottomasti kääntyisin tuohon toiseen, vaikkapa molemmat olisivat yhtä suloisia ja viehättäviä. Ja kino on tuo mykkä tyttö ja semmoiseksi se jääpi, ainakin meillä toistaiseksi.

Amerikassa käyttävät ainakin ylellisyyselokuvat puhuviakin filmejä, joissa n.s. vitafonilla rinnakkain kuvan kanssa ääni registrerataan kuten gramofonissa. Mutta tämmöiset vieraskieliset filmit tietysti eivät kelpaa muissa maissa, koska kieli on useimmille kuulijoille tuntematon. Ainoastaan operetit, joissa kuvan ohessa lauluäänikin kuuluu, voivat käydä kilpailijoiksi tä-

hänastisille opereteille. Me voimme siis edelleenkin väittää, että puhuva filmi meillä täällä Suomessa on tulevaisuuden asia, ainakin siksi, kunnes kotimainen filmituotanto edistyy siihen määrään asti, että kunnollisia puhuvia filmejä meillä voidaan toimittaa ja Tampereen etevä Työväen Teatteri voi edelleenkin jatkaa rauhallisesti kauniita esityksiään, joissa mainio mestari Kosti Elo niitä järjestää ja ohjaa.

28. 2. 29.

ITSEKKYYDESTÄ JA UHRAUTUVAISUUDESTA.

Jos luomme vaikka kuinka pikaisen silmäyksen luontoon ja siinä liikkuvaan elämään, niin tuskin mikään seikka niin selvästi pistää silmään kuin elon iankaikkinen kiertokulku. Toiset oliot tulevat ja toiset menevät. Mutta ihmissuku elää tiettävästi iankaikkisesti. On aivan joutavaa kysyä, miksi kaikki tämä niin on; vastausta tuskin milloinkaan saadaan. Luonnon viittaus on kuitenkin varteenotettava: suku on ihmiselämässä pääasiana ja yksilöt sivuseikkana.

Mikä tästä nyt seuraa? Selvästi ajattelevalle se, että yksityinen ihminen ei elä eikä saa elää itseänsä varten, vaan sukua varten, vieläpä sukua varten kaikkein laajimmassa merkityksessä, toisin sanoen koko ihmissukua varten, joka mikäli voimme päättää inhimillisesti, on iankaikkinen. — Mutta tietysti tämä ei ole käsitettävä niin, että yksityisen ihmisen tulee elää tässä maailmassa ainoastaan ruumiillisesti jatkaakseen sukua. Luonnon viittaus on käsitettävä korkeammalta kannalta: me emme saa vain ruumiillisesti jatkaa sukua, meidän tulee tässä maailmassa jatkaa henkistäkin kehitystä, kulttuuria ja käyttäen tätä

ruumista ainoastaan välikappaleena kohottaaksemme koko ihmiskunnan onnea, ei vain jonkun yksityisen ihmisluokan. Niin, tämä henkinen suvun jatkaminen on vieläpä korkeammaksikin katsottava, välistä ainoaksikin tarkoitusperäksi niille, jotka syystä tahi toisesta ovat estetyt ruumiillisesti sukua jatkamaan. Tietysti tämä ei estä huolehtimasta omasta itsestänsä, *kunhan tämä ei tapahdu suvun kustannuksella* — sen ratkaisee jokaisen jalomman ihmisen omatunto.

Katsokaamme nyt, mitenkä näitä periaatteita ihmiselämässä noudatetaan, minkälaisia egoistit, itsekkäät ihmiset ja minkälaisia altruistit, epäitsekkäät ihmiset ovat.

Miten menettelee esimerkiksi *alkoholisti*? Alkoholi on myrkyä, joka vähitellen ja ennenaikaisesti tappaa ainakin heikomman ihmisen ja ellei se tapa, yleensä tekee hänet työkyvyttömäksi, tuhlariksi ja perheensä onnen hävittäjäksi ja — mikä on pahinta — hyvin usein jättää turmelevia jälkiä seuraavalle sukupolvelle sekä ruumiillisella että henkisellä alalla. Eikö tällainen henkilö ole egoisti, itseks ihminen sanan täydessä merkityksessä?

Ja hänen kaksoisensa sitten, *irstailija*, joka kulkee toisesta ilopaikasta toiseen (tahi naisena antautuu irstailuun) sekä ryvettää itsensä kaikenmoisilla ilkeillä taudeilla, jotka hän sitten monasti istuttaa puolisoonsa ja lapsiinsa, viattomiin olentoihin, usein heidän syntyessään, tahi ainakin heikontaa niitä. Eikö tämäkin ole puhdas egoisti?

Ja tuo *erittäin hurskas ihminen*, joka vain ajattelee, mitenkä hän mahdollisesti pelastuisi paratiisiin ja karttaisi helvettiä, mutta välittää hyvin vähän tai ei yhtään kanssaihmistensä onnesta ja menestyksestä. Eikö tämäkin ole egoisti, vaikkapa vanhurskaasti itseks?

Ja sitten vielä semmoiset ihmiset, jotka kaikissa maissa etupäässä pyrkivät haalimaan kokoon tuloja

kanssaihmistensä kustannuksella, — samantekevää ovatko nämä tavallisia työläisiä vai proletaarisia tiedemiehiä ja taiteilijoita. Ja vaikka he ehtimiseen vakuuttavat toimivansa »isänmaan hyväksi», niin he hyvin vähän, jos yhtään, edistävät isänmaan todellista parasta ja varmaankaan eivät edistä kulttuuria, ihmiskunnan kohottamista ja onnea.

Ja samoin sotaintoilijatkin, jotka itsevaltiaitten ja isänmaallisten yltiöpäitten haahmoissa eri maissa ovat valmiit uhraamaan miljoonia ihmisiä sodissa, kuten tekivät esimerkiksi Napoleon I ja Wilhelm II. Ovatko tämmöiset ihmiset muuta kuin puhtaita egoisteja — yhdentekevää, ovatko he nerokkaita vaiko ei.

Ja egoisteja löytyy myöskin tiedemiesten joukossa. Ilkenihän itse tuo suuri Du Bois-Raymond väittää, että Saksan tiedemiehet olivat »Hohenzollerien henkinen kaarti». Tämmöinen tiedemies on mateleva egoisti.

Ja vihdoin, eikö koko miespuolinen suku useimmissa maissa ole itsekäs, kun estää naisia pääsemästä täydelleen yhdenvertaisiksi miessuvun kanssa, siitä yksinkertaisesta, useimmiten salassa pidetystä syystä, ettei syntyisi kilpailua naisten puolelta miesten kanssa taloudellisella alalla. Niin häädettiin nainen Hollannissa äsken virallisesta paikastaan syystä, että meni naimisiin. Ja Saksassa erotettiin virastaan nainen, kun sai lapsen ulkopuolella avioliiton. Unkarissa pääsivät naiset ainoastaan muutamiin fakulteihin yliopistossa. Englannissa taas otetaan collegesiin ainoastaan neljäs osa naisia. Ranskassa on vielä viimeiseen asti vastustettu naisten äänioikeutta; kun vuonna 1906 Ranskassa ehdotin eräälle hovioikeuden presidentille äänioikeutta naisille, vastasi hän, että se oli aivan tarpeeton, kun naisen valta muutenkin Ranskassa on melkein rajaton. — Mutta huolimatta miesten kaikista vastuksista, löytyy Saksassa, Goethen »Das ewig weiblichen» (ikuisesti naisellisen) maassa, lähes 50

yliopiston naisopettajaa. Ja kaukaisissakin jällejäjääneissä maissa, esimerkiksi Meksikossa, antoi jo entinen presidentti Calles naisille kansalaisoikeudet ja samaan suuntaan kävi Mahatma Gandhin julistus intialaisille; turkkilaisetkin naiset ovat nykyään aivan toisella kannalla kuin esimerkiksi silloin, kun kävin Konstantinopolissa ja aina vain kohtasin enemmän tai vähemmän hunnutettuja naisia kaikkialla.

Täydellinen vastakohta egoismille on *altruismi*, jonka ensimmäinen suuri apostoli uudemmallalla ajalla oli tuo jalo ranskalainen filosofi Auguste Comte. Hänen lempilauseensa oli: »Vive pour l'autrui», elää lähimmäisensä hyväksi. Koska altruismi on egoismin suoranaisena vastakohtana, selviää jo edellisestä, mitä se oikeastaan on: se kieltää kaiken sen, mitä ylempänä sanottiin egoismin harrastavan, se on ihmissuvun eteenpäin vieminen kaikilla aloilla egoismin kustannuksella, usein äärettömään itseuhrautumiseen saakka. Muutamia esimerkkejä: Todellinen isänmaan ystävä ei milloinkaan suostu siihen, että joku vieraan vallan haltija koettaa sortaa, vieläpä hävittää sitä kansaa, jonka jäsenenä hän on. Ja *todellinen* ylevämielinen uskonnollinen henkilö, joka on syvästä vakaumuksesta tällä kannalla — hyväksyttäkseen sitten tätä kantaa taikka ei — voi maallisessa elämässään olla altruisti, jos hän tyystin eroittaa korkean maallisen tehtävänsä haudantakaisista toiveistaan.

Löytyy nykyään paljon ihmisiä, jotka asettavat suurten kansankerrosten kohottamisen päämääräkseen itseuhrautumisen kautta. Ja täten he enemmän kuin puhtaat egoistit edistävät koko ihmiskunnan kohottamista kulttuurissa ja onnellisuudessa. Sillä jalomieliselle ihmiselle täytyy olla selvää, ettei toinen ihminen saa iankaikkisesti elää suuressa ylellisyydessä toisen kanssaihminen kustannuksella. Muutoksen täytyy vähitellen tapahtua altruistiseen suuntaan ja

tämä voi tapahtua ainoastaan ripeän ja vitkkaan toiminnan kautta altruistien puolelta. Sillä jo »Altmeister» Goethe, Saksan suurin älyniekka sanoi: »Die Tat ist Alles», toiminta on kaikki.

Lopetan tämän esityksen erään jalon, paljon kärsineen tiedemiehen kauniilla ja ylentävillä sanoilla:

»Ihailkaamme ainoastaan niitä, jotka aikansa yläpuolella voivat nähdä tulevien päivien aamunkoittoa ja uskalsivat tervehtiä sen tuloa. Että he uskalsivat kohottaa riippumattoman ja uljaan äänensä, kun heitä vastaan aikalaistensa mielipide pauhasi; uskalsivat taistella mahtia vastaan, joka heitä panetteli, vieläpä niiden hyväksi, jotka eivät heitä ymmärtäneet eivät-kä tunteneet; että he itsessään löysivät tunnustuksen työstään, voimaa ja toivoa; että he murtumattomilla sielunvoimilla kulkivat tarkoitusperäänsä kohti, katsomatta, seurasiko joukko heitä, ja saapuivat niihin korkeuksiin, jonne he voivat jällelle jääneelle sukupolvelle näyttää tien, vieläpä voivat lopettaa elämänsä katkerassa hengen ja sydämen yksinäisyydessä — tämä on se, joka ansaitsee iankaikkista ihailua, ja niiden kunniaksi, jotka kykenevät osoittamaan tämmöistä sankarimaisuutta, sirottakoon historia suitsutustaan.»

MUINAISKREIKKALAISESTA VEISTOTAITEESTA.

Muinaiskreikkalainen kansa oli antiikin eli muinaisuuden sivistynein kansa. Se laski perustuksen useammille nykyisyyden tieteille, esim. filosofialle, kaunotieteelle, historialle, valtiotieteelle, lääketieteelle, eläin- ja kasvitieteelle, maantieteelle, mittautieteelle y.m. Mutta varsinkin taiteen alalla kohosi se niin korkealle, että, jos katsoo asiaa eri suunnilta, ei nykyaikakaan ole päässyt sen korkeammalle.

Mitä on sitten taide? Tähän vastaa professori Konrad Lange (*Das Wesen der künstlerischen Erziehung*, S. 22) jotenkin sattuvasti: »Taide ei ole mitään muuta kuin luonnon tahi ihmiselämän esittämistä kauneudellisen ihannevalon muodossa tahi jonkun tunteen, mielentilan, voima- ja liikuntamielteen mielikuvituksellinen tulos jonkun aistillisesti käsitetyn symbolin kautta, jonka muodot ovat lainatut luonnolta, inhimilliseltä tunne-elämältä, ruumiilliselta liikunnalta tahi orgaaniselta kasvunnalta («Wachstum»).

On suuremmalla tai vähemmällä todennäköisyydellä väitetty, että kaikilla kansoilla, vieläpä villikansoillakin, olisi jonkunlainen kauneuden eli taideaisti. Niin väittää esim. Salomon Reinach mainiossa taidehistoriassaan (*Apollo* s. 5): »Kvaterneri ihminen (*L'homme quaternaire*) oli maankehityksen viimeisen aikakauden ihminen) on kuten nykyajan ihminen ehkä syntynyt taideaistilla, mutta hän ei ole syntynyt taiteilijaksi». Ainakin Eteläranskan luolalöydöt osoittavat suhteellisesti hämmästyttävää taide- eli ainakin piirustus- aistia jo anemoisilta ajoilta. Mutta silti ei ole sanottu, että jokainen nykyajankaan kulttuuri-ihminen ymmärtäisi noin ilman mitään kauneuden kuvia tahi taideoksia. Erinomaisen sopivasti lausuu tästä Ruotsin äsken kuollut suurin naiskirjailija Ellen Key («*Skönhet för alla*, siv. 28»): »Toinen ihminen huo-

maa kyllä, että myrsky vinkuu ja että linnut laulavat. Mutta toinen ymmärtää mitä myrsky puhuu, ja lintujen viserrys kaikuu hänen sydämessään. Toinen katselee tauluja ylimalkaisesti; taulut eivät sano hänelle mitään, hänen mielensä ei tule rikkaammaksi eikä iloisemmaksi sillä, että hän ajattelee noita syvällisiä värejä, tuota sielullista sanontaa taideteoksessa. Hän lukee kirjaa saadaksensa ajan kulumaan; eikä saadaksensa ravintoa ajatuksillensa, mielikuvituksillensa, tunteellensa. Mutta toinen ihminen kuljeskelee työsäään taideteoksen, kirjan elämä sielussaan.

»Ensimmäinen ihminen voi kyllä nähdä toisten ihmisten ulkomuodon, mutta hän ei edes huomaa, ovatko ne todella kauniita vaiko ei, sillä hän ei hae sieluja piirteissä, ei elon historiaa eleissä. Tuhat seikkaa jotka muodostavat toisten surun tahi ilon, työskentelyn tahi innostuksen, ovat tämmöiselle ihmiselle tuntemattomia. Kun hän puhuu, puhuu hän vaan pintapuolisuuksista, rahoista tahi huvituksista, ruuista tahi vaatteista, tuulesta tahi ilmasta — ei kukaan tule siitä viisaammaksi, paremmaksi tahi iloisemmaksi. Ja jos hän kuulee toisten puhuvan sisältörikkaita sanoja, silloin kulkevat nämä kuten pilvet korkealla hänen pänsä ylitse, eivätkä putoa kuin virvoittava sade hänen sielunsa alueilla.

»Huomaa siis, etteivät kaikki näe, joilla on kaksi silmää päässä; eivätkä kaikki elä, jotka kulkevat kahdella terveellä jalalla.»

Muinaiskreikan taide ei kasvanut autoktonisesti omasta maaperästä. Se on käynyt samaa koulua kun kaikki kulttuuri: toinen kansa rakentaa kulttuurinsa edelläkävyn kansan sivistystasolle.

»All bildning står på ofri grund till slutet
Blott barbarit var en gång fosterländskt.»

Muinaiskreikkalaisten taide niin kuin heidän monet muutkin kulttuuri-ilmionsä viittaavat Itämaihin.

Egyptiin, Foinikiaan ja ehkä Persiaankin. Niin on esim. dorilainen pilari alkuaan kotoisin Egyptistä; jonlainen taas eolilaisen välityksellä joko Egyptistä tai Persiasta. Veistotaidekin viittaa samoihin lähteisiin. Mutta niinkuin Muinaikreikkalaisen taiteen etevä tutkija, prof. Adolf Furtwengler on huomauttanut, niin eroavat yleensä kreikkalaisen veistotaiteen vanhimmatkin taideteokset silmännähtävästi itämaalaisista, sekä egyptiläisistä että assyrialais-persialaisista. Egyptiläisissä veistokuvissa ovat »lihakset heikosti kehitetyt; napa on upotettu pehmeään, rasvaiseen ympäristöön — — rinta- ja vatsalihakset eivät yhtään tule näkyviin, yhtä vähän kuin selän eli raajojen. Ja tämän velton, lihaksettoman ruumiinmuodostuman kanssa yhteydessä on vielä se seikka, että koko egyptiläisessä veistotaiteessa turhaan hakee jonkunlaista voiman, jännityksen ja tarmon ilmiötä esiintymisessä. Veltoesti esitettynä, ilman omaa tahtoa ja päättävyyttä ilmestyvät kuvapatsaat.» Tämän Furtwenglerin arvostelun todistavat paraimmatkin egyptiläiset kuvapatsaat, tuo muuten niin mainio Scheik el Beled, s.o. tuo kuuluisa »kylävouti» Kairon museossa ja »kirjuri» Louvren museossa. »Aivan toisin vanhimmatkin kreikkalaiset veistokuvat, vaikka ne yleisesiintymisensä ovat egyptiläisistä riippuvia» (fronttaliteetti eli ruumiin jako kahteen yhtäläiseen osaan katsojaa kohti). »Ne esittävät heti egyptiläistä patsasta vastaan voimistelun kautta kehittyneen muodon ihanteen; niin taitamattomia kuin kreikkalaiset taiteilijat alussa vielä ovatkin, niin kykenemättömiä täydelleen ja oikein esittämään jänteistöä, niin he kuitenkin heti ilmaisevat voimistelun kuria egyptiläisestä aivan eroavan piukasti jännitetyn ruumiin muodostuksen kautta navan ympäristössä; ja heti, vaikka vielä tavanmukaisesta jäykästä asennosta riippuvia, luovat ne kuvan tarmokkaasti voimakkaasta, itsenäisesti pyrkivästä esiintymisestä jännitetyissä koivissa yhteenpuristettuine polviineen ja ylpeäniloisessa kasvojen ilmeessä, joka on

tympeälle egyptiläiselle aivan vieras. Mutta ennen kaikkea: jo tämä vanhanaikainen, egyptiläisestä riippuva kreikkalaistaide poistaa heti miehen ruumiista jokaisen peittävän vaatetuksen; egyptiläisten esikuvien peite edessä heitetään pois ja ruumis näyttäytyy täydelleen kokonaisuudessaan, voimistelun kautta saavutetussa tarmossa ja pontevuudessaan.»

»Kreikkalainen taide seiso, ei ainoastaan egyptiläistä, vaan myöskin babylonialais-assyrialaista taidetta vastaan. Tämä pyrki tosin ilmaisemaan suunnatonta voimaa vahvoilla jäntereillä; mutta se voi tehdä tämän ainoastaan harvoissa paikoissa, missä se voi esittää paljaita muotoja, pääasiallisesti ainoastaan pohkeissa ja käsivarsissa. Ja tässä joutui se ylenpalttiseen liiallisuuteen, joka ei mitenkään siten päässyt vaikuttamaan todellista voiman käsitystä. — Nämä itämaalaiset miehet, kuninkaat, jumalat ja sankarit eivät todellisuudessa teekään mitään ponnistuksia; he aikaansaavat vaivatta mitä vaikeinta ylenpalttista liioittelua myös täällä niinkuin yksityismuotojen käsittelyssä.» Pikainen silmäys esim. assyrialaisiin taideloomiin m.m. assyrialaisiin siivellisiin sonneihin ja ehkä parimpaan assyrialaiseen taideteokseen, »kuolevaan jalopeuraan», Brittiläisessä museossa, toteaa yllämainitut väitteet oikeiksi.

Kaunopuheliäasti on yllämainittu Furtwengler kirjassaan (»Die Bedeutung der Gymnastik in der griechischen Kunst») painostanut voimistelun äärettömän suurta merkitystä kreikkalaisen taiteen kehityksessä ja tähän voimistelun suureen kasvattavaan voimaan kreikkalaisessa taiteessa perustuu hänen lausuntonsa, että »nämä kreikkalaiset miesvartalot ovat kuitenkin kerrassaan ihanimmat ihmiset, jotka kaikkien aikojen taide on luonut».

Mutta kreikkalainen veistotaide alkoi kuitenkin sängen yksinkertaisista muodostumista: ensimmäiset kuvat tehtiin puusta n.s. »ksoana». Nämä esittivät arvattavasti vain jumalia ja me tiedämme, että niitä pal-

joa myöhemminkin säilytettiin hyvin pyhinä ja kunnioitettavina. Tietysti meillä ei jo aineen takia voi olla mitään jälkiä veistoksista muuten, kuin hieman myöhemmissä kuvissa kalkkikivestä (Poros) ja marmoristakin, jossa puuveiston tekniikka vielä on näkyvissä, kuten esim. »Orkomenilaisessa Apollossa», joka on veistetty niin kuin kirveellä, niin että terävät kulmat näkyvät. Myöhemmin pyöristyivät ruumiinosat ja jäykkä fronttaliteetti pääsi vallalle; ainoastaan kasvoissa näkyi joku teeskennelty hymyily ikäänkuin jonkunlaisena elon merkinä. Paraimpina esimerkkinä tästä kreikkalaisen veistotaiteen alkuasteesta ovat n.s. »Andriantit» eli »Apollokuvat», esimerkiksi nuorukaisen veistokuva Teneasta n. 600 e.Kr. Naiset kuvataan alkuaikoina melkein aina Praxiteleen esiintymiseen asti enemmän tai vähemmän puettuina. Jonkunlaiseksi sisarkuvaksi tenealaiselle patsaalle voi käsittää »Delolaista Nikea» jotenkin samoista ajoista. Hänen kutrinsa jakaantuvat yhtä jäykästi kasvojen molemmille puolille, kuin mainitussa Andreantissa, mutta fronttaliteetti ei ole enää yhtä jäykkä. Mutta erittäin miellyttävänä vastakohtana noille n.s. »Andrianteille» ovat nuo vanhanaikaisesti suloiset tyttöpatsaat eli »Kopeet», joita on lukuisasti kaivettu esille Athenan linnankukulan (Akropolin) maaperästä ja jotka sinne hautautuivat, kun Xerxes poltti kaikki linnan rakennukset. Ne olivat kansalaisten lahjoja kaupungin suojelusjumalattarelle Athenalle. Niiden kasvoissa kuvastuu vielä jonkunlainen jäykkyys ja kutritkin ovat yhtä jäykästi asetetut rintaa myöten, mutta kasvojen ilme on muutamissa, ainakin siihen aikaan katsoen, sangen herttaista ja piirteet monasti melkein mallikelpoisesti muovailut. Mutta erikoisesti herättää heidän vaatetuksensa hieno modelleeraus ihmettelyä (katso varsinkin Lechat »Au Musee de l'Acropole d'Athenes», s. 151 ja seur. 279 ja 285, 320, 325, 369, 443). Merkilistä on, että nämä Akropolin kuvat, vaikka olivatkin marmorista, olivat runsaasti eri väreillä maalatut, ku-

ten vielä runsaammin paljoa kömpelömmiin kalkkikivistä tehdyt merijumalat, jotka ehkä olivat asetetut vanhan Athenan temppelin päätyyn Akropolilla. Sama on asianlaita noissa lukuisissa kohokuvilla varustetuissa hautapatsaissa, joista vanhin lienee Aristionin 6:n vuosisadan loppupuolelta. Arkaisen taiteen huippukohta ilmenee n.s. Aigineeteissä eli Afaja-jumalattaren temppelin päätyryhmissä Aiginasaarella, joita prof. Furtwengler on nähtävästi lopullisesti järjestänyt; samoin »Tyranninmurhaajissa», Delfiläisessä vaununohjaajassa, Piikinvetäjässä y.m. Aiginalaiset päätyryhmät osoittavat jo kreikkalaisessa taiteessa suurta edistystä; tosin kasvojen piirteet muutamissa sotilaissa — ryhmät ylistävät näet Aigina-saaren sankarien urhotöitä — vielä näyttävät tuota »kangistunutta naurua», mutta toisissa on kuolevaisen ilmeet hyvästi kuvatut, ja koko kompositionissa on suurta elävyyttä ja liikkuvaisuutta. Koko temppeli oli rakennettu n. 480 e.Kr. Afajajumalattaren kunniaksi, jota katsottiin naissuvun erikoiseksi auttajaksi ja itse koskemattomana impenä auttoi naisia kaikissa heidän tuskissaan. Toinen taideteos, jossa arkainen aikakausi näytti jo suurta edistystä oli tuo n.s. »Tyranninmurhaajien» ryhmä. Pausanias, muinaisuuden Baedeker, joka eli n. 150 j.Kr. ja matkusti kaikkialla Kreikan maassa, kertoo että hänen aikansa oli Athenan torilla kaksikin senkaltaista patsasta. Friederichsen, Studniczkan ja muitten uusien tutkimusten mukaan on saatu selville, että arkailaisen aikakauden kuvanveistäjä Antenorin tekemä patsas, jonka Xerxes ryösti, mutta myöhemmin takaisin annettiin, ei ole säilynyt meidän aikoihimme asti, mutta ainoastaan Krition ja Nesioten valmistaman ja 477 torille pystytetyn kuvan kopio. Tämä patsas on siis oikeammin asetettava seuraavaan aikakauteen. Se esitti kaksi miestä, Harmodios ja Aristogeitonin, hyökkäävässä asennossa, toisen tikari ja toisen miekka kädessä. Nämä miehet murhasivat v. 514 e.Kr. alemman kansan avulla itsevaltiaaksi kohonneen Pei-

sistraton jälkeläisistä hänen toisen poikansa Hipparikon. Isänmaan vapauttamisesta kiitollinen kansa pystytti kohta tämän jälkeen tuon ensimmäisen patsaan, kuten esim. Venäjän kansa isänmaansa vapauttajille Mininille ja Poscharskille Moskovan Punaiselle torille 17. vuoissadan alussa. Ainakin myöhempi patsas näyttää korjatussa muodossaan samaa eloisuutta liikkeissä kuin Aigineeteissä tulee näkyviin. Rajapyykillä arkaisen ja seuraavan aikakauden välillä seisoo tuoranskalaisten Delfin maasta kohottama komea ja juhmallinen »Vaununohjaaja» bronsista. Hän seisoo siinä vielä jotenkin jäykkänä pitkässä kitoonissaan ohjaketkädessään aivan rauhallisena, mikä viittaa siihen, että vaunut olivat aivan hiljaisessa vauhdissa. Alaruumis on luonnottoman pitkä, joka on selitettävä johtuvan siitä, että hän seisoi vaunuissa, joka suureksi osaksi peitti alaosan; muuten olisi hän näyttänyt katsojalle liian vähäpätöiseltä. Patsaan pystytti nähtävästi Kyrenen ruhtinas Arkesilas IV v. 462 e.Kr. saavutetun kilpavoiton johdosta. Mitä »Orjantappurapiikin vetäjään» tulee, niin on viime aikojen tutkimus asettunut sangen epäilevälle kannalle, onko kapitolininen bronsisikuva tosiaan arkaiseen aikakauteen kuuluva, kuten Kekule v. 1883 arveli; ainakin lontoolainen marmoriokopio, jossa tukka on aivan toisin ja oikeimmin muovailltu, katsotaan kuuluvan toiseen vuosisataan ennen Kristusta.

Kreikkalaisen taiteen kukoistusaika on ilmeisesti yhteydessä sen isänmaallisen innostuksen kanssa, joka syntyi persialaisten hyökkäyksen kukistuttua. Ne loistavat voitot, jotka kreikkalaiset saivat persialaisista, eivät ainoastaan pelastaneet länsimaita itämaalaiselta uhkaavalta vaaralta, vaan ne vaikuttivat koko Kreikan kansan elämään erittäin mahtavasti eikä suinkaan vähimmin taiteeseen. Kun samalla ottaa huomioon, että myöskin kreikkalainen voimistelu yhä enemmän kohotti kreikkalaisen miesvartalon, joka aina esitettiin taiteessa alastomana, yhä sopusuhtaisemmaksi ja kau-

niimmaksi, ja kun tähän lisäksi tuli, että Muinaiskreikan kansalla epäilemättä oli synnynnäinen kauneudentaisti — niin ymmärtää vallan hyvin, mitenkä varsinkin persialaisretkien jälkeen Kreikkaan, jotka päättyivät tappioon, kreikkalainen taide ja etenkin sen veistotaide voi luoda taideteoksia, jotka vieläkin voivat kilpailla, jos kohta hieman toisella tavalla, minkä uuden aikaisen veistokuvan kanssa tahansa. Tämän loistavan aikakauden etevimmät edustajat olivat Myron, Polykleitos ja Pheidias. Kaikki tuntevat Myronin »Diskosheittäjän», jonka asento, varsinkin siihen aikaan katsoen, on sangen merkillinen ja taiteellisesti moitteeton. On kyllä sanottu, että hänen kasvojensa piirteet osoittaisivat liian vähän jännitystä semmoisessa toiminnassa, mutta huolimatta siitä, että aikaisempi kreikkalainen taide aina pysyy kohtuuden rajoissa, niin Myron ilmeisesti tarkoitti antaa »Diskosheittäjälensä» arvon ja n.s. ylevyyden leiman kaikessa muussa yksinkertaisuudessa, joka hänelle mainiosti on onnistunutkin. Patsaassa kuvastuu mitä voimakkainta liikuntaa, ruumiin mitä korkeinta jännitystä. Ja kuitenkin ei mitään liiottelua, vaan se on kypsän hedelmänä kreikkalaisen voimistelun tuotteista. Ja vielä yksi merkillinen seikka. Patsas esittää erinomaisesti »tuokiokuvan», taiteen alalla, ensimmäisen ilmiön, mitä taidekriitikko Lessing »Laokoon» teoksessaan ei katso kuvamataiteessa sallittavaksi, koska siinä muka ei saa olla »transitoorisia» momenteja. — Sama erinomainen taipumus Myronilla äkkinäisten liikuntojen luomiseen ilmenee myöskin eräässä ryhmässä, joka oli pystytetty Akropolilla, ja joka esittää Athene jumalattaren, miten hän juuri on heittänyt maahan huilun — joka ei ollut kansallinen soittokone Kreikassa — koska se muka pullisti liaksi hänen poskiaaan rumiksi, ja toisena henkilönä itämaalaisen Marsyaan, joka aikoo nostaa huilun maasta, mutta äkkiä kavahtaa ja peräytyy jumalattaren viittauksesta. Kaikkein suurimmassa maineessa oli Myronin vaskinen »Lehmä»,

joka seisoi lähellä Akropolista. Kymmenkunnat epigrammit kiittävät sen »luonnollisuutta»; siitä sanottiin m.m., että se olikin todellinen lehmä, joka oli vaskeen kangistunut ja se oli juuri aikeessa ammu. Goethe, joka erityisessä kirjoituksessa (Myrons Kuh, Reclams Ausgabe, Bd. 37 s. 141 ff.) on käsitellyt tätä ainetta, arvelee oikein, että kaikki nämä arvostelijat ovat olleet diletantteja, jotka vaan ovat kiinnittäneet huomiota kuvan luonnollisuuteen, eikä sen epäilemättä suureen taiteellisuuteen. Valitettavasti meillä ei ole mitään muistomerkkiä, joka antaisi meille jonkun luotettavan kuvan tästä kuuluisasta patsaasta.

Toinen kukoistusajan suuri taiteilija oli Polykleitos Argosta. Hän muovaili yksinomaan miesvartaloita, jotka muodostuivat jonkunlaiseksi »kanoniksi» eli esikuvaksi seuraaville kuvanveistäjille. Hänen patsaansa ovat erikoisesti tunnettavissa niin sanoakseni »massavaisuudestaan»: varsinkin hartiat ja rintakehä ovat voimakkaasti kehitetyt. Ruumis on lyhyt ja jalat suhteellisesti myöskin lyhyet, jäntereet voimakkaat, mutta sielullinen katse kasvoissa vähemmin esiintyvä. Luonteenomaista hänen taiteelleen on myöskin se seikka, että vasen jalka on asetettu hieman taaksepäin, niin että yleensä vaan varpaat koskettavat maata, jonka johdosta vartalon oikea puoli työntäytyy ulospäin; täten ruumis jakaantuu n.s. lepäävään ja liikkuvaan osaan. Tämä erinomainen voimaperäisyys ja tuon »kanonin» mukaisuus ilmenee erittäin selvästi hänen »Doryforos» eli »Keihästä kantavassa» patsaassa — joka alkuaan, kuten melkein kaikki hänen teoksensa oli vaskeen valettu, mutta säilynyt meille marmori-kopiossa. Hänen kotimaansa jäykkäluonteisuus kuvastuu etenkin tässä patsaassa: huulet ovat hieman paksunpuoleisiksi muovaillut ja suupielet hieman alaspäin käännetyt. Elämänsä loppupuolella sanotaan hänen asettuneen Athenaan ja tuo hienonpuoleinen jonilainen tyyli vaikutti jossain määrin hänen myöhempiin taideteokseensa »Diadūmenos», eli nuorukaiseen,

joka voittajana jossain kilpailussa sitoo voittonauhan päänsä ympäri. Täydellisestä sopusuhtaisuudestaan oli tämä patsas jo muinaisuudessa suuressa maineessa. Ruumis on erinomaisesti muovailtu. Kaikki näyttää, että kreikkalainen ruumis jo tähän aikaan oli voimistelun kautta täydellisesti kehittynyt. Muutamat arvelevat, että siinä ruumiissa näkee myös kreikkalaisen tanssin erinomaista kauneutta ja suloutta — kreikkalaisilla olikin tanssia varten erityinen jumalatar. Ja siinä näkee jotakin vielä korkeampaakin: tuo voittaja — ja meidän täytyy tietää mitä voitto ruumiillisessa harrastuksessa Muinaiskreikassa merkitsi — ei kasvojen piirteissä osoita mitään ylpeyttä voitostaan, vaan kallistaa hieman päänsä ikäänkuin karttaakseen tuota »jumalien kateutta», jota muinaiskreikkalaiset niin suuresti pelkäsivät, jotka aina rankaisivat ylpeyttä — mikä Sophocleen »Antigonessa» ja Runebergin »Kuningas Fjalarissa» on niin ylevästi esitetty. Polykleiton veistokuvissa mainitaan muinaisuudessa vielä hänen kullasta ja norsunluusta tehty ylijumalattaren »Heran» kuva Argosa, josta ei ole mitään jälkiä ja hänen »Amazóninsa» eli taistelunainen, jolla hänen sanotaan voittaneen itse Pheidiankin. Berlinin museossa säilynyt kopio marmorista osoittaa selvästi Polykleiton tyyliä ja tuki käden alla viittaa ainakin selvästi alkuperäiseen pronssikuvaan, jommoisia Polykleitos muovaili. Roomalainen kirjailija Plinius kertoo meille (Hist. nat. 34, 55) että muinaisuudessa arveltiin »hänen yksin kaikista luoneen itse taiteen taideteoksensa».

Kolmas suuri kuvanveistäjä Kreikan veistotaiteen kukoistusaikana oli Pheidias. Häntä pidettiin muinaisuuden suurimpana kuvanveistäjänä, niinkuin myöhempinä aikoina Michel Angeloa uudemman ajan suurimpana veistotaiteilijana. Mutta kun meillä on Michel Angelolta suuri joukko erinomaisia taideluomia, on kova kohtalo jättänyt meidän osattomaksi mitä Pheidiaan tulee, ainakaan ei luotettavia tuotteita hänen

omasta tekotavastaan ole. Myöskin hänen elämästään on ristiriitaisia tietoja. Todenmukaisimpien tietojen ja uusimpien tutkimusten mukaan olisi hän v. 438 e. Kr. valmistanut suunnattoman suuren Parthenos- eli Athene-patsaan komeassa Parthenon temppelissä Akropolin kukkulalla. Sitten olisi häntä syytetty patsaan kalliitten ainesten kavaltamisesta ja heitetty vankeuteen, vaikka, tahi ehkä oikeammin, koska oli Perikleen lähimpiä ystäviä. Mutta elealaiset tarjosivat hänen vapauttamisestaan n. neljänneksen miljoonan Suomea markan takaussumman, jotta hän pääsisi muovailemaan ylijumala Zeun komeaa veistökuvaa Olympiaa varten. Pheidiaan molemmista suurista patsaista on meillä ainoastaan mitättömiä pienoiskopioita, jotka antavat vain jonkunlaisen vähäpätöisen käsityksen noitten kuvien asemasta, ellei saa otaksua, että Ny-Carlsbergin museossa säilynyt Zeun kaunis pää olisi olympialaisen Zeun — ainakin ranskalaisen taiteentutkijan Salomon Reinachin käsityksen mukaan se on Pheidiaan tyyliä. Molemmat patsaat olivat tehdyt, paljaat paikat norsunluusta ja vaatetus kullasta puusen rungon päälle. Nämä kalliit ainekset vaikuttivat tietysti sen, että jo muinaisuudessa varkauksia tapahtui ja että vihdoin itse patsaat, kuten useimmat suuremmat vaskisetkin patsaat, hävisivät. Muuten on näitten yli-inhimillisten patsaitten komeudesta mainittava, että PartenosAthenan silmät olivat jalokivistä, kilpi vasemman käden alla koristettu norsunluisilla kohokuvilla, kultapohjalla, jumalattaren kilpi ylen komeasti somisteltu. Zeun kuvassa, joka oli istuvassa asennossa, oli runsaasti marmoria, ebenpuuta, kalliita kiviä, vasemmassa kädessä piti hän kotkalla koristettua valtikkaa, oikeassa, kuten Athenakin, voitonjumalattaren pienoispatsasta. Päässä oli oliiviseppele, ja jalkojen ympäri liljoilla somistettu vaate. Kerrotaan, että Pheidiaan Zeun kuva ilmaisi katseessaan, mitä Homeros lausuu ylijumalasta (Il. I, 528—30): tummilla kulmakarvoillaan Kronon poika antoi mer-

kin ja hänen ambrosiset kiharansa valuivat alas kuole-
mattomasta päästä ja koko taivas (Olympos) vapisi,
ja että temppelin kävijään tämä katse vaikutti ylen
mahtavasti, synnyttäen hänessä jumalallista hartaut-
ta. Vielä loi Pheidias Akropolis kukkulalle kaksi At-
henan veistokuvaa, toinen näistä Athene Promakos
vaskesta, minkä 9 metrin korkuisen patsaan yläosan
sanotaan — tosin ei aivan luotettavasta lähteestä —
näkyneen kauvas merelle. Toinen yhtä kuuluisa
Pheidiaan patsas, myöskin vaskesta, oli n.s. Lemnilai-
nen Athena, josta Furtwengler laittoi marmorisen ko-
pion siten, että hän Dresdeniläiseen ruumiiseen liitti
Bolognassa löytyvän sangen kauniin pään. Mutta tä-
tä Furtwenglerin muodostamaa kopiota eivät kaikki
hyväksy, yhtä vähän kuin toisen kuuluisan muinais-
taiteen tuntijan Valter Amelungin ehdotusta. Mitä
muuten Pheidiaan veistotöihin tulee, niin me kyllä tie-
dämme, että hän ainakin johti Parthenonin veistoku-
vien muovailemista, mutta meillä ei ole tietoa mitä hän
siinä itse suoritti. Tyylin erilaisuus Parthenon temp-
pelissä on niin suuri, että siinä on työskennellyt aivan
varmasti monta kuvanveistäjää ja mitkä kuuluvat
Pheidialle ja mitkä toisille, on aivan mahdoton sanoa;
temppelin ulkoseinällä juokseva 60 metriä pitkä frii-
si, joka kuvaa Panathenaia-juhlan kulkuetta, on osit-
tain erinomaisesti muovailtu, temppelin itäpäädyssä
voisi moirien eli kohtalottarien suunnattoman kaunis
vaatetus ja ehkä Dionysos jumala olla Pheidian kä-
destä lähteneet. Mutta kaikki kuvat Olympian Zeun-
tempelissä ovat paljoa ala-arvoisempia, eivätkä voi
kuulua Pheidiaalle; ne näyttävät muuten olevan van-
hanaikuisempaa tyyliä kaikessa muussa etevämmyy-
dessään ja ne muovailtiin luultavasti ennen kuin Zeun
patsas tehtiin, sillä itse temppeli rakennettiin jo 465
e.Kr.

Vielä on 5:nen vuosisadan suurista taiteilijoista mai-
nittava trakialainen Paionios, joka loi kaksi voiton-
jumalattaren Niken patsasta, bronssisen Delfiin ja

marmorisen Olympiaan, joka jälkimmäinen originaalina v. 1875 kaivettiin esille maasta. Paionios on esittänyt jumalattaren yhdeksän metrin korkealla jalustalla liitelevänä alas korkeammasta ilmakehästä niin, että tuuli puristaa erinomaisesti muovailun vaatetukseen ruumista vastaan ja pullistelee vaipan hänen takanaan. Patsas oli kyllä löydettyäessä monessa kappaleessa, mutta kokoonliitetyistä kappaleista muodosti R. Grüttner ihanan kokonaiskuvan, joka katsojassa herättää mitä suurinta ihailua rohkean aatteen ja erinomaisesti suoritettun työn kautta.

Neljännellä vuosisadalla ilmenee kreikkalaisessa veistotaiteessa yleensä aivan uusi suunta. Edellisen vuosisadan tyyppi osoittaa veistokuvissa aina jotakin ylevää, subliimia, yli-inhimillistä, etenkin jumalan kuvissa; uudessa suunnassa taas näkee puhtaasti inhimillisiä kauneuden tyyppettä, vieläpä jumalan kuvissakin. Neljännen vuosisadan suurimmat mestarit olivat Skopas, Praxiteles ja Lysippos. Vanhin näistä oli Skopas, kotoisin marmoririkkaasta Paoksesta. Hyvä sattuuma on säilyttänyt meille muutamia originaali teoksia hänen kädestään, etenkin Tegean Athena temppelin otsikoista. Täten astuvat Skopaksen taidesuunta ja taiteelliset ominaisuudet elävästi eteemme. Niin esim. on hänen vartaloittensa niska jatkuva ilman syventymistä päästä suhteellisesti voimakkailla hartioilla; korvat ovat asetetut tavallista alemmaksi; mutta etenkin ovat silmät syvällä silmäkuopissa, joiden yläreunus muodostaa melkein suoran kulman otsan kanssa. Kun tämän lisäksi kulmakarvakaaret kääntyvät melkoisesti alaspäin, niin katseeseen tulee jotakin intohimoista, välistä surumielistä ja traagillista. Skopas onkin intohimojen ja traagillisuuden esittäjä kreikkalaisessa taiteessa, kuitenkin vielä kohtuullisessa muodossa ja tämä suunta esiintyy hänessä vaan katseessa, eikä sanottavasti ruumiin liikkeissä. Tämä intohimoisuus ja surumielisyys ilmenee kaikissa Skopaksen veistoksissa: niinpä kerrotaan hänestä, että hän voi esittää in-

tohimon eri asteissakin: rakkausjumalan kuvassa edusti Eros n.s. tavallista rakkautta. Himeros rakkauden kaipuuta ja Pothos rakkauden kiihkoa. Skopaksen tyyliominaisuudet ilmenevät selvästi useammassa myöhemmissä kopioissa, Herakleessa, Meleagerissa ja ennen kaikkea Niobessa, joka koko ryhmineen seisoo Firenzen Uffizien Tribunassa. Epäilyksen alaisista on, voiko asettaa tuon v. 1906 Roomassa löydetyn ihmeen ihanan Niobiden Skopaksen tahi hänen koulunsa teosten joukkoon; mahdollisesti kuuluu se viidennen ja neljännen vuosisadan rajaseudulle.

Neljännen aikakauden kansanomaisin taiteilija oli Praxiteles, Eirenen (Rauhan) luoja Kefisodoton poika. Hän oli ihanteellisen, kauniin sekä mies- että naisvartalon luoja; jälkimmäisen hän tietävästi aina muodosti alastomana, sillä nyt, jos milloinkaan elettiin hetäri-ihanteitten aikakaudella. Korkeimmassa kurssissa seisoivat Leis ja Fryne, Praxiteleen rakastajat, samanlaiset ilonaiset kuin Renessanssin aikana Impera ja Tullia Aragona. Meillä on ollut se harvinaisen onni, että kun saksalaisten lapio rupesi v. 1877 kaivamaan sitä paikkaa Heraionissa Olympiassa, missä Pausanian kertomuksen mukaan pitäisi olla Praxiteleen Hermes, tämä nousikin ylös melkein aivan eheänä maasta. Meillä on siis varmasti originaaliteos Praxiteleen omasta kädestä, johon hän lainasi jossain määrin aatteen isältänsä Eireneltä. Hermes, jumalien sanna-saattaja on siinä esitettynä pikku Bakkhuspoika vasemmalla käsivarrellaan. Tuo ihana nuorukainen katsoo eteenpäin melkein haaveillen, sillä aikaa kun tuo pieni poikanen istuu rauhallisesti jumalan puunrunkoon nojautuvalla käsivarrella, ojentaen jumalan oikeassa kädessä ehkä riippuvaa viinirypälettä kohti. Toinen Praxiteleen Hermeskuva on meille säilynyt tosin kopiona Lontoon Brittish Museumissa, joka esittää jumalaa kuolleitten saattajana Manalaan. Molemmassa patsaissa, varsinkin edellisessä, on huomioon otettava koko ruumiin pyöreät muodot ja tuo erin-

omainen aaltoilevaisuus linjojen kaartelevassa muodostuksessa. Erinomaisen kauniisti on pää muovailtu niin, että sen vertaista tuskin mistään löytää. Huomioon on otettava erikoisesti leuan hieno kaarevuus; huulilla liikkuu hieno hymy ja katseessa on tuo »kosteaa kiilto». Ja kuitenkin ei Hermes ollut kuuluisin Praxitelen teoksista; kuuluisimmat olivat hänen thespialainen Eros eli rakkaudenjumalansa ja vielä kuuluisampi hänen knidilainen Afrodite oli rakkauden jumalattarensa, esitettynä siinä tuokiossa kuin hän aikoo astua alastomana mereen uimaan. Tässä veistokuvassa näkyy jossain määrin vatikanilaisessa kopiiossakin — originalia ei enää ole — tuo kostea katse, joka Kreikassa oli kiihkeän rakkauden tuntomerkki ja jumalatar suojeleekin kainosti oikealla kädellään ruumiin keskiosaa, tosin ilman kiemailua, mikä piirre on silmiinpistävä esim. myöhemmässä medisealaisessa Afroditessa. Mahdollista on, että eräs Artemis, tuo »Tytty Gabiista» joka niin suloisesti sitoo vaatteensa, on erään Praxitelen teoksen kopia.

Kolmas neljännen vuosisadan suuri kuvanveistäjä oli Lysippos, Aleksanteri Suuren ystävä, ja hänen kuvansa muovailija. Nuoruudessaan oli hän tavallinen metallityöntekijä, mutta pääasiallisesti itseoppineena eli autodidaktina kohosi hän vihdoinkin suureksi taiteilijaksi. Hänen kuuluisin teoksensa on »Raapija» (Apoksyomenos), joka on säilynyt meille erinomaisena marmorikopiona. Se kuvaa miestä, joka kilpailun jälkeen erikoisella rauta-aseella raapii ruumiin pinnalta siihen tarttunutta hiekkaa ja öljyä, jolla ruumista voideltiin ennen kilpailua. Omituista Lysippon taiteelle on hänen patsaittensa suhteellisesti pieni pää ja melkein liian pitkät jalat sekä hoikka ja joustava runko. Muuten muistuttaa hän enemmän Skopasta kuin Praxitelestä patsaittensa kasvojen pyöreämuotoisuudella ja kaulan takaosan suoraviivaisuudella. Erikoinen piirre on vielä se, että Lysippon veistokuvissa enemmän kuin hänen edeltäjänsä, on otettu huomioon kolmaskin di-

mensioni, eli syvyys. Meillä on useampia muitakin kopioita Lysippon kuvapatsaista. Etusijassa on mainittava »Vaivoistaan uupunut Herkules», joka nojautuu nuijaansa; kasvoissa kuvastuu mainiosti tämä väsymys sekä kestäneitten että tulevien vaivojen mietteisiin vaipuminen, kuten Overbeck sanoo. Toinen patsas on »Silenos» pikku Bakkhos poika sylissänsä, johon hän luo isällisen, hyvänsuovan katseen. Kuuluissa bronsisijäljennös Neapelin kansallismuseossa Lysippon patsaan mukaan, kuten arvellaan, on »Hermes», jumalien sanansaattaja, joka istuu levähtäen kivellä, mutta niin kiirehtivässä asennossa, kuin tahtoisihan heti taas lähteä liikkeelle. Neljännen vuosisadan patsaista olisi vielä mainittava eräs merestä äsken löydetty bronssinen nuorukainen, jonka tekijä on tuntematon, mutta joka osoittaa muutamia Lysippon tunto-merkkejä, ja myös tuo Winckellmannin ylenpalttisesti kiitetty Belvederiaan Apollo, myös neljännellä vuosisadalta, jonka käsi väärin uudistettu, niin ettei enää voi saada selkoa sen aatteesta — se oli ehkä Leokareksen tekemä.

Neljännen vuosisadan henki elää myöskin noissa suiloisen ihanissa tanagrealaisissa veistokuvissa, kuten myös hiukan myöhemmissä samanlaisissa Myrinasta. Molemmat ovat muodostetut punaisesta savesta; edelliset varsinkin muistuttavat monessa suhteessa Praxiteleen taidetta. Erinomaisen miellyttävän vaikutuksen sekä tekotapansa että sisällyksensä puolesta tarjoavat nuo lukuisat hautakivet kohokuvineen, joista Goethe »Italialaisessa matkassaan» (16. 9. 1786) niin sattuvasti ja kauniisti lausuu: - »Se tuuli, joka puhalttaa muinaisuuden haudoista, saapuu ikäänkuin hyvähajuineen ruusuisten kukkulain yli. Hautapatsaat ovat herttaiset ja liikuttavat ja esittävät aina elävää elämää. — Henkilöt niissä eivät väännä käsiään, eivätkä luo katsettaan taivasta kohti, vaan he ovat täällä mitä he olivat ja mitä he ovat. He seisovat yhdessä, ottavat osaa toistensa kohtaloon, rakastavat toi-

siaan ja tämä on näissä kivissä erinomaisen herttaisesti esitetty.» Goethe on aivan oikeassa. Hyvin harvoin kuvastuu suru vainajan jälkeen, kuten esim. eräässä vatikanilaisessa marmorireliefissa, joka esittää erään naisen surevassa asennossa kivellä istuvan: samoin osaksi tuossa kuuluisassa »Orfeus»-reliefissä, jossa tämä sanoo jäähyväiset vaimollensa, kun tämä taas palajaa Manalaan. Mutta suurin osa näistä käy samaan suuntaan kuin Goethe kuvaa, niinpä esim. tuo ihana Hegeson kuvapatsas, jossa palvelijatar tuo kuolleelle emännällensä hänen koristerasiansa. Ylen kuuluisa on n.s. Aleksanterin komea marmorinen sarkofaagi eli hautakirstu Hamdi Beyin museossa Konstantinopolissa. Tämän Sidonista löydetyin kirstun friisissä on reliefissä melkein sama kuva Aleksanteri Suuresta, kuin kuuluisassa Pompejin Casa del Fauno'ssa löydetyssä mosaikissa, Furtwenglerin mukaan kirstu arvattavasti oli sidonilaisen viimeisen kuninkaan Abdolonymuksen, joka kuoli Aleksanteri suuren aikana.

Kolmannelta, ehkä vasta toiselta vuosisadalta on mainittava tuo ylen kuuluisa ja komea patsas Louvren museossa, joka käy Milon Venuksen nimellä. Tämä patsas ei ole meille täydellisesti säilynyt, mutta voimme jotenkin suurella todennäköisyydellä päättää, että oikea käsi piti alasliukuvaa vaatetta yllä ja vasemmassa kädessä oli epäilemättä omena, joka yleensä kuuluu Afroditelle (Venukselle), varsinkin kun saaren nimi, josta patsas löydettiin, oli nimeltä Melos (Milo), joka merkitse omenapuu. Toinen patsas samalta vuosisadalta, joka löydettiin Antiumista, on n.s. »Antiumin tyttö». Tosin on paljon riidelty siitä, onko se tyttö vai poika, mutta tukka ja väätetus viittaavat mielestäni kyllin selvästi naiseen. Äsken mainittu Venus ja »Antiumin tyttö» kuuluvat jo hellenistiseen taiteeseen, s.o. siihen taiteen kehitykseen, joka seurasi Aleksanteri suuren jälkeen. Yleensä tämä aikakausi taiteessa osoittaa jotakin pyrkimystä ylen suuriin veistokuviin ja ryhmiin; se pateettinen suunta, joka oli nähtävänä

varsinkin Skopaksen veistoksissa, liioitellaan hellenistisessä taiteessa monasti patologiseksi eli melkein sairaalaiseksi, ja varsinkin aikakauden myöhempinä aikoina kasvaa realistinen eli todellisuutta täydellisemmin vastaava suunta melkoisesti, samalla kun anatominen tarkkuus ruumiin pienemmissäkin osissa tulee yhä selvemmin näkyviin. Nämä mainitut ominaisuudet ilmenevät selvästi »Kuolevassa galatilaisessa» ja galatilalsruhtinaan patsaassa, joka epätoivoissaan tappaa vaimonsa. Myöskin tuossa kovin realistisessa lahjariveitsen hiojassa, joka hioo suurta veistä Marsyan nylkemistä varten ja ylen realistisessa »Nyrkkitaistelijassa» Rooman kansallismuseossa esiintyvät samat ilmiöt; mutta ennen kaikkea siinä mahtavassa friisissä, joka ympäröi suurta Zeun alttaria Pergamossa, jossa tuo kreikkalainen lempiaihe jumalien, etenkin Zeun ja Aartemin, taistelua giganteja eli jättiläisiä vastaan on esitetty — kuvaannollisesti pergamonolaisten ja galatilaisten, toisin sanoen, yleensä sivistyksen ja raakuuden keskinäistä taistelua; mikä originaliryhmä v. 1878 kaivettiin esille vanhan Pergamon maasta. Ja tuo ylenpalttinen pateettisuus asteittaisessa kuolemankampailussa näkyy vielä selvemmin kuuluisassa Laokoon ryhmässä, jossa isä ja kaksi poikaa toivottomasti taistelevat myrkyllisten käärmeitten kuolettavia puremia vastaan.

ROMAANIEN LUKEMISESTA.

Platon, yksi Muinaiskreikan suurimmista filosoofeista väitti kirjassaan »Valtiosta», ettei hänen kansansa suurin runoilija Homeros kelvannut nuorison luettavaksi, koska se muka sisälsi semmoisia juttuja jumalista ja heidän teoistaan, jotka eivät suinkaan kelvanneet esikuvaksi nuorison toiminnalle. Niin esim. ei sopinut nuorison kuulla, että jumalat ja jumalattaret

kävivät sotaa keskenänsä, että jumalatar Heran hänen oma poikansa löi kahleisiin ja että ylijumala heitti poikansa alas taivaasta, niin että tämä tuli ontuvaksi, pahemmista jumalien teoista puhumattakaan. Platon huomauttaa aivan oikein, että »nuori ihminen ei kykene arvostelemaan, mikä mahdollisesti on näitten juttujen syvempi merkitys ja mikä ei, vaan se, minkä hän siinä iässä saapi mieleensä muuttuu tavallisesti häviämättömäksi ja muuttumattomaksi omaisuudeksi hänen mieleensä».

Samoin voisi useimmiten sanoa siitä, mitä nuorisot ja varsinkin nuoret naiset sieluunsa istuttavat romaaneja lukiessa. Suurin osa tästä nuorisosta ei suinkaan ymmärrä vielä eroittaa romaanien esittämiä kuvia todellisesta elämästä. Enin osa romaaneista sitäpaitsi jos ne edes sitäkään totuudenmukaisesti esittävät, kuvailee jonkun flirttailijan eli joitakuuta flirttaikoja ihmisen elämässä, joka tavallisesti kestää hyvin lyhyen ajan, sanottakoon pari vuotta yksilön elämästä, mutta ei suinkaan sitä tavallisesti pitkää elämäntaivalta, joka seuraa esim. kihlausten loputtua ja siinä on kuitenkin totisesti jokaisen ihmisen todellinen elämä. Mutta nuoret ihmiset nielevät toisen romaanin toisensa perästä ahmimalla niinkuin siitä riippuisi elämä ja kuolema, uhraamalla tärkeimmät tehtävät vieläpä yörauhankin, saadaksensa mielensä täytetyksi noilla kauniisti esitetyillä valheellisilla jutuilla. Romaanihulluus ja tanssihulluus ovat nykyään nuorisossa korkeimmillaan. Minä en tällä mitenkään tahdo vastustaa kumpaakaan, mutta kun tieteellisesti nykyään ollaan selvillä siitä, että tanssi pääasiallisesti on eroottinen ilmaisumuoto ja että romaanit ilmeisesti, huvituksen keralla kuten tanssikin, palvelee samoja tarkoituksia, niin lienee varoittava ja totinen sana paikoillaan, joka kehoittaa kohtuullisuuteen. On surkeata todeta, että nuoret työläisvesat hyvinkin usein vierovat iltamia, joissa on totisempi leima yksinomaan tahi ainakin pääasiallisesti ja mieluummin ha-

kevat puhtaita tanssi-iltamia tahi viettävät joutohetkiään rakkausromaanien lörpötyksillä, jotka useinkin ovat hyvin ala-arvoista laatua. Mutta kaikkein pahinta on tässä suhteessa, että nuoriso näkyy vieläkin meidän aikoinammekin suuressa määrässä uskovan, että tällaiset romaanit tosiaan sisältäisivät jotakin, mikä kelpaisi elämän ohjeiksi, vaikka ne *tässä suhteessa* ovat suurimmaksi osaksi kerrassaan kelpaamattomia, vaikka ne kelpaavat ainoastaan taideluomiksi ja ajan kuluttamiseksi, osaksi myöskin mielikuvituksen kehittämiseksi.

Luin äsken eräässä tieteellisessä aikakauslehdessä erään kirjoituksen »Sadun psykologiasta», jossa m. m. lausutaan: »On epäilemätöntä, että lapsi tarvitsee satuja; meidän täytyy hankkia ravintoa ja esikuvia sen mielikuvitukselle. Mutta nämä esikuvat eivät saa olla käsittämättömiä, vaan niiden täytyy syventää joka-päiväisyys sivistyksellisessä muodossa. — Näistä syistä on vanhanaikainen satu sopimaton uudenaikaisessa lastenkasvatuksessa». Samoista syistä tulee vastustaa valheellisuutta romaaneissa, sillä nämä yleensä eivät kasvata *oikein* nuorisoa elämän todellisuutta, vaan ainoastaan paria huumausvuotta varten. Sentakia lausuikin estetiikan ja uudemman kirjallisuuden professori Carl Gustav Estlander kuulijakunnallensa, jonka joukossa minäkin nuorena ylioppilaana olin: »Nuoret ystävät, voitte lukea romaaneja, mutta älkää uskoko, että ne kuvaavat elämän todellisuutta.» Ja samoin tiedemies, Wilhelm Ostwald lausui eräässä juhlapuheessaan: »Yhä vähemmän minua haluttaa lukea romaaneja. Ne ovat — suokaa minulle anteeksi — tulleet liian tyhmiksi.»

23. 8. 28.

LAULUN VOITTO.

Aristoteles, muinaisuuden suurin ajattelija ja häneen nojautuen koko keskiaika, tunsivat ihmisen sielussa ainoastaan kaksi toimintaa: haluamisen ja ajattelemisen. Vasta uusimman ajan kuuluisimman filosofin Kantin ajoilta asti tunnustettiin yleisesti ihmisen sieluelämässä myöskin tunteen toimintaa. Eri aikoina annettiin sitten toiselle tahi toiselle sielun toiminnalle suurempi tahi pienempi merkitys. Valistusajan mielestä oli tärkein ihmisiselun toiminta järjen toiminta, ja suuren Ranskan vallankumouksen aikana v. 1793 julistettiin suurilla juhlallisuuksilla »Järki» yleiseksi jumalaksi Parisin komeassa Notre Dame kirkossa, joka sen jälkeen piti kutsuttaman »järjen temppeliksi». Mutta kohta seurasi vastavaikutus tätä järjen ylistystä vastaan. Jo Goethe oli v. 1774 julaissut »Wertherin kärsimykset» ja sen perästä seurasi n.s. romantiikka, joka ei ainoastaan antanut täyttä tunnustusta ihmisen tunne-elämälle, vaan vieläpä pani sille pääpainon. Etupäässä koko tiede joutui tämän vaikutuksen alaiseksi viime vuoden alkupuolella. Ja ennen kaikkea musiikki, syvällisin kaikista taiteista kävi yhä valtavammin tämän tunne-elämän etunenässä, vaikka se aina ennenkin, ellei ota kiinalaisia lukuun, on kaikkialla ollut jonkunlaisena tunteitten tulkitsijana.

Mutta uudemman ajan musiikkia voisi jakaa kahteen suureen pääryhmään: »Absoluuttiseen musiikkiin», jota ennen kaikkea suuri Beethoven edusti. Tämä suunta »runoili sävelissä»: se ei välittänyt mistään sisartaiteitten avusta; toinen suunta, varsinainen romanttinen musiikki, haki kiinteätä yhteyttä runoilijain teosten kanssa, kuten esim. Schumann y.m. tavoittelivat. Ja toiselta puolen pukivat etevät runoilijat, kuten Heine ja meillä suuri lyyrikkomme Eino Leino (esim. Tuonelan joutsenessa) runonsa korvaa hivelevään musikaaliseen kieleen. En tahdo kieltää,

että edelliselläkin suunnalla on erinomaisen suuri merkitys ihmiselämässä, varsinkin niille, jotka ovat suuremmissa määrässä musikaalisia ja käsittävät korkeampaa musiikkia, mutta vähemmän musikaalisesti kehittyneisiin ihmisiin, jotka muodostavat suuren enemmistön, vaikuttaa jälkimmäinen suunta epäilemättä mahtavamman, varsinkin jos saavat selkoa runoilijain sanoista laulun esityksessä tahi tuntevat ennestään laulettavan laulun.

Silloin laulun vaikutus voi ulottua hyvinkin kauas. Runolija väittää, että »laulu jalot tunteet luopi». Nykyinen sielutiede eroittaa kyllä tunteen ja haluamisen ihmiöt toisistaan, mutta yhdistää ne myöskin yhteiseksi »sielun liikkeeksi», ja Schopenhauer väittää filosofisen oppinsa mukaan, että »musiikki on tahdon kuvaus». Tämä kaikki merkitsee, että etenkin laulu herättää ihmissielussa jaloja tunteita ja nämä jalot tunteet taas herättävät hänessä jalon tahdon, mikä taas on perustuksena kaikelle jalolle toiminnalle. Laululla runouden kanssa yhdessä on siis erittäin suuri merkitys ihmiselämässä ja vanhat alkugermaanit pitävätkin musiikkia yleensä jumalallisena keksintönä.

Olen sitä mieltä, että ennen kaikkea pitäisi painostaa tätä laulun suurta herättävää merkitystä varsinkin työväen piireissä. Se voi tietysti tapahtua etenkin siten, että lauluakin vielä enemmän kuin ennen työväestön juhlissa käytettäisiin työväen aatteiden palveluksessa että laulu voimakkaasti sen avustajan, runon kanssa yhdessä herättäisi nukkuvan työväestön siitä leväperäisyydestä, johon monin paikoin työväestö on vaipunut aatteensa palveluksessa ja että se herättämänsä tunteen avulla nostattaisi tämmöisiä unisieluja virkeämpään toimintaan suuren aatteensa edistämiseksi. Sillä ei ole kyllin, että etupäässä esitelmillä ja aatteiden selvittämällä koetetaan herättää torkkuvia ihmisiä uneliaisuudesta; hyvin usein jättävät nämä esitelmät ihmissielun kylmäksi, elleivät esittäjät osaa noihin esitelmiin luoda tunnetta ja tunteellisuutta, var-

sinkin esitelmiensä lopussa vedota myöskin ihmisten tunne-elämään, kuten jo muinaisuuden suuri puhuja Cicero vaati ja puheessaan aina toteuttikin. Mutta kun runon kauniit aatteelliset sanat yhtyvät kauniiseen lauluun, niin voi melkein väittää, että se ihminen on sekä tunnoton että kunnoton, joka jää kylmäksi ja jonka tahtoon ei tämä vetoaminen vaikuta eikä pane häntä luokkavaistonkin vaikutuksesta toimimaan kansanluokkansa ja siten ihmiskunnankin kohottamiseksi yhä korkeammalle.

Meidän herttainen runolijamme Z. Topelius laulaa itse »Laulussa»:

»Niin on laulun kaunis taru,
Niinhän sanoo Suomen kansa,
Niin tuo viisas laulun seppä:
Laulu ompi surust' luotu,
Mutta laulust' ilo lähti,
Laulu ompi surust' luotu,
Mut' kun loisti laulun tähti,
Silloin surun usva lähti,
Iki-ilo nyt on suotu.»

Niin, jos laulu on suurten aatteiden palveluksessa, silloin, vasta silloin syntyy »iki-ilo» silloin, jos milloinkaan, toteutuu Tegnerin ihana väite:

»Ikuist' kaipuut' ei tok' laulu oo
Se ikuinen on voitto vainen.»

TIEDE JA TYÖVÄENLIIKE

Kirj. ADOLF BRAUN. Suom. N. U.

Kapitalistisen tuotantojärjestelmän ikävimpiä ilmiöitä on tuo vielä aivan liian vähän tasoitettu sivistysmonopoli, joka on omistavien luokkien käsissä. Vielä tänään on omistavilla luokilla suunnattoman paljon enemmän kuin omistamattomilla mahdollisuus päästä henkisten aatteitten omistajiksi, joita sivistys vuosituhsien kuluessa on kasannut hallitseville luokille. Jos sivistys ei ole hallitsevien luokkien kaikkien jäsenten yhteisomaisuutta, niin tämä on yksinomaan heidän oma syynsä, sillä kaikki hallitsevien luokkien jäsenet ovat omistaneet ja omistavat taloudelliset mahdollisuudet sivistyksessä voidakseen nauttia siitä, mitä kaikkien kansojen, kiinalaisten, roomalaisten, kreikkalaisten, ranskalaisten, englantilaisten, espanjalaisten ja saksalaisten taide ja tiede ovat lahjoittaneet nykyisille ja tuleville sukupolville.

Miten toisin onkaan asianlaita köyhälistön suhteen, vaikka siihen kuuluvat olisivat kuinka sivistyshaluisia tahansa. Tuhansien joukossa löytyy vain harvoja, jotka, vaikkakin ovat kuulleet mainittavan Confuciusta, Homeroa, Horatiota, Shakespearea, Lessingiä ja Goethea, ovat itse lukeneet heidän teoksiaan. Vielä suuremmassa määrässä on tämä laita tieteen suhteen. Darwin ja Marx, Mommsen ja Ranke, Burckhard ja John Stuart Mill ovat valitettavasti useammille prolettaareille ainoastaan pelkkiä nimiä. Myöhempi historiankirjoittaja tulee, kun tutkitaan ihmiskunnan pitkällisen kulttuurinousun syytä, asettamaan joukkojen leivän ja asunnon tarpeen rinnalle myöskin heidän henkisen ahdinkotilansa.

Tämä ahdinkotila ei ole kärsivien oma syy, sen täytyy päinvastoin muuttua ankarammaksi syytökseksi kapitalistista, joukkoja riistävää yhteiskuntajärjestel-

mää vastaan. Jos jo Schiller ja Kleist syvästi kärsivät tunteesta, että heidän teoksensa olivat luodut ainoastaan pientä ohkaista yläluokkaa varten, niin tänään tällaiset huomiot ovat vielä paljoa raskaammat.

Yksi sosialismin suurimpia kultuurihistoriallisia aikaansaannoksia on se, että se on herättänyt proletariatin joukkojen sivistyspyrintöjä. Lassallen nimeä ei milloinkaan unohdetaisi, jos hän vaikkapa vaan olisi osoittanut tieteen ja työväenliikkeen yhtenäisyyden. Ei kukaan meistä voi olla tuntematta ihailua ja kiitollisuutta niitä kohtaan, jotka rakkaudesta ihmiskuntaan ovat tunteneet yhteiskunnallisten olojen vääryyden ja runollisella lennolla piirsivät utopisen olemattomuuden, jossa yhteiskunnallinen oikeus, inhimillinen sopusointu ja rauha vallitsevat. Nykyisen ja tulevan sukupolven sosialismille antaa leiman sosialismin tieteellinen perustelu, joka ennen kaikkea liittyy Karl Marxin ja Friedrich Engelsin nimiin, kapitalistisen tuotantojärjestelmän syntymisen tutkinto, selvittely sen vaikuttimista ja kriiseistä, sen yhtymisistä jättiläisilmiöiksi, sen hävitysvoimista, sen luokkajaosta, sen riistosta ja kokoutumisesta, mutta myöskin moninaisista herätyksistä tieteen ja tekniikan, liikkeen ja kaupan alalla, maailman muodostamisesta perinpohjaisesti toisenlaiseksi. Tieteellinen sosialismi ei ole meille tuottanut ainoastaan tätä suurta määrää tietoja, se on myöskin meidät opettanut käsittämään historian vaikuttavat voimat materialistisen historiankäsityksen käyttämisellä ja siten ymmärtämään historialliset syyt ja seuraukset ja taloudellisen kehityksen vaikuttimet.

Kapitalismin korkeimmalla ollessa on nykyään myös kaikkien tieteitten nousuaika. Tieteet rakennetaan perustuksiaan myöten uudestaan, mahtava nousu kaikilla tutkimuksen ja tieteen tulosten esittämisen aloilla on meidän aikamme tunnusmerkinä. Karl Marxin aikalainen oli Charles Darwin, joka samoin kuin Marx kansanoikeudessa, asetti tieteet eläinten ja kasvien elämästä uusille perusteille. Biologia, kemia,

fysiikka, astoronomia lähtevät nykyisin aivan toisista edellytyksistä kuin sata vuotta sitten.

Melkein kaikki nämä mahtavat tieteitten mullistukset ja niiden käyttö hyödyttävät ennen kaikkea hallitsevia luokkia ja jäävät suurimmaksi osaksi työväen joukolla vieraksi. Mutta ei missään ole pyrkimys sivistykseen ja toivo laajentaa henkistä piiriään niin elävä kuin juuri *työväenluokassa*. Tieto itsessään, tieto ilman toivoa saada siitä käytännöllistä hyötyä, on sadoissa tuhansissa työmiehissä, liikeapulaisissa, myöskin jo työläisnaisissa mahtavan halun esineenä, jota heillä harvoin on mahdollisuus toteuttaa. Liian usein täytyy heidän käydä kiertoteitä lähestyäkseen edes josain määrin tätä päämäärää.

Mutta tieto ei ole työväestölle ainoastaan itsessään tietoa, se voi myös olla puolustus- ja hyökkäysase luokkataistelussa. Henkinen perintö edellisiltä työläispolvilta, tieto useammista sopimattomista taistelu-keinoista, työväestön kokemusten välittäminen maista, joiden kieli ei ole oma, kapitalistisen kehityksen ja sen riistokeinojen valaiseminen, tieto erilaisista palkkaustavoista ja ylityön vaaroista, silmäys lainsäädäntöön, joka on luotu enemmän työväestön vahingoittamiseksi kuin sen suojelemiseksi, tieto ammattitaudeista ja ammattivaaroista, johdatus puhetaidon ja ajatussuuntien käyttöön, mutta myös jo yksin työläisten henkisen näköpiirin laajentuminen, voivat vahvistaa heidän asemansa luokkataistelussa, kehittää heidän taistelu-keinojaan ja enentää luokkataistelun tuloksia.

Työväenluokan henkinen kohoaminen tekee sen taistelukykyisemmäksi voimien mittelyissä riistäjien ja näiden kätyrien kanssa, se säästää järjestyneeltä työväestöltä monta väärää puuhaa tuolla kivisellä ja runsaasti salakuopilla täytetyllä tiellä valtiollista itsenäisyyttä ja taloudellista nousua kohti. Työläisten käytännölliset kokemukset nousevat arvossa entisten sukupolvien kokemusten käyttämisellä niinkuin myöskin vieraitten maitten työläisten suoritetuilla kokeilla

ja tieteellisten tutkimusten tuloksilla. Mutta työläisten henkisen toiminnan suoman käytännöllisen hyödyn ohessa ei ole väheksyttävä henkisen voimistelun merkitystä työväestölle, joka ei saa kokonaan rajoitua kapitalismin palvelukseen ja joutavien huvitushetkien hakuun.

Työväestö on ylpeä ennen kaikkea niistä miehistä, jotka ovat lähteneet heidän omasta luokastaan, ja jotka korkeilla henkisillä kyvyillään ja ahkerasti kootuilla tiedoillaan menestyksellisesti ovat uhranneet elämänsä työväenluokan vapautumiselle palkkaorjuudesta, kuten sille vuosisatoja tyrkytetystä henkisestä rappeutumisesta ja alennustilasta. Jos sosialismilla maailmanhistoriallisesti ei olisi mitään muuta ansiota kuin se, että se on tehnyt proletaarit henkisesti ylöspyrkiviksi, sivistystä hakeviksi ihmisiksi, niin yksin tämä jo olisi tavattoman suuri tulos, joka on suurempi kuin minkään muun henkisen liikkeen viime vuosituhannen kuluessa. Sosialismi koettaa poistaa yhtä hyvin proletariaatin aineellisen alennustilan kuin sen henkisenkin alennuksen. Me tiedämme, vapaina kun olemme kaikesta työväestön imartelemisesta, että vielä miljoonia työmiehiä ja työläisnaisia ja satojatuhansia liikeapulaisia on herätettävä heidän kurjan kurjasta henkisestä itsetyytyväisyydestään. Mutta me tiedämme myös, että useat tahtovat nousta henkisestä alennustilastaan, johon heidät on pakottanut ensin feodalismi ja sitten kapitalismi. Ja he tahtovat myös nauttia tieteen ja taiteen rikkauksista, jotka köyhälistön on tähän asti täytynyt jättää käyttämättä.

KOULUN JA KASVATUSAATTEEN KEHITYS LÄPI AIKOJEN.

Kuulin kerran tunnetun tanskalaisen filosofin Harald Höffdingin omasta suusta, että hän muka on vain toisarvoinen suuruus semmoisen älyniekan rinnalla, kuin K. Marx oli. Ja kuitenkin Marx oman vaatimatoman tunnustuksensa mukaan on rikastuttanut maailmaa ainoastaan kahdella tietä raivaavalla aatteella: toinen oli se, että köyhälistön vapautus voi tapahtua vain sen omilla voimilla — sillä historiallisen »luokkataistelun» huomasivat selvänäköiset porvarillisetkin historioitsijat, kuten *Thierry* ja *Guizot* (lue: Tieri ja Gisoo) — ja toinen, että ihmiskunnan kehitys riippuu taloudellisesta kehityksestä (tekniikan parantumisesta y.m.) oli »historiallinen materialismi» eli paremmin ekonominen (taloudellinen) historiankäsitys, joka ei ole samaa kuin filosofinen materialismi eli yksipuolinen, monistinen katsantotapa, jonka Marx, oppi-isänsään Feuerbachista huolimatta hylkäsi. Voi ehkä väittää, että Marxin edellämainitun perustotuuden ensimmäinen esitaistelija oli *Stuart Mill*, joka kuuluisassa kirjassaan: »*On the representative government*» jo lausui, ettei mikään toinen säätyluokka huolehdi todellisuudessa toisen asioista. Taloudellisen historiankehityksen opin julisti Marx maailmalle samana vuonna (1859) kuin *Darwin* esitti kuuluisan luonnonoppinsa (*The survival of the fittest*) kaksi keksintöä, jotka ovat täydellisesti mullistaneet tietoisuutemme kaikesta olevaisesta luonnon- ja ihmishistoriassa. — Totta on, että Darwinin oppi ei yksin enää pidä paikkaansa yksinomaisena selityksenä elävien olentojen kehityksestä luontokappaleina, että siihen lisäksi on otettava suuren ranskalaisen luonnontutkijan *Lamarckin* käsitys niiden ympäröivästä olosuhteista riippuvasta vähittäisestä muuttuvaisuudesta sekä myös hol-

lantilaisen *De Vries'in* (lue: Friis) *Oenothera*: tutkimuksen kautta vakiintuneesta opista: toisen lajin kaikesta »elämäntaistelusta» riippumattomasta suhteellisesta äkkinäisestä siirtymisestä toiseksi suotuisissa olosuhteissa, ympäristössä (»milien»). Sillä Lamarchin ja Vries'in opit vastaavat jotenkin kemiassa satakunnan alkuaineen pitkällisempää tai nopeampaa (10,000 miljoonasta vuodesta muutamiin sekuntiin asti) muuttamista toisesta toiseksi niin, että atoomiaineesta päättäen ehkä kaikki ovat vain kolmesta alkuaineesta lähteneet. Samoin on Marxin suurenmoista oppia vastaan huomautettu (*Woltman, Bernstein* y.m.), että se ei rästittömästi (»restlos») selittäisi vallan kaikkea ihmiskunnan kehityksessä. Kaikissa tapauksissa massa- (oli joukko-) ilmiöissä Marxin oppi kuitenkin ehdottomasti pitää paikkansa. Se näyttäytyy päteväksi myöskin kasvatuksen ja koulun alalla.

Jos me ensin luomme katsauksen muinaisuuden kulttuurikansojen, kreikkalaisten ja roomalaisten, kasvatukseen, niin prof. *Bücher* on huomauttanut, että muinaisuuden talousjärjestelmä perustui n.s. oikos- eli yksityistalouteen s.o. jokainen perhekunta toimitti yleensä itse kaikki tarve-esineensä. Tästä seurasi, että hyvin vähän sivistystä ja kasvatusta oli tarpeen, ja orjat, jotka pääasiallisen työn toimittivat, olivat tästä osattomiakin. Vasta *Solonin* uuden talousjärjestelmän jälkeen kasvoi sivistyksen tarve ja kasvatusta lukemis-, kirjoitus- ja jossain määrin laskutaidossakin levisi laajempiin piireihin. Prof. *Pöhlmann* on tunnetussa teoksessaan (»Antiker Sozialismus u. Kommunismus») osoittanut, että joku »manufaktuurijärjestelmä» s.o. käsityön keskittyminen suurempiin laitoksiin syntyi jo Ateenassa, josta sen laaja kauppaliikekin on todistuksena, ja tämä juuri vaikutti sivistyksen ja kasvatuksen leviämiseen. Miten taloudellinen kehitys jo muinaisuudessa vaikutti henkisiin rientoihin, osoittaa ilmeisesti se seikka, että henkinen kasvatusta Spartassa oli paljon alhaisemmalla kannalla kuin Ateenassa. Yleen-

sä koko kasvatus Kreikassa rajoittui mainittuihin kolmeen alkutietoon, johon vielä tuli voimistelu ja rätöksi soitanto. Roomalaisten kehittyneempi talouselämä ei välittänyt näistä kahdesta aineesta, vaan antoivat he sen sijaan, kuten luonnollista oli, enemmän arvoa laskutaidolle, vieraan kielen (kreikan) oppimiselle, maantieteelle ja pikakirjoitukselle (»takygrafialle») ynnä oikeusopille, joka järjesti laajentuneet taloudelliset suhteet ja joka teki sen viime aikoihin asti suuresti vaikutusvaltaiseksi.

Ylempien luokkien suunnaton painostus alaspäin synnytti »kristin uskon», ensin juutalaiskansan essealaisten keskuudessa, josta jumaluusopin prof. *Hilgenfelt'in* käsityksen mukaan Kristus sai parhaimmat aiheensa uuteen oppiinsa. Kristin usko osoittaessaan haudantakaista paratiisia lohdutukseksi ja korvaukseksi tämän maailman kurjuuden ja sorron sijaan leväsi varsinkin *Pauluksen* kautta kulovalkean tai tartunnan tavalla kaikkiin rasittuneisiin kansoihin. Mutta kun kirkko muuttui taistelevasta voittoiseksi (ecclesia triumphans), palasivat entiset olot ja epäkohdat, ainoastaan verhottuina haudantakaiseen vaippaan. Papisto ja sen aseenkantaja, aateli, nousivat kaiken, myöskin taloudellisen elämän hallitsijoiksi; tämä talouselämä vajosi syvälle ja samalla myöskin sivistys ja kasvatus, jotka noin 1000 vuoden paikkeilla olivat melkein arvottomia. Kaikki kasvatus tarkoitti vain pappisvallan pönkittämistä, se tapahtui kansoille vieraalla latinankielellä; sen tuli hankkia ainoastaan hallitsevalle pappisluokalle jälkeläisiä, jotka pitäisivät tätä luokkaa edelleen valta-asemassaan.

Mutta uusi talousjärjestelmä synnytti jo keskiajalla uusia kasvatuksen muotoja. Käsityöläis- ja kauppiasaineokset kaupungeissa, jotka vähitellen kohosivat papiston ja aatelin rinnalle, vaativat uudenaikaisempaa kasvatusta ja näin syntyivät nuo n.s. kaupunki- eli porvarikoulut, joko yksityisinä tai kaupunkien alotteesta. Pääasiallinen ero kirkon kouluista oli se, että

niissä opetus tapahtui äidinkielellä ja että käytännöllisille tiedoille annettiin suurempi tunnustus.

Ja mitä enemmän porvariston talousjärjestelmä ja siihen perustuva valta kasvoi, sitä enemmän pääsi äsken mainittu kasvatuksen suunta voitolle. *Ratich* (1571—1635) vaati jyrkästi äidinkielen asettamista kunniasijalle opetuskielenä latinan asemasta. Varsinkin Englannissa kehittyi uusi talousjärjestelmä kehittymistään ja sitä myöten asettuivat monet sen suurista älyistä, kuten Bacon (lue: Beikn) 1561—1626, Milton 1608—1674, ja varsinkin Locke (lue: Lokk) 1632—1704 uuden vastaavan suunnan kannattajiksi kasvatuksenkin alalla. Jotenkin samaa tietä kulki melkein samaan aikaan ranskalainen *Montaigne* (lue: Montänj) 1533—1592) ja ennen kaikkea *Comenius*, huolimatta hänen kovin uskonnollisesta värityksestään. Tämä suuri kasvattaja (1592—1670) vaati m.m. äidinkielen asettamista opetuskieleksi, reaalisia (hyödyllisiä) opetusaineita, muistin vapauttamista pikkuseikkojen oppimisesta, ruumiinharjoituksia, tyttöjenkin opettamista kunnollisesti ja havainto-opetuksen pohjaksi kaikelle opetukselle (»orbis pictus»), minkä aatteen sittemmin Pestalozzi tarkemmin ja syvällisemmin kehitti.

Mutta pappis- ja aatelisvalta kohotti uudestaan päänsä — suuret aatteet pääsevät vain verkalleen *lopullisesti* voittoon — ja anastivat itselleen koko taloudellisen kehityksen. Porvaristo oli vielä liian heikko tätä valtaa ainaiseksi kukistamaan. Ja niin syntyi kasvatuksen alalla vastavaikutus, reaktio, tavallansa vallankumouksellinen liike. Sen herättäjä oli sama mies, joka enemmän kuin ehkä kukaan muu yksityinen laski perustuksen valtiollistaloudelliselle vallankumoukselle. — *J. J. Rousseau* (lue: Rusoo). Hänen kasvatussoppinsa näyttää samaa taipumusta, joka vallitsee muillakin sen ajan aloilla, esim. taiteessa ja kirjallisuudessa: pyrkimystä pois koko tuosta epäluonnollisesta elämästä »takaisin» luontoon ja »luonnollisiin» oloihin. R. väittää, että »sivistys» (kulttuuri) on

pilannut alkuperäisen luonnon, mikä lapsessa syntymisestä saakka on hyvä ja että kasvattajan tulee vain auttaa esille mitä »luonto» vaatii. Tämä tietysti on uimista vastavirtaan. Kasvatus kääntyiikin, kun Ranskan suuren vallankumouksen aatteet selvenivät ja osaksi toteutuivatkin, realistiselle kannalle n.s. filantropinismissa, joka täydelleen vastasi voittoisan porvarismaailman silloisia »ihanteita». Porvaristo pukeutui kapitalistiseen vaippaan, uusi tekniikka synnytti kapitalismin ja aivan luonnollista oli, että se sai vastakaikua silloisessa kasvatusopissakin: filantropinismi saarnasi etupäässä eudomonismia (onnellisuuden tunnetta) ja utilitarismia (s.o. sitä, mikä elämässä on hyödyllistä). Samaan suuntaan kulki myöhemmin Herbert Spencer (1820—1903), englantilainen filosofi, sosialismin periaatteellinen vastustaja, vaikka »onnellisuus» on saanut siveellisen luonteen päällyksen. Tämä ei estä tunnustamasta, että Spencerin vaatimukset m.m. fysiologian ja valtiotieteen ottamisesta koulun opetusaineiksi ja hänen valituksensa (jonka jo *Fröbel* sitä ennen oli julki lausunut), useimpien vanhempien kykenemättömyydestä kasvattajiksi, kuten myös arvostelukyvyn puutteellisesta kehittämisestä koulussa, ovat täysin oikeutetut.

Mutta 1700-luvun lopulla esiintyi eräs jalo kasvat-taja, jolla, huolimatta hänen vaikeasta kirjoitustavas-taan ja välistä ristiriitaisista mietteistään, on ollut ratkaiseva merkitys kasvatuksen historiassa, J. H. *Pestalozzi* (1746—1827). Hän on tosiaan siihen jättänyt syviä jälkiä. Pestalozziin oli ilmeisesti Ranskan suuren vallankumouksen aatteet mahtavasti vaikuttaneet; hän oli alussa itse poliittisesti vallankumouksellinen. Tämän on selvästi ja sitovasti toteennäyttänyt Rob. *Seidel*, Zürichin yliopiston opettaja, kirjassaan »*Der unbekante Pestalozzi*». Tunnettua on, että Ranskan vallankumous herätti eloon proletaarisiakin vaistoja ja P. oli juuri näitten vaikutuksen alaisena. Jo ennen sai hän Pohjois-Sveitsin vanhoillista valtiojärjes-

tystä vastaan tähdätystä toimesta istua arestissa, häneltä riistettiin kaikki toivo päästä valtion virkoihin ja v. 1782 julkaistussa sanomassa hän väitti, että kansan siveellisyys riippuu sen taloudellisesta asemasta, että rikoksen tekijät vain ovat heikkoja ihmisiä onnettomassa tilassa, kun taas heikot ihmiset onnellisessa tilassa istuvat hallituksessa ja kirkossa. V. 1793 («Ja oder Nein») lausuu P. sanasta sanaan: »Maailmaa ei hallita kristillisesti, hallitukset semmoisinaan eivät ole *kristillisiä*, ja valtio valtiona toimii oleellisimmissa laitoksissaan varmasti *kristinuskoa vastaan*. — — — — Vapahtaja ei milloinkaan mutkistellut («advokatisiert»), kaikkein vähimmin suurten herrojen hyväksi. Jos hän sen olisi tehnyt jonkun hyväksi, niin se olisi ollut niiden eduksi, joille hän huusi: Tulkaa luokseni kaikki, jotka olette kurjia ja ränsistyneitä, minä tahdon virkistää teitä.» Ja hän tunnustaa suoraan: »Minä olen puolueellinen kansaa kohti.» Ja prof. *Natorp* («Pestalozzis Ideen über Arbeiterbildung u. soz. Frage») siteeraa lisäksi: »Maailman vääräys lopetetaan kaikkialla yksinomaan väkivalloin»; »yhteiskunnallinen oikeus ei mitenkään ole siveellistä oikeutta; se on vain eläimellisen muodostus. Yhteiskunnallinen tila on oleellisesti jatkoa kaikkien sodalle kaikkia vastaan. Yhteiskunnallinen tila on ytimessään väkivaltaisuuden tila... Ihmisen vaatimus saada nauttia ihmisluonnetta kokonaisuudessaan vastaavaa tyydyttävää elämää, on Jumalan ja kristinuskon kannalta korkeammaksi arvosteltava kuin kaikki omaisuus- ja valtaoikeudet.» Ensin jättävät vallanpitäjät kansan omille hoteilleen ja sitten rankaisevat he sitä seurauksista.

Näistä periaatteista johtui P:n kasvatusopillinen kansa. P. oli näet sitä mieltä, että kansan tietämättömyys johtui sen alhaisesta sosiaalisesta tilasta ja että myös päinvastoin kansan sivistyskannan kohottamisella sen sosiaalinen tila parantuisi. Se on toista kuin *Schmollerin* erehdyttävä väite, että taloudellinen tila ei ole varsinaisesti erottava juopa kansanluokkien välillä,

vaan erikoinen sivistysmäärä. P. arveli, että mikäli kansan sivistysmäärä kohoaa, sikäli kohoaa myös sen taloudellinenkin tila ja siten toteutuu Baconin väite, että »tieto on valtaa».

Kuten jo esitetyistä sitaateista selviää, on P. niiden kansankerrosten edustaja kasvatuksen alalla, jotka alhaisimmastakin alennustilasta tahtoivat kohota yhteiskunnan korkeimmille asteille eli, puhuakseni P:n omilla sanoilla, jotka alimmasta eli kolmannesta kerroksesta, »ikkunattomien luolien inhoittavasta pimeydestä, josta ei edes sallita katsoa ylempiin kerroksiin», tahtovat kohota »valoon» ja »vapauteen».

P:n mielestä kaikilla ihmisillä on yhtäläinen *oikeus* tämän maailman tarjoamiin etuihin ja hänen mielestään tämä on saavutettava siten, että kaikki ihmiset kasvatetaan »todelliseen kristillisyyteen», jossa jokainen ihminen on ihminen eikä sen enempää eikä vähempää. Tämä toteutuu todellisen kasvatuksen kautta, jossa jokaisen ihmisen »*päätä, sydäntä ja kättä*» tasapuolisesti kasvatuksessa kehitetään.

Mutta vaikka P:nkin kasvatuksessa kaunopuoleinen (esteettinen) ja jossain määrin loogillinen kasvatusta jättivät takapajulle, voitti *Herbart* (1776—1841), P:n kiitetty jälkeläinen kasvatustieteellisen alalla, hänet yksipuolisuudessa ja perustelujen heikkoudessa. P:n kasvatusta tarkoitti suuren kansanennemmistön kohottamista kasvatuksen kautta: sillä oli ilmeisesti sosiaalinen pohja, Herbartilta tämä perustus tykkänään puuttui: se oli individuaalinen (yksilökohtainen) ja lisäksi siltäkin puuttui loogillisen ja esteettisen kasvatuksen painostaminen. Herbart tahtoi tavallaan uudistaa Sokrates—Platonin opin, että hyve on opetettava, s.o. opetusaineitten oikealla järjestämisellä herätetään tunteet eläviksi ja vihdoin taipuu tahtokin täten oikeaan suuntaan. Tämä psykologinen perustelu ei enää saa paljon kannatusta, koska varsinkin *Schopenhauerin* opin mukaan tahto muka on alkuperäisempi ilmiö ihmisessä kuin havaintokyky ja siten kasvatuksessa ensi si-

jassa otettava huomioon. Miten nyt tämän laita lience (k. *Bohn*, »Entwicklung des Denkvermögens») on vielä epäselvää; ainakin alimmat elävät olennot prof. Loeb'in tutkimusten mukaan liikkuvat n.s. tropismin, s.o. yksinomaan valon ja lämmön vaikutuksesta ja vaikeaa on sanoa, mikä kyky sitten kehittyy. Kaikissa tapauksissa Herbartin oppi, kuten koko sen ajan taloudellinen elämäkin, kulki kasvavan kapitalismin merkeissä ja kääntyi Pestalozzin sosiaalisista perusteista takaisin individuaaliseen käsitykseen. Manchesterilainen yhteiskuntajärjestys oli muka niin oivallinen, että vain tarvittiin *yksityisten* kasvattamista täydellisemmiksi, jotta ihmiskunta jalostuisi. Vasta Fr. Fröbel, jonka kasvatusteoriat suuruutta ei vielä ole kyllin tunnustettu, kääntyi takaisin Pestalozzin sosiaaliseen perustukseen ja painosti enemmän kuin kukaan käden harjoittamista. Fröbelin tästä johtuvat kasvatuksen kerrassaan suuremmoiset periaatteet voimme lyhyesti keskittää seuraaviin väitteisiin. Ensimmäiset vaikutukset ovat lapsessa voimakkaimmat, sen takia kasvatuksessakin tärkeimmät. Ruumiillista ja henkistä kasvatusta ei voi toisistaan erottaa, sillä ruumiillisen toiminnan kanssa kasvaa myöskin henkinen toiminta. Luonto, s.o. luonnolliset taipumukset joka lapsessa näyttävät selvästi, mihin suuntaan kasvatusta on ohjattava. Ihmisluonto viittaa toimintaan ja tämä näyttäytyy ensin lapsen leikissä, joka on hänen työnsä, hänen *ensimmäisen toimintahalunsa* tyydyttäminen. Oikein ohjattuna tämä »leikki» samalla *suuresti* kehittää hänen henkisiäkin voimiaan, kehittää hänen ajatuskykyään ja tahdonvoimaansa. Tätä itsetoimintaa on kaikin puolin kehitettävä antamalla hänelle yhä enemmän tilaisuutta sen kehittämiseksi. Pelkkä havaintokyvyn edistäminen ei riitä, sillä elämä vaatii toimintaa eikä vain eikä etupäässäkään katsojia. Pieni lapsikin tahtoo etupäässä *toimia*, ja tätä halua on koko kasvatuksen pääasiallisesti edistettävä.

Nämä ajatukset ovat ilmeisesti kasvaneet ajan muuttuneista sosiaalisista ja taloudellisista olosuhteista ja katsantotavoista. Ruumiillinen työ, jota ammoisista ajoista oli halveksittu, ruvettiin pitämään arvossa; koko taloudellinen suunta oli kääntymäisillään toisaanne, huomattiin, että työ *Ricardon* ja *Marxin* tutkimusten nojalla oli koko yhteiskunnan perustuksena. Uusi sosiaalipoliittinen käsitys ja kehitys hankkikin Pestalozzi—Fröbelin kasvatusihanteille yhä hartaampia kannattajia. Niin väitti Dieterweg, Pestalozzin suurin oppilas, että »sosiaaliset kysymykset ovat tämän ja tulevan ajan pääkysymykset, joka ne ratkaisee, on vuosisadan sankari eikä kukaan muu» ja hän asetti kasvatuksen päämääräksi lapsen kohottamisen »itsenäisyyteen, itsetoiminnan kautta oikean, hyvän ja kauniin palveluksessa». Samaan suuntaan kulki *Dörpfeld*, ja uuskandilainen prof. *Natorp* on useammassa teoksissa («*Socialpädagogik*»; »*Herbart, Pestalozzi und die heutigen Aufgaben der Erziehungslehre*») koettanut yhdistää kasvatusta ja yhteiskuntaopit toisiinsa, kuten jo, hänen käsityksensä mukaan, hänen ihailemansa kreikkalainen filosofi Platon teki, vaikka tietysti aivan toisella perusteella. Erittäin sattuvasti on N. lausunut, että yksilö on »abstraksioni, kuten fysiikan atomi». Sosialipoliittista perusajatusta kannattavat myöskin *P. Bergeman*, vaikka hieman toiselta, positiviliselta ja jossakin määrin individualistiseltakin näkökannalta, ja tunnettu kasvatustieteen historian kirjoittaja *Th. Ziegler*, joka väittää, että yksityisten henkilöiden kasvatusta on olemassa vain sikäli kuin samalla myöskin on kysymys kokonaisuudesta ja kokonaisuuden parhaasta ja vahingosta. Samaa mieltä on myöskin katolilainen *Willmann*, jota pidetään suurena auktoriteettina kasvatustieteen alalla. Kuinka syväälle käsitys ruumiillisen työn hyödyllisyydestä ja kasvatustavasta merkityksestä on tunkeutunut edistyneempiin porvarillisiin piireihin, näyttävät etenkin Amerikassa, Englannissa ja Saksassa perustetut, tälle pohjalle ra-

kennetut kasvatustilat (esim. Deweyn (lue: Djuin) kasvatustila Amerikassa ja Saksassa Lietzin Deutsche Landersichungsheime), joissa puutarha-, maanviljelys- ja kaikenlaista käsityötä jotenkin suuressa määrässä harjoitetaan. Sama 19:nneen vuosisadan taloudellinen ja sosiaalipoliittinen kehitys on »veistolle» antanut niin suuren sijan varsinkin kansakouluissa. Mutta melkein kaikissa näissä porvarillisissa laitoksissa on ruumiillinen työ käsitetty vastapainoksi henkiselälle »rasitukselle» (Juvenaloksen ja Locken »mens sana in corpore sano» (terve sielu terveessä ruumiissa), vaikka koko harrastus ilmeisesti on lähtenyt sosialisesta alkuperästä.

Mutta »työkoulun» (uudemmassa merkityksessä) varsinainen luoja on yllä mainittu sveitsiläinen tohtori Rob. Seidel, *) joka jo v. 1885 esitti sen perusteet. Sen puolesta on hän sitten innokkaasti taistellut ja Münchenin kaupungissa, tietysti porvarillisilla kuteilla loimien välissä, sellaisen toteuttanutkin G. Kerschensteiner (»Begriff der Arbeitsschule» y.m.).

Mitä tarkoittaa tuo »työkoulu»?

Jo Goethe, Saksan suurin älyniekka, lausui, että »toiminta on se, mikä tekee ihmisen onnelliseksi» ja hän perusti tähän ihmisen toimintahaluun sielun kuolemattomuuden opinkin. Ja, kuten jo huomautin, koko lastentarhojen perustajan Fröbelin suuremoinen kasvatustaite johtui siitä yksinkertaisesta havainnosta, että jo pienenkin lapsen koko harrastus kohdistuu itse-

---

*) Müncheniläistä G. Kerschensteineriä pidetään tavallisesti sen isänä, mutta todistettavasti syyttä. Hän on porvari ja porvaristo sen takia juhlii häntä. Samoin esim. laskin minä perustuksen Turussa lastentarhoille ja työväenopistolle, mutta molemmat ovat asetetut porvariston laskuun. Sanon sen suoraan, sillä

»Nur die Lumpen sind bescheiden,
Männer freien sich der That.»

(Goethe).

näiseen toimintaan. Työkoulun varsinainen perustaja Seidel tunnustaakin (*Arbeitsschule* s. 110), että työkoulu oikeastaan on vain Fröbelin aatteen edelleen kehittämisen. Nykyisessä antropologisessa tieteessä katsotaan (*Lippert, Reitsenstein* y.m.) kumoamattomaksi tosiasiaksi, että *käden* taitavuuden kehitys on tehnyt ihmisen kultuuri-ihmiseksi, kohottanut hänet muitten luontokappalten yli. Tekniikan kehitys taloudellisella alalla onkin luonut teknillisen taitavuuden edistymisen tarpeen ja siten myös työkoulun. Tosin on manufaktuurin muuttuminen koneteollisuudeksi jossakin määrin supistanut kätevyiden tarpeen, mutta kieltämättömältä näyttää, että sittenkin kätevämpi henkilö paremmin hoitaa konettakin kuin kehittymättömämpi. Tässä suhteessa sietää Marxinkin käsitys korjausta. Mutta työkoulu ei sittenkään tarkoita etupäässä tai yksinomaan eri käsitöitten opettamista, kuten pikkuporvarit ja muutamat suuretkin kasvattajat, kuten Diesterweg ja *Ditte* sitä väärin käsittävät. Työkoulu tarkoittaa aivan uuden prinssiin, perusaatteen asettamista pohjaksi koko kasvatukselle. Ja tässä suhteessa se perustaa koko aatteen ruumiillisiin ja sielullisiin, fysiologisiin ja psyyllisiin tosiseikkoihin.

Ihmisen n.s. korkeampi toiminta keskittyy aivoihin, joilla (todistettavasti aina *Brocan* ajoista asti) on eri toimintoja varten eri keskustoja. Näihin vievät sekä tunto- sisään, että liikehermot ulospäin. Ellei näitä molempia harjoiteta surkastuvat ne. Jälkimmäisiä, motorisia hermoja harjoitetaan kouluissa jossakin määrin lasten leikeissä ja voimistelussa. Mutta hienommat hermosäikeet eivät tässä pääse kehittymään, yhtä vähän kuin ennen Comeniusta ja Pestalozzia silmä havainnoissa. Mitä hienompia työkaluja käytetään, sitä tarkemmiksi tulevat motoriset hermot. Sekä ruumiillinen että henkinen työ on vain aivojen kehittämistä eri tavalla. On tavallinen harhaluulo, että ihmisen kehityksen suhteen henkinen työ olisi *itsessään* korkeampaa laatua. Voi ennen sanoa, että asia

on päinvastoin. Niin esim. kasvaa havaintokyky ehdottomasti lapsessa, jos hän saapi tutustua esineitten luontoon, ei vain vaikka kuinka tarkalla katsomisella, vaan luomalla semmoisia itse. Jos opettaja tekee yksin luonnontieteen opetuksessa kokeet, ei koe milloinkaan tule niin kehittäväksi ja selväksi tajunnalle kuin jos oppilaskin sitten tekee sen itse; puhumattakaan toimintakyvyn kehityksestä itsetoiminnan kautta. Ja kun hän itse toimii, kehittyy hänen tarkkaavaisuuskykynsä yleensä koko opetukseen nähden. Vielä enemmän tapahtuu kaikki tämä sillä perusteella, että, kuten kaikki etevät kasvattajat tietävät, ne opetusaineet herättävät oppilaissa enemmän harrastusta (opettajan persoonallisuuden ohessa), joissa oppilaat saavat harjoittaa itsetoimintaa (Herbartin suuremmin oppi »kaikenpuolisesta harrastuksesta»). Mutta itsetoiminta vie paljon pitemmälle. Se ponnistaa tahtoa, se kehittää tahdon lujuuksi, se synnyttää karaktereja; se kehittää siten itseluottamusta omiin voimiin, se luopi itsenäisiä ihmisiä: elämän taistelijoita; sillä elämä on ennen kaikkea taistelua. Goethe sanoo: olen ollut ihminen ja se on olla taistelijana ja semmoisia juuri nykyään tarvitaan. Mutta työkoulu tekee vielä enemmän kasvatuksessa.

Kerschensteiner sanoo aivan oikein (m.t.s. 2): »Jokainen inhimillinen yhteiskunta tarvitsee verrattoman paljon enemmän ruumiillisia kuin henkisiä työntekijöitä». Kasvatuksen tulee sen takia etupäässä kohdistua vastaavaan toimintaan. Mutta työkoulun menettelytapa kasvattaa paljon paremmin varsinaisia itsenäisiä tiedemiehiä ja keksijöitäkin sekä taiteilijoita kuin nykyinen koulukasvatus. Sillä omaperäinen tiedemies toimii induktivisen, kokeiluun perustuvan metodin mukaan; muistettakoon vain esim., että tuon kuppataudin parantamiskeinon keksimiseksi sai prof. Ehrlich tehdä 605 »turhaa» koetta ja kuinka paljon kokeita täytyi Edisonin suorittaa ennen kuin monissa keksinnöissään pääsi perille. Ja kuinka paljon parem-

min kehittää työkoulu uinuvaa taiteilijaluonnetta, varsinakin veistotaiteilijan taipumuksia, kun häntä totutetaan tarkastamaan esineitä kolmanneltakin suunnalta sekä muovailemaan näitä esineitä itse jo nuorella iällä koulussa. Yleensä voipi työkoulun metoodilla saada selkoa lapsen taipumuksista, koska ihminen kuitenkin on määrätty *toimimaan* elämässä. Newton, Darwin, Liebig, Linné, Schiller, Humboldt, Pestalozzi, Bismarck, muista mainitsematta, olivat koulussa »huonoja» tai »keskinkertaisia» oppilaita, koska heidän älyänsä ei siellä voitu selville saada. Ja vihdoin — last not least — kohottaa työkoulu ajan taloudellisen hengen mukaan ruumiillisen työn arvoon: tämän työn tekijät eivät enää yleisön silmissä ole orjia tai orjamaisuuteen luotuja henkilöitä, vaan heidän katsotaan suorittavan yhteiskunnalle yhtä hyödyllistä työtä kuin »henkisen työn» tekijät. Viimemainittujen jumaloiminen on jo kerta kaikkiansa laannut.

Tällä ei ole sanottu, ettei koulussakin ruumiillinen ja henkinen työ tulisi vaihtelemaan, etenkin yläasteilla, noin 14—15 ikävuodesta saakka. Muutamia, vaikka sangen harvoja, aineita täytyy suuressa määrässä »henkisesti» esittää. Tämä ei kuitenkaan millään tavoin kumoa työkoulun suuremmoista periaatetta.

Amerikassa, jossa yhtä hyvin käsitetään se, että ihminen on olemassa etenkin toimintaa varten, kuin se, että kieltolain jyrkällä kannattamisella (se on jo peruslakiluontoinen) raitis työväki on tuotannolle edullisempi kuin juopumukseen taipuva *) — Europassa oltaessa yleensä vielä paljoa tyhmempiä —, Amerikassa on työkoulun aate, vaikkakin se on puhtaasti kapitalistinen maa — jo saanut melkoista kannatusta. Mutta myöntää täytyy — etenkin suurten kustannus-

*) Tämän esitti tunnettu raittiusjohtaja Russel elävästi eräässä esitelmässään tuhatlukuisille kuulijoille Tukholmassa muutama vuosi sitten.

ten takia — että se vasta sosialistisissa valtioissa voi päästä täyteen kukoistukseensa.

Se onkin nykyisessä Venäjän valtakunnassa näin käynyt. Jo tuo jalomielinen *Krapotkin* kirjoituksessaan »Käden ja aivojen työ» perusteli — tosin hieman vanhanaikaisesti — työkoulun aatetta ja kansanvalituksen silloinen hoitaja *Lunatsjarski* on mallikelpoisesti esittänyt ja toteuttanut sen. Kaikki koulut Venäjällä ovat »yhtenäisiä työkouluja, maksuttomia, ilman uskonnon opetusta, yhteisiä pojille ja tytöille sekä pakollisia *kaikille* kouluiässä oleville lapsille. Luokalla ei saa olla yli 25 lasta. Opettajat ovat yhdenvertaisia (ei ole »vanhempia ja nuorempia lehtoreita»!). Opetus tarkoittaa kasvatusta »lasta ympäröivää elämää varten». Ruumiillisesta ja kaunotieteellisestä kasvatuksesta pidetään erittäin huolta. Koululääkäri täytyy olla joka koululla ja hänen tulee tutkia jokaisen lapsen terveyttä, kun se tulee kouluun ja sitten pitää sitä edelleen silmällä. Joka päivä annetaan maksuton suurus kaikille oppilaille. Oppilaitten »koulukollektiivi» järjestö) hoitaa oppilaitten asioita; sillä on suhteellisesti suuri valta ja edustus »kouluneuvostossa». Retkeilyjä ja tehtaissa käyntiä tapahtuu usein. Kotiläksyjä ja kotitöitä ei saa antaa eikä rangaista oppilaita. Näistä kahdesta viimeainitusta seikasta voi, *ainakin ylime-*
noaikana olla eri mieltä; kokemukseni, kun olin esimiehenä Pietarin työkoulussa, ei puhu niiden puolesta. Jälkimäinen painostaa liiaksi Rousseau'n y.m. käsitystä lapsen alkuperäisestä »vallan hyvästä» luonteesta; ei ole otettu huomioon perinnöllisyyden ylen mahtavaa vaikutusta jo syntyvän lapsen soluissa. Edellisestä voi ehkä tykkänään luopua, jos aina saadaan Pestalozzin tapaisia opettajia.

Työkoulu pitää perusaatteessaan täydelleen huolta lapsen ruumiillisesta, järkiperaisestä (intellektualisesta), siveellisestä ja kaunotieteellisestä kasvatuksesta, mutta ennen kaikkea hänen kasvatuksestaan *sosiaalista yhteiskuntaelämää varten*.

Ranskan opetusministeri Jules *Ferry*, joka ei suinkaan kallistunut vasemmalle, lausui kerran eräässä puheessaan, että käsityö koulussa »aateloi» lapsen ja semmoinen kasvatuksen auktoriteetti kuin prof. *Paulsen*, on sanasta sanaan väittänyt, että »sadasta nuoresta vesasta, jotka käyvät meidän korkeammissa kouluissamme, ainakin 90 tuntevat enemmän iloa käsistöistä kuin eksersitioista ja ekstemporalioista» (kieliharjoituksista).

Meilläkin Suomessa on työkoulu tahi etupäässä työllä kasvattaminen saanut porvarillisten keskuudessa M. Soinisesta, A. Liliuksesta, mutta etenkin O. *Rauhamaasta* innokkaita kannattajia.

Työkoulu on suuremmoinen tulevaisuuden aate, vaikka se vasta sosialistisessa yhteiskunnassa täydellisesti toteutuu, kun valtion joutavat menot supistuvat ainakin puoleksi.

MUINAISKREIKKALAISESTA TANSSISTA.

On tunnettu asia, että varsinaisina pääaineina muinaiskreikkalaisten kasvatuksessa oli musiikki ja voimistelu. Voimistelun suuri merkitys riippui siitä, että kreikkalaisten luonteessa oli pääpyrkimyksenä ruumiin kehittäminen notkeaksi ja sopusuhtaiseksi, sekä kaiken ruman ja kömpelön karttaminen. Samasta syystä tanssiakin katsottiin jonkunlaiseksi voimistelun sivuhaaraksi ja niin kuin voimistelu todistettavasti johti kreikkalaisten ihanaan taiteeseen, niin tanssikin oikeastaan pääasiallisesti oli taiteen harrastamista kauniilla ruumiinliikkeillä. Ja aivan merkillistä on, että tietääkseni muinaiskreikkalainen kansa oli ainoa,

jolla oli jumalattarien joukossa tanssin edustajansa, nimeltä Terpsichore, joka merkitsee »huvitteleva tyttö». Tämä tietää, että tanssi Muinaiskreikassa samalla oli sekä huvitusta että myöskin ruumiin kehittämistä kauniiksi ja sopusuhtaiseksi. Sillä Muinaiskreikan kansa ei ollut ainoastaan kauneuden kansa, vaan se oli iloinen kansa, joka ymmärsi luoda iloa ja riemua ympärillensä ja koetti tehdä tästä lyhyestä maailman vaelluksesta, mikäli mahdollista, riemun laakson päinvastoin kuin kristinusko, joka luuli voivansa vakuuttaa, että paratiisissa luvattu ilo oli ihmisen ainoa ilo ja sekin vasta kuoleman perästä.

Tanssi oli sentakia Kreikassa aivan yleinen. Tosin ei siellä ollut paritanssia tahi balettia, vaan tanssia suoritettiin aina uskonnollisten ja teatraalisten menojen kanssa yhdessä. Kuvat näyttävät meille, mitenkä tytöt tanssivat ainakin Spartassa: polvet vuorotellen toisensa päällä, käsivarret ojossa eteen tahi ylöspäin; hyppivässä ja kiertävässä liikkeessä tytöt liikkuvat tanssipaikalla rytmillisessä ja tasaisessa tahdissa. Kuvat näyttävät vielä, mitenkä Bakkuksenkin seuralaiset satyyrit ja sileenit ja hurjistuneet menaadit tanssien etenivät ja itse Apollo, valon ja valistuksen jumala, Muusien, niiden joukossa Terpsichorenkin ylijohtaja nähtiin usein tanssivassa asennossa. Leningradin kokoelmissa Eremitageissa löytyy eräs maljakko, joka näyttää sievän kreikkalaisen tytön lyhyessä ei edes polviin ulottuvassa hameessa varpailla tanssivana, ja bostonilainen kuppi Amerikassa esittää meille nuorukaisen heiluttaen kilistimiä käsissään. Berliniläinen juomamalja näyttää meille nuoren tytön kovin lyhyessä hameessa varpailla tanssivana, käsivarret suoraan ojossa sivuille; hänen edessään istuu toinen nainen nilkkoihin asti ulottuvassa hameessa, soittaen kaksois-huilua tahtia varten. Tanssivat tytöt ja nuorukaiset kilpailivat keskenänsä ja paraimmat saivat palkintoja, vieläpä patsaansakin. Nuorukaiset suorittivat asestetuina »pyrriche»-nimistä sotatanssia aivan alastomina

tahi varustettuina ainoastaan jollakin vaatekappaleella vyötäisillä.

Roomalaiset, kreikkalaisten oppilaat, väittivät: »Nemo saltat sobrius», s.o. »ei kukaan tanssi ellei hän ole juovuksissa». Mutta tämä käsitys joutui vähitellen unohduksiin ja kapinoitsija Katilinan lemmikki Sempromia, joka oli hyvin perehtynyt sekä kreikkalaiseen että roomalaiseen kirjallisuuteen »tanssi», kuten historioitsija Sallustius väittää, »paremmin kuin sopii kunnolliselle naiselle». Ja kuuluisa roomalainen runoilija Ovidius kiittää suuresti harjaantuneitten tanssijoitten suloisia liikkeitä ja keisarivallan aikana kiittää jo runoilija Statius tytärtänsä hyvin sivistyneenä naisena, joka »valkoisten käsivarsien miellyttävillä liikkeillä kyllä voisi hankkia itsellensä miehen».

Muistan vielä vallan hyvin, miten nuoruudessani harjoitettiin monta erittäin kaunista tanssia, kuten polkkamasurkaa, masurkaa, franseesia, kotiljonkia y.m., jotka kaikki rumentavan muodin kautta ovat hävinneet. Nykyään saa nähdä ilettävää charlestonia tahi rivoa tangoa, tahi enimmäkseen tuota mitätöntä jazzia, joka lienee kotoisin botokudien eli jonkun muun villikansan maasta, jossa tanssi hyvin usein on sekä uskonnollista että rivoa laatua. Mutta koska meillä voimistelu ja urheilu ovat päässeet suureen arvoon, niin voi toivoa, että kansassamme, ainakin sen syvien rivien keskuudessa, nämä ruumiinharjoitukset, kuten muinaisessa Kreikassa meilläkin kehittävät tanssia paljon korkeammalle, yhtä korkealle, kuin se kohosi Muinaiskreikan suuresti sivistyneessä ja ennen kaikkea kauneutta harrastavassa kansassa.

NYKYAJAN TANSSISTA.

Koska tanssi nykyaikana on saanut ylen valtavan merkityksen nuoren naisen ja nuoren miehen puberteetti-iällä, en voi olla esittämättä muutamia sangen järkeviä mielipiteitä, jotka olen löytänyt eräästä ulkomaalaisesta aikakauslehdestä. Artikkelin sisältö on pääasiallisesti seuraava:

»Tanssi on käytännöllisesti käsitettynä ruumiillinen ilmaisumuoto sisällisestä voimakkaasta ja iloisesta mielenliikutuksesta». Jo iloinen lapsi tanssii vaistomaisesti, mutta hänen tanssinsa on ilman säännöstellystä. Jo se seikka, että kaikki kansat harjoittavat tanssia jossakin muodossa, osoittaa, että on kysymys jostakin luonnollisesta ilmiöstä, joka on vaikea tukehtua. Luonnonkansat eivät tanssi parittain. Aina puberteetti-ikään asti (n. 13:n eli 14:n vuoteen) eivät pojat ja tytöt välitä sukupuoliasioissa toisistaan. Muistutan tässä Viktor Rydbergin ihanasta runoelmasta »Kylpevät lapset». Mutta jo kansakoulujen ylimmillä luokilla joudutaan, ainakin välistä, lähentelemisyrytyksiin; kirjoitetaan »rakkauden kirjeitä». Myöhemmin kiihtyy tämä tarve; he pukeutuu nykyaikaisten tanssien harjoittamiseen. Nykyään tanssitaan yksinomaan parittain. Nykyiset tanssit ovat jo miespolven kuluessa muuttuneet täydelleen eroottisiksi harjoituksiksi. Jos mies syleilisi vierasta naista sillä tavalla kuin tanssi nykyään vaatii, niin syntyisi skandaali. On huomioon otettava, että nainen ei edes valitse miestä, joka syleilee häntä tällä tavalla ja että mikä mies hyvänsä tanssitavan suojassa voi lähestyä häntä tavalla, jonka hän sallisi ainoastaan ympäristön kaikkein läheisimmille henkilöille. Näitten miesten joukossa on kuitenkin muutamia, joita hän oikeastaan vain kauhulla katselee». Nuoruuteni ajoilta lisään tähän erään muiston, miten naiset Kuopiossa koettivat välttää vastenmielisiä miehiä sillä, että kun semmoinen lähestyi lat-

tiällä, asianomainen nainen käänsi selkensä jo hyvissä ajoissa, mutta miespä oli niin törkeä, että hän nykäisi naista hameesta ja pyysi häntä tanssiin, kun äkkiä kääntyi. Muita konsteja löytyy, mutta on sekin todistus miehen harjoittamasta ylivallasta, että vieläkin vaatii valitsemisen oikeutta tanssissa, huolimatta siitä, onko hän mieluisa naiselle vai ei; naisillakin täytyy olla ehdoton oikeus vuorottain miesten kanssa olla pyytäjinä tanssiin.

Ja nyt puhukoon refereerattu tekijä itse sanasta saamaan: »Nykyajan tanssi ei mitenkään ole vanhojen tanssimuotojen kehitystä. Viimemainitut heijastavat siveissä liikkeissään, käänteissään ja väänteissään kulttuurikansojen hienompaa taiteellista tunne-elämää. Nykyajan tanssi jättää tämän perintätavan ja kääntyy alhaiseen luonnonkansojen täydellisesti sieluttomiin ja kömpelöihin liikkeisiin, huolimatta siitä, onko tarkoitettu liike kaunis vai ruma. Ei tanssita ainoastaan jaloilla; tanssitaan samalla vatsalla ja olkapäillä, jos voikaan kutsua noita luonnottomia ja rumia liikkeitä, jotka täten syntyvät, vielä tanssiksi. Jäsenväänteitten alkuperäinen tarkoitus on epäilemättä kömpelö komiikki, kuten klovnien sirkuksessa. Nykyajan tanssi vastaa kulttuurimme vajoamista alkupe-
räisimpien luonnonkansojen tasolle.»

Nykyajan tanssin pääasiana ei suinkaan ole kauniitten liikkeitten harjoittaminen ja kehittäminen, vaan enimmäkseen tanssijat pyrkivät päästämään valloilleen eroottisia tunteitaan. Nykyajan tanssitapa on pääasiallisesti jonkinlaista julkisesti säännösteltyä parittelutilaisuutta. Romaani ja näytelmäkirjallisuus on monasti sopusoinnussa nykyajan tanssin kanssa: ainakin se hyvin suuressa määrässä on omiansa vääntämään nuoren tytön aivoja vinoon ja vieroittamaan hänet todellisesta elämästä. Jazz-musiikin säveleet vaikuttavat myös yksitoikkoisuudellaan tympäisevästi kuulijain hermoihin.

»Tunnustettuna ja yleisesti harjoitettuna tapana vai-

kuttaa uudenaikainen tanssi myös vastaanhangottele-
viin ja kunnollisiin ihmisiin mahtavasti ja tämä vai-
kutis kasvaa tavan leviämisen ja kestävyuden kanssa
yhdessä. Yksityiseltä vaaditaan suurta siveellistä itse-
kieltäytymistä, jos hän tahtoo luopua yleisesti tun-
nustetusta ja harjoitetusta tavasta. Kirjoituksen te-
kijä on sitä mieltä, että ainakin jossain määrin täytyisi
palata vanhoihin tapoihin, jolloin tanssi ei luo yksin-
omaan ruumiillista harjoitusta, vaan myöskin sielul-
lista seurustelua, ja että tanssipaikalla, kuten ennen,
olisi myöskin ainakin tanssista huvitettua vanhempaa
ja totisempaa väkeä, joka ei pikkumaisesti puuttuisi
nuorten huviin, vaan kuitenkin olisi jonkinlaisena
kontrolleraavana valvojana eikä vain poliisi ja järjes-
tysvoima näennäisesti ylläpitäisi järjestystä.

Vihdoin hänen mielestään pitäisi panna enemmän
painoa taiteelliseen tanssiin ja taiteellisiin liikkeisiin;
kauniita tanssiliikkeitä voisi tulla kysymykseen yhtä
hyvin pelkkien naisten keskuudessa. Ei silloin tarvit-
sisi panna niin suurta painoa vaatetukseen ja ulkonai-
seen asuun, vaan varsinainen ilo ja tyydytys syntyisi
oman ruumiinsa liikkeitten johdosta; ruumiin arvokas
ja kaunis liikunta voisi silloin pysyä pääasiana, sillä
tanssin varsinaisena tarkoituksena muinaisuuden kult-
tuurikansojen keskuudessa oli juuri kauneuden esittä-
mistä ja kehittämistä ruumiin liikkeissä, eikä kuten
nykyään, eroottisten tunteitten herättämistä. Ja tähän
korkeaan tasoon pitäisi nykyajankin tanssin kerran
kohota.

ILTAMISTA JA HUVEISTA.

(Pieni ehdotus.)

Ihmisen päätehtävänä tämän elämän aikana on työ. Mutta tämän ohessa tarvitsee ihminen ehdottomasti myöskin jotain, joka ei suorastaan ole vakavaa laatua; hän tarvitsee myöskin huvituksia, ja kolmanneksi hän tarvitsee täydellistä lepoa. Pitkien ponnistusten jälkeen on työväestö Europassa joko päässyt tahi on pääsemäisillään kahdeksan tuntisen vuorokauden jakoon. Kahdeksantuntisesta työpäivästä ja kahdeksan tunteisestä täydellisestä levosta ei ole sen enempää sanomista. Mutta työväestön huvituksista, jotka täyttävät tuon jällellä olevan ajan, voisi lausua muutamia mielipiteitä.

Ensiksi tulee ottaa tarkasti huomioon, että työväestönkin keskuudessa on kaksi ikäluokkaa, nuorempia ja vanhempia. On joutavaa salata, että nuoriso ennen kaikkea hakee tanssihuvituksia. Tämä johtuu eräästä aivan luonnollisesta syystä. Uudenaikaisimman, vieläpä tieteellisen käsityksen mukaan on tanssi pääasiallisesti rakkaudellinen ilmaisumuoto. Jos tanssi hylättäisiin, silloin täytyisi myöskin hylätä nuorison rakkauden kaipuukin. Ja tämä olisi tietysti takaperoista ja luonnon vastaistakin.

Vanhempi sukupolvi taas ylipäänsä ei enää välitä tanssista. Tämä tietysti ennen kaikkea tahtoo niin sanoakseni tietopuolista huvitusta: semmoista ohjelmaa huveissa, joka tavalla tahi toisella huvittaa, mutta toisin kuin tanssi, ja sen ohessa myöskin huvituksen ohessa kohottaa ja jalostaa ihmismieltä.

Nyt laaditaan tämän mukaan kahdenlaisia ohjelmia eri iltamina. Toisessa iltamassa on yksinomaan tanssia, toisessa taas on melkein vain »totisempi» ohjelma, nimeksi vaan jonkun tunnin tanssia. Toiseen tulee täten vain nuorta väkeä, toiseen vain vanhempia

ihmisiä, — nuori väki tulee yleensä näihin jälkimäisiin iltamiin vasta silloin kun tanssi alkaa. Tämä voi myöskin johtua siitä, että käsitykseni mukaan huvien ohjelmat työväen iltamissa ovat liian pitkät, monastikin suoraan sanoen pitkäpiimäisetkin.

Mielestäni olisivat työväen hovit järjestettävät vähän toiselle kannalle. Ohjelman totisempi puoli olisi mielestäni supistettava niin että nuoriso ei sen pitkäpiimäisyyden takia jäisi pois ja toinen puoli iltaman ohjelmasta olisi omistettava nuorisolle s.o. pääasiallisesti tanssille. Kaksi tuntia tietopuolista ohjelmaa varten olisi aivan riittävä aika; totuttaisiin pitämään lyhyempiä puheita ja lyhyempiä esityksiä yleensä, ellei ole kysymys suurista juhlista. Mutta pääasia kaikessa olisi kuitenkin että saataisiin nuorisoa harrastamaan muutakin kuin ainoastaan tanssia ja tyytymään kahden tunnin tanssiohjelmaan. Minä en esitä tanssin supistamista sentakia, että olisin tanssin vastustaja; päinvastoin olen sen harras kannattaja, varsinkin jos muinaiskreikkalaiseen malliin samalla pidetään huolta sulavista ja kauniista liikkeistä ja epäilemättä katselisi ainakin suuri osa vanhempaa yleisöäkin nuorison tanssia. Mutta jotta voitaisiin toteuttaa tämä ohjelma, joka olisi omiansa ennen kaikkea kehittämään nuorisoa muuhunkin kuin tanssiharjoituksiin, täytyy tämän ohessa kahden perinpohjaisen muutoksen tapahtua: ensiksi, että valtion puolesta suostutaan ilman lisäverotusta kahdenkin tunnin tanssiohjelmaan ja toiseksi, ettei pilettejä saisi myydä myöhemmin kuin esim. $\frac{1}{2}$ tuntia sen perästä, kun huvi alkaa.

Ja vielä yksi asia. Terveydellisistä syistä pitäisi huvien alkaa kello 7 illalla ja loppua kello 11, sillä jokainen, joka on syvemmin perehtynyt terveysopin sääntöihin, vaatii ehdottomasti että ihmisen pitää mennä nukkumaan kello 12 yöllä. Eikä enää tietääkseni voida tuoda minkäänlaisia syitä huvien alkamiseen myöhemmin, sillä kun meillä yleensä on kahdeksantuntinen työpäivä ja päivätyö siis viimeistään loppuu

kello 5 ip., on työläiselläkin aikaa riittävästi valmistaa itsensä kello 7 alkavaan huviin. Pelkkiä halvempia (alle 15 vuotiaitten) tanssihuveja ei valtio suvaitsi.

Olen vakuutettu, että jos tällainen iltamaohjelma tulisi käytäntöön, nuoriso saisi kyllin parin tunnin tanssista ja kehittyisi samalla suurella määrin henkisessä suhteessa; sen lisäksi tulisi jokaisen huviin osallistuvan terveys paremmin varteen otetuksi.

KÖYHÄLISTÖN LASTEN KASVATUS.

Löytyy kolmenlaisia äitejä: ensinnäkin on joukko semmoisia, varsinkin yläluokan äitejä — jotka eivät viitsi kasvattaa lapsiaan — toisia, jotka eivät osaa kasvattaa — melkoinen joukko äitejä — ja kolmanneksi niitä, jotka eivät ehdi kasvattaa lapsiaan — näitä on kovin paljon. Lisäksi tulee vielä neljäs laji semmoisia, jotka viitsivät, osaavat ja ehtivät kasvat-
taa omia lapsiaan. Ja kuitenkin täytyy kunnollista lastenkasvatusta varten ehdottomasti vaatia äidiltä halua, kykyä ja aikaa. Valitettavasti esiintyy mainittu laji sangen harvoin. Mutta jokainen kansa ja koko ihmiskunta tarvitsee ennen kaikkea kunnollisia ihmisiä, jotka jo aivan pienestä saakka ovat totutetut kunnollisesti täyttämään maallista tehtävänsä. Jos äiti viitsii ja osaa kasvattaa lapsensa, niin se voi tapahtua ainakin neljänteen vuoteen saakka. Mitä lapsen kasvatukseen neljännessä ikävuodesta saakka tulee, niin vanha käsitys, että lapsi edelleen kasvatuksensa puolesta etupäässä kuuluisi perheelle on ilmeisesti vanhentumassa. Tämä seuraa suoraan yllämainitusta seikasta, että harvoilla äideillä on nuo kolme edellytystä ja jokainen ymmärtäväinen ihminen tietää, että kasvatusta ehdottomasti on aloitettava niin varhain kuin mahdollista, jotta lapsesta kerran tulisi kunnolli-

nen ihminen; sillä, ellei hyvän kasvatuksen siemeniä kylvetä lapseen alkuvuosina, niin sato yleensä tulee huonoksi, elleivät muut olot, ennenkaikkea suotuisa ympäristö, ole vaikuttamassa parempaan päin. Jo suuri kasvattaja Pestalozzi oivalsi tämän, mutta toinen suuri kasvattaja Friedrich Fröbel lasi tälle aatteelle vankan perustuksen ja tämä kasvatuksellinen periaate on saanut yhä enemmän tukea yhteiskunnallisten olojen kehittyessä Fröbelin ajoilta saakka.

Ainakin osaksi yllämainittuihin periaatteisiin nojautuen ja puhtaasti kasvatustieteellisistä syistä perusti tuo ikimuistettava mies n.s. lastentarhoja — tarhoja, joissa suuri joukko lapsia yhteisesti kasvatetaan kokeneen ja täysin pätevän, lapsia rakastavan kasvattajan hoidon alaisina. Fröbel käsitti, että lapsen leikki ja lapselliset puuhut olisivat järjestettävät yhteiskunnalliseksi työksi tämän alkuasteella ja että lapset tällä tavalla yhteisissä järjestetyissä toimissa oppisivat paremmin kuin muuten käsittämään, että he olivat näissä toimissa ikäänkuin jäseninä pienessä yhteiskunnassa. Tämä suurenmoinen aate voi kantaa hedelmiään myöskin porvarillisille aineksille, mutta varsinkin köyhälistön äideille ja lapsille nykyisessä puutteellisessa yhteiskunnassa. Sillä juuri proletaaristen äitien täytyy toimeentulonsa takia jättää lapsensa kotiin ilman sanottavaa hoitoa ja kasvatusta, eikä proletaarinen isäkään, joka on aherrellut kovassa työssä, suuremman osan päivää, ehdi ottaa osaa lapsiensa kasvatukseen. Minulla ei ole käytettävissä aivan tuoreita numeroita Suomen naimisissaolevista naisista, jotka tavalla tahi toisella ovat pakoitettut hankkimaan toimeentulonsa perheen ulkopuolellakin, mutta esim. Saksassa on osapuulleen 70 % kaikista vaimoista tämmöisissä sivutoimissa ja selvää on, että suurin osa näistä on köyhälistön naisia. On joskus sanottu, että kurjin olento kaikista kurjista on proletaarinen nainen, sillä kun hän useimmissa tapauksissa on pakoitettu toimeentulon hankkimiseen perheen ulkopuolel-

lakin ja lisäksi on velvollinen toimimaan kotiaskareissa usein molemmissa tapauksissa raskaudenkin tilassa, niin lienee tässä väitteessä perää riittävästi ja varsinaiseen lasten kasvatukseen ei jää paljonkaan aikaa, koska se käy useimmissa tapauksissa tällaiselle vaimolle ylivoimaiseksi. Lapset jäävät täten enimmäkseen vanhempien lasten hoidettavaksi, jos näitä on ja molemmat, sekä nuoremmat että vanhemmat juoksevat mieluummin kaikesta kasvatuksesta ulos kadulle. Ei ole kummaa, että näin ollen piiska ja vitsa jäävät kasvatuskappaleiksi lasten tyhmien tekojen takia. Pitihän itse ukko Snellman piiskaa sopivana kasvatukseen ja muinaisuuden verraton koomikko Aristofanes kertoo meille »Pilvissä», mitenkä isä kutsuu poikaansa hävyttömäksi, kun tämä lyö häntä, mutta poika vastaa, että hän vaan tahtoo maksaa isälle, mitä hän lapsuudessaan oli häneltä saanut. On itsestään selvää, ettei varsinaisesta kasvatuksesta proletarisissa perheissä voi olla juuri kysymystäkään, kun ottaa huomioon ahtaat ja kurjat asunto-olot, jolloin samassa huoneessa asuu perheen ohessa vuokralaisia eri sukupuolta, puhumattakaan vanhempien riitaisuuksista ja perheenjäsenten juopottelusta.

Lastentarhat ovat hyödyllisiä laitoksia köyhälistön lapsille, sillä niissä he saavat ainakin suhteellisesti kunnollista kasvatusta ensimmäisinä ikävuosinaan, jolloin suuressa määrässä lapsen mieltä taivutetaan joko hyvään tai pahaan. Hanna Rothman perusti aikoinaan ensimmäisen lastentarhan Betty Alanderin kanssa Helsinkiin, ja heidän innostamana perustin toisen lastentarhan Suomessa Turkuun, Työväenyhdistyksen taloon. Ohimennen mainittakoon, että Turun porvarit vähitellen huomasivat, miten tärkeä on, että köyhälistön lapsia taivutetaan porvarilliseen käsitykseen ja he ottivat sentakia silloisen ainoan lastentarhan huostaansa — ja ihmeellisellä tavalla katsoivatkin ensin perustetun työläislastentarhan pöytäkirjatkin.

Kuinka tärkeäksi toiselta puolen Saksan sosialistit katsoivat pakollisenkin lastentarhan perustamista ja käyttämistä osoittaa se seikka, että heti vallankumouksen jälkeen v. 1918 he puuhasivat semmoisten perustamista, mutta v. 1921 porvarilliset puolueet kaatoivat puuhan. Hylkäsihän jo sitä ennen Saksan hallitus Fröbelin lastentarhaehdotuksen, koska se muka vain kasvattaisi lapsia sosialismiin ja ateismiin.

Kävisi liian pitkälle, jos tässä rupeaisin laveammin puhumaan, mitä muutoksia olisi tarpeen, jotta proletaarinen lapsi kasvatettaisiin edistysmielisesti ja sosiaalisessa hengessä. Huomautan ainoastaan, että suuria reformeja on pantava toimeen historian opetuksen alalla, ettei lapsia enää kasvatettaisi ihailemaan sotia ja sotaisia puuhia, vaan ihmiskunnan tasaista kulttuurikehitystä ja siveellisiä voimia. Ja samoin tarvitaan suorastaan mullistuksia uskonnon opetuksessa. Sillä »Jumalan sana» eli raamattu ei aina kelpaa opettamaan, ei ainakaan lapsille ja nuorisolle siveellistä menettelyä. Jaakoppi petti ilmeisesti veljeään hernerokalla ja isäänsä vuohennahalla; Israelin lapset »lainsivat» ennen lähtöään korpeen egyptiläisiltä joukon arvotavaroita; Joel murhasi petollisesti Siseran, kun hän vieraana nukkui hänen luonaan; Abraham makasi palvelijattarensa ja kuuluisa kuningas David lähetti Urian sotaan, saadakseen hänen vaimonsa haltuunsa, monet muut raamatun jutut mainitsematta.

ALEKSIS KIVESTÄ, KÖYHÄSTÄ RUNOILIJASTA, KÖYHÄLISTÖNKIN RUNOILIJANA.

Että Aleksis Kivi valistuneempien suomalaisten mielestä oli suuri runoilija, on selvä ja eittämätön asia. Lausuihan jo Fredrik Cygnaeus, Kiven, kuten Wecksellin ja nuorten taiteenharrastajien suosija ja avustaja sekä henkisesti että aineellisesti, että Kivi oli yksi Suomen kaikkein rikaslahjaisimmista hengistä. Mutta miksi Aleksis Kiveä pidetään niin suuressa arvossa kansan pohjakerroksissakin? Vaikka minä luulen, että nämä pohjakerroksetkin luonnollisella aistillansa ja kauneuden tunnollaan voivat, ainakin osapuille, käsittää tämän Kiven nerokkaisuuden, niin luulen siltäkin, ettei Kiven nerokkaisuus ole pääasiallisesti vaikuttanut hänen arvonnousuun kansamme pohjakerroksissa. Tähän suureen arvonnousuun pohjakerroksissamme, vieläpä varsinaisessa köyhälistössä ovat muut seikat epäilemättä etupäässä vaikuttaneet. Ensiksi hänen erinomainen kansanomaisuutensa. Kuinka erittäin kansanomaisesti, suomalaisluonteisesti hän onkaan kuvannut noitten esittämiensä henkilöitten eri luonteita, eritoten kahdessa pääteoksessaan »Seitsemässä veljeksessä» ja »Nummisuutareissa», rappeutuneen talon pojissa ja suutari Topiaksen vaimossa ja molemmissa pojissa kuten myöskin »Kihlauksen» molemmissa kraatareissa ja herrojen Eevassa. Kaikissa näissä ja monessa muussa tuntee jokainen suomalainen verta omasta verestään ja lihaa omasta lihastaan. Ja vielä löytää suomalaisen, köyhälistönkin jäsen, noissa Jukolan pojissa Juhanissa, Tuomaassa, Aapossa, Simeonissa, Timossa, Laurissa ja Eerossa eri piirteitä kansamme luonteesta, vaikka he kaikki ovat hämmäläisiä. Ja kuinka erinomaisesti kansanomaiseen luonteeseen saamme tutustua tuossa itsepintaisessa, it-

serakkaassa, riidanhaluisessa ja tyhmänpuoleisessa, mutta samalla hyvänluontoisessa, rehellisessä ja oikeamielisessä, vähäpätöisessä Esko suutarissa. Eskon rehellisyys ja oikeamielisyys, jommoisena se vielä löytyy kansamme syvissä kerroksissa, vivahtaa Kleistin »Michael Kohlhaasiin», jonka itsepäinen, mutta kiitettävä oikeamielisyytensä vei hänet turmioon.

Kiven erinomainen kansanomaisuus on mennyt monasti niinkin pitkälle, ettei suinkaan puutu selkäsauvoja, vieläpä runsaastikin, juoppoja livareita ja useampia rivojakin kohtia. Muistutan esim. vain tuon iloisen Nikon merimiesjutusta, joka koskee Turkin tyttöjä, »Nummisuutarien» kolmannessa näytöksessä: »Öisin taasen naisten kanssa tanssittiin ja kaikenlaista uisakkaa lyötiin ja pulskeita ovat Turkin tytöt. Pää ja rinta on heillä aina peitossa mutta rinnasta polviin saakka ovat he ihan paljaat, polvista alaspäin alkaa taasen mustat sukat ja jaloissaan on heillä punaiset kengät.» Tämä Kiven erittäin sattuvasti kuvaava kansanomaisuus saattoi »siivon» Godenhjelmin poistamaan »Kihlauksesta» kepeäjalkaiselle »herrojen Eevalle» sopivat sanat: »Ja jos et maksa mitä olet rikkonut, niin katsokaa, etten vilauksessa seiso ilkiälästämana tässä edessäanne», kuten myöskin Eenokin humoristisen huomautuksen: »Niinpä teki ennen Stålbergskakin, koska ei tainnut hän muuta vihansa kiuksussa. Muija kirkasi vaan yhden kerran, ja siinä sa massa oli hame ja paita yli pään.» Että Kivi itse tarkoituksella pani kansamme alhaisluontoisimpien henkilöitten suuhun tällaisia tosin epäsiivoja sanoja, näyttää minusta osoittavan hänen muistutuksensa »Kihlauksesta» eräässä kirjeessä Godenhjelmille: »Mutta muista kuitenkin, että tämä on ilve, ja provincialismit ja semmoiset eivät haita, vaan kuuluvat pikemmin asiaan». Muuten löytyvät samanlaiset voimasanat fariseuksen Joasen puheessa aivan paikoiltaan ylevässä näytelmässä »Leassa»kin. Ei ole siis kumma, että meidän ensimmäinen tosi lyyrikkomme

Aukusti Ahlqvist, joka ei ymmärtänyt Kiven kansanomaisuutta, vaikka itse äidin puolelta ei ollut korkeata sukua, jyrkästi tuomitsi Kiveä varsinkin hänen ruokottomuuksiensa takia: »Pois runoilijain joukosta» ja vieläkin löytyy semmoisia henkilöitä, jotka eivät ymmärrä Kiven muka siivotonta ja sivistymätöntä kansanomaisuutta ja ymmärtämättömydessään tahi tekopyhydessään tuomitsevat häntä samalla tavalla kuin entinen pastori, seisoen Canovan »Amor ja Psyche» veistokuvan edessä, huudahti: »Hyi, kuinka rumia kuvia». Mutta ne, jotka ovat liikkuneet kansamme syvien rivien keskuudessa, tietävät varsin hyvin, että Kiven n.s. rivoudet ovat monasti siinä aivan jokapäiväisinä ilmiöinä. Kiven erinomainen kansanomaisuus tulee vielä paremmin näkyviin, jos vertaamme häntä runokuninkaaseemme Runebergiin. Runeberg on kyllä kirjoittanut »Hirvenhiihtäjänsä» varsinkin niiden kokemusten mukaan, jotka hän sai Saarijärvelä kansamme pohjakerroksista; mutta jokainen, joka lukee esim. »Seitsemän veljestä» ja »Hirvenhiihtäjiä» peräkkäin, huomaa helposti mikä selvä ero on Runebergin ja Kiven kansanomaisuuden välillä. Runeberg on ottanut esikuvakseen kreikkalaista runoilijaa Homerosta, ei ainoastaan jokaista luonnetta kuvaavissa n.s. »epiteta ornantia» ja lukuisissa vertauskuvissa, vaan koko hänen esityksensä »Hirvenhiihtäjissä» on yhtä tyyntä ja hillittyä kuten Homerokin »Odysejassa» ja »Iliadissa»; niinkuin näissä, juoksee hänen esityksensä kuin rauhallisesti virtaava joki, kun taas Kiven esitys on paljoa vilkkaampi ja elävämpi ja juoksee eteenpäin niinkuin sinne tänne luikerteleva virta. Runebergin kuvaukset kansan elämästä ovat korkeasti sivistyneen henkilön, joka katselee kansan riehuva elämää ylhäältäpäin, mutta Kiven kansantyyppit ovat runoilijan, joka epäsuotuisain olojen pakosta ei päässyt pitemmälle kuin ylioppilaaksi, joka aina sai taistella köyhyyden ja kurjuuden kanssa, mutta joka silti tunkeutui syvästi kansamme pohjakerrosten sieluun

ja olosuhteisiin. Tämä ei ole mikään Runebergin halventamista runoilijana, sillä hänen suurenmoisimpaan runoteokseensa »Kuningas Fjalar» on vaikea löytää vertaista koko maailman kirjallisuudesta; mutta siitä ei ole löydettävissä suomalaista kansanomaisuutta, vaan siinä tuoksuu meitä vastaan nuo tosin ihailtavat viikinkiluonteet ossianisessa kuutamovalauksessa.

Toinen seikka, joka kansamme pohjakerrokseen tekee erikoisen vaikutuksen, on Kiven teoksissa esiintyvä »ja vallitseva sävyisä ja lempeä huumori» sekä koomilliset kohtaukset. Sillä kansassamme on, sanottakoon varsinkin savolaisissa, suuri taipumus koomillisuuteen ja huumoriin. Humoristi näkee naurusuin ihmiselämän hullunkurisuuksia. Huomaa kyllä, että Kivi on antaumuksella lukenut Cervantesta ja Shakespearea. Miten koomilliset nuo Aapelin ja Eenokin, kyläkraatarien ja »vanhojen nuortenmiesten» sekä »herrojen Eevan» ja Joosepin tyypit Kiven »Kihlauksessa»! Kaikki nämä luonteet ovat suoraan siirretyt näyttämölle kansamme syvistä riveistä — erinomaisen kansanomaisesti! Ja mitenkä hullunkurinen onkaan Eskon häämatka Mikko Vilkastuksen kanssa morsiamensa taloon, jossa juuri tämän häitä vietetään toisen kanssa. Ja ylen koomillisesti kertoo Niko matkastaan Roomaan paavin häihin, joka kuten kaikki tietävät, ei milloinkaan saa mennä naimisiin: »Tultuamme tähän maailmankaupunkiin meitä kohtasi kova pauke ja ryske. Tiedä, että siellä vietettiin paavin häitä, ja juuri täksi juhlaaksi oli manna- ja hunajalastimme tilattu itäisiltä mailta. Sentähden olimme hyvin tervetulleita vieraita, ja itse paavi ja hänen morsiamensa kiittivät meitä sydämellisesti ja käskivät meitä kaikella muotoa vaan pysähtymään häihinsä». Runebergissä tuskin nimeksikään löytyy huumoria, eikä hän tässä suhteessa ainakaan voi vetää vertoja Kivelle. — Sopii syystä kysyä, kuinka runoilija, joka melkein koko elämänsä ajan sai vain kärsiä elämästä, voi luoda täysin humoristisia kuvia elämästä? En voi

selittää tätä seikkaa muuten kuin, että Kivi luonteeltaan oli tosihumoristi, joka näki elämän kurjia puolia, mutta osasi verhota ne vapauttavaan nauruun ja iloisuuteen.

Kolmas seikka, joka Kiven kirjallisessa toiminnassa on miellyttänyt kansamme syvimpiä kerroksia, on hänen »Kullervo»-teoksessa esiintyvä aate. Maailman kehitys on kulkenut orjuudesta vapauteen: ensimmäinen aste oli täydellinen orjuus ja alistuminen käskijän alle, toinen oli maaorjuus eli »glebae adscripti», ja kolmas teollisuuden orjuus. Kullervo kuului tietysti ensimmäiseen asteeseen; hän oli, kuten Kalervo hänelle kirkuu: »merkitty juhta»! ja hänen otsaansa oli poltettu »orjanmerkki». Ja tästä orjuudesta hän tahtoo hinnasta tai toisesta päästä. Kun tämä oli mahdollonta, ryhtyi hän koston ja sortuu. Kullervo on tosin ainoastaan individualistinen luonne ja hänen kostonsa on samoin vain yksityistä laatua; J. H. Erko, ystävävainajani, laajensi »Kullervonsa» sosialiseksi näytelmäksi mielipiteittensä mukaan, niin että Kullervosta tuli jonkinlainen Spartacus, joka Marxin käsityksen mukaan oli suurin sankariluonne maailman historiassa. Ero Kiven ja Erkon Kullervon tyyppien välillä on siis osapuilleen sama kuin Nietzschen ja Comten maailmankäsitysten välillä.

Minä en voi enkä tahdokaan tässä sivuuttaa Kiven draamallista runoelmaa »Leaa». En tosin siitä syystä, että se, kuten Eliel Aspelin väittää todistaisi »meidän kansamme syvästä uskonnollisuudesta», vaan sentakia, että se tosiaan on sängen kaunis ja liikuttava kuvaus Lean ylevästä luonteesta, sillä kaikki jalot ja ylevät luonteet kunnioittavat jaloja ja yleviä luonteita, olkoonpa nämä sitten uskonnollisia tahi uskontoa vaille. Kivi oli äitinsä vaikutuksesta uskonnollinen henkilö, mutta hän lausuu Aapon suun kautta »Seitsemässä veljeksessä» tuomionsa »ahdaspäisestä uskosta ja hengellisestä ylpeydestä». Aina kun minä luen tahi näen näyttämöllä Kiven »Leaa», johtuu mieleeni eräs

taulu, jonka näin Bayerin pääkaupungissa Münchenissä useita vuosia sitten, ja joka teki minuun saman syvän vaikutuksen kuin »Lea» — syvemmän kuin kaikki nuo muut 5,000 taulua samassa näyttelyssä. Se esitti nimittäin mitenkä eräässä sisähuoneessa tuo tunnettu ilotyttö Maria Magdalena riisui yltään kaikki helyt ja koristukset, jotka hän oli saanut rakastajiltansa, ja loi ihastuneen katseen oven läpi ohikulkevaan, aina Kiven »Lean» mukaisesti kuvattuun Kristukseen. Että Lea Raamatusta on ottanut väitteen, että voisimme *rakastaa* vihollisiamme — niille me voimme ainoastaan antaa anteeksi, mutta ei rakastaa — tämä ei vähennä Lean ylevää luonnetta eikä myöskään näytelmää, jonka luonteitten kuvaus ja itämainen tuoksu ovat suuresti ihailtavia.

Kuinka äärettömän myötätuntoinen, vieläpä hellätuntoinenkin Kivi on köyhälistöä kohtaan, osoittavat useimmat paikat hänen runontuotteissaan. Huomautan tässä vaan tuosta tosin monasti käsitellystä, mutta sittenkin tavattoman liikuttavasta runoaiheesta: »Äiti ja lapsi», jossa hellävaroen äiti varustelee poikaansa pakkasta vastaan mieron tielle — mutta turhaan:

»Talvipakkanenpa seisautti
 Sykkimisen vienon sydämen;
 Mut nyt ollos huoletonna, poika,
 Kylmän, nälän tuskist' ainiaan.»

Ja köyhä äiti nukkui myöskin tuskissaan vuoteelleen kuolon uneen.

Mutta:

»Kaksi tähtee, armahammat muita,
 Säteileepi taivaan kannella.
 Miks' niin ihmeellisen ihanasti
 Murheen laaksoon katsahtavat he?»

Että Kiveä kunnioitetaan ja arvossa pidetään koko Suomessa ja varsinkin Hämeessä ja Hämeen pääkau-

pungissa on aivan luonnollinen asia, sillä Aleksis Kivi oli syntyään ja suvultaan hämäläinen ja hänen runoutensa pääluonteet ovat hämäläisiä. Ja ylen kauniisti hän runossaan »Anjanpelto» laulaa:

»Niinpä vaelsin mä Anjanpeltoon
Teillä kultaisilla Hämeen maan».

»Silloin näin mä ihanaisen immen,
Nuoren Hämeen tyttären;
Näinkö koskaan neittä kaunihimpaa?
Oii en elon saarella.
Kuni aamun valo koillisessa
Kelmeys ol' hänen poskillaan.
Hänen purppuraisill' huulillansa
Mikä autuaitten hekuma!»

Hämäläisistä puhutaan monasti vähemmän mairittelevasti ja sanotaan m.m., että he ovat hitaita ja saamattomia, itsepintaisia, pistävät »hampaan koloon», mutta se seikka, että hämäläinen rotu on synnyttänyt suurimman suomenkielisen runoilijan, tekee kaikki panettelut mitättömiksi.

Mutta vielä on eräs puoli Kiven elämässä huomioon otettava, joka tukee, että Suomen pohjakerrokset ja etenkin Suomen köyhälistö kunnioittavat Kiven muistoa. Kivi näet oli, suoraan sanoen, proletaari eli köyhälistön lapsi. Hän oli tavallisen kyläräätälin poika ja vaikka hän pääsikin vihdoin ylioppilaaksi, niin hän koko elämänsä läpi sai kärsiä kurjuutta ja puutetta, kuten köyhälistön lapsi ajnakin. Hänen ensimmäinen piirroksensa oli taivas ja helvetti: taivaaksi voi sanoa hänen suuret luonnonlahjansa ja hänen nerokkaat teoksensa, helvetiksi taas koko hänen kurjan elämänsä. »Yö ja päivä» olivat hänen ja hänen runotuotteittensa suhteen samalla tavalla päivä ja yö. Ylioppilasaikana oli hänellä kerran niin kylmä asunto, että hänellä piti olla 4—5 sukkaparia jaloissaan ja hän

kirjoitti niiltä ajoilta eräälle ystävälleen tuskissaan: »Usein olen toivonut, että elämäni jo kallistuisi iltaan ja että saisin laskeutua levolle, sillä minä väsyn». Itse hän väittää, että hän oli »koditon ja suojaton kuin susi». Monasti häneltä puuttui suorastaan ruokaa ja tarpeellisia vaatteita. Ne suhteellisesti pienet palkkiot, jotka hän sai mainioista teoksistaan, menivät suurimmaksi osaksi vanhoihin velkoihin. Ja vihdoin hänen elämänsä sammui yöhön, mielipuolisuuteen, kuten kävi hänen maamiehellensä ruotsinkieliselle Weckselille, ruotsinmaalaisille Tegnerille ja Frödengille, saksalaisille Hölderlinille ja Lenauelle ja monelle muulle runoilijanerolle. Onkin sanottu, että raja neron ja mielipuolen välillä on sangen pieni. Kunta maksoi silloin hänelle 5 tynnyriä rukiita vaivaisapuna.

Meillä on ollut toinenkin suuri mies, hieman toisella, eli veistotaiteen alalla, Johannes Takanen, joka tarjoaa monta vertailukohtaa Kiven kanssa. Hänkin oli varsinainen proletaari, tavallisen muonamiehen poika. Hänkin sai, kuten Kivi, kärsiä suurimman osan elämästään kurjuutta ja kivuloisuutta, mutta hänen neronsa tuotteet loistavat vieläkin häikäisevässä valossa, kuten Kivenkin.

Me näemme näitten molempien suurmiesten elämästä että äly leimahtaa esille kirkkaana valona, huolimatta elämäncurjuudesta myöskin köyhälistön piireissä, ja tämä valo luo tuleville sukupolville kuolemattomia, ikimuistettavia teoksia.

RAITTIUSKYSYMYS

ANTIALKOHOLISIA MIETTEITÄ.

R. Hercord on vuonna 1928 kolmella kielellä julkaissut erään pienen vihkosen, jossa tämä »kansainvälisen laitoksen alkoholia vastaan» johtaja hyvin varovaisesti esittää eri näkökohtia alkoholiasiassa. Hän huomauttaa tässä, että vielä on paljon tehtävä alkoholitutkimusten suhteen ja että »on varsin vaikea päästä eittämättömiin lopputuloksiin koska sekä kiellon vastustajat ja suosijat yhtäläisesti työskentelevät tilastollisilla numeroilla, jotka usein esittävät saman seikan aivan eri tavalla». Hän eroittaa aivan oikein semmoisia tutkimuksia, jotka tarkoittavat alkoholin vaikutuksia inhimilliseen ruumiiseen ja semmoisia, jotka käsittelevät alkoholismia yhteiskunnallisena ilmiönä. Jälkimmäinen näkökohta on tietysti pääasia, vaikka edellinenkin on hyvin tärkeä, koska yhteiskunta on kokoonpantu yksityisistä henkilöistä. Tästä on heti sanottava, ettei alkoohlikysymyksen sosiaalinen merkitys riipu kapitalistisesta tai sosialistisesta yhteiskuntajärjestelmästä; sen todistaa aivan selvästi Amerikan yhdysvallat, joissa vallitsee yleinen kieltolaki ja jotka kuitenkin nykyään muodostavat mahtavimman kapitalistisen yhteiskunnan. Mutta yhtä selvää on, että, vaikka kapitalismi korkeimmilla asteillaan on intreseerattu kieltolaista, joka tuottaa sille kunnollisia työmiehiä ja siten enemmän lisävoittoa, niin on erittäin sosialismi huvitettu tämän kysymyksen ratkaisusta kieltolain suuntaan. Sillä, kuten eräs etevä tutkija

tällä alalla on lausunut, »estää kaikki, mitä hidastuttaa työväenliikettä, sosialistista uudisrakennusta».

Ikävää on tosiaan, ettei vielä tänä päivänäkään ole voitu saada pätevää määritelmää, joka kelpaisi tuomarille, mitä »juopumus» oikeastaan on, vaikka brittiläinen lääketieteellinen seura on tässä suhteessa koettanut parastansa. Mutta vaikka käännetään ja väännetään asia miten tahansa, niin täytyy kuitenkin m.m. kaikkien myöntää, että jokainen tarkka työ menee piloille juopumuksen kautta, ja että se ehdottomasti viepi ilman päteviä syitä sekä yksilön, että kansojen köyhtymiseen — yksin Saksassa juodaan vuosittain 3 miljardin saksanmarkan edestä — j.n.e. Ilmeistä on, että noita suuria summia, joita kansat uhraavat tuhoa tuottavaan alkoholinautintoon, voitaisiin käyttää paljoa paremmin vastaavaan kansojen nostattamiseen eri aloilla. Ja yhtä varmaa on, etteivät köyhyyteen vajonneet kansan syvät rivit voi nousta korkeampaan elämän tasoon ja vaikutusvaltaan. Amerikan kieltolaista on annettu erilaisia lausuntoja. Väitetään toiselta puolen, että nykyään Yhdysvalloissa kiellon jälkeen juodaan enemmän kuin ennen, varsinkin nuorison keskuudessa ja että viranomaiset ovat lahjoituksen alaisina salakuljettajien puolella; toiset taas väittävät, että alkoholijuomien käyttö on melkoisesti vähentynyt, että kansan terveyden tila on parantunut, ja niinkään taloudelliset ja perheelliset olot. Jälkimmäisen käsityksen puolella ovat melkein kaikki oppineet ainekset Yhdysvaltojen yliopistoissa. Vielä pätevämpinä todistuksina ovat tosiasiat, joita esim. Johannes Thiken luettelee ja jotka puhuvat aivan selvää kieltä. Erittäin todistusvoimainen on varsinkin se seikka, että suuri joukko semmoisia laitoksia, jotka Amerikassa toimivat juoppojen parantamista varten, ovat lopettaneet tehtävänsä. Niin on esim. pienemmistä puhumattakaan, suuri Washingtonkoti Chicagossa muuttunut tavalliseksi sairaalaksi ja toinen samanlainen koti Bostonissa on saanut ottaa hoidetta-

vakseen kaikki Massachusettsvaltion juopot, koska kaikki muut, myös State Hospital, ovat potilaitten puutteessa suljetut. Ja vielä pätevämpi todistus on meillä muhametilaisista maista. Sillä, vaikka yleisesti tiedetään, että niissäkin asukkaat pienessä määrässä juovat alkoholia, niin on eittämätön tosiasia, että Koraanin, muhametilaisten raamatun, kielto on synnyttänyt jotenkin yleistä raittiutta. Eittämätön tosiasia on niinkään, että taistelu opiumia vastaan Aasiankansojen keskuudessa on suuresti vähentänyt sen käyttöä näillä mailla ja opiumi ei olekaan, kuten baschisch ja muut päihdyttävät juomat, muuta kuin alkoholin oikea veli.

Minäkin lopetan tämän kirjoituksen mainion ranskalaisen moralistin La Bruyèren († 1696) sanoilla: »Jos meille kerrottaisiin, että itäiset kansat nauttivat juomaa, joka nousee heille päähän, vie heiltä järjen ja pakottaa ylenantoon, niin me sanoisimme: mikä barbaarinen tapa».

LUONNONKANSOJEN HUUMAUS- AINEET.

Suuri filosofi Leibnithz, monaadien keksijä, väitti, että tämä maailma on »kaikista paras». Tuo sukke-la Voltaire kirjoitti tätä vastaan kuuluisan kirjansa »Candide», jossa hän pätevästi todisti, ettei tämä maailma suinkaan ollut mikään paras maailma, vaan ennen päinvastoin. Ja tosiaan täytyy sanoa, että kummastella täytyy, mistä tuo viisas mies, ihmiskunnan viimeinen polyhistori eli kaikkea tietävä voi väittää, että tämä maailma oli paras, kun hän ei voinut tietää muitten maailmoitten oloista mitään, ja kun meidän ihmismaailmamme on *Jumalan suostumuksella* riittävästi täynnä kurjuutta, ainakin toistaiseksi.

Tulin ajatelleeksi näin, kun otin huomioon miten paljon, äärettömän paljon kurjuutta Jumalan suostumuksella aikaansaadaan huumausaineitten kautta yli koko maapallon. On tämän kirjan lukijoille aivan joutavaa ruveta esittämään mitä tuhoa, vieläpä sivistysmaissakin alkoholi aikaansaapi, puhumattakaan meidän pienestä kansastamme, jonka keskuudessa muka vallitsee kieltolaki. Useimmat lukijoistani tietävät myöskin, mitä häviötä aikaansaapi hyödyllisten vaikutustensa ohessa ooppiumi, jota jo huumausaineena Intiassa käytettiin 400 vuotta sitten ja Kiinassa ainakin parisataa vuotta sitten. Yhtä tunnettua on haschischin käyttö Itämailla, jota sekurisekaisiin aineisiin sekoitettuna siellä laajalti käytetään.

Mutta varsinaiset villikansatkin tietävät hankkia itselleen tavalla tai toisella erikoisia huumausaineita. Tunnetuimpia on näiden joukossa kirgisien kumys, jota valmistetaan tamman maidosta antamalla sen käydä. Turkmenit valmistavat tschal nimistä huumausainetta kamelin maidosta. Palmujen nesteistä saadaan käymällä jonkunlaista viiniä. Brasilian guatointiaanit valmistavat sitä akuripalmusta, jonka lehtiä ne painavat alaspäin ja laittavat tähän haaraan loven, johon pistävät putken ja saavat sen kautta johonkin astiaan tuota palmunestettä, joka jätetään käymään seuraavaan aamuun. Palmyra- ja kokospalmuista valmistavat Intian ja Indonesian alkuasukkaat huumausjuomia; toiset vuodattavat niitä banaaneista, kurpitseista, kaktuksista, vieläpä marjamehustakin, ja tunguusit Pohjois-Aasiassa koivumahlasta. Meksikolaiset ja Etelä-Amerikkalaiset saavat huumausnesteitä agavepuusta ja Aasian mongolit valmistavat viiniä mordvahirssistä, eräästä viljakasvista tahi olutta oh-rasta. Olutta rakastavat varsiakin Afrikan neekerit, jota he valmistavat erilaisista hirssilajeista.

Eteläamerikassa käyttävät villikansat ja osaksi muutkin kokalehtiä, jotka eivät ole niin turmelusta tuottavia kuin tuo niistä valmistettu valkoinen pulveri

nuuskattavaksi; kokaini on sitä vaarallisempi käyttää, kun kokaistit tavallisesti haluavat viekoitella toisiakin sen käyttämiseen (vert. Bouroughin hauskaa opettavaista romaania »Hollywoodin tyttö»). — Itäsiiperiasa käytetään kurjuuden perheissä kärpässienen nestettä ja kaikissa maailmanosissa Solanumlajista valmistettua huumausainesta (miehet juomina, naiset voiteena ja silloin saapi nähdä jumalia, helvettiä, esisien haamuja y.m.).

Kuten jo ylläolevasta esityksestä näkyy, on huumausaineitten käyttö levinnyt yli koko maapallon. Tietysti tämä etupäässä johtuu siitä, että ihmiset juuri tässä maallisessa kurjuudessaan katsovat tarpeelliseksi jotain, joka saattaa heidät unohtamaan tätä kurjuutta. On toivottavaa, voisin sanoa, sangen todennäköistäkin, että, silloin kun paremmat taloudelliset olot ovat päässeet valtaan ja ihmiset kaikkialla vapautuneet imperialismin painajaisesta ja samalla valistuneet, huumausaineitten perkele poistuu kansojen keskuudesta, ja suurempi onni siten koituu kaikille kansoille.

AMERIKKALAISTEN TIEDEMIESTEN LAUSUNTOJA AMERIKAN KIELTO- LAISTA.

Me tunnemme Pohjois-Amerikan etenkin sen suuresta etevämmydestä tekniikan ja merkillisten keksintöjen alalla. Mutta se on myöskin antanut meille loistavia esimerkkejä muissakin suhteissa. Niin ovat esim. sen kirjasto-olot korkeammalla kannalla kuin missään muussa maassa ja muutamia vuosia sitten sääsi se itselleen perustuslain, jonka merkitys ja ulottuvaisuus hakevat vertaistaan. Tämä perustuslaki on

Amerikan maailmankuulu kieltolaki, kaikkien alkoholistävien kauhistus. Koska ehkä alkoholin vastustajille saattaa olla hauska saada tietää, mitä etevät tiedemiehet ja akademiset piirit yleensä Amerikassa ajattelevat ästä kieltolaista, esitän tässä muutamia lausuntoja näistä piireistä, jotka ovat paljon laajemmaltikin julaistut tämän vuoden aikakauslehdessä: »The International Student», joka on »Intercollegiate Prohibition Assosiation» seuran äänenkannattaja.

Prof. Carver väittää, että Amerikan kieltolaki on »uudemman ajan suurin sosialinen koe» ja Harmon, että laki on »suurin teko sosialistisessa lainsäädännössä, minkä milloinkaan mikään kansa on suorittanut», ja Ketler: »että Amerikan kansa orjain vapauttamislain jälkeen ei ole ottanut suurempaa edistysaskelta, kuin kieltolain säätämisellä». Apple taas sanoo, että »kieltolaki on tehnyt tavatonta edistystä, jos ottaa lukuun sen suorastaan mullistavan tarkoituksensa»; Hughes: »että ainakin Ohion valtiossa juodaan kymmenen kertaa vähemmän kuin ennen» ja Emerson sanoo, että »kieltolain vastustajakaan eivät voi väittää Amerikan kansan käyttävän nyt enemmän kuin 20 % entisistä menoista alkoholiin». Suuri joukko yliopiston opettajista Walters, Harris, Goodrich, Wilbur, Feeman y.m. väittävät, että ylioppilaat kieltolain kautta ovat suuresti raitistuneet ja viimeainittu toteaa empimättä, että »ylioppilaitten suuri enemmistö on kieltolain puolella». McFardand myöntää kyllä, että ylioppilaille voi olla välistä joku »pullo taskussa», mutta hän käsittää sitä »joksikin nuorison liioittelumiseksi ja kopeilemiseksi». Että juopottelu myöskin työväestön keskuudessa on suuresti vähentynyt, todistavat useammat akademikot; niin toteaa esim. Wishart, että hän laajoilla matkoillaan Amerikassa tuskin on tavannut »yhtäkään juopunutta» ja että työväen keskuudessa on havaittavissa »suurempaa säästäväisyyttä, parempia asumusoloja ja parempaa vaatetusta», mutta että »löytyy joukko rikkaita tyhjäntoi-

mittajia, jotka ehkä juovat enemmän kuin ennen. Muuten väittää Montgomery, että »kieltolain rikkomisia on suuresti liioiteltu. Frost ja Hulley eivät kiellä, että on salakuljettajia, mutta edellinen väittää, että niitä oli »suuressa määrässä ennenkin» ja Hulley väittää suoraan, että »nykyinen alkoholin käyttö on vain pisara sangossa entiseen käyttöön verraten». Durkee ilmoittaa että varsinkin »mustassa rodussa» paikoittain 99 % on kieltolain puolella. Sanford väittää, että hän ensin oli epäilevällä kannalla kieltolain suhteen, mutta että nyt tämä epäily on kerrassaan pois ja että »minä nyt katson tärkeimmäksi hallituksen tehtäväksi tämän lain toimeenpanon loppuun asti». Piispa Andersson lausuu sangen sattuvasti: »Todellinen kysymys on siitä, voiko vapaa kansa, joka on säättänyt itsellensä siveellisesti kauvaskantavan lain, myöskin panna sen lopullisesti täytäntöön. Ellei tämä ole mahdollista, niin se tietää kansanvaltion häviötä. Tuo lisäys (kieltolakipykälä) tuli perustuslaillisella tavalla voimaan; siitä syystä täytyy välttämättömästi käyttää kaikki, jotta sen tarkka loppuunsaaminen vakiintuisi». Yliopiston kansleri Avery sanoo, että »tietysti löytyy — aina löytyy vähemmistö, joka ei anna mitään arvoa laeille, valtiolaitoksille ja yhteiskunnalliselle järjestykselle. Mutta kansan suurin enemmistö on oikeuden ja kansanlakien puolustaja». Ja Cullen sanoo sanasta sanaan: »Kauhistuksella voi ajatella, miten siveellisyyden laita olisi, jos juopottelu vielä jatkuisi. Jokainen liikemies, jolla vaan on vähänkin ymmärrystä ja yleistä tietoa asioista, varmasti tulee myöntämään, että kieltolakiliike teollisuudelle ja kaupalle merkitsee suurta voittoa». Weaver ja lukemattomat muut yliopiston opettajat vakuuttavat, että kieltolaki tulee pysymään ja tuottamaan Amerikan kansalle tulevaisuudessa mitä suurinta siunausta.

Tähän sopii vielä liittää, mitä muutamat käytännön miehet lausuvat kieltolain siunauksesta.

Fordin elämäkerran laatija väittää: »Prohibitio (al-

koholinkielto) on suuri taloudellinen koe, sillä se aikaansaapi, että suuria summia alkoholin asemesta voi käyttää muihin tarkoituksiin. Ja tarkka tulosten tutkiminen on saattanut minut siihen vakaumukseen, että se on taloudellinen voitto.» Ja hän väittää vielä, että on järjetöntä luulla sodan aikaansaaneen Amerikan kukoistuksen; »ei saada rikkautta, kun sitä tuhlataan».

Kirjoittaja on kysellyt satoja käytännön miehiä ja kaikki ovat olleet sitä mieltä että »amerikalainen työmies nykyään käyttää enemmän perheensä hyväksi kuin milloinkaan ennen ja että elämätaso kohoaa». Ja muutamia kuukausia sitte väitti Edison sanasta sanaan: »Minä luulen, että 60 % alkoholikiellosta on toteutunut. Muitten lakien toimeenpanoprosentti ei ole niin suuri. Ei pitäisi olla vaikeata saada tämä laki 80 % saakka toteutetuksi. Jos saisimme tämän toimeen, ei mikään maa maailmassa voisi kilpailla meidän kanssamme».

MIETTEITÄ KIELTOLAISTA.

Prof. Voionmaa, jonka laajat ja asialliset tutkimukset alkoholiliikkeestämme ovat ylen tunnetut ja arvossa pidetyt, on osoittanut, että ennen maailmansotaa (v. 1911—1915) tuli jokaista Suomen asukasta kohti 1,21 litraa alkoholia, mutta nyt sodan jälkeen ei tule kieltolain vaikutuksesta kuin 0,86 litraa. Ja itsestään selvä on, että jos joku pahe, mikä tahansa, saapi vapaasti päästä vallalle, niin se lisääntyy. Tämä ei koske ainoastaan etyialkoholimyrkkyä, vaan muitakin myrkkijä, kuten oopiumin käyttö Kiinassa ja kokainin käyttö Amerikassa osoittavat. Että meillä ja muualla Euroopassa käytetään vielä paljon juovutusjuomia ja että nautinnon ja huvittelun halu samoin ovat kasvamassa maailmansodan jälkeen, siihen on syy löydet-

tävissä taloudellisista oloista, jotka melkoisesti sodan jälkeen ovat huonontuneet ja psykologisesti, sielullisesti mahtavasti vaikuttaneet ihmisiin. Pahin seuraus tästä on, että, vaikka monessa maassa, kuten Suomessa, alkoholin käyttö asukasta kohti on vähentynyt, se päinvastoin on levinnyt laajemmalle ja saanut jalansijaa useammassa ihmisessä, varsinkin nuorisossa, vieläpä naisissakin. Viimemainittujen juopottelu on erittäin vaarallista, koska jossain määrinkin juopuneen naisen kanssa mies voi menetellä mielensä mukaan. Että rikoksetkin alkoholin kautta ovat kasvamassa, on ylen tunnettu asia meillä: niin esim. Ruotsin ja Suomen pahantekijäin luku on kuin yksi kymmeneen, ja juopuneiden autonkuljettajien saattamat vahingot ovat peloittavan lukuisat ja, jos tämä juopumisen himo leviää myös rautateillä veturinkuljettajien keskuuteen, on odotettavissa mitä kauheimpia tapauksia kaikille kansankerroksille. Ja huomioon otettavat ovat myöskin samasta syystä tapahtuneet tapahtumat lentokoneissa ja höyrylaivoissa.

Kieltolaki seisoo meillä pitkien ponnistusten perästä ja huolimatta kaikista vastaponnistuksista, sangen vankalla pohjalla. Kieltolain vastustajat ovat koettaneet turvautua yleiseen äänestykseen, luottaen vähemmän kehittyneisiin kerroksiin kansassamme ja Sveitsin referendumiin, joka sangen useasti on tuottanut vanhoillisia seurauksia. Jos nyt kysyy, miksi kieltolaki meillä on juurtunut niin syväälle kansan enemmistöön, vaikka juopottelu meillä monen muun kansan alkoholikäyttöön nähden ei olekaan suuren suuri, niin on vastaus sangen yksinkertainen ja selvä. Se johtuu siitä, että meillä pitkiä aikoja, varsinkin tohtori Granfeltin ajoilta saakka, on tehty innokasta raittiustyötä vapaaehtoisuuden pohjalla ja tähän raittiustyöhön on ottanut osaa kaikki kansastaan huolehtivat jalommat henkilöt poliittisista näkökohdistaan huolimatta. Tämä innokas raittiustyö on kansassamme kantanut kuniitä hedelmiä ja laskenut varman pohjan kieltolaille.

Samoin on asianlaita ollut Pohjois-Amerikassa, jossa ensin säädettiin rajoitettu kieltolaki yhdyskunnissa ja valtioissa ja sitten yleinen kieltolaki, koska edellinen keino ei tepsinyt, kun tuotiin väkijuomia toisesta valtiosta toiseen, »märistä kuiviin». Nyt ovat Pohjois-Amerikan valtioissa itse työnantajatkin, oppineet ja kaikki jalommat kansalaiset ehdottomasti kieltolain puolella, koska he huomaavat, että koko kansa kohoaa raittiuden kautta sekä aineellisesti että henkisesti.

Mutta kaikkialla muuallakin on yhä enemmän vakaunut se mielipide, että juurtuneita paheita, kuten juopotteluakin vastustetaan tehokkaasti ainoastaan jyrkillä pakkokeinoilla ja alkoholintuotannon alalla ehdottomalla kieltolailla. Suomessa pani tämän alkuun työväestö — sitä ei kukaan voi kieltää —; suuri juomalakko, jonka eloon herättivät kaksi kotkalaista työmiestä, oli ikäänkuin perustus ja työväen puoluekokous Turussa v. 1899 otti kaikista ensiksi kieltolain puolueensa ohjelmaan. Sillä se ymmärsi mikä hirveä kurjistamiskeino työväestölle juopottelu oli ja että sen poistaminen kieltolailla oli sangen tepsivä keino sosialistisen järjestelmän aikaansaamiseksi. Ja Saksassakin, missä vielä aikoinaan itse Engels ja Bebel eivät liioin suosineet raittiutta, on tämä käsitys alkoholin tuhotöistä työväestössä saanut yhä enemmän jalansijaa. Niin lausuu esim. Vilhelm Sollman mainiossa kirjassaan »Sozialismus der Tat» v. 1925 m.m.: »Kaikki mikä kahlehtii työväenliikkeen, estää sosialistisen rakenteen. Kaikki, mitä sitä hyödyttää, edistää sitä. Sentakia on sosialistien vapautuminen alkoholitavoista kappale toiminnan sosialismia.» Kurjistumisen teoria, joka vei itse Marxinkin harhaan, on voitettu kanta Heidelbergin programmin mukaan.

Lopuksi en voi olla painatuttamasta seuraavaa sangen liikuttavaa leikkelykertomusta, joka paremmin kuin omat mietteeni kuvaavat alkoholin hirveätä vaikutusta perhe-elämässä. »Enpä luule löytyvän miestä, joka joisi kohtuudella. Olen itse naimisissa mie-

hen kanssa, joka lupasi minulle kihlaus-aikana ottavansa väkeviä vain lääkkeeksi. Ymmärsin sillä lääkärin määräystä vain tositarpeessa. Niin kauan kuin olimme kihloissa ei hän minulle näyttäytynyt juopuneena. — Oli kulunut yksi kuukausi vihkipäivästä, silloin näin hänet ensi kerran juovuksissa. — Se oli raskain päivä elämässäni, mitä siihen asti olin kokenut. Mieheni oli luvannut yhtä ja toista sinne uuteen kotiimme, mutta mitä näinkään, vain tyhjiä viinapulloja. Astuessani sisään tulin aivan kuin päähän lyötyä. En löydä sanoja, joilla voisin kuvata silloisen tuskani ja häpeäni, mutta vielä suuremmat surut ovat jälkeinpäin osakseni tulleet. Oikein sydäntä viiltää, kun täytyy kuunnella tuon juopuneen miehen raakoja puheita lasten kuullessa. Muitten pyhä kun vietetään perheen piirissä, niin juomarin kodissa se vietetään juomapöydän ääressä, johon kerätään kaikki kylän juopuneet, tyytyköön siten vaimo ja lapset hengittämään tupakansavua ja viinan hajua. Jos vaimo uskaltaa kieltää tulemasta kotiinsa nuo viinatoverit, menee mies silloin kylään ja tulee iltasella vasta kotiin ja tekee yön rauhattomaksi koko talon asukkaille. Joskus saa vaimo viettää yönsä ulkonakin. — Olen siis naimisissa miehen kanssa, joka juo kohtuudella, sillä hän on arkisin toimessaan ja nauttii kuukausipalkkaa. — Omasta kokemuksestani tiedän, että joka ei kihlausaikana rohkene sanoa olevansa ehdottomasti raitis, onkin parantumaton juoppo. On siis mielestäni väärin mennä naimisiin juomarin kanssa kun tiedämme, että juoppous seuraa vielä perintönä.»

POST HOC, ERGO PROPTER HOC.

Tämä lauseparsi (»tämän jälkeen siis tämän takia ») lienee kotoisin jo skolastiikan eli keskiaikaisen filosofian ajoilta ja sillä tahdottiin kumota sellainen erehdys, että aina edelläkäyvä tapahtuma olisi syynä johonkin seuraavaan. Samanlainen erehdyttävä katsantokanta on joskus ilmestynyt hairahduksena myöskin taloustieteessä. Mutta tietysti on kausaliteettilaki, jolle Immanuel Kant laski niin vankan perustuksen, aivan toinen — se laki, jolle kaikki tieteellinen tutkimus on rakennettu, myöskin tieteellinen juridiikka. Mutta jokainen todellinen tiedemies myöskin juridiikan alalla, on tietoinen siitä, että moneen ilmiöön saattaa olla useampia syitä, eikä vain yksi tahi kaksi. Tiedemies on sentakia sangen varovainen hakiessaan syytä tahi syitä johonkin ilmiöön, ja me tiedämme, että voi kulua pitkiä aikoja, ennenkuin varsinainen syy eli syyt semmoiseen todennäköisesti löydetään.

Hämmästykseseen huomasi jokainen raittiusmies, että Uudenmaan läänin maaherra ehdotti kieltolain kumottavaksi, mutta hämmästys on noussut korkeimmilleen, kun itse korkein oikeus nähtävästi yhtyy samaan käsitykseen. Olen aina tottunut kunnioittamaan rehellisessä tarkoituksessa esitettyjä mielipiteitä, tulkoon nämä sitten vaikka vihamielisimmän vastustajani puolelta. Mutta tämä ei estä minua puolestani lausumasta lyhyesti omaa mielipidettäni asiasta. Korkein oikeus panee tosin hirvittävästi meillä kasvaneen rikollisuuden syyksi kansan suurella enemmistöllä säätämän kieltolain, jonka tarkoituksena juuri on vähentää juopottelua ja siitä suuressa määrin johtuva rikollisuus. Mutta selvää selvempi on, että jos kieltolaki kumotaan, tahi siihen tehdään tähdellisempiä lieventäviä muutoksia, tästä aivan loogillisesti seuraa, kun alkoholin saanti on helpompi, että juopottelu kasvaa ja, jos juopottelu on pääsyynä rikoksiin ja huli-

ganismiin, samalla myös rikollisuus ja huliganismi. Ja jos Suomen kansa oleellisesti suunnattomasti kärsii juopottelusta, rikollisuudesta ja huliganismista, niin on myöskin selvää selvempää, että kieltolaki, siis täydellinen sulku kansan eduskunnan kautta on omiansa estämään äsken mainittuja surullisia seurauksia ja että jokainen sulku, joka avataan viinatulvalle, edistää näitä paheita.

Pääsyynä rikollisen rankaisemiseen on epäilemättä se, että yhteiskunnan täytyy suojella itseänsä ja jäseniään rikollisen toimenpiteitä vastaan — rikollisen kasvattaminen huolimatta Mathilda Wreden jalosta toiminnasta ja vielä vähemmin rikollisten peloittaminen vesi-leipä rangaistuksella tahi kuolemantuomiolla eivät paljon auta. Mutta ei kenenkään järkevän ihmisen päähän pälkähtäisi, että rikoksen tekijä laskettaisiin vapaaksi tahi että heille suotaisiin erittäin suuria vapautuksia. Tosin saapi varakkaampi kansalainen sovittaa rikoksensa rahalla ja suuret pankkirosvot pääsevät vapaiksi, kunhan vain joku korvaa vaillingin. Eihän professori Langekaan, joka tutkimalla kaksoissikiöitä, arvellen ainakin osaksi ihmisten syntyvän rikoksentehtäjäksi, samoin kuin kuuluisa italialainen kriminalisti Lombroso, joka esitti väitteen »*donna delinquente*»sta, sentakia tahdo laskea rikoksentehtäjiä vapaaksi.

Syyt rikoksiin ja huliganismiin piilevät syvemmillä. Niin kauan kuin valtio ja eduskunta eivät ryhdy tehokkaampiin toimenpiteisiin alempien kansankerrosten kohottamiseksi taloudellisessa suhteessa, eivätkä edes tahdo säätää nykyään aivan tarpeellista sairausvakuutusta, ja muita työväestön vakuutuslaitoksia, niin kauan saavat ne tyytyä suureen rikollisuuteen ja huliganismiin.

Mutta älköön koskettako kieltolakiin siitä syystä, ettei jakseta katsoa syvemmälle. Ja ne, jotka ehdottavat kansanäänestystä, luottavat suuressa määrin juoppoihin ja kansan ylempiin kerroksiin, jotka tahto-

vat vapaasti huvitella juomingeissa. Mutta Sveitsin kansan referendum, joka on säätänyt monta taannuttavaa lakia ja Napoleon III:n plebissitit, jotka aikoinaan peloittivat itse Marxia, ovat varoittavana esimerkkinä kaikille niille, jotka sydämestään ja todellisesti tarkoittavat kansan parasta.

8.11.29.

NUORISO JA JUOPPOUS.

Ei sovi enää kieltää, että syvien rivien nuorisossa rehoittaa juoppous hirvittävässä määrässä. Vanhemmat ihmiset, myöskin juopot, kuolevat vähitellen pois, mutta nuorisolla on inhimillisesti puhuen ylipäänsä pitkä elämä edessä. Ja se, joka huolehtii kansansa tulevaisuudesta, ei voi tuntea muuta kuin surua ja murhetta, kun juopottelu jo alkaa nuoruudesta saakka. Ja se, joka tietää, että on sangen vaikeata kääntyä pois tämän turmeluksen tieltä, että se useimmissa tapauksissa on fyysillisesti melkein mahdotonta, koska se turmelee jonkun ajan perästä hermoston, niin että tämä vaatii yhä enemmän alkoholia, ajanpitkään käy melkein toivottomaksi kansansa tulevaisuuden suhteen. On tosiaan surkuteltava asia, että sangen yleisesti nuoret miehet katsovat sitä miehuuden merkiksi, että he voivat kunnollisesti ryypiskellä ja hoi-perrella juovuksissa. Tämä on selvä ja ilmeinen todistus asianomaisten alhaisesta sivistyskannasta ja ihmisarvon puutteesta. Jonkunlaisena lohdutuksena tässä kurjuudessa on kuitenkin se, että urheilu näkyy kansan syvissä riveissä voittavan yhä enemmän alaa, ja kelpo urheilijaksi ei kukaan pääse, joka juopottelee.

Oli kerran aika, jolloin meidän suuri oppimestarimme, Engels, ylen kuuluisassa teoksessaan »Työväenluokan asema», joka ilmestyi v. 1845 ja jonka lienraivaajamerkitys ei ole paljon pienempi kuin Mar-

xin »Pääoman», täytyy myöntää, ettei työväestöllä ole ollut mitään muita nautintoaineita elämässä kuin juoppottelu ja sukupuolihalun tyydyttäminen, ja itse August Bebel vastusti aikoinaan ehdotonta raittiutta. Merkillistä on, että nykyään Saksassakin, oluen luvatussa maassa, raittius nuorison keskuudessa voittaa yhä enemmän alaa. Tämän raittiusliikkeen eturintamassa käyvät useat innokkaat raittiuden johtomiehet, kuten Sollmann, Brüning y.m. Tietysti ei saa odottaa liikoja ehdottoman raittiuden suhteen, kun on kysymys maasta, jossa ainakin oluen juonti vielä on tulviltaan. Mutta että sielläkin käydään eteenpäin nuorison keskuudessa, näyttää eräs kirjoitus muutamassa raittiuslehdessä, jonka sisältöä pyydän tässä saada aivan lyhyesti selostaa. Saksassa on kaikkiaan 96 nuorisoliittoa, joiden, 14—21 ikävuosien välillä olevien jäsenien, yhteinen jäsenmäärä tekee 4 milj. 338,850, eli osapuilleen 47 % kaikista sen ikäisistä nuorista. Tähän tulee vielä kommunistinen nuorisoliitto ynnä muutamia muut, joiden jäsenmäärä osapuilleen nousee 700,000, jotenka enemmän kuin puolet äsken mainitussa iässä olevista nuorista on järjestynyt (huomioon on otettava, että tähän suureen jäsenlukuun sisältyy myöskin urheiluliitot; sosialistiseen nuorisoliittoon kuuluu 368,800 jäsentä). Ehdotonta raittiutta harjoittavien luku tosin ei ole enempää kuin 60,000, mutta sekin luku on, kuten jo huomautin, oluen luvatussa maassa katsottava melkoiseksi. Raittiuden vaatimusten eturivissä käyvät — merkillistä kyllä — sosialistinen nuoriso ja heidän johtajansa Ludvig Franck (†) ja Wilhelm Sollmann. Heidän vuosikirjassaan sanotaan m.m.: »Me harrastamme kasvattamista järkipäristä ruumiinhoitoa varten ja kaikkien nautintomyrkkujen (alkoholin ja nikotinin) mitä laajaperäisintä karttamista». Ehdottomasti raittiita ovat sosialisteista tosin ainoastaan »Vapaan Sosialistisen Nuorisoliiton» jäsenet. Mutta muut sosialistiset järjestöt painostavat nimenomaan, että »Erikoisesti kuuluu sosialistisen

kasvatustyön tehtäviin jäseniensä valistaminen alkoholin turmelevista vaikutuksista, jotka ovat porvarillisen sivistymättömyyden merkkejä. Sosialistinen työläisnuorisoseisoo taistelun eturintamassa uuden sosialistisen kulttuurin saavuttamiseksi. Myöskin toiset suuret nuorisoliitot tuomitsevat alkoholin ja nikotinin. Eräs tämmöinen liitto vakuuttaa: »Meidän jäsenemme eivät ole sidotut alkoholittomuuteen, mutta suurimmaksi osaksi he kuitenkin karttavat alkoholin käyttöä». Toinen liitto lausuu: »Meidän liittomme keskuudessa on pidättäytyminen alkoholi- ja nikotinkäytöstä selviönä, josta ei enää kiistellä». Moni liitto kieltää alkoholin ja tupakan käytön huviretkillensä. Samaa harrastusta alkoholin suhteen on olemassa sekä mies- että naispuolisissa liikeapulaisliitoissa. Muutamit liitot valittavat kauheasti, että he ovat riippuvia mahtavista alkoholikapitalisteista, jotka juuri juopottelun edistämiseksi myöntävät lainoja kaikenmoisiin yrityksiin. Merkillepantava on, että huolimatta uskonnosta, katolinenkin nuorisoliitto lausuu eräässä kunnioitusta herättävässä kirjoituksessa seuraavasti: »Meidän taistelumme tasa-arvoisuuden saavuttamiseksi on pitkällinen hengen taistelu. Mutta työläinen, joka kurkistaa syvälle lasiinsa, ei kelpaa tälle hengen taistelulle. Sentakia täytyy meidän työväestön ja ennen kaikkea meidän nuorten työläisten irtaantua tuosta alkoholipaholaisesta, joka ryöstää meiltä meidän parhaimmat voimamme, ja joka on suurimpana esteenä työväestön kohoamiselle». Voi siis tosiaan väittää, että Saksan nuorisossa on nousemassa korkea hyökyaalto alkoholia vastaan.

**SIVEYSOPPI, USKONTO JA
MAAILMANKATSOMUS**

USKONNON SYNTY, ERI USKONTOJEN PÄÄPIIRTEET JA ETEVIEN MIESTEN LAUSUNNOT USKONNOSTA.

Ammoisista ajoista ovat ihmiset etsineet vastausta kysymyksiin: mistä? mihin? ja miksi? saadaksensa siten selvyyttä tämän elämän ongelmista ja uskonnon probleemeista. Täten on syntynyt lukemattomia uskontoja, joista jokainen tietysti väittää olevansa oikeassa. Muutamat niistä tyytyvät tähän käsitykseen omassa piirissä, toiset taas ovat kiihkoisemmat ja tahtovat tämän käsityksen perusteella levittää uskonsa niin laajalle kuin suinkin. Tämä uskonlevittäminen on monasti tapahtunut aseilla ja väkivallalla välistä uuteen uskoon käännettyjen kansojen hyödyksi, kuten esim. routsalaisten väkivaltaisen uskonnon levittäminen Suomessa oli, välistä taas näin valloitetujen kansojen häviöksi, kuten esim. espanjalaisten ryöstöretket Mexikossa ja Peruussa, jolloin suhteellisesti korkealla sivistyskannalla seisovat atsteeki- ja najakan-sat hävitettiin sukupuuttoon.

Koska uskonnon asia näin ollen on ollut ja vieläkin on tärkeimpiä tekijöitä ihmiselämässä, lienee monelle hauskaa saada tietää uskonnon synnystä, eri uskontojen pääpiirteistä ja etevien henkilöitten käsityksestä uskonnosta ja uskonnollisista asioista. Tässä ei voi tulla kysymyksenkään muuta kuin laajalta alalta tehdä muutamia poimintoja, jotka valaisevat tätä kysymystä useammilta puolilta.

Ensiksi olisi kuitenkin tehtävä selkoa, mitenkä yleensä uskonto on syntynyt. Uskonnon synnystä on ollut olemassa sangen monta eri mielipidettä, mutta viimeisten tutkimusten nojalla on tultu yhä suurempaan yksimielisyyteen tässä asiassa. Jo tunnettu sivistyshistorian kirjoittaja J. Lippert esitti suuressa teoksessaan 40—50 vuotta sitten sen mielipiteen, että uskonto alkuansa perustuisi kuolleitten henkien palvelukseen. Tätä aatetta on viime aikoina erityisesti kehittänyt m.m. Heinrich Cunew »Neue Zeit»in päätoimittaja Kautsky'n jälkeen, etevässä teoksessaan »Ursprung der Religion und des Götterglaubens» (1913). Minäkin selvittelin samaa aatetta Minna Canthin julkaisemassa aikakauslehdessä: »Vapaita aatteita» (toinen vuosikerta 1890 siv. 149 seur.). Koska tämä esitys vieläkin pitää paikkansa, lainaan tuosta pitkästä kirjoituksestani seuraavan otteen: »Meidän käsityksemme mukaan on uskontoa tavallisessa merkityksessä jo siinä, missä vaan löytyy ihmisessä riippuvaisuuden tunnetta jostakin korkeammasta voimasta — sanottakoonpa sitte, että koirallakin on uskonto ja ihminen sen jumala. Tämä uskonto on myös ollut tuon vanhan kulttuurinkannattajan, Kiinan alkuperäinen usko, eikä suinkaan monoteismi, kuten lähetyssaarnaajat väittävät. Tämän riippuvaisuuden tunteen on epäilemättä ensin kuolema, tuo ihmiselämän suuri arvoitus synnyttänyt. Alkuperäinen ihminen ei voinut käsittää, että sama ihminen, joka äsken vielä liikkui aivan vireänä muitten joukossa, vähän aikaa sen perästä makasi tunnottomana vuoteellansa. Mitä oli tapahtunut? Ruumis oli nähtävästi sama kuin ennen, mutta jotain puuttui kuitenkin. Jos vertasi nukkuvaa kuollesseen, huomasi heti, että viimeainittu ei hengähtänyt. Hengästyks, henki oli kuoleman kautta mennyt. Monessa niin Suomenkin kielessä on henki, joka oikeastaan merkitsee hengästyksiä, sama kuin elämä, sielu, koska se juuri on merkinä tämän olemassaolosta ruumiissa. Ja raamatussakin sanotaan Jumalan puhaltaneen ih-

misen nenään elävän hengen, niin että ihmisestä tuli elävä sielu. Henki jättää ruumiin; mutta mahdotonta on muka otaksua, että henki olisi tykkänään hävinnyt olemattomaksi, kun ruumiskin jäi jällelle. Se oli vaan siirtynyt muuanne. Aate sielun elämästä kuolemankin perästä eli jostakin rajoitetusta kuolemattomuudesta on useimmissa villikansoissa aivan yleinen. Kuolleitten sielut elivät kuolemankin perästä. Miten elämää tämä oli, ei ylipäänsä ollut alkuperäisille ihmisille selvä: joku aineellisuus näkyy sekaantuneen henkeen eli sieluun kuolemankin perästä. Näin syntyi ensimmäinen uskonnon muoto. Kuolleen henki voi mennä mihin esineeseen hyvänsä ja tätä esinettä katsottiin mainitun hengen kannattajaksi. Monella villikansalla ei tänäkään päivänä ole muuta uskontoa kuin kuolleitten henkien eli sielujen palvelus. Nämä kuolleitten sielut eivät ensin vaikuttaneet muuta kuin pelkoa luonnonihmiseen. Pelko oli tosiaan jumalanpelon alku. Vielä vanhassa testamentissakin on tämä pelko vallalla: jumala on siinä enemmän pelon kuin rakkauden vaikuttaja. Sairauden ja kuoleman syyt olivat enimmäkseen näkymättömiä ja selittämättömiä; luonnollistahan oli, että tällaiset salaperäiset vaikutukset saivat alkunsa niinkään näkymättömistä, selittämättömistä hengistä, kuolleitten sieluista. Tämä tapahtui niin, että kuolleen henki meni johonkin ihmiseen, rupesi häntä kiusaamaan sairaudella ja aikaansai täten usein hänen kuolemansakin. Kun eräällä neekerillä oli päänkivistystä, vaikutti sen hänen kuollut isänsä, joka oli häneen suuttunut. Joskus istuivat kuolleitten sielut puissa ja puikahtivat tästä ohitse kulkevien suuhun vaikuttaen vatsakipuja, jotka nyt tiedetään tulevan ummistuksesta. Aivastaminen oli myös jonkun hengen vaikuttama ja sentakia sanottiin muinaisuuksissa (esim. Kreikassa) ja sanotaan vieläkin monasti aivastaessa: »auta Jumala» (nimitäin pahan hengen poistamiseksi). — Melkein samanlainen käsitys hengistä kuin äsken mainitut, löytyy vielä Suomenkin

kansassa, vaikka se nyt käy taikauskon nimellä. Sekin näyttää, miten syvästi juurtunut vanha uskonto on.

Ja minkätähden ahdistivat kuolleitten henget jällellyöneitä? Sentähden tietysti, että nämä olivat laiminlyöneet jotain heidän suhteensa; synti ei alkuansa ollutkaan muuta kuin tämmöistä laiminlyömistä. Minkä synnin ihminen oli tehnyt, ei aina ollut selvä; mutta aina joku huolimattomuus otaksuttiin syyksi. Kun tämmöisestä tietystä tahi tietämättömästä syystä kuolleen sielu oli suuttunut, ei ollut muuta neuvoa kuin sen viihdyttäminen sopivalla tavalla. Näin syntyivät uhrin. Uhri oli ihmisen lahja hengelle, jolla hän koetti lepyttää ja viihdyttää tätä, s.o. tavallansa hengen lahjominen. Ihminen tahtoi uhrilla saavuttaa itselensä etuja tuolta mahtavalta olenolta ja tämä uhrin alkuperäinen luonne on pystynyt niin kauvan kuin uhrin ovat käytännössä olleet. Paastoaminen ei oikeastaan sekään ole muuta kuin uhri: mitä itseltänsä kieltää, sen uhraa hengelle, jumalalle; hyvin tavallista on varsinkin, että villikansa jonkun onnettomuuden johdosta rupeaa paastoamaan.

Merkillistä on, että alkuperäinen ihminen vaan odotti paha kuolleiden sieluilta. Tätä voi tietysti selittää sillä, että paha tuntuvammin vaikuttaa ihmiseen, kuin hyvä; mutta epäilemättä saamme tämmöisestä tosiasiasta tehdä senkin johtopäätöksen, että paha alkuansa oli paljoa enemmän vallalla kuin nyt, että ihmisellä oli paljoa suurempi taipumus pahaan kuin hyvään, vielä suurempi kuin nykyään. Olemme jo ennen viitanneet siihen, että huolenpito omasta itselään eli itsekkäisyys oli ensimmäinen henkinen voima ihmisten kesken. Vasta yhteiselämän kautta, kun toisen itsekkäisyys tuli olemaan toisen itsekkäisyyttä vastaan, sai hyvä alkunsa ja kasvoi yhä suuremmaksi voimaksi ihmiskunnassa.

Koska ihmiset pelkäsivät kuolleitten henkiä, koettivat he tietysti kaikin tavoin pysyä heistä erillänsä, ja

karttaa heidän vihaansa. Kun joku joukosta kuoli, jätettiin hänet, sekä asunto, jossa hän oli kuollut; usein tämä vielä lisäksi poltettiin, — tulella oli jo ammoisista ajoista puhdistava merkitys. Vasta myöhemmin kun asunnon omistamisarvo oli noussut, ei tätä enää käytetty. Joskus sidottiin kuolleen jalat yhteen, ettei pääsisi ihmisten kesken vaeltamaan. Tässä oli selvästi henkisen ja aineellisen puolen sekoittaminen, johon ylempänä viittasimme. Kunnallinen tapa päästä kuolleitten sieluja pakoon oli ulkoasun muuttaminen. Joka ennen leikkasi partansa, antoi sen kuolemantapauksen perästä kasvaa, ettei henki häntä tuntisi. Samasta syystä tuli tukan silpominen »surusta» monessa kansassa tavaksi ja varsinkin puvun muuttaminen eli surupukuun pukeutuminen. Ja koska henkien vaikuttama tauti hyvin usein vedellä parantui, syntyi luonnollisesti se käsitys, että vesikin oli erittäin omiansa karkoittamaan pahoja henkiä. Melua ne eivät myöskään voineet sallia, vielä vähemmin sitä, että heistä puhuttiin pahaa. Tästä johtuu tuo hyvin usein väärin käsitetty lauseparsi: kuolleista ei muuta kuin hyvää (de mortuis nil nisi bene). Moni nykyinen villi ei uskalla mainitakaan kuolleen nimeä ja usein hän ei eläissään sano edes omaa nimeänsä muille kuin lähimmäisilleen; vieraat saavat nimittää häntä jollakin toisella nimellä, koska nämä muuten voisivat saattaa hänelle vahinkoa manaamisella eli noitumisella.

Noitumisen eli loitsimisen on niinikään usko kuolleitten henkiin synnyttänyt. Suomalaisillakin oli ennen muinoin mahtavat velhot eli noidat, jotka tiesivät »lukemisella», »syntysanojen» urkkimisella manaata pois kipujen henget »kipumäkeen», jossa kiputyttö jauhoi niitä pieniksi — muita samanlaisia urostöitä mainitsematta. Melkein samoin paransivat asklepiadit Kreikassa potevia ihmisiä. Vaikka herkkäuskoisuus ennen tietysti oli paljon suurempi kuin nyt, on kuitenkin vaikea uskoa, että niin suuressa määrässä,

kuin todellakin tapahtui, olisi noitiin luotettu, ellei parantumisen tosiaan olisi seurannut. Ja näin kävi-kin siitä aivan yksinkertaisesta syystä, että noidat sen ohessa olivat todellisia lääkäreitä, s.o. tunsivat useamman yrtin lääkevoimaa, tunsivat veden ja saunan terveellistä vaikutusta ja käyttivät tätä kaikkea loitsujensa ohessa. Sivumennen olkoon vihdoin mainittu, että kummitteleminen, jota ei enää kukaan todellisesti valistunut ihminen usko (petoksia löytyy monenmoisia), perustuu samaan henkien uskoon, kuten myös nuo ylen tavalliset lumouskalut eli amuletit, joihin (esim. meillä ukonnuoliin) taikauskoinen kansa luottaa: alkuansahan ne olivat kuoria, joihin henki oli asettunut.»

Ylläolevan esityksen lisäksi voi mainita, että nykyiset villikansat, jotka kannattavat tällaisista käsitystä yleensä ovat myös vakuutetut siitä, että unelmat eivät suinkaan ole mielikuvituksen luomia vaan silkkää todellisuutta, jossa niinkään vainajat esiintyvät jälkeensä jääneelle entisen ruumiinsa haahmossa. Villien kansojen käsitys kuolleitten esiintymisestä kuoleman jälkeen ei siis liioin eroa spiritistien otaksumisista.

Mutta käsitteet uskonnosta kehittyivät sitten n.s. totempalvelukseksi. Joku heimo otti tunnusmerkkiseen erityisen totemeläimen tahi totemkasvin, esim. sisiliskon tahi jonkun palmun ja vihdoin käsitettiin tämä niin, että tämä eläin tahi kasvi edusti heimon kantaisää, joka täten oli heimon jumaloima olento, koska hän oli muka perustanut koko heimon. Vihdoin useat heimot yhtyivät yhteisen »suuren hengen» palvelukseen, joka monasti tehtiin luomakunnan luojaksi. Näin syntyi esim. raamatun luoja ja luomistaru ehkä useampien väliasteitten kautta, jossa tarussa eluhistin ja jahvistin käsitykset ovat auttamattomassa ristiriidassa keskenään. Sivumennen mainittakoon, että jo monella villikansalla on kehittynyt käsitys jonkunlaisesta taivaasta eli paratiisista ja helvetistä.

Vasta vielä myöhemmällä asteella syntyi vainajien eli henkien palveluksesta luonnon voimien palvelus. Tämä tapahtui niin, että koska ihmisen elättäminen pääasiallisesti riippui luonnon voimista, katsottiin heimojumalien päätehtäväksi huolenpito tuulesta, sateesta, päivänpaisteesta y.m., ja ihmiset pyrkivät saamaan noita heimojumaliaan tavalla tahi toisella elantotarpeitten hankkijoiksi noitten luonnonvoimien avulla. Näin syntyi myöhemmällä asteella luonnonvoimien ja niitä edistävien jumalien palvelus, kunnes monasti varsinkin edistyneemmissä kansoissa luotiin yhden ainoan jumalan palvelus ihmisonnen tuottajaksi. Näin loi vanhassa Egyptissä noin 1400 e.Kr. kuningas Amenhotep IV kuuluisan Tutanchamonin appi (myös nimeltä Echnaton), ainakin väliaikaisesti yhden jumalan palveluksen ja melkein samaan aikaan perustivat Moses ja Jösua yksijumaluuden Israelin kansassa.

Samaa mieltä kuin Lipper ja Cunow on etevän ranskalaisen tiedemiehen Salomon Reinac'in käsitys (Histoire Generale des Religions) synnystä ja alkukehityksestä, muita mainitsematta.

Voi hyvällä syyllä väittää, että sumerilaisbabylonia-laisten niin kuin myöskin heidän sivistyksen alaisten egyptiläisten ja monen muunkin sivistyskansan alkuperäinen eläinpalvelus todellisuudessa ei ole mitään muuta kuin henki- ja totempalveluksen myöhempiä kehitystä. Niin esitettiin esim. jumala Anubis schakilin muodossa, Horus haukkana, toiset krokotiilin, sonnin, lehmän, käärmeen, kissan, niilihevon y.m. muodoissa; tuo komea Tutanchamonin haudasta löydetty kullalla ja lapislazulilla koristettu leijonan pää näyttää olevan jonkun jumala. Nämä jumalat esitettiin ensin täydessä eläimen hahmossa, sitten ihmisenä eläimen päällä ja vihdoin oli ainoastaan rippeitä tästä eläin muodosta. Täten kehittyi nyt kuten sanottu, jumalallinen eläinmuoto ihmisen näköiseksi (antropomorfismiksé); millaisina vanhemmat uskonnot enim-

mäkseen esiintyvätkin alkuperäsissä, kulttuurikansoissa. Luokaamme näihin tämän kaltaisiin uskontoihin lyhyt silmäys.

Merkillisimpiä ilmiöitä babyloonialaisten uskonnossa tahi ehkä sumerilaisten, joilta edelliset ovat lainanneet koko kulttuurinsa perusteet, on se, että se tarjoaa niin paljon yhtäläisyyksiä myöhempien sekä egyptiläisten että varsinkin israelilaisten uskonnon kanssa, että siellä löytyy jumalallisia kolminaisuuksia ja että sekä kuuluisan kuninkaan Hammurapin lakikokoelma on ollut esikuvana Moseksen lakikokoelmalle että myöskin Gilgamesch sadussa löytyvä taru vedenpaisumuksesta monasti melkein sanasta sanaan on semmoinen kuin se esiintyy raamatussa. Samaa pyrkimystä kolminaisuuskäsitteeseen osoittaa myöskin egyptiläisten vanhin uskonto. Molempien kansojen käsitysten mukaan löytyy jonkunlainen sekä taivaallinen paratiisi että maanalainen helvetti, johon ainakin egyptiläisten käsityksen mukaan joutuvat ne joiden sielut ovat liian kepeitä punnittaessa, päästäkseen auringon jumalan kanssa kulkemaan taivaan kannella autuaitten saarelle (Jalu).

Niinkuin asianlaita on muissa uskonnoissa, on myöskin viime aikaisten tutkimusten kautta saatu todistetuksi, että Intiankin alkuperäinen uskonto kehittyi henkien palveluksesta esi-isävainajien palvelukseen ja sitten vasta luonnonvoimien palvelukseen, mitä selvemmäksi näitten vaikutus ihmisten taloudelliseen elämään kävi. Tämän voi eittämättömästi todistaa Intian hyvin vanhasta Rigveda nimisestä uskonnollisesta kokoelmasta; vaikka tämä sisältääkin kuten Reinach sanoo, enemmän kuin 3/4:ksi »loruja», kuten monet muutkin »pyhät kirjat». Merkillisimpiä piirteitä intialaisessa uskonnossa on sielunvaellus ja uudesti syntyminen (karma) sekä sen yhteydessä ruumiillisen olemuksen kiduttaminen ja mietiskeleminen yksinäisyydessä luonnon ja ihmiselämän ongelmoita. Tämä kävi välistä aina jumalien kieltämiseen saakka

Ja semmoisiin kysymyksiin: »mistä tulee maailma?» »onko se luotu vaiko ei?». Intialaisessa uskonnossa on myöskin kertomus vedenpaisumisesta, joka kuten samanlaiset itämailla lienee lainattu babylonialaisilta. Kun varsinainen papillinen uskonto Intiassa rappeutui, ilmestyi noin kuudennella vuosisadalla e.Kr. eräs »uskonpuhdistaja» Gotema Buddha, jonka olemassaoloa, kuten Kristuksenkin, on epäilty — mutta molemmat nähtävästi perusteettomasti. Kuitenkaan ei löydy mitään buddhismia pyhissä kirjoissa joka olisi lähtenyt Buddhasta ja hänen lähimmäisistä oppilaistaan suorastaan, aivan samoin, kuin on asian laita Uuden Testamentin suhteen. Buddhismin perustaja lienee ollut ylhäistä sukuperää, mutta huolimatta kaikesta hän jätti maalliset ilot vieläpä perheensäkin ja kulki kerjäläismunkkina ympäri Intiaa, jolloin paholainen ilmestyi hänellekin houkutellen häntä, vaikka turhaan, jättämään kutsumuksensa. Buddha ei perustanut mitään papistoa, koska hän vihasi bramaneja, Intian pappeja: jokainen voi pyrkiä itsepelastukseen eikä myöskään hyväksynyt uhreja, koska ei löytynyt jumalia, joille voisi uhrata. Pääpiirre hänen uskonnossaan on asketismi, »lihan», aistillisen nautinnon tappaminen: mitä enemmän tämä voi tapahtua, sitä paremmin pääsee-kin Nirvaanaan, täydelliseen rauhaan tässäkin elämässä täydellisen asketismin kautta. Tämä kaikki ei estänyt Buddhaa vaatimasta hyvinkin korkeata siiveellisyyttä ja etenkin kanssaihmistensä rakastamista ja uhrautumista heidän hyväksi. Buddhan oppia ei tietysti bramanit voineet hyväksyä, etenkin kuten ta vallista semmoisisissa oloissa uhattujen maallisten etujen takia; he vainosivat Buddhaa ja koettivat hänet tappaakin. Heidän onnistuikin jotakuinkin supistaa buddhismia Intiassa, mutta sensijaan on buddhismi suunnattomasti levinnyt Itä-Aasiassa, niin että se kaikista uskonnoista on Kristinuskosta vain hieman jäljessä jäsentensä luvun suhteen.

Erittäin merkillinen on n.s. Parsien eli Zaratustran

uskonto. Pääaatteena tässä on hyvän ja pahan taistelu keskenään. Hyvän jumala Ahura Mazda eli Ormaz ja hävityksen henki Ariman seisovat vastustusten ja niiden avustajina hyvät ja pahat henget. Toimeliaisuuden, rohkeuden, totuuden ja rakkauden henget ovat ihmistä toisella puolen kiihoittamassa, vastaiset ominaisuudet taas toisella puolella, »puhtauden» täytyy olla kaikkialla olemassa; tuli puhdistaa paraimmiten heidän käsityksensä mukaan kaikki ja sentakia he, nämä Parsit eli Guebrit vieläkin Länsi-Intiasa innokkaasti palvelevat tulta. Muuten sisältää heidän raamattunsa Zend-Avesta, kuten Rigveda, muhametilaisten Korani ja monen muun uskonnon pyhät kirjat suuren joukon »loruja». Viimeisessä ratkaisu-vassa taistelussa voittaa hyvä henki pahan. Tämän uskontunnustuksen perustajan Zaratustran, jonka olemassaoloa, kuten Buddhan ja Kristuksenkin on epäilty — luultavasti syyttä — siittämänä eräästä immestä syntyi voittoisa Messias, toinen Zaratustra, joka tulee herättämään kuolleet heidän kuolinunestaan.

Jotenkin samaa laatua on n.s. nanikeismi, jonka perustaja, Maani, väitti, kuten Zaratustra, Buddha ja Kristus itsensä jumalan lähettämäksi. Tämä oppi, johon monta vuotta kuului tuo »pyhä kirkkoisä» Augustinus, kielsi uskovaisia nauttimasta lihaa ja viiniä ja harjoittamasta kaikkia epäpuhdasta, kuten valhetta y.m. ja kokoamasta maallista pääomaa. Manikealaiset tunnustivat Kristusta »valontuojaksi» ja ihailivat hänen oppiaan, mutta hylkäsivät suuren osan evankeliosta ja koko vanhan testamentin, jonka jumala oli ainoastaan juutalainen »pimeä jumala». Heidän esikuvansa oli monessa suhteessa tuo merkillinen kristillinen »väärauskolainen» Markion, joka ei hyväksynyt nykyisiä synoptisia evankelioita, pitäen kiinni omasta, toisista eroavista evankeliosta.

Muinaiskreikkalaistenkin alkuperäisessä uskonnossa on selviä jälkiä jostakin totemismista eli animismista. Siihen viittaavat nuo eri jumalien pyhät eläimet ja

kasvit, kuten Zeyn tammi ja kotka, hänen puolionsa Heran riikinkukko, Poseidonin hevonen y.m.; vieläpä henkien ja esi-isien palvelemiseen antaa viittauksen kreikkalaisten käsitys sielun tilasta kuoleman jälkeen; ihminen on muka haamu, aivan samanpiirteinen kuin elämässä, mutta oikeastaan ja tavallisesti vain höyryä tai savua (Ilias XXIII 99—105). Myöhemmin esiintyivät kreikkalaisten jumalat voimallisten luonnonilmiöitten symbooleina enimmäkseen ihmisten hahmossa. Ja näin kehittyi vihdoin sangen lukuisa jumaluuskanta, jonka etunenässä seisoj ylijumala Zeys, josta valistuneimmat kreikkalaiset kuten Platon ja Aristoteles saivat yksijumaluuden aatteen. Sangen älykkäästi lausui jo tuo suuri ajattelijä Aristoteles: »Ihminen muodstaa jumaliensa ulkomuodon ja elämän oman kuvansa mukaan». Sitäpaitsi parittelivat kreikkalaiset jumalat kuolevaisten naisten kanssa tai päinvastoin ja näin syntyivät nuo suuret kansallissankarit eli puolijumalat, kuten esim. Herakles ja lukemattomat muut. Muuten on erittäin huomioon otettava, että molemmat muinaisuuden sivistyskansat olivat jotenkin suvaitsevaisia toisia uskontoja kohtaan, päinvastoin kuin krstityt, kun he pääsisivät valtaan. Pääasiallisesti samaa kehitystä kuin kreikkalaisten osoittaa myös roomalaisten uskonto, sillä eroituksella, että se on enemmän abstraktinen (järkipерäinen) ja kuivan puoleinen. Lopuksi tahdon vielä mainita, että molempien muinaisuuden sivistyskansojen mysterioisissa opetettiin monilla tempuilla sielun kuolemattomuutta korkeammassa merkityksessä aivan niinkuin monissa itämaan uskonnoissa.

Kelttilaisten länsieuroopassa -vallitsevasta vanhasta uskonnosta on meillä hyvin niukkoja tietoja, hiukan enemmän germanilaisten; molemmat eivät osoita mitään erikoista kehitystä uskonnon alalla. Enemmän tiedämme varsinkin molempien Eddojen kautta muinais-skandinaavialaisten uskonnosta. Mielestäni ei kuitenkaan maksa vaivaa tässä tilaisuudessa esittää

minkäänlaisia yksityisseikkoja tästäkään uskonnosta. Mainitsen vaan, että tässäkin uskonnossa esiintyy perussävelenä taistelu valon ja pimeyden voimien välillä. Valon mahdit voittavat, mutta pimeyden voimat juonittelevat vielä edellisiä mahtia vastaan. Heidän onnistuu tappaa valon loistava edustaja Balder, ylijumalan poika. Hän astuu alas kuolleitten pimeään paikkaan; jättiläiset valloittivat valoisan taivaan; tuli hävittää maailman ja ihmisuuden. Mutta lopullisesti voittaa kuitenkin valo ja Balder y.m. valojumalat palajavat.

Heprealaiisten eli juutalaisten uskonto on, kuten tunnettu, laskettu perustukseksi kristinuskolle. Kun Abram, erään paimenheimon urhokas johtaja, oli viennyt ryöstäen tiellä, joukkonsa Kaanaan maahan, jotenkin samaan aikaan kun kuuluisa Hamurapi hallitsi Babylonissa, niin valloitti eräs aasialainen paimenkansa Hykses Alaegyptin ja raamatun Jooseppi pääsi heidän hallituksensa aikana Egyptin varakuninkaaksi. Vuonna 1600 paikkeilla karkoitettiin Hykses Egyptistä, mutta suurin osa Israelin kansasta, joka Hyksesten heimolaisena oli tullut Egyptiin, jäi egyptiläisten orjaksi etenkin Gosen maakuntaan. Mooses oli saanut kasvatuksensa kaikessa »egyptiläisessä viisaudessa» ja epäilemättä myöskin saanut tiedon silloisista Egyptissä vallitsevista yksijumaluuden virtauksista, jotka muutamia vuosia myöhemmin saattoivat farao Echnaten (Amenhotep IV) perustamaan yksijumaluuden Egyptissä, kun Mooses noin v. 1398 e.Kr. johti kansansa Kaanaan maata kohti, jonka valloituksen Josua aloitti. Heprealaiisten uskonto sisältyy, kuten tunnettu, vanhaan testamenttiin. Kuten uudempi tutkimus on osoittanut, sisältää se suunnattoman suuren joukon erehdyksiä, välillisiä väärennyksiä, sopimattomia lisäyksiä ja selviä luonnottomuuksia. Sen kokoonpano on ollut sangen mutkainen: noin 8 ja 7 vuosisadan kuluessa on vanhimmalle pohjalle syntynyt eräs luonnos (Je) johon on yhdistetty sekä niin sanottu elohis-

tinen että jahvistinen kertomus yhteen. Nämä ovat monasti keskenään aivan ristiriitaisia, kuten esim. luomistarussa; sen huomioa jokainen tarkkaava lukija, jos esim. vertaa 1 Mooseksen kirjaa I, 1—29, II 1—4 seuraavaan II, 4—14. Vähän ennen babylonialaisten maanpaon loppua yhdistettiin tähän Jehen Mooseksen V kirja (deuteronomia); kun tähän vielä on tullut lisäyksiä, niin suoritti kirjanoppinut Esra noin 444 e.Kr. vanhan testamentin lopullisen kokoonpanon. Katsoen noihin moniin epätasaisuuksiin, jotka ilmenevät varsinkin vanhassa testamentissa, on eräs vapaa-mielinen ranskalainen teologi Loisy laskenut jotenkin jyrkän väitteen: »Jos Jumala itse on kirjoittanut raamatun, niin täytyisi otaksua, että hän on joko valehtelija eli vähätietoinen».

Suurenmoisina ilmiöinä esiintyvät vanhassa testamentissa nuo kuuluisat profeetat, varsinkin köyhän kansan taipumattomina suojelijoina rikkaitten sortoa vastaan: Amos, Hosea, Hesekiel ja ennen kaikkea Jesaija tahi oikeammin Jesaijat (niitä näet on kolme samassa kirjassa). Tosin eivät kaikki voi selittää hänen ennustuksiaan kuten teologit: kun hän esim. (7,14) sanoo, että nuoren naisen (»neitsyt» on väärä käännös) pitää synnyttää eräs poika Immanuel, niin tämä ei suinkaan tarvitse tarkoittaa Messiasta, vaan tarkoittaa todenmukaisesti jotakin kuninkaan poikaa. Samoin on esim. roomalainen runoilija Vergilius 4:ssä »ekloogassa» juhlallisesti ennustanut pojan syntymistä, jota teologit ovat arvelleet Jeesukseksi, mutta todellisuudessa tarkoitti erästä Pollien poikaa.)

Merkkillinen oppi muinaisheprealaisten keskuudessa oli esseniläisten. Nämä muodostivat jonkunlaisen salaisen liiton, he eivät hyväksyneet mitään yksityisomaisuutta, heidän ateriansa olivatkin yhteisiä, he olivat elämässään hyvin pidättyväisiä, hylkäsivät valan teon, avioliiton ja sotatoimet. Muutamat arvelevat, että Johannes Kastaja olisi kuulunut tähän liittoon ja että he siten olisivat vaikuttaneet Kristuksen oppiin.

Myöskin Uuden testamentin suhteen on uudempi tieteellinen tutkimus ollut sangen ankara. Valistuneimmissa piireissä ollaan jotenkin yksimielisiä siitä, ettei mitenkään voi todistaa sitovasti, että Matteus, Markus, Lukas ja Johannes olisivat itse kirjoittaneet mainitut evankeliot. Verrattuina toisiinsa ja muutenkin ne sisältävät paljon ristiriitaisuuksia (esim. Johanneksen evankeliumin lopussa), väliin tehtyjä lisäyksiä ja poistajia (esim. Markuksen evankelion lopusta) vääriä historiallisia tietoja (esim. että Kristus olisi tuomittu yöllä, vieläpä juutalaisten suurimman juhlan aikana) vääriä käännöksiä (sillä alkuperäiset muistiinpanot olivat armenialaisia, jota kieltä Kristuskin puhui). Kristuksen lausunnot, kuten kaikkien muittenkin uskonnon perustajien niin varhaiseen aikaan kävivät ensin suusta suuhun ja paljoa myöhemmin ne saivat kirjallisen muodon monissa eriävissä kopioissa (ensimmäiset tiedot kirjallisista evankelioista on II. vuosisadan keskivaiheilta). Nykyiseen muotoon saatettiin Uusi testamentti vasta 4:n neljällä vuosisadalla, jolloin muut evankeliot (Pietarin evankeliumi, heprealainen ev. ja egyptiläinen ev. y.m.) hylättiin virallisesti epäpätevinä.

Itse Kristuksen persoonasta on monta eri mieltä. Useimmat vapaamieliset teologit hylkäävät Kristuksen jumaluuden niin kuin esim. myöskin ylevämielinen Viktor Rydberg Ruotsissa; he sanovat m.m. ettei Jumalan poika, itse Jumala voinut kuolinkamppailussaan huudahtaa: »Jumala, miksi olet hyljännyt minut?» He pitävät Kristusta ainoastaan ylen jalona henkilönä, jolle ihmiskunta siveellisessä suhteessa on suunnattoman paljon velkaa. Kristuksen syntyyn »neitsyt» Maariasta ja »pyhästä hengestä» harva valistunut ihminen enää uskoo; ellei tahdota hyväksyä filosofi Celsiuksen väitettä (noin 150 j.Kr.), että Kristus oli kreikkalaisen sotilaan Pantheran ja neitsyt Maarian äpärälapsi, joka sitten meni Egyptiin ja kuten aikomaan Mooses, vihittiin egyptiläisten salaisiin

oppeihin, niin voi uskoa, että hän oli Josefin ja Maarian tavallisella tavalla syntynyt lapsi, joko jälkeen tai ennen avioliittoa, mihin jälkimäiseen otaksumaan jossain määrin Matteuksen evankeliumin alkupuoli näyttää viittaavan. Toiset taas, kuten prof. Drews ja äskettäin kuuluisa Georg Brandes, väittävät — epäilemättä ilman syytä — ettei Kristusta milloinkaan olisi ollut olemassakaan. Mutta huolimatta kaikesta edellämäisestä lausuu suuri ranskalainen tiedemies, vapaa-ajattelija Salomon Reinach: »Se on raamattu eikä tuo hiukan kopea kreikkalainen filosofia, joka on ollut Euroopan ensimmäinen kasvattaja joka on valmistanut sitä ineytymään muinaiskreikkalaiseen henkeen Renessanssista saakka ja joka avaten sille laajempia näköaloja vähitellen on tehnyt sen kykeneväksi vapautumaan siitä».

Muhametilaisten uskonto, joka, kuten tunnettu, on hyvin laajalle levinnyt, sisältyy pääasiallisesti heidän raamattuunsa, Koraaniin. Meidän raamattuumme verraten se tarjoaa useampia yhtäläisyyksiä. Sekin on Jumalan sanelua Muhametille; sekin on osaksi muistista koottu ja sisältää »totuuksia», jotka alussa ilmestyivät toisistaan eroavissa lukuparsissa, kunnes kaaliifi Otman toimitti mallikokoelman ja hävitti kaikki muut. Sittenkin on siinä huomattavissa kaksi ristiriitaista selitystä, mekkalainen ja medinalainen kuten raamatussamme elohistinen ja jahvistinen; muuten tämäkin raamattu, kuten useimmat muutkin, sisältää paljon sangen vähäpätöisiä seikkoja.

Muhametin usko opettaa yksijumalaisuutta monoteismejä ja sielun kuolemattomuutta sekä palkintoa ansion mukaan toisessa elämässä. Muhamet määräsi köyhien kannattamista almuilla ja kielsi — alkoholin ja uhkapelin, sekä enemmän kuin neljän vaimon pitämistä (hänellä itsellään oli kuitenkin 10). Silmäänpistävä piirre tässä uskonnossa, kuten Itämaitten kansoissa yleensä, on fatalismi eli tyytyminen kohtalon määräyksiin, jolla voi olla hyvätkin puolensa, mutta ei

synnytä toimintahalua muuten kuin uskonnollisissa asioissa päinvastoin nöyryyttä ja alistuvaisuutta maallisessa elämässä.

Olisi jotenkin hyödytönä — koska asia on jokseenkin tunnettu — tässä ruveta esittämään kristinuskon taistelut olemassaolonsa puolesta aina nykyaikaan saakka. Miten suuressa määrässä kristittyjen vainoriippui taloudellisista oloista, olkoon vain yksi esimerkki mainittu: Plinius nuorempi, joka harjoitti jonkunlaista kristittyjen vainoa, teki sen pääasiallisesti siitä syystä, että uhrieläinten kauppiaat väittivät saavansa vähemmän tuloja kun kristityt eivät käyttäneet eläinuhreja. Tunnettua on myös, että Konstantinus »suuri» (!), joka oli roisto ja omaistensa murhaaja, kohotti kristillisen kirkon taistelevasta voittoisaksi siten melkoisesti pilaten sen sisällistä luonnetta. Uskonnon kehitystä edistivät nuo sitten niin lukuiset uskonnon riidat Kristuksen persoonasta, pyhän hengen luonteesta, »pyhästä» ehtoollisesta y.m. Vielä vähemmän merkitsevät inkvisitionin hirveät vainot, joka eriuskoavaisuuden takia poltti ihmisiä roviolla, kuten Husin, Brunon, y.m. *) Totta on, että keskiajan pimeydessä on loistavia valosäteitäkin. Ihailtava ilmiötäydellisestä kieltäytymisestä aatteensa takia on FransiskusAssiisista (+1226) vaikka me 20:sen vuosisadan ihmiset emme tietysti enää voi uskoa, että hän olisi parantanut raivoisan suden tahi että hän rukouksillaan olisi upottanut erään lääkärin kuolemaan herättääkseen hänet uudestaan eloon pelkillä rukouksilla. Myönnettävä on myöskin, että tuo »pimeä» keskiaika synnytti monta aikaansa verraten suurtakin tiedemies-tä teologien keskuudessa, kuten eläinopin alalla Albertus Magnusen, hänen oppilaansa suuren teologin

---

*) Sekä raivoisassa uskonnossa albigenseja vastaan 13:lla vuosisadalla, että 17:n vuosisadan loppupuolella Ranskassa Nantesissa ediktin lakkautettua ei kuolleitakaan säästetty: ilman katoollista rippiä kuolleita ruumiita heitettiin tunkioille ja likaviemäriin.

Thomas Aquinosta ja ehkä oppineimman kaikista Roger Baconin, viime mainitut fysiikan alalla.

Luther suoritti uskonpuhdistuksellaan suuremmoisen työn koko sivistyneelle maailmalle, jota emme milloinkaan saa unhoittaa. Mutta, kuten tunnettu, se antoi aihetta hirveille ja verisille uskonsodille Saksassa, Ranskassa ja muualla, joissa uskonto enimmäkseen oli ainoastaan välikappale valtiollisten ja taloudellisten asiain järjestelyssä kuten esim. Kustaa Adolfin osanotto kauheaan 30-vuotiseen sotaan ja Richeleu'n kannatus protestanteille uskonveljiään vastaan. Uskonnolliset väkivallanteot ovat kuten kaikki väkivaltaisuus aatteellisia virtauksia vastaan, todistaneet, että siten voi syntyä teeskentelijöitä mutta eivät voi viedä toivottuun lopputulokseen.

Käännyn nyt filosofien ja sosiologien puoleen esittääkseni, mitä ainakin muutamat etevimmät heistä ovat ajatelleet uskonnosta ja jumaluudesta.

Jo intialaiset ajattelijat ja muinaiskreikkalaiset stoalaiset filosofit arvelivat enemmän tahi vähemmän selvästi, että jumaluus uskonnon perustuksena oli sama kuin maailma eli luonto ja samaa mieltä oli myöskin tuo suuri roviolla poltettu Girdano Bruno ja alkupiirteissään uudemman filosofian perustaja Descartes (lue: Dekart). Mutta tämmöisen pantheismin varsinaiseksi ja selväpiirteiseksi luojaaksi on kuitenkin katsottava tuo suuri vaatimaton juutalainen ajattelija B. Spinoza (+1677). Hän väitti, että Jumala oli sama kuin koko maailma eli luonto, että tämä maailma siis on rajaton, kaikki yksityisolennot itsessään käsittävä kaikkisuus, jonka ulkopuolella ei ole mitään. Hänessä on kaksi pääominaisuutta, atribuuttia: ajatus ja laueus (extensio); kaikki olennot ovat jumalallisen olemuksen muodostuksia (modi). Kaikki äärelliset »modi» ovat sekä ruumis että sielu: jokaisesta fyysillisestä ilmiöstä ruumiissa vastaa määrätty psykillinen ilmiö sielussa. Spinoza on täten vielä nykyisessäkin suhteessa yleensä hyväksytyn psykofyysisen parallelis-

min luoja. Mutta koska kaikki oliot lähtevät jumalasta ja siinä pysyvät, niinkuin kulmat kolmikulmiossa, niin ei voi otaksua mitään vapaata tahtoa ihmisen toiminnassa (mistä nykyäänkin vielä riidellään), ei mitään kehitystä toiminnassa ja maailmassa ylipäänsä, ei mitään tarkoituspäätä eikä myöskään mitään hyvää ja pahaa. Maailma on ikäänkuin joku mittausopillinen kuvio, jossa kaikki kulmat ja sivut kokonaisuuden muodon kautta ovat järkähtämättömästi määrättyt. Jos kohta Spinozaa voi sanoa kausalliteetinkin (syitten ja seurausten) luoja, niin hänen oppinsa jyrkästi sotii kehitysoppia vastaan, jos sitä johdonmukaisesti käsitetään. Mutta Spinoza ei ollutkaan johdonmukainen. Hän erottaa epäjohdonmukaisesti olevien olentojen suhteen olemuksellisuuden (essentia) ja olemuksen (existentia): edellinen on puhdasta jumaluusolemuksesta, jälkinmäinen on jotakin jumalasta lähtenyttä (emaneeraavaa) alemmaa olemusta. Ihmisen ei tule pysyä semmoisena kun hän on (existensinä), vaan hän tulee korkeimman tietoisuuden kautta intuitiivisesti jollain mystillisellä, epämääräisellä tavalla pyrkiä olemukselliseen, jumalalliseen tilaan; Spinozan siveysoppi on siis ilmeisesti ristiriidassa hänen pantheistisen oppinsa kanssa.

Tahdon tässä nyt esittää muutamia piirteitä erään miehen uskonnollisista käsitteistä, miehen, joka on yksi Ranskan suurimmista älyniekoista ja josta ylen kuuluisa saksalainen historioitsija uskonnollinen Leopold von Ranke sanoo, että »kaikenpuolisessa toiminnassa ehkä hän ei milloinkaan voi löytää vertaistansa historiasta». Tämä mies, François Voltaire, oli tosiaan n.s. »valistusajan» eli rationalistisen aikakauden epäilemättä teräväpäisin edustaja. Kuitenkaan hän ei ollut sen jyrkin puolustaja. Hän lausui m.m.: »Ellei jumalaa olisi olemassa täytyisi keksiä hänet, mutta koko luonto huutaa meille että hän on olemassa». Kuitenkin näyttää pintapuolisesti katsottuna, kuin Voltaire, joka oli ylimysvaltainen ja halveksi »la canaille

le», olisi otaksunut, kuten hänen etevä elämäkertoilijansa D. F. Strauss huomauttaa, jumalan olemassaoloa ainoastaan talonpoikien ja alemman kansankerrosten tarpeeksi. Ei niin. Voltaire väittää: on jotain olemassa sentakia on jotain ikuisista ajoista saakka olemassa; muuten täytyisi sanoa, että jotain on tyhjästä syntynyt, mikä on mahdotonta ajatella. Maailma on älyllä luotu, siis se on jonkun älyn luoma: Newton'in äly tulee jostakin toisesta älystä, ja hän lisää: »Onko luonto oma luomansa, vai luotu olemus? ja vastaus on: se on luotu, sillä se on taideluoma». Mutta maailma on iankaikkinen ulosvuoto (emanationi) jumalasta ja ken käsittää jumalaa iankaikkiseksi, hänen täytyy myös käsittää maailmaa iankaikkiseksi. Spinozan mukaan, arvelee V., on jumala kaikkien olioiden yhteisyys, hänen, Voltairen mukaan sitä vastoin ikäänkuin vuotavat kaikki oliot jumalasta (ero kuitenkin ei ole suuri). Mutta Voltaire sitä vastoin asettaa luontoon tarkoituksperiä, S. ei. Sitä vastoin ivaa V. armotomasti eläinlajien syntymistä alemmista lajeista (»darwinismiä»). — Pahan olemassaolon kieltäminen on V:n mukaan järjetöntä ja hän yhtyy Epikuren väitteeseen, että jumala joko ei ole voinut tahi ei tahtonut estää sen tuloa. »Minä tahdon ennen otaksua voimattomampaa jumalaa kuin pahaa». Mutta kuitenkin kysyy V. eräässä kirjoituksessaan: »Kuinka voisitte te olla oikeamielinen, ellei Jumala olisi niin?» — »Julistakaamme sentakia oikeamielinen Jumala». Vaikkei V. voinut myöntää, että maailman materia alusta asti olisi myös ollut »järjellinen», niin hän kuitenkin, mitä sielun kuolemattomuuteen tulee, yhtyy Locken väitteeseen ettemme voi väittää, ettei eräässä pienessä materian (aineen) osassa (inhimillisissä aivoissa) olisi ollut alusta saakka ajatuskykyä; sillä on yhtä rohkeata kieltää ruumiilta tätä kykyä kuin sielulta. »Minä kun tiedän, että ihminen ei eilen ollut olemassa olisin pakoitettu väittämään että hänessä on joku osa, joka luonteensa mukaan olisi iankaikkista?

Ja kun minä kiellän kuolemattomuuden, siltä mikä elvyttää tätä koiraa, tätä papukaijaa, tätä rastasta, pitäisikö minun myöntää se ihmiselle siitä ainoasta syystä, että ihminen nsitä toivoo». Ja tästä johtuvista seurauksista huomauttaa hän, että jo tässä maailmassa löytyy todellisempaa karttamatonta rangaistusta pahantekijälle. Tämä rangaistus on omantunnonvaivat ja inhimillinen kosto joka harvoin puuttuu. »Minä olen tuntenut sängen huonoja pahamaineisia ihmisiä, mutta en ole huomannut yhtäkään näistä onnelliseksi». Tämän yhteydessä sopii huomauttaa, että V. elämänsä loppupuolella suoraan kielsi ihmisen vapaan tahdon. »Me emme määrää itse meidän mielteitämme, ei kukaan ihminen voi tietää mikä mielle seuraavassa tuokiossa hänelle tulee, sillä nämä määräävät meidän tahtomme joka siis ei ole vapaa».

Voltaire oli kristinuskon ankara vastustaja: hän ei mitenkään voinut hyväksyä sen ihmeuskoa y.m., mutta ennen kaikkea hän vihasi pappisvaltaa (*ecrasez l'infame, hävitä se pahus*), joka uskonkappaleillaan ja äärettömällä kieltäytymismoraalilla tyhmyytti kansaa. Merkillistä on varsinkin, että hän kovin kiittävästi puhuu Jean Meslier'in, erään ranskalaisen papin, jälkeen jättäneestä »testamentista», joka jyrkkyydessä hakee vertaistansa.

Uudenman kristillisen filosofian perustajaksi tunnustetaan aivan yleisesti teräväpäinen Kant († 1804). Hänen filosofian pääsäveleenä oli tieteen ja uskonnon sovittaminen keskenänsä. Hän todisti eittämättömästi, että esim. jumalan olemassaoloa ei tieteellisesti voi todistaa: hän kumosi kaikki siihen asti löytyvät »todistukset». N.s. ontologinen todistus väittää, että koska jumala on kaikkein täydellisin olento otaksunan mukaan on hän myöskin olemassa. Mutta Kant todisti, että 100 taalerin käsite ei todista 100 talerin olemassaoloa. Kosmologinen todistus päättää ehdonalaisten olentojen olemassaolosta ehdoista va-

paan olennon olemassaolon, mutta Kant osoitti että kausalliteetin (syyn ja seurauksen) lain mukaan pitäisi tällekin olennolle hakea toinen olento, jotapaitsi yliluonnollisille asioille ei sovi tavallisten luonnonlakien käyttäminen eikä ensimmäisen alkusyyntä tarvitse olla jumala. Fysiko-teologinen todistus ei ole sen pätevämpi kun se väittää, että maailmassa vallitseva järjestys, sopusuhtaisuus ja tarkoituksen mukaisuus edellyttää jotakin korkeinta järkeä, sillä maailmassa vallitsee paljon epätäydellisyyksiä ja epätasaisuuksia ja tämä osittainen sopusuhtaisuus voisi johtua yhtähyvin jostakin tahi joistakin maailmanjärjestäjistä mutta ei ehdottomasti maailman alkuluojasta. Tiede ei siis tiedä varmaan mistään luojasta ainoastaan n.s. kausaliteettilaista — jota sitäpaitsi viime aikoina sivumennen sanoen on ruvettu hieman supistamaan. Mutta toiselta puolen myönsi Kant, kuten Voltaire kuolemattomuudesta, ettei myöskään voi tieteellisesti todistaa ettei jumalaa ole olemassa: täten oli sopusointu tieteiden ja uskonnon välillä saavutettu.

Mutta Kant meni tässä suhteessa pitemmällekin: hän otti kuten sanottiin toisella kädellä takaisin minä toisella oli antanut. Kant oli ankara siveyslain ja oikeuskäsitteen kannattaja; hän ei tyytynyt siihen, että siveellisiä sääntöjä vain ulkonaisesti noudatetaan eikä sisällisesti siveellisistä vaikuttimista, että esim. liikemies oli rehellinen siitä syystä, että hänen liikkeenensä siten paraimmiten-menestyy. Ja koska siveyslakia tarkoin noudattavat henkilöt eivät tässä maailmassa aina ole onnellisimmat, päätti hän »käytännöllisistä» syistä, että heille kuoleman jälkeen pitäisi varata joku onnellisempi olemassaolo ja pahantekijöille päinvastoin. Tämä taas vei jonkun korkeimman olennon otaksuniseen joka tämän suorittaisi. Siveysoppi on siis Kant'in mukaan perustuksena uskonnolle eikä päinvastoin; sillä pääasia kaikessa ihmisen toiminnassa on toisten onnen edistäminen ja oman siveellisyyden kohottaminen, mikä kyllä on vaikeata, koska

Kant'inkin käsityksen mukaan — aivan toisin kuin Rousseau — ihminen alkuluonteeltaan on paha. Kant'in käsitys ihmisen alkuperäisestä synnynnäisestä pahuudesta sai Goethesta ankaran vastustajan ja toinen sen aikainen suurmies Wilhelm von Humboldt lausui paljon miehuullisempia sanoja ihmisen omaperäiseen itsenäisyyteen pyrkivästä luonteesta kuin mitä Kant opetti. Mutta vaikka Kant koetti parhaimman mukaan sovittaa tiedettä ja uskontoa niin hän hyvin jyrkästi asettuu kaikenlaista pappisvaltaa vastaan ja niitä vastaan, jotka väittävät, että he ainoastaan tunsivat tien autuuteen. Jumalanpalvelus ei saa olla ulkonaisten menojen muodostamista, mutta sen täytyy olla ihmisen edistymistä siveellisen mielialan suhteen. »Kaikki, mitä ihminen voi luulla osaavansa tehdä hyvän elämänlaadun lisäksi miellyttääksensä jumalaa, on pelkkää uskonnon hourailua («Religionswahn») ja epäjumalan palvelusta — tämä kaikki on yhdentekevää ja yhdenarvoista». »Rukoileminen on sisällistä muodollista jumalanpalvelusta ja taikauskoista luullottelua». Kaikki senkaltaiset uskonväennykset ovat kyllä Kant'in mielestä selitettävissä, sillä on paljon vaikeampaa tehdä velvollisuutensa ja toivoa oikeutta kuin olla tätä tekemättä ja sitten luottaa armoon.

Sangen merkillisellä kannalla seisoo Ludvig Feuerbach. Hänen pääteoksensa on »Kristinuskon olemus» (Das Wesen des Christentums) sen erinomaisesta vaikutuksesta ihmisten mieliin lausuu Friedrich Engels kirjassaan »Ludvig Feuerbach» seuraavasti: »Täytyy itse olla ollut kokemassa tämän kirjan vapauttavaa vaikutusta saadaksensa siitä käsityksen. Ihastus oli yleinen: me olimme kaikki toistaiseksi feuerbachianeja». Mitä väittää nyt Feuerbach? Hänen käsityksensä uskonnosta ja kristinuskosta on sangen jyrkkä. »Nykyinen kristinuskko elää menneitten vuosikatojen almuista». »Olen armottomasti hävittänyt sen näennäisen sopusoinnun, jonka spekulatiivinen filosofia (myös Kant) rakensi itsensä ja uskonnon välille».

Uskonto on Feurbachin mielestä »inhimillisen onnen unelma». »Jumalan tajuaminen on ihmisen itsetajuntaa, jumalan tietäminen on ihmisen itsensä tietämistä» tietysti ihanteellisessa muodossa. »Ensin luopi ihminen tietämättä ja tahtomatta jumalan oman kuvansa mukaan ja vasta sitten luopi taas tämä jumala tietoisesti ja tahtoisesti ihmisen oman kuvansa mukaan». »Kristitystä on ainoastaan kristillisen jumalan olemassaolo varma, pakanasta taas pakanallisen jumalan». Ja että jumala muka on ihmisestä ylennetty olento näkee siitäkkin, että hänellä on vaan ihmillisiä ominaisuuksia. Inhimillisestä ylpeydestä »tekee ihminen jumalan maailman luojaksi tehdäkseen itsensä maailman tarkoitusperäksi ja herraksi — ihmisen takia lakkauttaa jumala luonnon lakienkin pätevyyden». »Kristinuskko on muuttanut pakanuuden pyrkimyksen maalliseen onnellisuuteen taivaallisen autuuden kaipuuksi», jos siis pakanuus piti vähäsen yksilöstä, niin kristinuskko panee sille sitä suurempaa painoa haudantakaisen elämän takia: »kristitty ajattelee vain sielunsa pelastamista eli mikä on samaa, jumalaa ja taivasta», vähempiarvoista on tieteilinen ja aineellinen kulttuuri y.m.. »Jolla on vaimo», sanoo apostoli Paavali, »ajattelee mitä vaimon on, kellä ei ole semmoista, ajattelee vain mitä herran on. Nainut ajattelee että hän olisi vaimolle mieliksi, naimaton sitä että hän olisi jumalalle mieliksi». Edelleen väittää Feuerbach, että jos rupee eroittamaan mitä raamatussa on jumalallista ja mitä inhimillistä, »silloin jo epäuskon käsitys että raamattu ei ole mikään jumalallinen kirja pujahtaa raamattuun ja sen jumalallisen ilmestymisen luonne hävitetään». Kolminaisuudesta lausuu F., että »kolmi on yksi, monikko on yksikkö. Jumala on yksi kolmesta henkilöstä kokoonpantu persoonallinen olento». F. sanoo, että uskonnossa on usko pääasia ja huomauttaa pyhän Augustinin väitteestä, että rakkaudenkin rajoittaa usko, se käsittää sentakia tekoja rakkauden puutteesta, joi-

ta usko sallii, luoden täten ristiriitaisuutta rakkauden kanssa; se väittää että *vihan* teot, jotka uskon takia tehdään, ovat rakkauden töitä; »usko uhraa ihmisen jumalalle»: »usko on vahvempi kuin taivas ja maa ja kaikki luontokappaleet».

Kuolemattomuusaatteesta on Feuerbach kirjoittanut sangen paljon. Hän sanoo m.m., ettei sielun kuolemattomuutta voida uskoa sentakia, että kaikki kansat sitä uskovat, muutenhan pitäisi myös uskoa kummituksiin. F. huomauttaa sitäpaitsä, että tuo haudantakainen elämä on niin vaihteleva aina eri uskontojen mukaan ja jos paratiisi on odotettavissa, miksi ei sitten sen tavoittelemisen pitäisi olla meidän ainoa harrastuksemme. Kaikki, myöskin ne jotka luulevat pääsevänsä sinne, kuolevat kuitenkin yhtä vastenmielisesti. Sielu ja ruumis ovat niin läheisesti yhdistettyinä koko luomakunnassa, kuten jo Englannin suuri filosofi Hume huomautti, että ne epäilemättä kaikissa olennoissa seuraavat toisiaan. Ja hän siteeraa Lichtenbergin lausunnon: »Elämämme loputtua tulee olemaan niin kuin oli ennen sitä — ennen kuin minä synnyin». Kaikella tässä maailmassa on loppunsa. Kuolemattomuusaatteen on eloon herättänyt itsesäilyttämishalu; myöskin halu kuoleman perästä tavata rakkaita omaisia. Ken tahtoo, uskokoon F:n mukaan kuolemattomuuteen, kun hän vaan ei toiminnassaan toisten ihmisten hyväksi ja ihmiskunnan eteenpäin viemiseksi senkautta lannistu, sillä tämän pitää olla ihmisen pääharrastuksena ja pääuskontona.

Ranskalainen Auguste Comte († 1857) on erään sangen merkillisen n.s. »ihmiskunnan uskonnon» perustaja. Sen oppi voi lyhyesti prof. E. Beesleyn mukaan supistaa seuraaviin ponsiin. Kaikki uskonnot ovat aikoinaan olleet hyädyllisiä, mutta niiden täytyy vähitellen vanheta sen mukaan, kuin ihmisen tiedot kasvavat. Kristinuskokaan ei tee tästä mitään poikkeusta, vaikka se kyllä käytännöllissiveellisessä suhteessa on korkealla kannalla, sillä tieteen edistys on saatta-

nut sen uskonkappaleet nyt jo niin huonoon maineeseen, että sen aika jo on uskontona kypsä häviämiseen. Ei mikään uskonto voi todellisuudessa saada pysyvää kannatusta, ellei se perustu tieteeseen. Ei löydy mitään todistusta jumalan olemassaolosta tahi sielun kuolemattomuudesta. Positivistit eli Comte'n kannattajat, eivät sentäkä hyväksy eivätkä hylkää näitä oppeja. He eivät ota niitä lukuun, koska he eivät tarvitse niitä uskontonsa perusteeksi. Suurin ja paras, vaikka kohta ei kaikkivaltias eikä täydellinen olento, on muka ihmiskunta. Tälle suurelle olenolle antavat positivistit rakkautensa, palveluksensa ja kunnioituksensa. Se ei ole mikään jumala, mutta se esiintyy jumalan asemesta. Jokainen voi sitä palvella, jos hän seuraa tätä periaatetta: »Elää toisten hyväksi» (Vivre pour autrui). Ihmiskunnan palveluksessa on kaikki, mikä jumalan palveluksessa on arvokasta. Kaikki, jotka hyväksyvät nämä periaatteet, muodostavat uskonnon yhteyden ja kannattavat »ihmiskunnan uskontoa». Heidän korkeimpana johtotähtenään on yleinen ihmisrakkaus eriävistä harrastuksista huolimatta. Sopii tässä vielä mainita, että Comte'n »henkinen isä», kuten hän itse myöntää, oli tuo ylevämielinen Condorcet, joka hukkuu suuren vallankumouksen pyörteisiin († 1794) ja joka lausui eräässä teoksessaan nuo ikimuistettavat sanat: »Ainoastaan se todellisesti elää itseänsä varten, joka toisia varten elää» — sama mies, joka todistettavasti oli naisvapauden raamatun tekijän, J. St. Mill'in edelläkävijä.

Positivistien joukkoon luetaan yleisesti myöskin J. St. Mill, joka vaimonsa vaikutuksesta elämänsä loppupuolella muuttui sosialistiksi, vaikka hän selvästi uskonnollisissa asioissa erosi positivismista. Hänen ylen rakastetun vaimonsa tytär julkaisi hänen kuolemansa († 1873) jälkeen 3 hänen kirjoitustaan, joista käy selville, että hän otaksui ainakin jumalan olemassaoloa ja jonkunlaisen uskonnon merkitystä ihmisen elämässä. Tosin tämä jumala Mill'in käsityksen mukaan

oli äärettömän hyvä, mutta ei suinkaan kaikkivaltias. »Otaksuminen, että tämä täydellisesti viisas ja hyvä olento olisi omistanut täydellisen vallan aineellisuuden yli ja olisi tehnyt sen vapaaehtoisesti siksi, mitä se on, on mahdoton jokaiselle, jolla on yksinkertaisimmatkin käsitteet siveellisesti hyvästä ja pahasta.» Kirjassaan »Vapaudesta» lausui hän jo v. 1859 moittivasti, että kristinusko saarnasi passiivisuutta: viattomuutta jalomielisyyden asemesta, pidättäytymistä pahasta hyveen pontevan harjoittamisen asemesta; »Sinun ei pidä» on muka pääasia, »sinun pitää» sivuseikka. Mill ei hyväksy mitään inspirationia tahi ilmestymistä; Kristus ei ole jumala, sillä »hän ei ollut mitenkään semmoista vaatinut itsellensä, mutta hän oli suuremoinen ihanneihminen.»; »Kristus on meille laatuaan ainoa ilmiö». Mutta huolimatta tästä, kannattaa Mill vielä varsinaista uskontoa, jonka tukena pääasiallisesti nykyelämässä ovat auktoriteetti (perinnöllinen arvo), kasvatus ja »yleinen mielipide».

Positivistina pidetään myöskin yleensä Englannin suurta filosofia Herbert Spenceriä († 1903); mutta paremmin sanottaisiin häntä agnostikoksi, mimmoinen oli Darwin, Huxley y.m. Herbert Spencer tahtoi, kuten Kant, sovittaa filosofian ja uskonnon keskenänsä. Hän väitti, että täytyy tarkasti erottaa se, mikä on tiedettävissä (maailma) ja se, mikä ei ole tiedettävissä (Unknowable) olemuksen viimeinen alkusyy. Tiede (filosofia) käsittelee varmoja tosiasioita ja niiden suhteita toisiinsa, uskonto taas tuota määräämätöntä jotakin, joka on perustuksena kaikille ilmiöille ja kaikille suhteille. Tästä jälkimäisestä ei muka voida saada mitään selkoa: siinä ovat teismi, pateismi ja ateismi turhaan vaivanneet itseänsä. Se jääpi mysterioksi, selittämättömäksi voimaksi ja hän yhtyy Jacobin lauseeseen: »selvästi tunnettu jumala ei enää olisi mikään jumala». Mutta koska kaikki, jota voi käsittää, on vaan »suhteellista», niin täytyisi S:n mu-

kaan johdonmukaisesti olettaa jotakin absolutista, täydellistä.

Uskantialaiseen ryhmään lukeutui vuosia sitten kuollut »Sosialipedagogikan» kuuluisa tekijä prof. P. Natorp, mutta ainakin uskonnollisessa kysymyksessä hän melkoisesti eroaa itse Kantista. Hän julkaisi jo v. 1894 erään kirjasen, nimeltä »Uskonto ihmisyyden rajojen sisällä» (Religion innerhalb der Grenzen der Humanität). Tässä kirjassa hän heti alussa määrittelee ihmisyyssäsiteen »ihmisaatteen täysivoimana ihmisessä» ja »humaniseksi (ihmiselliseksi) sivistykseksi sekä älyllisen että siveellisen ja kauneudellisen kyvyn kehittämisen — ikäänkuin oikeassa suhteessa toisiinsa, semmoisessa suhteessa, että he toisiaan mahdollisimman voimakkaasti edistävät ja mahdollisimman vähän haittaavat.» Ja vielä, että »yksityinen voimakkaasti ja sisällisesti koko olemuksellaan ja toiminnallaan ottaa osaa kokonaisuuden elämään, inhimilliseen yhteisöön». Sillä Natorp huomauttaa, että ihminen ennen kaikkea on yhteiskunnallinen olento ja että tässä yhteiskunnassa kaikki luokat ehdottomasti ovat korkeammalle nostettavat. Todellinen uskonto on usko ihmiskunnan siveellisen ihanteen ehdottomaan todellisuuteen («Realität») sen voittamattomaan voimaan ja siis sen välttämättömään voittoon. Toisin sanoen, että tosi, hyve ja kauneus yhä enemmän pääsevät voittoon. Natorp huomauttaa, että kaikesta hänen ylihuonnollisuudestaan itse Luther opetti: »Pyri siihen, että sinun elämäsi ei sinulle, mutta yksin sinun lähimmäisesi on tarpeen ja hyödyllinen; katsoppas, että tekosi, jotka suoritat, eivät tarkoita jumalaa vaan lähimmäistäsi». Nykyiset uskonnot, korkeimmallakin asteella seisovat, ovat monessa suhteessa sangen alhaisella kannalla, »alainhimillisiä» (untermenschlich); sillä ne korostavat pääasiallisesti jumalan avustusta ihmisen jokapäiväisissä elämäntuskissa eivätkä kiihoita häntä pontevaan toimintaan ihmiskunnan edistytämiseksi. Varsinkin on tuo »ymmärtämätön, vieläpä

järjetön periaate (Kristuksen) sijaisuhrautumisesta (satisfactio vicaria), koska sitä ei voi sisällisesti itselensä omistaa, tähän erikoisesti syypäänä». Sama on N:n käsityksen mukaan sielun kuolemattomuususkon laita. »Todellisuudessa ei myöskään kuolemattomuus-usko ole näyttäytynyt puhtaamman siveellisyyden tukena; se on päinvastoin, ehkä enemmän kuin mikään muu uskonnonkappale vaikuttanut siihen, että todelliset siveelliset tehtävät, jotka ovat ihmiselle asetetut, tässä maailmassa ovat syrjäytetyt itsekkäiden pyrkimysten rinnalla päästä sanomattomaan ylenpalttiseen onnellisuuteen haudan toisella puolella.» Natorp arvelee, että jos ainakin jalommissa uskonnoissa siveelliset käsitteet ovat olleet päätekijöinä, »niin oltanee oikeutettuja silloinkin pitämään kiinni uskonnon nimestä vaikkapa se täydelleen siirtyy inhimilliselle maaperälle ja kerrassaan luopuu kaikesta yliluonnollisesta liiottelusta (Uebersteigerung), jota kyllä etupäässä on tapana ajatella kiinnitetyksi sanaan uskonto». Aatteensa toteutumista odottaa N. »vasta silloin, kun ihmiskunta nuortuu alhaalta päin: *työyhteisyyden* uudesta heränneestä, katoamattomasti lujitetusta tietoisuudesta». Tämä voi tapahtua »sillä oikeutetulla edellytyksellä, että yhteiskuntamuoto on muuttelava, että se on kehityksen alainen»; »kun luokkaeroavaisuudet kerran katoavat, jotka nyt kannattavat erilaisia siveyskäsitteitä, silloin syntyy yhteisyyttä siveellisessä vakaumuksessa», silloin on ihmiskunnan korkein siveyslaki myöskin sen korkein uskonto.

Energetikan kuuluisa ja väsymätön puolustaja tie-teessä maailman mainio tiedemies Wilhelm Ostwald on yhtä uupumaton monismin eli yhteisopin puolustaja. *) Sen perusaate on, ettei meidän tule emmekä voikaan kääntyä taaksepäin hakeaksemme, kuten esim. Thales y.m. kaikkisuuden alkuainesta, vaan mei-

---

*) Monismin luoja oli noin parikymmentä vuotta jo mana-laan vaipunut suuri tiedemies E. Häckel.

dän tulee kannattaa »monismia a posteriori» semmoista monismia, joka lähtee maailman moninaisuudesta kokemuksen mukaisesti esiintyvänä tosiseikkana ja joka siten yhdistäen kaikki kehityslinjat kokemuksenalaisen maailman kaikista pisteistä pyrkii lopullista keskipistettä, keskitettyä ihannetta kohti. Tämä tapahtuu *tieteen* avulla. Kuten Bebel aikoinaan lausui, että kristinuskko ja tiede ovat kuin tulta ja vettä, niin lausuu Otswald, ettei yleensä uskontoa ja tiedettä voi sovittaa yhteen. Hän huomauttaa, että ainakin vapaamielisemmät uskonnon puolustajat *nykyään* *) myöntävät tieteelle vapaata tutkimusvaltaa, mutta että uskonnon puolustajat sen ohessa arvelevat, että heille kuuluu oma alansa, joka muka olisi korkeammaksi arvosteltava. Tätä vastaan muistuttaa O., että se ala joka *kuuluu tieteelle yhä suurenee ja laajenee, kun taas uskonnolle muka kuuluva ala aikojen kuluessa supistumistaan supistuu* ja nykyään periaatteellisesti on supistunut nollaksi». Ja todistukseksi tälle jyrkälle väitteelle hän osoittaa, mitenkä kuuluisan Fechnerin ja hänen koulunsa tutkimukset ovat sijoittaneet ihmisen sielunilmiöt tarkan tieteellisen käsittelyn alaiseksi ja mitenkä taas amerikkalainen professori James on psykologisesti määritellyt uskonnollisen tunteen välttämättömiä asteita. Ja hän huomauttaa vielä, mitenkä alkuansa kaikki tieteet ja kaikki tietoisuus olivat yleensä papiston vallassa, mutta yhä enemmän ovat ne irtautuneet teologiasta ja haaraantuneet eri tutkimusaloiksi, jotka kaikki yhtyvät yhdeksi monistiseksi harrastukseksi päästä mikäli mahdollista totuuden perille. Teologia on aina kiihkeästi pannut

---

*) Vielä noin 100 vuotta sitten antoi Preussin hallitus käskyn mailman silloin suurimmalle filosofille Kant'ille († 1804), että hänen tulisi ehdottomasti luopua kaikista väitteistä, jotka sotiivat silloista vallassaolevaa uskontoa vastaan, mitä käskyä Kant noudattikin, kuten aikoinaan Galilei paavillista määräystä. Mutta mitä ovat kaikki nämä käskyt aikaansaaneet?!

vastaan, kun se on katsonut että tiede on kumonnut raamatun »totuuksia»; kuten esim. Kopernikon ja Darwinin oppien suhteen, jotka se on koettanut — vaikka turhaan — lyödä maahan, usein suurten tiedemiestenkin kuten esim. Tyko Brahen avulla, muistuttaen mikäli mahdollista näitten uusien aatteitten kannattajia aina helvetin tuleen saakka. Mutta tiede kulkee eteenpäin näistä vastaponnistuksista huolimatta. Ostwaldkin lausuu sielun kuolemattomuudesta, että »inhimillisen toiminnan kristillinen suunta elämän hyväksi kuoleman jälkeen on etupäässä aiheuttanut vastaavaa maallisen elämän halveksimista ja sen mukaan myös sen vähempää kehitystä» ja hän lisää että »me olemme tämän maailman lapsia ja että hyvyys ja kauneus, sanalla sanoen paratiisi jota me kaikki tavoittelemme, ovat tässä maailmassa asteittain toteutettavat, eivätkä ole asetettavat haudantakaiseen elämään, jota me emme voi kontrollerata»; tämä tapahtuu »kultturityöllä, uhraavaisuudella ja antautumisella ihmiskunnan suurelle kokonaisuudelle».

Marx ja Engels eivät liioin ole suorastaan kajonneet uskontokysymykseen. Mutta siitä päättäen mitä Engels lausui Feuerbachista ja muutenkin voi otaksua, että he ainakin pääasiassa olivat samaa mieltä tästä asiasta. Antidyringin loppupuolella (s. 342) lausuu kuitenkin Engels suorastaan, että »kaikki uskonto ei ole muuta kuin haaveellinen heijastus ihmisten päissä niistä ulkonaisista voimista, jotka hallitsevat heidän jokapäiväistä olemistaan, heijastus jossa maalliset voimat saavat yliluonnollisen muodon». Ei tarvitse muuta kuin lukea Spencerin »A system of synthetic Philosophy» § 107, niin näkyy tästä saatavan merkillisen vahvistuksen tälle väitteelle itse Spenceria vastaan.

Marx taas on aivan ohimennen (Mehringin julkaisemassa Nachlass'essa, I, 385) lausunut seuraavasti: »Uskonnon poistaminen kansan haaveiluonnena on vaatimus sen todellisen onnen saavuttamiseksi. Vaatimus poistaa haaveilu sen tilasta on vaatimus poistaa tila,

joka tarvitsee haaveiluja. Uskonnon kritikoiminen on siis oikeastaan surunlaakson kritikoimista, jonka pyhä loisto uskonto on.» Mutta hän lausuu myös vähää ennen: »Uskonnon sovittamattomuus ihmisoikeuksien kanssa kuuluu niin vähän ihmisoikeuksiin, että oikeus olla uskonnollinen, olla uskonnollinen halunsa mukaan, harjoittaa erikoisen uskonnon ulkonaisia menoja päinvastoin suorastaan luetaan ihmisoikeuksiin kuuluvaksi. Uskon erikoisoikeus on yleinen ihmisoikeus.»

Charles Booth (ei pelastusarmeijan kenraali), jonka tutkimus Lontoon köyhän kansan elämästä on klassillinen, kertoo tässä kirjassaan, että hänen asiamiehensä ovat käyneet piiristä piiriin, toiselta kadulta toiselle, usein joka talossa ja tuloksena on ollut uskonnollisessa suhteessa, että »kansan enemmistö ei tunnusta mitään uskontoa eikä osoita mitään osaaottavaisuutta uskonmenoihin. Se suuri väestön osa joka käy työväestön nimellä ja joka liikkuu pikkuporvariston ja kurjaliston välillä, käsitettynä kokonaisuutena, jää ulkopuolelle kaikkien uskonnollisten suuntien toimintaa.» Tämä uskottomuus »uskonnollisessa» Englannissa on jotenkin samanlainen muualla. On tunnuslettava, että köyhälistö ainakin sivistysmaissa yleensä käypi tämmöistä uskottomuutta kohti. Paul Lafargue Marx'in vävy-poika, väittää kirjassaan *Causes de la Croyance en dieu* (siv. 19 ja 30) että tämä johtuu siitä, että työmiehen käsityksen mukaan »se muka on viisasta politiikkaa luvata työväestölle haudantakaista elämää, missä he elävät pulskaasti kuten porvarit. Tämmöisen onnen lupaaminen on taloudellisesti paras keino tyydyttää työväestön vaatimuksia. Haudantakainen elämä muuttuu täten riiston välikappaleeksi». Ja toinen syy olisi L:n mielestä se, ettei mikään taivaallinen isä antaisi työmiehelle jokapäiväistä leipää, jos hän rukoilisikin aamusta iltaan ja että hän ansaitsee palkkansa mikä antaa hänelle elämän ensimmäiset välttämättömät tarpeet ainoastaan työnsä kaut-

ta. Ei siis voi yhtään kummastella, että Josef Dietzgen, »meidän filosoofimme», kuten Marx häntä nimitää, rajoittaa koko sosialistisen uskonnon tähän maailmaan (Die Religion der Sozialdemokratien von J. Dietzgen). Hänen käsityksensä uskonnollisista asioista on pääasiallisesti sama kuin Ostwaldin. Uskonto on muka historiallisesti välttämätön käsitys joka johdetaan siitä, että ihminen, koska hänellä ei ole riittävästi kokemukseen nojautuvaa tietoa luonnollisista suhteista maailman kooknaisuudessa, ei voinut turvautua muuhun kuin haaveelliseen mietiskelyyn. Uskonnon ja spekulatiivisen filosofian sijalle on pantava kokemuksen kautta toteennäytettävä tiede. »Jumalan, s.o. kaiken hyvän, kauniin, pyhän tulee muuttua ihmiseksi, astua taivaasta maan päälle, mutta ei kuten ennen uskonnollista, ihmeellistä vaan luonnollista, maallista tietä.» »Vanha liitto vaati kärsivällisyyttä ja tyytymistä kärsimyksiimme; uusi liitto vaati tarmoa (Energie) ja toimintakykyä.» »Yhteiseen päämäärään ei enää ole pyrittävä haaveellisella tavalla, ei rukouksilla, toivomuksilla ja huokauksilla, vaan todenperäisellä, toimeliaalla tavalla, todellisesti ja totisesti, — käden ja pään työn yhteiskunnallisella järjestelyllä. Kaikki kamppailu ja kaikki tiede tarkoittavat yhteisenä päämääränä ihmisen vapautta, luonnon alistamista hengen alle, ennen kaikkea vapautta kansan suurelle enemmistölle, joka vielä huokailee ikeen alla. Sivistys on tähän asti ollut tarkoitusperänä ja ihminen välikappaleena; nyt tulee kääntää asia päinvastaiseksi: ihminen on tehtävä tarkoitusperäksi ja kulttuuri välikappaleeksi.» »Uudemman ajan toivottu vapahtaja on yhteiskunnallisen työn itsetietoinen säännöstellty järjestely.» »Me emme saa hakea rakkauden olemusta mistään yksityisestä persoonallisuudesta, vaan kaikkien ihmisten ja olojen yhteisyydestä ja yhteenkuuluvaisuudesta.» »Uskonnon sijalle asettaa sosialidemokratia ihmisyyden (»Humanität»), joka ei enää perustu moraaliseen sääntöön, vaan siihen vakaumukseen,

että ainoastaan yhteiskunnallisessa veljellisessä työssä, taloudellisessa yhteistoiminnassa se vapahtaja elää, joka voi pelastaa meidät todellisesta pahasta». Vanha uskonto on häviämässä: »meidän aikanamme ovat talonpojat ja naiset melkein ainoat uskonnon uskolliset kannattajat». »Siveelliset käskyt eivät ole syntyneet jumalan lausuntojen kautta, vaan päinvastoin ainoastaan se on jumalan käskystä määrätty, mikä jo ennen oli siveellistä!»

Kuten Ostwald, väittää Dietzgenkin, että »uskonnon kehitys pääasiallisesti on sen hajoamisessa». Dietzgen väittää suoraan, että »jokainen uskonto tosin on orjamainen, mutta kristinusko on orjamaisin kaikista. Sillä ken rakentaa koko toivonsa armolle, se on tosiaan kurja olento». Kristinusko vaatii »kieltäytymistä», kun taas toimelias työ yllyttää meidän aineellisten tarpeitten tyydyttämiseen. »Vissien määräysten säätäminen kaikkia aikoja ja olosuhteita varten on mitä suurimmassa määrässä epäsiveellistä», sillä »siveellisetkin maailman järjestykset muuttuvat kehityksen kautta epäsiveellisiksi». Näin lopettaa Dietzgen esityksensä lisäämällä: »Surkuteltavien veljien Kristuksessa tulee muuttua toimen ja taiston veljiksi, kunnes vihdoin uskonnollisesta kurjuuden laaksoista syntyy oikea kansanvaltio».

Ei voi kieltää, että nykyinen aika ei ole ajattelevien ihmisten keskuudessa suopea dogmatisille uskonnoille. Kaikissa maanosissa syntyy yhä enemmän yhdistyksiä, jotka, hyläten vallitsevien uskontojen dogmeja, laskevat perustuksen joko uudelle kovin vapaamieliselle uskonnolle, vieläpä yleismaallisellekin uskonnolle tahi hyläten kaiken yliluonnollisen uskonnon, kuten Feuerbach, Comte, Natorp, Ostwald ja Dietzgen rajoittavat koko inhimillisen toiminnan tähän maalliseen elämään ja jättävät kaikki aprikoimiset jumalasta, kuolemattomuudesta ja yleensä uskonnollisista asioista sikseen, koska me emme voi päästä näistä asioista minkäänlaisiin pettämättömiin tuloksiin, vaan mei-

dän täytyy turvautua otaksumiin, — kaikki »pyhät» kirjat kun muka vain todistettavasti ovat ihmisten monasti erehdyttäviä luomia. Mahdollista on, ettemme milloinkaan tyydyttävästi pääse »viimeisten olojen» tietoon, että suuren tiedemiehen Du Bois Reymond'in lausunto: »Ignorabimus» (emme tule sitä tietämään) pitää paikkansa ja vielä todenmukaisempaa on, että, jos olemuksessa vallitsee joku tarkoituksenmukaisuus (mitä esim. Georg Brandes epäilee), ei edes ole tarkoitettukaan, että me, ihmiset, santajyväset tämän maan päällä, tarvitsisimme saada tietoa yliluonnollisista mahdollisesti olemassaolevista asioista ja että meidän siis tulisi rajoittaa elämämme ja toimintamme tämän maailman asioihin ja ennen kaikkea kanssaihmistemme onnen kohottamiseksi ja, mikäli mahdollista, paratiisin siirtämisestä pilvistä maan päälle.

28.10.25.

MAAILMANKATSOMUKSESTA.

Maailmankatsomuksia on nykyään useampia. Muinaiset roomalaiset sanoivat: »Quot capita, tot sententiae», s.o. niin monta henkilöä kuin on olemassa, niin monta mielipidettä on myöskin olemassa. Liiottelemalla voi sovittaa tämän väitteen eri maailmankatsantoihin. Kuitenkin voimme erottaa viisi pääryhmää: teologisen eli varsinaisesti yliluonnollisen, filosoofisen eli pääasiallisesti järkipärisen, luonnontieteellis-evolutionisen eli luonnon tieteellis-kehityksellisen, evolutionis-sosialisen eli kehityksellis-yhteiskunnallisen, ja energetisen eli n.s. tieteellisvoimaperäisen. Neljä ensimmäistä jakaantuvat useampiin alaryhmiin jokainen. Jo kuuluisa filosofi Feuerbach, joka niin mahdollisesti vaikutti Marxiin ja Engelsiin ja jonka edusta-

jana meillä Suomessa oli filosoofimme Vilhelm Bolin, hänen teostensa ja elämäkertansa julkaisija, väitti jo viime vuosisadan keskivaiheilla etenkin teoksessaan »Kristinuskon perusluento» (Ueber das Wesen des Kristentums) että sekä teologia että filosofia varsinaisina tieteinä meidän aikoinamme olivat suorittaneet tehtävänsä, ja hän perusti sen sillä, että kaikki todellinen tietoisuus on vain tietoisuus aineellisista ja aistillisista perusteista lähtevä, eikä mitään yliluonnollista tietoisuutta, kuten ainakin hänen aikansa sekä uskonto että filosofia väitti, voi olla mahdollista tahi viedä aistillisesti havaittavan maailman yläpuolelle. Mitä yliluonnolliseksi tietoisuudeksi sanotaan, on ainoastaan haaveellinen mukailu aistillisesta tietoisuudesta. Tämä Feuerbachin väite kohdistuu etenkin teologiseen maailmankäsitykseen. Jokainen tietää, että tämä teologinen eli uskonnollinen käsitys alkunsa oli ainoa maailmankatsomus, mutta tämän on, kuten kuuluisa tiedemies Vilhelm Ostwald on osoittanut, täytyntä askelittain aikojen kuluessa väistyä uudempien maailmankatsomusten tieltä.

Ensi aikoina otaksuttiin esim. että kaikki luonnossa ja ihmiskunnassa syntyy yliluonnollisten voimien vaikutuksesta, ja että esim. sade ja pouta voitaisiin suunnitella vahingoittumattomimmiksi uhreilla tahi rukouksilla, että myöskin ukkonen ja salammat aina olisivat ihmisten herroina, että taikausko oli yhtä mahtava kuin usko, että raamatun mukaan valo luotiin ennen kuin aurinko, ja että m.m. Josua voi pysähdyttää auringon Gideonin laaksossa muita yliluonnollisia ilmiöitä mainitsematta. Pappisvallan loistoaikana, n.s. Keskiaikana, jatkui tämä käsitys puhtaasti tahi melkein puhtaasti yksinvaltiana. Koko tiede keskeytyi tällä ajalla hiuskarvaa halkaiseviin n.s. skolastisiin väittelyihin yliluonnollisista asioista. Ja vaikka uskonpuhdistus, Lutherus etupäässä, lievensi uskonnolliset haaveilut, niin meidän aikoihimme asti on, varsinkin katolisessa ja kreikkalaisessa kirkossa, jäänyt

riittävästi jälkiä niistä. Ei edes Voltaire, jonka lempilause oli: »écrasez l' infame» (hävitä tuo kelvoton kirkko ja sen oppi), voinut aikaansaada paljon pysyvää järkiperäisyyden pelastamiseksi uskonnollisissa asioissa. Kirkon kannattama usko oli koko Keski-ajan ja vieläpä kauvan Nykyajankin kuluessa, ollut feodalismien eli ylimystön uskollisena tukena ja aseenkannattajana.

Jos siis voi sanoa, että uskonto (joita on suunnattoman suuri joukko ja joista jokainen luulee olevansa oikeassa) perustuu otaksumisiin, joita ei voi todistaa tieteellisesti ja tämmöisten otaksumien uskomiseen, niin filosofia, joka kyllä käypi tieteestä, on lievemmiten sanoen nykyään melkoisesti kadottanut merkityksestään, kun se ei enää oikeastaan ole mikään itsenäinen tiede, vaan ainoastaan n.s. yhteenveto kaikista tieteistä ja tutkimuksista, kuten Friedrich Paulsen y.m. avoimesti ovat myöntäneet. Viime vuosisadan suurimmat ajattelijat Feuerbachin ohessa olivat Kant ja Hegel. Mutta vaikka Kant myönsi, ettei voi todistaa Jumalan olemassaoloa järkiperäisesti, niin peräytyi hän kuitenkin otaksumaan yliluonnollista olemusta, joka haudan toisella puolen tasoittaa tämän maailman *tähänastiset* epätasaisuudet. Ja Hegelin »absoluuttinen idea» ei johdonmukaisesti ole muuta, kuin joku jumalallinen olento kaikkine hänestä johtuvine seurauksineen. Heidän oli siis molempien täytynyt turvautua metafyyysiin otaksumiin, joihin he olivat päässeet järkeilyillensä, kuten myöskin ranskalainen filosofi Henri Bergson intuitionillansa, joka sekin on metafyyssinen otaksuma. Yhtä epätyytyttävästi on filosofia tähän asti ratkaissut kysymyksen determinismista ja indeterminismista, s.o. tahdon vapauden olemattomuudesta tahi oleellisuudesta. Paraimmiten on minusta Vilhelm Ostwald, luonnontutkija ja filosofi, selittänyt sen niin, että me käsitämme tahdon vapauden siten, että tunnemme ainoastaan osan kausallikejusta eli syitten seurauksista, jotka ovat meidän tietoi-

suudessa ja että me käsitämme nämä kerta kaikkiansa määrätyt tapahtumat niin kuin me itse määräisimme niiden kulkua t.s., että me tämän johdosta maailman olojen suhteen voimme ja että meidän täytyykin menetellä niin kuin ne olisivat ainoastaan osaksi kerrassaan määräytyt. Samoin on asian laita filosofisen paralellismin kanssa filosofiassa, s.o. suhde sielun ja ruumiin välillä, jonka jo Spinoza ja Leibniz (jälkimmäinen prestabilisessa harmoniassaan) otaksuivat, nimittäin, että yleensä henkinen maailma on riippumaton mekanisesta maailmasta mutta että alusta saakka, siis jonkun yliluonnollisen olennon tahdosta, molemmat käyvät rinnakkain eli yhtäsuuntaisesti ja molemmat tarkoin toiminnassaan vastaavat toisiaan. Tämä käsitys on vielä vallalla, mutta sen hevosparikaltaisuus on melkoisesti kadottanut alaa filosoofisissa ja vielä enemmän luonnontieteellisessä käsityksessä. Näillä väitteilläni uskonnosta ja filosofiasta en tietysti mitenkään kiellä niiden entistä suurta merkitystä ihmiskunnan kehityksessä.

Tieteen ja tieteellisyyden varsinainen luonne ilmenee siinä, että tiede aina Bacon of Verulamian ajoilta († 1626) saakka perustuu empiriaan eli kokeisiin ja pysytteleikse yksinomaan tässä piirissä; sillä huolimatta kaikenlaisista vastaväitteistä ollaan jo yleisesti sitä mieltä, että itse tuo n.s. deduktiivinen matematiikkakin on empirinen tiede. Kun siis teologia ja filosofia luulottelevat voivansa päästä empirisen piirin yläpuolellekin, niin tämä ei enää, kuten jo Feuerbach osoitti, ole varsinaista tiedettä. Molemmat yllämainitut »tieteet» kadottavat siis täten varsinaisesti tieteellisen perustan, sillä kaikki metafysiset harrastukset eivät sovi varsinaiseen kokeisiin perustuvaan tieteeseen; varsinaiset tiedemiehet ovat tässä suhteessa agnostikkoja, väittävät, kuten esim. Darwin, etteivät yliluonnollisista asioista *tiedä* mitään, eivätkä välitä otaksumisista. Sattuvasti on eräs tiedemies pukenut tämän eron pariin vertaukseen. Jos asettaa säännöllisesti liikkuvia

esineitä valkoisen kankaan taa ja valaisee tämän kankaan, niin varsinainen tiedemies ottaa selkoa näitten esineitten säännöllisistä liikkeistä ja muodostaa siitä lakia, minkä mukaan ne liikkuvat, tulevaisuutta varten, mutta hän ei välitä siitä, kuka tahti mimmoinen olento mahdollisesti on lakia säätänyt. Samoin liikkuvat sakkipelissä nappulat määrättyjen, järkähtämättömien sääntöjen mukaan, jotka joku itämainen henkilö kerran on keksinyt: kuvaannollisesti tiedemies välittää ainoastaan näistä säännöllisistä liikkeistä, mutta ei keksijästä; onhan keksijä voinut säätää tuon lain aivan mielivaltaisesti. Se ei ole mikään tiedemies, joka päähänsä kasaa tietoja vain menneistä tapahtumista, vaan hän on tiedemies ainoastaan mikäli hän selvittää olemuksen lakeja ja vetää niistä johtopäätöksiä ihmiselämän muodostamiseksi tulevaisuudessa, sillä täten luopi hän yhä enemmän mahdollisuuksia onnen kartuttamiseksi kaikille ihmisille.

Mitä maailmankatsomukseen tulee, ovat ylläsanotun nojalla etenkin luonnontieteet tienraivaajina asetettavat varsinaisten tieteitten paikalle, sillä nämä ovat ensiksi ruvenneet empiirisesti selittämään ainakin luonnon ilmiöitä. Muinaiskreikka kulki tässä suhteessa eturivissä. Jo Herakleitos (544—475 e.Kr.), jota nähtävästi syyttä kutsuttiin »hämäräperäiseksi», lausui, että »kaikki virtaa» ja ettei kukaan voi astua saan virtaan tehdä sitä samaan veteen; ja hän tuli täten maailman kehityksen tiettävästi ensimmäiseksi oppi-isäksi. Toinen muinaiskreikkalainen »filosoofi» Demokritos (460—370 e.Kr.) laski perustuksen nykyiselle, tosin kehitetylle, atomiopille. Aristoteles (384—322 e.Kr.) ja hänen oppilaansa Theophrastos olivat suuria luonnontutkijoita ja Aristarchos Saamilainen (kolmannella vuosisadalla e.Kr.) väitti jo, että maa kierii auringon ympäri. Tosin tämä n.s. filosoofi ei pätevästi voinut todistaa väitteitään tieteellisesti, mutta vaillinaisesti perustetuita hypoteeseja eli otaksunia katsotaan nykyisessä tieteessäkin arvokkaiksi saavu-

tuksiksi ja mainittu W. Ostwald sanoo mainiossa kirjassaan »Grundriss der Naturphilosophie», ettei tietees- sä »löydy yhtään absoluuttisesti oikeita väitteitä —. Löytyy ainoastaan suurempia ja pienempiä todennäköisyyksiä ja koko inhimillisen hengen edistys käypi siihen suuntaan, että kokemukseen perustuvien suhteitten eli luonnolaki- en todennäköisyysasteikko kohoaa.» Tässä ei ole mahdollista selittää luonnontieteitten kehitystä läpi aikojen; (asiaaharrastava voi saada riittäviä tietoja saksalaisesta prof. S. Günther'in julkaisemasta »Geschichte der Naturwissenschaften» nimisestä kirjasta). Tahdon tässä ainoastaan mainita, että viime vuosisadan alussa kuuluisa luonnontutkija Lamarck laski perustuksen nykyiselle yleensä hyväksytylle kehitysopille taistellessansa vanhoillista luonnontutkijaa Cuvier (lue: Kyvies) vastaan, mikä oppi sitten sai kuuluisassa Charles Darwinissa, vaikka toiseen suuntaan kulkevan, kannattajan, samoin myöskin hänen henkisessä oppilaassaan Ernst Haeckelissä, joka kuitenkin meni liiankin pitkälle, aina metafyyssisiin otäksumiin saakka. Turhaan ovat kuitenkin sekä teologit että muutamat harvat luonnontieteilijät koettaneet kumota tätä ilmeisiin tosiseikkoihin perustuvaa kehitysoppia. Nykyään ovat luonnontieteistä tähtioppi, fysiikka ja etenkin kemia pääasialliset tiedehaarat. Vielä on mainittava, että biologias- sa eli opissa elimistön kehityksestä, joka myöskin on hyvin tärkeä luonnontieteellinen haara, on esiintynyt kaksi pääsuuntaa, toinen n.s. mekaaninen ja toinen vitaalinen käsitys elämästä. Toinen näistä väittää, että elämä olisi ikäänkuin jonkunlainen koneisto ilman mitään muuta, toinen taas, eli vitalistinen, että koneellinen käsitys ei riitä, vaan että siinä vielä joku elinvoima tämän lisäksi olisi vaikuttamassa.

Neljäs maailmankatsomus on n.s. energeettinen, jonka etevin nykyinen edustaja on yllämainittu Wilhelm Ostwald. Ostwald on sitä mieltä, ettei ainakaan ihmisen korkeimpia kykyjä varten voi otaksua ainoas-

taan mekaanista selitystapaa, koska hänen mielestään esim. ajatuskykyä ei sillä voi tyydyttävästi selittää, ja hän on sentakia omistanut heidelbergiläisen kuuluisan lääkärin J. Mayerin perustaman energiaopin. Tämä oppi väittää, että maailman kaikkisuus on kokoonpantu eri energioista eli voimista, esim. mekaanisesta voimasta, lämmöstä, sähköstä y.m. ja että nämä energiat eivät osaltaankaan milloinkaan häviä, vaan ainoastaan voivat muuttua täsmälleen vastaaviksi eli toinen toiseen ja päinvastoin. Ostwaldia ei siis voi sanoa materialistiksi, sitä vähemmän, kun hän kuuluisassa teoksessaan (Die Energie) epäilee koko materian eli aineellisuuden olemassaoloa. Mutta jo ennenmainitussa teoksessaan »Grundriss der Naturphilosophie; hän suoraan väittää sanasta sanaan! »Ei tarjota mitään vaikeutta käsittää ajatusta energeettisesti, varsinkin koska ajattelemisen työ tunnetusti on yhteydessä energian kuluttamisen ja väsymyksen kanssa aivan kuin fyysillinen työ». Kuten jo sanottiin, hylkää Ostwald filosofisen eli n.s. tieteellisen materialismin, jonka jo Fr. A. Lange laajassa teoksessaan kumosi ja Ostwald lausuu tästä sanasta sanaan: »Kun 19. vuosisadan kuluessa yleisesti se käsitys, jota kutsutaan tieteelliseksi materialismiksi melkein kieltämättä oli kurssissa, niin nykyään yhä enemmän se tunnustus saapi jalansijaa, että tässä vaan on kysymys todistamattomasta otaksumasta, jonka todennäköisyys sen lisäksi vielä päivä päivältä vähenee».

Merkillistä on, että Ostwaldkin, kuten monet muut suuret luonnontutkijat, myöntää, että edistys tästä lähtien kaikilla aloilla kulkee eteenpäin »taloudellisesti tuotannon kunnallistuttamisella». Täten tulemme viidenteen maailmankatsomukseen, joka nähtävästi on kaikista korkein eli evolutionis-sosialiseen, jonka perusti viime vuosisadan nerokkain ja valtavin mies, Karl Marx. Hänkään ei hyväksynyt oppi-isänsä Feuerbachin filosofista materialismia, jota Leninkin ja kommunismi yleensä kannattavat. Marx sensijaan

loi perustuksen historialliselle eli taloudelliselle materialismille t.s., hän väitti, että ihmiskunnan edistys riippuu tuotantoprosessin kehityksestä ja Engels lisäsi senmukaisesti, että ihmiselämässä kaikki muut ilmiöt muodostavat ikäänkuin tuotannon »ylärakennuksen» myöskin uskonnon käsitteet. Mitä luonnonilmiöitten selitykseen tulee, niin sekä Marx että Engels hyväksyivät darwinisfin kehitysopin ja Marx lähetti-kin, kun hän suurella vaivalla oli saanut »Kapitalin-sa» painetuksi, kohta tunnustukseksi kappaleen Darwinille, joka kiittäen nöyrästi tunnusti, ettei hän siitä paljon mitään ymmärtänyt. Voi siis sanoa, että Marx tunnusti uudenaikaisen luonnonkehityksen ja toiselta puolen, nojautuen edeltäkävijöihinsä, lasi vankan tieteellisen perustuksen ihmiskunnan kehitykselle.

Jos me siis myönnämme, että sekä teologia että filosofia turhaan koettavat nousta tämän tosiaan ahtaan maallisen elämän yläpuolelle — tieteellisesti puhuen ja jos varsinainen tiede viimeisissä johtopäätöksissään riippuu kokemuksista tässä elämässä sekä aineellisella että henkisellä alalla ja jos me lisäksi tunnustamme, että luonnontieteet, niin suurenmoisia kuin ne ovatkin, ovat yksipuolisia ja selittävät vain luonnonilmiöitä ja että Ostwaldinkin energeettinen oppi ei kykene selittämään muuta kuin viittauksella ihmiskunnan yhteiselämää — niin emme voi tulla muuhun tulokseen kuin siihen, että Marxin hyvin perustettu oppi, joka tunnustaa sekä tieteellisen selityksen luonnosta ja sen ilmiöistä, että myöskin selittää ihmiskunnan yhteiskunnallisia ongelmia aina kauvas tulevaisuuteen, on ainoa maailmankatsomus, joka voidaan ainakin nykyaikana hyväksyä.

On olemassa toisenlainenkin maailmankatsomus, joka oikeastaan olisi nimitettävä ihmiselämän katsomukseksi s.o., miten ihmiselämä täällä maan päällä paraimmiten vastaa tarkoitustaan, jotta se muodos-

tuisi ihmisille siedettäväksi, vieläpä suhteellisesti onnelliseksikin. Tässä suhteessa voimme erottaa pääasiallisesti kolme eri näkökohtaa: fatalistisen, pessimistisen ja optimistisen. Fatalistista käsitystä löytyy etenkin Itämailla, mutta sitä löytyy myöskin Länsimailla m.m. kalvinisteisessa uskontunnustuksessa, vieläpä osaksi tieteessäkin. Fatalisti uskoo, että joku jumala eli kohtalo (fatum) järkähtämättömästi määrää ihmiselämän vaiheet ja suuri italialainen Carlo Lombroso väitti, että esim. moni nainen oli jo syntyessään määrätty iltotyöksi (donna delinquente). Tämä käsitys ilmenee etenkin veltoissa luonteissa, jotka eivät tahdo tahi eivät jaksata tarmokkaasti ponnistaa voimiaan epäsuotuisien olojen parantamiseksi. Ja kuitenkin lausui aikoinaan suuri älyniekka Goethe: »Olen ihminen ja se tietää, että olen taistelija», ja vielä: »Se on viisauden viimeinen päätelmä: ainoastaan se ansaitsee vapautta ja elämää, jonka joka päivä täytyy se hankkia».

Toinen elämänkäsitys on pessimismi. Tämän maailmankatsomuksen kannattajia on ollut ja on vieläkin sangen paljon. Näiden joukossa olivat kuningas Salomo (»Kaikki on turha»), kreikkalaiset runoilijat Sofokles (»On parasta ettei milloinkaan ole syntynyt») ja Theognis (»Kaikista paras on ihmisille, etteivät milloinkaan olisi syntyneet, eivätkä koskaan nähneet auringon valoa, mutta kun on syntynyt, mitä pikemmin siirtyä manalan majoille ja maata siellä mullan peittämänä»), roomalainen runoilija Lucretius, maailman paraimman opetusrunoelman sepittäjä, yleensä kristinuskon oppi, joka pääasiallisesti tähtää toiseen, haudantakaiseen elämään, italialainen kirjailija kreivi Leopardi ja ennen kaikkia suuri ajattelija Arthur Schopenhauer. Pessimismi väittää, että ihmiselämä, ainakin pääasiallisesti, on surua, vaivaa ja tuskaa. Pessimismin tähdellisemmät syyt ovat nähtävästi seuraavat: Ensiksi jollain tavalla epäkunnossa oleva ruumis: kaikenlaiset ilmeiset ja salaiset taudit, eten-

kin pilaantunut hermosto. Niin oli esim. uudemman ajan etevimmällä pessimismin edustajalla Schopenhauerilla sukupuolitauti ja epäilemättä tästä johtui hänen ärtyisä luonteensa ja naisviha. Toisena pääsyynä pessimistiseen kantsantotapaan on epäilemättä heikko tahdonvoima ja ponneeton pyrkimys epäsuotuisain olojen torjumiseksi tahi lieventämiseksi: ihminen, joka ei ole tottunut kantamaan vastoinkäymisiäkin elämässä, lankeaa helposti pessimismiin. Vihdoin on kolmas pessimismin pääsyy: työhalun puute ja taipumus ennen kaikkea nautintoihin ja veltoon elämäntapaan. Goethe lausui: »Ei mikään ole kurjempaa kuin mukavuuteen taipuva ihminen ilman työtä!» Tästä seuraa, että ihminen, torjuakseen pessimismia, etupäässä tulee hoitaa terveytensä, joka on hänen kallein omaisuutensa; toiseksi kehittää tahdonvoimaansa ja tarmoansa ja viimeksi rakastaa työtä ja toimeliaisuutta, silti halveksimatta kohtuullista huvitusta.

Täten tulemme kolmanteen elämänkäsitykseen, eli optimismiin. Ainoastaan tämä käsityskanta antaa ihmiselämälle sisällystä ja onnea. Sattuvasti on tuo nerokas runoilija-ajattelija Goethe tuominnut pessimismin seuraavilla sanoilla: »Jumala-maan valoisaa salia nimittävät he surunlaaksoksi. Siitä huomaamme heti, kuinka kurjia he itse ovat», eli sanasta sanaan:

»Der Gott-Erde lichten Saal
Verdüstern sie zum Jammertal.
Daran entdecken wir geschwind,
Wie jämmerlich sie selber sind».

Ja optimistista sama Goethe lausuu yhtä sattuvasti: »Voit myös toivoa aamupäivää, joka ei ole vähemmän onnellinen». Ja toinen suuri runoilija-filosofi Schiller lausuu: »Sinun omassa rinnassasi lepäävät sinun kohtalosi tähdet». Olisi tietysti ajattelematonta, jos ymmärtäväinen ihminen ei näkisi, että tässä elämässä on paljon ikävyyksiä ja vastoinkäymisiä; optimis-

tinen käsityskanta ei sisällä näitten olemassaolon kiel-
 tämistä, vaan se näkee näistä huolimatta elämässä
 paljon valonpuolia ja ihmisen velvollisuutena itseänsä
 ja yhteiskuntaa kohtaan on elämän suunnittelemisen
 optimismiin mukaisesti, joka panee enemmän painoa
 elämän valoisille kohdille kuin sen pimeille varjoille.
 Ja jo muinaisuuden paljon soimattu filosooft Epiku-
 ros opetti, että meidän tässä maailmassa täytyy alis-
 tua lievempienkin tuskien alaisiksi, jos me siten voim-
 me karttaa suurempia. Tosiaankin, voidaksemme
 elää ihmisarvoista elämää, tarvitaan lisäksi vielä taito
 suunnitella elämämme tietoisuuden pohjalle, niin sa-
 noakseni elämänviisautta ja jos me vielä luonteessam-
 me omaamme, tahi, mikäli mahdollista, koetamme
 hankkia itsellemme tasapuolisuutta ja hilpeyttä elä-
 män monissa vaiheissa — niin silloin voimme viettää
 optimistista, onnellista elämää tämän maan päällä ja
 jättää sikseen kaikki pessimistiset hourailut ja turhan-
 päiväiset toivomukset.

On epäilemättä myönnettävä, että välistä näyttää
 siltä, kuin olisi vaikeaa säilyttää tuota optimista kat-
 katsantotapaa. Se ei ole oikea optimisti, joka luulee,
 että kaikki maailmassa on tuskatonta ja vaivatonta,
 vaan ainoastaan se on oikea optimisti, joka siitä hu-
 limatta, voi ja tahtoo etenkin ottaa huomionsa elä-
 män monet valoisat kohdat ja tarmokkaasti lisätä tätä
 valoa ja iloa kanssaihmissensä keskuudessa. Varsin-
 kin täytyy meidän todeta, että vielä löytyy maan pääl-
 lä suunnattoman suuria joukkoja, joille optimistinen
 käsitys elämässä monasti on sangen vaikea. Nämä
 joukot ovat ne, jotka seisovat yhteiskunnan alemmil-
 la asteilla, jotka usein ovat nääntymäisillään raskaan
 elämäntaakan alle, jotka ovat ruumiillisesti epäkun-
 toisia ja jotka ovat painostavan työn rasittamia. Mut-
 ta minä uskallan väittää, että sittenkin nämä useim-
 miten nykyisessäkin elämässään voivat löytää valoi-
 sia hetkiä ja ennen kaikkea he voivat ja ovat velvolli-
 setkin toimimaan lapsiensa ja lastenlapsiensa hyväksi,

siten, että he tehokkaasti ottavat osaa kaikkiin luokkansa ponnistuksiin muodostaaksensa täten ihmiskunnan tulevaisuuden kauniimmaksi ja valoisammaksi. Tämä on optimismia, joka on kaikkea muuta suurempi ja jalompi, sillä se tarkoittaa tehdä koko ihmiskunnan onnellisemmaksi maan päällä.

SPIRITISTINEN KOE.

Filosofian ja lääketieteen tohtori, J. Allen Gilbert, kadotti v. 1917 vaimonsa kuoleman kautta. Kun hän ensin oli koettanut kaikella mahdollisella tavalla päästä selville henkien palaamisen probleemista; kun oli käyttänyt kaikki hänen tietoon tulleet tieteelliset, puolitieteelliset ja valetieteelliset keinot aivan turhaan, päätti hän kokeellansa vedota julkisuuteen. Hän kirjoitti »Morning Oregoniaan» Portlandissa, Oregonissa seuraavan kirjeen, joka »Associatel Pressin» välityksellä sai jotenkin suuren leviämisen:

»Portland, Oregon 30 maj. 1922.

Rouva J. Allen Gilbert kuoli 17 p:nä joulukuuta 1917. Jo kuukausi ennen oli meille hänen kohta tapahtuva kuolemansa varma. Me olimme molemmat hyvin huvitetut sielutieteestä. Meillä molemmilla oli ystäviä, jotka kovasti uskoivat spiritismin ilmiöihin. Ei kummallakaan meistä ollut minkäänlaisia kokemuksia tahi tietoomme tulleita tosiasioita, jotka olisivat saaneet meidät vakuutetuiksi kuolleitten palaamisen mahdollisuudesta. Me olemme varmat siitä, että hänen kuolemansa perästä ystäviemme kautta, jotka olivat spiritismin kannattajia, tietoja hänestä saapuisi minulle. Siinä minä en pettynytäkään. Mutta jotta olisi tieteellinen pohja saavutettavissa, josta lähtien voitaisiin asiaa tulkita, sovimme me, vaimoni ja minä ennen hänen kuolemaansa erästä merkistä.

jonka kautta minä voisin tietää, josko joku tiedonanto, joka häneltä olisi tuleva, todellakin voitaisiin sovittaa häneen. Hänen piti tehdä kaikki voitavansa, palata takaisin, mutta minun pitäisi ainoastaan silloin uskoa todelliseen ilmestymiseen eli tiedonantoon, jos sitä seurasi meidän kesken sovittu merkki. Me surkuttelimme kumpikin tällä alalla yhäti kasvavaa petoksen ja valheen tulvaa.

Ehtimiseen saapui minulle tiedonantoja, jotka muka ovat kotoisin rouva Gilbertiltä. Ei missään tapauksessa onnistunut näitten tiedonantojen välittäjään hankkia itsellensä lunnassanaa, niin yksinkertainen kuin tämä olikin. Muutamissa tapauksissa kerrottiin pitkistä keskusteluista, joita oli ollut rouva Gilbertin kanssa; kuitenkin niin pian kuin lunnassanaa vaadittiin, ei enää tullut mitään ilmoille ja tiedonannot tästä lähteestä kuivuivat tykkänään. Lisättäköön vielä, että nämä tiedonannot, jos ne olisivat olleet oikeat, viittasivat valitettavaan henkiseen rappiotilaan rouva Gilbertissä — verrattuina minun muistoihini hänestä.

Lunnassana pantiin kirjallisesti ja kolminkertaisesti sinetöittynä aivan varmaan säilytyspaikkaan. Tunnetuimmat tällaisten ilmiöitten kannattajat tekivät kokeita saadakseen sen selville, mutta turhaan.

Kiihoittaakseni kokeisiin tähän suuntaan ja siten saattaakseni koko asian kaikella tavalla lopputulokseen, asetan minä täten 500 dollarin palkkion jokaiselle, jolle onnistuu tällä tavalla hankkia rouva Gilbertiltä lunnassanan. Olen valmis olemaan avullisena tällaisissa kokeissa, jolloin minä alistun kaikkiin järkeviin ehtoihin, jotka mahdollisesti näyttävät tarpeellisilta onnistumiselle.

J. Allen Gilbert.»

Tähän julkiseen kirjeeseen sai tohtori *suunnattoman joukon kirjoituksia*. Yhteensä lähetettiin 139 lunnassanaa muka rouva Gilbertiltä, jotka kaikki, paitsi kolme, olivat erilaisia ja — kaikki väärinä. Useimmista esitetyistä lunnassanoista väitettiin, että

ne oli suorastaan saatu Gilbertiltä. — Yhden tiedonannon oli rouva Gilbert muka lähettänyt Venus kiertotähdestä.

Muutammat lähettäjät olivat hakeneet lunnassanan ensimmäisestä tohtori Gilbertin etunimestä »J» ja siten saaneet rouva Gilbertin lunnassanaksi John, James, Jimmie, Jim. Nähtävästi ei rouva Gilbert edes voinut muistaa, että hänen miehensä etunimenä oli Joshua. — Joukko kirjoituksista näyttää, ettei rouva Gilbert edes kyennyt entisen sivistystason mukaan kirjoittamaan, vaan että hän käyttää paljon alemmalla asteella seisovan mediumin lausumistapaa.

Kaiken kaikkiansa, *ei yhdessä ainoassakaan tapauksessa ollut mitään salaisten voimien ilmestymistä.* Huolimatta tästä tohtori Gilbert ei vielä luovu kokeistansa, vaan ilmoittaa, että hän vielä jättää lunnassanan kirjekuoren avaamatta. Hän lupaa vielä 500 dollarin palkinnon sille, jolle onnistuu hankkia rouva Gilbertin lunnassana marraskuun 1 päivään 1925.

Puhtaasti tieteellisen aikakauslehden (Umschau 19/8 25) mukaan.

PARATIISIT.

(Puhe Rauhaniemen paviljongin avajaisjuhlassa 12/8 28.)

Eräässä vanhassa kirjassa, jota vielä paljon käytetään ja joka muuten sisältää useita hyviäkin elämän ohjeita, kerrotaan, että ihmiskunnan alkuaikoina löytyi jonkinlainen paratiisi eli edeni, jossa meidän ensimmäiset esivanhempamme elivät täydessä onnellisuudessa. Samanlaisia taruja huomataan useampien kansojen sadustoissa. Niin kertovat esim. muinaiskreikkalaisten ja roomalaisten tarustot, että ensin oli n.s. kultainen aikakausi, jolloin ei ollut mitään sotia, ei mitään vääryyttä, jolloin vaivatta saatiin kaikki

mitä tarvittiin ja jolloin vallitsi ikuinen kevät ja joet kulettivat maitoa ja hunajaa. Myöhemmin huonompi hopeinen aikakausi, sitten vielä huonompi, vaskinen, ja vihdoin rautainen, kaikkein huonoin, jossa nykyiset ihmiset elävät. Vielä seitsemäntoista vuosisadan keskivaiheilla runoili Englannin etevä runoniekka John Milton kauniin runonsa »Kadotusten paratiisista». Että tuo vanhan kirjan taru alkuperäisestään paratiisista ei ole muuta kuin taru, eikä mikään jumalan sanelema totuus, voimme eittämättömästi todistaa eräällä toisella saman kirjan sadulla suuresta vedenpaisumisesta, joka todistettavasti on lainattu, vieläpä osittain sanasta sanaan, babylonialaisesta Gilgamesch tarusta, joka on tuota vanhaa kirjaa paljon vanhempi. Lisäksi on yksi nykyajan suurimmista luonnontutkijoista ja luonnonfilosoofeista, Wilhelm Ostwald huomauttanut, että kaikki tämmöiset tuossa vanhassa kirjassa löytyvät luonnontarut ovat saaneet väistyä toinen toisensa perästä edistyvän luonnontutkimuksen tieltä.

Meillä on nykyään suuri joukko ymmärtäväisiä ihmisiä, vieläpä uskonnon opettajia yliopistoissa ja piispojakin, jotka eivät pidä noita satuja muina kuin satuina. Ja yhä enemmän on maailman työväestö kaikissa edistyneemmissä maissa liittynyt näihin. Sosialismin suuri oppi-isä Engels lausui vielä suuremmasta Kaarle Marxista, että hän oli tuonut oppi-isänsä Hegelin opin taivaasta maan päälle. Ja näin on käsitys paratiisista kääntynyt päinvastaiseksi, raakuudesta on ihmiskunta kehittynyt yhä korkeammalle. Kuuluisa professori Werner Sombart, joka, kuten jo puheessani juhannusaattona tältä paikalta osoitin, ennen käsitteli Marxia ja sosialismia kunnioittavasti, mutta myöhemmin luopui tästä kannastaan, väittää nyt, että sosialismi muka ei olisi muuta kuin oppi kadotetusta ja jälleen saavutettavasta paratiisista. Edellinen osa väitteestä ei pidä paikkaansa, mutta jälkimmäinen kyllä. Työväestön harrastuksena on nyky-

ään tosi paratiisin luominen maan päälle. Porvaristo taisteli tätä varten feodalismia vastaan n. 200 vuotta; köyhälistö on jo ollut tässä taistelussa porvaristoa vastaan n. 100 vuotta ja sadan vuoden perästä on varmasti jonkunlainen paratiisi saavutettu, koska ilmeisesti porvariston häviö jo on alkanut.

Mutta reippaasti ja uutterasti työskentelee köyhälistö kaikissa maissa, meilläkin, tällaisen paratiisin peruskiven laskemiseksi. Se on kaikkialla hankkinut itsellensä omia pankkeja, omia vakuutuslaitoksia, omia teattereita ja omia taloja, muutamat niin komeita, että porvaristokin katselee niitä mielenkiinnolla. Kun minä viime kesänä saavuin Savonlinnan työväestön kesähuvilaan, kaappasi minut ruotsalaisen sivistysliiton retkikunta mukaansa Punkaharjulle. Tilaisuudessa pidettiin puheita ja silloin huomautti retkikunnan johtaja Hirtman puheessaan, että ruotsalaiset m.m. Suomen työväestöltä ovat oppineet jotain mitä ei heillä ole: rakentamaan työväelle virkistäviä kesähuviloita. Mikkelin suhteellisesti pieni työväenyhdistys on hankkinut itselleen komean, 200,000 Smk:n arvoisen kesähuvilan, vieläpä toisenkin pääasiallisesti naisille ja lapsille. Ainakin edellinen on todellinen paratiisi. Mutta ei tässäkään kyllin. Tänä kesänä on sama yhdistys rakennuttanut edellisen huvilan yhteyteen suurenmoisen kesäteatterin ja tanssilavan, joiden vertaista ei koko Suomessa ole.

Toivottavaa on, että Mikkelin ja ympäristön työväestö täydelleen antaa arvoa näille kerrassaan paratiisimaisille harrastuksille, paratiisin rakentamiselle maan päälle. Sillä, totta puhuen, me ihmiset emme tiedä niin mitään alkuperäisestä tahi haudantakaisesta paratiisista; niistä voi olla ainoastaan erilaisia arveluita ja otaksunia. Jos Mikkelin vallistunut työväestö ymmärtää antaa kyllin arvoa kaikille tällaisille ponnistuksille, silloin on täälläkin yhä kasvava paratiisinen elämä ja onnellisuus.

VANHAN ROOMAN NAIS- ELÄMÄSTÄ.

(Friedländerin, Ferreron, Krollin y.m. mukaan.)

Kuten työväenasia on jättiläisaskelin kulkenut eteenpäin, niin on naistenkin tasa-arvoisuus miesten rinnalla aikojen kuluessa suunnattomasti edistynyt. Tosin on vielä itämailla monissa paikoin nainen jotenkin alhaisella asteella, mutta sielläkin on viittauksia aivan toiseen suuntaan: intialainen, japanilainen ja etenkin turkkilainen nainen on suuresti kohonnut arvossa ja vapaudessa. Muinaisuudessa oli vielä kreikkalainenkin nainen etenkin avioliitossa melkein vaan lastensynnyttäjä, sillä miehet kääntyivät avioliiton ulkopuolella syvästi eroottisessa tunne-elämässään hetäärien, usein lahjakkaiden ilotyttöjen puoleen. Ja Rooman tunnettu elämäkertojen kirjoittaja, Cornelius Nepos sanoo suoraan, että »Kreikassa naista ei viety pitoihin, paitse sukulaisten, ja että hän aina sai istua huoneiston sisimmässä osassa, jota kutsuttiin naisten osastoksi, (Gynekonitis) johon ei kukaan pääse, ellei hän ole läheinen sukulainen». »Aivan toisin», sanoo Nepos, »on meidän tapojemme mukaan hyvin paljon sopivaa, joka kreikkalaisten käsityksen mukaan on häpeällistä, sillä kuka roomalainen häpeäisi viedä vaimonsa pitoihin, ja kenen roomalaisen aviovaimo ei pidä ensimmäistä sijaa talossa eikä esiintyisi seurapiireissä». Itse kuuluisa roomalaisoikeuden tuntija Ihering (lue: Jeering) on aikoinaan lausunut: »Roomalaisten käsityksen mukaan naissuku ei ainoastaan ollut täysin miesten vertainen eikä sen takia yhteiskunnallisessa suhteessa yhtään takapajulla, vaan se oli korkeamman kunnioituksen esineenä, se seisoi vieläpä miesten yläpuolella».

Roomalaisen naisen itsenäinen asema ilmeni siinäkin, että molempien sukupuolten kasvatus oli joten-

kin yhtäläinen, ainakin myöhempinä aikoina, sekä ruumiillisessa että henkisessä suhteessa. Pieninä lapsina leikkivät sekä pojat että tytöt palloilla, kirjavilla kivillä, eläinten nilkkaluilla — meillä on vielä jällellä eräs suloinen veistokuva, jossa pieni tyttö leikkii tämmöisillä luilla (Astragalitsussa) — ja tytöt jo silloin erikoisesti nukeilla. Äidit ja hoitajattaret kertoivat, kuten nytkin, hauskoja satuja ja opettivat tyttöjä pienestä asti kaikenlaisissa talousaskareissa ja ompeluksissa, sillä vielä enemmän kuin nyt katsottiin taitavuutta näissä töissä kuuluvan välttämättömästi naisen kasvatukseen. Koulussakin kasvatettiin poikia ja tyttöjä yhdessä, jos kohta ei aina, ja samoissa aineissa: lukemis-, kirjoittamis- ja laskutaidoissa — käytännöllinen roomalainen pani sangen suurta arvoa viime-mainitulle — myöskin soitossa, laulussa, voimistelussa ja tanssitaiteessakin, vaikka semmoiset valistuneetkin miehet kuin Scipio nuorempi kovasti moitti tanssimista. Roomalainen runoilija Ovidius ylistää parissa teoksessaan vastustamattomana hyvin koulutetun äänen suloista laulua soittokoneen säestyksellä ja niinikään harjaantuneen tytön ihania tanssiliikkeitä, ja samoin voimistelun vaikutuksesta kauniiksi kehittynyttä naisen liikuntaa. Myös opetettiin sekä poikia että tyttöjä lukemaan kreikkalaisia ja roomalaisia runollijoita. Kouluaika kesti marraskuun alusta kesäkuun loppuun, mutta usein nauttivat ylempien säätyjen lapset kuten paljon myöhäisempinäkin aikoina yksityisopetusta, etenkin vapautettujen kreikkalaisten orjien opastuksella. Nuoren tytön naimaikä Roomassa oli sangen alhainen: jo kahdentoistavuotiaana voi hän joutua miehelleen; ainakin katsottiin varsinaiseksi naimaiäksi 13—17 ikävuotta. Keisari Auguston aikana katsottiin »vanhaksi piiaksi» jokaista tyttöä, joka ei 20:n vuotiaana ollut joutunut naimisiin. Plinus nuorempi antaa meille kuvauksen eräästä kolmentoistavuotiaasta tytöstä, joka kuoli vähää ennen häitään. »Ei hän vielä ollut neljäntoista-

vuotias ja hän omasi jo edistyneemmän iän ymmärrystä ja aviovaimon arvokkuutta, mutta samalla tyttömäistä suloutta ja neitseellistä siveyttä. Kuinka hän osasikaan neitseellisesti syleillä isäänsä! Miten herttaisesti ja samalla siveästi hän syleili meitä, isällisiä ystäviään! Miten hän rakastikaan hoitajattariaan ja opettajiaan! Miten ahkerasti ja ymmärtäväisesti hän toimitti lukujaan! Miten harvoin ja järkevästi hän hoiti leikkejään! Miten maltillisesti, kärsivällisesti, nurkumattomasti hän kärsi viimeistä tautiaan!» Monasti kihlattiin tyttö jo lapsena nuoren pojan kanssa. Sillä meidän täytyy suorastaan tunnustaa, että avioliitto, ainakin Rooman ylemmissä piireissä, oli vanhempien asia ja että se ennen kaikkea johtui valtiollisista näkökohdista, avioliiton piti näet tukea ja vahvistaa valtiota; yksityiset näkökohdat, taipumuksen ja rakkauden perusteella, saivat väistyä syrjään. Sangen kuvaavaa on tässä suhteessa Rooman ensimmäisen keisarin, Auguston, solmiama toinen avioliitto. Kuuluisan italialaisen oppineen Guglielmo Ferreron esityksen mukaan, joka perustuu syvempiin tutkimuksiin, näyttää sangen todenmukaiselta, että se syntyi puhtaasti valtiollisista syistä. Augustus ei ollut mistään korkeasta aatelissuvusta lähtenyt mies, ja kun hän aseitten avulla nousi valtion ensimmäiseksi mieheksi, täytyi hänen solmia yhteys jonkun ylevän aatelissuvun kanssa, avioliiton kautta. Tämän johdosta hän äkkiä erosi ensimmäisestä vaimostaan Scriboniasta, josta hänellä jo oli eräs tytär, Julia, ja nai tuon kuuluisan Livian, vaikka tämä oli naimisisa erään korkeasukuisen Claudion kanssa ja raskaassa tilassa. Tämä lapsi syntyikin Augustuksen ja Livian avioliiton aikana, Livian toisena poikana Claudiosta; ensimmäinen oli tuo sitten niin kuuluisa keisari Tiberius. Tämä oli Roomassakin tavaton menettely, ja kuitenkin osasi keisari Caligula aikaansaada tällä alalla yhtä tavatonta. Hän aikoi näet naida oman sisarensa ja olikin tämän kanssa sukupuoliyh-

teydessä, mitä menettelyä Roomassa katsottiin tosiaan kauhistuksella, vaikka kyllä Egyptissä hallitsijat tavallisesti naiivat kukin oman sisarensa ja Kreikassakin kuuluisan maratonvoittajan Miltiadeen poika, Kimon, oli virallisissa naimisissa oman sisarensa kanssa.

Hääpäivää varten koristi äiti tytärtään, ja varhain sinä päivänä ilmestyi hääväki, joka myös oli läsnä avioliittosopimuksen allekirjoittamisessa todistajana. Juhlamenot olivat Roomassa jotenkin samanlaiset kuin myöhäisempinäkin aikoina. Morsiamen koti oli komeasti koristettu; morsiamen saattaja vei nuoren pariskunnan alttarin eteen, jossa uhrattiin jumalille; kadut, jossa hääsaatto kulki, oli täynnä katselejoita ja iltahämärässä saatettiin morsianta soihtujen loimuessa miehelään, jossa syötiin juhla-ateria. *Naidulla naisella oli myöhempinä aikoina täydellinen taloudellinen itsenäisyys: avioliiton solmimisen jälkeen sai aviomies ainoastaan myötäjäiset, mutta vaimo sai pitää kaiken muun, minkä hän omisti ja minkä hän voi ansaita.* Aikojen kuluessa hankkivat naimattomatkin naiset saman oikeuden isän kuoltua kaikenmoisilla teennäisillä juristisilla tempuilla. Tämä naisen itsenäinen asema johti hyvinkin usein siihen, että varsinainen *määräjä talossa oli aviovaimo.* Eräs roomalainen runoilija vastaa kysymykseen, miksi hän ei tahdo naida rikasta rouvaa: »koska minä en halua muuttua minun rouvani rouvaksi» ja toinen roomalainen runoilija: »ettei löydy mitään sietämättömämpää kuin rikas rouva». N.s. »tohvelivalta» kukoisti siis jo melkoisessa määrässä vanhassa Roomassa.

Mutta tuo naisen itsenäinen asema vei usein monenkin suureen epäkohtaan. Tavallisesti menivät miehet vanhassa Roomassa naimisiin ennenkuin olivat täyttäneet 25 vuotta — mikä tietysti oli sängen hyvä tapa — mutta kun haluttomuus avioliittoon jo niinä aikoina vähitellen kasvamistaan kasvoi ja kei-

sari Augustus — muka siveellisyyden nimessä — oli säätänyt pakolliset naimiset miehille ennen määrättyä ikävuotta, tuli tavaksi solmia avioliittoja ainoastaan nimeksi, kuten esim. tsaarivallan aikana, vielä muutamia vuosia sitten, nuoret venakot menivät naimisiin nuorten miesten kanssa, päästäksensä siten harjoittamaan opintoja ulkomaan yliopistoissa — josta kuuluisin esimerkki on nykyajan oppineimman naisen, Senja Kovalewskin, avioliitto. Mutta vielä merkillisempiä seurauksia oli tuosta naisten itsenäisyydestä. Ylhäiset naiset viettivät sukupuolista yhteiselämää miesten kanssa, esim. vapaufettujen orjien, jotka voivat olla hyvinkin sivistyneitä (esim. Kreikasta kotoisin) mutta joita he eivät lain mukaan voineet miehikseen ottaa. Vieläpä on todistettu, että Rooman piispa, Callistus, n. 200 j.Kr. suorastaan salli tällaisia yhtymisiä ylhäisille naisille, jotka kuuluivat hänen kristilliseen saurakuntaansa. Tämä tietysti tapahtui siitä syystä, että täten hankkisi laumaansa ylhäisiäkin naisia — näistä rupesivat aina keisari Commodon rakastajattaresta, Marciasta, asti yhä enemmän kääntymään, ainakin nimeksi, kristinuskoon. Callistus menetteli siis jotenkin samoin kuin Martti Luther, joka valtiollisista syistä salli Hessenin ruhtinaan, Philipin, oman aviopuolisonsa Kristiinan ohessa pitää jalkavaimonaan Margarethe von der Saal. Monasti valitsivat sitäpaitsi ylhäiset roomalaiset naiset omaisuuden hoitajiksi n.s. prokurraattoreita, jotka samalla myöskin hoitivat hyvinkin sisäisiä asioita. Eräs keisari Demitianon aikana elänyt roomalainen runoilija kysyi ivallisesti: »Kukahen on tuo kiharapäinen poikanen, joka aina pysyttelee vaimosi viereissä, ja alinomaan kuiskaa hänen korvaansa, sekä pitää käsivartensa hänen kantotuolinsa ympäri? Toimittaako hän sinun vaimosi asioita? Se on tietysti luotettava ja totinen mies, kuten prokuraattorin tulee jo ulkomuodoltaankin olla. Sukkeluudessa ei itse Aufidius Chius (eräs aviorikkoja) voita häntä.

Hän toimittaa sinun vaimosi asioita! Oi sinä houkkio, hän toimittaa sinun omia asioitasi!» Tunnettu filosofi Seneca kertoo seuraavan mutkaisen jutun: »Eräs mies otti ensimmäisen vaimonsa kuoleman jälkeen, joka oli synnyttänyt hänelle pojan, toisen, josta hän myös sai pojan. Hänellä oli sen ohessa kaunis prokuraattori talossa. Kun äitipuolen ja poika-puolen välillä usein oli riitaa, käski isä jälkimmäisen poistumaan. Tämä vuokrasi silloin asunnon vierisessä huoneustossa. Puhuttiin prokuraattorin ja vaimon sopimattomasta suhteesta. Eräänä päivänä löydettiin mies murhattuna makuukamarissaan, rouva haavoitettuna, molempien huoneustojen väliseinä murrettuna. Sukulaiset päättivät kysyä vaimon viisivuotiselta pojalta, joka nukkui vanhempiensa kanssa yhdessä, tuntisiko hän murhaajan. Lapsi osoitti sormellaan prokuraattoria. Poika syyttää prokuraattoria murhasta, tämä taas toista poikaa isän murhasta.» Eräs korkeasukuinen nainen tappoi itsensä välttääkseen tuomiota aviorikoksesta orjan kanssa, ja eräs toinen korkeasukuinen nainen ilmoitti itsensä poliisille haureuden harjoittajaksi. Eräs kirjailija sanookin, ettei kukaan Roomassa enää voinut olla liian herkkäuskoinen, kun oli kysymyksessä naisten uskottomuus ja että se, joka ei harjoittanut haureutta avio-vaimojen kanssa, oli näitten keskuudessa epäluulon alainen että hän vaan rakasteli tyttöjä. »Minä kysyn jo aikoja sitten koko kaupungissa, eikö joku vaimo antaisi kieltävää vastausta: ei kukaan kieltäydy, niinkuin se olisi häpeällistä kieltäytyä. Eikö siis kukaan ole siveä? Niitä on tuhansia, mitä tekevät siis nuo siveät? Ne eivät vastaa myöntävästi, mutta eivät myöskään kieltävästi». Näin ollen ei voi kummastella, että avioerot olivat varsinkin keisarivallan aikana sangen tavallisia. Niinpä esim. eräs mies, jolla oli ylituomarin arvo, nai kaksi päivää ennen miehestään eronneen vaimon. Eräs toinen valtion virkamies nai erään naisen päästäkseen haluttuun

virkapaiikkaan, mutta seuraavana päivänä hän hänestä erosi. Eräs roomalainen satiirikko huomauttaa ivallisesti, että monet naiset eroavat miehistään ennen kuin heidän edellisissä häissään käytetyt vihreät köynnökset ehtivät lakastua, jotka koristavat äsken nainneitten ovea ja hankkivat itsellensä täten kahdeksan miestä viidessä vuodessa. Suurella puhujalla Cicerolla ja runoilija Ovidiusella oli kolme, Julius Caesarilla ja Marcus Antoniuksella neljä ja diktaattori Sullalla ja Pompeijus »suurella» oli viisi vaimoa — niin, joskus solmittiin seitsemänkin avioliittoa. Naisetkin menivät useampia kertoja naimisiin: Ciceron tytär Tullia hankki itsellensä kolme, Neron puoliso Poppea sai niinkään kolme miestä ja eräs Messalina oli viidennen kerran naimisissa, muutamat naiset vieläpä kuudennen ja seitsemännen kerran. Miehen puolesta ei tarvittukaan mitään muuta avieron saamiseksi, kuin yksinkertainen kirjeellinen ilmoitus, ettei hän enää huolinut vaimostaan. — Tapojen turmelus oli Roomassa jo vapaavallan loppupuolella sangen suuri. Tunnettu Marcus Antonius, Kleopatran rakastaja, erosi toisesta vaimostaan, koska tällä oli suhde Dolabellaan, Ciceron tyttären mieheen; D. oli sitäpaitse suhteessa erään toisen naimisissaolevan vaimon kanssa. Tunnettu historioitsija Sallustius yllätettiin juuri kun hän oli salavuoteessa Sullan tyttären Faustan kanssa, joka oli naimisissa; hän sai tästä kunnollisesti selkäänsä ja sai sitäpaitse maksaa melkoisen summan aviomiehelle. Miehiä ei silloinkaan niin ankarasti tuomittu. Tuo vanhoillisuuden pääpylväs Cato väitti: »Jos yllätät vaimosi aviorikoksesta, niin voit hänet ilman tuomiota rankaisematta tappa; mutta jos sinä rikot avioliittosi tahi joudut viekotuksen alaiseksi, niin eivät he sinua sormellakaan saa koskea ja tämä ei olisikaan säädyllistä». Sitäpaitse rehoitti jo vapaavallan aikana sekä prostitution että pederastia eli sukupuoliseurustelu poikien kanssa. Mutta tämä turmelus kaikkine haaroineen oli keisari-

vallan aikana noussut hämmästyttävän korkealle. Miehet huvittelivat juomingeissa aivan yleisesti tanssijattarien, laulajattarien y.m. senkaltaisten kanssa, jotka siihen aikaan olivat erittäin huonossa huudossa. Ja naiset taas hankkivat korvausta samanlaisissa huvituksissa. Kun kerran eräs roomalainen ritari yllätti vaimonsa täydessä toiminnassa erään orjan kanssa, vastasi tämä kylmäkiskoisesti ja sattuvasti: »Olihan jo aikoja sitten sovittu, että sinun piti tehdä mitä sinua huvitti ja että minäkin voisoin samoin elää mieleni mukaan». Miesten siveettömyyteen vaikutti suuressa määrin orjuus, joka, kuten tietty, muinaisuudessa kukoisti aivan rajattomasti: isännällä oli rajaton valta orjattariensa yli ja ellei muuten, niin hän käytti oikeuttaan viettää äsken naidun orjattarensa kanssa ensimmäistä yötä, mikä suhde tietysti monasti jatkui. Välistä häpeän välttämiseksi, antoi isäntä orjattarelensa tässä tapauksessa vapauden. Aviovaimojen ja yleensä naisten epäsideelliseen elämään vaikutti etupäässä keveänpuoleinen kirjallisuus, jota he ahmivat — runoilija Ovidius kirjoitti runomittaisen opastuksen rakkauden harjoittamiseen — ja nuorten naisten esteetön osanotto miesten kemuihin ja yleisiin teatteri- ja senkaltaisiin näytäntöihin. Näihin he saapuivat etupäässä, kuten nuoret talonpoikaistyöt meillä sunnuntaina kirkon edustalle, näyttämään kauniita pukujaan ja hiuslaitteitaan sekä muita koristeitaan ja varsinkin solmiaksensa siellä hyvin usein rivoa näytännön jälkeä lemmensuhteita nuorten miesten kanssa. »Tout comme chez nous» = aivan niinkuin meilläkin. Moni kirkkoisä väitti sentakia, että nainen joka oli mennyt siveänä tämmöiseen huviin, sieltä palasi siveettömänä takaisin. Roomalaisnaisten erikoisessa suosiossa olivat kitaransoittajat ja panttomiiimitanssijat. Kerrotaan, että moni ylhäinen nainen maksoi tämmöisen suosikkinsa kanteleesta suurikin summia, piti sitä kotona kalliina muistona ja suuteli sitä ehtimiseen. Itse tuon ylevämielisen keisari Marcus'en (Aureliuk-

sen) vaimo, »filosoofin valtaistuimella», joka on jättänyt jälkeensä erinomaisia siveyssääntöjä, oli yhdessä erään pantomimitanssijan kanssa, mitä suhdetta keisari kuitenkin yhtä rauhallisesti kesti kuin esim. uudempina aikoina positivismin suuri perustaja Auguste Comte vaimonsa hairahduksia. Monasti kohosivat naisten hairahdukset aivan huippuunsa asti.

Meillä on räikeitä kuvauksia muutamien ensimmäiseen keisarisukuun kuuluvien naisten elämästä, jotka heittävät erittäin selvän valon Rooman keisarivallan ylhäisten naisten siveettömyyteen. Keisari Auguston tytär Julia oli sangen kaunis ja älykäs, taipuvainen kirjallisiin ja taiteellisiin harjoituksiin, mutta samalla ylen määrin hän rakasti ylellisyyttä ja hänen tulinen eroottinen luonteensa pani hänet alttiiksi kaikenmoisille rakkauden syrjähyppäyksille. 21-vuotiaana meni tämä keisarin kaunis tytär uuteen naimisiin Agrippan kanssa, joka Actiumin meritaistelun voittajana oikeastaan oli hankkinut vallan Augustolle ja sentakia mahtavuudessa oli ensimmäinen mies valtakunnassa keisarin jälkeen. Julia esiintyi vastoin silloisia hovitapojaakin kalliissa silkkivaatteissa ja yleensä ylellisesti. Mutta ei tässä kyllin. Hänellä oli monta ihali-jaa, joiden suitsutuksia hän mielihyvällä otti vastaan huolimatta siitä, että hänen miehensä vielä oli elossa ja ainakin yhtä, erästä Graccusta, suurten kansantribuunien jälkeläistä, hän suosi siihen määrin, että antoi hänelle sen, minkä nainen ainoastaan viimeksi miehelle antaa. Kun Agrippa kuoli, meni Julia niinikään keisarin käskystä naimisiin Tiberion kanssa, joka myöhemmin tuli keisariksi. Mutta Julia jatkoi entistä elämänsä vielä julkeammin, varsinkin tuon Graccuksen kanssa ja Auguston puoliso Livia, joka oli elänyt hyvässä sovussa Julian kanssa, sai vihdoin päteviä todistuksia Julian huikentelevasta elämästä ja vaati keisaria ankariin toimenpiteisiin tyttärensä suhteen, joka vihdoin, keisarin ainoa tytär, sai mennä maanpakoon pienelle saarelle Italian länsirannalle.

Mutta samaa maata kuin äiti oli myöskin hänen tyttärensä, nuorempi Julia. Tämä nuorempi Julia oli kyllä naimisissa roomalaisen Lepidus-nimisen ylimyksen kanssa, mutta huolimatta tästä kertoo Tacitus hänen eläneen aviorikollista elämää erään Silaanon kanssa ja jotkut kertoivat hänen olleen melkein yleisen naisen asemassa. Seuraus tästä oli, että hänkin keisarin käskystä sai mennä maanpakoon. Ja samaa kohtaloa sai myöskin kärsiä tuo kuuluisa runoilija Ovidius, nähtävästi siitä syystä että tämä aistillisen runouden laulaja oli ollut jossain tekemisessä tämän nuoren naisen kanssa ja tehnyt tämän niin julkeasti, että hän joutui saman tuomion alaiseksi. Hänet lähetettiin maanpakoon Toomiin Mustanmeren rannalle nykyiseen Constanzaan, missä minä muutamia vuosia sitten valokuvasin hänen kaupungin torilla seisovan patsaansa. Hänen karkotuksensa tekosyyksi otettiin hänen epäsiiveelliset runonsa, mutta todellinen syy piili luultavasti hänen suhteessaan Juliaan. Mutta vielä pahempaa sai tällä alalla ensimmäinen keisarisuku kokea. Tuo heikko keisari Claudius, joka seurasi Caligulaa, meni naimisiin erään ylimystöön kuuluvan naisen kanssa, nimeltä Messalina. Tämä nainen oli äärimmäiseen saakka tuhlaavainen, suurinta komeutta rakastava, juonikas, mutta ennen kaikkea rietas elämässään. Niin keisarinna kuin hän olikin, voi empimättä kutsua hänet yleiseksi naiseksi. Meillä on tietääkseni harvoja esimerkkejä siitä, että yleinen nainen olisi päässyt keisarinnaksi, kuten esim. bysantinilaisen kuuluisan keisarin Justinianon puoliso Theodora (nimi merkitsee »Jumalan lahja!«), mutta meillä on kyllä useampia esimerkkejä päinvastaisesta kehitymisestä ja Messalina oli epäilemättä yksi loistavimmista. Hänellä oli koko joukko rakastajia, mutta hänen päärakastajansa oli eräs ylimys nimeltä Silius, ja hän meni niin pitkälle, että hän vielä ollessaan Claudiuksen puolisona vihitti itsensä tämän ylimyksen kanssa, vieläpä keisarin suostumuksella. Kei-

sari suostui, italilaisen oppineen Ferreron käsityksen mukaan, päästäkseen arvottomasta puolisostaan ja naidaksensa tuon kunnia-arvoisan Agrippinan, tyranni Neron äidin, jonka oma poika sittemmin tappoi. Messalina taas tarkoitti tällä avioliitolla päästä puolisostaan, kohottaakseen Silion valtaistuimelle, mikä tuuma kuitenkin salaliittolaisille loppui onnettomasti. Voisi vielä kertoa paljonkin muittenkin roomalaisnaisten erinomaisesta juonittelukyvyistä, mutta täytyy nyt jättää tämä asia sikseen. *)

Saisi aivan väärän käsityksen vanhan Rooman naisista, jos luulisi että edes keisarivallan aikana puuttui heiltä uhraavaisuutta, jalomielisyyttä ja muita hyviä avuja. Meillä on näistä naisten avuista hyvin paljon todistuksia sekä kirjallisuudessa että kivistä kirjoituksissa. Kun esim. julma Nero oli tuominnut opettajansa filosoofi Senecan kuolemaan, päätti hänen puolisonsa myöskin kuolla hänen kanssaan, kuten nyky-aikana Marxin tytär Laura puolisonsa Paul Lafarguen kanssa. Senecapuolisot leikkasivat molemmat valtionsa poikki, mutta vaimo jäi vielä muutamiksi vuosiksi eloon, kuten Tacitus kertoo, niin kuolemankalpeana kasvoiltaan, että näki, miten suuri osa hänen elämänvoimastansa oli kulunut. Vielä suurenmoisempina esiintyi eräs Arria niminen roomalainen vaimo. Hänen puolisonsa Paetus ja hänen poikansa ma-

---

*) Kaiken ylläolevan esityksen johdosta ei voi kummastella, että svedenborgilaisen kristityn August Strindbergin arvostelu Viktor Rydbergin mainiosta romaanista »Viimeinen atenalainen» ja hänen muka pakanallisuudestaan on tullut niin ankaraksi. (Samlade skrifter 53 osa siv. 294.) Siinä on kuitenkin suunnattoman paljon vääristelyä ja epäoikeutettuja olettamuksia. Ainoastaan yksi ote: »Kan man kalla Platos sodomitstat, Skorates symposier med flöjtbläderskor och halvkannor, djursläkt (hekatomber) och människo-offer, slaveri och gymnastik, rövarkrig och självhämnd, kan man kalla det andlighet?».

kasivat yhtä aikaa kuolemankielissä. Poika kuoli tosiaan ja Arria hautasi hänet puolisonsa tietämättä. Isän kuulusteluihin pojan taudista vastasi vaimo teeskennellyllä tyyneydellä, että hän kyllä jo oli parempi. Mutta kun hän ei enää voinut pidättää kyyneleitänsä, jätti hän sairastuon ja palasi sitten takaisin kuivin silmin ja rauhallisilla katsein puolisonsa luo, vuodatettuaan kyyneleensä kuiville. Kun tämä puoliso toinnuttuaan syytettiin valtiorikoksesta ja vangittuna vietiin Roomaan, tarjoutui vaimo orjana seuraamaan miestänsä laivassa Roomaan. Ja kun tähän ei suostuttu, vuokrasi hän laivasen täten seuraten miestänsä. Vihdoin haki hän kuolemaa rynnäten päällään seinää vastaan ja kun kuolema ei seurannut, pisti hän tikarin rintaansa huudahtaen epäröivälle puolisolleen: »Paetus, se ei koske». Yhtä suurenmoisena esiintyi Arrian tytär ja tyttären tytär puolisojensa suhteen. Hautakirjoitukset todistavat monasti roomalaisnaisien ylevyyttä, varsinkin keski- ja alhaisosäädissä. Monasti, hyvin monastikin puhuvat nämä liikuttavalla tavalla siitä hellyydestä, joka yhdisti puoliset toisiinsa. Vain muutamia esimerkkejä: »Tässä kätkeytyvät Urbilian jäännökset. Hän oli minulle enemmän kuin elämäni. Hän kuoli 23 vuotiaana, omaisillensa erittäin rakkaana.» »Ylen rakkaalle vaimolleni, jonka kanssa elin 18 vuotta onnellisesti ja kaipuun vallassa, olen vannonut, etten milloinkaan ota toista.» Eräs jälkeenjäänyt vaimo oli teettänyt yhteisen hautapatsaan, ettei kuolemassakaan, elettyään miehensä kanssa 35 vuotta onnellisesti, olisi hänestä eroitettuna.

Hyvin moni roomalaisista naisista seisoj silloisen sivistyksen tasolla. Niin on meillä esim. kauniita runoja eräältä Sulpicialta. He lukivat ahkerasti muinaisuuden runoilijoita — moni oli perehtynyt filosofiaan ja matematiikkaankin. Monasti ottivat etevät naiset kulissien takana, kuten erikoisesti nykyisessä Ranskassakin, tehokasta osaa miehensä harjoittamaan politiikkaankin — niin esim. Rooman ensimmäinen kei-

sari Augustus ei milloinkaan päättänyt mistään tärkeämmästä tehtävästä, ennen kuin oli neuvotellut korkeasti kunnioitetun puolisonsa Livian kanssa.

Lopuksi täytyy meidän, luodessamme pikaisen jälkikatsauksen vanhan Rooman naiselämään, tulla siihen lopputulokseen, johon jo viittasin esitykseni alussa, että Rooman nainen melkoisesti kohosi itämaalaisen, vieläpä kreikkalaisenkin naisen yli, etenkin itsenäisyydessä ja itsenäisessä toiminnassa, johon suuntaan tietysti koko nykyinenkin naisliike kulkee. Ja vaikka meidän täytyy myöntääkin, että silloinkin samoin kuin myöhemminä aikoina roomalaiset naiset eivät olleet vapaina monesta puutteellisuudesta ja virheestä, niin on huomattavissa heidän keskuudessaan, varsinkin hovielämän ulkopuolella niin paljon suuruutta, jalomielisyyttä, uskollisuutta ja muita hyviä avuja, ettemme me, jos emme tahdo olla yksipuolisia, voi kieltää heiltä kunnioitustamme ja ihailuammekin. Ja kaikissa tapauksissa jääpi jällelle se maailmanhistoriallinen ilmiö, että Rooman naiset ovat kohottaneet naisasian, huolimatta heidän vioistaan, korkeammalle kuin milloinkaan ennen ja siinä on tietysti heidän merkityksensä maailman suuressa kehitysprosessissa.

KRISTUKSEN KUOLINPÄIVÄ.

Italialaiset, kuten muutkin kansalaiset, myöskin suomalaiset, viettivät viime vuoden 15:nä päivänä lokakuuta kuuluisan roomalaisen runoilijan Vergilion 2000:tta vuosipäivää, koska hän oli syntynyt 15:nä lokakuuta 70 e.Kr. Tämän juhlapäivän vietto perustui kuitenkin ilmeiseen laskuvirheeseen. 15:nä päivänä lokakuuta v. 69 e.Kr. oli mainittu runoilija vuoden

vanha, 15:nä lokakuuta v. 1 ennen Kr. 69 vuotias ja 15:nä lokakuuta v. 1 jälkeen Kristusta 70 vuotias, tästä laskien 15:teen lokakuuta vuonna 1930 on ainoastaan 1929 eikä 1930 vuotta. Vergilion 2000-vuotinen syntymäpäivä sattuu siis tavallisen laskun mukaan tämän vuoden 15:nä päivään lokakuuta.

Samanlainen virhe on syntynyt Kristuksen syntymävuoden suhteen. Jo suuri astronomi Johannes Kepler († 1630) todisti tieteellisesti Mattheuksen mainitseman (2,2) »Betlehemin» tähden esiintymisen johdosta, mikä tapahtui kun molemmat kiertotähdet Jupiter ja Saturnus maasta katsoen ovat samassa suunnassa kuin aurinko, että tämä oli asian laita v. 747 Rooman perustamisen jälkeen, ja koska tämä tapahtui 754 e.Kr., on siis sattunut virhe meidän ajanlaskussamme, käsittäen kokonaisia seitsemän vuotta, t.s. Kristus on syntynyt Dionysius Exiguon, joka on perustanut meidän luvunlaskumme, erehdyksen kautta 7 vuotta ennen syntymistään. Muuten ei meidän luvunlaskumme alakaan Kristuksen syntymäpäivästä, vaan hänen ympärileikkauksesta 1 päivänä tammiukuuta, jotta saataisiin roomalainen ja kristillinen ajanlasku yhtäläiseksi.

Kristuksen ristiinnaulitsemispäivän on professori Ossian Gerhardt vaikeitten tutkimusten kautta aivan varmaksi päiväksi määrännyt. Tämä päivä on 7:äs päivä huhtikuuta 30 »j.Kr.» eli oikeammin Dionysion erehdyttävän laskun mukaan. Evankelistat Mattheus, Marcus ja Lucas todistavat, että Kristus kuoli 15 päivänä heprealaisessa kuukaudessa Nisan, joka päivä oli perjantai. Tähtitieteellisillä perusteilla voi Gerhardt todistaa, että 1:nen Nisan oli perjantai 24 p:nä maaliskuuta v. 30 — siis oli myöskin 15 päivä Nisan 7 päivä huhtikuuta myös perjantai ja siten Kristuksen kuolinpäivä ja ristiinnaulitseminen. Nykyajan tieteelliset teologit myöntävät jo tämän äsken keksityn kuolinpäivän oikeaksi. Ellemme tahdo joutua samaan erehdyksen alaiseksi kuin Vergilion juhlapäivän suh-

teen, niin täytyy ottaa huomioon, että Kristus, joka oli syntynyt 25 päivänä joulukuuta 7 vuotta ennen meidän ajanlaskuamme, oli muutamia päiviä ennen Dionysion määräämän ajanlaskun alkua siis 6 vuotta, ja viimeksimainitun ajanlaskun jälkeen eli hän vielä 29 vuotta ja noin 3 kuukautta, joten hän kuollessaan oli n. 35 vuotias.

Kristuksen kuolinpäivänä 7 p:nä huhtikuuta.

KIRKON JA YHTEISKUNNAN SUHTEET USKONPUHDISTUKSEEN SAAKKA.

Jo Vanhan Testamentin profeetat, kuten Amos, Hosea, Micha, Sefania, Jeremias, Jesaja ja Hesekiel nousivat uljaasti kaikkia yhteiskunnallisia ja uskonnollisiakin epäkohtia vastaan. Amos antaa Jahven sanaa: »Olen suuttunut teidän juhlapäiviinne ja halveksin niitä; minä en ole mieltynyt teidän palouhreihinne, rukousuhreihinne ja kiitosuhreihinne». Hosea väittää, että Israelissa ei ole mitään uskollisuutta, ei mitään rakkautta, ei mitään jumalanpelkoa, vaan palheita, valheita, murhia, ryöstöjä ja aviorikoksia. Ja Micha huudahtaa: »Luuletko sinä, että monta tuhatta oinasta on Jahvelle mieliksi. Sinulle, ihminen, on sanottu, mitä on hyvää ja mitä Jahve sinusta vaatii: pitää Jumalan sanaa, harjoittaa rakkautta ja vaeltaa Jumalan edessä nöyryydessä.» Ja suuri profeetta Jesaja huudahtaa niinkään: »Voi teitä kirjanoppineita, jotka säädätte vääriä lakeja ja langetatte vääriä tuomioita; älkää tuoko minulle ruokauhreja». Jeremias vaatii, että siveellisen maailmanjärjestyksen täytyy päästä voimaan: juutalaisten täytyy kärsiä, koska ovat luopuneet Jahvesta.

Profeetain huudot eivät kaikkuneetkaan aivan turhaan. Jo n. 100 vuotta ennen Kristuksen esiintymistä löytyi Palestiinassa eräs lahkko, essenilaisten, jota Aleksandrialainen filosoofti Philo, Kristuksen vanhempi aikalainen, suuresti kiittää. Heidän elämänohjeinaan oli kolme pääsääntöä: rakkaus jumalaan, rakkaus hyveeseen ja rakkaus kanssaihmissiin. He näyttävät toteuttaneen jo siihen aikaan Ranskan suuren vallankumouksen kolmea pääsääntöä: vapaus, veljellisyys ja tasa-arvoisuus. Myöskin Josephus, joka eli ensimmäisen vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla j.Kr., ihaillee essenilaisten rikkauden halveksimista ja yhteistä veljellisyyttä. Muutamat oppineet ovat sitä mieltä, että essenilainen lahkko vaikutti Johannes Kastajan ja Kristuksen elämään ja esiintymiseen. Tämä on kuitenkin riidanalainen kysymys. Oli miten oli, ellemme välitä Georg Brandesin ja muitten väitteistä, että Kristusta ei ole ollut olemassakaan, niin syntyi hän keisari Auguston aikana ja kuoli dionysilaisen ajanlaskun mukaan, kuten prof. D. Oswald Gerhardt äsken on todistanut, ristinnaulittuna 7 päivänä huhtik. v. 30 j.Kr. Hänen maamiehensä odottivat, että hän nousisi pelastamaan heidät roomalaisten ikeestä, mutta hänellä itsellään oli aivan toinen ihanne edessä. Hän piti nähtävästi turhana ja toivottomana kansansa poliittista vapauttamista. Naatsaretin synagogassa hän tunnusti omaksi kutsumukseksensa mitä hän siellä luki Jesajan profeetan raamatusta (Luk. Evank. IV, 17—21): »Herran henki on minun päälläni, sen tähden on hän minut voidellut, ja lähettänyt minut saarnaamaan köyhille hyvää sanomaa, parantamaan särjetyitä sydämiä, saarnaamaan vangeille lunastusta ja sokeille näkönsä jälleen saamista, särjetyitä vapauteen saattamaan». Ja Mattheuksen Evankeliumissa kerrotaan (XIX, 16 seur.): »Ja katso yksi tuli ja sanoi hänelle: hyvä Mestari; mitä hyvää minun pitää tekemän, että minä saisin iankaikkisen elämän? Niin hän sanoi hänelle: miksi sinä kutsut minua hyväksi? Ei ole

kenkään hyvä, vaan yksin Jumala. Mutta jos sinä tahdot elämän sisälle tulla, niin pidä käskyt. Hän sanoi hänelle: mitkä? Jesus sanoi hänelle: ei sinun pidä tappaman: ei sinun pidä huorin tekemän: ei sinun pidä varastaman: ei sinun pidä väärin todistaman: kunnioita isääsi ja äitiäsi: ja sinun pitää rakastaman lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Sanoi nuorukainen hänelle: kaikki nämät olen minä pitänyt nuoruudestani: mitä vielä minulta puuttuu? Sanoi Jesus hänelle: jos sinä tahdot olla täydellinen, niin mene ja myy mitä sinulla on, ja anna vaivaisille; ja sinun pitää saaman tavaraa taivaasta: ja tule ja seuraa minua. Mutta koska nuorukainen kuuli sen puheen, meni hän pois murheissansa; sillä hänellä oli paljon tavarata. Mutta Jesus sanoi opetuslapsille: totisesti sanon minä teille: rikas tulee työläästi taivaan valtakuntaan. Ja taas sanon minä teille: huokiampi on kamelin käydä neulan silmän läpi kuin rikkaan tulla Jumalan valtakuntaan.»

Kristuksen oppi tarkoitti siis m.m. ja etupäässä sitä samaa kuin Vanhan Testamentin kuuluisat profetat: ihmiselämän uudistamista siveellisemmäksi ja pyhemmäksi, ja hän vihasi sentakia etenkin noita tekopyhiä farisealaisia ja samoin he häntä. Maailman historiallisen kristikunnan varsinainen perustaja, Paulus, saarnasi niinkään (Timoth. 1,6) kaikkea ahneutta ja voitonhimoa vastaan. Kristinuskon levisi alussa etenkin alhaisen kansan keskuudessa, koska kristinuskon, kuten profetainkin, etupäässä kääntyi ylhäisempiä säätyjä vastaan ja saarnasi vaatimattomuutta ja yksinkertaisia elämäntapoja. Ainoastaan harvat ylemmistä kansanluokista, kuten esim. keisari Commodon rakastajatar Marcia (n. 200 j.Kr.) yhtyivät kristinuskoon. Rooman suuri maailmanvalta oli hajoamaisillaan varsinkin taloudellisista syistä, koska tuotanto ajan pitkään ei edistynyt orjien avulla ja orjuuden ylläpitämisellä. Mutta juuri nämä rappeutuneet kansankerrokset kääntyivät taloudellisessa hädässään

kristinuskoon ja jo neljännen vuosisadan alussa oli arviolta kolmas osa koko valtakunnan väestöstä kristittyjä, ja keisari Konstantinus »Suuri», joka murhasi puolisonsa ja poikansa ja vasta kuolinvuoteellaan kääntyi itse kristinuskoon, kohotti tämän uskon valtakunnan viralliseksi uskonnoksi. Mutta tämä valtiokirkoksi nostaminen ei suinkaan ollut kristinuskolle hyödyksi, sillä kristityt rupesivat nyt vainoamaan ja lomieliisiäkin pakanoita, he unohtivat uskonnollisen suvaitsevaisuuden periaatteet, joita he edellisinä vainon aikoina olivat vaatineet; nyt vaadittiin kieltoa pakanuuden harjoittamiselle, juutalaisuudenkin rajoittamista ja kerettiläisten rankaisemista. Itse pyhä Augustinus († 430) piti ruumiillisten rangaistusten käyttämisestä kerettiläisiä vastaan sopivana ja paavi Leo Suuri († 474) hieman myöhemmin hyväksyi näitten mestaamisenkin.

Pyhät kirkonisät puolustivat yleensä, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, rikkaiden vihaamista ja luopumista siitä sekä vastustivat kaikenlaista voittonpyyntöä. Jo vanhin heistä, tuo ankara Tertullianus († 220) lausuu kovia sanoja kaikkea voittonpyyntöä vastaan, vaikka hän myöntää kaupanteonkin luvallisuuden ehdolla, että myyjä ottaa ainoastaan niin paljon voittoa kuin hän tarvitsee välttämättömästi elätukseksensä. Ja vaikka hänen aikalaisensa Clemens Aleksandriasta († 220) koetti rauhoittaa rikkaita, jotka olivat huolissaan pääsemisestään taivaaseen kuoleman jälkeen, kutsuu hän voittonpyyntöä kaiken synnin huipuksi. Myöhemmät kirkonisät olivat vielä ankarampia maallisten etujen hankkimisen suhteen. Niinpä lausuu kuuluisa kirkkoisä Cyprianus († 258) m.m.: »Kaikki mitä on Jumalan, on meille, jotka olemme sen anastaneet, annettu yhteisesti käytettäväksi eikä keltään ole kielletty osanottoa hänen armonosoituksiinsa ja suomiinsa etuihin, jotta koko ihmiskunta nauttisi yhtäläisesti jumalallista hyvyyttä ja anteliaisuutta.» Ja toisessa teoksessa hän väittää, et-

tä keisari Decion vainoaminen tapahtui rangaistukseksi siitä »että jokainen aina ajatteli isällisen perinnön kartuttamista ja... sammumattoman voitonhalun takia harrastivat omaisuutensa suurentamista». Ja »pyhä» Ambrosius († 397) väitti, »että maa tavallansa on kaikkien yhteinen omaisuus. Luonto on perustanut kaikkien yhteisen oikeuden; vasta yksityisten omankäden oikeus on aikaansaanut yksityisomaisuuden». Ja »pyhä» Hieronymus (†420) sanoi suoraan: »Jos tahdot olla täydellinen, niin myy kaikki mitä sinulla on ja seuraa Vapahtajaa, köyhänä ja yksinäisenä seuraa köyhää ristiä». Ja hän lisää: »Kaikki rikkaus johtuu vääryydestä ja ellei toinen kadota, niin toinen ei voi tienata. Rikas on joko vääryyttä harjoittava tai vääryyden perillinen». Samaan suuntaan puhuu kaunopuheliaisuudestaan kuuluisa kirkkoisä Chrysostomus († 407). Hänkin on sitä mieltä, että omaisuuden hankinta yleensä on syntynyt jonkun vääryyden kautta esim. vääryydellä hankitun perinnön nojalla; Jumala ei ole luonut toisia ihmisiä köyhiksi ja toisia rikkaiksi.

Yleensä n.s. kirkkoisät olivat joko sitä mieltä, että kaikki yksityisomaisuus olisi hylättävä ja että kaikki omaisuus oikeastaan kuului jumalalle, joka on antanut sen ihmisille yhtäläisesti käytettäväksi tai, ettei kristitty ainakaan saisi kaupanteossa tai muuten ottaa enemmän voittoa kuin mitä hänen elatukseensa oli aivan välttämätöntä.

Mutta todellinen elämä kulki toiseen suuntaan kuin minkä ankarat kirkkoisät yleensä hyväksyivät. Kirkko alkoi ajan hengen ja taloudellisen kehityksen pakosta yhä enemmän maallistua; taloudelliset näkökohdat näyttäytyivät vahvemmiten kuin alkuperäisen kristinopin määräykset kirkkoisien käsityksen mukaan. Me huomaamme sen jo tuon suuren kirkkoisän Augustinon († 430) käsityksestä tässä suhteessa, sillä hän, kuten myöhemmin vielä suuremmassa määrässä katalolisen kirkon suurin pyhimys Thomas Aquinolainen,

asettui selvästi välittävälle kannalle tuon alkuperäisen kristinopin ja maallisen kehityksen välille. Augustinus, Ambrosion oppilas, väittää kyllä, että syynä sotaan, kapinaan, eripuraisuuteen y.m. on omanvoiton pyynti, vieläpä yksityisomaisuuskin, mutta toiselta puolen hän koettaa lohduttaa erästä kauppiasta, joka ilmoittaa hänelle, ettei hän tiedä mistä voisi elää, jos hän harjoittaisi kauppaa ilman petosta. Ja kun hänen loppuiällänsä n.s. zirkumzellionit eli donatistit kääntyivät kirkollisen ylimystön väärinkäytöksiä vastaan, ja proletaareina kapinoivat väkivaltaisestikin riistäviä maanomistajia vastaan, kirjoitti Augustinos, muuttaen alkuperäisen mielipiteensä, kuten Luther kapinoivia talonpoikia vastaan v. 1525, että ainoastaan oikeamielisillä oli oikeus omaisuuden pitoon, kun taas donatisteilla ei voinut olla tätä oikeutta, koska he nousivat kirkkoa ja valtiota vastaan. Ja huolimatta edellisten kirkkoisien varoituksista pysymään kaukana maallisesta voitonhalusta, tunkeutui tämä halu tosiaankin kirkollisiin piireihin, ja me tiedämme, että esim. eräs piispa Athanasius v. 887 rupesi neuvotteluihin saraseenien kanssa ja hankki heille tilaisuutta ryöstöretkiin, joista hän omaksi hyödykseen niitti osan saaliista. Vielä enemmän kuin Augustinus, joutui pyhä Thomas Aquinolainen († 1274) ajan materialistisen hengen alaiseksi ja välittäjäksi yllämainittujen kahden suunnan välille. Thomas myöntää kyllä, että kaupanteko ei itsessään ole oikein kunnollista laatua, koska se tarkoittaa voittoa; mutta vaikka voitto muka itsessään ei sisällä mitään kunnollista eli välttämätöntä, ei se toiselta puolen myöskään ole mitään hyvettä vastaan sotivaa. Sentakia on kaupanteko luvallista, jos se tuottaa *vain* kohtuullista (?) voittoa. Yhteisomaisuus ja sen semmoinen sopisi kyllä ihanneihmisille viattomuuden tilassa, koska silloin siitä ei voinut syntyä eripuraisuutta ja riitaa; mutta niinkuin ihmiset nyt kerran ovat, on yksityisomaisuus luonnollisempi, rikkaitten tulisi vaan antaa runsaasti köyhille

almuja; yhteiskunnalliset olot pakoittavat lopulta kuitenkin ihmisiä yksityisomaisuuteen ja eroavaisuuksiin, jotka muka johtuvat omistussuhteitten eroavaisuuksista ja työtuotteitten moninaisuudesta. Tämä oppi oli oikeastaan sama, jota Aristoteles jo muinaisuudessa orjuuden ja sotien välttämättömyyden ohessa opetti. Ja se tulikin koko kirkollisen Keskiajan kuluessa kirkollisissakin piireissä vallitsevaksi. Mutta se synnytti myöskin toiselta puolen samoissa kirkollisissa piireissä ankaraa vastustusta niitten puolelta, jotka ainakin pääasiassa pitivät kiinni alkupeperäisten kirkkoisien yksinkertaisista omistusaatteista.

Tämä vastustus tuli kolmelta eri taholta. Ensiksi erakkojen eli eremitien puolelta. Jo v. 270 oli kertomus ap. Mattheuksen mainitsemasta rikkaasta nuorukaisesta saattanut rikkaan egyptiläisen Antonion († 356 105 vuoden ikäisenä) luovuttamaan koko omaisuutensa köyhille ja erakkona siirtymään erämaahan. Häntä seurasi sittemmin suuri joukko erakkoja. Pyhän Antonian oppilas Pachomius († 348) yhdisti n. v. 340 useampia erakkoja yhteiseen asuntoon eräälle Niilivirran saarelle ja hänen sisarensa perusti samanlaisen yhteisasunnon naisia eli nunnia varten. Näin saivat n.s. luostarit alkunsa. Luostarisäännöt olivat alussa hyvin ankaria, mutta niille kävi samoin kuin kirkollekin: ne maallistuivat ja muuttuivat hauskoiksi olopaikoiksi, joissa yksityinen ei tosin saanut pitää yksityisomaisuutta, mutta joiden asukkaat elivät aikojen kuluessa yhä pulskemmasti rikkaitten niille sielunsa autuuden saavuttamiseksi luovuttamalla varoilla. Kun tämän ohessa tapana oli, että uskovaisten lahjat ylipäänsä koottiin piispojen jaettaviksi tarvitseville ja piispat olivat tilivelvollisia ainoastaan jumalalle, niin tämä tapa oli omiansa suuressa määrin maallistuttamaan kirkkoa. Tämä kirkon uppoaminen puhtaaseen materialistisuuteen, joka suureksi osaksi peitettiin, kuten monasti nykyäänkin ulkokultaisella uskonnollisuudella, herätti eloon semmoiset jalot hen-

kilöt, kuin Franciscus Assisilaisen († 1226), hyvin rikkaan kauppiaanpojan, joka, kuten pyhä Antonius, luovutti koko omaisuutensa köyhille, eli itse suuressa köyhyydessä ja koetti siten ja auttamalla kaikkia vaivaisia, palata takaisin alkuperäiseen kristilliseen vaatimattomuuteen, luopumatta kuitenkaan suorastaan kirkosta. Mutta yksi hänen seuraajistansa, englantilainen fransiskaani Roger Bacon († 1294), muuten yksi Keskiajan suurimmista oppineista, sitä vastoin ruoski ankarasti kirkon ja luostarien siveellistä rappeutumista ja sai tämän johdosta istua 10 vuotta vankeudessa. Kolmantena tekijänä, joka mahtavasti kävi maallistuneen ja rappeutuneen kirkon kimppuun, olivat n.s. »harhaoppiset» yhtymät, kuten Catharit, jotka todenteolla koettivat palata alkukristillisiin ihanteisiin, mutta joita virallinen kirkko tukahutti ja hävitti Samaa uraa samoine vaatimuksineen kulki Arnold Brescialainen, joka, kuten hänen kannattajansa, pyrki, joskin turhaan, toteuttamaan Kristuksen ja apostolien yksinkertaista elämää. Kävisi liian pitkäksi tarkempi selonteko Wycliffe'n, Husin y.m. ponnistuksista keskiajan kuluessa rappeutuneen kirkon, sekä pappien että munkkien siveellisen elämän ja opin puhdistamiseksi.

Me tiedämme, että uuden ajan alussa sekä kirkko että johtavat Euroopan piirit olivat suuresti rappeutuneet ja uponneet materialismiin ja itsekkäisiin pyrintöihin. Tämän ajan etevimpänä oppi-isänä oli tunnettu italialainen Machiavelli, joka etupäässä kirjassaan »Il principe» saarnasi puhdasta itsekkäisyyttä, kuten myöhemmin esim. Marlo (Caspar Schmidt) ja Nietzsche. Machiavelli väittää, että ihminen vähemmän välittää isänsä kuolemasta kuin omaisuutensa kadottamisesta ja että historian tapahtumat yksin muodostavat suuret miehet, joiden ei tarvitse olla hyveen palveluksessa, vaan ainoastaan toimensaan noudattaa »välttämättömyyden» vaatimuksia. Tämähän on vieläkin suurimmaksi osaksi »isänmaallisten» suurpoli-

tikkojen pääohjeena. Katolinen kirkko pysyi ja pysyy vieläkin suurimman oppi-isänsä Thomas Aquinolaisen opissa, joka koetti välittää alkuperäisten kirkkoisien opin ja taloudellisen kehityksen välillä. Se väitti näet, että edellinen kyllä oli ihanteellinen oppi, mutta että »synti» oli pakoittanut ihmiset semmoisina kuin he ovat, muodostamaan tahi oikeammin muuttamaan tämän alkuperäisen oppinsa taloudellisen kehityksen mukaan. Luther ei hyväksynyt tätä kaksinaista kantaa, vaan hän kallistui päättäväisemmin uudemman kehityksen mukaan ja hylkäsi kirkkoisien opin, mikäli se tässä suhteessa perustui Vanhaan Testamenttiin. Hän nojautui pääasiallisesti Pauluksen sanoihin Korintilaiskirjeessä, »että jokainen pysyköön siinä toimessa, johon hän on kutsuttu» ja jossa hän kyllä saa hankkia itsellensä yksityisomaisuutta, koronkiskomiseen asti, jonka hän hylkäsi; Luther itse oli melkoisen varakas mies: hän omisti kaksi luostaria ja yhden hovin. Calvinin, reformatorisen kirkon perustaja, salli, vaikka hieman toisilla perusteilla, yksityisomaisuuden kartuttamisen. Nämä opit koskivat sekä kirkollisia että maallisia.

Edelläesitetystä käynee selville, että maailman tähänastinen kehitys on kumonnut, vaikka tosin vähitellen, Kristuksen ja kirkkoisien alkuperäisen opin ja muuttanut sen taloudellisen kehityksen mukaan, jota kaikki nykyään eivät enää voi hyväksyä, eivätkä varsinkaan kansojen syvät rivit voi tunnustaa ihanteelliseksi järjestelmäksi.

AVIOELÄMÄ JA SUKUPUOLIASIAT.

ALMQVIST JA SNELLMAN AVIO- LIITOSTA.

Useampien pätevien henkilöiden mielestä oli Carl Jonas Love Almqvist yksi Ruotsin suurimmista runoilijoista ja älynielikoista. Todistukseksi riittänee tuoda esiin ainoastaan muutamia etevien miesten ja naisten lausuntoja Almqvistin suuresta nerokkuudesta. Ennen kaikkea »runokuninkaamme» Runebergin arvostelu. Hän lausuu A:n pääteoksesta »Törnrosens bok»: »Jos tahtoisı verrata kokonaisuutta johonkin, niin voisi verrata sitä syvään, aavistukselliseen metsään, jonka lävitse kulkee usein vaivalloisesti, mutta kaikkialla ikäänkuin näkymättömien henkien ympäröimänä. Häiritään, herätetään, nauretaan; mutta seuraavassa tuokiossa on lukija taas haltioissaan ja odottaa sykkivin sydämin ilmestymistä. Se on tämä syvä, mystillinen, luonnon sisimpään tähtäävä tarkoitus, joka täyttää Orjantappurakirjan, suloisuudella ja — korkeammalla valolla». Ja toisessa paikassa R. lausuu vielä ylenpalttisemmin: »Vakuutukseni mukaan olisin minä valmis antamaan hänelle ensimmäisen sijan Ruotsin runoilijoiden joukossa kaikkina aikoina. — Kekseliäisyydessä (mielikuvituksessa) ei hänellä ole vertaistansa Ruotsin kirjallisuudessa — tämä on yleisesti tunnustettu». Sama käsitys Almqvistista oli Topeliuksella. Hän väittää: »Almqvistin teoksia tullaan lukemaan niin pitkälle kuin Ruotsin kieli ulottuu ja harvat nimet Ruotsin kirjallisuudessa voivat

tulevaisuuden edessä löytää vertaisensa tämän ainoan rinnalla». Ja Topelius meni niinkin pitkälle, että hän Almqvistin kirjan »Det går an» (Käy laatuun) mukaisesti kirjoitti kuuluisan novellin »Suomen herttuattaresta» eli Eva Marthenin ja Jaakko Keithin rakkaustarusta, vaikka hän toisessa painoksessa muutti sen muka »siveellisemmäksi». Kerrotaanhan myöskin, että kun tehtiin Almqvistia vastaan viimeinen raskas syytös murhayrityksestä, joka tosin ei milloinkaan tullut sitovasti todistetuksi, olisi Topelius kääntänyt Almqvistin kuvan Runebergin seinällä nurin, mutta silloin olisi Runeberg sanonut: »Käännä se taas takaisin». Itse Snellman'kin, A:n vastustaja »Käy laatuun» kirjan suhteen ylistää Almqvistia »yhtenä Ruotsin ja kaikkien maitten suurimmista älyniekoista, erinomaisena runoilijana», jolla oli »rikas, omintakeinen mielikuviutus, korkeita aatteita, ihanteellisia luomia ja kaunis muoto esityksessään». — Ruotsalaisista kaunotieteellisistä arvostelijoista ovat estetiikan (kaunotieteen) professorit B. E. Malmström ja C. R. Nyblom lausuneet ylenpalttisia kiitoksia Almqvistin suuresta nerokkuudesta ja Ruotsin nerokkain kirjailija Ellen Key on niinikään täynnä ihastusta, kun hän puhuu Almqvistin »uudenaikaisesta runoilijaluonteesta, joka monessa suhteessa oli aikansa yläpuolella, samoin kuin myöhemmin August Strindberg.

Mutta Almqvistille kävi, kuten Strindbergille ja useammille suurille neroille, jotka kiitävät aikansa ohitse ja ennustavat uutta tulevaisuutta, että hän joutui aikalaistensa vainon alaiseksi. Tämä johtui etenkin hänen kirjansa johdosta, jonka hän julkaisi nimellä: »Käy laatuun» (Det går an, jonka A. Siikaniemi on suomentanut). Hänen vainoon vaikutti osaltaan myöskin J. V. Snellman saman nimisellä kirjoituksellaan »Det går, en tavla ur livet». Tehkäämme nyt lyhyesti selkoa ensin Almqvistin ja sitten Snellmannin novellista. Almqvistin avioliitonovellin pää-

juoni on pääasiassa seuraava: Eräs nuori kersantti teki matkalla Tukholmasta laivalla, tuttavuuden nuoren kauniin tytön kanssa, joka oli lasimestarin tytär Lidköpingistä. Vähitellen kehittyi tuttavuus yhä lämpimämmäksi ja ennen kuin molemmat matkustavaiset saapuivat tytön kotikaupunkiin, olivat he solmineet liiton viimeiseen asti ilman papillista vihkimystä. Molemmat olivat sitä mieltä, varsinkin nainen, ettei semmoista tarvittukaan, kun vaan kumpikin syvällisesti rakasti toinen toistaan. Nainen, Saara, vuokrasi Albertille huoneen talossaan, jossa hänen piti asua erikseen. Kummankin tulisi muuten hoitaa omia askareitaan.

Snellman, Almqvistin kirjaan ikäänkuin jatkoksi, esitti, mitenkä Albert vähitellen tunteissaan Saaraan kylmeni ja mitenkä hän, kun hän teki erään matkan Lidköpingistä Tukholmaan, laivalla tutustui erääseen toiseen kaunottareen, jolla oli samat vapaat mielipiteet avioliitosta, ja rakastui häneen. Hekin solmivat sitten »vapaan avioliiton», mutta tämä tuli vielä lyhyemmäksi kuin edellinen, Albertin mustasukkaisuuden ja omantunnonvaivojen takia. Nämä omantunnonvaivat lisääntyivät Albertissa, kun hän sattumalta tapasi kadulta Saaran ja hänen oman poikansa risaisena ja nälkäisenä. Viimein ei hän enää kestänyt näitä elämän ristiriitaisuuksia, vaan heittäytyi virtaan ja hukkuu. Celestine, Albertin toinen lemmikki, vajosi tämän perästä vajoamistaan, nähtävästi jonkinlaiseksi ilotytöksi; ja lopulta kun hän oli seurustellut tavalla tahi toisella tuntemattoman isänsä kanssa — Celestine oli näet n.s. äpärälapsi — ja tämä tyttären huoneessa saanut kuolettavan halvauksen, tuli tuo onneton tyttö mielipuoleksi. Sopii myös mainita, että Celestine Albertin takia oli kieltäytynyt avioliitosta toisen kanssa, johon hän oli jo ennen kiintynyt ja että Albertin ensimmäinen vaimo, Saara, oli keuhkotaudin runtelemana joutunut kurjuuteen.

Näin lyhyesti molempien novellien sisältö.

Almqvist on keskittänyt mielipiteensä avioliitosta seuraaviin ponsiin: avioliitto on solmittava yksinomaan rakkaudesta, eikä ulkonaisista syistä, taloudellisista tai yksinomaan aistillisista; aviopuolisoja ei saa kytkeä yhteen vihkimisellä, jotta he voivat erota ilman että valtio tai kolmas persoona ryhtyy asiaan, jos näyttäytyisi, ettei yhtyminen olekaan tyydyttävä; että heidän tulee olla taloudellisesti riippumattomia toisistaan ja elättää itse itseänsä. Nämä mielipiteet käyvät selville kirjasta »Käy laatuun». Myöhemmin liitti A. lisäksi vielä yhden vaatimuksen, että se on äidin asia kasvattaa lasta joka myös perii hänen omaisuutensa. Eräs Almqvistin elämäkertoja on vielä tarkemmin selittänyt »Käy laatuun» kirjan periaatteet: »Jotta siveellisyys ja onni, sekä sisällinen että ulkonainen, voisi löytyä miehen ja vaimon suhteessa toisiinsa, vaaditaan ehdottomasti, että heidän välinsä täytyy perustua henkiseen rakkauteen toisiinsa. Tämän yhtenäisyystunteen tulee suuremmissa tai pienemmässä määrässä voittaa luonteitten eroavaisuudet. Ainoastaan täten aateloidaan sukupuolten ruumiillista suhdetta koska tämä silloin ei yksin ole vallalla. Ainoastaan täten vallitsee etupäässä puhdas, kaunis ja todellisesti hellä suhde näitten keskellä. Ainoastaan täten lapsetkin melkein aina saavat vaikuttimia vanhempiensa rakkaudesta toisiinsa ja tämä on erittäin tärkeitä itse valtion menestykselle.»

Vihkimisestä lausuu A. eräässä toisessa julkaisussa: »Kaikista pareista, jotka vihitään, täytyy liioittelematta myöntää, että useimmissa tapauksissa käy niin, että kun urospuolinen osa ystävällisellä menettelyllä on saattanut toisen myöntymään, saa hän uhrinsa vihkimisen kautta kiinni kytketyksi ja ottaa nyt tämän omaisuuden niin kuin hänen persoonansakin mielivaltaisesta haltuunsa; ja hän voi täten olla antamatta niin kutsutulle puolisolleen rakkautta, hyvyyttä, tai mitään enempää kuin mitä hän itse su-

vaitsee antaa; niin, hän voi jos hän niin tahtoo, antaa tämän riutua hautaan asti ilman auringon kipinäkkään sen sielulle, lohdutusta sydämelle hoivaa ruumiille; kaikki näet, *mikäli ei* naispuolinen osa ryhdy vastaavalla tahi vielä lisääntyvällä ilkeydellä, kovuudella tahi viekkaudella pyrkimään ylivoimaiseksi ja tallaamaan toisen puolen jalkojensa alle. — Muutamia poikkeuksia löytyy kyllä, jolloin todellinen henkinen rakkaus ja herttainen sopusointu vallitsevat puolisojen kesken — mutta tämä on käyvässä järjestelmässä ainoastaan onnellinen sattumus. Valtiolaitos, jommoinen se nyt on, ei lähde myötämIELISEN rakkauden välttämättömyydestä henkisessä suhteessa puolisojen kesken välttämättömänä ja ehdottomana avioliiton ehtona, vaan erotus oikean ja väärän välillä tällä alalla, siveän ja epäsiiveän, on mukasiinä, että on vihitty tahi ei vihitty. — Monelle naiselle ei ole mahdollista vapaasti valita naimista tahi naimattomuutta. Mutta jos hän tahtoo jäädä vihkimättömäksi, täytyy hänen joko suostua onnettomuuteen s. o. naimattomana viettää koko elämänsä, sairaana sielultaan ja ruumiiltaan tahi toiselta puolen häpeään, jos hän uskaltaa jotain sinne päin, jonne hänen juuri pitäisi kulkea». — »Ennustetaan, että ihminen tämän vapauden vallitessa ei tulisi tekemään muuta, kuin juosta toisistaan ja aina muuttaa mieltänsä. Mutta ei millään ennustuksella ole niin vähän perustusta. — Ylipäänsä ei mitään ole rakkaampaa ihmiselle kuin ihminen, eikä kukaan juokse paraimmasta minkä hän omistaa. — Juuri nyt ihmisen sydämässä ja sielussa juoksevat toisistaan, eroavat eivätkä juuri milloinkaan oikein istu yhdessä, huolimatta että kaikissa taloissa tapahtuu vihkiminen — eikä kutkaan muut tahdo jättää toisiaan kuin ne, jotka vihaavat ja pilaavat toisiaan tahi ainakaan eivät tee toisiaan paremmiksi eikä onnellisimmiksi». Ja kirjassaan »Käy laatuun», Almqvist sanoo: »Kun he sitten kuitenkin jatkavat elämää toistensa kanssa, tu-

levat he yhä törkeämmäksi sielultaan ja ruumiiltaan . . . niin, oikeinpa irstaiksi, se on tunnustettava . . . ja lopulta sellaisiksi, etteivät enää lainkaan voi käsittää, mitä puhdasta ja kaunista maailmassa on, eivätkä ymmärrä mitään pohjalta järkevää ihmisessä, vaikka heidän ylitsensä on luettu». Sangen kauniisti vastaa A. kysymykseen: Mitä on rakkaus?: »Löytyykö maan päällä ihminen, jonka kanssa sinä tunnet sisuksesi olevan niin kummallisella tavalla yhteen solmitun, että niin usein kuin sattumus tempaa sinut pois häneltä, sinä et luule olevasi kotona, sinun olemuksesi tuntuu sinulta epätäydelliseltä ja puolinaiselta: ihminen, jonka puolesta sinä et kutsuisi uhrautumiseksi, vaan suunnattomaksi autuudeksi sinun itseuhrautumistasi; mutta jolta sinä kuitenkin vaadit, että myöskin hän puolestansa tuntee olemuksensa epätäydelliseksi, kun tämä ei ole sidottu yhteen sinun kanssasi.»

Snellman itse on pakoitettu myöntämään (Saml. Arb. II, 935), että »ei kukaan tahdo kieltää, ettei voisi löytyä jaloa, kaunista, siveellistä suhdetta miehen ja naisen välillä ilman muodollista avioliittoakin, vihkimistä j.n.e.», mutta ikäänkuin vastustaaksensa Almqvistia lisää hän: »Mutta tästä tietysti ei voi vetää sitä johtopäätöstä, että avioliiton ja vihkimisen poissaolo jalostuttaa suhdetta, eikä edes, että niiden olemassaolo vähimmässä määrässä estää sitä». Snellman yleensä syyttää Almqvistia siitä, että hän repii alas eikä sano mitä olisi pantava revityn sijalle. Mutta näinhän väittävät yleensä kaikki vanhoilliset uudistuksien puolustajaa vastaan. Huomautan ainoastaan, miten Topelius runossaan »Voltairen sydän» väittää: »Hans nej, var rikt, hans ja var armt» (hänen kieltonsa oli rikas, mutta hänen rakentava voimansa köyhä). Ja kaikki tuntevat, miten Snellmannin väitteitä käytetään yleisesti sosialisteja vastaan, joiden edelläkävijäksi yleensäkin tuota kauas-tähtäävää Almqvistiakin voi sanoa myös yhteiskun-

nallisessa suhteessa. Almqvist on itse suoraan väitännyt: »Minä olen parannusten ystävä ja samalla yksi tulevaisuuden ystävä».*)

Koko Snellmannin ryntäys Almqvistia vastaan perustuu käsitykseen avioliitosta, joka nyt jo silminnähtävästi on voitettu kanta. Kertomuksessaan hän ehtimiseen esittää Almqvistin mielipiteitä Saaran, Celestinen tahi Albertin kautta. Celestine joka, kuten sanottu, tehdään vihkimättömän avioliiton lapseksi, esittää (Salm. Arb. II, 355) kaunopuheliaasti mitenkä sivistyneissä piireissä vallitsee teeskenneltyjä tunteita »tavanmukaisia siteitä, joissa ei ole mitään vapaata ajatusta, ei mitään tekoa, jota sydämen jaloista liikkeistä lähteneenä suotaisiin naiselle, ellei hän ensin kysy muodilta, jossa pikkumaisuus säättää lakeja ja niiden sivuuttamista kutsutaan rikokseksi, mutta jossa luonnon yksinkertainen laki poljetaan jalkojen alle». Ja toisessa paikassa (s. 371) pannaan seuraavat sanat Celestinen suuhun: »Vapaana tulee hänen (Albertin) olla niinkuin minunkin; ainoastaan rakkaus tulee sitomaan meitä toisiimme — ja — minä tiedän, että hänen rakkautensa niinkuin minun, tulee iäti

---

*) Että Almqvist rakkauden käsitteen suhteen meni mielestäni liian pitkälle, todistaa hänen romaaninsa »Amalia Hillner, josta A. itse eräässä kirjeessään Oskar Petrick Sturzen-Beckerille lausuu: »Perusajatus tässä romaanissa on sen sielullisen tosiasian esittäminen, että sama henkilö voi rakastaa useampia yhtäikaa ja tehdä sen taivaallisella, lämpimällä ja puhtaalla tavalla». Vaikka Schiller, Ugo Foscolo y.m. ovat olleet samaa mieltä ja runoilija Bürger, »Lenoren laulaja», yhtäikaa rakasti kahta sisartakin, ei A. mielestäni ole romaanissaan tehnyt tätä luultavaksi. August Hillner rakasti toista vaimoaan sentakia, että hän kuoli ensimmäistä kuolleeksi. Hänellä voi olla rakas muisto tästä vaimostaan, kuten jokaisella jalolla ihmisellä ensimmäisestä rakastetusta vaimostaan; mutta oikea rakkaus on aina kaksipuolinen ja kuollutta vaimoa ei voi enää ruumiillisesti rakastaa. Romaani sisältää sitäpaitsi m.m. sen luonnottomuuden, että A. Hillner muuttamalla nimensä vaimonsa nimeksi, pääsisi kaikesta aviopulmastaan.

kestämään». »Jos kaksi seisovat toistensa vieressä ja valehtelevat rakkautta toisilleen, ei vihkiminen muuta heidän valettaan totuudeksi. Ja jos ei mitään rakkautta ole olemassa, vaan nuo kaksi pilaavat toisiaan ruumiillisesti ja sielullisesti, eikö se silloin ole synti, että he edelleenkin pysyvät yhdessä ainoastaan tuon vihkimisen takia, joka kerran aiheuttomasti on tapahtunut». Eräessä paikassa (s. 385) huudahtaa Snellmann'in Albert: »Jos olisi väärin erota, kun huomaa, ettei toinen enää sovi toiselle, niin eihän silloin vihkiminen, joka lain mukaisesti sitoo kaksi raukkaa toisiinsa, ole vahvempi side kuin omatunto». Snellmann antaa (s.330) Albertin esittää Saarelle, ettei lasta kastettaisikaan »koska pappi kirjeellisesti valehtelee ja sanoo, että he, lapset, ovat tehneet lupauksia ja sitoumuksia ennen kuin he voivat ajatella tahi puhua».

Snellmanin omat väitteet ja viittaukset mielipiteensä tueksi eivät nykyajan ihmiseen tee juuri mitään vaikutusta. Niin hän (s. 329) juhmallisesti puhuu avioliiton varjo- ja päivänpuolesta; varjopuoleen kuuluvat kaikenmoiset itsekkäät vaikutukset avioliittoon menemiseen, ja päivänpuoleiseen se, että avio puoliso toisen kanssa jakaa vaivojen hedelmät ja hänen kanssaan kasvattaa jaloja lapsia ja pitää huolen ei ainoastaan jälkimaailmasta, mutta jalosta maailmasta. Eräissä toisissa paikoissa (ss. 333, 334, 410) hän puhuu kiitollisuudesta ja tottumuksesta, velvollisuudesta kestää loppuun asti ja molempipuolisten velvollisuuksien suorittamisesta johtuvasta autuaallisuudesta. Sinikappa, joka on joku rehtori, ja joka edustaa Snellmanin mielipiteitä — Kuopion koulun rehtori, Snellman nai parhaassa miehuuden iässä apteekkari Vennbergin tyttären — esittää (s. 359) filosofisia mietteitä seuraavaan tapaan: »Perheellä niinkuin yhteiskunnalla on siteitä, joita ei saa rikkoa. Ihminen ei sentakia ole vapaa sillä, että hän rikkoo ne vaan sillä, että hän ei tee niitä sitoviksi (pakotta-

viksi). Tämä tapahtuu kun hän koettaa nähdä mitä on järjellistä kaikessa jumalallisessa ja inhimillisessä järjestyksessä ja asettuu tätä noudattamaan, ei sentakia, että se on side, vaan sentakia, että se on järjellistä ja ihminen itse on järjellinen olento. Tähän pyrkii kaikki inhimillinen sivistys ja piiska koulussa (!) ei ole viimeinen kasvatukseen, joka vie vapautteen». Ja Snellman jatkaa vielä toisessa paikassa (s. 393): »Sekä toiselle että toiselle ovat avioliitto ja lastenhoito ainoa varma (!) ja lähin keino aikakauskirjoissa elää oman katoavaisuuden jälkeen. Ei siis ole vaikeaa ymmärtää, että tämä hoito on kaikkein henkisin side kahden puolison välillä, joiden sielut yhteisessä hellyyden esineessä sulavat yhteen edelleen eläväksi olennoksi». — Mutta huolimatta kaikista kauniista puheista Snellman ei häikäile viitata siihen (s. 346), että olisi voitu puhua hävyttömyyksiä Saaralle sentakia, ettei Albertin ja Saaran avioliitto ollut solmittu elinajaksi vihkimisen kautta.

Kaikki Snellmanin väitteet miehen ja naisen yhtymisestä toisiinsa avioliittoon vihkimisen kautta pitävät yhtä hyvin paikkansa, vieläpä paremminkin, Almqvistin kauniitten periaatteitten perusteella. Sillä nykyajan ihmiselle tietysti ei vihkiminen anna minäkäänlaisia takeita siitä, että Snellmanin mielipiteet toteutuisivat; voi kokemuksen nojalla väittää, että tulos on useimmissa tapauksissa päinvastainen.

Snellmanin käsitys avioliitosta perustuu hänen oppinsa valtiosta, joka sekin on lainattu pääasiallisesti Hegeliltä, mutta joka monessa suhteessa jo on melkoisesti vanhentunut. Uudemmat suunnat menevät välistä valtiokäsityksen suhteen niinkin pitkälle, että ne väittävät, ettei valtio ainoastaan alkuansa kuten esim. prof. Oppenheimer (System der Soziologie II Band, Der, Staat), arvelee, ole mitään muuta kuin voittoisan ryhmän perustama oikeuslaitos tarkoituksella ryöstää ja riistää voitettuja eli alakynnessä ole-

vaa luokkaa voittajien hyväksi. *) Yllämainittu Hegeliaaninen käsitys valtiosta saattoi Snellmanin kynäsotaan Runebergin kanssa »Fjalar kuninkaan» aatteesta, jossa Snellman oppi-isänsä Negelin käsityksen mukaan Sofokleen Antigonestä väitti, aivan perusteettomasti, että Fjalar kuten Kreon »Antigoneessa» edusti valtion oikeutettuja vaatimuksia. Ja kasvatuksen alalla on uudempina aikoina tunnettu F. W. Feerster uudistanut tuon Phatonin periaatteen, että koko kasvatusta tarkoittaa täydellisen valtiojäsenen muodostamista.

Tämä kaikki voi pitää paikkansa ainoastaan sillä perusteella, että valtion tuleva sukupolvi syntyy todellisesta rakkaudesta miehen ja vaimon välillä. Sangeen sattuvasti on Ellen Key Robert ja Elisabeth Browningin elämäkerrassa (»Två menniskor») väittänyt: Jos vapaa rakkaus molempien Browningien liiton mukaan on ainoa avion perustaja ja tämän vapaan rakkauden täydellinen toteuttaminen on avioliiton ainoa tarkoitusperä, vasta silloin voimme nähdä purkamattomia avioliittoja todellisessa merkityksessä. Ja näitten molempien Browningien kirjeenvaihto näyttääkin selvästi, että virallinen vahvistus vain oli ulkonainen muoto, joka heidän piti naisen isän takia toimittaa salassa. Ja heidän yhteiselämänsä oli kuitenkin kuin Stuart Millin ja rouva Taylorin niitä erittäin harvoja melkein täydelleen onnellisia avioliittoja, vaikka eivät edes viettäneet yötä samassa huoneessa. Tohtori Helene Stocker, joka on kirjassaan »Die Liebe und die Frauen» ja aikakauslehdessä »Die neue Generation» lukemattomia kertoja käsitellyt tätä rakkauden probleemia, lausuu eräässä paikassa m.m.: »Antautuminen ennen avioliittoa, jos mies ei juhlallisesti todistajien edessä ole vannonut, että hän

---

*) Valtion »suvereniteetti» supistettiin suurella äänten enemmistöllä Geneven »maailmanrauhankonferenssissa» v. 1926 yksilön suhteen.

ei luovu vaimostaan koko elämän aikana, näyttää hyvin epäviisaalta. Häntä kutsutaan siveettömäksi ja haureelliseksi, kun hän tekee samaa mitä avioliitossa oleva nainen tekee, jota ei kuitenkaan sanota haureelliseksi sentakia, mutta hän oli tottelematon »tavalle», häneltä puuttui pelkoa yhteiskunnan edessä. Pelko on siis se voima, jonka kautta yhteiskunta ylläpidetään». — Mutta hän lisää: »*Me jätämme tässä mielemässämme tietysti huomioon ottamatta semmoisia suhteita, jotka ainoastaan ovat prostitutionien miedompia muotoja, jotka syntyvät nautinnon himosta.* *) Me puhumme tässä niistä naisista, jotka todellisesti rakastavat jotka antautuvat rakkauden aitojalomielisyydessä, kuten Björnsonin Mary, joilta näyttää kurjan pikkumaiselta viivytyllä ulkonaista antautumista jos sisällinen yhtyminen näyttää olevan tehty. Jotka näin tekevät, eivät aina ole henkisesti kehittymättömimmät naiset, esim. Aspasia, Sappho, Heloise, joka mieluummin tahtoi olla Abelardin rakastajatar kuin keisarin aviopuoliso, Julie von Lespinase, rouva von Stael, George Eliot, George Sand, Mary Wolstonecraft, naisliikkeen perustaja j.n.e. — Elämänsä lopussa täytyisi jokaisen terveen ihmisen katua, että hän on elänyt rakkauden vuodet ilman syvempää rakkauden tunnetta.»

Almqvist lausuu vielä todellisesta avioliitosta sangen kauniisti: »Kun taivaallinen sympatia elää kahdessa sydämessä niin puhtaasti, niin terveellisesti, niin syvällisesti — niin mahtavasti, että jos kohta joku eroavaisuus heidän välillään muuten löytyy, tämä on niin pieni ja vähäpätöinen, että se iloisesti häih-

---

*) Tämän väitteen tahdon minäkin puolestani erikoisesti pinnostaa. Kaikki tällaiset tilapäiset suhteet ovat tietysti katsottava epänormaaliksi ja asianhaarojen mukaan lievemmin tahi ankarammin arvosteltavaksi. On selvä valhe, että normaalin mies luonteeltaan olisi polygaminen, vaikka hän, kuten jokainen epätäydellinen ihminen tässä maailmassa, voi näissäkin suhteissa joskus tehdä »hairahduksia».

tuu sympatian puhtaassa liekissä — silloin ovat näitten olentojen sielut puolisoina yhdistetyt (aivan kuten Ellen Key väittää). Mutta kun taivaallinen puhdas, syvä ja mahtava sympatia ei yhdistä kahta sydäntä — silloin he eivät elä puolisoina tosissaan, eivätkä ole näin yhdistetyt. Jos kolmannen olennon käsi on siunannut heitä, jos hänen suunsa on puhunut heidän ylitsensä, niin nämä olennot kuitenkin eivät ole niin yhdistetyt, että he elävät puolisoina tosissaan.»

Ymmärtää vallan hyvin, että Almqvist kotimaassaan tämmöisten mielipiteitten takia joutui suorastaan vainon alaiseksi, niinkuin moni muukin tienraivaaja tällä alalla. Hän meni »vapaaehtoiseen» maanpakoon, kuten esim. Byron tekopyhästä Englannista. Ja Strindbergia ei suinkaan kohdeltu lempeästi, häntäkään, kun hän julkaisi kirjansa »Giftas», vaikka hän juuri sen esipuheessa (I, 1—22) esitti sangen laajalle tähtääviä mielipiteitä naisen vapauttamisesta ja miehen ja naisen yhdyselämästä, joihin nykyajan valistuneet ihmiset suurimmaksi osaksi voivat yhtyä.*) Samanlainen vaino kohtasi myöskin prof. Sigm. Freudiä, kun hän, perustaen psykoanalyttisen liikkeen, uskalsi avonaisesti suuren ranskalaisen lääkärin Charcot'n jäljissä väittää, että neuroosi (hermostauti) etupäässä syntyy sukupuolisista vaikuttimista.

Edistys kulkee eteenpäin, mielipiteet muuttuvat, uudet ajanmukaisemmat astuvat vanhoillisten sijalle ja suurtenkin miesten ajatukset saavat monasti väis-

---

*) Havlock Ellis, maailman ehkä etevin sukupuolitietojen tutkija, väittää uusimmassa teoksessaan (»Uudenmuotiset ajatukset rakkaudesta ja avioliitosta»): »Ontuvien ja usein väärin lakien takia luopuvat vieläkin monet parit laillisesta aviosta ja solmivat yksityisiä sopimuksia; nämä liitot ovat monasti edullisemmat uskollisuuteen ja rakkauden pysyvyyteen nähden, kuin ulkonainen pakko. Ne suovat aviomiehelle mahdollisuuden pysyä rakastajana ja usein tarvitsee uudenaikainen rouva enemmän rakastajaa kuin puolisoa».

tyä edistysmielisempien aatteiden tieltä. Toiset älyniekat ovat muutamissa kysymyksissä kaukonäköisemmät kuin toiset.

HAVELOCK ELLIS.

Tänä vuonna täytti nykyajan etevin tutkija sukupuolikysymyksen alalla, englantilainen Havelock Ellis 70 vuotta. Hän on, kuten sveitsiläinen iäkäs professori August Forel, kuuluisat saksalaiset tuttavani tohtorit Ivan Block ja Magnus Hirschfeldt sekä tohtori Helene Stöcker, julkaissut lukuisia teoksia sukupuolitieteen alalta; ne ovat suuremmaksi osaksi hallussani ja olen ne lukenut erinomaisella mielihyvällä ja niistä oppinut paljon. Kun Ellis julkaisi ensimmäisen tällaisen teoksensa, niin tekopyhä Englanti julisti sen siveettömäksi ja hallituksen puolesta estettiin kaikki hänen myöhemmät teoksensa pääsemästä julkisuuteen. Tämä lyhytnäköinen toimenpide antoi kuitenkin aiheita niiden suuremmoiseseen leviämiseen, kun niitä julkaistiin englanninkielellä Amerikassa ja sittemmin muissakin maissa. Samaa teeskentelijäin sotaa käytiin aikoinaan psykoanalyysin keksijää prof. Sigmund Freudia vastaan aivan samoista syistä. Nyt ovat molemmat miehet maailman kuuluisuuksia ja heitä kunnioitetaan kaikkialla valistuneempien ihmisten keskuudessa. Ellisin kunniaksi pyydän minä näillä palstoilla saada julkaista muutamia otteita hänen, tietääkseni viimeisestä teoksestaan, »Rakkaus ja avioliitto». Tämän teoksen toisessa luvussa, joka puhuu puhtauden käsitteestä, lausuu Ellis seuraavasti: »Me elämme yhteiskunnassa, jossa kaksi aivan vastakkaista perinnäistä katsantotapaa sukupuolisesta puhtaudesta ovat vallalla, joiden molempien juuret ulottuvat kaukaiseen muinaisuuteen.»

»Toisella puolella seisovat ne, jotka vanhentuneen fysiologian perusteella otaksuvat, että sukupuolitoimitukset yksinkertaisesti ovat vain tyhjennyksiä, jotka ovat käsitettävät, kuten muut samanlaiset. Tämä on aivan vanhanaikainen käsitys ja kuitenkin ovat niinkin oppineet filosofit kuten Montaigne (lue: Montänj) ja Thomas More (lue: Moor) omistaneet tämän käsityksen. Itse Luther kannatti sitä ja kehoitti sen nojalla aikaiseen avioliittoon, sekä miestä että naista. Myös tänään tulee tämä käsitys välistä koristelemattomalla tavalla ilmi varsinkin semmoisten henkilöitten taholta, jotka sillä tahtovat puolustaa prostitutionia. Toisella puolella seisovat ne — jotka terveydellisistä syistä vaativat tuota itsestään ihanteellista pidättäytymistä, joka muka ei olisi haitallista, vaan vieläpä sopivaakin. Tätä vaatimusta kannattavat toisessa tahi toisessa muodossa useat henkilöt ihastuksella, vieläpä lääkäritkin.»

»Nykyään ruvetaan käsittämään, että sekä toinen että toinen teoria on yhtä epäoikeutettu. Me saamme yhä enemmän tukea terveellisemmälle ja paremmin perustetulle käsitykselle.»

»Meidän täytyy ehdottomasti myöntää, että kysymys sukupuolisesta puhtaudesta nykyään ilmestyy aivan toisessa valossa, sen merkitys hupenee yhä enemmän, jos me otamme lukuun, että lääkärit yleensä ylistävät pidättäytymisen etuja, mutta itse ainoastaan harvimmassa tapauksessa sitä harjoittavat. Muutamia vuosia sitten kysyttiin 35 kuuluisalta lääkäriltä, oliko pidättäytyminen hyödyllinen vai vahingollinen. Melkein kaikissa tapauksissa painostettiin, että se ei tuota vahinkoa, mutta ei ole terveellinenkään. 86 lääkäristä oli taas yksi ainoa ollut pidättäytyväinen ennen avioliittoa. Sama on asianlaita teologien suhteen, jotka myös saarnaavat pidättäytymistä. Molemmat ammatit, jotka päättävämmiin puolustavat pidättäytymistä, kääntyvät molempien vähemmän ihanteellisten sukupuolivietin tyydyttämismuotojen

puoleen: prostitutioniin ja onaniaan. Rohleder, sangen tarkka ja huolellinen tutkija, väittää, että yleensä ei löydykään mitään täydellistä pidättäytymistä, ne varmasti todelliset tapaukset, joissa sukupuoli-ilmiöitä mitä lajia tahansa ei tule näkyviin, johtuvat synnynnäisen sukupuolisen tuntoisuuden puutteesta.» (Tässä tahdon puolestani sivumennen mainita, että mainio, kuulu ranskalainen lääkäri Charcot (lue: Scharkoo) aikoinaan väitti, kuten Sigmund Freud, että useimmissa tapauksissa naisten heikkohermoisuus johtuu sukupuolisista syistä.)

»Prof Näcke, sangen omatuntoinen lääkäri ja tutkija, on vielä vähää ennen kuolemaansa muutamia vuosia sitten väittänyt, että nykyään ei löydy yhtään auktoriteettia sukupuolisella alalla, joka olisi sitä mieltä, että sukupuolinen pidättäytyminen ei voisi tuottaa mitään huonoja seurauksia, kysymys on vain siitä, mitä lajia ja minkä asteista häiriöt ovat. Meidän täytyy aina olla selvillä siitä, että pyrkiminen täydelliseen pidättäytymiseen — jota me väärin kutsumme »puhtaudeksi» — oikeastaan on toivoton, koska me olemme tekemisissä voiman kanssa, jota pysyväisesti synnytetään elimistön sisässä ja jonka väkivaltainen tukahuttaminen ja supistaminen voi muuttaa sopusuhtaisen toiminnan sisäiseksi häiriöksi ja rumennukseksi, joten ehkä suurin osa meidän sielullisesta tarmostamme lannistuu. Sillä me voimme sanoa, että elimistön sukupuolinen energia eli tarmo on suunnaton voima, joka koko elämän läpi automattisesti eli itsestään pulppuaa esille. Terveellisissä oloissa tämä voima tosin ei täydellisesti, mutta kuitenkin enemmän tahi vähemmän, muuttuu semmoisiin muotoihin, jotka ovat edullisia yksilön kehitykselle ja olemuksen tarkoitukselle.»

Eräässä toisessa luvussa, joka tosin on lyhyin kaikista ja jota Ellis kutsuu nimellä »Avioliiton tarkoitus», osoittaa hän, mitenkä miehen ja naisen yhtymisen ensimmäisenä tarkoituksena on jälkisuvun

synnyttäminen, kasvattaminen ja johtaminen, kunnes he voisivat pitää itse huolta itsestensä. Tästä hän kirjoittaa: »Tässä suhteessa on ihminen samalla kannalla kuin imettäväiset ja linnut. Luonnonviettinä tarjoaa sukupuoliyhteys tyydytystä ja mieltymystä, kuitenkin on tämä vain luonnon kepponen helpommin päästäksensä lopputulokseen. Ihmisellä ei ole tämä aistillinen halu sidottu määrättyihin aikoihin, eläimessä sitä vastoin tuntee naaras sukupuolista halua ainoastaan määrättyinä vuodenaikoina. Hedelmöittyminen on siis lopputarkoitukseksi, jota me voimme kutsua avioliiton eläimelliseksi eli animaliseksi puoleksi. Alemmissa ihmisroduissa ei hedelmöitymisellä usein ole muuta tarkoitusta, vaan se on ainoa avioliiton päämäärä. Eroottinen aate korkeimmassa merkityksessä eli rakkauden käsite on vain hyvin verkalleen päässyt kehittymään. Uskonto, joka on säilyttänyt niin monta vanhaa ja alkuperäistä käsitystä, on myöskin pyhittänyt tämän käsityskannan ja kristinuskokin on alussa jättänyt vain valintaan naimattomuuden toiselta puolen ja avioliiton jälkikasvun synnyttämisen toiselta puolen. Ainoastaan harvinaisissa, korkealle kehittyneissä luonteissa, saavuttaa muuttunut sukupuolinen vietti itsessään korkeamman arvon, jota voimme paraimmiten sanoa avioliiton henkiseksi tarkoitukseksi. Meidän vanhat askeettiset perintätapamme tekevät meidät usein sokeiksi ja kuuroiksi aistillisen nautinnon merkitykselle. Me näemme vain nautinnonhimojemme varjopuolet eikä niiden hyviä puolia, me unohdamme, että »ilo on yhtä pyhä kuin tuska», kuten Romain Rolland sanoo. Oikein käsitettynä on se »jumalan lapsi» ja »jättiläisvoimien varastokammio» ja sen merkitys tulee inhimillisen kehityksen kuluessa ennen lisääntymään kuin vähentymään, sanoo eräs toinen tutkija. On varmaa, että ennen kaikkea sukupuoliset nautinnon tunteet, jos niitä oikein johdetaan eikä väärin käsitetä, voivat synnyttää meidän

paraimmat, hienoimmat ja jaloimmat toimintamahdollisuutemme. Juuri tämä sukupuoli nautinnon tunne on se, joka ratkaisevammin painaa vaa'assa niitä vastaan, jotka asettavat pidättymisen ainoana vaihtoehtona avion eläimellistä tarkoitusta vastaan.

Vaikuttaa meihin sangen tympäisevästi, kun me vielä tänään näemme keskuudessamme monia, jotka näyttävät tunnustavan avioliiton animalisen tarkoituksiperän ja viittaavat eläinten esimerkkiin, kuten johonkin jäljiteltävään. Näitten täytyisi ensin oppia rakkauden aakkoset. Muutamia vuosia sitten väitti eräs englantilainen piispa jossain kokouksessa, että avion ainoana hyväksyttävänä tarkoituksena olisi suvun jatkaminen, mutta ei yksikään jäsen tässä kokouksessa kannattanut piispan käsitystä, vaan vaikutettiin tarmokkaasti, että se ei suinkaan ollut mikään korkea siveellinen käsityskanta ja johtaisi siihen, että yksilön koko sukupuolitoimitus rajoittuisi koko hänen elinaikansa kuluessa ehkä vain kahteen tai kolmeen tehokkaaseen sukupuoliyhteyteen ja että se sulkisi pois rakkauselämästä kaikki ne, jotka jonkunlaisista syistä katsovat velvollisuudekseen olla saattamatta lapsia maailmaan. Ne sokaistut henkilöt, jotka eivät voi eivätkä tahdo tunnustaa, että avioliiton aistillisen tarkoituksiperän ohessa myöskin löytyy toinen, korkeampi henkinen tarkoituksiperä, aikaansaavat vain hämmennystä ja tämä korkeampi henkinen tarkoitus aviollisessa yhtymisessä on yhteydessä synnytysten säännöstelyn kanssa, sillä ilman tätä säännöstelyä usein ei tuo henkinen tarkoituksiperä voisi tulla kysymykseen. Nämä ehkäisykeinot muodostavat sentkia myös osan meidän kulttuurielämästämme, emme milloinkaan voi tulla henkisyyteen olematta yhteydessä aineellisuuden kanssa. Prof. Forel on verrannut näitä ehkäisykeinoja silmälaseihin. Sukupuoliyhteys on elämän suuri sakramentti, ja se, joka halpamielisesti syö ja juo, se syö ja juo itsellensä tuomion, mutta se voi myös olla kahden

sielun korkeampana sakramenttina, jotka eivät yhtään ajattele lapsien synnyttämistä», lausuu eräs englantilainen nainen.*)

Luvussa »Aviomiehistä ja avionaista» lausuu Ellis useampia merkillisiä sanoja. »Liian ankarien ja usein väorien lakien takia luopuvat nykyään vielä monet parit laillisesta avioliitosta ja solmivat yksityissopimuksia; nämä liitot näyttäytyvät monasti paremmiksi uskollisuuden ja rakkauden kestävyys-suhteen, kuin ulkonainen pakko. He suovat aviomiehelle mahdollisuuden olla samaan aikaan rakastajana ja usein tarvitsee nykyajan nainen enemmän rakastajaa kuin puolisoa». Ja Ellis lopettaa erään toisen luvun, »Ihmisen rakkauspelistä, seuraavin sanoin, »Rakastavaiset liikkuvat kisailemisessaan — niin pian kuin he ovat vapautuneet ehkäisevistä tavoista, jotka sitovat heidät jokopäiväisiin ja rivoihin käsityksiin rakkauden kisailusta — sekä ruumiillisesti että henkisesti korkeimmissa inhimillisissä ilmanaloissa, he tarjoavat toisillensa pyhän maljan, jonka viini sekä miehelle että naiselle voi tarjota korkeinta autuutta, he kutovat hienoimpia näkymättömiä siteitä, jotka

---

*) Sopii mainita, että äsken Englannissa pidetty tämän maan piispainkokous 193 äänellä 67 vastaan päätti jättää jokaisen omantunnon asiaksi, tahtooko hän käyttää ehkäisykeinoja sukupuoliasioissa vaiko ei. — Vielä pitemmäksi on Viron Riigi-Kogu äsken mennyt säätämällä (Venäjän mallin mukaan), että sikiön ulosajaminen kolmen ensimmäisen kuukauden aikana (jolloin se ensin on kalan muotoinen) on luvallista.

Salaneuvos prof. Julius Wolf (Berlin) on samaa mieltä, että »yhteiskunnallisesti perusteltu» sikiönulosajo on välttämättömästi tarpeellinen ja samassa kansainvälisen liigan kokouksessa sukupuoliuudistusta varten suositteli tanskalainen lääkäri Leunbach Heiserin vaaratonta keinoa raskauden ehkäisemiseksi 5 kuukauden ajaksi. Mainitun liigan kokouksessa valittiin prof. August Forel ja Havelock Ellis sen kunniajäseniksi.

Hyvin moni nykyajan lääkäri, kuten esim. Offerfeldt (t.v. julaistussa kirjassaan) samoin kuin maankuulut Charcot ja Freud, väittävät luonnon säätämän sukupuolivietin laiminlyömisestä myöskin naisen terveyteen vaikuttavan vahingollisesti. —

liittävät aviomiehen ja avionaisen vielä kiinteämmin ja katkeamattomimmin toisiinsa kuin papin sanat.»

Olisi huskaa esittää enemmänkin otteita tästä erinomaisesta kirjasta, joka käsittää ainoastaan n. 100 sivua, mutta kirjoitukseni kasvaisi täten liian pitkäksi. Toivottavaa on vain, että kirja kokonaisuudessaan käännettäisiin suomenkin kielelle, kuten jo on tehty prof. Forelin kuuluisan teoksen suhteen. Meillä ollaan vielä sangen vanhoillisella kannalla sukupuoliasioissa (ellei ota lukuun suuresti levinyttä tekopyhyyttä), ja moni saa yhtyä Turogtin kuuluisaan väitteeseen: »Näin jo edeltäpäin, että yksin saan taistella . . . ennakkoluuloja vastaan, jotka aina vastustavat jokaista uudistusta . . .»

LAPSIRIKKAUS.

Lyhennellen käännetty eräästä ulkomaalaisesta naistenlehdessä.

Ei yhdelläkään valtiolla ole oikeutta vaatia synnyttävän enemmän lapsia, kuin se voi ruokkia. Jos se kuitenkin tämän tekee ja siinä vetoaa naisten velvollisuudentuntoon tahi isänmaanrakkauteen — tai uskonnollisiin ja siveellisiin periaatteisiin, niin tulee naisten tuolta sireenilaululta tukkia korvansa. — Valtiolle, kirkolle ja teollisuudelle, jotka ennen kaikkea puhuvat väestön lisäämisestä, on kysymys yksinomaan valtakysymys. Jokainen niistä tahtoo saada joukot taaksensa: valtio haluaa suuria joukkoja isänmaanpuolustajiksi, kirkko uskonnonpuolustajia ja kapitalismi varalla olevaa halpaa työvoimaa. — Tarkastakaamme kysymystä koristelemattomien toiseikkojen valossa.

Ensiksi vierittävät nuo kelpo lapsirikkauden teo-

reettikot taakan etupässä proletariatin heikoille niskoille. — Tilastolliset tutkimukset osoittavat kuitenkin useimmiten, että keskiluku korkeimmissa kouluissa tulee kaksilapsisista perheistä, mutta kansakouluissa viiden lapsen perheistä *). Toiseksi sopii, huolimatta valtion suuremmista menoista, kysyä: ovatko semmoiset lapset, jotka ovat synnytettyt puutteellisissa taloudellisissa oloissa, sairaalloisina ja epänormaaleina, tosiaankin kansakunnan rikastuttamista?

Kaikkein välttämättömimpien elämäntarpeiden puute on juuri lapsirikkaitten perheitten tavallinen ilmiö: ei ole vuoteita, ei vaatteita, ei ravintoa kyllyiksi; ja nuo kurjat hökkelit tekevät suorastaan ivaa sanasta *koti*. — Ei ole kumma, että tällaisissa olosuhteissa myös sukupuolitaudit lapsien keskuudessa ovat suuresti lisääntyneet, niin että esim. Berlinin Rudolf-Virchov sairaalassa kolmessa vuodessa (1921—1924) nämä lasten sukupuolitaudit nousivat sadalla prosentilla. — Saksassa tilastollisten laskujen mukaan ei v. 1927 89 % :lla kansakoululapsista ollut omaa vuodetta. Samoin oli esim. 90 Bremenin proletaari-perheessä ainakin 5, useimmilla 8—11, monilla 17 lasta. — Usein täytyy syvästi ihailia sitä uskollisuutta, ahkeruutta, selvänäköisyyttä ja uhraavaisuutta köyhälistön äideissä, jota tuskin voi käsittää mahdolliseksikaan. Joskus ovat nämä perheet nähneet parempiakin päiviä, mutta lapsirikkauden kasvaessa ovat he yhä syvemmin vaipuneet kurjuuteen. Mihin monasti alhaiset palkat ja työttömyys ovat vaikuttaneet **). Eräs työläisperhe, jossa on 7 lasta, on van-

*) Tässä tahdon huomauttaa Engelsin kuuluisasta lausunnosta, että proletaareilla, ainakin hänen miehuutensa aikana, oli tuskin enemmän kuin kaksi huvia: juopottelu ja lapsirikkauden lisääminen.

**) Meillä on varsinkin rahamme arvon ja ostokyvyn aleneminen tässä suhteessa tarkoin otettava huomioon, kun puhutaan köyhälistön työpalkkoista.

hempien alituisen sairauden kautta joutunut kurjuuteen ja koettaa pysyä pystyssä vähäisellä sairausavustuksella sekä vanhimman pojan mitättömällä palkalla. Huolimatta kaikesta on vaimo taas raskaana. Eräällä jarrumiehellä on kahdeksan lasta, he asuvat kellarissa, johon ei yksikään auringon säde pääse; perheellä on kolme vuodetta, sänkyvaatteita puuttuu melkein kokonaan; vaimo on tässäkin taas raskaana.

Näin on lapsirikkaus köyhälistön keskuudessa! Eikä puutu niitäkään tapauksia, jossa äidit sosiaalisen kurjuuden painostuksesta käyvät sikiönsä hävittämiseen ja joutuvat siten vankilaan.

Lapsirikkaitten perheitten murhenäytelmä ei ole yksinomaan yhteiskunnallinen epäkohta, vaan se on ennen muuta äidin murhenäytelmä, sillä äiti voi joutua kuoleman omaksi jokaisen lapsen syntyessä. Sitäpaitsi hänen hartioillaan lepää ennen kaikkea ravitsemisen ja kasvatuksen raskas taakka, jonka täytyy kantaa murhetta heikkojen, sairaitten ja kurjien lapsiensa takia. Mutta köyhien kerrosten vaimon täytyy tämän ohessa vielä miehensä kera suorittaa monasti raskastakin työtä; tosin hankkii hän tällä taloudellisella itsenäisyydellään myöskin yhä enemmän vapautta sukupuolisesti, voiden siten määrätä oman ruumiinsa käyttövallan. Vaimo ei tahdo vaan olla vaimona, vaan myöskin ihmisenä sanan täydessä merkityksessä ja miehen täysivaltaisena kumppalina, jolla on täydellinen osuus aikansa kaikissa kulttuuri-eduissa; vasta silloin voi hän korkeammassa merkityksessä olla vaimona ja äitinä. —

Kaiken tämän lisäksi tulee tieteellinen käsitys, kuinka hyödytön liian suuri hedelmällisyys on. Täytyy luopua vanhanaikaisesta naisvoiman haaskaamisesta, joka taloudellisesti merkitsee haaskausta ja inhimillisesti kauhistuttavia murhenäytelmiä.

Meidän täytyy päästä parempaan, oikeudenmukaisempaan ja hienompaan ihmiskulttuuriin, kulttuu-

riin, jonka tarkoituksena — on äitiyden saattaminen uudestaan kunniaan, joka tänään on tuhannella tavalla maahan poljettu ja ristiinnaulittu. Ilo lapsen ilmestymisestä on palautettava, tosin vaan terveeseen, normaalin lapsen, joka voi astua elämään rohkeasti ja päivänpaisteisena.

EUGENIIKKA.

(Ihmisrodun parantaminen.)

Mitä on eugeniikka? Tämän tutkimushaaran varsinainen isä Sir Francois Galton määrittelee sitä seuraavasti: »Eugeniikka on niitten vaikuttimien tutkimista yhteiskunnallisen kontrollin ohessa, jotka parantavat tai huonontavat tulevien sukupolvien rotuominaisuudet joko ruumiillisessa tai henkisessä suhteessa». Nimeä »Eugeniikka» käytti Galton ensi kerran v. 1884, mutta oikeastaan tämä kreikankielestä johtunut nimi löytyy eräässä kreikkalaisen runoilijan Theognisen laulussa kuudennen vuosisadan jälkipuoliskolla e.Kr. (eugeneas). Tämä jyrkästi ylimysvaltainen runoilija eli näet siihen aikaan; hän oli kotoisin Kreikan kaupungista Megarasta ja hän omisti laulunsa eräälle nuorelle pojalle, nimeltä Kyrnos. Hänen laulunsa ovat sepitetyt tuossa kauniissa runomitassa, jossa 6 jalkainen säe vaihtelee 5 jalkaisen kanssa, jommoisia vieläkin Schiller ja myöhemmätkin runoilijat ovat käyttäneet. Mainittu runo kuuluu suorasanaisesti kreikankielestä käännettynä seuraavasti: »Me koetamme, oi Kyrnos, saada jalorotuisia oinaita ja aasia ja hevosia ja tahdotaan niitä siitettäväksi jaloista eläimistä; mutta hyvä mies ei kammoksu näida huonoa naista, jos tämä tuopi hänelle suuria rikkauksia, eikä nainen kammoksu olla kelvottoman rikkaan miehen puolisona, vaan hän tahtoo rik-

kaan miehen kelvollisen asemesta. Sillä he pitävät rikkautta arvossa ja kelvollinen henkilö nai kelvottomasta perheestä, ja kelvoton kunnollisesta: rikkaus sotkee rodun. Elä siis kummastele, Kyrnos, että kansamme huonontuu, sillä hyvä sekaantuu huonoon.»

Suhteellisesti laveasti on muinaisuuden suuri filosofi Platon käsitellyt tätä kysymystä »Valtiossaan» (V, 8). Siinä esitetään kuuluisaa Sokratesta ja erästä nuorta miestä nimeltä Glaukon keskustelevana mainitusta asiasta. Jälkimmäinen oli tunnettu metsästyskoirien ja rotukukkojen jalostamisesta, joita jälkimmäisiä käytettiin Kreikassa suosittuja kukko-taisteluja varten. Sokrates lausui nuorelle miehelle: »Minä näen huoneessasi sekä metsästyskoiria että useampia jalostettuja kukkoja; oletko sinä tarkasti näiden parittelemisessa ja poikasten siittämisessä pitänyt huolta niistä? Ensiksi kai näiden joukossa, vaikka kaikki ovat hyviä, löytyy muutamia, jotka ovat paraimpia ja paraimpina syntyvät. Annatko poikasten syntyä kaikista samalla tavalla tahi toivotko sinä, että ne etupäässä syntyisivät paraimmista ja luuletko sinä, että asia on hevosten ja muitten eläinten suhteen toisin? Samoin tulee tämän johdosta paraimpien miesten niin usein kuin mahdollista yhtyä paraimpiin naisiin, mutta huonompien niin harvoin kuin mahdollista huonoimpiin ja edellisten sikiöitä tulee meidän hoitaa, mutta emme jälkimmäisten. Minä arvelen siis, että kelvollisten sikiöt ovat toimitettavat seimiin ja lapsenhoitajille, huonompien taas ja jos muista syntyy joku epäsiikiö sopii kätkeä salaiseen ja tuntemattomaan paikkaan.» — Merkillistä on myös mitä sama ajattelija lausuu tautien ja alkoholismin suuresta merkityksestä siittämisen suhteen »Laeissaan». »Juoppous on aina hylättävä», sanoo hän tässä teoksessa, »ihmiset eivät saa siittää lapsia kun heidän ruumiit ovat myrkytetyt ja juoppo on sopimaton kaikissa toimissaan, hän on itsensä ulkopuolella sekä ruumiinsa että sielunsa puolesta; juoppo

on kelvoton heittämään siemenensä siittämistä varten ja arvattavasti hän siittää sikiöitä, jotka tulevat olemaan horjuvia ja epäluotettavia ja jotka eivät voi olla moitteettomia ruumiin eivätkä sielun puolesta.» Ja hän väittää vielä samassa teoksessa: »Ihmisten tulee tutustua niihin, joiden perheenjäseniä he aikovat naida; tässä suhteessa on hyvin tärkeätä niin paljon kuin mahdollista karttaa erehdyksiä». — »Naisen tulee pitää huolta ruumiillisesta terveydestään raskauden aikana eikä viettää veltoa elämää eikä myöskään nauttia liian vähän ravintoa», väittää muinaisuuden suurin filosofi Aristoteles, ja hän rohkeenee suositella »Politikassaan» sikiönlähdettämistäkin, koska se edistää ihmissuvun terveyttä ja estää liiallista ihmistulvaa.

Uudemmissa älyniekoista on ennen kaikkia Saksan suurin runoilija Goethe kajonnut tähän aineeseen ihanassa runoelmassaan »Hermann und Dorothea», joka ilmestyi 1797. Erato nimisessä osassa hän lausuu: »Denn ich habe oft gesehn', dass man Rinder und Pferde, So wie Schafe genau bei Tausch und Handel betrachtet; Aber den Menschen, der Alles erhält, wenn er tüchtig und gut ist, Und der Alles zerstreut und zerstört durch falsches Beginnen, Diesen nimmt man nur so auf Glück und Zufall ins Haus ein, Und er bereut zu spät ein übereiltes Entschliessen.» Eli suorasanaisesti: Olen usein nähnyt, että vaihdettaessa ja myytäessä nautoja ja hevosia sekä lampaita tarkastetaan; mutta ihminen, joka kaikkea säilyttää, jos hän on kelvollinen ja hyvä ja joka kaikkea tuhoo ja hävittää väärillä yrityksillään, hänet otetaan umpimähkään ja sattumalta taloon, ja katua saadaan liian myöhään äkkipikaista päätöstä.

Linné, tieteellisen eläin- ja kasvitieteen perustaja väitti teoksessaan »Fundamenta botanica» v. 1736, että luonnossa löytyy »niin monta lajia kuin Jumala alussa on luonut». Mutta jo v. 1809 julkaisi ranskalainen Lamarck teoksensa »Philosophie zoologique»,

jossa hän väitti, että alussa eli maan päällä aivan yksinkertaiset eläimet ja että ne vähitellen muuttuivat ja kehittyivät korkeammalle kannalle ulkonaisten olojen vaikutuksesta. Niin esim. jonkun elimen alinomainen käytäntö pidentää sen: giraffi on saanut aikojen kuluessa kaulansa pidennetyksi, koska se tarvitsi semmoista saadaksensa kasviravintoa paremmin ympäristöstään ja samalla tavalla lyhenee, vieläpä kutistuuakin joku elin kun sitä ei enää käytetä. Huolimatta siitä, että hänen kansalaisensa, kuuluisa tiedemies Cuvier ensin sai tämän opin tapetuksi, niin tunnustetaan nyt yleisesti, että Lamarck on laskenut perustuksen n.s. kehitysoopille s.o. kumonnut Linnéen äskeisen väitteen ja opettanut, että koko luonto on alituisen kehityksen alaisena, mikä kehitys tapahtuu asteettain. Nämä n.s. lamarckistit ovat näinikään sitä mieltä, että asteettainen parannus ulkonaisissa oloissa myöskin vaikuttaa elävissä olenoissa sekä ruumiillista, että henkistä parannusta. Myöhemminä aikoina on eräs hollantilainen oppinut De Vries esittänyt erään aivan vastakkaisen teorian, joka käypi Mutationi nimellä ja jota voisi kutsua revolutioneriseksi eli vallankumoukselliseksi teoriaksi. Hän teki kokeita erään Oenothera nimisen kukan kanssa ja tuli siihen tulokseen, että yhtäkkiä jostakin kukasta voidaan saada aivan toisenlainen muunnos, joka periytyy jälkeläisissä. Samoin kertoo Tschulok mainion teoksensa jo ensimmäisessä painoksessa »Entwicklungstheorie» v. 1912, että eräänä päivänä löydettiin Ranskassa siemenistä kehittyneitten mansikkataimien keskuudesta eräs kasvi, joka näytti sangen kummalliselta; sillä oli aivan kokonaisia yksinkertaisia lehtiä. Tämä mansikkakasvi pantiin erilleen ja pidettiin huolta siitä, ettei se saanut sekaantua muihin mansikkataimiin; tällä tavalla kasvoi ja kehittyi uusi mansikkarotu, joka vieläkin on olemassa. Samanlaisia äkkinäisiä mutationilajeja löytyy nykyään paljon. Niin on keinotekoisesti saatu pu-

naisista tomaateista äkkiä keltaisia, joiden jälkeläiset aina ovat keltaisia ja pitkulaisista perunoista on äkkiä sikiytynyt esille pyöreitä, jotka ovat sopivampia koneellisesti kuorittaviksi. Eläinkunnassakin on esiintynyt samanlaisia ilmiöitä. Eräästä kärpäslajista nimeltä *Drosophila* on äkkiä keinotekoisesti Röntgensäteillä saatu useampia äkillisiä muunnoksia ja aivan samalla tavalla on Amerikassa äkkiä keinotekoisesti eloon saatu n.s. Ancon lammas eriskummallisine jalakoineen, joka synnyttää samanlaisia jälkeläisiä. Toisen evolutioni- eli kehitysopin loi ylen kuuluisa Darwin samaan aikaan kuin toinen kuuluisa oppinut Wallace v. 1858; tosin tunnustaa edellinen, että tälle opille loi perustuksen jo v. 1813 tohtori Wells ja itse Darwin esitti tämän opin perusteet jo vv. 1842—44, vaikka hänen pääteoksensa ilmestyi vasta v. 1859. Tämä kehitysoppi on saanut tunnustajia aivan yleisesti, voi sanoa kaikissa piireissä, vieläpä teologienkin keskuudessa: sen on hyväksynyt m.m. piispa Barnes ja itse jesuita pateri Wassmann julkisessa luonnontutkijain kokouksessa Insbruckissa v. 1924 — epäilemättä siitä syystä, että pateri on, kuten August Forel, yksi meidän etevimmistä muurahaisten tieteellisistä tutkijoista. Etenkin ovat kapitalistit ja heidän kannattajansa sen omaksuneet, koska tämän opin pääkohta on väitteessä, että vahvemmat taistelussa voittavat heikommat olennot, niin että kykenevimmat jäävät eloon (the survival of the fittest). Ratkaisemattomaksi jääpi kuitenkin tässä suhteessa kysymys, kutka ovat vahvimmat ja kykenevimmat, kapitalistit vaiko suuret kansanjoukot; viimeisten aikojen kehitys on ilmeisesti osoittanut, että alempien kerrosten voimaperäisyys yhä vain on kasvamassa ja että yläluokka yhä enemmän rappeutuu ja siten kadottaa sekä voimia että kykyä. Jos me nyt jätämme darwinismista muka johdetut poliittiset näkökohdat sikseen, niin täytyy meidän ehdottomasti myöntää, että Darwin, huolimatta taistelu-

teoriastaan, on suuressa määrin kehittänyt evoluutioppiä. Riittää täydelleen, jos tämän opin vahvistamiseksi tuon esille Tschulokin äskenmainitusta teoksesta ainoastaan pari esimerkkiä. Jos äidinkohdusta leikkaa ulos syntymättömän vasikansikiön, niin huomaa sen jalassa vielä neljä vieretysten asetettua osaa, jotka vastaavat neljää sormeä. Mutta vähitellen kasvaa tämmöisessä sikiössä kaksi keskisormeä vahvasti ja sivusormet kutistuvat kutistumistaan, kunnes vihdoin keskisormet kasvavat yhteen melkein täydelleen. Sama on tulos, jos vertaa tapirin, sarvikuonon ja hevosen jalkojen kehitystä keskenään anatomisesti. Alkuansa oli näillä eläimillä 5 varvasta, joista tapirille jäi neljä, sarvikuonolle kolme ja hevoselle yksi. Ihmisessä on jäännöksiä alkuperäisistä elimistä kehittyneemmässä tilassa, miehessä surkastuneet rintanunnut ja kummallakin sukupuolella tuo vaarallinen umpisuoli. Ja mainittu Tschulok huudahtaa: »Onko se viisas kaitseminen, joka panee ihmiselämän alttiiksi mitättömän suolenkappaleen satunnaiselle tapahtumalle». Elämä maan päällä on Darwininkin käsityksen mukaan ollut alituisen kehityksen alaisena, mutta riitainen kysymys on, mistä elämä on alkunsa saanut. Muutamat väittävät jyrkästi: »omne vivum e vivo», s. o. kaikki elämä on alkanut jostakin elämästä eli elämän siemenestä, mutta toiset taas väittävät, että maa alkunsa oli niin kuuma, ensin 5,000—10,000 astetta C., ettei nykyinen protoplasma, josta ensiksi nykyiset elävät olennot ovat saaneet alkunsa, voinut tämmöisessä kuumuudessa menestyä. He väittävät sentakia, että organinen maailma, semmoinen kuin se nyt on, todennäköisesti on saanut alkunsa jostakin epäorganisesta aineksestä; eräs amerikkalainen tutkija on äskettäin koettanut todistaa, että tämä olisi hiilihappo; kuten sangen todennäköistä on, että Mendelejeffin kaikki n. s. alkuaineet uranista saakka ovat syntyneet ensimmäisestä alkuaineesta vedystä asteettain.

Olen laiveasti tässä esittänyt evolutioniopin pääkohdat, koska, kuten eräs kirjailija aivan oikein sanoo, »kehitys ja perinnöllisyys ovat kaksi puolta yhdestä ja samasta problemista», sillä »juuri syventymällä evolutioniproblemiin, huomattiin sen kiinteä, eroamaton yhteys perinnöllisyyden problemin kanssa».

Kuten jo alussa mainittiin, oli Sir Francis Galton eugenikan varsinainen eloonherättäjä. Tämän tieteenhaaran eri puolia on hän käsitellyt useammissa teoksissa, joista mainittakoon »Botanic Garden» ja »Hereditary Genius». Näistä Galtonin tutkimuksista kävi jo selville, että ihmisen ruumiillinen ulkomuoto oli perinnöllinen, että esim. ruumiin pituus perinnöllisesti jatkui sekä vanhempien että esivanhempien pituuden mukaan; että pitkän miehen lapset ylipäänsä tulivat pitkiksi, jos heidän isänsä ja äitinsä olivat pitkiä ja vielä pitempi, jos esivanhemmatkin olivat pitkänpuoleisia. Ja teoksessaan »Hereditary Genius» hän osoitti, että henkisetkin ominaisuudet peritään; hän luokitteli eri jäseniä perheissä heidän sukulaisuussuhteittensa mukaan lahjakkaimpiin jäseniin ja siten hän sai prosenttiluvun lahjakkaita henkilöistä kussakin ryhmässä. Jälkeläisistä oli siten 36 % eteviä vanhempiensa kautta, 9 % isovanhempiensa kautta, 1 ½ % kaukaisempien esivanhempiensa kautta. Galton tutki myöskin kaksoisten suhteita ympäristöön ja tuli siihen tulokseen, että ne, jotka lapsuudessa olivat aivan yhtäläisiä, pysyivät samoina, vaikka ulkonaiset olot olivat erilaiset, ja toiselta puolen ne, jotka alusta olivat erilaiset, pysyivät erilaisina, vaikka ulkonaiset olot olivat samanlaisia. Kaikki kaikessa tuli Galton siihen käsitykseen, että yksinomaan luonnollinen valinta (Natural Selection) ei riitä ihmiskunnan parantamiseksi, vaan siihen tarvitaan keinotekoisia valintaa. — Toinen suuri tutkija perinnöllisyyden alalla oli Gregor Mendel, hänkin kuten Wassmann, jesuitapateri (1822—1884).

Hänen tietäraivaavat tutkimuksensa jäivät unohdukseen vuoteen 1900. Hän teki kokeita Brännin luostarinpuutarhassa, jonka apottina hän oli, erään kukkan, nimeltä Jalappa Mirabilis, kanssa ja kokeet olivat kerrassaan hämmästyttäviä. Kun hän risteytti punaisia ja valkoisia kukkia niin sai hän ensimmäisen sekasikiöpolven joka sisälsi ainoastaan punaisia kukkia, valkoiskukkainen perintö oli näennäisesti hävinnyt ja punainen väri oli täydelleen »domineeraava» (ylivoimainen) eli »prevalenssinen», valkoinen »resessivinen» eli näennäisesti häviävä. Jos hän kylvi tämän ensimmäisen epäsikiön siemeniä, niin tulos oli: neljännes aivan punaisia, neljännes aivan valkoisia ja puolet vaaleanpunaisia. Tummanpunaiset synnyttivät yksinomaan punaisia, valkoiset yksinomaan valkoisia, mutta vaaleanpunaiset puoleksi aina vaaleanpunaisia, neljänneksen tummanpunaisia ja neljänneksen aivan valkoisia ja niin edespäin aina vaaleanpunaiset samalla tavalla neljänneksen tummanpunaisia, neljänneksen aivan valkoisia ja puoleksi vaaleanpunaisia. Aivan sama tulos oli kun Mendel teki kokeita herneillä. Kun näet risteytettiin korkeakasvuinen muunnos neljä kertaa pienemmän muunnoksen kanssa, niin syntyi ensin vain korkeakasvuinen laji, mutta sitten aina samalla tavalla kuin mainittujen kukkien risteyttämisessä. Tämä kehitys käy selville seuraavasta taulukosta:

		K × M				
		K (Prevalenssi)			H'	
K	KM			M	H ²	
4 K	2 K	4 K M	2 M	4 M	H ²	
16 K	8 K	4 K	8 K M 4 M	8 M	16 M H ⁴	
j.n.e.						

K = korkea. M = matala. H = heimo.

Suunnattoman suuri joukko kokeita kasveilla ja eläimillä on todistanut tämän Mendelin suurenmoi-

sen keksinnön oikeaksi. Niin on esim. sormien ja varpaitten muodostuminen usein tarkasti noudattanut Mendelin kaavaa; samaa on huomattu hiirien karvojen ja silmien väreissä ja yhtäläisesti monessa taudissa. Mutta, niinkuin Mendelejeffin kuuluisassa alkuainesten järjestelmässä löytyy monta merkillistä poikkeusta, niin on asian laita myöskin Mendelin pääsäännöksen suhteen.

Tieteellisesti on nykyään aivan eittämättömästi todistettu perinnöllisyyden mahtava vaikutus koko luonnossa ja ihmiselämässäkin. Jo Moseksen laki tunsi tämän seikan väitteessä, että Jumala kostaa isien pahat teot lapsiin kolmannessa ja neljänessä sukupolvessa *) — tämä juohduttaa mieleen Mussolinin ja Stalinin kostoa vastenmielisten kansalaistensa lapsille, kun eivät pääse edellisten kimppuun tahi Eugen Schaumannin isän kärsimyksiä poikansa tekemän murhan takia —, mutta tämä perinnöllisyys ulottuu paljo kauvemmaksi. Meillä on tässä suhteessa ainakin kaksi aivan hirvittävää sukutalua: erään kansaisän Juken ja toisen Zeron. Jälkimmäisellä joka syntyi 1639, oli useammassa tutkitussa sukupolvessa 17 kelvollista ja noin 70, jotka kuolivat aivan pieninä lapsina, tahi olivat irtolaisia, ilotyttöjä, juoppoja, rikollisia, mielisairaita, rampoja, tahi juoppoja ja rikollisia, hulluja ja rikollisia, juoppoja ja hulluja, kolme viimeistä lajia samalla. Että useammat ruumiilliset taudit periytyvät, on niin tunnettu asia, että siihen ei tarvitse tuhlata monta sanaa. Tämöisiä perinnöllisiä tauteja on lukemattomia. Mainitsen tässä vaan muutamia kaihi, lyhytnäköisyys, värisekeus, kuuromyökyys, kaljupäisyys, kihti, sokuritauti y.m. Millä tavalla alkoholi vahingollisesti vaikuttaa lapsiin, on suomalainen professori Laitinen m.m. kahdessa taulukossa osoittanut: toinen näistä näyt-

---

*) Vert. Byronin »Kainin» alkupuolta, jossa hieman ivallisesti kosketellaan tätä Jumalan säädöstä.

tää, että raittiitten lapsista 1,3 % ovat heikkoja ja yhtäläinen prosenttimäärä keskosia, mutta juoposta olivat vastaiset luvut 8,3 % ja sama määrä keskosia; toisessa taulukossa olivat tutkimusajan loppuun raittiitten lapsia kuollut 13,45 % ja keskosia oli 1,07 %, kohtuullisten lapsista vastaavat määrät 23,17 % ja 5,26 %, juoppojen lapsista taas olivat vastaavat luvut 32,02 % ja 7,11 %. Paraimman todistuksen perinnöllisyyden todellisuudesta ja samalla kirouksesta tarjoaa meille n.s. veritauti, joka samalla todistaa Mendelin perinnöllisyylain. Merkillistä tässä taudissa on se, että se, mikäli me tiedämme, ainoastaan on miespuolisten vitsauksena, eikä kohtaa naisia suorastaan, vaan nämä toimivat ainoastaan taudin kuljettajina sukupuolikromosomeissa seuraavaan miespuoliseen sukupolveen. Tämä tapahtuu sen kautta, että naisessa sairaaloinen kromosomi Mendelin lain mukaisesti on resessivi eli prevalenssin alainen, toisin sanoen terve kromosomi voittaa sen. Kun siis veritautinen naipi terveeseen naisen, ovat pojat taudista vapaat, mutta tyttäret ovat n.s. konduktoreja, s.o. taudin kuljettajia seuraaviin jälkeläisiin. Jos taas terve mies nai »konduktori»naisen, niin puolet tyttäristä ovat terveitä, toinen puoli taas »konduktoreja» eli taudinkuljettajia seuraaviin jälkeläisiin. Lääketiede voi verta tutkimalla eroittaa toisen puolen tyttäristä toisesta, koska verenvuodon hyytyminen on hitaampi konduktoreissa kuin terveissä — sivumennen sanoen voidaan nykyään veritautia parantaa eräällä vitamiinisekoituksella. — Henkiselläkin alalla on perinnöllisyys aivan silmään pistävä. Jokainenhan tietää, että luonnonlahjat tälläkin alalla periytyvät. Professori Rüdin, joka muutamia vuosia sitten äsken kuolleen prof. Gruberin kanssa julkaisi erittäin ansiokkaan teoksen »Sikiytymisestä ja perinnöllisyydestä» piti 15 p:nä tammikuuta tänä vuonna esitelmän Berlinissä, jossa tämä etevä psykiateri on tutkinut useampia lapsia sielutautien suhteen ja huomannut

nut, että niistä potivat Choreaa eli tanssitautilia 50 % perinnöllistä, sielullista painostusta 33 %, schizofrenia eli n.s. dementia precox ja kaatuvatautia 10 %, hysteriaa kohtauksineen 13 %. Vielä ikävämpiin tuloksiin on prof. Lange eräässä toissa vuonna 1929 julkaistussa teoksessa päässyt, tulokseen, joka muistuttaa kohtalon eittämättömästä määräyksestä ja italialaisen oppineen Lombrosin väitteestä, että samoin muutamit naiset olisivat jo syntyessään määrättyt ilotyttöiksi (donna delinquente). Hän on näet tutkimuksissaan saanut selville, että jos kaksoispari on syntynyt yhdestä munasta ja toinen näistä tulee rikoksentekijäksi, niin kolmestatoista parista kymmenessä tapauksessa toinenkin kaksoinen tulee samanlaiseksi, mutta jos kaksoispari on syntynyt kahdesta munasta ja toinen tulee rikokselliseksi, niin toinen ainoastaan kahdessa tapauksessa seitsemästätoista parista tulee samanlaiseksi. On toiselta puolen myöskin tieteellisesti todettu, että älyllisetkin taipumukset periytyvät, varsinkin musikaaliset ja matemaattiset: edellisistä on kuuluisa Bach perhe todisteena ja jälkimmäisistä meillä esim. Neovius perhe. Ikävää vain, että täytynee yhtyä sielutieteilijä Sternin lausuntoon: »Mikäli voimme perinnöllisyysolojen perusteella otaksua, niin ylempien kerrosten lapsien joukossa on olemassa älyjä suhteellisesti suuremmassa määrässä kuin alemmissa». Tämän johdosta juolahdattaa mieleen senaattori Yrjö Koskisen ylimysvaltainen toimenpide aikoinaan, ettei suotaisi lyseoitten ensimmäiselle luokalle vapaapaikkoja, joten varattomat, mutta lahjakkaat köyhälistön lapset olisivat tulleet poissuljetuiksi, ellen minä sitä vastaan Turussa olisi perustanut apurahaston, josta suoritettiin sekä pojille että tytöille vuosimaksut.

Mistä johtuu nyt tämä niin laajalle levinnyt perinnöllisyys? Jo v. 1885 julkaisi kuuluisa professori Weismann erään teoksen, jossa hän väitti, että elävien olentojen ominaisuudet periytyvät yksinomaan

siitinsoluissa löytyvien kromosomien kautta. Tämä siitinplasma (Keimplasma) on muka »kuolematon» eikä muutu ulkonaisten vaikuttimien eli ympäristön kautta. Olentojen muutokset syntyvät yksinomaan erilaisten sukupuoliolentojen yhtymisestä (Amphimixis). Ulkonaisista aineksista voivat ainoastaan myrkyt vaikuttaa siitinplasmaan, johon se tunkeutuu veren avulla. Tämä Weismannin väite kuitenkin ei enää pidä paikkaansa. Weismannin väitteen epäpätevyys on m.m. todistettu sillä, että musta kana, johon oli istutettu valkoinen munasarja, on hedelmöity valkoisen kukon kanssa; täten syntyi osaksi aivan valkoisia kananpoikia, mutta useammilla oli mustat täplät. Samanlaisia muunnoksia on aikaansaatu, kun perhoskoterot pannaan kylmän vaikutuksen alaisiksi; silloin tuli niiden väri tummemmaksi y.m. ja molemmissa tapauksissa jälkeläiset perivät nämä muutokset. Samoihin tuloksiin ovat monet muut tutkijat tulleet, m.m. Steinachin assistentti prof. Paul Kammerer, joka ulkonaisilla vaikuttimilla muutti mustakeltaisia salamandereita melkein aivan mustiksi, mitkä muutokset myöskin periytyivät.

Että maailmaan syntyy liian paljon lapsia, siitä ollaan ymmärtäväisissä piireissä aivan yksimielisiä. Tosin väittävät muutamat, että on kristillinen velvollisuus saattaa maailmaan niin paljon ihmisiä kuin suinkin ja itse August Bebel, nojautuen Marxin kurjistumisteoriaan, oli sitä mieltä, että kurjuuden kasvaessa kasvaa myöskin kiihtymys köyhälistössä kapitalistiluokkaa vastaan; mutta tässä suhteessa ovat sekä Marxin että Bebelin mielipiteet heitetyt yli laidan. On kyllä totta, että lapsirikkaus köyhälistön keskuudessa kasvaa paljon nopeammin kuin ylemmissä piireissä — niin lisääntyy esim. Lontoossa köyhälistön jälkikasvu paljoka suuremmissa määrässä kuin yläluokan ja seuraus tästä on, että tämä jälkikasvu suurissa joukoissa vajoamistaan vajoaa yhä alemmalle ja kadottaa kyvyn suorittaa tehtävänsä

luokkataistelussa. Jo 150 vuotta sitten huomautti Voltaire ja nykyaikana Menger, Forel y.m. aivan oikein, että »pääasia ei ole suuri ihmistulva. vaan se, että teemme ne, jotka meillä on, niin vähässä määrässä onnettomiksi kuin suinkin». »Tulee ennen kaikkea synnyttää kelvollisia, perinnöllisiä ihmisarvoja ja sitten yhtä kunnollisesti ja yhteiskunnalle hyödyllisesti kasvattaa näitä kelvollisia, perinnöllisiä ihmisarvoja». Juuri tässä piilee ihmiskunnan kipeä kohta, sillä ilmeinen tosiasia on, että, kuten sosialdemokraattinen professori Grotjahn väittää, tosiaan inhimillinen yhteiskunta laahaa mukansa pohjalastina suurta joukkoa ala-arvoisia ihmisiä, ja yllämainittu Max von Gruber huomauttaa, että parempien ainesten vähentyminen on paljoa arveluttavampi tosiasia, kuin huonompien ylivoimainen jatkuminen. Itse suurmestari Goethe lausui kirjoituksessaan »Ueber Humanität» julki pelkonsa, että tällä tavalla vihdoin »ihmiskunta muuttuu suureksi sairaalaksi ja toinen joutuu toisen ihmisystävälliseksi sairaanhoitajaksi». Sentakia on viime aikoina ruvettu keksimään keinoja, mitenkä ihmiskuntakin voitaisiin jalostaa, kuten jo aikoja sitten on jalostettu rotueläimiä. Spartassa heitettiin epämuodostuneet sikiöt Taygetos vuorelle kuolemaan. Venäjälläkin on sikiön poislähdettäminen (abortivi) luvallinen, jos se tapahtuu synnyttäjän suostumuksella ja lääkärin avulla, mutta länsimaillakin on paljon puolustajia tämän toimenpiteen suorittamiselle, jos on kysymys ilmeisistä epäsikiöistä. Mutta paljon enemmän puolustajia on melkein kaikissa kulttuurimaissa sillä toimenpiteellä, jota kutsutaan sterilisatioksi eli etupäässä mielipuolten ja rikoksentekijäin tekemisellä siitos- ja synnytyskyvyttömiksi. Kun ottaa huomioon, että Yhdysvaltojen laitoksissa on 300,000 mielipuolta ja että niiden luku on vuodesta 1880 kasvanut kolmenkertaisesti ja että niinikään Englannissa v. 1906 oli heikkomielisiä 138,500 ja mielipuolisia 126,000, mut-

ta 1926 vuoden alussa edellisten luku jo oli kasvanut yli 250,000 eli 81 % :iin, kun taas väkiluku samana aikana oli noussut ainoastaan 14 % :lla, niin ymmärtää vallan hyvin, että monessa maassa, etenkin Yhdysvalloissa mutta myöskin Kanadassa ja Sveitsissä y.m. on kiinnitetty vakavaa huomiota tähän seikkaan ja ihmisrodun parantamiseen sterilisation avulla. Sama rikollisten lukumäärän kasvaminen on huomattava useammissa maissa. Ja Gosney, etevä tutkija ja ihmisluvun parantamista varten perustetun liiton presidentti, väittää äsken ilmestyneessä kirjassaan, että pääsyynä tähän lisääntymiseen muka on perinnöllisyys. 1/VII 1929 oli Pohjoisvalloissa joko olemassa tahi tekeillä sterilisatiolakeja 23:ssa valtiossa ja Pohjoisamerikan korkein tuomioistuin julisti tällaisen toimenpiteen jo vuonna 1927 perustuslain mukaiseksi. Kalifornian laki säättää sterilisation jokaiselle henkilölle, joka on tuomittu elinkautiseen vankeuteen ja josta on todettu, että hän on ilmeisesti degenererattu ja semmoisellekin, joka ainakin kolme kertaa on tuomittu valtion vankilaan ja josta on samoin huomattu, että hän on moralisesti degenerattu. Noin 20 vuoden kuluessa on, etenkin Kaliforniasa, tehty tuhansia sterilisatioita, ei ainoastaan virallisia vaan myöskin epävirallisia asianomaisten pyynnöstä, vaikka ensimmäinen, joka teki tämän sterilisation eli vasektomin oli vuonna 1894 prof. Lennander Ruotsissa. Tämä leikkaus on erinomaisen yksinkertainen, kestää mieheissä 5 minuuttia, naisessa hieman kauvemmin, edellisessä tehdään leikkaus siemenjohtoon ja naisessa molempiin munajohtoihin. Leikkaus on vaaraton ja tuskaton eikä ylipäänsä tuota asianomaisen ruumiinvoimille minkäänlaisia epäkohtia, eikä vaikuta vähääkään sukupuolitoimitukseen, monasti se lisääkin halua siihen. Että tämä leikkaus olisi toimitettava myöskin naiselle, jolla on sydäntauti siinä määrässä, että hän ei saa synnyttää lapsia, kaatumatautisiin ja veritautisiin, myöskin eh-

kä n.s. konduktoreihin, sekä semmoiseen isään tahi äitiin, jolla yhtymisen aikana on kuppatauti, ettei viaton lapsi syntyessään sitä saisi, on itsestään selvä. Yhtä selvää on, että tämä keino on paljoka parempi kuin ennen käytetty kuohitseminen, joka viepi samaan tulokseen, mutta myöskin aikaansaapi sekä ruumiillisia että henkisiä epäkohtia. On myös luultavaa, että sitä kaikkialla, kuten suuressa määrässä Amerikassa tulevaisuudessa käytetään liiallisen lapsitulvan rajoittamiseksi, ainakin köyhissä perheissä. Suuri ajattelija Schopenhauer väitti, ettei saisi siitä enempää kuin 6 lasta, joista kolme voi kuolla, yksi elävistä jääpi lisäämään sukua. Ilmeistä on, että tällä tavalla ihmiskunnan kuntoa voi kohottaa, jos kohta ei täydellisesti.

URHEILU

VOIMISTELUN JA URHEILUN MERKITYKSESTÄ.

Mitä on voimistelu? Voimistelu on, lyhyesti sanoen, ruumiin harjoittamista terveeksi, notkeaksi, sopuuhaiseksi, sielun kanssa harmoonisesti toimivaksi välikappaleeksi.

Muinaiskreikkalaiset olivat oikeastaan voimistelun keksijät. Heidän kansallisessa kasvatuksessaan oli vain harvoja kasvatukseen: voimistelu, musiikki, lukutaito ja laskukyky sekä kansallisrunoilijain lukeminen. Näistä aineista oli voimistelu yhtä tärkeä kuin muut, toisin sanoen, ruumis oli muinaiskreikkalaisille yhtä tärkeä kuin sielu.

Kristinusko muutti oleellisesti tämän suhteen. Ruumis ei merkinnyt paljon mitään: sanoivathan muutamat kirkonisät, että ainakin naisen ruumiin alaosan oli piru muodostanut. Sielu merkitsi kaikkea kaikessa, sillä sielu jäi kuoleman jälkeen eloon ja haudantakainen elämä oli pääasiana. Uudempina aikoina on tämä käsitys sielun etevämmyydestä saanut tukea taloudellisista olosuhteista: suurempi sielullinen kyky on näet saanut suuremman merkityksen kuin ruumiillinen askaroiminen, koska se mukauttaa nykyään parempaa taloudellista toimeentuloa.

Mutta uudempina aikoina on kuitenkin ruvettu antamaan ruumiilliselle kehitykselle suurempi merkitys kuin entisinä kristinuskon aikoina. Filantropistit

olivat ensimmäiset, jotka kasvatuksen alalla ymmärsivät ruumiillisen kehityksen suuren merkityksen n. 150 vuotta sitten. Varsinkin Gutsmuths painosti ennen muita voimistelun suurta merkitystä kasvatuksessa. Täten pääsi ainakin kouluihin voimistelu jonkunlaiseen merkitykseen, mutta myöntää täytyy, että vielä tänäkin päivänä voimistelu ja ruumiinharjoitukset yleensä ovat henkisen, toiminnan rinnalla äiti-puolen asemassa.

Sitä hauskempi on, että kaikkialla meidänkin maassamme yhä enemmän perustetaan vapaita voimistelu- ja urheiluseuroja ja kaikkein hauskinta on, että tämä suuresti tapahtuu työväen keskuudessa. Eritoten täytyy mitä suurimmalla mielihyvällä todeta, että ruumiinharjoitukset naisten keskuudessa ovat sangen tärkeitä kansan kehitykselle, sillä kun kansan tulevat äidit kehittävät ruumistansa terveeksi ja sopusuhtaiseksi, niin tuleva sukupolvikin suuremmassa määrässä kuin ennen muuttuu semmoiseksi. Minä ainakin erikoisella mielihyvällä tervehdin naisten voimisteluseurojen perustamista ja katselen niiden sulavia esityksiä.

Meidän aikoinamme annetaan ehkä vielä suurempi merkitys urheilulle kuin voimistelulle. Mutta ei sovi kieltää, että voimistelu kehittää ruumista kaikinpuolisesti, puhumattakaan siitä, että muutamat urheilulajit, huolimatta mestaruudesta, osoittavat melkoista raakuutta. Niin on meillä esim. muinaisuudesta säilynyt eräs patsas, joka näyttää meille nyrkkitaistelijan, jonka korva ja nenä ovat pahasti runnellut. Täten voi sanoa, että voimistelu kasvattaa kansaa paljoa sopusuhtaisemmin, kuin pääasiallisesti voittoon pyrkivät urheilulajit, olkoonja näitten lajien harjoittaja sitten Nurmi, Ritola, Kolehmainen tai ehkäpä joku toreadoori, joka taitavasti espanjalaisella arenalla taistelee sonneja vastaan.

Tällä en suinkaan tahdo kieltää, että urheilulla ainakin kohtuullisessa muodossaan on suuri merkitys.

Samoileminen jalkaisin, autolla, moottorilla y.m. luonnon helmassa, jossa samalla oppii ihailemaan sen kauneuksia, kilpajuoksu, hiihtäminen, luisteleminen, uiminen j.n.e. ovat kaikki urheilumuotoja, jotka kehittävät ruumiin sopusuhtaisuutta ja ainesten kiertoa siinä ja mitä enemmän elimiä on toimessa, sitä parempi kierto on ja sitä sopusuhtaisemmaksi kehittyy ruumis. Mutta ei käy kieltäminen, että urheilussa, sen n.s. kiivaammassa muodossa, piilee paljon vaaroja, eritoten sydämelle, jota silloin enimmäin rasitetaan; varsinkin, jos alkoholijuomat ovat elimiin vaikuttaneet. Myöskin henkisen työn tekijät ovat suuresti voimistelun ja urheilun tarpeessa; sillä ne synyttävät heissä niinkuin ruumiillista työtä tekevissä m.m. rohkeutta, päättäväisyyttä y.m.

Voimistelussa ja osaksi urheilussakin on vielä yksi tärkeä puoli varteen otettava. Eräs suuri saksalainen oppinut on aivan oikein väittänyt, että ilman voimistelua muinaiskreikan kansa ei milloinkaan olisi voinut luoda niin plastillisia taideteoksia kuin se on vielä nykyään ihastukseksenne luonut. Voimistelu on siis erittäin suuressa määrässä kasvattaja kauneuteen, joka on kolmas suuri tekijä ihmisen kasvatuksessa. Ja voi lisätä, että voimistelu melkoisesti edistää kauneutta ja sulavuutta tanssissa, sillä tanssi ei ole vain jotain eroottista hyppimistä lattialla tanssikumppanin kanssa, vaan pääasiana tulee tanssin olla sen kehittämistä voimistelun ja urheilun kautta kauniiksi taideluomaksi.

Reippaasti siis työväenkin keskuudessa voimistelun ja urheilun harjoittamiseen. Silloin kansamme kehittyy kauniiksi, voimakkaaksi ja sopusuhtaiseksi ja »silloin on Suomessa huomen».

URHEILUN ETEVÄMMYYDESTÄ.

Ei ole kuin 10—15 vuotta siitä, kun luin erään englanninkielisen teoksen tämän maan valkoisista orjista. Kirja on maanpakoni aikana hävinnyt kirjastostani, mutta muistan elävästi vielä, mitenkä tuhoisiksi terveydelle selitettiin tuon suuren teollisuusmaan klorin ja lyijyvalkean kanssa työskentelevien työläisten ja varsinkin työntekijättärien ammatin seuraukset. Meilläkin on työväen terveys suurten vaarojen alaisena. Keuhkotauti raivoaa melkoisessa määrässä ja useissa työpaikoissa vallitsee suuri siivottomuus: ilma on huonoa ja ahdistaa siten hengityselimiä ja liiallinen kosteus haittaa myrkkujen ulostumista ihohuokosten kautta. Sangen lukuisissa ammateissa on ruumiin asento terveydelle epäedullinen, joko liiaksi eteenpäin kumarassa tahti alituisesti pystysuorana. Ja toinen seikka vaikuttaa myöskin erinomaisen haitallisesti työväestön terveyteen. Tämä on tuo nähtävästi hyvin laajalle levinnyt juopottelu. Sangen ikävää on, että nuoret miehet, sa-noisinko myös nuoret naiset, lukuisasti antautuvat tälle paheelle, mikä on sitä arveluttavampi, koska tällä uralla aloitettu himon tyydytys aina vaatii yhä enemmän lisäystä, kuten tiede selvästi on osoittanut ja elämä todennut. Siihen aikaan kun työläinen vielä oli työnantajan »vapaana orjana» ja häntä pidettiin työssä vähintään 12 tuntia vuorokaudessa, monasti paljon kauemminkin, voi ymmärtää, että itse Friedrich Engels, tieteellisen sosialismin toinen tukipylväs, jossain määrin (kuuluisassa teoksessaan »Työväestön tila Englannissa») jo v. 1845 puolusteli työväestön juopottelua, kun sillä muka ei ollut juuri mitään muuta huvittavaa, lasten siittämisen ohessa, kuin juopottelu.

Mutta asiat ovt nyt suuressa määrin toisin. Juopotteluun ei ole mitään syytä, varsinkin koska työaika on melkoisesti lyhennetty ja porvaristo on pa-

koitettu toimittamaan suojukslaitteita työväestönsä terveyden säilyttämiseksi. Tähän tulee vielä eräs erinomaisen tepsivä keino: työväestön keskuudessa suuresti levinyt urheiluharrastus. Minä luulen, ettei tätä seikkaa sittenkään ole otettu kyllin huomioon, kun puhutaan työväestön urheilemisesta. Ja kuitenkin uskallan väittää, että mahdollisuus, joka täten tarjoutuu työväestölle käyttää joutoaikansa sivistyksensä kohottamisen ohessa urheiluun ja sen kautta ainakin jossain määrin korjata niitä vaurioita, jotka tehdastyö on iskenyt sen ruumiiseen ja samalla hankkia itselleen korvaus juopotteluun tuhlatusta ajasta, aivan varmasti on mitä suurimpia tekijöitä työväen elämäntason ja terveyden kohottamiseksi. Suuri luonnontutkija Rudolf Virchow on sattuvasti lausunut, että »ruumiillinen hyvinvointi on perustuksena kaikelle sivistykselle ja vapaudelle». Englanti on urheilun emämaa, mutta sieltä se on levinnyt yli koko sivistyneen, vieläpä suureksi osaksi sivistymättömän maailman yli ja mitä enemmän se leviää, sitä enemmän saamme nähdä, mitenkä ainakin ymmärtäväiset syvien rivien jäsenet kohoavat ruumiillisessa terveydessä, mitenkä verenkierto puhdistuu, mitenkä jänteet vahvistuvat ja samoin hermosto ja mitenkä samalla sielullisetkin kyvyt lisääntyvät, miten päättäväisyys enenee ja mitenkä silmänräpäyksellinen käsitys kohoaa. Kerrotaan, kuinka eräs englantilainen alpinisti sillä keinolla, että hän silmänräpäyksessä korkean vuoren huipulla heitti ruumiinsa taaksepäin siten pelasti nuoraan kiinnitetyn ja alaspäin luisuvan kumppaninsa. Kuinka paljon tässä suhteessa kävelyretket, uimiset, soutamiset, kilpajuoksut, pallourheilut ja moninaiset urheilutavat talvella, ja jos-sain määrin myöskin polkupyöräily, ovat aikaansaaneet, on mahdotonta arvostella koko laajuudessa. Jokaiselle ajattelevalle ihmiselle on selvää, että Suomen kansakin urheilunsa kautta kohoaa sekä ruumiillisesti että henkisesti korkeammalle asteelle.

URHEILU MUINAISKREIKASSA.

YLEISKATSAUS.

On aivan tunnettu ja tunnustettu, että muinaiskreikkalaiset ennen kaikkia muita kansoja laskivat perustuksen ihmisen sielulliselle ja ruumiilliselle kehitykselle. Sillä useampia tieteen haaroja on varsinaisessa tieteellisessä merkityksessä saanut alkunsa heistä ja ruumiinharjoitukset ja niiden merkitys kehitykselle on oikeastaan laskettava tästä ihmeellisen lahjakkaasta kansasta. Sielu ja ruumis olivat muinaiskreikkalaisille yhtä tärkeitä elimiä. On suoraan lausuttava, että tämän korkean maallisen kannan hävitti esille tunkeva kristinusko, joka asetti pääpisteen haudantakaiseen elämään, vaikka siitä totta puhuen ei tiedetä niin mitään; siitä on ainoastaan laskettu lukemattomia arveluita, jotka käyvät eri uskontojen nimessä. Kaikki tieteet olivat keskiaikana lamassa, koska ne eivät sopineet yhteen raamatun vanhanaikuisten oppien kanssa ja ruumista eli »lihaa» sekä kaikkea, mikä sen yhteydessä oli, halveksittiin perusteellisesti. Vasta uuden ajan sarastaessa ovat sekä tiede että ruumis, »liha päässeet oikeuksiinsa. Tiede on jättiläisaskelin kulkenut eteenpäin ja heittänyt syrjään raamatun vanhentuneet tarut; mutta ruumiinharjoituksissa eli urheilussa ja siitä ilmeisesti johtuvassa taiteessa nykyaikaa tuskin tahi ei yhtään ole päässyt muinaiskreikkalaisia kauemmaksi. Nykyajan urheilulajit ovat pääasiassa samat kuin Muinaiskreikassa, ellei ota liioin lukuun kilpailuja vesillä ja aivan viime aikoina keksityillä koneilla, kuten esim. polkypyörällä ja autolla. Tämän lisäksi on tietysti merkille pantava, että urheilu ainakin vuodesta 1896 on käynyt, kuten lukemattomat muut harrastukset, kansainväliseksi.

Muinaiskreikkalainen urheilu oli hyvin vanhaa perua: siitä mainitaan jo Homeron lauluissa (n. 800 e.Kr.) useampia lajeja sekä hautajaismenojen yhteydessä et-

tä niiden ulkopuolellakin. Myöhemmin pantiin suurimmat urheilujuhlat yhteyteen jonkun jumalan kanssa. Suurin ja vanhin näistä kisajuhlita oli se, jota vietettiin Olympiassa ja josta nykyiset olympialaiset kisat ovat saaneet nimensä. Nämä kisat alkoivat mu-
 ka 776 e.Kr., mutta ne olivat epäilemättä paljon van-
 hempia. Tämä juhla oli suurin kaikista Kreikassa; myöhemmin muodostui se varsinaiseksi kansallisjuh-
 laksi, jota vietettiin joka neljäs vuosi täysikuun aikana, siis vaihtelevasti heinä- tahi elokuussa. Kuten keski-
 aikana vallitsi n.s. *treuga dei*, eli »jumalan rauha», niin oli persoonallinen turvallisuus taattu jokaiselle osan-
 ottajalle aina siitä asti, kun hän lähti kotoa ja palasi takaisin, eikä sen pyhälle alueelle saanut ilmestyä aseistettuna; merkillistä kyllä ei sinne päästetty nai-
 misissa olevia vaimoja, mikä seikka tietysti oli yhtey-
 dessä vaimon suhteellisesti alhaisen aseman kanssa Muinaiskreikassa. Muuten oli kaikilla vapaa pääsy tähän kuuluisaan kansallisjuhlaan. Yleisö, joka ma-
 jaili teltoissa, kuunteli kuuluisain miesten kirjallisia esityksiä — sanotaanhan itse historian isän Herodo-
 tan siinä lukeneen osia suuresta teoksestaan — tahi oppineiden väittelyjä, teki kauppoja, koska juhla myöskin oli muodostunut jonkinlaiseksi markkinati-
 laisuudeksi; mutta ennen kaikkea tuli se katsomaan kilpailevien urheilijain ruumiinvoimien mittailuja. Kisojen järjestäjät ja tuomarit olivat 10 n.s. hellanodi-
 kiä, jotka sääntöjen mukaisesti valvoivat urheilijain esiharjoituksia, tarkastelivat osanottajien pääsyilmoi-
 tuksia, järjestelivät taistelijain ryhmät ja parit, jakoi-
 vat palkinnot, voivat säätää rangaistuksia. Suuren ar-
 vonsa takia esiintyivät he purppuraisissa vaatteissa. Ennen varsinaista yleisöä saapuivat kilpailijat ja hei-
 dän treenaajansa Olympiaan, tarkastuksen mukaan heidät pantiin luetteloihin ja heille selitettiin kisoissa vallitsevat säännöt, joitten loukkaaminen tuotti pois-
 sulkemisen tahi sakkoja. Treenaajat olivat tärkeitä henkilöitä, jotka harjoittivat urheilijoita yleensä 30

päivää ja usein harjoitetun henkilön läheisyydessä kiihoittivat häntä voittoon huudoillaan sekä välistä saivat voittavan oppilaansa kera oman patsaansakin. Kilpailuihin sai ottaa osaa jokainen vapaa, taatusti kreikkalainen kansalainen, joka ei ollut häpeällisen rangaistuksen alaisena. He vannoinvat ylijumalan Zeun patsaan edessä, että he olivat täyttäneet kaikki edellytykset ja tahtoivat noudattaa määrättyjä sääntöjä. Kilpailuissa esiintyivät urheilijat jo vuodesta 720 e.Kr. aivan alastomina, mikä on sangen huomioonotettava todistus teeskentelemättömyydestä, koska naimattomat tytöt yleisesti olivat läsnä kisoissa. Tämä alastomuus vaikutti, kuten urheilu yleensä, taiteeseenkin, ensin miesten ja Prixiteleen ajoista saakka naistenkin suhteen.

Kisapaikkana oli eräs kenttä joen rannalla, mikä paikka minun siellä käydessäni v. 1906 tarjosi viehättävän näköalan, vaikka se saksalaisten kaivausten jälkeen nykyään suureksi osaksi on täynnä temppelien ja muitten rakennusten raunioita. Aitauksen sisäpuolella oli ylijumala Zeun alttari; Pelopion, muka ensimmäisten kisojen perustajan kumpu; Heraion, ylijumalan puolison vanha temppeli, josta kaivettaessa löydettiin tuo kuuluisa Hermes-patsas; Zeun suuri temppeli, jonka ulkoseinälle oli kiveen hakattu Kreikan suurimman sankarin urostyöt. Pohjoispuolella Kronoskukkulan juurella oli rivi aarraittoja, joihin eri heimokunnat vihkivät jumalille aarteita. Aitauksen ulkopuolella ovat gymnasium- ja palaistarakennukset, joissa esiharjoitukset suoritettiin, sekä suurin rakennus leonidaion, ehkä joku rakennus ylhäisempiä matkailijoita varten; itäisen Altismuurin sisäpuolella olivat voittajien patsaat ja ulkopuolella pitkulainen stadion henkilökohtaisia kilpailuja varten ja sen alapuolella hippodromi, jossa ajajat kilpailivat. Huomioon on otettava, että kilpa-ajajat poikkeuksetta olivat ruhtinaita ja korkeampia henkilöitä, mutta muutkin kilpailijat eivät kalliitten harjoitusten ja muitten meno-

jen takia yleensä voineet olla kovinkaan alhaista kansaa. Altisaitauksen eteläpuolella oli prytaneion, jossa voittajat ja juhlavieraat kestitettiin, sekä buleuterion, jossa korkeimmat virkailijat asuivat. Kun ei juhlaa ollut, oli paikkakunta sangen hiljainen, mutta juhlan aikana oli se tietysti täynnä melua, kuumuutta ja savua; huolimatta tästä elähytti tuota juhlayleisöä yhteinen ylevä tunne, että tässä oli tuo niin muuten hajalleen käyneen kansan yhteinen kokouspaikka, jossa kaikki ihanteellisessa ihastuksessa katselivat terveitten ja kauniitten ruumisten harjoituksia, ja samalla täten kehittivät kauneudenkin aistia, joka sitten kantoi niin ihmeteltäviä tuloksia.

Myöhempinä aikoina kesti juhla 5 päivää. Ensimmäisenä päivänä uhrattiin ja huviteltiin. Toisena päivänä olivat kilpa-ajot vaunuilla ja hevosilla hippodromilla. Oli sangen vaikea tehtävä neljän komean hevosen ohjaaminen, varsinkin käännekohdan ympäri hippodromin toisessa päässä. Siinä tapahtui usein onnettomuuksia, kun tietysti jokainen ohjaaja ajan säästämiseksi tahtoi kääntää pylvään ympäri niin lähellä sitä kuin suinkin ja tämmöisistä onnettomuuksista on meillä eläviä kuvauksia muinaisuuden kirjoituksissa. Delfissä ovat ranskalaiset kaivaneet esille erinomaisen kauniin nelivaljakon ohjaajan patsaan. Tämän perästä seurasivat viisiottelu (pentatlon), hypäys sekä diskon- ja keihäänheitot. Neljäntenä päivänä suoritettiin miesten kilpajuoksu, joko diaulos, yksinkertainen stadionjuoksu edestakaisin tahti doliikos, juoksu stadionin läpi useampia kertoja. Juoksijajoukot määrättiin arvalla ja eri joukkojen voittajat kilpailivat sitten keskenään loppuvoitosta. Tämän perästä suoritettiin painiskelu ja nyrkkitaistelut. Viimeisenä päivänä seurasi kuten ensimmäisenäkin, juhallisuudet. Komeassa kulkueessa liikkui voittajat, viranomaiset ja juhlasaattueet Altisen kautta ylijumalan alttarille. Illalla syötiin prytaneiossa juhla-ateriat,

jotka rikkaat voittajat, kuten esim. Alkibiades, kustansivat kaikille juhluvieraille.

Voittajat eli olympioniikkeet saivat palkinnoksi seppeleen olivilehdistä. Mutta kotona voittajat otettiin vastaan erittäin juhlallisesti ja siellä suotiin heille lisäksi rahapalkkioita, vapautus veroista ja kreikan kuuluisimmat runoilijat, kuten Pindaros ja Bakkhyllides ylistivät heitä juhlallisissa runoissa, joista meillä vielä on useampia jäljellä. Voittaja sai lisäksi patsaan ja hänen kuvansa leimattiin maan rahoihin. — Voittoisa kristinusko piti näitä menoja joutavina, koska ne eivät vieneet haudantakaiseen paratiisiin ja v. 393 j.K.r. lakkautti keisari Teodosius kerrassaan olympialaiset kisat.

Olympialaiset kisat eivät olleet ainoat Muinaiskreikassa. Nemeassa ja Korinton läheisyydessä sekä Delfissä suoritettiin vähäpätöisempiä kisoja, joista viimeksimainitut alkuansa olivat yksinomaan soitannollista laatua ja vasta myöhemmin ottivat ohjelmaansa myöskin ruumiillisia harjoituksia. Aivan samaan suuntaan kävivät juhlamenot Athenakaupungin komeimmassa juhlassa, panathenaioissa, sen suojeleusjumalattaren Athenan kunniaksi, joissa niinikään vasta myöhemmin ruumiilliset kilpailut liitettiin soitannollisiin.

Ei sovi epäillä, että kreikkalaisen urheilun päätarcoituksena olisi ollut ihmisruumiin kehittäminen terveeksi, kauniiksi ja sopusuhtaiseksi. Sentakia ottivat etenkin Spartassa nuoret naisetkin osaa voimisteluharjoituksiin, koska arveltiin, että sen kautta kansan jälkikasvu muodostuisi terveemmäksi ja rotevammaksi. On sangen ilahduttavaa, että meilläkin tämä käsitys yhä enemmän pääsee voitolle, sillä epäilemätöntä on, että jos tulevat äidit kehittävät myöskin ruumiinsa voimistelun ja urheilun kautta, koko kansa mitä suurimmassa määrässä täten voimistuu. Mutta yhtä epäilemätöntä on, että tämän ohessa, ikäänkuin sivutarkoituksena, myöskin etupäässä Spartassa oli nuorison kasvattaminen kelpaavammaksi kansanpuolus-

tajaksi ulkonaisia vihollisia vastaan ja myönnettävää onkin, että tämä tarkoitus sai loistavan todistuksen Leonidaan ja hänen pienen joukkonsa itseuhrautuvassa kuolemantaistelussa Termopyleen solassa ja Miltiadeen loistavassa kamppailussa Marathonin kentällä ylivoimaisia persialaisia vastaan, jotka muuten olisivat orjuuttaneet Kreikan kansan ja koko kulttuuri-maailman.

Mutta yhtä suuri oli kreikkalaisen urheilun merkitys tämän kansan ja koko sivistyneen maailman taiteelliselle kehitykselle. Sillä se kaunis ruumis, minkä kreikkalainen voimistelija loi, oli aivan varmasti esikuvana sille mahdollottoman korkeasti kehittyneelle plastikalle eli veistotaiteelle, joka vielä täyttää meitä ihastuksella, kun olemme maasta kaivaneet Olympiassa esille esim Praxileen Hermeen ja Roomassa tuon polveutuvan naisellista täyteläisyyttä kuvaavan Niobideen.

Kreikkalainen urheilu muuttui myöhemmin ammattimaiseksi atleetikaksi, jonka harjoittajat esityksillään hankkivat itselleen melkoisia tuloja. Tämmöinen atleetin runnisteltu pää on meille säilynyt ja on nähtävänä Rooman Thermen museossa. Nämä ammattimaiset atleetit eivät niittäneet kansalaisiltaan liiaksi kunniaa. Runoilija ja filosoofi Euripides piti niitä suurimpana paheena kaikista paheista. Ja kun eräs tämmöinen itsetietoisesti huomautti kyynikko Diogeneelle, että hän oli juoksijana voittanut, vastasi tämä, että tuo ei ole mitään, sillä jänikset ja hirvet osaavat juosta nopeammin. Mutta toiselta puolen puolustivat kreikkalaiset urheiluansa vielä myöhempinäkin aikoina innokkaasti. Niin esittää meille tuo ylen etevä kirjailija, Lukianos, muinaisuuden Voltaire kirjoituksessaan »Anacharsis», mitenkä tämä jalo skyyttiläinen Anacharsis matkallansa Kreikassa suoraan lausui viisaalle Soolonille, ettei hän voinut ymmärtää, miksi gymnasiossa nuorukaiset vierivät hiekassa, toiset voitellivat itseänsä öljyllä, hieroivat ruumistansa ja heit-

tivät santaa sen päälle, toiset taas pehmittivät toisiaan nyrkeillä; tähän kaikki oli pelkkää hulluutta. Tähän vastasi Soolon, etteivät ottelut suinkaan olleet tyhjät toimittajain tehtäviä, että urheilu vahvisti ruumiin ja samalla sielunkin, ja että se myös teki ruumiin kauniiksi ja sopusuhtaiseksi, että kilpailu kiihoitti toimintakyvyn ja myös johti ihmiset pois huonoista taipumuksista. Suurimman ylistyksen soivat näille muinaiskreikkalaisille kisoille Kreikan etevimmän lyyrillisen runoilijan Pindaron ylistyslaulut. Erään runon lopussa hän yleästi laulaa: »Kuolemankin jälkeen elää kunnia. — Ensimmäinen voitto on ottelussa saavutettu palkinto, ylistys sen johdosta on toinen. Ken molemmat on saanut ja voittanut, on hankkinut itselensä arvokkaimman sepeleen».

Uudempi aika on kulkenut muinaiskreikkalaisten jäljissä. Me olemme oppineet heiltä pitämään kunniaa ruumiinharjoituksia; me olemme oppineet tässäkin suhteessa jäljittelemään muinaiskreikkalaisia ja me olemme täysin tunnustaneet, mitä viisas Soolon ja mitä heidän suurin runoilijansa Pindaros ovat lausuneet ruumiinharjoitusten kiitokseksi ja ylistykseksi.

URHEILU MUINAISKREIKASSA.

ERI URHEILULAJIT.

Oikeastaan aloitettiin urheiluharjoitukset Muinaiskreikassa jo varhaisessa nuoruudessa. Hyppyjä ja varsinkin pallopelejä esim. harjoittivat jo lapset, m. m. aivan samanlaista peliä, joka nyt käypi hockeyn nimellä. Niinikään oli uiminen nuorison keskuudessa erittäin korkeassa kurssissa. Niin osattiin jo muinaisuudessa kroolata, hypätä veteen korkealta, kuten nykyään hyppytelineiltä, sekä sukeltaa.

Johdonmukaisesti harjoitettiin nuoria poikia ja paikottain myöskin tyttöjä palaistra nimisessä harjoitus-

koulussa, joka muka oli saanut nimensä Hermeen, tämän koulun suojeleusjumalan tyttären mukaan. Täällä johti harjoituksia Paidotribees niminen urheilun opettaja, jolle nuorison vanhemmat suorittivat siitä korvauksen. Tämä johti myöskin harjoituksia orkestrikassa eli tanssitaidossa ja tässä, kuten näissä harjoituksissa yleensä, oli johtajan asiana pitää huolta kuniista ruumiin liikkeestä ja arvokkaasta käytöksestä ja hän, kuten hänen apurinsa, rankaisi monasti piiskallaan nuorisoa, joka ei säädyllisesti käyttäytynyt tässä suhteessa. Kymnasiossa harjoitteli n.s. gymnastees niitä, jotka tahtoivat erikoisesti harjaantua urheilukilpailuja varten. Varsinkin tässä jälkimmäisessä laitoksessa oli tapana, ainakin poikien, esiintyä alastomina ja heidän ruumistaan voideltiin öljyllä, että aurinko, joka etelässä paahtaa sangen kuumasti, ei kuivattaisi ruumista liioin ja että ruumis varsinkin painiskelussa pysyisi liukkaana ja yleensä notkeana. Jokaisella nuorukaisella oli öljypullonsa, pitkulainen, ehdaskaulainen astia, jonka kylkeen oli laitettu monasti erinomaisen hienosti tehtyjä kuvia ja joita melkoisin määrin on löydetty viime aikoina. Selvää on, että eritoten painiskelussa näin öljytty ruumis painiskelijan kaatuessa santaiselle harjoituskentälle pahasti ryvettyi ja sentakia käytettiin käyriä ja kuperaisia raavinrautoja, nimeltä ksystra eli stirgiles, jolla pahin lika ensin poistettiin, ettei seuraavassa kylvyssä kasaantuisi sitä liiaksi. Aleksanteri suuren kuvan veistäjä Lysippos on luonut urheilijan kuvan, jossa tämä tämmöisellä koneella raapii pois loan ruumiistansa. Ja kuinka tärkeänä tätä raapimiskonetta pidettiin muinaisuudessa, näkee siitä, että Kaironeian taistelukentällä, jossa Aleksanteri suuri teki lopun Kreikan itsenäisyydestä, jokaisen nuoren kreikkalaisen vapaus-taistelijan vierestä on löydetty myöskin hänen raapimisrautansa.

Kreikkalaisen urheilu käsitti koko joukon eri urheilulajeja, juoksuja, hyppyjä, keihäänheiton, kiekon-

heiton, painiskelun, nyrkkeilyn (joita kahta viimeainnuttua kutsuttiin yhteisellä nimellä pankration), joussella ampumisen sekä kilpa-ajon vaunuilla. Viisiotte luun (pentatlon) kuului viisi ensinmainittua; juok sussa ja hypyissä harjoitettiin jalkoja, keihään- ja kie konheitossa käsivarsia ja painissa koko ruumista. Voittajaksi Olympiassa julistettiin se, joka oli voittanut sekä painiskelussa että kahdessa muussa lajissa. Juok su oli kreikkalaisissa kilpailuissa suuresti kunniassa pidetty. Se tapahtui stadiossa, joka myöhemmin oli 192 metrin pituinen. Kilpajuoksijat asettuivat lähtö paikoilleen, jotka stadionin alkupäässä, ainakin Olym piassa, olivat merkatut poikittain asetetuilla kivillä, joihin oli uurrettu kuhunkin rihla ja jokaiseen kiveen tehty molemmin puolin reikä pieliä varten, joten jokainen juoksija aloitti juoksunsa kahden pielen välis tä. Tavallisesti juostiin stadionin pituutta edestakai sin, jota määrää kutsuttiin diauloksi. Paljon pitempi oli n.s. dolichosjuoksu, jonka pituutta emme tarkoin tunne. Maratonjuoksu on saanut nimensä siitä, että kun Miltiades oli lyönyt persialaiset pakomatkalle v. 490 e.Kr., heti eräs sotilas täydessä asepuvussa juoksi voitonilmoittajana sotatantereelta pääkaupunkiin, At henaan, jonne on n. 30 kilometriä, ja kaatui kuollee na maahan. Kerrotaan, että kilpajuoksijat ennen juok sua vielä stadionin lähtöpaikalla tekivät kaikenlaisia nopeita liikkeitä, löivät rintojaan ja juoksivat vähän matkaa stadionilla. Kun varsinainen lähtö tapahtui, edistivät he nopeutta käsivarsien liikkeillä; ainoastaan dolikosjuoksussa pidettiin käsivarret samoin kuin nyrkkeilijät alkaessaan. Juoksijat jaettiin ryhmiin ikänsä mukaan ja kun voittajia oli useampia, saivat nämä sitten keskenään kilpailla. Estejuoksua oli näh tävästi myöskin muinaisuudessa, käytännössä vieläpä juoksua sotatamineissa, niinikään juostiin iltaisin soitujen kanssa kaikenmoisis sa juhliissa. Kaunis muinainen pronssikuva, joka esittää meille Hermes jumalan Neapelin museossa, luultavasti Lysippon mu-

kaan, luopi samalla silmiemme eteen kilpajuoksijan, joka hetkeksi levähtäen istuu kivellä (toiset tosiaan näkevät tässä kuvassa Hermeen n.s. psykopomposen, joka saattaa kuolleita manalaan).

Kreikkalaiset hypyt eroavat nykyisistä hypyistä siinä suhteessa, että varsinaista korkeushyppyä ei nykyisessä merkityksessä ollut, ellei ota lukuun estehyppyä ja sitä seikkaa, että keihään varassa hypättiin hevoson selkään. Jokaisen kilpailijan hypyn pituus merkittiin vaolla maahan. Erittäin vaikeata on ymmärtää, mitä n.s. halteerit, joita hyppääjät käyttivät, oikeastaan tarkoittivat. Meillä on koko joukko tällaisia halteerien kuvia, mutta sittenkään ei ole vielä onnistuttu selittämään niiden tarkoitusta. Harjoituskoneina niitä tuskin voitiin käyttää, koska hyppäystä varten säärien lihakset olivat harjoitettavat ja hyppäyksen edistämiseksi tahi vaikeuttamiseksi niillä ei myöskään voinut olla mitään tarkoitusta.

Keihäänheitto Muinaiskreikassa oli varhain käytännössä jo siitä syystä, että sitä alkuaikoina tarvittiin sodissa ja siis harjoitus sen käytössä oli hyvinkin tarpeen. Kilpailuharjoituksissa käytettiin miehenpituisia, suhteellisesti ohutta seivästä, jonka pää oli paksumpi tahi varustettu kärjellä. Sangen merkillistä on, että sitä heitettiin jonkunlaisen nahkahihnan solmun avulla, joka kiinnitettiin jotakuinkin keihään keskikohdalle; yksi tai kaksi sormea pistettiin solmuun ja keihästä pidettiin peukalolla ja etusormella ja heitettiin ruumista taivutettaessa taaksepäin.

Kolmas kilpailulaji oli kiekonheitto. Kiekko oli pyöreä kappine, keskeltä pulleampi, ensiksi kivistä tehty, mutta sitten metallista. Sitä heitettiin joko kahdella kädellä tahi vain yhdellä, jälkimmäisessä tapauksessa aivan niinkuin Myronin kuuluisa ja kaikille tunnettu kiekonheittäjä osoittaa.

Suuressa arvossa oli muinaisuudessakin painiskelu. Tarun mukaan harjoittivat sitä jo Kreikan suurimmat puolijumalat Herakles ja Theseus. Päästäksensä voit-

tajaksi tarvitsi painiskelija voimaa, päättäväisyyttä, rohkeutta, tarkkaa silmää ja kätevyyttä. Meillä on melkein lukemattomia kuvauksia tästä painiskelusta sekä kirjallisuudessa että kreikkalaisissa vaaseissa. Tavallisesti alkoi kamppailu siten, että asianomaiset asettuivat vastatusten, kuten kaksi puskevaa härkää eli oinasta, sitten koettivat, kuten nykyäänkin painiskelijat, tarttua kiinni toisiinsa ja muinaisuuden kuvat osoittavat useampia näin syntyneitä liikkeitä. Eräässä kuvassa tarttuu toinen painiskelija toisen vyötäisiin ja tämä oikaisee käsiään eteenpäin; toisessa tarttuu taas toinen toisen käsivarteen ja puristaa sitä, kolmannessa on toinen saanut kiinni toisen jalat ja toisissa taas nostaa toinen vastustajansa korkealle, kuten tarun mukaan Herakles Antaion, jonka hän voitti, koska tämä oli voitettavissa ellei koskettanut maata.

Myöskin nyrkkeily nautti Muinaiskreikassa suurta mainetta, vaikka ei sitä siellä oltu keksitty, koska kuvat jo Babyloniasta näyttävät sen käyttöä. Muinaiset nyrkkeilijät käyttivät jonkunlaisia käsineitä, joiden ympäri oli kiedottu nahkahihnoja. Muinaiskreikassa tähtäsivät nyrkkeilijät etupäässä päähän ja siinä meillä on kylliksi todisteita kuvissa, jotka esittävät typistyneitä neniä ja korvia. Oikealla kädellä tehtiin hyökkäys ja vasen oli ikäänkuin jonkinlaisena kilpenä. Nyrkkeily loppui vasta silloin, kun jompikumpi oli joutunut aivan uuvuksiin ja osoitti, nostamalla kättänsä, että hän tunnusti itsensä voitetuksi.

Painiskelua ja nyrkkeilyä kutsuttiin pankratioksi eli suomeksi »koko voiman käytöksi». Se erosi kuitenkin kummastakin osasta siinä, että pankratiossa menettely oli paljoa n.s. raaempi. Siinä näet oli luvallista käyttää vieläpä hampaitakin, ainakin Spartassa väännettiin kädet sijoiltaan ja käyttää kaikenmoista viekkautta y.m. Ottelu jatkui monasti kauankin, kunnes jompikumpi kurotti kätensä, etusormi ojolla. Huolimatta tämän ottelulajin häikäilemättömyydestä pidettiin sitä suurella arvossa ja se, joka voitti sekä painiskelussa

että pankratiassa, voi olla varma siitä, että hän joko Altis'essa stadionin ja hippodromin sivulla tahi kotonaan sai kunniapatsaan. Merkillistä on muuten, että pankratiiniin ottivat osaa nuoret pojatkin.

Kuten jo yleissilmäyksessä huomautin, voivat ainoastaan hyvin varakkaat, varsinkin ruhtinaat, ottaa osaa kilpa-ajoon vaunuilla ja hevosilla. Vaunut olivat kaksipyöräiset. Niitä oli kahta lajia: toisessa oli ainoastaan pohjalautaus ja edessä ja sivuilla suojus, joka takana päättyi pyöreihin sankoihin; toisessa taas oli ajajalle varattu istuinlauta samoin kuin nykyisissä ravikilpailuissa käytetyissä ajopeleissä. Vaunuja veti kaksivaljakko, jonka molemmat hevoset olivat ikeellä yhdistetyt, mutta usein juoksi molemmin puolin näitä hevonen. Merkki kilpailuun annettiin torvella.

Ilmeistä on, että Muinaiskreikan kilpailut, varsinkin Olympiassa, saivat niin suuren merkityksen siihen aikaan sen kautta, että ruumis silloin oli yhtä tärkeä tekijä ihmiselämässä kuin sielu ja että sitä sentakia harjoitettiin kaikin puolin. Tosin erosi Muinaiskreikan urheilu monessa suhteessa nykyisestä ja me voimme väittää, että nykyajan urheilu on keksinyt useampia uusia lajeja, joita pidetään urheilun alalla yhtä tärkeinä, kuten esim. jalkapalloilun, soudun, varsinkin Englannissa, kanottiurheilun ja talvella hiihdon ja luistinurheilut. Tosin on viime aikoina tehty muistutuksia liiallista ennätysten tavoittelua vastaan uudemmassa urheilussa. Amsterdamiin perustettu urheilulaboratorio on todennut, että monasti liiallinen ennätysten tavoittelu voi käydä kilpailijalle terveydelliseksi haitaksi. Niin siellä esim. todettiin, että itse Nurmenkin valtimo heti kilpailun perästä osoitti 120 lyöntiä, että lämpöäärä oli 38,2, hengitys 56 minuutissa, että ruumiin paino oli vähentynyt enemmän kuin yhdellä kilolla ja että sydän osoitti jonkunlaista määrää hypertrofiaa. Vielä arveluttavampaa tietysti on, jos kilpailijat varustautuvat kolatableteilla ja arsenikilla, kuten etenkin amerikkalaiset kilpailijat tekevät. Ja

todistettu on, että erinomaiset kilpa-ajoneuvot usein osoittavat senjälkeen ruumiillisia haittoja. Ei tietysti tarvitse liioitella näitä todettuja terveyden vaurioita, mutta ne kehoittavat kuitenkin erikoiseen varovaisuuteen ja tietysti aina on pääasia, että kansojen suuret joukot, varsinkin sen syvät rivit, harjaantuvat urheilussa, sillä näin kasvaa varmasti uusi sukupolvi, sekä miesten, että naisten, joka ruumiillisesti ja täten myös henkisestikin voi viedä maailman kehitystä eteenpäin.

NAISTEN URHEILU MUINAISESSA KREIKASSA.

On yleisesti tunnettu, miten suuri merkitys muinaiskreikkalaisten keskuudessa annettiin urheilulle. Ruumista ei suinkaan siellä katsottu minkäänlaiseksi halveksittavaksi osaksi ihmisen kokonaisuudesta; ennemmin voi sanoa, että sielullinen harjoitus muinaisessa Kreikassa nautti vähempää huolenpitoa. Kuitenkin on merkillepantava, että nähtävästi naisen ruumiin harjoituksille täällä ei annettu yhtä suurta tilaa ja arvoa kuin miesten ja nuorukaisten. Tämä on tietysti yhteydessä naisten yleensä ala-arvoisemman aseman kanssa muinaisessa Kreikassa. Tämä hänen arvonsa kohosi sitten ilmeisesti Roomassa, kuten jo roomalainen elämäkertojen sepittäjä Cornelius Nepos kirjansa esipuheessa huomauttaa. Mutta vasta sen jälkeen kun jalomielinen ranskalainen filosoofi Condorcet, joka sai heittää henkensä Ranskan suuren vallankumouksen meteileissä; kun Mary Wolstonecraft raivasi uuden tien, myös sukupuoliasioissa naisen vapauttamiselle ja kun John Stuart Mill, nojautuen Condorcet'n teoksiin, julkaisi kuuluisan kirjansa: »The subjection of women» («Naisen orjuuttaminen») on nainen päässyt selvemmille vesille. Niin toimii esim. yksin Saksassa jo 40—50

naista opettajina, joko professoreina tai dosenteina sen yliopistoissa; on siis pelkkää lorua kun vielä puhutaan naisen henkisestä ala-arvoisuudesta miehen rinnalla.

Palatakseni varsinaiseen aineeseeni niin on meillä kuitenkin riittäviä todistuksia naistenkin urheiluharjoituksista muinaisessa Kreikassa. Tämä koskee varsinkin Sparttaa, jossa jo hyvin aikaisin nuoret tytötkin aivan alastomina miesurheilijain ja muun yleisön edessä harjoittivat n.s. pentathlon'ia, s.o. ottivat osaa juoksuun, hyppäämiseen, diskon- ja keihäänheittoon sekä painiskeluun. Myös on todistettu, että Chios saarella pojat ja tytöt toistensa kanssa painiskelivat, ja koska ei vaatteissa katsottu voitavan muinaisuudessa painiskella, täytyy otaksua, että ainakin silloin tytöt, kuten kuvat osoittavat, olivat varustetut hyvin lyhkäisellä vaatekappaleella uumenien ympäri, siis samantlaisella vaatteella, jota naiset käyttivät kun kylpivät miesten kanssa yhdessä myöhempinä aikoina; kun taas miehet ja pojat olivat alastomina. Todistettu on myöskin, että Olympian kisoissa naisetkin olivat osallisina kilpajuoksuissa, arvattavasti samantlaisissa puvuissa. Vasta Praxiteles, mainio kuvanveistäjä, uskalsi esittää naista aivan alastomana patsaissansa ateenalaisille. Että mies ja nainen painiskelivat keskenänsä, näyttää meille aivan selvästi eräs kuva, jossa »Peleus ja Atalanta» painiskelevat ja toinen kuva osoittaa naisen, joka pitää kädessään strigillisen eli painiskelijan puhdistusvälineen.

Voimme siis väittää, että muinainen Kreikka, mitä naisurheiluun tulee, on ollut esimerkkinä nykyajalle. Meidän aikamme on kulkenut tässä suhteessa tosin kauemmas. Ainakin meidän täytyy myöntää, että tunnemme liian vähän muinaisen Kreikan naisurheilua; mahdollista on siis, että jo muinaisuudessa naisurheilu oli paljon kehittyneemmässäkin tilassa kuin meille kirjallisuus ja kuvat osoittavat.

EREHDYTTÄVIÄ PAINO- JA KIRJOITUSVIRHEITÄ.

(Ensimmäiset arkit painettiin eräästä syystä
kiireellisesti.)

Siv. 20, 19:lla rivillä ylhäältä pitää olla: Ludvig XIV.

Siv. 23, 5:llä rivillä ylhäältä »laeista» sanan edellä on oleva ainoastaan pilkku (,).

Siv. 25, 10:llä rivillä ylhäältä pitää olla: Saivat vuonna 1929.

Siv. 25, 10:llä ja 11:llä riveillä alhaalta on sanojen »suurim-
malta osalta» jälkeen luettava »joko perinnöllisiä».

Siv. 25, 10:llä rivillä alhaalta pitää olla »osa on» jälkeen »aa-
telin valitsemia».

Siv. 26, 7:llä rivillä alhaalta pitää olla »Amerikassakin ja
muualla».

Siv. 27, 7:llä rivillä alhaalta pitää olla: yleinen äänioikeus ei
ole täydelleen sen vaaleissa voimassa (artiklat 14 ja 15 vuosil-
ta 1866—70).

Siv. 36, 2:lla rivillä alhaalta pitää olla: satovuosien.

Siv. 47, 12:lla rivillä alhaalta pitää olla: »perusteellisella poh-
jalla».

Muitakin ikäviä painovirheitä voi löytyä, joita tekijä heikon-
tuneen näkönsä takia ei ole huomannut.

SISÄLTÖ.

YHTEISKUNNALLISIA KYSYMYKSIÄ.

	Siv.
Valtiosta. (Työväen Kalenterissa 1931.)	11
Parlamenttarismista. (Työläisopiskelijassa 1930, N:o 6, 7.)	19
Suomen työväenliikkeen ensiajoilta. (Ei ennen julaistu.)	32
Imperialismin kansainvälinen vastustaminen. (S. Sosialidemokraatissa 1929, N:o 278 ja 279.)	55
Edistysmielisen puolueen kehittäminen. (Päivälehdessä Muistossa 1929.)	68
Tulevaisuuden sota. (S. Sosialidemokraatissa 1929, N:o 80 ja 99.)	72
Pienviljelijät ja työväenliike Tanskassa. (S. Sosialidemokraatissa 1929, N:o 91	80
Miksi kommunismi ei menesty länsimaissa. (Työväen Joulualbumissa 1928.)	82
Runoilija Shelley ja keijukaiskuningatar Mab. (Kevätmyrskyssä 1927.)	85
Sosiaalinen revolutsiooniko vai evolutsiooni? (Punaisessa viestissä 1909.)	89
Korkeat työpalkat. (Työn Juhla 1928.)	95
Kaksi suurta runoilijaa ja sosialismi. (Punainen viesti 1916.)	100
Sosialismi ja sen vastustajat. (Sorretun Joulu 1913.)	104
Den svenska nationaliteten i Finland. (Ruotsalainen kansallisuus Suomessa.) (Arbetarbladet 1928, N:o 60.)	110
Pari muistoa Turun Puoluekokouksesta v. 1899. (Alkutaipaleita 1929.)	113
Maaseutuväestön luokkasuhteet ja politiikka. (S. Sosialidemokraatissa 1928, N:o 353.)	116
Muutat korvit ja kevään lintut. (Hämeen Kansassa 1928.)	119
Mussolini ja fascismi. (S. Sosialidemokraatissa 1928, N:o 71.)	123
Sosialistinuorisio. (Työläisnuorisossa 1928, N:o 5.)	128
Työn merkityksestä. (Työn Juhlissa 1927.)	130
Lassallen syntymisestä 100 vuotta. (Kotoa ja kaukaa 1925, N:o 15.)	133
Eteenpäin vaiko taaksepäin? (S. Sosialidemokraatissa 1926, N:o 25.)	135
Suomalaisuus takapajulla. (S. Sosialidemokraatissa 1926, N:o 301.)	137
Oikeuden käyttö luokkavaltiossa. (S. Sosialidemokraatissa 1927, N:o 44.)	140
Miksi laimeus työväenliikkeessä? (S. Sosialidemokraatissa 1926, N:o 242.)	148

II

	Siv.
Puhe, pidetty Suomen Työläisnuorison ensin. yleiskokouksessa. (S. Sosialidemokraatissa 1927, N:o 128.)	153
Karl Marx ihmisenä ja ihmisluonteena. (Sosialistissa 1929, N:o 11.)	155
Vanhon puoluetoverin mietteitä. (S. Sosialidemokraatissa 1926, N:o 19.)	158
Nuorisolle. (Vapaudessa 1929, N:o 84.)	161
Lehtiä naisten vapaustaistelusta. (Toverittaren Joulunumerossa 1929.)	163
Naidun naisen ansiotyöstä. (Toverittareissa 1930.)	169
Sursum corda Excelsior! (S. Sosialidemokraatissa 1929, N:o 193.)	175
Spengler ja Sombari. (Työväen Kalenterissa 1929.)	179
Georg Herwigh. (Työväen Kalenterissa 1925.)	190
Ellen Keyn ajatuksia vanhoillisuudesta, vapaamielisyydestä ja sosialismista. (Työväen Joulualbumissa 1925.)	206

SIVISTYS, KASVATUS JA TAIDE.

Sivistyksen merkityksestä ihmiselle. (Työläisopiskelijassa 1929, N:o 9.)	213
Kansan sivistys, kansan menestys. (Työväenopistossa 1928, N:o 2.)	217
Akatemioista. (Työväenopistossa 1929.)	221
Teatteri ja kino. (Kansan Lehdessä 1929, N:o 52.)	223
Itsekkydestä ja uhrautuvaisuudesta. (Työläisopiskelijassa 1929, N:o 35.)	226
Muinaiskreikkalaisesta veistotaiteesta (ei ennen julaistu)	231
Romaanien lukemisesta. (Työläisnuorisossa 1928, N:o 18.)	248
Laulun voitto. (Työväenopistossa, joulunumero 1928.)	251
Tiede ja työväenliike. (Työväen Joulualbumi 1927.)	254
Koulun ja kasvatustaiteen kehitys läpi aikojen. (Taisteluun 1925, N:o 6—7 ja 8—9 sekä 1926 N:o 1—2.)	258
Muinaiskreikkalaisesta tanssista. (Toverittareissa, vappunumero 1929.)	272
Nykyajan tanssista. (Toverittareissa 1930, N:o 8—9.)	275
Iltamista ja huveista. (Työläisnuorisossa 1926, N:o 7.)	278
Köyhälistön lasten kasvat. (Toverittareissa 1930, N:o 4—5.)	280
Aleksis Kivi köyhälistön runoilijana. (Ei ennen julkaistu.)	284

RAITTIUSKYSYMYS.

Antialkoholisia mietteitä. (Raitis Joulu 1928.)	295
Luonnonkansojen huumausaineet. (Raitis Kansa 1929, helmikuu.)	297
Amerikkalaisten tiedemiesten lausuntoja Amerikan kieltolaista. (Taistelijan Joulu 1926.)	299
Mietteitä kieltolaista. (Taistelijan Joulu 1927.)	302

Post hoc, ergo propter hoc. (S. Sosialidemokratissa 1929, N:o 311.)	306
Nuoriso ja juoppous. (Raitis Kansa 1930, N:o 2.)	308

SIVEYSOPPI, USKONTO JA MAAILMANKATSOMUS.

	Siv.
Uskonnon synty, eri uskontojen pääpiirteet ja etevien miesten lausunnot uskonnosta. (Ei ennen julaistu.)	313
Maailmankatsomuksesta (lyhennettynä). (Työläisopiskelijassa 1930, N:o 4 ja 5.)	346
Spiritistinen koe. (Hämeen Kansassa 1925, 29 p. syysk.)	357
Paratiisit. (Vapaudessa 1928, N:o 96.)	359
Vanhan Rooman naiselämästä. (Ei ennen julaistu.)	362
Kristuksen kuolinpäivä. (Kullervossa 1931, N:o 15.)	374
Kirkon ja yhteiskunnan suhde uskonpuhdistukseen saakka. (Kansan Lehdessä 1931, N:o 110.)	376

AVIOELÄMÄ JA SUKUPUOLIASIAT.

Almquist ja Snellman avioliitosta. (Työväen Kalenterissa 1930.)	387
Mavlock Ellis. (Kansan Lehdessä 1929, N:o 119.)	399
Lapsirikkaus. (Toverittaressa 1928, N:o 19.)	405
Eugeniikka eli ihmisrodun parantaminen. (Ei ennen julaistu.)	408

VOIMISTELU JA URHEILU.

Voimistelun ja urheilun merkityksestä. (TUL 1928, N:o 17—18.)	425
Urheilun etevämmyydestä. (TUL 1928, N:o 52.)	428
Urheilu Muinaiskreikassa. (TUL:n Jouluku 1928 ja 1929, N:o 18.)	430
Naisten urheilu muinaisessa Kreikassa. (Toverittaressa 1928, N:o 23—24.)	442